

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA FYENS FORTID

FRA FYENS FORTID

SAMLINGER OG STUDIER

UDGIVNE AF

GUSTAV LUDVIG WAD

ANDET BIND

KJØBENHAVN

J. L. LYBECKERS FORLAG

1916

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

OPLAG: 800 EXPL.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI. KJØBENHAVN

INDHOLD

	Side
Vedel Simonsens og Werlauffs Brevvex- ling II (1839—58)	1
Pasquiller	392
En Psalmedigter i Assens, Peder Nielsen Kjøge	459

N. de Simonow.

VEDEL SIMONSENS OG WERLAUFFS
BREVVEXLING.

(SLUTNING).

110.

Elvedgaard d. 7 Dec. 1839.

Høistærede HEr. Ven! I det Haab, at om Du end ikke har Tid til at besvare mine Breve, saa har Du dog vel Tid til at giennemlæse dem, seer Du mig atter i Dag for Din Dør, da jeg ikke kan gaae ind i mit nye Aar med den Klik, Dit sidste (forresten, som alle fra Din Haand, mig kiærkomne) Brev synes at ville sætte paa mig, som om jeg ved Penge havde søgt at trænge et uværdigt Subject ind i et offentligt Embede. Nei! Tingen er gandske simpelt denne: Proprietærkald bortgives ikke som de Kongelige blot efter Characteren, men tillige af Bevaagenhed og Gunst for den Person og hans Familie, til hvem det bortgives; Veflinge Kald, som blot er et Annex og ingen Præstegaards Avling har, vil ikke kunne anslaaes til mere end 100 eller 150 dl., da begge Kaldene ikke ere anslaaede til høiere end 500 og Præstegaards Avlen forbliver ved Vigerslef; altsaa kunde Boesen for sin Characters Skyld meget vel ansøge det og Kirkepatronen ønskede ogsaa frem for nogen anden at give ham samme; men Sagen var, der skulde foreslaaes 2 andre tillige, og det kom nu an paa at give B. Overvægten over disse; og saavel derfor som for at forbedre et daarligt Embedes ringe Indkomster var det, at jeg lagde 5000 dl. i Vægtskaalen, fordie jeg kiendte Sognets eenstemmige Ønske og fordie jeg vilde opfylde hans Sal. Faders høieste Attraae, som han forgieves havde stræbt

for her paa Jorden, at nemlig dog en eeneste af hans 6 Sønner maatte kunne blive værdig til at tiltræde den Ager, han nu selv i en Række af 50 Aar havde forarbeidet. For denne Fremgangsmaade staar jeg med Fornøielse i alle Dagens Blade, thi jeg staar der med Ære som den, der baade vilde udvirke Sognets Vel og sin Ungdomslærers og Siælesørgers høieste Ønske og derhos trøste en nedbøiet Enke, der endnu har 4 à 6 uforsørgede Børn. Kan man virkelig gjøre noget ædlere Brug af sine Penge? jeg troer det neppe; og for Følgerne af det slette Exempel, jeg derved skulde have givet, er jeg aldeles ikke bange, thi der er neppe nogen, der skal lystes ved at træde i mit Fodspoer; og hvorledes kan man kalde det Nepotisme, at man begunstiger en frem for en anden? saa maatte jo alle Proprietærkald henhøre under denne Kategorie. Det var jo Kirkepatronen, der kaldede ham, og kun mig, der forbedrede hans Indkomster. Forresten seer jeg Sagens Udfald med fuldkommen Roelighed imøde (selv om nærværende Regiering vilde kuldkaste den allerede under 19 Nov. faldne Bevilling), jeg har kun villet det Gode, jeg har gjort derfor, hvad jeg kunde, og kan altsaa med fuld Siæleroe tage mine Penge tilbage, hvis det ikke *bør* skee, som jo eene Cancelliet el. Regieringen, og ikke jeg, skal vaage over og bestemme. At jeg fremdeles har givet 500 dl. for et Monument over en Mand, der var min første Ungdomslærer, som først gav mig Smag paa Videnskaberne, i hvis Huus jeg siden tilbragte 2 Aar af min Barndom, som derpaa i mange Aar var min syge Moders troe Trøster og Siælesørger, desuden selv var en Videnskabsmand (ypperlig Naturhistoriker) og ligeledes har udgivet adskillige gode Skrifter (hvoraf et alleene, neml. Xstendommens Trøst i mørke og mødefulde Timer, opveier 10 af mine Afh.) og desuden var (skiønt kun middelmaadig begavet) forresten en Præst og Siælesørger i Ordets egentligste Forstand, det maae Du og

enhver anden dermed undskyldte, at enhver af os har sin egen Alen til at maale Fortienester med og at jeg uden, naar jeg opreiser Monument over nogen, vil opreise det saaledes, at jeg ikke skal have Skam og Ærgrelse, men Ære og Glæde deraf; Bissen har Monumentet under Arbeide, det skal koste 350 dl. og de 150 dl. ville medgaae til Transport og Jerngitterværk om samme. Kongens Død har forresten gjort et høist ubehageligt Indtryk paa mig, da den forstyrrer alle mine Udsigter og gjør mit sidste Aars Arbeide frugtesløst; jeg havde nemlig — i det Haab, at det Du talte til mig om i July og siden tilskrev mig om som sandsynligt, dog engang maatte gaae i Opfyldelse — gjort mig Umage for at samle en Række af fleere 100 saavel inden- som udenlandske Mærkværdigheder, der giennem alle Tidsaldre var forefaldne paa d. ²⁸/₁ og ³¹/₇¹), fordie jeg tænkte som et Taknemmeligheds Beviis at overrække samme til Monarchen. Nu er alt dette forgieves, og af det omtalte bliver der naturligviis Intet eller i det mindste ikke, før de yngre Medlemmer i Commissionen alt ere Conferenzraader. Men ogsaa denne Tilsidesættelse skal jeg med den samme Roelighed bære, som at prostitueres i Bladene for min Fremfærd ved Veflinge og Vigerslefs Separation; thi jeg har ligesaa lidet forskyldt det ene som det andet, uden allenfalds med at jeg ikke har havt Leilighed til at gjøre Opvartning hos M., hvem jeg overhovedet beder ikke oftere i mine Anliggender at bemøde; thi havde han villet gjøre noget for mit Ønske, da havde han i 6 Maaneder havt Tid nok, og vilde han ikke det (hvilket er det rimeligste, siden jeg erfarer, at han NB har sat sig saa ivrig mod den proiectede Adskillelse af Vig. og Vefl. Sogne, der nu som sagt for Øieblikket er bevilget), saa er det saa meget mindre værdt at foruleilige ham med Gientagelsen af mit

¹) Kong Frederik VI.s Fødsels- og Bryllupsdag.

Ønske, som jeg i det mindste for min Deel i disse 6 Maaneder har havt Tid nok til at indsee det barnagtige i samme. Du ville i øvrigt undskylde den øieblikkelige Iver, hvormed jeg har forsvaret en Sag, hvorfor jeg troede at have fortient alle gode Menneskers Agtelse i Stedet for deres Ugunst og Vrede; og dernæst ville Du modtage mit oprigtigste Ønske til en glædelig Juul og et frydefuldt Nytaar for Dig og ærede Familie samt Forsikringen om, at mit Venskab — al Meeningsforskjellighed uagtet — stedse er lige uforandret og oprigtigt og at jeg med sand Høiagtelse undertegner mig som Din forbindtligst heng.

Vedel Simonsen.

III.

7de Februar 1840.

Høistærede, kiære Ven! At jeg først nu besvarer dit seneste over 6 Uger gamle Brev, haaber jeg, Du venligst vil undskylde, naar Du betænker, ei blot de mangehaande Forretninger, som Aarsskiftet altid medfører for mig, men ogsaa de mange forskjellige Adspredelser, som have været og tildels endnu ere en Følge af det saa uventede Regentskifte. Imidlertid kan jeg dog ikke gaae over til nogensomhelst anden Meddelelse, forinden jeg har rensat mig selv for din — jeg haaber venskabelige Beskyldning — at have villet sætte en *Klik* paa Dig i Anledning af din Gave til en nye Præstegaard i Veflinge m. m. Jeg tilstaaer villigen, at en Noncontemnendist mueligen kunde have langt flere af de indre Betingelser, som udfordres hos en sand og dygtig Sielesørger, især paa Landet, end mangen Laudabilist; men naar Du, som jeg, vidste, hvor meget Vanskeligheden ved at erholde 1ste Char. til theol. — som til alle — Embedsexaminer Aar for Aar stiger, hvor mange Candidati Laudabiles, der i en Række af Aar maa slide Supplicanttrappen, inden de kunne opnaae et, maaskee maadeligt Kald, vil Du vist give mig Ret i,

at det giældende Princip med Hensyn til Characterens Indflydelse bliver det retteste, uagtet der vist nok kunde møde Tilfælde, da man kunde ønske at gjøre en Undtagelse fra de strængere Forskrifter. Om nu B. hører under denne Categorie, maae Du bedst vide; mig er han personligen aldeles ubekjendt; men den Pietets- og Taknemmelighedsfølelse, der ved denne Leilighed har ledet Dig, gjør dit Hierte sand Ære, og efter nærmere Overveielse maae jeg ogsaa tilstaae, at din Opofrelse med en betydelig Sum at tilveiebringe en Præstegaard, hvor tilforn ingen var, og saaledes skabe et nyt Kald, der i den kommende Tid kan give mangan Begynder sit tarvelige Udkomme, fortjener al muelig Paaskjønnelse. — — — Om den gamle B. har jeg aldrig hørt Andet end idel Godt; vist nok hørte han til en Slægt af Sielesørgere, der meer og meer uddør. Hans Monument være ham altsaa vel undt; det er mig kiært, at Du har valgt Bissen, som efter Alles Dom skal være den meest geniale af alle vore yngre Bildhuggere¹⁾; Alle kunne de ogsaa trænge til at fortiene noget. Og hermed være nu denne Sag afgjort imellem Os; har der været nogen Yttring i mit Brev, hæftigere end min Maneer ellers er, da glem ikke, at den kom fra en troe, oprigtig og hengiven Ven.

Friderich VI samlede da til sine Fædre. Vel havde man alt i nogle Uger erkiendt hans Sundhedstilstand for meget betænkelig; man vidste, at han ei kunde gaae eller kiøre ud og at intet Haab var om en fuldkommen Restitution, men saa pludselig havde man dog ikke ventet hans Død, og var ikke den pludselige Frost kommen med Østenvind, havde den hele Vinter blevet som nu, kunde han maaskee endnu have oplevet Foraaret. Men, det var nu ikke Forsynets Bestemmelse, at han skulde opleve dette, end mindre feire den Fest, han kom nærmere end

¹⁾ Herman Vilhelm Bissen var dengang 41 Aar.

Nogen af hans Forfædre — sit Guldbryllup. Det vigtigste af hvad der foregik i Anledning af Kongeskiftet, maae jeg formode, at Du allerede har erfaret af de offentlige Blade; for disse er nu Intet hemmeligt mere. Vi leve nu Alle her i spændt Forventning om de Ting, der skulle komme. Ethvert Regentskifte medfører naturligviis Forandringer; men et saadant have vi i Gierningen ikke havt siden Friderich V^{tes} Død 1766, thi Christian VII^{des} Død 1808 havde, som Du selv vil kunne erindre, blot et forandret Kongenavn til Følge. Nu derimod er ei blot en aldeles forskiellig Personlighed kommen paa Thronen, men, hvad der er endnu vigtigere, forandrede Principer ville nu gøre sig gieldende og Forandringer ville finde Sted, som udgaae deels fra Kongen, deels fra Folket, deels frivillige, deels nødtvungne. Hvad der hidtil er skeedt er kun at ansee som Forspil; det vigtigste vil følge. Der tales om, at det geistlige Departement skal fra Cancelliet gaae over under Universitetsdirectionen, som da vil faae en ny Præses; at Rentekammeret, Generaltoldkammeret, Finanz-Collegiet skulle faae nye Chefer, Høiesteret en nye Justitiarius, et nyt almindeligt Revisionscollegium oprettes, Regimenter og Contoirer gaae ind m. m. Nogle mene endog, at det slesvig-holstenske Cancellie skal forlægges til Holsten. Om Kongen vil tage Christiansborgslot i Beboelse eller ikke, derom ere Mee-ningerne deelte. Jeg troer ei, at det vil skee for det første, da Meubleringen af det og en Hofholdning der vilde koste betydelige Summer. Men paa Amalienborg er Pladsen saa knap, at det vil blive nødvendigt at forene 2 af Palaierne ved en Colonnade.

Hvorledes Udførselen til Roeskilde gik for sig, haver Du erfaret af Aviserne. At den skeedte med langt mindre Pragt end den sidste Konges, der udførtes herfra, Friderich V^{tes}, kan undskyldes med, at man denne Gang vilde spare; men den usømmelige Hastværk, hvormed man jog

afsted, kan ikke undskyldes. Vognene og Rytterne fore i Trav og Contoir-Chefer, Pager, Staldfolk m. fl. maatte alt-saa løbe med deres tændte Fakler. Derimod vare Alle eenige om, at Bøndernes Forhold, som modtoges Liget ved Roeskildelvile og bar det til Domkirken, var baade sømmeligt og rørende. Jeg for min Deel saae ingen af Delene. Hele Aftenen sad jeg eene hiemme, deels fordi jeg var noget forkiølet, dels — fordi man befrygtede Indbrud af Tyve paa en Tid, da hele Huse næsten vare tomme.

Resultaterne af den nu stedfindende Undersøgelse angaaende Pensions- og Gratialevæsenet ville nok blive forelagte Kongen i Begyndelsen af næste Maaned. Mange Enker og Andre, som i flere Aar vare vante til at erholde et saadant Gratiale aarligt, som næsten udgjorde deres eeneste Fixum, ere naturligviis i megen Angest for at miste det. Geh. Et. Rd Adler¹⁾ er derfor i denne Tid fast utilgængelig for Alle og Enhver, og jeg vilde for ingen Priis være i hans Sted. Imidlertid antager man dog, at de Fleste beholde, hvad de have, og at de strængere Forholdsregler først ville finde Sted for Fremtiden. Jeg omtvivler heller ikke, at Du jo vil beholde din Pension; det Modsatte vilde være en Skam for Vedkommende, da Du i flere Aar haver aarligen givet mere end dens Beløb til det Offentlige. Dog formoder jeg, at Du i den som i flere Anledninger haver skrevet H. M. Kongen, om ikke ogsaa Et. Rd Adler til; er det ikke skeet, maae det skee snarest mueligt, da Du paa denne Aarstid ei kan komme herover.

Kronprindsen er her da nu og bliver her indtil Begyndelsen af Marts, da Militær-Commissionen i Odense

¹⁾ Johan Gunder Adler (1784—1852), Kong Christian VIII.s højtbetroede Cabinetssecretair, Chef for det 1840 oprettede Statssecretariat for Naadessager.

skal begynde sine Arbejder¹⁾. Han skal ligne sin Fader ganske overordentligt. Man er i det Hele vel fornøiet med hans Fremtræden; han beseer efterhaanden alle de offentlige Indretninger her i Byen; vi vente ham ogsaa paa Bibliotheket. Der skal bygges en Jagt til hans Brug, da han er en stor Elsker af Søen. — — —

De offentlige Blade ville, at Salvingen skal finde Sted d. 28de Juni, Dronningens Fødselsdag, og det i Frue Kirke. Det første er neppe ganske afgjort endnu; det sidste omtvivler jeg meget, da det siden Souveraineteten er vedtaget, at Kongen gaaer tilfods i Processionen; derfor ere alle vore souveraine Konger fra Chr. V salvede i Friderichsborg Kirke med Undtagelse af Chr. VII, som salvedes i Xsborg Slotskirke. Men denne vilde nu findes for liden dertil; og hvorledes kunde det gaae an, at Kongen og Dronningen skulde gaae fra Xsborgs slot til Frue Kirke (indtil Frid. III salvedes Kongerne i denne Kirke, men reed da dertil). Altsaa troer jeg indtil videre, at det vil skee i Friderichsborg. En Grund, hvorfor jeg næsten skulde troe, at denne Høitid ei vilde finde Sted endnu i Aar, er de mange Storkors, Kammerherre-Nøgler m. m., der ere blevne uddelte og som ellers kunde være blevne udsatte til 28. Juni. Allerede forinden jeg modtog dit sidste Brev havde jeg erindret M. om det Bevidste. Han sagde mig, at han allerede for den afdøde Konge mundtlig havde forebragt Sagen og efter Begravelsen vilde sætte den i Bevægelse hos den Nye. Seenere haver jeg lidet eller intet kunnet komme til at tale med ham om noget-somhelst, altsaa heller ikke derom; men lykkes det mig ikke snart at faae en Times Samtale med ham (det holder undertiden haardt), maae jeg skrive ham til for at minde

¹⁾ Militaircommissionen blev med Kronprinds Frederik som Formand nedsat 5. Marts 1840 og begyndte sine Møder, der holdtes i Odense, 1. April; de sluttede 1. Marts 1842 (Vaupell, Den danske Hærs Hist. II, 437).

ham om flere Sager og vil da tage den med, som efter min Overbeviisning er en reen Retfærdighedssag. At M. skulde have noget imod [Dig], deri haver Du aldeles Uret; han har talt om Dig med megen Agtelse og Interesse, men — hans gamle Feil er at udsætte Forretningssager fra Tid til anden, og denne Feil aftager ikke nu, da han har fyldt de 80 Aar. For øvrigt haver jeg ikke dulgt den Overbeviisning for Dig, at det ei var aldeles forsigtigt eller klogt af Dig aldrig, naar Du i de seenere Aar kom hertil, at gjøre Kongen, Pr. Chr., Ministeren din personlige Opvartning. Enhver Embedsmand (og Du staaer al pari med Saadanne), der kommer hertil Byen, pleier at præsentere sig for Kongen; Pr. Chr. var desuden altid vant til at see enhver Fyenboe af Stand og Rang. Var Du aldrig kommen herover, kunde Du paa skudt din Sundhedstilstand; men et Par Dages Reise og Ophold her er mere angribende end 14 Dages, og Du kunde aldrig være her incognito. Var det paa en anden Aarstid, vilde jeg have tilraadt Dig ufortøvet efter Kongens Død at komme her til Byen; nu maae det bie i nogen Tid, men skriv K. endelig til, dersom Du ei allerede har gjort det. — — —

Lev nu inderlig vel, kiæreste Ven! og skriv mig snart til, at jeg kan erfare, Du ingen videre »Groll« nærer mod din gamle oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

112.

Elvedgd. d. 28 Febr. 1840.

Høistærede HEr. Ven! Det glæder mig af dit seeneste Brev at erfare, at Du ikke har taget Apologien for min Fremfærd i den Boesenske Affaire ilde op; Du vilde det ogsaa saa meget mindre, naar Du vidste, at det siden 1832, da jeg selv kom til Midler, har været min uafledelige Plan ved Offerter til det Offentlige paa en viss

Maade at erstatte *Landet*, hvad jeg i saa mange Aar ved min aarlige Gage havde oppebaaret af *Kongen*, og at jeg saaledes nu (den sidstnævnte Offerte iberegnet) i alt har skienket til det Offentlige den Sum af 13050 rdl., saa at nu min Regning omtrent er qvitteret; uagtet jeg desuden ligefuldt trøster mig til at bevise, at jeg ogsaa i videnskabelig Henseende har gjort fuldkommen Fyldest for den oppebaarne Løn, i det jeg troeligen har opfyldt den eeneste Betingelse, der i denne Anledning paalaae mig, nemlig at *arbeide* i *selvvalgte* Deele af Fædrelandshistorien, hvorved altsaa *Udgivelsen* af mine Samlinger ingenlunde i denne min quasi-Bestalling var gjort mig til Pligt. Hvad dernæst den unge Capel. Boesens Værdighed eller Uværdighed til Embedet angaaer, da kom den ved denne Leilighed hos mig aldeles ikke i Betragtning (thi det maatte jeg overlade til Kirkepatron, Bisp og Cancellie at afgjøre) og jeg kiendte og kiender ham i Grunden ligesaa lidet som Du; men han var min afdøde Ungdomslærers Søn, en god Taler, elsket af Meenigheden og hans Embeds Character gjorde ham i det mindste ikke uværdig til saa lille et Embede, hvilket nye Embede jeg saa at sige til Candidaternes Fremtids Trøst oprettede og hvis Indtægter jeg saavel til Sognets som til alle hans Efterkommeres og altsaa til den heele Geistligheds Beste forbedrede, og denne Forbedring i Geistlighedens Fremtidskaar kan vel noksom opveie, om den første Usufructuarius i en eller anden Henseende skulde være mindre værdig; desuden synes det ikke engang at være Cancelliets Plan, at Præstegaarden i hans Tid skal anskaffes; thi det har selv indcasseret Pengene for indtil videre at gjøre dem frugt bringende og desuden paalagt Præsten, at naar en Præstegd. engang anskaffes, skal han selv lægge nogle 1000 Daler til den af mig skienkede Sum, for at Præstegaarden og Kaldets Indkomster saaledes kunne blive desto større.

Hvad dernæst mine egne Affairer angaaer, da seer jeg af et Brev, jeg i Dag modtog fra Molbech, at den hist. Forening ikke vil optage min Afh. om Borgenes Bygningsmaade i dens Samlinger, og at den derfor *endelig* er Dig tilbageleveret; forinden Du imidlertid lader den trykke, ønsker jeg, at Du selv vil giennemlæse den for at bestemme, om den er *værd* at trykkes eller ikke; og selv i førstnævnte Tilfælde skal jeg bede Dig at søge en Forlægger dertil; thi mine pecuniære Hjelpekilder ere for Øieblikket kun ringe og det eeneste Honorar, jeg forlanger derfor, er en Snees særskilte Aftryk. Rafn skulde vel ikke ville have den til sine Annaler? og hvad mon det blev til med mine Samlinger om Gurre? — — — Hvad Excel. M. angaaer, da beder jeg Dig ret indstændig og for Guds Skyld, hvad enten Du taler med ham eller tilskriver ham, dog ingenlunde at bringe mig igien paa Bane; thi en T. vilde i nærværende Øieblik være mit Rygte høist skadelig, da alle Msk. vilde troe, at jeg havde faaet den for min Præstegd. og altsaa selv havde kiøbt den; en slig T. kan desuden for mig, der saa at sige aldrig kommer uden for en Dør, ikke meere have nogen Interesse; ja! den vilde nu endogsaa krænke og skade mig, da man saaledes kunde faae grundet Anledning til at troe, at jeg havde haft en saa lav og barnagtig Hensigt med mit patriotiske Offer. Derfor har jeg heller hverken tilskrevet Kongen, Adler eller Cancelliet (videre end at jeg har sat mit Navn under Adressen, som overræktes Kongen fra de fyenske Landeindomsbesiddere), thi trygle for at beholde, hvad jeg har, vil jeg saare nødig, og man vilde desuden paa nærværende Tid — hvor man har nok med vigtigere Ting at gjøre — med Grund kunne ansee det, som om jeg vilde bringe mine indbildte Fortienester i Erindring; det faaer altsaa i Guds Navn at gaae mig, som det gaer alle andre, der af — en maaskee ilde anbragt — Beskedenhed tie; men

nedværdige mig i mine egne Tanker kan jeg nu engang for alle ikke, hvor kiært det forresten vilde være mig at beholde de 600 dl. det Par Aar, jeg endnu har tilbage at leve i. — — — Og nu — lev inderlig vel! saa meget Du længes efter min stille Roe, saa meget kunde jeg vel for en kort Tid længes efter den Suus og Duuss, hvori Du lever; men naar en slig Fornøielse skulde kiøbes med idelige Opvartninger, saa renuncerer jeg med Glæde paa den og paa meget meer. Din ærbødigst som oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

113.

Kiæreste Ven! Jeg vil ikke begynde mit Brev med nogen Undskyldning for, at dit Seeneste er fast 2 Maaneder gammelt. Du kiender, haaber jeg, mit uforanderlige Sindelag imod Dig, men Du vil ogsaa kunne sætte Dig ind i min Stilling, min Virksomhed og i den bevægede Tilstand, hvori man lever her i Hovedstaden, og Du vil sikkert troe mig, naar jeg forsikrer, at jeg med tiltagende Alder — jeg vil fra min næste Fødselsdag gaae i mit 60de Aar — ogsaa føler en tiltagende Mangel af Kraft og Lyst til hvilket som helst aandeligt Arbejde, og dertil hører jo ogsaa et Brev, selv til en gammel Ven, for hvem man lader Pennen løbe ligesom Tungen. Jeg har altid gierne et eller andet Skriverie at sysle med; men det gaaer kun langsomt fra Haanden, ogsaa fordi jeg jævnlig afbryder. Med min Correspondance gaaer det endnu maadeligere. Af venskabelige Breve skriver jeg kun til 2 Personer nogenlunde regelmæssig, til Dig og til min Søster. En Gang om Aaret pleier jeg at skrive til Justit. Berg — Miso-Danus — i Christiania. For øvrigt modtager jeg af og til Breve, som Høflighed, om ei Pligt bød mig at besvare, men jeg opsætter det fra Tid til anden, og tilsidst blive de aldeles ikke besvarede.

Formodentlig bliver jeg desaarsag af mange anseet for en Tølper, og ikke uden Aarsag.

Dine Samlinger ang. danske Borge m. m. har jeg modtaget fra Molbech, dog først en rum Tid efter 28de Febr., da dit sidste Brev er dateret. Min Meening derom er korteligen følgende. Det er i det Hele en fortienstlig Samling af Materialier om en Gienstand, i og for sig selv interessant og hvortil Oplysninger møisommeligen maa samles fra mange Kanter. Men deels vil det som ethvert lignende Arbeide altid afgive en tør Lecture netop ved dets Indholdsrigdom, deels vilde det uden Tvivl blive nødvendigt at giennemgaae den store Mængde Citater, da nogle vel kunne behøve at rectificeres; i den store Mængde af Tal kunne Skrivfeil letteligen være indløbne foruden andre Forvexlinger. Tildels af disse Grunde tør Rafn ei tage det for sine Annaler, uagtet han ligesom jeg finder det ønskeligt, at det maatte komme for Lyset. Paa en Forlægger — endog uden alt Honorar, ja selv med Tilskud — er her ikke at tænke. Jeg skulde næsten ansee det for bedst, om Du efter en gientagen Revision lod det Selv trykke i Odense, hvorfra Du saa kunde erholde Correctur- og Revisionsark. Mstet udgiør omtrent 17 heel beskrevne Ark; tæt trykt i stor Format og med Citaterne underneden vilde det vel neppe optage stort over 10 trykte Ark. Saa meget det i flere Henseender kunde interessere mig selv at paatage mig dit Arbeides Revision, turde jeg dog ej love det til nogen bestemt Tid og vilde maaske endog blive nødt til igjen at opgive det. Skulde Du ikke have Lyst til at forfatte et Udtog deraf, blot indeholdende Resultaterne? Naar Du nu lader mig din Beslutning vide, skal Mst. strax med Posten blive Dig tilsendt. Din Afh. om Gurre er allerede trykt i næstkommende Hefte af Annalerne; det er formodentlig Købberne, der forsinke dets Udgivelse. Det ventes med det

allerførste. Du har formodentlig læst Saml. derom i det historiske Tidsskrift¹⁾. — — —

Indstillingen angaaende Pensioner og Gratialer skal nu være tilendebragt. De fleste skulle have beholdt hvad de havde, saa den intenderede Besparelse vel først successive vil indtræde. Jeg længes efter at erfare, om Du har beholdt dit Annuum, som jeg haaber; det modsatte vilde være en Skam. Du vil da formodentligen tilskrive Kongen, ligesom jeg ogsaa venter, at Du, saafremt Du er i Fyen, naar han engang i Sommer kommer derhen — han reiser d. 10de Juli herfra — vil indfinde Dig i Odense for at complimentere ham. Du vil uden Tvivl selv finde det aldeles nødvendigt. Da jeg formoder, at Du læser Dagbladene (Fædrelandet, Kbhvnsposten, Frisindede) — i det mindste burde Du læse dem — vil Du ogsaa omtrent kunne være orienteret i Stemningen her i Hovedstaden. Den er, som det heder i Sørge □ »uroelig og stormende«. Næste Stænderforsamling, skjøndt kun bestemt for 2 Maaneder, vil uden Tvivl blive meget bevæget. Kongen har vist nok den bedste Villie; meget er allerede udrettet i den korte Tid, meget forberedt. Men vore Radicalere ville have Alt sat igiennem paa en Gang og til en Constitution — forudsat at en Saadan kunde komme i Stand — vilde det neppe nu være Tid. Kongen agter i Sommer at giennereise hele Riget. Prindsen af Bentheim²⁾ er i disse Dage kommen tilbage fra Rusland; om han medbringer nogen Brud for Kr. Pr., vides endnu ikke. Hvad høres om dennes Færd i Odense, om Eenigheden i Militær-Commissionen, om Abrahamsons

¹⁾ Kall Rasmussens Afhandl. i Hist. Tidsskr. I: Efterretning om Gurre-Slot i Siælland. ²⁾ Prinds Ludvig Casimir Wilhelm Heinrich Clemens af Bentheim-Steinfurt (1787—1876), der som ung var kommen til Danmark, hvor han tilbragte Størstedelen af sit lange Liv og blev Generalmajor, var særdeles yndet af Christian VIII, der stundom anvendte ham i diplomatiske Sendelser.

Indflydelse m. m. Kr. Pr. er jo optaget til Frimurer! Kalkar¹⁾ er her i Byen i denne Tid, men jeg har ikke talt med ham; hans Ansøgning om Lectoratet i Sorøe har han taget tilbage.

Jeg arbejder saa smaat paa en Afhdl. om Procopii Efterretninger om Norden. Du vil maaske erindre, at Schøning i sin Tid har skrevet en lignende i Vid. S. Skr., men jeg er falden paa en anden Mening og vil bevise, at Procops Brittia ikke kan have været Britannien. Den er bestemt for Vidensk. Selskab, men om den kan blive færdig inden Sommeren, er uvist²⁾. Videnskabernes [Selskab] har engang i Vinter været samlet hos Kongen, da Budgettet for næste Aars Udgifter blev fremlagt. Et. Rd. Rosenvinge forelæste en Afhding. Vi sad alle om et rundt Bord som sædvanlig og bleve beværtede med Thee; derefter gik Enhver hiem til Sit. En Gang i Vinter har jeg været til Concert hos Kongen med 3 à 400 Mennesker; til Taffels har jeg endnu ei været tilsagt. Sølvbryllupsfesten skal tildels holdes paa Christiansborg; dog bliver der neppe noget Balparé, som man havde meent; det vilde koste saa meget. Jeg har havt i Sinde at skrive noget om vore ældre Kroninger og Salvinger fra Christian III af, men det vil ikke kunde blive færdigt før længe efter den Forestaaende, om det nogensinde bliver det. Skulde Du ikke i dine Samlinger have noget om denne Gienstand at meddele mig?

Conf. Rd. Saxtorph er død af Vand i Brystet, foruden andre piinlige Tilfælde³⁾. Han led meget i den sidste Tid; det er sørgeligt, naar man ei uden Lidelser skal kunne komme bort fra et Liv, som for de Fleste dog har

¹⁾ Dr. Christian Andreas Hermann Kalkar (1803—86), Overlærer ved Odense Cathedralskole, senere Sognepræst i Gladsaxe. ²⁾ W.s Forsøg til at oplyse og forklare Procop's Efterretninger om de Nordiske Lande er trykt i Videnskabernes Selskabs Skrifter VII. ³⁾ Joh. Sylv. Saxtorph (se Nr. 29) døde 22. April 1840.

flere Torne end Roser. Det var uden Tvivl den Sidste af dine gamle Lærere. Han skal efterlade sig en betydelig Formue; man taler om en halv Million. Dat Galenus opes! Jeg erfarer nu, at det kun beløber sig til c. En Tønde Guld¹⁾. Amtsforvalteren i Kbhvn Just. Rd. Frydensberg²⁾ døde meget pludselig. Han var min ældste Bekiendt og i yngre Dage kjær Omgangsven, da vi for 43 Aar siden var oppe til Ex. Artium paa een Dag. Seenere saaes vi kun sielden; det var mig derfor besynderligt, at jeg netop hans Dødsdag skulde faae Anledning til at gaae til ham; jeg traf ham rask og sund; om Aftenen blev han syg, om Natten døde han. Det kan man kalde en lykkelig Lod!

— — — Paa Fredag drager Kongen til Sorgenfrie. Alt beredes nu til Sølvbryllupsfesten d. 22de, paa hvilken ogsaa et stort Lineskib skal løbe af Stabelen og kaldes Christ. VIII. Der mumles nu ogsaa om en Formæling endnu i Aar — en meklenb. Strelitzerinde nævnes som den Udvalgte.

Og nu for denne Sinde, lev inderlig vel! Tak Forsynet for den roelige, fredelige, sorgfrie Tilværelse, der blev din Lod i Livet. Ikke med misundende Følelse, men med stille Længsel tænker jeg mig Dig i dit venlige Paulun, uden Embede, uden Flyttedage, uden Omgivelse af 120,000 Mennesker med Tilbehør. Tilgiv derfor, at jeg finder det billigt, at Du skriver mig 2 Breve til, naar Du kun faar eet, og lad mig snart høre noget fra Dig. Din uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

4de Mai 1840.

¹⁾ Tilføjet i Marginen. ²⁾ Justitsraad Rasmus Frydensberg, f. 1777, døde 8. April 1840 (jfr. Werlauffs Erindr. S. 21).

Kiæreste Ven! Af gandske Hierte lykønsker jeg Dig til den nyelig modtagne kongelige Naadesyttring, der i mange Aar var høligen fortient og burde have kommet længe før¹⁾. Med saa meget større Føie lykønsker jeg min Ven dertil, som jeg baade veed, at den er Dig kiær, og heller ikke kan indsee, at den ved nogensomhelst Misundelse, grundet eller ugrundet, fra Andres Side, eller andre deraf følgende Ubehageligheder kan blive Dig forbittret. Med dobbelt Fornøielse lykønsker jeg Dig endvidere, da Du ingen Anledning haver til at giøre Gien-gield. Imellem Os sagt havde jeg havt Grund til at vente, at Noget denne Gang var faldet af ogsaa for mig. Men jeg forsikkrer Dig, at jeg blev let om Hiertet, da Fredagen d. 26de hengik, uden at nogen Tilsigelse at indfinde mig i det kongel. Forgemark Løverd. d. 27de Kl. 2 indtraf. Det var mig kiært 1., fordi Ingen af mine Medarbeidere ved Bibliotheket er bleven til mere, end de vare; 2. fordi ved Universitetet saa mange ere blevne det. Commandeurkorset var jo det eeneste, der kunde gives mig; man syntes vel med Grund, at 3 af denne Grad ved Universitetet vare tilstrækkelige, og jeg nægter ikke, at Een af disse 3 vel burde have savnet Korset, for at det kunde have blevet givet til den gamle Bornemann²⁾, Universitetets værdige Senior, nu i 37 Aar Professor og i 10 Aar Prof. primarius i Juridiske Facultet, som flere Gange er bleven indstillet og endelig denne Gang fik — Ridderkorset. Dog — dette sub rosa. Jeg haaber altsaa, at Du ei troer, at jeg taler som Ræven om Rønnebærrene, men at jeg virkelig maae være tilfreds med denne Gang at være forbigaet.

Jeg kan ikke vide, om Du er bleven Etatsraad efter

¹⁾ Omsider var V. S. ved Kroningsfesten 28. Juni 1840 bleven virkelig Etatsraad. ²⁾ Jfr. Nr. 88, 91.

M—gs Indstilling — som jeg dog formoder — eller uden nogen Indstilling, ved Kgens umiddelbare Villie. I hvert Tilfælde finder jeg det passende, at Du tilskrev M. og takkede ham for hans Medvirkning, som jeg er overbevist om, at han ei har ladet mangle. Naturligviis vil Du da indfinde Dig i Odense ved H. M. Ophold for at aflægge din allerunderdanigste Tak. Mig seer Du neppe paa Elvedgaard i dette Aar. Min Søster med Familie har været hos Os i Sommer — Hun Selv for første Gang efter 35 Aar og rimeligviis for Sidste — dem haver jeg altsaa seet; min ældste Søstersøn Thomas¹⁾, som Du nok erindrer, nu practiserende Læge paa Holsteinborg, er nyeligen bleven gift og ham er jeg sindet at besøge nogle Dage i Ferierne. Videre kommer jeg neppe og skulde jeg end imod Forventning komme til Odense, blev det kun paa 8 Dage. — — —

Jeg var da med ved Kroningen; jeg reiste med Engels-toft til Friderichsborg Løverd. Kl. 7 M. og kom hiem Mandag Aften silde. Alt gik vel af; Veiret var gunstigt og ingen Uorden forefaldt. Det er altid interessant en Gang i sit Liv at have bivaanet en saadan Høitidelighed. — — —

Jeg har nu ikke Tid at skrive meer for denne Sinde. Lad mig snart høre fra Dig eller bedre — kom Selv. Lev vel! og tænk i din lykkelige, fredelige Boelig paa din — ei altid lykkelige — men Dig altid hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn. d. 4de Juli 1840.

115.

Elvedgaard d. 19 Juli 1840.

Høistærede kiære Ven! Tak for Dine kiærkomne Breve og for Din Gratulation! Etatsraaden kom da endelig, skjønt den var længe underveis, og just ikke kom til

¹⁾ Se Nr. 19.

den beleiligste Stund, fordie de fleeste nu ville troe, at jeg fik den for min Præstegaard (hvorfor jeg ogsaa under 6 Juni paa en viss Maade fik Leilighed til at frabede mig samme ved at ansøge om Confirmation paa min Professor Titel). Den eeneste af mine Bekiendte denne Titel kunde opvække Misundelse hos, skulde efter min Formeening være M. eller den gule Athenes fordums Udgiver¹). Jeg skrev strax ind til Kongen for at takke (ligesom jeg ogsaa d. 16 Juli, min Sal. Faders Geburtsdag, i den Anledning havde Audientz hos ham i Odense).

— — —

At min Afhandl. om Gurre nu først kommer ud, efter at den har været indleveret siden Juli f. A. og efter at man har tilladt Molbech at udpille alt det historiske og blot at overlade mig det fabelagtige ja! endogsaa forud at kaste Skygge derpaa, — er en Fremgangsmaade, der ikke andet kan end i høieste Maader og fra flere Sider være mig høilig uangenem og vidner mindst af alt om en honet, for ikke at sige venskabelig Tænkemaade²). Min Afhandl. om Borgene ville Du have den Godhed som snarest med Posten at sende mig tilbage. Min Audientz hos Kongen var i høieste Maade naadefuld; jeg blev endogsaa indbuden til □ Forsamling, hvori Kronprindsen fik 3^d Grad og hvor baade han og Kongen fortærede Johannes Maaltidet (9 Retter Mad og 4 Slags Viin) i Fruens Bøge; men mit Helbred, som i denne Sommer har været meget daarligt, forbød mig at afbenytte Indbydelsen. Stemningen mod Kongen er her meget god og bliver bedre ved de mange Udfald, der skee paa ham i Kiøb. Blade, over hvilke man i høieste Maade indignerer, da de fleeste af dem ere byggede paa Løgn; og hvad de store Omkostninger, Sølvbryllup og Kroning medførte, er

¹) Chr. Molbech, der kun var Justitsraad. ²) Han tænker herved paa Kall Rasmussens Afhdl. i Hist. Tidsskr. (se Nr. 113), jfr. Nr. 116.

angaende, da vil man endogsaa troe, at de mangfoldige Promotioner omtrent have indbragt det forbrugte; da man efter en løselig Beregning omtrent kan anslaae den forøgede Rangskat til Renten af $1\frac{1}{2}$ Td. Guld. — — —

Med inderligst Hengivenhed og oprigtigst Venskab Din forbindtligste

Vedel Simonsen.

116.

Kbhvn. d. 1ste August 1840.

Kiæreste Ven! — — — Angaaende Et. Rdstitelen, hvormed Du nu synes ei at være synderlig tilfreds, kan jeg forsikkre Dig, at det ei kan indfalde nogen at udlede denne fra din Præstegaard, da Du allerede længe før denne Gave havde bragt det Offentlige saa mange og store Offere. Alle har fundet den vel fortient og aldeles i sin Orden; gid det kunde siges om ethvert af de Udmærkelsestegn, der faldt af ved denne Anledning. Skulde man bringe nogen Tilfældighed i Forbindelse med din nye Titel, da var det dit Fynboeskab eller dit Maçonnerie, thi man har lagt Mærke til, deels at den forholdsviis største Deel af Naadestegn er faldet paa Fyen, som heller ikke er at undres over, deels at Embedsmænd og gamle Frimurere fortrinligen ere blevne betænkte. Uagtet jeg ikke føler meget Kald til at tage den fordums Athenienser i Forsvar, er jeg dog vis paa, at han mindst af Alle misunder Dig denne Udmærkelse; om ikke andet, saa fordi den medfører en forøget Rangskat, troer jeg, at han vilde have afslaaet den, om den var bleven ham tilbudt. Snarere kan han maaskee misunde mig N. St.¹). At Du tilskrev Møsting, fandt jeg rigtig; Cancelliet troer jeg ikke, at Du behøver at takke (skiøndt Du mueligen ogsaa derfra kan være indstillet); men vel vilde det være

¹) W. var 1839 bleven Ridder af Nordstjerneordenen. Molbech tog dog 1845 imod Etatsraadstitelen.

passende, at Du, naar Du engang kom her til Byen, gjordte Steemann din Opvartning. Jeg vil ellers ønske, at Du havde modtaget Indbydelsen til Taffel □, ei for Madens og Vinens Skyld, som Du haver ligesaa godt hiemme, men for at iagttage, hvad der af Curioست kunde forefalde.

Med Hensyn til din Afhdl. om Gurre vilde det vist nok »mindst af alt have vidnet om en *honet*, for ei at sige *venskabelig Tænkemaade*«, dersom man (Oldskriftselskabets Bestyrelse eller Skriftcomitee) havde tilladt M. for sit Tidsskrift at udgive det Historiske m. m., som Du yttre. Men Sagens Sammenhæng er, hvad den sanddrue Rafn endnu i Gaar gientog for mig, følgende: For en Tid siden tilskrev M. Bestyrelsen om, at din Afhdl. om G. maatte blive ham meddelt til Eftersyn tilligemed Forstraad Biørnsens Indberetning om Udgravningen. Men, forinden Bestyrelsen (hvoraf jeg dengang ei længer var Medlem) kunde svare ham, at den ansaae sig aldeles uberettiget uden din Tilladelse at gjøre et saadant Brug af din Afhdl. og at den Biørnsenske Indberetning egentlig var Antiqv. Commissions Eiendom — forinden — siger jeg — kom der et Brev igien fra M., hvori han meldte, at han nu ei behøvede det omskrevne. Bestyrelsens allerede opsatte Skrivelse blev ham imidlertid dog tilsendt. Aarsagen til hans forandrede Beslutning laae, saavidt vides, deri, at Stud. Rasmussen (en Søn af den afd. Professor), som pløier for M., har vægret sig ved at benytte noget saadant Hielpemiddel af en endnu levende Forf.¹⁾; men Ligheden mellem dit og hans Arbeide — om en saadan findes — kan let forklares deraf, at R.

¹⁾ Denne Studiosus Rasmussen er den senere Registrator i Gehejme-archivet og tit. Prof. Michael Nicolai Christopher Kall Rasmussen (1816—63), der snart efter skulde blive V. S. en trofast Støtte ved hans videnskabelige Arbejder. Han var Søn af den Nr. 3 og 23 omtalte Professor Jens Lassen Rasmussen.

har i Geh. Archivet og andensteds benyttet de samme Hielpemidler som Du. Heftet, hvori din Afhdl. er trykt, er bleven saa længe holdt tilbage formedelst Kobberstikkerens Uefterrettelighed. Rafn haver over 20 Gange maattet trække ud af Porten, hvor han boer, for at mane ham. Du haver intet Begreb om disse Kunstneres Uordholdenhed; enten have de intet Arbeide eller paatage sig alt mueligt paa en Gang.

Skulde Du nu ikke komme her til Kbhvn., hvorved Du dog meget vilde glæde mig, da lad mig i det ringeste snart høre fra Dig og Nytt fra Fyens Land. Man er meget spændt efter Udfaldet af Roskilde-Mødet¹⁾, hvor meget heftige og nærgaaende Debatter skulle have fundet Sted. Lev inderlig vel og glem ikke din trofaste og uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

P. S. Hanck²⁾ fra Odense er i disse Dage død paa Frid. Hospital af Steensygd.

117.

Elvedgaard d. 21 Sept. 1840.

Høistærede HEr. Ven! Paa Dit seeneste kiærkomne Brev, som jeg d. 4 Aug. modtog, tiener til behageligst Giensvar, at den gamle gode Ven, jeg i Aarhus vilde besøge, er en Justitsraad Langg (Herredsfoged i Hads og Ning Herreder), som blev dimitteret s. A. som jeg fra Aarhus Skole, siden var min Contubernal i Kiøb. og nu, efter at vi i 26 Aar ikke havde seet hinanden, besøgte mig paa sin Giennemreise i Foraaret paa nogle Dage³⁾; men hverken af dette Besøg eller af Langelands

¹⁾ Østifternes Stænderforsamling var traadt sammen 15. Juli. ²⁾ Adjunct Johan Hendrik Trützchler Hanck, f. 1776, døde 23. Juli 1840. ³⁾ Henrik Bering Lanng (1779—1850). V. S. havde i et tidligere Brev omtalt, at han ventede Besøg af en gammel Ven.

Reisen blev der noget, deels for det slette Væir og deels for mit daarlige Helbred. Siden jeg sidst tilskrev Dig, nemlig d. 19 Juli, er der forresten med Hensyn til mig saare lidet forefaldet; jeg arbejder bestandigt, fordi Arbeide er mig en Nødvendighed. — — — Botanisk Gartner Mørch¹⁾, som i Fior besøgte mig og fik en Tegning af mit Taxtræ, som han vil lade kobberstikke, har i Aar opfordret mig til at beskrive Haugevæsenets Tilstand og Fremgang i et eller begge de fyenske Amter og dertil oversendt mig de fornødne Schemata &c., men jeg har — som i flere Heenseender dertil uduelig — frabedt mig dette Arbeide. Ogsaa Hoffmann²⁾, som har paataget sig en landoeconomisk Beskrivelse af Odense Amt, har henvendt sig til mig om Oplysninger i denne Henseende. Overhoved have vi i Sommer (uagtet det daarlige Væir) havt en overordentlig Mængde Besøg, nemlig siden d. 24^d Mai ikke mindre end 250 Fremmede deels for at bese min Hauge, og deels for at drikke min Thee, spise min Mad og nyde min Viin. Jeg selv har siden min Odense Reise til Kongen ikke været ude hos nogen, uden forgangen Dag et Par Timer i Vigerslef for at see Bissens Monument over Provst Boesen, der nu er ankommen og opreist; det er saare simpelt, men meget smukt. Prof. Forchhammer (som ved samme Leilighed ogsaa besøgte mig en Times Tid) har kjøbt Sal. Provstens Naturaliesamling til Odenseskole for 150 dl. (omtrent det halve af hvad den var værdt) og Provstens Bibliothek, — der da just ikke havde stort at sige, — blev ved Auction i Odense udbragt til 400 rdl. Dette Sogns (Weflinges) Beboere (NB lutter Bønder) have forresten indsendt en ret hiertelig Takadresse til Kongen, fordi han befriede dem for at være Appendix og Sted-

¹⁾ Otto Josias Nicolai Mørch (1799—1842). ²⁾ Jacob Aall Hofman (Bang) (1810—87), Landoeconom, hvis »Odense Amt« udkom 1843.

børn af Vigerslef Sogn, forfattet af dem selv, uden at enten jeg eller Præsten have havt mindste Lod eller Deel deri; overhoved have vi her i Fyen, i det mindste paa Landet, langt bedre Tanker og langt større Forhaabninger om Kongen end man har i Kiøb., hvor man virkelig, saavel som i Stændersahlen, driver Liberalismen, for ikke at sige Uforskammenheden for vidt. Enhver Ting har sit Gode, men ethvert Gode skal bruges *med Maade*, og alle Forandringer bør gaae *gradviis* til Værks; da derimod det meeste, man synes at have mod Kongen, er at han ikke *hurtigt nok* kan nedlægge Regieringen i Folkets Hænder; og Du kan troe, det bliver langt værre, dersom vi skulle have Stænderforsamlingen (et Slags borgerligt el. rettere Kiøbenhavnsk Rigsraad) til Konge, end om vi have en monarkisk og allerhelst en liberal monarkisk Regiering. Dog — jeg slider vel min Tid, hvad enten det gaar paa den ene eller den anden Viis; og mine Børn skal ingen Regieringsform kunne trykke. Af Nyheder her paa Egnen veed jeg forresten ingen, der kunne interessere Dig — — — uden allenfalls, at Kamerjunker Schøller¹⁾ paa Margaard forgangen Dag styrtede med sin Familie, 4 Heste og Viernervogn ned i Slusen ved Østrupgaards Dæmning paa en Dybde af 6^{1/2} Al, i det Broen gik i Stk med dem, men vare derhos saa overvættede lykkelige, at de vel alle bleve stødte og forslaaede, men der blev intet brækket og knuset uden Vognen og Tienerens Næse. At Kongen vil spise sin Mikkelsaftens Nadvere paa Hvedholm, sin næste Dags Frokost paa Holstenshuus o. s. v., veed Du formodentlig allerede. — — — Din forbindtligst hengiv.

Vedel Simonsen.

¹⁾ Christian Schøller (1791—1858) til Margaard, senere Kammerherre og Oberstlieutenant.

27. Nov. 1840.

Høistærede, kiære Ven! — — — At her i Byen er et stærkt politisk Røre, kan ikke være Dig ubekendt. Formodentlig læser Du Tid efter anden »Fædrelandet« og »Kbhvnsposten« og kan deraf da slutte Dig til Stemningen i det Hele. Jeg giver Dig fuldkommen Ret i, at vi kun lidet vilde vinde eller rettere tabe meget af vor sande Frihed ved at ombytte vor monarkiske Regiering med en Stændersforsamling eller med ansvarlige Ministre, som vexlede om hvert Aar ligesom i Frankrig. Alt er her i Byen nu meget spændt paa de forestaaende Valg. Af Kbhvns 12 hidtilværende Deputerede meener man, at ikkun Ussing, Hvidt, H. P. Hansen, Herforth og maaske Bierre vælges paa Nye. De øvrige Pladser ville blive besatte med Radicalere (thi liberale, som de selv kalde sig, er egentlig et upassende Udtryk) O. Lehman, Bager Scherfig, Grosserer Meinert, og nogle Halv-Moderate, f. Ex. Bager Sager, der i denne Tid er blevet forlovet med en Datter af Et. Rd Hvidt. Proc. Christensen vil blive valgt blandt de mindre Grundbesiddere. Derimod menes, at Sædegaardseierne ikke ville vælge (den ellers meget agtede og afholdte) Tutein igien, men derimod Carstenschield igien; ligeledes af Nye Et. Rd Estrup. Greve Knuth paa Lolland¹⁾, som stod i Spidsen for den

¹⁾ De af de her nævnte Mænd, som ikke ere omtalte i de tidligere Breve, ere: Tage Algreen-Ussing (1797—1872), dengang Professor ved Universitetet, senere Generalprocureur; Hans Henrik Herforth (1793—1883), Bogholder, senere Directeur for Kjøbenhavns Fattigvæsen, Major; Andreas Hansen Bierre († 1864), Capitain og Brygger; Jacob Scherfig († 1880), Bager; Nicolai Jonathan Meinert (1791—1877), Grosserer, senere Raadmand; Peter Adolph Tutein (1797—1885) til Marienborg, senere Hofjægermester; Casper Holten Grevenop-Castenschield (1780—1854) til St. og L. Frederikslund, Kmh. og Major; Grev Frederik Marcus Knuth (1813—56) til Knuthenborg, senere Udenrigsminister.

lollandske Skattebevilgingspetition¹⁾, vil derimod, menes der, ikke blive valgt; han skal temmelig spydig have yttret sig i Anledning af den Irettesættelse, han modtog. For Odense er det den almindelige Meening, at Abrahamson vil blive valgt og at han vil slaae sig til Oppositionen. Men hvorledes vil det da gaae, dersom Bisk. Faber bliver den ene geistlige Deputerede; thi Mynster vil neppe oftere paa den Gallei. Man meener, at den næste Stænderforsamling allerede bliver i næste Sommer. Til kongelig Commissarius bestemmer Publicum Et. Rd Lange²⁾ i Cancelliet, som skal staae i megen Yndest hos K. Om dette Valg bliver heldigt, vil Tiden lære. Irettesættelses-Rescriptet til Embedsmændene var maa-skee ikke ganske betimeligt. Det har vakt megen Misnøie, ligesom ogsaa Rs. om Minoritetsvotum³⁾. Blandt dem, der have faaet saadanne *Næser*, som det kaldes (et N^o af Døgnbladet »Corsaren« er under Action for et Kobber forestillende K. med et Fad fuldt af Næser), ere en eeneste Universitets-Professor Eschricht⁴⁾, een Prof. ved Chirurgiske Academie, Gund. Møller⁵⁾, som skal have givet et temmelig spydigt Svar. Samme Dag han fik bemeldte Næse for sin Liberalisme af vor Konge, modtog han af den meest absolute Monarch i Christenheden, Keiser Nicolaus, Wladimirordenen, fordi han har cureret nogle qvæstede Russer af Storfyrstens Mandskab, som bleve indlagte paa Frid. Hosp. Han skal ikke have villet

¹⁾ De Embedsmænd og Lensbesiddere, der havde underskrevet Petitionerne om Skattebevillingsret, fik efter Kongens Befaling hver især gennem Cancelliet en Tilrettevisning (Rescr. 31. Oct.). ²⁾ Michael Lange (1788—1856), Deput. i Dske Cancelli, senere Overpræsident i Kjøbenhavn. ³⁾ Rescr. 4. Nov. ang. Minoritetens Ret i Provinsialstænderne til at forlange sin afvigende Mening indført i Forsamlingens Betænkninger. ⁴⁾ Daniel Frederik Eschricht (1798—1863), Prof. i Physiologi. ⁵⁾ Jacob Christian Johan Henrik Gundelach Møller (1797—1845), Overchirurg ved Frederiks Hospital.

ansøge om Tilladelse til at anlægge Ordenen. Af Ministerium Hafniense var der kun een af de ringeste, nemlig en ordin. Cathetec Markman¹⁾. Af Hof- og Stadsrettens Assessorer kun een Dreier²⁾, som undertiden har havt en Raptus; derimod 5—6 Procuratorer og 2 Høiestretsadvokater. Lad mig ved Leilighed vide noget om de Fyenske Valg især hvad Sædegaardseierne angaaer. Da Du sidst unddrog Dig for at blive valgt, vil Du formodentligen endnu mere gjøre det denne Gang, skiøndt vel Hensyn til det almindelige Vel, der kræver, at saa mange Uafhængige som mueligt stemmer sig imod den indbrydende Radicalisme, kunde indgive Dig andre Tanker. Dog — det er for vigtig en Sag til at man i den kan raade Nogen Anden, mindst Dig, der saa godt som Nogen kiender Forholdene og bedre end Nogen Anden kiender din egen Stilling. Hvad har Du hørt om den Viborgske Stænderforsamling? den er fast endnu mere uforskammet end den Roeskildske og skal have været yderst tumultuarisk. Den har været nær ved at opløse sig. Stiftsprovst Hald³⁾ var her i Kbhvn tilforn anset for en ivrig Roialist; nu er han Oppositionsmand! — — —

Skulde Du ei af dit rige Forhold [sic] have noget interessant Bidrag at kunne meddele til det »Genealogisk-Biographisk Archiv«, og kunde Du ei hverve nogle Medlemmer for Selskabet, hvis Kræfter kun ere ringe. Jeg hører ligesom Du kun til den menige Hob af Medlemmer, men jeg interesserer mig meget for det, og Formanden, Prof. Velschow, er en meget kundskabsrig og elskværdig Mand; i Rbdlr aarlig Contingent er heller ikke store Ting.

¹⁾ Jørgen Vilhelm Marckmann (1804—61), Cathetec ved Vor Frue Kirke, senere Sognepræst i Hoptrup. ²⁾ Dr. jur. Vilhelm Henrik Dreier (1768—1865), Justitsraad, død som sindssyg. ³⁾ Dr. Peter Tetens Hald (1802—64), Stiftsprovst i Aalborg, senere Sognepræst i Kjeldby.

D. 18de d. M. holdt jeg mit Sølvbryllup i al Stilhed. Det er en egen Følelse saaledes at opleve en Vendepunkt i Livet, som man er temmelig vis paa og knap kan ønske, skulde komme igien¹⁾. Jeg nægter ikke, at jeg med en vis Ængstelighed seer det Kommende imøde. Vi leve i en høist bevæget Tid, og det kunde vel være, at de Uroligheder, som vi hidtil kun i fiern Afstand have med Opmærksomhed fulgt hos andre Nationer, engang ogsaa kunde hiemsøge os. Jeg ønsker ofte, at Du var her; vi kunde da tale fortroligen om meget, hvorom det vilde blive for vidtløftigt at skrive. Dog — vi ere 25 Mile fra hinanden og der er det store Belt!

Paa Søndag 3 Uger er det din Fødselsdag — den 60de! Vær forsikkret, at jeg paa den Dag vil D. v. mindes Dig med Venskab, Taknemmelighed og de oprigtigste Ønsker. Jeg gaer nu i mit 60de.

Lad mig nu engang ved Leilighed (thi meer har jeg jo ikke Ret til at fordre) høre noget fra Dig, hvorledes Du haver det paa Legem og Siel samt hvorl. det gaer med Stemningen og de politiske »Umtriebe« paa din Egn. Men hvorledes det gaer, da vedbliv med Venskab at tænke paa din gamle, altid hengivne Ven

Werlauff.

119.

Elvedgaard d. 9 Dec. 1840.

Høistærede HEr. Ven! — — — Siden d. 25 Sept., da jeg sidst tilskrev Dig, ere følgende, som Bircherod kalder det, res meæ eller domesticæ²⁾ at anmærke: d. 25 Sept. stod en Sang, forfattet af mig og afsunget i et Selskab til Kongens Geburtsdag (dog sine nomine) i Avisen³⁾. D. 1 Oct. ligeledes et lovprisende Stykke om

¹⁾ W. opnaaede dog ogsaa at holde Guldbryllup. ²⁾ Biskop Jens Bircherod i sine Dagbøger. ³⁾ Hempels Avis 22. Sept.

den af mig oprettede Støtte for Sal. Provsten¹⁾. D. 6 Oct. forærede Provstens Familie mig hans Portrait i Olie med gylden Ramme; d. 12 Oct. havde derimod (— saaledes gaae Sorger og Glæder Haand i Haand giennem Livet, —) nogle Gavtyve om Natten skaaret Toppen af 140 store (neml. 12aarige) Graner i min Hauge. D. 16 Oct. fik jeg en Invitation af et Selskab til 1841 med dem at bereise Norge og 1842 Engeland. — — — D. 22 Oct. kom Maler Ringe, — der, som Du formodentlig veed, paa sin Konstnerbane har nydt en Deel Understøttelse af min Lomme, — tilbage fra sin Reise til Kiøb., hvor han havde fortient omtrent 600 dl. og faaet alle Lommer fulde af Roes²⁾. D. 30 Oct. blev jeg anmodet om at fundere en Enkekasse for fattige Skolelærer Enker i de 3 nærmeste Herreder. — — — Forresten har jeg i al denne Tid arbeidet paa mine Forslag til Landsbyecommunernes Beste, der har et Omfang af ikke mindre end 39 haandskrevne Ark. Dernæst har jeg ogsaa i denne Tid ladet min Afhandling om Borgene eller Borghistorien trykke, men det er her i Provindsen et umaadelig langvarigt og derhos kostbart Arbeide; allerede d. 30 Aug. tilskrev jeg saaledes O. Thomsen om at paatage sig Trykningen, men først d. 13 Nov. var den færdig fra Trykkeriet, og jeg fik ikke de sidste Exemplarer fra Bogbinderen før d. 6 Dec., saa at altsaa disse 8 Arks Trykning og Hæftning har medtaget fulde 3 Maaneder³⁾ — — — Hvad dernæst

¹⁾ Ove Thomsens Avis 29. Sept. ²⁾ I Aaret 1827 købte V. S. et Hus til Niels Ringe, der uden at have faaet nogen regelmæssig Undervisning havde uddannet sig til en duelig Tegner og Landskabsmaler. Han var født omtr. 1792, vistnok i Bondestanden. V. S. brugte ham i mange Aar dels som Tegner, dels som Samler af Sagn og Oldsager. Af hans Arbejder ere to Billeder af Odense St. Knuds Kirkes Indre (1845) og en Tegning af Kong Hans's Ligsten (1844) lithographeede. Han døde som Husmand i Villestofte, Paarup Sogn, 29. April 1854. ³⁾ Biedrag til Danske Slottes og Herregaardes Bygnings- og Befæstnings-Historie i den catholske Tidsalder. Trykt hos Ove Thomsen i Odense.

res patriæ angaaer, da synes mig de udenlandske Magter eller deres Gesandter at have Indflydelse paa Stemningen, især Sv. paa den revolutionære og R. paa den conservative. Forresten kan man fast intet troe af hvad der i Aviserne og endnu mindre hvad der af Folk fortælles; saaledes hedder det f. Ex. i Kiøbenh. Posten, at Overslaget over Odense Slotts Tilbygning blot var 33000, men i Odense siger man 56000 for Slottets og 16000 for Haugens Udvidelse; hvad er vel nu det sande? Stemningen her i Landet er i Kiøbstæderne og blandt Embedsmændene slett, men paa Landet (for saavidt den ikke fordærves af Embedsmænd, Kjøbstædborgere og hjemvendende Soldater) god; og Landmanden i Almindl. og Bonden i Særdeleshed var fra sin Forstand, dersom han ikke af Hiertets Grund var konservativ; thi de faae slett en Ulykke, dersom de adelige Kiøbenhavnere og de øvrige Kjøbstædborgere komme til at dominere; og der er ingen Bonde, som virkelig er ved sine 5, der underskriver Skattebevillingspetition &c., thi det blev, i Tilfælde af dens Bevilling, det overvægtige Borgerpartie, der kom til at raade for Skattens Fordeeling og vee da den usselig Bonde! Overhovedet feiler man storligen i Bedømmelsen af Danmarks nærværende Krisis, dersom man ikke indseer, at ligesom Kampen ved Reformationen var mellem Geistlighed og Borgere og ved Souveræniteten mel. Adel og Borger, saaledes er den nu mel. Borger og Bonde; thi *Borgerne* indførte Reformationen af Egennytte for at svække Geistligheden; de gave Kongen Souveræniteten af Egennytte, for at svække Adelen; og nu ville de af Egennytte binde hans Hænder igien for at svække den, — under de foregaaende Regieringer favoriserede, — *Bondestand*. Men hvad det værste er i nærværende

— V. S. sender med dette Brev Exemplarer af Bogen til W. og andre Venner i Kjøbenhavn.

Periode, det er, at Bondestanden hverken har Forstand til at indsee dette, eller Raadgiver til at sige dem det eller Kraft til at modsætte sig; og at Embedsmændene (som utroe Tienere) have slaget sig paa Borgernes Partie mod Kongen, fordi de for det meeste boe i Kiøbstaden og altsaa i Grunden selv ere Borgere og saaledes deele disses Interesser, ja! selv vore Landsbyepræster synes at finde det uanstændigt at tænke anderledes end de øvrige Embedsmænd, og alt for ringe at holde med Bonden og tænke som han &c. — — — Næst de beste Juleønsker og oprigtigste Nytaars Gratulationer Din oprigtigst hengivne

Vedel Simonsen.

120.

Elvedgaard d. 25 April 1841.

Høi Velbaarne C. R.! Høistærede gode Ven! For i Dag vil jeg blot med to Ord tilmelde Dig, at jeg med sand Taknemmelighed har modtaget Dit Brev¹⁾, da enhver Opmærksomhed fra Din Side i lige Grad glæder som opmuntrer mig. Forresten skal jeg en af de næstfølgende Postdage udførligt som tilbørligt besvare samme, men i Dag har jeg et Anliggende at foredrage, som aldeles ingen Opsættelse taaler; jeg agter nemlig med det allerførste som en Prøve af mine Samlinger til Fyens Historie at udgive mine Samlinger til Odense Byes ældre Historie, som jeg i de seenere Maaneder har revideret og suppleret og hvis første Hæfte vil komme til at gaa til Aar 1400 eller omfatte den hedenske Old og de første 13 hundrede Aar af den christelige Tidsregning; skulde Du nu besidde eller kunne opspore noget dertil fra bemeldte Tidsalder henhørende, som ikke af Dipl. Eccles. Othoniens., SS. RR. DD. (paa 8de Tome nær), Pontoppidan, Suhm, D. Magaz. o. s. v. alt forud er mig bekendt,

¹⁾ Dette findes nu ikke.

da skeete mig en væsentlig Tieneste, hvis det betimelig maatte mig communiceres, da jeg allerede næste Postdag tænker at træde i Underhandling med Bogtrykkeren¹).

— — —
 Undskyld nu dette korte Brev og dets Forretningstone med den Hast, mit Andragende har; til Giengield skal Du ret snart modtage en lang og udførlig Skrivelse. Din oprigtigst som forbindtligst heng.

Vedel Simonsen.

121.

Kbhvn d. 30te Apr. 1841.

Kiæreste Ven! Saa meget jeg længes efter din Odense-Byes Historie, saa ondt gjør det mig, at jeg for Øieblikket ei kan tiene Dig med noget af det, hvorom Du især har giordt din Forventning. — — — Noget om det gamle Odense, som kunde være Dig fremmed, kan jeg ei tænke mig; nu for Tiden vilde det ogsaa være mig umueligt at eftersøge Sligt. Formælingen²) er nemlig nu uagtet den nyelig overstandne Sygdom bestemt til 11te Juni; henimod Slutningen af Maaneden skal den akademiske Fest holdes, og inden den Tid maa altsaa mit Progr. være skrevet, trykt, indbundet m. m. Jeg kan derfor ei komme længer end til Frid. II Død. Hendes lange Enkestand, egentlig den meest interessante Periode af Dronn. Sophies Liv, maa jeg opsætte — maaskee til en anden Leilighed. Dette med Hensyn til min Vens muelige Meddelelser, hvoraf, for det første, kun hvad der er ældre end 1588 af mig kan benyttes.

1) Han nævner derefter flere ældre skrevne og trykte Sager, han kunde ønske udlaante eller excerperede. 2) Kronprinds Frederiks Formæling med Prindsesse Caroline Charlotte Mariane af Mecklenburg-Strelitz fandt Sted 10. Juni. Til Universitetsfesten i Anledning af det høje Pars Indtog i Kjøbenhavn havde W. forfattet Indbydelsesskriftet: Sophia af Meklenborg, Dronning af Danmark og Norge. Kronprindsen havde i April været syg.

Hverken Ondt eller Godt pleier at komme allene. I denne Tid have vi paa Bibliotheket modtaget Kongens Haandbibliothek (det meste deraf) og en Deel af Frid. VI. ditto, i Alt henved 10,000 Bind. Hvad det nu medfører for et Arbeide med Opskriven, Conservering, Correspondence etc., kan Du let forestille Dig; og det paa en Tid, da Programmet ligger mig paa Halsen. Tak Du den gode Gud for dit fredelige Otium!

Naar din Odense-Historie engang rykker frem til 16de Aarh., vilde jeg raade Dig at tilbringe nogen Tid i Byen for at giennemgaae Byens Archiv; Hübertz har i forskiellige Skrifter viist, hvormange curieuse Træk til Sædernes og Culturens Historie der kunne samles fra disse Kilder. Jeg vil ei tale om det meget, Du neppe endnu har benyttet af Archiverne her. Du burde derfor tilbringe et Par Maaneder her engang igien. — — —

Der kunde vel være et og andet Nyt her; men disse Linier skrives i den sildige Aftenstund — før har jeg ikke havt Tid — og mine Øine blive nu tunge. Lev saa vel, som det ønskes Dig af din altid hierteligst hengivne Ven

Werlauff.

122.

13de Juli [1841].

Kiæreste Ven! Næst hierteligst Tak, for at Du ogsaa i dette Aar vil aabne mig dit giestfrie Paulun, undlader jeg ei at tilmelde Dig, at det er min Agt i Slutningen af næste Uge, maaskee d. 23de at afreise herfra¹⁾. Kommer jeg nu til Elvedgaard i de sidste Dage af d. M., da

¹⁾ Under 6. Juli anmeldte W. et muligt Besøg paa Elvedgaard i Maanedens Slutning, over hvilken Anmeldelse V. S. den 11. s. M. udtrykte sin Glæde, idet han samtidig anmodede W. om at medtage forskjellige Haandskrifter, bl. a. af Badens Saml. til Odense Historie, samt Braunii Theatrum urbium.

maae jeg dog d. 2^{den} August (min Søsters Fødselsdag) være tilbage i Odense. — — —

Braunii Theatr. urbium (hvis Exemplar i Bibl. Du til Ære for din memoriam localem meget rigtig beskriver) skal jeg engang omhyggeligen giennemgaae, og dersom Odense ei findes deri (som jeg har al Grund til at formode; dette Brev skrives nemlig hiemme, og jeg vil have Brevet paa Posten, forinden jeg gaaer paa Bibl.), saa skal jeg enten tage Bindet med til din ydermeere Forvisning eller, dersom jeg ikke kan have den store Foliant i Kufferten, forsyne mig med en Attest fra Een af Bibl. Personale om Odenses Ikke-Existents i bemeldte Værk. Rensens Atlas, som jeg bestemt mindes Du har giennemgaaet hos Os, har jeg nøie efterseet og tør forsikre, at der (indtil 1540) Intet forefindes, som Du jo andensteds fra maa have; Portoen af den svære Foliant vilde altsaa koste mere, end Udbyttet var værd. Derimod skal jeg medtage ell. sende det Chr. Poulsenske Mspt¹⁾ samt andre Ottoniensa, som jeg kan tænke mig mueligen kunde være Dig til Nytte. Alle den i forr. Aar afdøde G. L. Badens Samlinger — hvoriblandt meget ubetydeligt — bleve (om jeg mindes ret) i A. 1835 for et Gratiale ell. noget Lignende, stort 500 Rbdl., afgivne til Financedeputationen og henlagde, saavidt vides, i Rentekammerarchivet. Jeg var selv tilstede ved Afleveringen; uden Tvivl var der ogsaa endeel Ottoniensa, men neppe noget af Betydenhed ældre end 1540. Knudsen har jeg ei seet i Aar; han er flyttet ud af Nørreport; mueligen er altsaa dine Breve ei kommen ham tilhænde²⁾; mueligen kan [han] formedelst Gigten i Hænderne ikke skrive; det har i det ringeste i længere Tid tilforn været Tilfældet. Der skulde

¹⁾ Den sidste Prior i Odense St. Knuds Kloster Christiern Poulsens Registratur over Breve i Klosterets Archiv; den opbevaredes dengang i Kgl. Bibl., nu i Rigsarchivet. ²⁾ V. S. havde beklaget sig over, at hans Breve til H. Knudsen forbleve ubesvarede.

for længe siden have været begyndt paa Trykningen af det danske Regestum diplomaticum, men formedelst hans Sygdom er det endnu ikke skeet. Jeg frygter, at han vil være aldeles tabt for Sig selv, for sin (desværre) Forlovede og for vor Historie.

Anmeldelsen af din Bog¹⁾ i »Dagen« var forfattet af »Feuilletonens« Redacteur, Literatus I. Levin (Mosait), et godt Hoved, især et udmærket Sprogtalent, for øvrigt Kritikus af Profession, hvorfor man maa holde gode Miner med ham²⁾. — — —

Kongens Reconvalescenz gaaer stedse frem; men han maa endnu holde Sophaen, kommer næppe de første 14 Dage til Sorgenfrie og — som formodes — aldeles ikke til Jylland i Aar.

Dette er skrevet i al Fart, i Time efterat jeg modtog dit Brev. Meget andet, som jeg kan have at meddele, giemmes til mundtlig Sammenkomst, hvortil jeg inderlig glæder mig — maatte denne Nydelse endnu engang falde i min Lod! Lev vel og tænk stundom paa din gamle og trofaste Ven

Werlauff.

123.

16de Juli 1841.

Kiære Ven! Jeg haaber og agter rigtig nok at kunne til den omtalte Tid besøge Fyens Land og Dig Selv; men da der dog mueligen kunde indtræffe Forhindringer — navnlig en vedholdende ugunstigt Veir, Upasselighed m. m. og da Du formodentligen ønsker at slutte dit Arbeide over Odense snarest mueligt, sendes herved det Chr. Poulsenske Mst og en Samling af Diplomer, hvori der maaskee kunde være eet ell. andet for dit Brug. Det første er, som Du Selv seer — en Skat, der ei lette-

¹⁾ V. S.s Skrift om Slottes og Herregaardes Bygning o. s. v. (se Nr. 119). ²⁾ Israel Salomon Levin (1810—83).

ligen blev udlaant til Andre end Dig; lad den derfor være Dig angelegen som din Øiesteen og send den tilbage med Pakkeposten, dersom jeg Selv ei kan faae den tilbage. For øvrigt haves i ingen af vore Mtsamlinger noget til Odenses Hist. m. m. før 1540. Deri — troer jeg — at Du Selv er langt rigere end Bibliotheket. Derimod tvivler jeg ikke om, at Du jo i Geheime-Archivet eller ogsaa i Pakker og Fascicler i vort Bibliothek vilde ved egen Efterforskning finde Adskilligt, som Du hidtil mangler; men dertil fordres — din egen Nærværelse.

Kronprindsen reiser i Dag med Gemahlinde til Odense. Vil Du ikke ved Leilighed giøre din Opvartning? Hengivnest din

Werlauff.

124.

Odense 8de Aug. 1841.

Kiæreste Ven! Inderligst Tak for de lykkelige Dage, Du skienkede mig i dit venlige og fredelige Hiem¹⁾. Vær forsikkret om, at Erindringen om dem og om Dig vil følge mig til mit Hiem og i mangen eenlig Time, i mangen sørgmodig Stemning vederqvæge mig ved Haabet om, at dette Besøg paa det kiære Elvedgaard mueligen ikke var det Sidste.

Jeg har da efterseet Grundtegningen (efter Fugleperspectiv) af Odense paa Raadhuset; den er fra 1593 og bekostet af H. Rantzau; men der angives ikke, af hvem den er eller til hvilket Værk den hører²⁾. Jeg mindes aldrig at have seet den før, men jeg troer sikkert, at den vilde interessere Dig meget; kan Du ikke selv komme

¹⁾ Den 25. Juli tilmeldte W. fra Odense V. S. sin Ankomst til Fyen og bad om at blive afhentet Tirsdag den 27. Dette Besøg blev det sidste, W. aflagde paa Elvedgaard — Vennerne saas ikke tiere. ²⁾ Dette Kobber, der hører til Braunii Theatrum urbium, havde V. S. 1844 til Laans ved Magistratens Velvillie (Bidr. t. Odense Byes Hist. III, 47).

hertil for at tage den [i] Øiesyn, vilde jeg tilraade, at Du lod tage en Copie af den. Assessor Schönheider¹⁾ sagde mig paa Raadhusballet, at der i Skomagerlaugets Archiv findes et mærkeligt Dokument fra Chr. II. Tid, en Leiecontract mellem St. Knuds Kloster og Lauget, angaaende dettes Laugshuus, som han formodede vilde interessere Dig; ligeledes fortalte han noget om et Sagn, han havde hørt af en gammel Mand her i Byen om en Overtroe, der for 50 Aar siden har fundet Sted ved det saa kaldte Cluset i Nærheden af Byen (hvorom ligeledes paa omtalte Grundtegning); han lofte at ville tilskrive Dig derom²⁾; skulde det ikke skee snart, maae Du vel selv gjøre det; Manden er vel, som Du veed, meget døv og altsaa vanskelig at tale med. — — —

Venligst Hilsen til Jfr. Hvalsøe og Fabricius. God Lykke til Høsten. Endnu engang hierteligst Tak for enhver Prøve paa dit troefaste Venskab. Altid din hengivne

Werlauff.

125.

10de Sept. 1841.

Høistærede, kiære Ven! Efter min Hiemkomst d. 17de f. M. have deels en heel Hob Arbeide, som ventede mig, deels en liden Forkiølelse optaget min Tid saaledes, at jeg først en Maaned seenere opfylder en kiær Pligt ved endnu engang hierteligst at takke Dig for din venlige Modtagelse og for de vederqvægende (for Legem og Siel) og opmuntrende Timer, jeg tilbragte paa det velsignede Elvedgaard. Veiret var vist nok ei det gunstigste, men vi fik os dog rørte, og selv om jeg en heel Dag havde maattet sidde inde, vilde jeg dog der og med Dig aldrig

¹⁾ Fhv. Overretsassessor Frederik August Schönheyder (1801—72), Byskriver og Raadmand i Odense. ²⁾ Se V. S.s Bidrag til Odense Byes Hist. 2. I, 142 f.

kunne have kiedet mig. Maatte Forsynet endnu have forbeholdt mig nogle saadanne Besøg!

Over de tilstillede Expl. af din Odense Hist. er der — efter Bestemmelsen — disponeret. Engelstoft lovte at tilskrive Dig, om han ei alt har giordt det; han længes efter Fortsættelsen, som ogsaa jeg gjør; jeg har i min¹⁾ Historie henviist til nogle nye og skarpsindige Bemærkninger i din Bog. NB. S. 199. Mon Svinesund ikke er Sv. mell. Norge og Sverrig? Anmeldelsen i »Dagen« har Du formodentlig læst. I de sidste Dage jeg var i Odense erfarede jeg, at den Kammerj. Juul²⁾, der har leveret en Grundtegning af Byen, ogsaa vil copiere og tilsende Dig den gamle Grundtegning paa Raadhuset.

Af betydende Nyheder haves ingen her. Kongen befinder sig nu, som Du af Aviserne vil have erfaret, fuldkommen vel. Rygtet gaaer, at han strax efter sin Fødselsdag vil besøge Fyen. Skeer det, bør Du efter min Meening gjøre ham din allerund. Opvartning. Efterat jeg kom hjem fra Elvedgaard tegnede jeg mit Navn i Kronpr. Forgemak. Kr. Pr. selv saa jeg Sønd. d. 1. Aug. paa Raadstueballen, hvor han af alle Kræfter dandsede indtil Kl. 4^{1/2} Morgenen! Et Par Dage efter saae jeg ham i FM □, hvor mig timedes den Ære at sidde ved Siden af ham i Ø. Han var meget snaksom og nedladende, maaskee alt for meget! Høres der noget om et frugtbart Resultat af Ægteskabet? Jeg har — sandt at sige — ikke synderlig Haab i den Henseende. — Man er nu meget spendt paa Udfaldet af Militærcommissions Forhandlinger; de arme Officerer vide ikke, om de ere kiøbte eller solgte. — I Anledning af Generalmaj. Zepelins Død omtalte »Fædrelandet« Gardens Officeer-

¹⁾ Ulæseligt Ord. ²⁾ Kmjkr. Niels Frederik Grabow Juel, Premierlieutn. ved fyenske Dragonregiment; jfr. Engelstoft, Odense Byes Hist. S. 453.

corps som »lidet berømt« og hvor »Aand og Tone« just ikke var den bedste; derover har bemeldte Officeer-Corps nu anlagt Sag mod Bladet. Taber dette Sagen, ville de Garderofficerer faa en Høiesteretsdom for at være berømte og for en god Aand¹⁾.

Hvorledes gik det siden med Høsten paa Elv. og paa Egnen. I det Hele troer jeg dog, at den her i Sielland er bleven bedre, end man ventede, med Undtagelse af Høet og Tørvene. Lad mig endelig vide, hvad der senere er skeedt eller besluttet med Hensyn til Salget af Elvedgaard? Dog — jeg vil haabe, at Du meget betænker Dig derpaa, uagtet Landeiendomme vist nok nu have opnaaet den høieste Priis, hvortil de kunne komme. Maltmøllen er nu bortforpagtet til 15 Møllere for 4000 Rbdl. aarlig; Værelserne skulle bortleies; om Kraghs Familie kan blive der, vides endnu ikke. Mad. Kragh vil det gaae meget nær at flytte ud.

Jeg mindes ei ret, om jeg sidst talte til Dig om Lengnicks Tabeller over forskellige nu blomstrende adelige og borgerlige Familier og foreslog Dig at købe den hele Samling, som endnu fortsættes. Den vist vil interessere Dig og den complete Samling vil i Tiden blive sielden,

¹⁾ Ved Generalmajor Johan Detlev von Zepelins Død 23. Aug. skrev »Fædrelandet« 25. s. M. (Nr. 619): Ved Kammerh. Zepelins dødelige Afgang er Commandeurposten ved Fodgarden bleven ledig. Uagtet dette Embede for Tiden, da Garden kun bruges til at gaa Skildvagt foran Kongehusets Porte og til at paradere ved Hoffestiviteter, er af liden eller ingen Vigtighed, er det dog af Hensyn til Fodgardens lidet berømte Officerspersonale og af Hensyn til den Aand og Tone, der ved enkelte Leiligheder har yttret sig baade indvendigt og udad ved dette smukke og kraftige Corps, at ønske, at Valget, i Fald der skal gaas udenfor Anciennetssystemet, maa falde paa en ved Dannelse, Humanitet og Dygtighed udmærket Officer og at herved ikke maa blive givet nogen fremmed fyrstelig Avanturier fast Plads i den danske Officersstand. — Sagen endtes dog med en Erklæring fra Red. Plougs Side i Nr. 664. Zepelins Efterfølger blev Oberstlieutenant Niels Juel.

da de Fleste blot købe enkelte Stamtavler, som interessere dem. Ønsker Du det, skal jeg besørge dem anskaffede og indbundne (der er egentlig kun een Bogbinder her i Byen, som forstaaer ret at behandle dem) og Dig tilsendte.

Engelstoft var meget indtaget af din yndige Boelig, skøndt han tilstod, at han ei vilde kunne finde sig i din Eensomhed; han er nemlig vant til daglige Visiter, Opvartninger, Dineer, Courer etc., saavel active som passive. Jeg vilde godt kunne finde mig deri¹⁾. — — —

Endnu engang Tak for de 4 lykkelige Dage og for alt dit Venskab! Vare vi kun nu i vor Alderdom hinanden saa nær, som vi ofte og længe vare det i de yngre! Dog — det er et frugtesløst Ønske. Lev inderlig vel og tænk stundom paa din hierteligst hengivne Ven

Werlauff.

126.

Elvedgaard d. 25 Sept. 1841.

Høivelbaarne HEr Conf. Rd.! Høistærede HEr. Ven!
D. 13 Sept. modtog jeg Dit kiære Brev. Saavel for det som for de medfulgte Scriptorer²⁾ og for Fordelingen af min Odense være Du paa det forbindtligste takket! og saa for Dit korte, men inderlig kiære Besøg være Du nok engang paa det hierteligste takket! jeg kan sige med Sandhed, at jeg ofte har længtes efter, at Du var her igien; mig synes immer, der er saa meget, jeg skulde tale med Dig om, men naar jeg har Dig, glemmer jeg [det] altsammen af Glæde over at have Dig og da opsluger præsens baade perfectum og futurum. Den anden Deel af min Odense var allerede for 2 Maaneder siden bleven givet i Trykken, hvis jeg ikke havde begaaet den

¹⁾ Conferentsraad L. Engelstoft havde fra Hofmangave besøgt V. S.

²⁾ W. havde skaffet V. S. 8. Bind af Scr. Rer. Dan.

Daarlighed d. 28. July at skrive Cancelliet til om Biedrag fra Geh. Archivet, thi derfra har jeg aldeles intet hørt uden d. 13 Aug. et Brev fra F. Magnusen med de sædvanlige Undskyldninger, Udflugter og Forhalinger (hvor han ikke engang lod mig vide, om Cancelliet bevilgede min Ansøgning eller ikke). Da jeg saaledes har levet i Forventningsstanden og hverken kan faae at vide, om jeg faar noget eller intet (hvilket jeg nu vil bede *Dig* om at skaffe mig ved Prof. Registratør Petersen¹⁾), der uden Tvivl er den ærligste af dem alle), saa har jeg for det første maattet lægge Odense til Side og derimod taget Hagenskovs Historie frem, som nu er færdig og i disse Dage gives i Trykkeriet; jeg har i den Anledning havt Maler Ringe dernede i 8 Dage og selv været der i 3 Dage; at jeg i denne Afhandling kommer til at yttre en gandske anden Meening om F 2 og Frøken Hardenberg, end Du har yttret, vil min gode Ven undskylde med min Interesse for Sagen, som Du (formodentlig af Hoff-Grunde) har søgt at ignorere aldeles. Det skeer imidlertid, som Du vel kan vide, med al muelig Sømmelighed. Ogsaa en gammel Afhandling om *Kæmpevisernes Alder* har jeg ved denne Lejlighed taget frem fra de bestøvede Hylder til en nye Revision, og Du vilde meget forbinde mig, dersom Du vilde sende mig ikke blot en Udsigt over, hvad der er skrevet om dette Emne, men ogsaa Afhandlingerne selv, thi jeg kiender blot, hvad Nyerup skrev derom i den nye Udgave af K. V., men veed, at Molbech (jeg troer i Athene) og F. Magnusen og maaskee fleere ogsaa derom have skrevet. Send mig, min Bedste! hvis Du kan, med det første baade Molbechs og F. Magnusens Afhandling &c! Jeg lider i de sidste 14 Dage meget af Tandpine; har maattet bruge Igler, spanske Fluere &c. &c. -- — — Kan Du biedrage

¹⁾ N. M. Petersen, se Nr. 49.

til, at min Borghistorie og Odensehistorie blive nogenlunde honett anmeldte i Litt. Tidenden, da gjør dertil, hvad Du kan! men glem ikke at sende mig N^o, hvori det skeer; thi ellers faar jeg det ikke at vide. — — — Lengnicks Tabeller vilde jeg nok kiøbe, dersom de ikke ere alt for dyre. — — — Mine Jomfruer hilse paa det forbindtligste og for CRd. Engelstoft beder jeg ogsaa min Compliment formældt; fra ham har jeg intet Brev havt, men vel fra EtatsR. Estrup og fra Kongen et Par Ord til Tak for min Bog; men intet Ord fra Prindsen hverken for den eller for Borghistorien eller for Gurre og ligesaa lidet fra Møsting. Din med Høiagtelse og oprigtigt Venskab forbindtligst heng.

Vedel Simonsen.

127.

Høistærede kiære Ven! Faa Dage, efterat jeg havde modtaget dit seeneste af 25. f. M., talte jeg med Prof. Petersen, som lod mig vide, at din Ansøgning af Cancelliet var bevilget og at der netop i de Dage vilde blive tilskrevet Dig desangaaende, saa jeg haaber, at den Sag nu er paa det Rene; Magnussen var ellers lovlig undskyldt, da han i Midten af August faldt i en heftig og farlig Sygdom (Rosen i Hovedet), hvorefter han først i disse [Dage] har begyndt at gaae ud. Det er mig meget kiert og vil vist interessere Mange, at vi faae Fortsætt. af dine Borgruiner; neppe vilde nogen Anden kunne gjøre det bedre. Det skal være mig kiært, om Du kan udbrede noget nyt Lys over Sagnet om Frid. II. og Jfr. Hardenberg; at jeg i mit seeneste Program ikke har ignoreret Sagen (følgelig heller ikke af *Hofgrunde*. Jeg tvivler paa, at Nogen ved Hoffet har holdt det Umagen værd at læse et Pr. i Folio; Ingen af de Kongelige har i det mindste for mig yttret et Ord derom), vil Du af Samme behageligen kunne erfare; jeg har blot bemærket,

at jeg ikke har kunnet opdage nogen ældre Kilde for dette Sagn end Suhms Udtog (1776), hvilket i og for sig selv ei kan have megen Vægt ved en meer end 200 Aar ældre Tildragelse. Hverken jeg selv eller Andre, som jeg har anmodet derom, har i Haandskrifter kunnet træffe noget tilforladeligere derom.

Hvad angaaer *Kiempeviserne*, da følger herhos det eeneste mig bekendte, hvoraf Du mueligen kunde have nogen Nytte — Molbechs Afhdl. (oprindelig i Skandin. S. Skr. ei i Athene), som det undrer mig, Du ikke ejer. F. Magn. har intet skrevet om K. Ved K. paa Bibliotheket staae kun 2 almindelige Skrifter — Molbechs Afh. og Separataftrykket af din egen Afhandl. i Molbechs Maanedsskrift. For øvrigt maa jeg paa det bestemteste fraraade Dig for Øieblikket at tage din Afh. om Kiempevisernes Alder for, og det af følgende Grunde. Naturligviis vil Du lægge den Nyerupske Udg. tilgrund. Men det er nu oplyst og tildels offentlig bemærket, at denne er høist ufuldkommen, ja næsten ukritisk; som overhoved N. ved saadanne Kilders Udgivelse undertiden gik tilværks med en mærkelig Vilkaarlighed og næsten Skiødesløshed. Justitsraad Thiele og Secretair Fabricius¹⁾ have derfor i flere Aar paatænkt en nye, kritisk Udgave af vore samtlige Kiempeviser, hvortil de have udskrevet og confereret en betydelig Mængde af de gle Haandskrifter her i Bibliothekerne og, om jeg mindes ret — tillige af den gamle og ypperlige Codex i Odense Klosters Bibliothek; derved ere de foranledigede til at opdage den Nyerupske Udgaves næsten ubrugbare Beskaffenhed. Jeg har opmuntret dem til ei at tabe dette vigtige Foretagende af Sigte; og jeg vil haabe, at det ei vil forekommes af en nye Udgave af de Wedelske 100 Viser, som den fana-

¹⁾ Bibliothekssecretair Frederik Fabricius (1789—1873).

tiske Ley¹⁾ (Udgiveren eller Eftertrykkeren af den danske Riimkrønike) har bebudet og hvortil ogsaa han i disse Dage har begyndt at collationere Haandskrifter paa det Kgl. og Univers. Bibliotheket. En Afhdl. om Kiempevisernes Alder — vist nok et interessant Thema — bør derfor efter min Formeening udsættes, til vi først have faaet en kritisk Udgave af dem, som jeg haaber ei vil vare længe.

Jeg kiender Ingen ret her, som jeg torde foreslaae til eller anmode om at anmelde dine seeneste Skrifter i Maanedsskrift for Literatur (Litt. Tidenden er forlængst ophørt). Saadant er ikke saa let; af mine egne Arbejder er i de sidste 14 Aar ikke et eeneste anmeldt, uagtet vi indtil Lit. Tid. Ophør havde to kritiske Tidsskrifter og jeg nok ønskede og i den Henseende ogsaa erholdt gode Løfter fra Een og Anden. Men — Du haver jo Pal. Müller²⁾ i Nærheden, som i den seenere Tid næsten er den eeneste historiske Recensent; uden Tvivl vilde han være villig dertil.

Det undrer mig, at Du intet Svar har faaet fra Prinds-Gouverneuren for de tilsendte Bøger; eller rettere, det undrer mig ikke, thi, som jeg hører, bryder han sig ei synderlig om at iagttage, hvad man kalder Former i nogen Henseende.

Lengnichts Tabeller over meer end 40 danske Familiers Genealogier koste i alt 10 Rbd. Det er i Grunden en ringe Betaling for det møisommelige og bekostelige Arbejde; vil Du have dem, da lad mig det nærmere vide. Jeg haaber, at Du har modtaget min Afhdl. om Procop — lad mig leilighedsviis erfare din Meening om den.

¹⁾ Literaten Christian Sigfred Ley (1806—74). ²⁾ Historikeren Caspar Peter Paludan-Müller (1805—82) var dengang Adjunct ved Odense Cathedralskole.

I Morgen er der Cour og Taffel paa Xborgslot i Anledning af Pr. af Glücksburgs Forlovelse med Landgreve Wilhelms Datter¹⁾. De ere Næstsødskendebørn; Alle gifte sig her i Familien! Hvorledes gaaer det paa din Egn med Pløining og Saaening, med Kartofflerne etc. Det seer nok jammerligt ud over hele Landet; Udsigterne ere bedrøvelige. En Favn Brænde koster nu 15 Rbdlr. Hvad meener Du, Følgerne ville blive saavel i oeconomic som politisk Henseende, navnlig, dersom Stænderne i næste Aar skulde blive sammenkaldte!! Toner i Bladene vedbliver at være agitatorisk og fræk i høieste Grad; Kbhvnsposten roser sig endog aabenbart af sin demokratiske Tendents. Jeg nægter ikke, at jeg med en vis Ængstelighed seer Fremtiden imøde. Hvad har Du besluttet med Hensyn til dit Gaardsalg; man meener, at Landeiendomme nu ville synke i Prisen. Gid jeg nu i nogle Dage, for ei at sige den hele Vinter, kunde være hos Dig; hvormeget var der ikke at tale med Dig om, som ei kan skrives. Jeg bliver meer og meer isoleret; alle mine gamle Venner, de som jeg, naar jeg vilde, og i Fortrolighed kunde tale med, ere nu døde, og Du — en af de ældste og kæreste er 25 Mile fra mig. — — —

Lad mig af og til høre fra Dig — Du er nu, min Søster undtagen, den Eeneste, med hvem jeg corresponderer. Naar Du engang har afbenyttet de seenest erholdte Manuskripter i Folio, da lad mig faae dem pr. Posten. Lev nu inderlig vel og tænk stundom paa din trætte og mødige Dig altid hengivneste Ven

Werlauff.

29de Oct. 1841.

¹⁾ Prinds Christian (Chr. IX) og Prindsesse Louise af Hessen.

Elvedgaard d. 14 Nov. 1841.

Høistærede Ven! For Dit Brev af 29 Oct. og medfølgende Bog samt for Din tidligere modtagne Afh. om Procop aflægges herved min forbindtligste Taksigelse. Fra Geh. Archivet har jeg rigtig modtaget et Missive, hvori dog i det mindste *noget* var mig ubekjendt, skjønt en stor Deel naturligviis allerede forud var indsamlet; jeg opgav derpaa strax adskillige andre Ting, som jeg ønskede mig, men har endnu hidtil derom intet erfaret. Hvad F 2 og Fr. Hardenberg angaar, da maae Du ingenlunde i min Hagenskovs Historie derom vente nye Documenter eller Beviser, men blot en afvigende Meenings Yttring med al skyldigt Hensyn fremsat og foredraget. Min Beslutning at drage til Kiøb. (hvad enten jeg sælger eller ikke sælger) bliver med hver Vinter fastere; kun at Helbredet vilde blive saaledes, at jeg kunde fordrage Reisen. — — — Hvad min Levemaade angaaer, da har jeg aldrig været lykkeligere end i mine Studenterdage, da jeg hver Dag indsamlede nye Kundskaber og hver Aften lagde mig dermed beriget til Hvile; den samme Aand er i min Alderdom kommet over mig og jeg finder ingen Glæde meere uden ved hver Dag at kunne indsamle historiske Biedrag. Paa 2 Spadseretoure nær, som jeg hver Dag foretager mig, arbejder jeg saaledes uafbrudt heele Dagen og ved denne Leilighed opdager jeg naturligviis mange Huller i mit Bibliothek (som hverken Stifts- Skole- eller K. Brahes Bibl. kunne stoppe). Skulde det derfor ikke være Dig mueligt hos en Antiquar 3: Sælger af gamle Bøger at kiøbe mig Vedels Kæmpeviser, Tragica¹), Syvs Kæmpeviser, 7^d Deel af Pont. Atlas, Dänische Bibl. og Resens F 2 eller at sende mig Dit Exem-

¹) De under dette Navn af Mette Giøe udgivne, af A. S. Vedel samlede Elskovsviser, Kbhvn. 1657.

plar af disse Bøger, indtil jeg selv kommer til Kiøb.¹⁾ thi derhen maae jeg nødvendigvis, før jeg dør, for at fuldende min Adelshistorie ved Brugen af Klevenfeld, Slægtebøger, Liigprækener o. s. v. D. 4. Nov. har jeg med Skipper Topp afsendt nogle Valdninger og Gravensteener til Dig, ingenlunde fordi de ere gode (thi ved Sommerens Fugtighed og Kulde ere de første smaae og de sidste daarlige), men fordi Du ved engang imellem at see dem, dog skulde opfriske Mindet om Elvedgaard, hvor vi ellers sielden have meer Frugt end netop til Husbehov. — — — Med sand Hengivenhed og Venskab Din forbindtl. heng.

V. S.

129.

15de Nov. 1841.

Kiære Ven! Allerede var det mit Forsæt engang i disse Dage, forinden Forelæsningerne begynde, at tilsende Dig en Continuationsskrivelse af mit Forrige; nu, da jeg har modtaget den velmagende og liflige Frugt fra Elvedgaards Hauge, er det mig en nye Paamindelse. Paa min Kones og egne Vegne takkes Du venligst for din Opmærksomhed; Æblerne ere ypperlige og kan jeg selv nu end ikke vel taale dem raae, saa ere de mig derimod desmere velgiørende i kogt eller stegt Tilstand. Vær forsikret, at jeg ikke kan nyde noget af dem, uden med Længsel og Taknemmelighed at mindes Stedet og Haanden, hvorfra de kom.

Efter mit seeneste Brev har jeg erfaret, at Prof. Petersen (Geh. Arch.) om Kiempevisernes Behandling i Almindelighed, som vil blive trykt i næste Hefte af Oldskr. Selsk. Annaler²⁾. Endvidere har Just. Rd Thiele under-

¹⁾ Efter sit Besøg i Kjøbenhavn i Sept. 1838 kom V. S. der aldrig senere. ²⁾ Her er glemt nogle Ord. — N. M. Petersens Om Behandlingen af Kjempeviserne er trykt i Ann. f. Nord. Oldkyndighed 1842—43.

rettet mig om, at han har meddelt alle sine Collectanea til en nye Udgave af Kiempeviserne til den sidst omtalte Ley, som nu vil sætte sig i Bevægelse for at erholde de Odense Codices tillaaens. Jeg nægter ikke, at jeg vilde ønske disse mærkelige og interessante Monumenter i en anden Haand, men Thiele er overvældet med saa mange andre Forretninger og vil nu anvende den Tid, han kan faae tilovers, til en nye Bearbejdelse og Udgave af hans »Folkesagn«, ordnede efter et vist System, mythiske, physiske, historiske etc. Skulde Du i denne Anledning kunne meddele ham noget Supplement eller Bemærkning, hvorom han ikke tvivler, vil det vist med Taknemmelighed blive modtaget.

Har Du nu fra Geh. Archivet erholdt, hvad Du ønskede, til Fortsættelsen af dine historisk-topographiske Arbejder? For øvrigt troer jeg, at Du for at fremme disse med tilbørlig Sikkerhed og Fuldendelse, vilde have meget godt af at fornye de gamle Tider og engang i nogle Uger opholde Dig her i Kbhvn. Jeg kan ikke forestille mig, at din Helbred vilde lide derved; tvertimod — og dit Humeur vilde vinde. Du vilde da være langt bedre forvisset om at erholde Alt, hvad Du til et eller andet Formaal ønskede fra vore Samlinger end nu.

Hvorledes er det gaaet med Høsten, Pløiningen, Saaingen, Kartofflerne og Tørven paa Elvedgaard? I Sieland har det paa de fleste Steder seet bedrøveligt ud; mueligen kan det efter det seeneste Tørreveir være blevet noget bedre; skiøndt det, hvad Vintersæden angaaer, vel paa intet Sted kan blive Frugtbarhed i næste Aar.

Saae Du Kongen, da han seenest var i Odense? Da jeg for en 14 Dage siden ved Couren talte nogle faa Ord med ham, spurgte han, om jeg i Sommeren havde været i Fyen, og da jeg nævnte Elvedgaard, spurgte han med megen Deeltagelse til dit Befindende. Til nogen Frugtbarhed i Kongehuset høres endnu ikke. — — —

Lehmans Dom formedelst hans Forhold i Lolland ventes i denne Uge ved Underretten¹⁾); men i Gaar læser man

¹⁾ For sin i Nykjøbing p. F. i Jan. 1841 holdte Tale blev Orla Lehmann ved Hof- og Stadsrettens Dom 4. Dec. idømt Bøder af 500 Kr., men Højesteret forandrede 20. Jan. 1842 Straffen til tre Maaneders Fængsel. Om den Interesse, hvormed Autoriteterne fulgte Lehmanns Umtriebe, giver et Brev fra Byfogden i Svenborg til Fyens Gouvernementssecretair en Forestilling; det er dat. 8. Oct. 1841 og lyder saaledes: »At Candidatus juris Orla Lehmann igaar Middags ankom hertil fra Faaborg og idag igjen rejste til Rudkjøbing, tillader jeg mig herved at meddele. I hvad Grad han skyede at gjøre Opsigt, fremgaar klarligen af hans første Ytring til — Gaardskarlen paa Værtshuset; thi efter at have spurgt denne, om han kjendte ham, og erholdt et benægtende Svar, forkyndte han Gaardskarlen, »at han var Orla Lehmann«, men paalagde ham ikke at sige til Nogen, at han var arriveret, hvilket naturlig havde den formentlig tilsigtede Virkning, at det hurtigen blev bekjendt. Dernæst gjorde han en hel Del Visiter, anført af den svensk-norske Viceconsul Lihme og ytrede paa disse Besøg, at han vilde se til Venner og Fjender; besøgte ogsaa enkelte af de mest anerkjendte Royalister, dog ingen Embedsmænd. Paa enkelte af disse Besøg skal han have tilkjendegivet, at han var kommet for at vise sine Vælgere, at han ikke var flygtet, men var tværtimod belavet paa at betale Mulct, som laa parat, eller paa at gaa til Christiansø og paa at give sit Hoved hen, naar Kongen vilde have dette — hvilket Sprog! Om Aftenen havde Lihme bevirket, at adskillige mest unge Mænd samledes hos Gjæstgiver Lacoppidan, i alt nogle og tredive, hvoriblandt dog en halv Snes Rejsende, men ingen af Repræsentanterne med Undtagelse af Værten og Lihme selv. Ved Bordet skal en Del Skaaler være bleven udbragte og Orla Lehmann paa sin Vis, men med al Anstand have udbragt Hans Majestæt Kongens Skaal. Taler har han saa vidt vides ikke holdt. Efter Bordet trak han sig tilbage paa sit Værelse, hvornæst Selskabet med Lihme i Spidsen bragte ham et Hurra udenfor hans Dør paa Gangen! Idag Morges er han afrejst til Rudkjøbing, og om han derfra retournerer herover, vides ikke, men det hedder, at han gaar til Sjælland. Dette har jeg anset for min Skyldighed som et i Gouvernementet passeret Curiosum at tilmelde Deres Velbaarenhed, henstillende aldeles til Hr. Justitsraaden, om og hvorvidt De maatte finde Dem foranlediget til videre at berette dette paa højeste og allerhøjeste Steder. Jeg har den Ære at anbefale mig« o. s. v. Næste Dag indberettede Byfogden, at Cand. Lehmann var kommen tilbage fra

tillige i Bladene, at en nye Sag er anlagt imod ham, fordi han i »Fædrelandet« har, rigtig nok i temmelig truende Udtryk, erklæret at ville anvende det indkomne Subscriptionsbeløb for ham, c. 4500, til Hielp »for den haardt betrængte Presse« : til Mulcters Betaling, og »Fremme af de Interesser, hvori de oprindelige Givere have fundet sig forenede«. Denne nye Sag paa en Tid, da hans Dom forestaaer og alt er i spændt Forventning om dennes Udfald, er af megen Vigtighed. Maatte blot Roeligheden ei blive forstyrret. Den existerende Giæring vil vist ikke formindskes ved den tiltagende Dyrtid og de slette Udsigter for næste Aar. Man kan altsaa forudsee, at den næste Stænderforsamling vil blive stormende. Man er dog temmelig vis paa, at Ørsted ogsaa næste Gang bliver kgl. Commissaire. — — — Hvor ønsker jeg ikke, at Du var her eller jeg hos Dig, at vi kunde udvexle vore gjensidige Tanker og Følelser. Der gives Øieblikke, da jeg er nær ved at dele din Frygt for en forestaaende Folke-Emeute; hvorfor skulde vi gaae mere frie end andre Folkeslag. Lad mig vide noget om Stemningen og Udsigterne paa din Egn og hvad din Meening nu er om vor Status.

Formodentlig har Du faaet sidste Bind af Vid. S. Skr. med F. Magnussens vidtløftige Afhdl.¹⁾, hvad er din Meening om den? Faae vi snart noget mere fra din Haand. Apropos, i 1ste Hefte af Odense-Byes Hist. S. 125 oversættes Artium magister ved »kyndig i den canoniske Ret«; men det var nok to ganske forskellige Qvaliteter. Ofte forekommer ogsaa Benævn. Dr. juris canonici, og Dr. juris utriusque er egentlig Dr. juris civilis & canonici.

Rudkjøbing og efter et kort Opbold kjørt til Nyborg, uden at nogen Forsamling havde funden Sted (Fyens Gouvernements Archiv Journ. Nr. 506/1841). ¹⁾ Om Runamo-Indskriftens Forklaring m. m.

Og hermed Gud befalet; venligst Hilsen til dine Jomfruer. Tak for dit Venskab og glem ikke din trofast hengivne og forbundne

Werlauff.

130.

Kiære Ven. Omtrent i Midten af Novbr f. A. tilskrev Du mig bl. a. om at skaffe Dig enten tilkiøbs eller til laans adskillige Bøger, saasom Wedels og Syvs Kiempeviser, Tragica, Resens Frid. II. Hist. og Dänische Bibliothek. Den første og tredie af disse vilde ei være at opveie med Guld; Wedels haves complet kun paa Univers. Bibliotheket, af Tragica existerer kun eet eeneste Ex. (paa Kgl. Bibl.), men hele Indholdet er optaget i Nyerups Udg. Af Dänische Bibl. er et Par Bind hos Os forkomne ved Udlaan (som da er Tilfældet med saa mange andre); jeg eier det rigtig nok complet, men da jeg i Vinter holder Forelæsning over Kilderne til Fædr. Historie, kan jeg ikke godt undvære den. Hos Antiqvaren Salomon (thi her existerer kun een Saadan i Byen) har jeg forgieves efterspurgt saavel den som P. Syvs Kiempeviser, skjøndt jeg haaber snart at kunne skaffe denne tilveie. Resens Frid. II. har jeg endelig i disse Dage oprevet et godt Expl. af hos Salomon til 5 Rbdr. — — — Expl. af dit seeneste Skrift¹⁾ (som jeg netop i Aften haaber at kunne læse igiennem fra Begyndelsen af, thi jeg har hidtil kun bladet deri) ere besørgede til Vedkommende. Du glemmer dog ikke Engelstoft og Etatsraad Estrup! For Molbech og Velschow har jeg frembragt dit høimodige Tilbud (NB Sidstnævnte vilde [jeg] gjerne anbefale til Maximum — Førstnævnte trænger maaskee ei synderlig der-

¹⁾ Under 11. Jan. havde V. S. sendt W. en Del Expl. af sit Skrift: Samlinger til Hagenskov Slots Historie. Odense 1842.

til); de have begge modtaget det med Glæde og have lovet snarest mueligt derom Selv at tilskrive Dig¹⁾. — — —

Jeg bifalder fuldkomment, hvad Du yttrede nyeligen, at vi i vore Studenter-Dage (scil. Du i dine Dr. og jeg mine Secretairdage) vare lykkeligst, da vi Begge reed paa een og samme Kiephest; Forskiellen er derimod den, at Du endnu driver samme Studier med samme Lyst og lige Otium som for 30 Aar siden; men for mig svinder Lysten med Tid og Kræfter. Min Helbred er, Gud være lovet! i det Hele lige saa god som for mange Aar siden; men, at jeg i Regelen kun har Aabning to Gange om Ugen, maa naturligviis Tid efter anden svække og især virke skadeligen paa Humeuret. Jeg erkiender, at Mange i *et* Embede have mere at bestille end jeg i to; men fraregnet, at det altid er vanskeligt at dele sin Tid mellem to heterogene Arbeider, hvoraf ethvert egentlig kunde fordre sin Mand, ere Kræfterne ogsaa ulige; den Byrde en Bonde eller Grovsmed uden Vanskelighed kan bære, trykker en Skrædder reent ned. Forretningerne ved Bibliotheket tiltage meer og meer; de bevægede Tidsforhold, Finanzreformen m. m. indvirker ogsaa der, og man kan ei altid udrette, hvad man vilde og burde. I Sommer have vi modtaget, confereret, registreret etc. c. 10,000 Voll. af den afd. og nærværende Konges Haandbibliothek. Strax efter Nytaar maatte vi i nogle Dage rømme c. 10,000 Bøger ud af Tværbygningen, fordi der skulde indrettes en Gang for de Kongelige derigienem fra Slottet til Hoftheatret. Til næste Sommer skal nye Reoler placeres i den store Sal. Til al den Tummel, Arbeide, Skriveri m. m. føler jeg mig stedse mindre og mindre skikket; men maa, nu over de 60 Aar, vente, at

¹⁾ V. S. havde bedt W. spørge de tvende Mænd, om ikke Historisk Forening og Geneal.-biogr. Selskab kunde behøve et lidet Pengebidrag, 50 eller 100 Rd.

det alt ei vil formindskes men snarere endnu forøges. Jeg havde ventet, at min ældste Søn¹⁾ nu til Foraaret vilde have taget sin juridiske Embeds-Examen; men tør nu ikke beslutte sig dertil. Jeg kan ei fortænke ham deri, da der nu ingen Grændse er for den speculative Philosophie, som den ene Professor fordrer under Navn af Naturret, og al den (siden for dem aldeles unyttige) Rommerret, som den anden fordrer; imidlertid kunde jeg dog vel engang ønske at blive lettet for den dyre Manuduction. Kort sagt, ved hver forhøiet Titel og nye Decoration ere ogsaa komne nye Arbejder, nye Forpligtelser, nye Bekymringer, saa at jeg takker Gud, at jeg nu ikke kan komme videre. Stod jeg eene i Verden, da tog jeg min Afsked fra det Hele og spurgte, om jeg kunde blive modtaget som en Indsidders paa Elvedgaard; men nu maa jeg slide mig frem, til det brister.

Til al denne Uroe i den snævrere Kreds kommer nu ogsaa Ditto rundt omkring Os. Misfornøielse med det Nærværende (for det meeste uden Grund), Ringeagt for K. (end mere uden Grund), Planer og Projecter for den tilkommende Tid deele alle Mennesker. Alle ville regiere, ville give Raad, Ingen vil adlyde. Hvad Du i Fior mundtlig og i det foregaaende skriftlig yttrede, at et Oprør vel kunde forestaae, begynder jeg nu Selv at befrygte. I Gaar faldt Dommen i Lehmanns Sag. I Onsdags forsvarede han Selv sin Sag med en henrivende Veltalenhed (efter Alles Sigende) for saa stort et Auditorium, som Høieste-retssalen og Forhallen kunde rumme. Da han kiørte bort, vilde Publicum have trukket hans Vogn, som han dog afværgede; de fulgte ham da til hans Boelig paa L. Kiøbmagergade. I Gaar d. 20de faldt Dommen (3 Maaneders simpelt Fængsel og 100 Rb. til Generalfiscalen foruden Actionens Omkostninger — naar man seer hen

¹⁾ Jens Stephan Vilhelm W., se Nr. 13.

til Tendentsen af hans Brøde, unægteligen alt for mild!). En Menneskemasse, hvorom Du ei kan gjøre Dig noget Begreb, bedækkede Forsalen, Trapperne, Gaarden, Gaden, Broerne og Veien paa høire Side Canalen, som med spendt Forventning saae det Øieblik imøde, da Retten, som voterede fra Kl. 9 til 1¹/₂, afgav Dommen. Da denne var kundgiort, bølgede Skaren ned til hans Boelig, hvor den bragte ham et »Leve«, uden at det talrige Politie kunde eller torde hindre det. Nogle Hundrede droge derfra ud paa Amalienborg, hvor de ligeledes lode høre et: »O. Lehman leve«. I Gaar Aftes droge de i talrige Sværme giennem Gaderne, vare ude i Nyboder, men kunde ei komme til Amalienborg, da alle Tilgangene vare spærrede af Husarer og Politie. Husarer vare ogsaa posterede paa flere Steder i Nærheden af L. Kiøbmagergade. Nogle skulde være arresterede og saared. I Morges blev han kiørt til sin Arrest i Gieldsfængslerne i Raad- og Domhuset, hvor han faaer det meget godt. For nogle Dage siden faldt han ellers paa Gaden og fik Skade i Knæet, hvoraf han maa ligge. I Dag ere Plakater opslaaede paa Hiørnerne, at Tre eller Flere ei maa staae samlede paa Gaderne. Maatte det nu kun gaae af uden videre Tummel! Blive Stænderne sammenkaldte i Marts, som Nogle meene, vil han neppe komme til at deeltage i dem, som vel var.

Hvorledes staaer det sig med din Helbred? Hvad der især mangler Dig, er uden Tvivl en strængere Diet; ogsaa i den Henseende vilde en Vinters Ophold i Kbhvn være Dig tienligt; vil Du vedblive at skrive Bøger, bliver det aldeles nødvendigt; dog herom mere ved Leilighed. Har der siden været nogen Liebhaber til din Gaard og hvad er Dig budet for den? Mon ikke det i flere Henseender mislige forrige Aar skulde bringe Landeieendommene noget til at dale fra deres maaskee alt for høie Priis. Var Du ellers her i Byen, kunde Du ei heller

undgaae at læse de offentlige Blade: Fædrelandet, Kbhvns-posten, Frisindede og Corsaren; men de Yttringer, som der falde, den Tone, hvori der skrives om Kongens Person, Regieringen, de offentlige Foranstaltninger, den Virak, der udstrøes for det saa kaldte liberale Partie, vilde i lige Grad forbause og ærgre Dig. Hverken i Engeland eller i Frankrig kan man læse det værre. Corsaren er især et non plus ultra af Skamløshed, og den har over 3000 Subscribenter, saaledes at den kan betale et stærkt Honorar for ethvert Bidrag. Den læses overalt i Provindserne, endog paa Landet; tænk Dig, hvilken Forestilling om Regieringen m. m. den maa udbrede endog blandt de lavere Classer. Undertiden beslaglægges og actioneres et enkelt N^r, hvilket i mine Tanker aldeles intet virker, da hele Snese N^r udkomme, som ligesaa godt kunde fortiene Action.

En Nyhed maa jeg dog endnu berette Dig fra Vid. Selskab (som i næste Nov^{br} holder sit 100 aarige Jubilæum). Som historiske Medlemmer ere Proff. Larsen¹⁾, Velschow og Petersen²⁾ optagne. Da nyeligen Priisopgaver skulde fremsættes, foreslog Petersen et Sp. om Calmarunionens Aand, Væsen m. m. Dette fremkaldte i Classemødet (hvor jeg ei var tilstæde) en heftig Discussion, da Engelstoft som Formand, Kold. Rosenvinge og Magnussen ansaae Sp. i vor Tid for *ubetimeligt* og befrygtede, at det skulde bringes i Forbindelse med Nutidens chimæriske Forestillinger om en skandinavisk Union m. m. Molbech og Madvig talte derimod hæftigen derfor, meente, at politiske Hensyn ei burde holde noget Sp. ude, og Enden blev, at baade det og et andet af Prof. Velschow foreslaaet Sp. om de danske Skoves Historie bleve henstil-

¹⁾ Juristen Johannes Ephraim Larsen (1799—1856), senere Conferentsraad og Justitiarius i Højesteret. ²⁾ Registrator Niels Matthias Petersen.

lede til Selskabets Valg. Med 16 Stemmer mod 8 blev altsaa det sidste Sp. antaget. — — —

Min Tilbøielighed for Læsning er usvækket; men al Skrivning bliver mig meer og meer imod, hvilket uden Tvivl ogsaa bliver kiendeligt paa min Haandskrift; jeg er nær ved at sige som Gersdorf: vellem me nescire literas¹⁾.

Jeg beder dine Huusjomfruer og Wamberg venligst hilsede. Lev Selv inderlig vel. Lad mig snart høre fra Dig og viis, at Du i dit fredelige Hiem og lykkelige Otium ei glemmer din gamle, sielden glade, men Dig altid hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

Kbhvn d. 21. Jan. 1842.

131.

Elvedgaard d. 7 Febr. 1842.

Høistærede Ven! — — — (Følge Din Ytring²⁾) oversendes herved endnu 8 Ex. af Hagenskov³⁾; lad endelig Kammerherre Oldenburg faae et Ex., thi han bombarderer mig hver Gang han seer der kommer en Bog ud⁴⁾; forresten svinde Ex. af min Hag. som Dug for Solen,

¹⁾ Den bekjendte Ytring af Rigshofmesteren Joachim Gersdorff, da han 26. Febr. 1658 underskrev Roskildefreden. ²⁾ I et her ikke medtaget Brev af 1. Febr. ³⁾ Werlauff plejede at besørge Fordelingen af V. S.s Skrifter til Venner og Bekjendte i Hovedstaden; saaledes ogsaa hans nylig udgivne Samlinger til Hagenskov Slots nuværende Frederiksgaves Historie, tilegnet Kronprinds Frederik, hvis Sommerresidents Gaarden var. V. S. slutter med Ønsket om, »at han maa være den *gyldne Prinds*, man nu i saa lang en Række af Aar der paa Egnen har søgt efter, men hidtil forgjæves! og at nu, da saaledes den længe forventede er kommen, ogsaa med ham alle de gyldne Forhaabninger, vor Tidsalder er saa rig paa, maatte gaa i den frydefuldeste Opfyldelse baade for Egn og for Land og for Rige!!!« Det var en Tradition i Frederiksgave-Egnen, at der i en Høj skulde findes en Guldprinds til Hest med uhyre Rigdomme. ⁴⁾ Kammerherre og Collegiedeputeret Frederik Oldenburg (1767—1848) var en ivrig Bogsamler.

hvilket da ikke er saa sært, da Kronprindsen alleene fik 62 Ex. til Fordeeling ved sit Hoff saavel her som i Kiøb. (hvorimod jeg kun fik en yderst simpel Taksigelse fra H. K. H. Haand; maaskee han blev stødt over det, jeg paa sidste Side yttrede (Skaff mig det at vide!!!) og der desuden, foruden de jeg selv uddeelte, ikke blot ere komne Anmodninger til mig fra Kiøb. og Odense, men ogsaa fra Sorøe, Svendborg, Colding, Veile og Randers, hvorhos de fleeste endda ere saa artige ikke blot at forlange Hagenskov &c. men ogsaa 1 à 2 Ex. af alle mine udgivne Skrifter; naturligviis af den Grund fordie de ingen bedre Handel kunne drive, da jeg selv baade betaler Trykning, Indbinding og Postpenge. Det gjør mig i øvrigt ret ondt at høre, at Dine mange Forretninger i den Grad trætte Dig, at de endogsaa sløve Din Lyst for at skrive; ak! lad os ikke lade Modet synke! mig synes at jeg arbejder allerflittigst og aller villigst nu, hvor jeg føler at min Virketid med hver Dag forkortes, og følger derfor med Glæde det guddommelige Bud: lader os arbeide, mens Dagen endnu vedvarer, thi Aftenen, hvor man ikke kan see at arbeide meere, er nu moxen for Haanden. Havde jeg ikke grebet til Pennen igien, troer jeg, at jeg allerede havde hvilet paa Kirkegaarden; men den Overbevisning, at jeg nu i min Stilling ikke kan blive meere end jeg allerede er og at jeg altsaa alleene arbejder for Videnskabens Skyld, har virkelig givet mig en langt bedre Smag derfor, end da jeg troede at vinde Ære, Embeder, Titler og Baand for mine Arbeider. Jeg har nu ordentlig en rasende Samlerlyst og naar jeg lægger mig i min Seng om Aftenen og jeg da kan sige mig selv: Du har dog gjort et Par Opdagelser eller fundet et og andet Du forhen ikke vidste, saa kan jeg ordentlig gotte mig ligesom den Gierrige, naar han har vundet et Par Daler; og skjønt Gud veed, at mine Opdagelser (i Følge mit indskrænkede Bibl. &c.)

kun ere saare smaae, saa gjør det mig dog ligefuldt lykkelig; ligesom den Gierrige ikke blot bliver glad ved at vinde Dalere, men ogsaa ved at vinde Skillinger. Gud give blot, at den Lyst aldrig maae forlade mig og at mit Helbred og især mine Øine maatte kunne holde det ud! thi jeg læser og skriver i Grunden fra Morgen til Aften og jeg er saa gierrig paa Tiden, som om jeg skulde døe i Morgen, saa at det endogsaa ærgrer mig hver Gang jeg for nogle Øieblikke rives bort fra Skrivepulten. Det er i Grunden et lykkeligt Liv, gid jeg kun havde Doc., Mscr. og Bøger nok, saa svømmede jeg i Grunden i et Hav af Glæder; men destoværre! jeg er navnlig indskrænket i disse 3 Heenseender og, hvad der endnu er det allerværste, mine Øine begynde at svækkes, saa jeg i Vinter ikke kan see at skrive uden ved 2 Lyss. Dog — vor Herre er nok saa god, at han ikke lader mig leve længere end jeg kan nyde Livet, det vil sige: læse, skrive, samle Biedrag, concipere Afhandlinger o. s. v. Derved forjager jeg nu alle mine Griller, ja! selv til Deels mine legemlige Smerter; thi naar jeg er ret utilfreds eller føler mig ilde, saa fordyber jeg mig i at løse den allervanskeligste Opgave, jeg har under Hænde, og skjønt det kun sielden lykkes at løse den, saa lykkes det desto bedre ved Forsøget derpaa at dæmpe min Smerte (det har jeg lært af vor gl. gode Kall, som naar han ikke havde det godt, fordybede sig i en algebraisk Opgave eller i en indviklet Adels Genealogie). Ligesaa gaar det mig ogsaa med det politiske Uvæsen; jeg er saa fordybet i mine quasi-Grandskninger, at alt Friheds Afguderiet omkring mig kun lyder som Stormen uden for mine Vinduer i Skoven og jeg glemmer det ærgerlige og anstødelige i Aviserne en Times Tid efter at jeg har læst det, og skulde engang endogsaa en Revolution udbryde og Corsarerne ogsaa under den bryde ind i min fredelige Boe for at røve mit Smule Liv og min Smule Formue,

da vil jeg blot med Archimedes sige til dem: ne turbate circulos meos ꝛ: bring ingen Uorden i mine Papirer! Jeg mangler blot en videnskabelig Ven til daglig Omgang, der interesserede sig for det samme Fag, som jeg; at vi kunne komme sammen nogle Timer om Dagen for at commentere over det, vi i de andre Timer havde læst; og dog var der kun en eeneste paa Jorden jeg kunde ønske at deele mit Liv med; thi enhver anden vilde dog tilsidst maaskee keede mig; men *Din* daglige Omgang aldrig, dertil have vi for mange Berøringspunkter, for mange fælleds Vaner &c. &c., men det maae Du love mig, dersom det nogensinde skeer (thi for Gud er ingen Ting umueligt, som Kærlingen sagde, da hun vilde vinde i Lotteriet, skjønt hun ikke havde sat deri), at engang imellem f. Ex. hver 14 Dag ville vi slaae Gjækken løs eller paa andet Dansk svire, men svire geniask à la Wendt; thi

man kann nicht immer fort studieren,
bisweilen muss man commercieren,
und immer froh und lustig seyn.

— — — Med beste Anbefaling Din oprigtigst hengivne
Vedel Simonsen.

132.

Elvedgaard d. 13 April 1842.

Høistærede HEr. Conferentzraad Werlauff. I det jeg herved paa nye (foruden de allerede oversendte 10 Ex.) tilstiller Dig 6 Ex. af min Odense N° 2 til behageligst Disposition — — — skulde jeg ikke undlade at forundre mig over, at jeg i saa lang en Tid aldeles intet har hørt fra Dig, og vil jeg kun engang for alle sige Dig, at Dine mangehaande Forretninger aldeles ikke antages for gyldig Undskyldning, da man dog stedse, ihvor trætt man endogsaa er, har 5 Minuter tilovers for en Ven og mere behøves der, currente calamo, ikke for at tilveiebringe en Epistel. Og naar overhovedet jeg i nærværende Tid,

hvor jeg er færdig at qvæles af Hoste fra Morgen til Aften og fra Aften til Morgen, og som dog ogsaa, hvis Du tillader det, har mine saavel literære som oeconomicke Beskæftigelser, desuagtet kan lade mig tvinge til hver Postdag 3: 2 Gange om Ugen at skrive 4 til 8 Breve, saa kan min gode W. ogsaa, naar han havde Lyst dertil, engang imellem lade sig nøde til et Par Linier. Og for at Du dog kan have noget at skrive om, vil jeg herved tillade mig at forespørge, om Du intet kunde opstøve mig i Langeb. Coll. &c. om Eske Brok, der var Lænsmand paa Dronningborg 1597—1625 og hvis Levnet jeg i denne Tid er ved at beskrive. — — —

Din med Høiagtelse forb. heng.

Vedel Simonsen.

133.

26de Apr. 1842.

Høistærede kiære Ven! Længe har det været mit Forsæt som mit Ønske at skrive Dig til; nu kan jeg ikke opsætte det længer, da Du jo nu sætter mig Kniven paa Struben og jeg ved længere Udsættelse maa befrygte en formelig Execution. Det er naturligt, at man sielden ret kan sætte sig ind i en Andens Stilling og Forhold; Enhver troer, at hans Byrde er den sværeste, men Enhver veed ogsaa bedst, hvor Skoen trykker. Vore Stillinger i Livet ere i hver Henseende saa forskellige, at ingen Sammenligning imellem dem kan finde Sted. At dele sig imellem 2 Embeder er altid besværligere end at bestyre eet, om end dette mueligen kan medtage ligesaa megen eller mere Tid end to. Men med disse to Embeder følger endnu et Appendix af Comiteer med behørig Møder og Betænkninger, Censurer af Afhdlinger m. m., som tilsendes Een fra Selskaber, hvoraf man er Medlem, fra Redacteurer, man kiender, etc.; Embeds- og Forretningsbreve; Attester om et og andet; Møder i lærde Sel-

skaber; nødvendige active Besøg, Forretningssager, hvorved man ei sielden maa gaae en lang Vei forgieves, ex. gr. til Møesting; nødvendige og overflødige passive Besøg etc. etc. Subtraheer her nu herfra den aldeles ubestemte Tid, som man kan anvende paa sine egne literære Arbeider, den Tid, der nødvendigen medgaaer til legemlige Fornødenheder, en lille Spadseretour o. desl., da kan Du Selv tænke Dig, hvor vanskeligt det undertiden kan falde aldrig med sin bedste Villie at faae et Brev i Stand. Mange Flere her i Kbhvn ere i samme Tilfælde som jeg; mange have med eet Embede meget mere at bestille end jeg med to; men saa have de en mere befæstet Sundhed og større Arbeidskraft end jeg, hos hvem baade Lyst og Kræfter meer og meer aftage. Andre kunne ved Siden af en Mængde vigtige og besværlige Forretninger tillige ugentligen deeltage i flere Dineer, Soupeer, Spillepartier o. s. v., ex. gr. Ørsted Exc.¹⁾, Mynster, Engelstoft. Jeg spiser ikke 3 à 4 Gange om Aaret ude af mit Huus og kommer aldrig i Aftenselskab, og kan dog knap overkomme, hvad jeg skal. Du derimod arbeider utrættelig, læser og skriver uophørlig; man maa jo forbauses, naar man betragter dine omfattende Samlinger; men det er alt ifølge din egen Villie og Drift. Faaer Du engang i Sinde slet intet mere at skrive eller udgive, men eene læse og leve for din Fornøielse — Ingen kan protestere derimod. For Embedsbryderier er Du frie; hvad oeconomiske Arbeider og Sorger angaaer, da har du en tro Medhjælper i din Forvalter. For øvrigt kan Du spise, spadsere, kort indrette dit hele Dagværk ganske efter eget Ønske — jeg derimod efter Omstændighederne. Kort sagt, da jeg nu gaaer i mit 61de Aar og jeg ei kan vente, at de stedse tiltagende Arbeider længe ville staae i nogenlunde passende Forhold til Kræfterne, har jeg i Aar begyndt at

¹⁾ Anders Sandøe Ørsted, der var Gehejmeconferentsraad.

giøre mig fortrolig med den Tanke engang i næste Aar at søge min Afskeed fra Bibliotheket, hvor jo Forretningerne med den nye Mspt-Comitee¹⁾, formodentlig ogsaa ved en Udvidelse af Lokalet m. m. snart ville blive meget forøgede. Dog — da Du er den Eeneste, hvem jeg har meddelt noget om dette mit Forsæt, behøver jeg ei at bede Dig lade det blive imellem Os; og hermed Basta om mine egne Personalial!

Dine seeneste Sendelser af Odenses Hist. ere efter din Anviisning fordeelte; et Par har jeg tilladt mig at meddele til Samlere af mit Bekiendtskab. Jeg har gienemgaaet ogsaa det sidste Hefte med Interesse, og Alle ønske vi Fortsættelse. Jeg takker for din venlige Erindring om mig i Fortalen, men vilde dog ønske, at den ei var kommen der; thi den kan vel føre til, at jeg i vor skrivesalige Tid kan blive bombarderet med Anmodninger om Udlaan af Bøger og Mspter fra Bibl., noget som dog kun høist undtagelsesviis kan finde Sted. Et Par formelle Bemærkninger kan jeg ikke tilbageholde; at 2^{det} H. begynder med nye Paginering (hvilket vil letteligen give Forvirring ved et tilkommende Register, som jo ikke bør savnes ved ét Skrift af denne Natur); og Titelen paa de indbundne Expl. af 2^{det} H. har »1—2^{det} Hefte.« Formodentlig vil T. Becker²⁾ anmelde dette ligesom 1ste H. i »Dagen«. Petersens Tidsskrift³⁾ ophører i Juni M. Vi ville da mangle ethvert recenserende Tidsskrift, dersom ikke »Fædrelandet« udvider sit Søndagsnummer, der altid indeholder Recensioner. Apropos! Du skulde subscribere paa Prof. Schouws danske Ugeskrift, som sikkert vil blive det meest moderate og bedst redigerede af alle vore baade opponerende og conservative Blade.

¹⁾ Se W.s Erindr. S. 440. ²⁾ Historikeren Tyge Alexander Becker (1812—69). ³⁾ Det af Prof. F. C. Petersen redigerede Tidsskr. for Litteratur og Kritik ophørte 1842.

Vil Du nu vedblive at prædike Evangelium for de Fattige : skienke dine Bøger bort. Hvad om Du engang lod et Skrift sælge til Fordeel for Dronningens Asyl i Odense! Du vilde derved opnaae Hosernes Grønhed. — Det er mig kiært, at Du har valgt vor gamle Vens Rasmussens Søn¹⁾ til din Amanuensis her i Kbhvn. Han er en utrættelig Arbejder, besidder en vidunderlig Hukommelse, har erhvervet sig mange Kundskaber i Alt, hvad der vedkommer vor Literær- og Personalhistorie og omfatter dette med en Interesse, som minder mig om dine og mine Ungdomsdage. Imidlertid gaae Aarene hen for ham, uden at han faaer sin theol. Embedsexamen, og fattig er han. Imidlertid var det at ønske, at der kunde gøres noget for ham, da Knudsen, til hvem virkelig saa store og grundede literariske Forhaabninger knyttede sig, vel næsten maa ansees for tabt. Han har i Aar og Dag ei været i Archivet, boer uden Nørreport, maa jevnlig holde Sengen og — hvad der er det værste — er nyelig bleven gift!! Jeg har ikke seet ham i meer end to Aar. Om Eske Brok skal jeg stræbe at finde noget. Hans haandskrevne Dagbog er blandt Bibl. Mspter; herom vil R. nok melde Dig mere. For øvrigt maa jeg gientage min tidligere Yttring og Formening, at det med Hensyn til dine literære Arbejder vil være aldeles nødvendigt, at Du engang tilbringer nogen Tid i Kbhvn; en Maaned her vil bringe Dig mere Udbytte end 3 Maaneders Correspondance frem og tilbage. Dog vilde jeg for din Helbreds Skyld snarere foreslaae Sommer end Vinter dertil. Kunde Du ei beslutte Dig til et saadant Ophold her i Sommer. Det er meget uvist, om jeg selv kommer til Fyen; Kongen reiser til Holsten, Kronprindsen til Fyen, andre Folk ligge paa Landet. Du kunde altsaa være her fuldkommen à ton aise og næsten incognito. Du kunde

¹⁾ M. N. C. Kall Rasmussen, se Nr. 116.

dele din Tid mellem Bibliotheket, Archivet, Athenæum, Maltmøllen, Vesterbroes Theater, Sommerconcerter etc. etc. og — din gamle Ven; og vilde indsamle en stor Deel literære Materialier, Stoff til Vinterunderholding og velgiørende Adspredelse. Tænk engang herover!

De vigtigste Nyheder herfra maae Du kiende af Aviserne. Man havde i Gaar (d. 25de) for vist ventet Resultatet ang. Militær-Reductionen; men — der kom Intet. Lehmann ansøger om at blive Høiesterets-Advocat; egentlig burde han være det, først fordi han er født Taler og et godt Hoved, dernæst for at give ham andet at bestille end Constitutionsmageri. Øst¹⁾ er i Gaar død efter længere Tids Svagelighed (han efterlader sig en stor Bog-samling); Blok Tøxen²⁾ har faaet et apoplectisk Anfald.

Vi ville i Aar faae 2 Jubelfester her i Byen; Skydeselskabets, i hvilket Chr. III. 1542 indtraadte som Medlem (det er for øvrigt, som Du veed, meget ældre), og Vidensk. Selskab engang i November.

Ved Du noget om den eller de i Chr. II. Historie bekiendte *Hans Bogbinder*, som ei findes i de bekiendte Værker af Hvitfeld, Behrmann og Fl.

Siden jeg skrev de sidste Linier er jeg bleven afbrudt af et Par, som havde at tale med mig. Nu maa jeg slutte for at faae Brevet bort. Lev inderlig vel! og glæd, om mueligt, snart med nogle faa Linier din oprigtigst hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

134.

Elvedgaard d. 1 Mai 1842.

Høistærede HEr. Ven! Uendelig Tak for Din venskabelige Skrivelse; jeg havde Natten forud drømt, at jeg

¹⁾ Literaten, Overkrigscommissair Niels Christian Øst (1779—1842); han døde 22. April. ²⁾ Literaten Jørgen Karstens Blok Tøxen (1776—1848).

fik Brev fra Dig og at der var meget deri, som glædede mig, men ogsaa noget, som forundrede mig; og see! det skeete, som forudsagt var; thi maae jeg dog vel spørge, hvorledes Du saa simpelt hen, i det Øieblik jeg netop lyser om Brochiana, kan mælde mig, at Bibl. eier hans haandskrevne Dagbøger; thi Du min himmelske Gud! hvorfor sendte Du mig den da ikke, i Stedet for at lade Ras. spille Tid (som han bedre kunde anvende for mig i Geh. Arch.) paa at excerpere den; havde jeg selv været i Kiøb., vilde Du vist ingenlunde have betænkt Dig paa at laane mig den hiem i Hotel du Nord, og dog veed Du, at Du lige saa sikkert kan sende mig den med Age Posten. Er det altsaa, hvis jeg tør spørge, savoir faire af en Conferenzraad, Conduite af en Ordens Commendeur og Venskab af en meer end 30aarig Ven? Vel formoder jeg, at Dit Udtryk: Eske Broks Dagbøger reducerer sig til den af 1612, hvoraf det vigtigste allerede er trykt i Adels Magazines 1ste Hefte, men desuagtet vilde den dog være mig høist interessant; har derfor Ras. *ikke allerede* excerpert den, da send den endelig med næste Post og er der fleere af hans Dagbøger, da jo fleere desto kiærere; og er der noget blandt Langebeks Collectanea om bemældte Mand, da lad det giøre Selskab med det andet; thi Bibl. Mscr. have virkelig godt af at komme ud og trække frisk Luft paa Landet¹⁾. Mig synes dog denne min Bøn er ingenlunde ubeskeden eller ubillig; nei! da maae jeg anderledes holde for, thi ikke at tale om ideelige Breve om Pengelaan og Pengegaver (blandt andre for gandske nyelig et tydsk ufranceret Brev fra ein gewisser Bende Bendsen²⁾ i Ærøeskiøbing, hvis Begiering

¹⁾ V. S. udgav 1842 Bidrag til Eske Brocks Levnetsbeskrivelse med hans egenhændige Dagbøger for 1608 og 1612. Som sædvanlig havde han i Kjøbenhavn literair Bistand af M. N. C. Kall Rasmussen. ²⁾ Denne Mand, en født Friser, havde været Lærer (jfr. Nr. 19 Note 5) og døde

dog heel beskedent var nedstemt til 16 Spec.), er det nær ved at gaae ligedan i literære Anliggender: Justitz-Rd. Thiele skrev mig til om at udpille og oversende ham alle de Sagn jeg havde indsamlet til mine fyenske Sognehistorier (et Arbeide jeg ikke i ringere Tid end i Maa-ned kunde have overkommet, foruden det at jeg derved svækkede Interessen af mine Samlinger nu jeg lidt efter lidt selv giver dem i Trykken). Dr. Bur. Becker¹⁾ skrev mig til om at sende ham de Tegninger jeg havde ladet optage af fyenske Herregaarde (ved hvilken Forsendelse de naturligviis, da de ere tegnede med Dækfarver, total vilde bedærves), og Contr. Giessing²⁾ skrev mig endelig til, om han under sit Navn maatte udgive mine Saml. til Griffenfelds Historie. Af disse Fordringer kunde jeg naturligviis ikke bevilge meere end den sidstes, hvem jeg tilskrev, at Ordens Capitlet for mig maatte lade dem udgive under hvis Navn det vilde. At Du skulde tage Din Afskeed fra Bibl. saa længe Moesting er Chef, kan jeg ingenlunde billige og endnu mindre, at Du ikke i Sommer vil komme til Fyen. Hans Bogbinder er mig alt for ringe en Person til at jeg skulde vide meer om ham end det almindelige; jeg veed kun noget extraordinairt om extraordinaire Folk f. Ex. Adelsmænd, Riddere, Rigs Raader o. s. v. At T. Becker skulde have anmeldt min Odense Nr. 1 i Dagen, er mig noget splinternyt; var det ikke mueligt, Du kunde skaffe mig bemældte N^o? Undskyld nu, at jeg for denne Gang ikke skriver videre, da *Hosten* afbryder mig hvert Øieblik, men dog ikke kan forhindre

som Fattiglem i Ærøskjøbing 1875, 88 Aar gl. Han nævnes i Erslews Forf. Lex. I, 99. ¹⁾ Historikeren, Dr. Johan Gottfried Burman Becker (1802—80), der selv var overordentlig hjælpsom overfor Andre. ²⁾ Hans Peter Giessing (1801—77), Controleur ved Contoiret for Rejsende ved Politikammeret, historisk Forfatter, udgav 1846 »Griffenfeld. En historisk Fremstilling, udarbeidet med Afbenyttelsen af det Ordens-Capitlet tilhørende Manuskript (af Vedel-Simonsen)«.

mig fra at anbefale mig til Dit vedvarende Venkab, som jeg anseer for et af mit Livs beste Goder, samt i at undertegne mig som Din oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

135.

[Maj 1842].

Kiæreste Ven! Undskyld, at jeg forgieves har spændt din Forventning med Hensyn til Eske Brocks Dagbøger. Dagen før jeg tilskrev Dig havde netop Rasmussen giordt mig opmærksom paa, at en Afskrift af Saadanne fandtes her, men ved Sal. Nyerups feilagtige Opgivelse under Sten Rosensparres Navn (N. havde nemlig bona fide antaget Søn for filius i Stedet for gener). Ved nu at eftersee den finder jeg, som Du ahnede, at det kun er en Afskr. af Dagbogen 1612, trykt i Mag. f. Adelshistorien. Andet og mere haves ei i Bibliotheket; men R. (hvis nuværende Boepæl i Studistræde skal blive Dig tilmeldt, saasnart jeg kan træffe ham) sagde mig, at han var i Begreb med at udskrive meget om E.-B. for Dig af Geh. Archivet. I de Langebekske Collectanea i Bibl. findes intet om ham, der hvor det efter Indholdet skulde søges, nemlig ved Adelspersoners Biographica, uden at jeg derfor vil benægte, at Saadant jo kan findes paa andre Steder, da disse Strimler og Lapper fra Suhms Tid og ved senere Benyttelse ere komne temmelig mellem hinanden. Der haves ogsaa i Bibl. som i sin Tid afgivne fra Geh. Arch. en Massa af flere 1000 Originalbreve til den danske Adelshistorie i 15—17de Aarh. ordnede efter Familierne. Ved Familien *Brock* var indsluttede Fragment det eeneste om E. B., som jeg afskrev for i det ringeste at sende noget. Ogsaa her kan mueligen være mere, da man ei kan vide, om et Brev er lagt ved Brevskriverens Familie, ved Modtagerens eller, naar et Dok. angaaer flere Individer, ved den, der nævnes først.

Interim censeo Carthaginem esse delendam. Imidlertid er det min uforgribelige Meening, at min Ven, saafremt han vil vedblive at ride sin gamle Kiephest, af og til maae føre den over til Kbhvn for at forsyne den med nyt og frisk Foder paa Archivets og Bibliothekets Enge. Ingen Ven, han være nok saa gammel og trofast, ingen Client, han være nok saa dygtig og behøve nok saa meget at tiene sig nogle Penge, er i Stand til i flere Maaneder at opnuse det, som Du Selv vil finde i 8 Dage. Du veed, at Herrens Øie gjør Hesten feed. Men ogsaa Rytteren selv kan trænge til noget aandeligt Foder og Forfriskning, ved Sommerforestillinger paa Italiensk og Dansk, ved Vesterbroes Theater, ved Concerter, ved Spadseretoure og Kiøretoure til Friderichsberg, Charlottenlund etc., ved Passiar paa Maltmøllen og Nørregade, kort ved Kbhvns mangehaande tilladelige og utilladelige Nydelser. Du har yttret for nyelig at ville tilbringe en Vinter i Kbhvn. Det tør jeg paa ingen Maade tilraade Dig. Det er nu nogle og 20 Aar siden Du var en heel Vinter her, Du kunde her blive syg; der kunde indtræffe noget, som krævede din skyndelige Hiemreise; i en fuldkommen mild Vinter kunde det vel gaae an, men herpaa kan man ikke gjøre sikker Regning. Langt bedre er det derimod om Sommeren. Du kan faae meget bestilt i de lange Dage og dog faae Dig giordt en daglig Motion; vil Du ei gaae, kan Du let komme til at kiøre. 8 Omnibusser giennemkrydse nu Byen i alle Retninger. Da mange Folk om Sommeren ere paa Landet, vil Du være temmelig fri for Visiter og Dineer, som Du om Vinteren ei vilde kunne undgaae. Nu har jeg sagt alt, hvad der kan siges pro — hvad der kan siges contra, vil Du kunne sige Dig Selv. Prøv alt og behold det Bedste.

Da min Hukommelse er temmelig paa Retour, var det nok mueligt, at det egentlig var T. Beckers Anm. i Dagen af din Hagenskov, som svævede mig for Tanken,

da jeg meente, at han ogsaa havde anmeldt iste H. af din Odense. Jeg har tilskrevet ham desangaaende, men endnu ikke faaet Svar.

Jeg troer neppe, at jeg i Aar vil komme til Fyen! Der er vel en Omstændighed, som kunde afholde mig fra at forlade Bibl., dog er det ikke Ms Overbestyrelse. Derom kan jeg kun yttre mig nærmere mundtlig. Jeg haver ogsaa nogle literære Foretagender, som det kunde interessere mig at tilendebringe, men det kan ikke skee, saa længe min Tid er saa deelt. Om det vilde skee, naar jeg forlod Bibl., veed jeg ikke ret engang; thi Lysten og Drivten til alt Slags Skriverie aftager stærkt hos mig — jeg siger næsten med Gersdorf — vellem me nescire literas.

Militærcommissionens Forhandlinger ere da nu sluttede, og Resultatet ventes daglig. Gid vi her vare lige-saa nær ved at erfare Udfaldet af Debatteerne om Universitetets og det hele Skolevæsens Overbestyrelse m. m., som vil gjøre en heel Revolution i det lærde Væsen¹⁾. Lykkelig Du, som fra din stille Havn kan betragte alle disse Bevægelser med fuldkommen Sindsroe, som ethvert andet historisk Phænomen.

Apropos! Har Du faaet de to udkomne Hefter af det danske Forfatterlexicon (indtil Dalgas); hvis ikke, maa Du endelig anskaffe Dig dem; Du vil deri finde mange specielle Afhandlinger, trykte i periodiske Skrifter, hvor man ellers ei kan søge dem, Recensioner m. m.²⁾.

Adresser kun dit næste Brev til Rasmussen giennem mig; jeg har endnu ikke truffet ham. Han har i denne Tid ogsaa faaet et andet Arbeide, nemlig at giennemgaae og ordne Consistorii Archiv. Jeg gjør mig ellers næsten

¹⁾ Under 12. Febr. 1841 var der nedsat en Commission ang. Kirke- og Undervisningsvæsenet. ²⁾ Thomas Hansen Erslews Alm. Forfatter-Lexicon begyndte at udkomme 1842.

en Samvittighed af at skaffe mere sligt, da det meer og meer fiærner ham fra hans Hovedformaal — Embeds-examen, som for ham, den Fattige, sig Selv Overladte, der engang i Tiden skulde være en Støtte for hans trængende Moder og Søster, burde være det Vigtigste. For øvrigt besidder han mange Kundskaber især i den danske Special- og Personalhistorie og en fast vidunderlig Hukommelse.

Hvorledes er det egentlig beskaffent med den Hoste, Du i dine to sidste Skrivelser klager over! Det forekommer mig at være en ganske nye Svaghed for Dig. Jeg har i en rum Tid Gud være lovet! befundet mig ret vel, hvad det legemlige angaaer. I Gaar brændte 14 Gaarde i Sundby øster paa Amager; nogle Mennesker bleve indebrændte. Lev vel! og glæd stundom med nogle Linier og med noget Nyt om Tidernes Tegn og de forskellige Umtriebe hos Eder og med Efterretninger om dit eget Befindende din altid og inderligst hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

Rasmussen boer i Studiestræde Nr. 68, 2^{den} Sal. Af E. Br. Dagbøger er i Geh. Arch kun for 1612, men den indeholder meget mere end den trykte.

136.

Elvedgaard d. 7 Aug. 1842.

Høistærede Ven! — — — Imidlertid er jeg (formedelst Varmen, da mine Værelser ere saa tæt under det brændende Tegtag) for en Tid bleven trætt af at arbeide; hvilket heller ikke er saa besynderligt, da jeg i de sidste Maaneder har udgivet en Afh. i Trykken og forberedet tvende andre til at vandre samme Vei¹⁾; men i Stedet

¹⁾ Herved tænker han bl. a. paa et Hefte af Bidrag til Odense Byes ældre Hist. og Udgaven af Eske Brocks Dagbøger.

for at alle de andre, med hvem jeg staar i Forbindelse f. Ex. Dr. Kalckar, Kall Rasmussen, Paludan Müller &c. benytte et saadant for Legeme og Aand lige nødvendigt Otium til at vederquæge sig paa Reiser, saa kan jeg derimod nu ikke taale at kiøre meere, ja! knap at gaae, og maae altsaa blive hiemme og anvende mit selvtagne Otium paa at opfylde forsømte Pligter, det vil sige, paa Besvarelsen af mange hidtil ubesvarede Breve og paa Læssningen af en Deel modtagne og hidtil endnu ikke giennemlæste Bøger. Men skjønt jeg saaledes intet Sted kommer og, som Følge deraf, heller ingen kommer til mig, saa kommer der derimod desto fleere i min Hauge, som i disse sidste Maaneder allerede har havt Besøg af fleere end 200 Fremmede, der æde, drikke, synge, dandse og forlyste sig paa det beste i samme og undertiden forlyste os andre med; thi skjønt vi kun ere passive Tilskuere af deres active Moerskaber, saa forekommer det mig dog heel ofte ved at see de mange i det Grønne bivouaqverende Grupper, som om vi samtligen vare i Dyrehaugen; blot med den Forskiel, at vi selv ere under Tag; men de andre under Telte og Lysthuse fordeelte. Ligeledes har jeg ogsaa megen Glæde af alle mine Børn (∴ mine Planter, Buske og Træer), og skjønt jeg vel har sat saa stort en Antall af dem i Verden, at jeg ved min Død ikke engang kan efterlade enhver af dem 1 Skilling i Arv, er jeg dog gandske roelig for hvad de i Fremtiden skulle faae at leve af eller at klæde dem for; ja! selv med Hensyn til deres Fremtids Opførsel er jeg gandske roelig, da de allerede ere vante til Nøisomhed og frem for alt til Adstadighed. — — — Fremdeles har jeg længtes meget efter, at Du af dit Hiertes medfødte Godhed skulde sende mig til Laans fra Bibliotheket nogle Mscr. eller (her til Lands) uerholdelige Bøger, hvoraf jeg kunde udpille et eller andet Curiosum til mine *Charactertræk af vort Adelsliv i Middelalderen* og især i d. 16

Aarh., dem Du selv kiender bedre end jeg, f. Ex. af de første alle Slægtebøger (paa L. Bryskes nær, som jeg selv har), alle adelige Autobiographier (Ex. gr. S. Grubbes curriculum vitæ &c.), Antegnelser til Adelshistorie, Hege- lunds Calender &c., og af de sidste f. Ex. Wivets Udgave af Biskop J. L. Hindsholms Diarium, Ryges P. Oxe, Schougaards Thimgd., Friises Skielskør, Rhodes Falster &c., men see! om det nogensinde faldt Dig ind at stille min aandelige Hunger med nogle Smuler, der faldt fra Dit, som den rige Mands Bord; thi Dine Indvendinger, at jeg jo selv kunde komme til Kiøb. og nyde, hvad jeg længes efter, ere aldeles ugrundede, da jeg hverken kan taale at kiøre eller at undvære den hiemlige tilvante Pleie, og naar jeg skulde løsrive mig fra mine egne Samlinger og Bøger, vilde jeg desuden aldeles ikke kunne arbeide, men som Karussen i Pæretræet vansmægte, naar jeg skulde undvære det Element, hvori jeg eene kan leve. — — — Lev nu vel! og naar Dine Forretninger tillade det, da tænk en Gang iblant paa Din oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

137.

Høistærede, kiære Ven! — — — At Du endnu ikke har faaet de ønskede trykte og haandskrevne Bidrag til den danske Adelshistorie fra Bibliotheket¹⁾, hidrører ei fra nogen Uvillie fra min Side, men fra den Forstyrrelse, hvori Bibliotheket i meer end en Maaned — hele Ferien igiennem — har lagt formedelst en Udvidelse af Reolerne m. m. i den store Sal, som har næsten en Total Om-

¹⁾ Med tvende Smaabreve, af 17. og 24. Aug., havde V. S. tilsendt W. Exemplarer af 1. Hefte af Eske Brocks Levnetsbeskrivelse med hans egenh. Dagbøger for 1608 og 1612, Odense 1842. Han havde derhos udbedt sig til Laans Bøger og Mscr. især til Oplysning om Adelens Levemaade i det 16. Aarhundrede.

flytning af Bøgerne tilfølg. Jeg har derfor ikke havt Sands eller Roe til — især i denne umaadelige Hede — at opsøge, ved Buddet lade indpakke og med Posten afsende hvad Du ønskede. Agter Du at vedblive Rytteriet paa din gamle Kiephest, skulde jeg derfor tilraade Dig ad modum Pal. Mülleri, der ogsaa undertiden faaer Bøger tillaans fra Bibliotheket, at anskaffe Dig en lille Kasse, foeret med Lærred eller groft Klæde, hvori Bøgerne kunne gaae frem og tilbage med Posten. Naar jeg for øvrigt har gjort den Indvending, at Du jo Selv kunde komme herover, da vil Du godhedsfuldt erindre, at dette skeedte i Henhold til din egen tidligere Yttring. Du skrev nemlig i Fior Efteraar, at det var din Beslutning til næste Vinter (1842—43?) at tilbringe Tiden i Kbhvn for at kunne benytte de herværende Samlinger. Saa kiær den Tanke end maatte være mig engang igien at have en Ven her, med hvem jeg kunde tale et fortroeligt Ord og føre en opmuntrende Samtale — noget der nu er mig aldeles nægtet — saa ansaae jeg det dog for min Pligt at erindre Dig om, at Du i henved 30 Aar — ni fallor! — ei har tilbragt nogen Vinter i Kbhvn, at man ei kunde vide, hvorledes Aarstiden, dit Befindende m. v. vilde blive. Jeg tilraadede Dig derfor snarere at vælge Foraar eller Efteraar, og vist er det, at dersom Du vil vedblive dit gamle Rytterie eller — for ei at tale figurligt — vil fortsætte dine Arbeider i vort Fædrenelands Historie, hvortil Forsynet har forundt Dig alle ydre Betingelser i et saadant Omfang som neppe nogen Anden, Død eller Levende, da ville hine Arbeider aldrig kunne bringes til den Fuldendelse paa Elvedgaard allene, som naar Du nu og da tilbragte nogle Uger i Kbhvn. Her kan Du gaae om i Bibl. danske Sal, giennemblade Ligprædikener m. m., excerpere hvad Du vil, tage en Snees Stykker hiem med Dig paa dit Værelse og næste Dag, om Du vil, bytte dem om med en anden Snees; giennemgaae de forskiel-

lige Cataloger over Mstsamlingen og eftersee Msterne paa Stedet, forinden Du faaer dem hjem; thi ved Mster gielder det især, at Titlerne ofte love meer, end Indholdet præsterer; giennemrode de Langebekske Excerpter, giennemsøge de flere 1000 originale Breve til og fra danske Adelsmænd, tildels meget skrøbelige og derfor ei skikkede til at transporteres en lang Vei. Her ere Geh. Archivets uudtømmelige Skatte, af hvilke Du ved egen Nærværrelse vil erholde meget mere end ved Meddelelse paa anden Haand. Her er Univers. Bibliothekets nye Mstsamling, hvori meget, som Du neppe kiender. Her er endelig det danske Selskabs Archiv, hvori saa mange vigtige Materialier til den nyere danske Historie, især Adelshistorien. — Troer Du nu, at disse Samlingers Bestyrere med den bedste Villie og med alt mueligt Ven-skab for Dig, eller at Rasmussen med al sin sieldne Dygtighed og Flid og uagtet din høimodige og liberale Paaskiønnelse af hans Virksomhed ville være i Stand til at udrette det for Dig i 8 Maaneder, som Du Selv vil kunne skaffe Dig i 8 Dage, cf. Eske Brock S. 5; ei at tale om den Tid, der medgaaer til Sendinger frem og tilbage, til Correspondance m. m. Forholder det sig imidlertid saa, at Du ei kan taale at kiøre meer og knap at gaae (om Aarsagen hertil forventes nærmere Forklaring), da er Du jo rigtig nok undskyldt; men Spørgsmaal, om Du ei kunde seile med et Dampskib fra et eller andet Sted i Fyen lige til Kbhvn? Af dine egne Samlinger kunde Du da medtage, hvad Du ei kunde undvære her, See! det er nu, hvad der kan siges *for* et saadant midlertidigt Ophold i Kbhvn, som Du ogsaa undertiden har havt i Sinde; hvad der kan siges *imod*, maa Du Selv bedst vide. — Det havde vist nok i flere Henseender været godt for mig, om jeg ogsaa i Sommer kunde have kommet til Fyen; jeg kunde nok trænge til nogle faae Ugers Recreation, og i Fior var Veiret kun maadeligt.

Men i Aar vare der for mig flere Forhindringer: 1) en Hovedforandring af Reolerne i den store Bibliothek Sal, som igien har medført en stor Omflytning, der har medtaget hele Ferien; 2) Brøndsteds Død¹⁾ som Univ. Rector og Pro-Rectors Ørsteds Reise til Stokholm, hvorved jeg indtil nogle Dage ind i August maatte bestyre Rectoratet; 3) min Svigermoders dødelige Afgang²⁾ efter 10^{1/2} Aars Hemiplegie, der ogsaa medførte adskilligt Familiearrangement. Alt dette Tilsammentaget hindrede mig i Aar fra at besøge Dig; om det vil skee næste Aar — staaer i Guds Haand. For øvrigt vilde jeg vel — i det ringeste i Odense — have lidt ligesaa meget af Hede som her i Kbhvn, hvor den nu er fast utaaelig. Ogsaa er min Hiemmebliven i Aar Skyld i, at jeg har fulgt en Opfordring af Dig, som Du tidligere har yttret — nemlig, jeg har anvendt, hvad en Reise omtrent vilde koste, til at lade mig male og lithographere. Jeg sender i disse Dage nogle Aftryk til Odense, af hvilke Eet skal tilstilles din Commissionær der til videre Befordring. Jeg vilde meget ønske, at Du vilde gjøre det Samme; dog, det kunde naturligviis kun skee her i Kbhvn.

Efterat Ovenstaaende var skrevet, modtog jeg Expl. af din Eske Brock, som jeg alt har begyndt at distribuere. Saasnart jeg har faaet den læst, skal jeg ei undlade at yttre mig derover, NB. privatim i Brev til Dig, thi offentlig kan det ikke skee, da vor sidste recenserende Journal nu er hensovet; tant mieux maa jeg næsten sige, da jeg derved befries fra Anmodninger af Redacturen om Anmeldelser. Din atter gienoplivede literariske Virksomhed viser ellers, at Du, al din virkelige eller indbildte Svagheit uagtet, i Grunden maa være stærkere end jeg. Hos

¹⁾ Brøndsted, W.s ældste Ven, døde 26. Juni (jfr. W.s Erindr. S. 143 f.).

²⁾ Skuespiller Jens Stephan Hegers Hustru, Eline Marie Smidth, døde 7. Juni (jfr. W.s Erindr. S. 144).

mig aftager baade Arbeidskraften og Arbejdslysten; jeg kan næsten sige Livslysten ogsaa; ethvert skriftligt Arbejde, fra en Afhandling til en Billet paa 4 Linier, gaaer jeg med Ulyst til. — — —

Foreløbigen maa jeg med Hensyn til det Formelle ved din Eske Brock gjøre den Bemærkning (som Flere med mig have giordt), at Skriften er alt for eensformig i Texten. Dagbogen selv, dine egne indskudte Forklaringer og Anmærkninger, Ordforklaringer og Citationer ere alle med een Skrift, hvilket letteligen forvilder ved Læsningen. Uden Tvivl burde Dagbogen have været trykt for sig selv, høist med enkelte korte Ordforklaringer indskudte, men dine egne Anmærkninger og Citationer underneden, og enkelte Navne, Bogtitler m. m. med udmærket Skrift. Mit Øie trætter det altid, naar der ingen Afvexling er. Citationerne ere undertiden vel ogsaa alt for summariske; ikke Enhver kan vide, at (S. 31) D. S. T. skal være »Dske Selskabs Tilvext«, S. 38 (sidste L.) L. Pr. 3: Ligprædiken? Alt saadant er rigtig nok minutæ, men hvorpaa jeg dog har troet at burde gjøre Dig opmærksom. Begyndelsen (Side 1—5) eller Indledningen er i mine Tanker fortræffelig; men har Du lagt Mærke til, at der fra Midten af S. 1 til Midten af S. 3 er kun eet Punctum, hvilket maa skee kunde have været undgaaet. — — —

Naar Du nævner det 16de Aarh. Adelshistorie, formoder jeg, at Du egentlig mener fra Reformationen til 1660, som jo udgør et sluttet Tidsrum — men hertil haves i vore Samlinger en saadan Massa af Materialier, at Du kun ved personlig Nærværelse her kunde tænke *nogenlunde* at udtømme den; i modsat Tilfælde ville dine egne betydelige Samlinger dog altid udgjøre Hovedsagen; og hvad vi andre kunne skaffe Dig herfra, vil kun være Bisagen.

Heden trykker mig ligesaa meget som Kulden om Vinteren. Jeg befinder mig paa ingen Maade vel. Du

klager Dig vel, men var Du ei bedre end jeg, faldt det Dig vist ikke ind at gjøre saa mange Bøger. Det eeneste, jeg gider bestille, er at læse. Derfor maa jeg ogsaa nu slutte. — — — I næste Maaned skal min ældste Søn op til juridisk Examen. Uagtet al hans Flid nu i 5 Aar er der dog meere at frygte et Haud end haabe et Laud. — Det forstemmer mig ogsaa. Altsaa — Lev inderlig vel for denne Gang. Tænk i dit fredelige Paulun og i dit lykkelige Otium paa din gamle, trofaste Ven.

30te Aug. 1842.

Werlauff.

138.

Elvedgaard d. 7 Sept. 1842.

Høistærede Ven. Om Du endog er keed af at skrive lange Breve, saa haaber jeg dog, at Du ikke er det af at læse dem; thi Du kan jo tage Dig Tid dertil; og derfor maae Du ogsaa undskylde, at jeg strax besvarer Dit ærede og kiærkomne af 30 Aug. — — —

Forresten beklager jeg, at Du (formodentlig tildeels paa Grund af den trykkende Heede, der i hine Dage plagede os alle) har været i daarligt Humeur, da Du nedskrev Dit Brev; og har dette daarlige Humeur da ogsaa, som det synes, havt kiendelig Indflydelse paa samme. Du synes saaledes at være utilfreds med at jeg udgav E. Brocks Dagbøger, fordi andre vilde have kunnet giort det bedre; men hvor længe skal der bies paa disse andre og bedre? den ene af E. B. Dagbøger havde jo alt henligget i 60 Aar uden at nogen vilde udgive den, og jeg maatte jo befrygte det samme for den anden, hvis jeg havde indsendt den til Bibl. eller Archiv; er den altsaa endogsaa fra min Haand kun daarlig udstyret, saa er den dog nu omsider udgivet og derfor fortiente jeg i Grunden vel heller Tak end Skiænd. Dernæst synes Du (og det vist nok med en Slags Grund) at fraaade mig al Bogskriverie, *naar* jeg ikke kan opholde mig i

Kiøb. &c., men hvormed skal da en Mand paa Landet, især om Vinteren, i Grunden moere sig, uden ved at læse og hvorledes læse med Interesse uden ved at læse i en viss Hensigt og altsaa uden at excerptere det, som i denne Hensigt synes ham videværdigt, og naar nu af slige Samlinger lidt efter lidt opstaae Afhandlinger, hvorfor skal han da lade dem henligge for efter hans Død enten at adspredes og ødelægges eller af Andre at udgives som Frugten af deres egen Flid &c. &c., og saaledes komme vi nu til det tredie Punkt i Dit Brev, nemlig at Du, som mig synes, med Hensyn til min Forsyning med Materialier fra det Kongl. Bibl. bliver, hvis jeg har Ret, som mig synes, alt meer og meer difficil, da dog alle Vanskeligheder i denne Henseende saare lett lade sig afhjelpe, hvis Du

1) naar Du engang, naar Du gik forbie Børsen, vilde gaae derigennem og paa min Bekostning kiøbe en slig Kuffert el. Kasse, som Du ønsker, med Ordre til at aflevere den hos Dig selv eller paa Bibliotheket,

2) naar Du vilde give Bibliotheks Budet en Douceur (ad libitum) for at indpakke og besørge det Heele, hver Gang noget transporteredes; og naar Du endelig

3) vilde lade den, der indkiøber Bøger for Bibl. paa Østes¹⁾ Auction (eller allenfalls Rasm., hvis han er kommen tilbage fra sin Reise), tillige kiøbe de Bøger, jeg meest trænger til, dog blot til et Beløb af 30 à 40 rdl., hvis Aarsag jeg herved tilstiller Dig en Liste paa adskillige, som jeg, hvis Du NB *ikke* sender mig dem fra Bibl., i al Fald kunde ønske. Hvis dette nu saaledes lod sig gjøre, da blev det jo især Mscr. til det 16 Aarh. Adels-historie (og fremfor alt hidtil utrykte Autobiographier), jeg kunde ønske mig fra Bibl., og meener jeg da ogsaa, at naar jeg siger Dig, at jeg ved det 16 Aarh. (som sæd-

¹⁾ Jfr. Nr. 133.

vanlig) forstaar fra 1500 til 1599 inclus., saa kan det vel heller ikke være Dig byrdefuldt ved et Øiekast i de forskiel. Catal. over Bibl. Mscr.samlinger at oversee og ud-søge, hvad der allenfalls kunde glæde mig; det staar jo til Dig selv at bestemme, hvor kort eller hvor længe jeg maae beholde dem. At jeg formedelst hæmoroidalske Congestioner i mit Underliv ikke kan taale at kiøre, ja! ikke engang at gaae, naar det er lange eller strabatzerende Toure, har jeg alt oftere sagt Dig, og at jeg ligeledes af samme Aarsag ikke tør vove at undvære den hiemlige Pleie eller giøre Brud paa den tilvante Diæt, er en Selvfølge, ligesom ogsaa at jeg ikke vilde kunne arbeide i den evige Støi, som Kiøb. er saa riig paa, nu jeg i fleere Aar er afvant fra samme, og selv om jeg kunde vænne mig til den igien, dog ikke kunde arbeide med Nytte uden at have *alle* mine Excerpter ved Haanden, da jeg ellers vilde komme til at excerpere paa nye, hvad jeg alt engang havde samlet, men umueligt udenad alt tilhobe kan erindre; desuden vilde vist den meeste Tid medgaae til Snak, til Besøg og til at see mig om, hvis ikke, hvad som endnu var værre, med Ildebefindende, Ulyst og Udygtighed til at arbeide; da jeg derimod her kan arbeide fra Morgen til Aften, og altsaa hvad der tabes paa den ene Maade, det vindes i Grunden paa den anden Maade ved for det første at lade enhver Tanke om en Kiøb. Reise fare. Desuden har det aldrig været min Tanke, at mine Afh. skulde være Mesterstykker (hvad som i min Stilling er umueligt), jeg kalder dem kun Biedrag og Samlinger og denne Titel troer jeg de fortjene, om de endog (hvad der i Almindl. er Tilfældet med alle Biedrag og Saml.) kun ere ufuldstændige og derhos tildeels uforarbejdede Materialier; men at jeg des uagtet søger at give dem den Grad af Fuldstændighed, det i min Stilling er mig mueligt, kan vel ingen fortænke mig i, og Aarsagen, hvorfor jeg ikke lader dem henligge i min

Pult, men udgiver dem i Trykken, har jeg, som jeg haaber, i det foregaaende tilstrækkelig udviklet. Af Aviserne har Du formodentlig seet, at jeg har skienket 100 Ex. af E. Brock til Asylet i Odense med Tilladelse til at sælge dem uden Afdrag af nogensomhelst Bekostning (thi endogsaa Heftningen var af mig alt forud bekostet). Skulde jeg leve og faae Lyst til at udgive meer, da vil jeg stedse saaledes skienke et Quantum Ex. til en eller anden velgørende Indretning f. Ex. Indret. for de trængende Haandværksmestre og deres Enker i Od., Bospisningsanstalten ibid. &c. Men maaskee var E. Brock mit sidste Arbeide og ogsaa dermed vil jeg give mig tilfreds, naar den blot ikke skal møde en alt for ukierlig Modtagelse; men den har jeg vist langt meer at befrygte, end Du har Udfaldet af Din Søns Examen at betvivle, hvis han ellers har arvet sin Faders Evner og Flid, og i ethvert Tilfælde bilder jeg mig ind, at en Professors Søn (helst en saa almindl. æret, agtet og yndet Professors Søn) ved Examen har langt mindre at befrygte end enhver anden efter det gl. Ordsprog: Clericus clericum non decimat; dog dette være sagt sub rosa og uden i mindste Maade at betvivle den strængeste Retfærdigheds Udøvelse mod alle. Apropos! blev Th. Becker saa Magister?¹⁾ NB. som jeg slutter dette Brev, modtager jeg fra Svoger Steenbuck Dit Portrait og takker Dig ret inderlig derfor; det er — zum Sprechen ähnlich, men mangler destoværre endnu de fornødne Talegaver for at kunne meddele mig den Trøst og Glæde, jeg i min Eensomhed saa ofte maae savne. Din oprigtigst som forbindtligst heng.

Vedel Simonsen.

139.

9de Sept. 42.

Kiære Ven! Endelig sendes Dig herved nogle af de ønskede Bøger, forsaavidt disse ere hiemme. Af Msster sendes

¹⁾ T. A. Becker underkastede sig i Maj og Juni Magisterconferents; Graden tog han aldrig.

et Par som Prøve. Det ene af disse — Grubbes Levnet — kan maaskee især være Dig til Nytte. Af gamle adelige Autobiographier fra 16—17 Aarh. haves neppe Andre; hverken vore Adelsmænd eller Lærde have i denne Henseende været saa omhyggelige for at bringe deres Minde til Eftertiden som vore svenske Naboer eller de Franske, cfr. Eske Brock S. 81. Hvad der skal oplyse vor Adels Character og Levemaade i 16—17de Aarh., maa altsaa fornemmeligen hentes og ventes ikke i Slægtbøger, som ikkun ell. næsten ikkun indeholde Genealogica, som oftest uden Aarstal, men af Ligprædikener, Vers og Programmer, og især af de mange private Breve. Men disse Kilder ere alt for mange og paa saa mange Steder adspredte, at kun den, der har sat sig ind i Gienstanden og veed hvad han behøver, kan søge at finde de fornødne Oplysninger. Meget af denne Art existerer vist nok i det kgl. Bibliothek; men det allermoste og allervigtigste dog i de Klevenfeldtske, Vossiske og andre Samlinger i Geheime Archivet. Jeg maa altsaa gientage, at dersom Du ikke vil nøies med dine egne rige Samlinger og enkelte Bidrag, som uden Vanskelighed herfra eller fra Odense kan erholdes (NB. existerer der ei i K. Brahes Bibl. en stor Samling af Adelsmænds Breve?), maa Du see til paa en eller anden Maade at komme herover. Her skulde Du intet udarbejde, men blot samle, excerpere m. m. til nærmere Brug hiemme. Jeg seer altsaa ikke, at Du behøvede dine Samlinger her. Med Hensyn til din »hiemlige, tilvante Pleie«, som Du ei troer at kunne undvære, da vilde Du vist letteligen kunne erholde den, naar Du, i Stedet for at lægge Dig ind i et Hotel, valgte som i gamle Dage et privat Logis hos en eenlig Enke eller rolig og skikkelig Familie. Det forekommer mig, at Du tilforn altid i denne Henseende var heldig. Jeg troer endog, at Kbhvns Adspredelser, de forandrede Omgivelser, en strængere Diæt og — maaskee — selv den mindre kielne Pleie vilde virke velgiø-

rende paa dit Legems og Siels Befindende. Overhoved kan man, som gamle Hauch sagde, ei have det baade i Pose og i Sæk. Naar man vil opnaae et eller andet vigtigt Formaal, maa man undertiden opofre noget af sin Bequemmelighed derfor.

Efterhaanden som Du har brugt noget af det Bekomne, ønskede jeg det gierne tilbage. Af Mster haver Du nok et Par allerede; Saadanne efterspørges ofte paa Læsesalen, og da jeg i Almindelighed søger saa vidt mueligt at undgaae Udlaan af Mster, tør jeg heller ikke lade dem længe savnes; jeg kunde ellers let faae en Admonition i et eller andet offentligt Blad. — — —

Din Eske Brock giennemlæser jeg netop i Dag med megen Interesse. Ved S. 84 kan bemærkes, at ogsaa Marcus Giøe holdt en Ligtale over N. Juul¹⁾, som er trykt. S. 85: Det var det gamle 1611 ødelagte Götheborg, der laae paa Hisingen; det nuværende ligger paa Fastlandet.

Hermed maa jeg nu slutte. Lev vel! Tænk stundom paa din oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

140.

Elvedgaard d. 18 Sept. 1842.

Høistærede HEr. Ven! Jeg er Dig usigelig Tak skyldig for sidst tilsendte Bøger; maatte Du kun ikke blive trætt af, fra Tid til anden, at fournere mig med meere (særdeles nu hvor Vinteren nærmer sig) og det især Mscr., men frem for alt hidtil utrykte Autobiographier. — — — I Din sidste venskabl. Skrivelse har Du forresten forglemt at besvare mig det Spørgsmaal, om T. Becker saa er blevet Magist. eller ikke? jeg seer, han vil nu til at fortsætte sin Orion, hvilket glæder mig, da jeg anseer baade ham og Cand. Begtrup, al deres hovne, anmassende og forfængelige Tone uagtet, for dygtige Arbeidere i den store

¹⁾ c: Niels Juel.

Høst¹⁾. Ogsaa Knudsen er nu restitueret, hvilket glæder mig ret meget. Ligesom ogsaa Molb. og Petersens danske Diplomer og især Rosenvinges Herredagsdomme have frydet mig særdeles. Hvor gaar det forresten Kall Rasmussen? han synes gandske at have slaaet Haanden af mig; thi den 26 July lovte han mig, hans Reise uagtet, om 3 Uger at tilsende mig det belovede, og nu ere 8 Uger henrundne uden at jeg har seet en Tøddel fra ham; han maae altsaa ikke have fundet mit Forhold imod sig saa høimodig, som Du behagede at kalde det. Lev nu nderlig vel! samt tilgiv, at ogsaa jeg er blevet en af Dine Bibliothekariske Plageaander, hvoraf Du formodentl. mig foruden har langt fleere end Du ønsker. Din oprigtigst, som forbindtligst heng.

Vedel Simonsen.

141.

Kiæreste Ven! At det i Dag er hele 2 Maaneder, siden Du tilskrev mig et hidtil ubesvaret Brev, som endnu er efterfulgt af eet senere af 9de Nov.²⁾, maa jeg med Skam og Anger erkiende. Men, min Tid har i dette Mellemrum været saa optaget af 1ste Examen, af Embedsexamen, af Bibliotheksarbeide, af Uroe i Anledning af min Søns juridiske Examen m. m., at jeg, som stedse mindre og mindre kan overkomme meer end eet Arbeide, det være nok saa ubetydeligt, er bleven foranlediget til at opsætte, hvad jeg føler ikke burde opsættes. Tro for

¹⁾ T. A. Becker havde 1839—41 udgivet Maanedsskriftet Orion, hvilket han fortsatte 1843—51 som Qvartalsskrift. Cand. chir. Johan Henrik Begtrup (1804—71) levede i Kjøbenhavn som Møntsamler og Heraldiker; hans litteraire Virksomhed var ubetydelig. ²⁾ I dette her ikke medtagne Brev erindrer V. S. Werlauff om Forsyning med flere Bøger og Haandskrifter til Underholdning i en forestaaende lang og ensom Vinter. For at minde W. om, at der er et Elvedgaard til, sender han ham to Skp. Gravenstener og nogle Vald nødder.

Alting ikke, at jeg behøver enten Æbler eller Valnødder (som, in parenthesis, endnu ikke ere ankomne) for at mindes det yndige Elvedgaard og den vennefulde Modtagelse og de — kun alt for faa — velsignede Dage, det forundtes mig at tilbringe der. Min Tanke er ofte hos Dig; Du er nu den Eeneste af mine Venner, til hvem lykkelige Ungdomserindringer knytte sig; Brøndsted var den Sidste her i Byen; Du er borte; jeg sidder altsaa hiemme hver Aften; jeg kommer til Ingen og Ingen kommer til mig uden i Forretningssager. Engang imellem gaaer jeg hen i Klubben for at læse Bladene, undertiden uden at tale med et Menneske. Saaledes gaaer Tiden hen for mig; og neppe kan Du leve mere indsluttet paa din eenlige Gaard end jeg midt i Hovedstaden. Dog ogsaa det vilde være det Samme, dersom jeg havde dit Humeur, din Arbejdslyst og din Kraft til at kunne læse og skrive fra Morgen til Aften. Men alt saadant aftager stærkt hos mig; jeg kan ei taale at arbeide længe; alt Skriverie og Forfatterskab bliver mig meer og meer imod; mine Kaldsforretninger gaae mig stedse langsommere fra Haanden. Dog — Du i dit misundelsesværdige Otium, i din fredelige Boe kan ikke sætte Dig ind i min Stilling, altsaa — intet mere herom.

Hermed sendes da nogle af de forlangte Bøger og Mspter. — — —

Fredagen d. 25de d. M. holder Videnskabernes Selskab Jubilæum ved en Tale af Ørsted m. m. Festen skal holdes i Universitetets Solennitetssal, om Aftenen; Kongen selv ventes. Det havde været smukt, om ogsaa Een og Anden af de udenbyes Medlemmer ved denne Leilighed indfandt sig. En udførlig Historie af Selskabet ved Molbech kan snarlig ventes.

Min ældste Søn fik Gudskelov! Laud. til sin juridiske theoretiske Examen; men endnu vides ei, hvad han har faaet til Practicum. Det er vist nok en Steen mindre

paa Hiertet. Professor-Sønner ere forøvrigt ei nærmere til Laud. end Andre. Afd. Schegels (1ste Prof. i Facultetet) Søn fik h. illaud; Øhlenschlägers 2 Sønner have Begge h. illaud, den eene endog 3 Gange; Et. Rd. Bangs Søn (Theolog) har h. illaud¹⁾.

Der kunne endnu være adskilligt Nyt at melde her fra Byen; f. Ex. om Statsgieldens Afbetaling, hvorom jeg netop idag har faaet en Opfordring fra Comiteen²⁾; om en Krigsret over Studenterne, der i Exerceerhuset have skamferet en Büste af Friderich VI. m. m.³⁾, men Tiden iler, Pakken skal bort, og Du vil formodentligen læse det snart i Aviserne.

Sørg endelig for, at Pakkerne til og fra Elvedgaard gaae sikkert for Regn. Naar jeg betragter dine Breve fra vort Bekiendtskabs første Dage (jeg giemmer dem alle), kan jeg ingen synderlig Forandring finde i de nyeste. Alderen har i den Henseende ingen Forandring giordt hos Dig. Men af mine Breve vil baade Indhold og Haandskrift kunne sige Dig, at jeg er bleven gammel. Lev nu vel! og tænk stundom paa din gamle Ven

Werlauff.

18de Nov. 1842.

142.

Elvedgaard d. 18 Dec. 42.

Høistærede Ven! Jeg har altid fulgt den gode gamle Skik, at om Helligdagene (og min Juul begynder d. 20 Dec.) da arbejder jeg ikke, men morer mig derimod med at

¹⁾ Disse Personer ere: Carl Frederik Adolph Schlegel (1809—78), Cand. juris 1834, Stiftskasserer for Fyen, Etatsraad; Johannes Wolfgang Oehlenschläger (1813—74), Cand. juris 1835, Toldinspecteur, Kammerjunker; William Conrad Oehlenschläger (1814—85), Cand. juris 1840, Intendant, Kammerjunker; Frederik Ludvig Bang (1816—75), Cand. theol. 1839, Sognepræst. ²⁾ En i Foraaret 1842 stiftet Comite til Statsgjældens Afbetaling opløste sig snart, da den kom til Erkjendelse af det upractiske i Foretagendet (Thorsøe, Den danske Stats Hist. 1814—48 S. 493 f.). ³⁾ Se Brock, Hist. Efterr. om Rosenborg III, 147—52.

conversere og correspondere med mine Venner. Som en Følge deraf seer Du herved Brev fra mig. Den 22 Nov. modtog jeg Dit seeneste Brev og medfølgende Mscr. og Bøger, og som et Brev fra Dig stedse gjør Epoche i min stille Eremitboelig, saa gjorde naturligviis dette det ogsaa. Des værre! blandede der sig dog i den Taknemmelighed, hvoraf jeg giennemstrømmedes, fordi Du dog ikke ganske havde glemt mig, tillige en sælsom Følelse over, at Johan Oxes Reise til det hellige Land hellere var blevet overladt T. Becker¹⁾ end mig (der dog cæteris paribus havde *første* Stemme i alle nordiske Vallfarter); imidlertid forstaar jeg godt at rime dette med det foregaaende og bringe det Heele i Harmonie med Dit Ven-skab for mig. Du troer nemlig, at det er mig skadeligt (være sig nu med Hensyn til mine Øine, min Oeconomie eller min Agtelse blandt de Kiøb. Professorer) at skrive meere og derfor seer Du gierne, at Du paa en god Maade kunde stoppe mig paa Farten til min egen Ulykke. Ethvert Menneske har to Drifter eller Kræfter, en vis centrifuga eller activa og en vis inertia eller gravitatis; den sidste kan enten ligge i ham selv f. Ex. Dovenskab &c. eller ogsaa komme uden fra, som uoverstigelige Vanskeligheder, Hindringer o. s. v. Nu har jeg ofte bemærket, at naar jeg var paa en gal Vei, saa har Gud eller Forsynet været saa naadig at lægge mig uoverstigelige Hindringer i Veien; og saaledes har jeg nu ogsaa udfundet, at ogsaa Du vil være mit Forsyn eller min Formynder (som jeg maaskee vel kan behøve) i scientific Henseende og derfor (ved deels at tilbageholde de forlangte Bøger og deels ved kun at sende mig de mindst brugbare af samme) udøver imod mig et Slags retarderende eller retropellerende Kraft, fordi Du er bange for, at jeg til min

¹⁾ Johan Oxes Rejse til det hellige Land er efter Haandskriftet paa det Kongl. Bibliothek udgivet af T. A. Becker i Orion for 1843.

egen Ulykke skal løbe for langt eller stige for høit; dog, ak! jeg løber aldrig for langt, thi der er givet mig en Pæl i Kiødet, en Satans Engel, som slaauer mig med knyttede Næver; men der er desuagtet en evig levende Poesie i mit Indre, der gjør, at jeg vel tager enhver formeentlig Tilsidesættelse eller Fornærmelse yderst høit, men paa den anden Side ogsaa føler enhver Velvillie yderst dybt, saa at naar jeg en Gang imellem har modtaget en mig kiærkommen Bog el. et mig vigtigt Mscr. fra Dig eller andre, har jeg endogsaa været rørt indtil Taarer og mit heele Indre er hensmeltet i Taknemlighed saavel mod den, der sendte mig det, som imod Gud, fra hvem al god Gave kommer. Saaledes gik det mig f. Ex. i forrige Maaned, da en Mand ved Trolleborg i Anledning af Giennemlæsningen af min E. Brock tilstillede mig nok en af hans hidtil utrykte Almanaker og maaskee den interessanteste af dem alle¹⁾. Naturligviis ønskede jeg at udgive den som et Supplement til de foregaaende, men jeg er næsten bange derfor, da Du netop mod min E. Brock paa en saa uforbeholden Maade har yttret Dit Mishag og ogsaa Engelstoft synes at betragte den som noget yderst ubetydeligt; i Stedet for at jeg og fleere med mig ansee den for det beste Bidrag, vi endnu have at opvise til Skildringen af Adelslivets Beskaffenhed i de første Decennier af det 17 Aarh. Saa forskiellige ere endogsaa Meeningerne derom, at jeg maae troe, at den Kiøb. *Modvind* blot hidrører fra, at det er *mig*, der har udgivet den, og at den derimod fra enhver anden Haand vilde have været yderst velkommen. Men hvad kan jeg gjøre derfor; det er jo ikke mig, der ikke vil lade E. Brock have Roe i sin Grav, det er jo ham, der ikke vil

1) Den Mand, der sendte V. S. Eske Brocks Dagbog for 1613, var Forpagter Schwensen paa Høbbet ved Brahetrolleborg. V. S. udgav den 1843 som 2. Hefte af Bidrag til E. B.s Levnetsbeskrivelse.

lade mig have Roe i min Stue, men rækker mig den ene efter den anden af sine Almanaker, som en Opfordring til at bekendtgjøre dem. Men, — alvorlig talt! — hvad have dog I HER. Kiøbenhavnere egentlig med Grund paa min E. Brock at udsætte? (thi Feil og Mangler har ethvert Skrift og selv Dine egne turde vel neppe unddrages fra en saa almindelig Regel), da de dog have modtaget mine foregaaende (maaskee langt mindre vigtige Piecer) som det synes med Velvillie. Dog derom nok! jeg takker Dig for de tilsendte Mscr og Bøger og har igien afsendt til Dig Sigv. Grubbes Biographie og 6 trykte Bøger, hvorimod jeg (i Mangel paa Joh. Oxes Reise, som jeg dog udbeder mig, hvis den fra T. Becker er kommen tilbage) paa nye udbeder mig¹⁾ — — —

Jeg har nu ved Aarets Slutning den Glæde at kunne beregne, at jeg i de sidste 10 Aar i et og alt har uddelt til Universitetet, videnskabelige Selskaber, Landets Skole- og Fattigvæsen og dets andre offentlige Indretninger den Sum af 15 til 16000 rdl. og kan altsaa ansees for at have indskudt den Capital i Statscassen, hvoraf jeg i saa mange Aar (maaskee uværdig) har oppebaaret Renter (og paa Grund af samme ogsaa været forpligtet til engang imellem at skrive). See! det er min Juule — og Nytaars — Glæde og denne Overbevisning vil være mig en blød Hovedpude paa mit Dødsleie og i min Grav. Din med gammelt Venskab og Oprigtighed ærbødigt heng.

Vedel Simonsen.

E. S. Skulde det interessere Dig at vide, hvad der for Øieblikket beskiæftiger min Aand og min Pen, da er det (for ikke at lade det mindste Stykke Papir gaae unyttet hen) en historisk Topographie over Rugaards Amt el. det nordvestlige Fyen og en Samling til den Danske Adels Annaler for det 16 Aarh., og veed jeg der-

¹⁾ Han opregner her flere Haandskrifter og trykte Bøger.

hos ikke, hvorledes jeg skulde faae Ende paa den lange, kiedsommelige Vinter, dersom Gud ikke gav mig Lyst til Arbeide, hvad enten saa dette mit Arbeide bliver til Nytte eller ikke. Lev vel og bevar i en gunstig Erin-dring Din

V. S.

143.

Kiøbenhavn d. 20de Dec. 1842.

Kiæreste Ven! Jeg er ikke saa lykkelig, at min Juul begynder d. 20de d. M., tvertimod, Aarets sidste Dage ere for mig de travleste ved Bibliotheket det hele Aar. Imid-lertid maae jeg dog i Dag stæle nogle Minuter, *deels* for at takke Dig for dit Seeneste af 18de, som jeg i Gaar modtog; *deels* for at berigtige en og anden Vildfarelse hos Dig; *deels* for at lykønske Dig til denne, 62de Gang op-levede Dag. Du faaer ikke disse Linier før i Overmorgen; men Du seer i det mindste, at jeg i Dag har tænkt paa min nu ældste Ven. Skulde jeg i dette Øieblik have et inderligt Ønske, da vilde det være at kunne frembringe min Lykønskning mundtlig, Ansigt til Ansigt; men, det er et *pium desiderium*, som vel her i Livet ei bliver opfyldt. Altsaa ad rem:

1mo T. Becker havde havt J. Oxes Reise paa Læsesa-len længe før jeg kunde vide det; nogle faa Dage, før din Anmodning kom, bad han om at laane den for en føie Tid, for des hurtigere at faa den afskrevet. Den er nu trykt i 1ste H. af det nye *Orion*, som Du formodentlig faaer; læst den har jeg endnu ikke.

2do. At Du har faaet en nye E. Brocks Almanak, vidste jeg allerede af Rasmussen. Det er mærkeligt nok, at saadanne Ting i sin Tid have kunnet undgaae Langebeks og Klevenfeldts Støverøine. Skade, at de ei alle tre kunde komme samlede. Af historiske Kilder har jeg en subjectiv Forkierlighed for alle Autobiographier, og maaskee endnu meere for Dagbøger, som ere nedskrevne

uden Hensyn til Offentliggjørelse. Havde jeg en af Dig, Molbech, Engelstoft eller hvilkensomhelst Historiker udarbejdet Biographie af C. Ulfeld, Hann. Sehested, Griffenfeld, Struensee etc. ved den ene Haand og en troe, omstændelig Dagbog af en Kammertiener med Øine og Øren og sund Forstand, for en lang Række af Aar, ved den anden, troer jeg i Sandhed, at jeg tog først fat paa den Sidste. Vist nok kan nu den ærlige E. Brocks daglige Optegnelser ei være saa historisk vigtige som Christ. IV. eller politisk interessante, som lignende af Ulfeld ell. en Anden af de Nævnte vilde være; men det bliver dog altid agtværdige og interessante Bidrag, som Du skriver »til Skildringen af Adelslivets Beskaffenhed i de første Decennier af det 17de Aarh.«, især da Tiden deraf har opbevaret os saa lidet. Som Følge af denne min Tro veed jeg ikke,

3to hvorledes Engelstoft kan have betragtet det »som noget yderst ubetydeligt«, dersom det ikke grunder sig paa en Misforstaaelse fra din Side. I hvert Tilfælde kan Ingen svare for sin Broder, end sige for sin Collega. Hvad

4to mig angaaer, da veed jeg mig aldeles frie for *paa en uforbeholden Maade* at have yttret mit Mishag med din E. Brock. Mod den ydre Form af Udgaven havde jeg derimod det at erindre, at den heel og holden, Person-Navne og Steder, E. Brs Optegnelser og dine egne indstrøede Bemærkninger, Alt var trykt med *een* Skrift; det gjør altid et behageligt Indtryk paa mig i enhver Bog, der ei er Roman eller Digt, at see enkelte Ord med udmærket Skrift. Men — dette bliver dog altid noget uvæsentligt, der aldrig kunde fremkalde noget egentligt *Mishag*. Dette maa altsaa være en hypochondrisk Idee af Dig, som jeg vel ei kan tage Dig synderlig ilde op, da lignende letteligen opstaae hos mig Selv, men som jeg dog ei kan lade gaae upaataalt hen, naar mig derved skeer aabenbar Uret. Endvidere kan bemærkes,

5te at dine Forestillinger om en Kiøbenhavnsk Modvind, om Uvillie mod din E. Brock, fordi Du har udgivet den etc, ligeledes tilhobe ere hypochondriske Anfægtelser. Du nyder en almindelig og velfortient, literær som borgerlig Agtelse. Naar Du leilighedsviis omtales i Bladene, som jo skulle ansees for den offentlige Meenings Organer — (at det skeer sielden, maa Du være glad ved) — da skeer det altid med Yttring af hiin Agtelse. Slutteligen

6te Naar Du antager, at jeg indirecte søger at hindre din literære Virksomhed, da er dette et ditto hypochondrisk Anstød, skjøndt jeg vel tilstaaer, at jeg af mange Grunde ei formaaer enten at hielpe eller følge din Forfattervirksomhed, saaledes som i tidligere Dage. Man siger, at en Kok sielden sætter meget Priis paa et rigt dækket Bord, og naar Du, som jeg, i den lange Række af Aar, næsten hver Maaned saae de store Masser af Bøger, som Boghandlerne levere efter Bestillinger, og de endnu langt større, som 2 Gange om Aaret med Bud og Post sendes fra alle Bogtrykkere i D^{en} og Hertugdømmerne, som man nu næsten ingen Plads haver til og knap kan overkomme at faae indbundne; naar Du vidste, hvor mange Hænder den Bog skal gaae igiennem, hvor mange Gange den skal opskrives, inden den kommer paa sin Plads i Bibliotheket og i Catalogen; naar Du erindrede Dig, at jeg nu har fyldt mit 61de og maa dele mig mellem 2 Embeder, vil Du ei finde det urimeligt, at jeg, hvem denne Strøm af inden- og udenlandsk Literatur aldeles overvælder, ei kan betragte mine og Andres literære Arbejder med samme Øine som for 20—30 Aar siden. Ogsaa jeg har endeel Planer, Ideer, Samlinger m. m. i Hovedet og paa Papiret, som jeg vel kunde ønske at bearbejde, forinden jeg vandrer heden; men, selv om jeg nu paa en god Maade allerede var fra Bibliotheket, tvivler jeg paa, at jeg vilde have enten Lyst eller Kraft til at fuldføre mange af dem. Læse vilde jeg, saalænge Gud

undte mig Synet — men skrive derimod saa lidet mueligt. Jeg tilstaaer, at dette ei ere de ønskeligste Grundsaetninger for en Bibliothekar; men derfor maa jeg vel ogsaa sige med Göthes Werther: »Mir wäre am besten, ich giengel!« Jeg seer desuden aldrig et Skrift af mine egne Faa igiennem efter nogen Tids Forløb uden at opdage mange Ufuldkommenheder, meget, som jeg nu vilde have skrevet anderledes; Saadant kan heller ikke opmuntre. Overhoved den levende Interesse for literære Opdagelser og Nyheder, som fulgte vore gamle Lærere og Venner A. Kall og Nyerup til Graven og som forsøder Dig din Eenlighed og dit lykkelige Otium, den er stærkt paa Retouren hos mig.

Controlleur Giessing beder, at Du — si placet — vilde meddele ham din Erklæring, at Du ingen Betænkelighed veed og overhoved intet har imod, at han benytter dit Mspt om Griffenfeld til en kort Biographie af denne, hvorpaa han arbejder, da der fra Vedkommendes Side er lagt ham Hindring i Veien¹). Hans Adresse er Friderichsberggaden Nr. 16. — — —

Nu vil jeg ønske Dig alt mueligt Held, Sundhed og Tilfredshed i det nye Aar, hvori Du i Dag indtræder. Gud veed, om vi sees oftere i dette Liv! men, saa længe vi skulle leve sammen her paa Jorden, haaber jeg og beder, at Du ei vil miskiende, men derimod med gammelt Venskab tænke paa din uforandret hengivne Ven

Werlauff.

144.

Kiære Ven! Ved at fremsende hosfølgende Bøger og Mspter (T. Becker har endnu Mss. med Reiserne, da han deraf udskriver nogle andre Stykker) tillader Tiden mig ei at tilføie andet end de bedste Ønsker for din Helbred

¹) Jfr. Nr. 134.

i det kommende Aar. Livets øvrige Goder, incl. indre og ydre Roe, med et lykkeligt Otium, har Du faaet i fuld Maade. Lev vel! og tænk stundom paa din gamle og uforandrede Ven

Werlauff.

30te Dec. 1842.

P. S. Lorenzen¹⁾ har havt $\frac{3}{4}$ Times Audients hos Kongen.

145.

Elvedgaard d. 28de Febr. 1843.

Høistærede Ven! — — — I Anledning af Controlleur Giessing har jeg strax efter Dit Brevs Modtagelse tilskrevet Engelstoft og igiennem ham Ordens Capitlet, hvad jeg alt engang havde tilskrevet Hr. Giessing selv, nemlig at jeg aldeles ikke kunde have noget imod, at Capitlet lader mit Mscr., som jeg har solgt, benytte af hvem det selv finder for godt; og to Breve ere som mig synes nok i en slig Anledning. — — —

Vinteren har aldeles ikke conveneret mig; den evige Taage, som har dræbt saa mange Vægttere eller nattlige Aander i Kiøb., har ogsaa virket nedtrykkende paa min Aarvaagenhed eller i det mindste paa mit Humeur og mit Helbred; dog har jeg endelig faaet den første Deel af min Rugaards Læns historie færdig; men forinden jeg indleverer den til et Odense-Bogtrykkeri, vilde jeg tillade mig at forespørge, om Du ikke kunde gjøre mig den Tieneste at lade den trykke paa min Bekostning i Kiøb., da jeg derved foruden bedre Correctur og en smukkere Tryk ogsaa havde den Fordeel, at den der forud kunde gienemlæses af Dig og K. Rasmussen, hvorved den naturligviis ogsaa i et og andet vilde vinde; Pengene dertil ligge parate hos Control. Fog og jeg udbeder mig derfor Din Bestemmelse, hvorvidt Du kunde og vilde besørge den trykket eller ikke, da jeg i første Tilfælde øieblikke-

¹⁾ Den slesvigske Stænderdeputerede, Kjøbmand Peter Hiort Lorenzen.

lig skal tilsende Dig den¹⁾. Af Nyheder veed jeg ingen, der kunde interessere Dig, uden maaskee allenfalls dette min egen Person angaaende, at Burmann Becker har havt 32 af mine Herregaards Tegninger til Afcopiering; at en Cantor Mumme, som vil udgive S. Knuds Kirkes Beskrivelse og Historie, har havt alle mine Samlinger til Afbenyttelse i denne Henseende²⁾; at jeg har maattet sende Bispen hvad jeg havde samlet til V. Aabyes Sognehistorie, som han vilde udgive³⁾, og at en Baron i Brüssel og et vidensk. Institut i Leyden har forlangt mine trykte Skrifter. — — — Din forbindtligst som oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

146.

Høistærede, kiære Ven! Vist nok vil dit Skrift blive noget elegantere trykt og maaskee bedre revideret her i Kbhvn end i Odense; imidlertid maa jeg dog gjøre Dig opmærksom paa den Fordeel, der kan være ved, at vedkommende Bogtrykker letteligen kan indhente Forfatterens Bestemmelse om en ell. anden Ting, ligesom ogsaa, at Revisionsark kan denne tilstilles; ei at tale om det Skaar din Popularitet i Odenseby vil kunne lide, naar du saaledes tager dit Brød fra Byens Børn og kaster det for de Kbhvnske Hunde. Dog — da Du lige saa lidet viser Dig i Odense som i Kbhvn, gaaer Hint Dig vel ikke synderlig nær. Dersom Du foretrækker at lade Skriftet trykke her, skal jeg beredvilligen i Forening med Rasmussen besørge det Fornødne. En nøiagtig Giennemlæsning tør

¹⁾ Bidrag til den fyenske Kongeborg Rugaards, dens Læns og dens Lænsmands Historie I—III er trykt i Kjøbenhavn 1843—44. ²⁾ H. P. Mummets Beskrivelse af St. Knuds Kirke i Odense udkom 1844. I Forordet aflægger Forf. V. S. sin Tak. ³⁾ Talerne ved Vesteraabys Kirkes Indvielse 1842 bleve 1843 udgivne af Biskop Faber og Sognepræsten Krohn med en historisk Indledning af Biskoppen, der deri omtaler, at han fra V. S. har erholdt interessante Meddelelser.

jeg vel ikke love, deels for mine mange øvrige Forretninger i dette Aar, da jeg er Facultetets Decanus, deels fordi mit svage Syn byder mig saavidt mueligt at skaane det for megen Skriftlæsning. Jeg har, som af mine egne Arbeider kan erfares, altid været en maadelig Correcteur; men i denne Henseende vil R. være den bedst skikkede. Ogsaa skal jeg i alt Fornødent være paa Raad med ham. Arket kan trykkes med Papir og Alt for c. 12 Rbdlr. Det bliver da temmelig stor 8^{uv} og smuk Tryk. Jeg har alt talt med en Bogtrykker, dog uden at nævne dit Navn, Send altsaa i Guds Navn Mstet, naar Du vil.

Det er mærkeligt nok, at din Griffenfeld efter saa lang Tids Forløb endnu skal volde Dig saa megen Uleilighed. Meeningen er nok, at Kongen, Ordenscantsleren eller Hvilkensomhelst anden frygter for, at deri kunde stikke en eller anden Statshemmelighed, som man ei vilde have offentliggjort. Vist nok forekommer det mig — mellem Os sagt — heller ikke ønskeligt, at et saa grundigt og lærd Arbeide, der har kostet sin Forf. saa megen Tid og Møie, skal stykkes ud for at give populære Skrifter en Smule Relief. Er den Brüsseler-Baron ikke en Reiffenberg? Denne ansees for den nulevende lærdeste Grandsker i Nederlandenes, især Belgiens Historie; han har bl. a. leveret et klassisk Værk over Historien af Toison d'Or.

Vinteren, som saalidet har conveneret Dig, har derimod været mig meget ønskelig, fordi den har været saa mild. Man spaaer her et tidligt Foraar; nu, da jeg skriver disse Linier, er det et skönt Solskin.

I Fredags havde Vid. Selskab sit sædvanlige Møde eengang om Aaret, ved Anledning af Budgettets Debatte-ring, hos Kongen paa Amalienborg. Medaillerne (i Bronze) for Selskabets Jubilæum bleve ved denne Leilighed omdeelte. De udenbyes Medlemmer ville faae dem tilsendte.

Mere faaer jeg ikke Tid til at skrive denne Gang.
 Lev vel! og tænk stundom paa din altid og inderlig hen-
 givne Ven

Werlauff.

14de Marts 1843.

147.

Elvedgaard d. 28 Marts 1843.

Høistærede Ven! Min venskabeligste Tak for Din Til-
 ladelse at turde overantvorde min Rugaards Udgivelse
 til Din godhedsfulde Omsorg og Pleie. Jeg sender den
 hermed tilligemed nogle Bøger, for hvis Udlaan fra Biblio-
 theket Du tillige vilde modtage min Taksigelse. Du gjør
 vist best i kun at udlevere Mscr. arkeviis til Bogtrykke-
 ren, hos hvem jeg blot ønsker mig et Oplag af 250 Ex.,
 men alle paa Skrivepapir og med danske eller saa kaldte
 gothiske Typer. Du kunde maaskee lade Bogtrykkeren
 besørgede de 2 Correcturer og K. Rasmussen den 3^{die}. Da
 2 Ark om Ugen er det almindelige her til Lands, haaber
 jeg, at Bogen i en Maanedes Tid vil kunne trykkes i Kiøb.
 og at jeg tillige der kan faae den heftet og indbundet
 saa betimelig, at jeg til d. 24 Mai kunde have Exemplarer
 at uddeele her hiemme. Kunde Du forresten tiene mig
 i hist og her at tilføie Rettelser og Tillæg, da gjør det
 for gammelt Venskabs Skyld, men sætt Dit Navn eller
 Mærke derunder, da jeg ikke ønsker, ja! ikke engang
 skjøtter om at oppebære Frugten af andres Flid, med
 mindre den, der har Fortienesten, ogsaa nævnes, men
 blot ønsker Afhandlingen den mueligst største Fuldkom-
 menhed, da den sidder mit Hierte nær, fordie den an-
 gaar min Føde Egn. Det samme beder jeg Dig ogsaa at
 anmode K. R. om, som jeg en af Dagene skal tilskrive i
 denne Anledning. Din oprigtigst og forbindt. hengivne

Vedel Simonsen.

Høistærede, kiære Ven! Jeg modtog i Gaar Aftes din Pakke og iler med at besvare din Skrivelse i den Anledning. Havde det kunne bie med Trykningen til engang i Sommer, da jeg faaer noget mere Tid og formodentligen bliver her hiemme, skulde jeg beredvilligen have giennemlæst det hele Mst. saa nøiagtigen som mueligt. Men, i denne Maaned og Begyndelsen af næste, da jeg som Decanus har 4 Examina at dirigere og i den Anledning dagligen at correspondere med Professorer og Univ. Directionen, tale med Studenter m. m. og desuagtet ei kan dispensere mig Selv fra Bibliotheksforretningerne, tør jeg ei love uden et høist cursorisk og flygtigt Giennemsyn. Min fremrykkede Alder, som Du jo kiender, melder sig især med aftagende Arbeidskraft og tiltagende Distraction, især naar jeg ei kan undgaae at have forskiellige Ting for paa eengang. Hertil kommer, at jeg nødes til at skaane mit ei stærke Syn og din Haandskrift er fiin og Papiret ved Lys ei godt. Derimod vil Rasm., som allerede er forberedt herpaa, kunne giennemgaae det Hele; han har — ni fallor — nogle Tillæg, og naar han støder paa et og andet, hvorom han ønsker at høre min Meening, da efterseer jeg det Sted og forandrer eller tilføier, hvad jeg mueligen kan have at tilføie. See! dette er Alt, hvad jeg tør love. — Hvorfor Du kun vil have et Oplag af 250 Expl., kan jeg ikke vide; 500 Ex. er det Almindelige, og Papiret er det mindste af Udgiften. Angaaende Correcturen vil jeg lade Rasm. og Bogtrykkeren aftale det Fornødne. Men at Du skulde kunne have Expl. til Uddeling den 24de Mai (hvad mærkeligt der er ved denne Dag, kan jeg ei udgrandske) vil uden Tvivl blive aldeles upracticabelt¹⁾. — — — Altsaa under de nu be-

¹⁾ Dette begrunder W. nærmere.

staaende Forhold vil Du ei kunne faae Expl. til 24de Mai, skjøndt jeg skal paalægge Bogtrykkeren at skynde sig saameget, som uden Skade for Arbeidet selv see kan.

Kan Du nu i dit landlige Otium og i din misundesværdige Uafhængighed af Embeds- og andre trykkende Byrder sætte Dig ind i min Stilling, da vil Du ogsaa undskylde dette Brevs Indhold. Allene af Haandskriften vil Du kunne kiende, at det er skrevet i en Fart. I den Formiddag, det er skrevet, har jeg maattet tale med 6 Mennesker.

Har Du endnu noget at bemærke, vil jeg kunne erfare det med Posten d. 10de. Lev vel! og tænk stundom med gammelt Venskab paa din hengivne

Werlauff.

4de April 43.

149.

Elvedgaard d. 17 Juny 1843.

Høistærede Hr. Ven! — — — Jeg har alt længe havt Fortsættelsen eller 2^{den} Deel af Rugaard liggende færdig i Mscr. og venter blot Din Tilladelse til at turde oversende Dig samme, for at dette Arbeide, der rimeligviis bliver mit sidste, dog ogsaa omsider maatte blive færdigt. — — —

Til min Odense Historie, hvoraf jeg i denne Tid begynder at lade Trykningen fortsætte i Odense, ønskede jeg gierne, at Du vilde anmode Kall Rasmussen om *snarest mueligt* (hvis Du ikke vil sende mig det selv) af det Mscr., der indeholder Dr. Christines Regnskaber (og hvoraf Molbech i N. T. Skr. 1 p. 425 sq & 562 sq har meddeelt en Deel) at ville udpille mig alt hvad som Odense er angaaende¹⁾. Ligesom jeg ogsaa beder Dig nok engang at sende mig Chr. Povelsens Register over S. Knuds

¹⁾ Det af Molbech besørgede Uddrag af Dronning Christines Hofholdningsregnskaber er trykt i hans Nordisk Tidsskrift for Historie, Litteratur og Kunst I. Udtog vedrørende Odense har V. S. meddelt i sine Bidrag til Odense Historie II.

Breve, da der endnu er adskilligt deraf, som jeg ikke sidst fik excerperet, men derimod nu trænger til¹⁾. Tør jeg ikke haabe at see Dig i Sommer paa nogle Dage eller Uger? Justitz Raad Lanng, der i Fior opholdt sig ved Marienbad i Bøhmen (?), har i Aar opholdt sig et Par Uger hos mig; selv kommer jeg ikke ud iblandt Folk, deels fordi jeg nogle Uger har været plaget af Hoste og Tandpine og deels fordi den ene af mine Venner gaae bort efter den anden, saa gar en af mine Klubmedlemmer (Prop. Simonsen paa Rugaard) gik bort i dette Foraar²⁾ og en anden af dem (Hr. Schwensen paa Lykkesborg) er stærk paa Reisen³⁾; og to af de andre (vi vare kun 7 i alt) begynde at lave sig til; jeg selv er ogsaa ved at berede mig til Reisen og er derhos saare nær ved at sige med min gode Østrup, at det beste ved Livet er, at det dog ogsaa faar Ende. Din med Høiagtelse og Forbindtlighed oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

150.

Kbhvn d. 23de Juni 1843.

Kiære Ven! Jeg vil haabe, at Du allerede for flere Dage siden maa have bekommet endeel indbundne og hæftede Expl. af din Rugaards Beskrivelse. Rasmussens Fraværelse⁴⁾ var ialt kun 10 Dage; og i Løverdags lofte han med Pakkeposten at afsende ovennævnte Expl. Nogle og 20 ditto beroe hos mig, og Fordeelingen af disse er alt begyndt. Hovedmassen (ni fallor 194 Expl.) henligge paa Maltmøllen, hvor Contr. Fog har lovt at besørge dem oversendte med en Skipper. Du vil ved nærmere Eftersyn erfare, at jeg ei har benyttet mig af din Tilladelse at tilføie Bemærkninger m. m. Deels var jeg, da jeg

¹⁾ Jfr. Nr. 122. ²⁾ Jfr. Nr. 66. ³⁾ Schwensen døde dog først 1850.
⁴⁾ Han havde gjort en Ferieudflugt til Stockholm.

modtog Mstet, saa beskieftiget med Decanatsforretninger i Examenstiden, at jeg umuligen kunde gaae Mst. nøie igiennem; deels var mit Syn dengang svagt, din Skrift fiin og Papiret graat. Endelig om jeg endog kunde have fundet Anledning til en eller anden Forandring af Enkeltheder, da kunde denne dog ei foretages uden Forandring baade af det Foregaaende og Efterfølgende, da heele den almindelige Deel af Arbeidet hænger saa nøie sammen; men saadant kunde ei have skeedt, uden at vi Begge mundtligen kunde have confereret desangaaende. Jeg har allerede giennemlæst hele Skriftet med Fornøielse, men troer rigtig nok, at Fortsættelsen vil i Almindelighed meest interessere. Jeg vil for øvrigt haabe, at Du Selv vil finde Dig tilfreds med Trykning, Papir og Indbinding. Regningen, som alt er betalt, var for det Hele, om jeg mindes ret, 134 Rbdlr. Andet Hefte skal paa samme Maade blive besørget, og jeg omtvivler ikke, at jo K. Rasm. til dette vil have flere Bidrag end til det 1ste. Saasnart jeg seer ham, skal jeg paalægge ham af Dr. Xnas Regnskaber (NB. i Geh. Archivet, ei i det Kgl. Bibliothek) at extrahere alle Odenseiana.

Mine Decanatsforretninger, min nye Udg. af det Kgl. Bibl. Historie, som er under Pressen (som jeg tidligere har yttret, af politiske Grunde; thi for Fornøielse skriver jeg ikke meere), og andre Forretninger ville formodentligen atter i dette Aar hindre mig fra at komme til Fyen. Gud veed, jeg vilde gierne; men jeg bliver hvert Aar ældre; det bliver altsaa uvist, om jeg nogensinde oftere kommer til det Land, som indslutter saa meget mig kiært og til hvilket saa mange lykkelige Erindringer knytte sig. Du, hvem ingen Embedsforretninger holde tilbage, kunde lettere komme til Kbhvn, hvor man ogsaa gierne saae Dig; Du kunde jo reise i din Magelighed; Du kunde gaae med Dampskib; Du kunde have baade Fornøielse og Nytte af et kort Ophold her; men Du er noget for-

kiolet og kan ei løsrive Dig fra det vante, eensformige Liv. Dog — Du er nu snart 63 Aar gammel; jeg fortænder Dig derfor ikke stort deri; jeg er kun et halvt Aar yngre og har langt flere Baand paa mig. Jeg kan godt sætte mig [ind] i din Følelse ved at see den ene efter den anden af dine Omgivelser gaae bort herfra. Du er nu den eeneste, fortrolige Ungdomsven, jeg har tilbage og — vi sees maaskee ikke mere! Min ældste og sidste her i Byen døde i Fior — Brøndsted. Engelstoft er vel en gammel Ven; men da [jeg] ei kommer i Selskaber og ingen Saadanne gjør, sees vi dog sielden uden i Forretningsanliggender. Du kan altsaa ei leve mere isoleret og anachoretisk paa Landet end jeg i Hovedstaden. Dog — ogsaa det faaer en Ende, og i denne Henseende er jeg aldeles af din og Østrups Meening. — — —

Om Hensigten af Kongens Sammenkomst med K. af Pr. vides endnu intet afgjort¹⁾; for blot Fornøielse har det vist ikke været; rimeligviis ere Successions Spørgsmaalet her eller andre dynastiske Interesser blevne omhandlede. Rectoratet i Odense søges bl. a. af Lector Henrichsen i Sorø (døbt Mosait), som uden Tvivl ogsaa faaer det²⁾.

I dette Øieblik var Rasm. hos mig; han lofte at extrahere det Ønskede af Xnas Bog, saasart den kan findes; men den har alt i nogen Tid været forlagt i Geh. Archivet. Nu maa jeg slutte; jeg har, medens jeg skrev dette Brev, maattet tale med 4 Mennesker, saa jeg er ganske fortumlet i Hovedet. Jeg maa desuden paa Bibliotheket og pakke Mstet ind. Lev vel! og tænk stundom paa din af Livet trætte og mætte, men dog altid Dig oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

¹⁾ Kong Christian VIII og Kongen af Preussen mødtes den 17.—19. Juni paa Rügen og i Stralsund. ²⁾ Lector i Sorø, Mag. Rudolph Johannes Frederik Henrichsen (1800—71) udnævntes 7. Juli til Saxtorphs Efterfølger ved Odense Cathedralsskole.

Elvedgaard d. 27 Juni 1843.

Høistærede Hr. Ven! Min venskabelige Taksigelse for Dit Brev og den medfulgte Chr. Povelsen samt for Besørgelsen af Rugaards 1ste Hefte, med hvis Papir og Tryk og Indbinding jeg ikke kan andet end være særdeles tilfreds. — — —

Med Forundring hører jeg, at Dr. Christines Regnskabsbøger ere blevne borte i Geh. Archivet; formodentlig henligge de i Molbechs Bibliothek eller Skrivepult siden 1829, da han afbenyttede samme¹⁾. Man taler forresten om en Opposition mod bemældte Molbech i Vid. Selskab, men det har vel ikke stort at betyde. I denne Tid lader jeg min Odense N° 3 trykke hos Hempel; thi mit Helbred svækkes alt meere og meere, og vil jeg redde nogle af mine Samlinger fra den ved min Død saa lett forudseelige Undergang, da er det paa Tiden at arbeide, medens Dagen varer og forinden Aftenen og Natten kommer, da ingen kan arbeide meere. I denne Tid har jeg forresten ogsaa en Dr. (rettere Cand. Chirurg. og Esquadrans Chirurg) Boock i Indqvartering, som alt har ligget her en 8 Dags Tid og synes at ville holde en langvarig Ferie her paa Gaarden af ingen anden Grund, end fordi han for mange Aar siden var en af min afdøde Søns Barndoms Venner og nu ønsker at recreere sig i Landluften²⁾. Følg Du hans Exempel!!! men hvis Du ikke kommer, da lad mig vide, om Du aldeles intet Biedrag har i Dine Samlinger til vore Skoves eller rettere de forskellige Træsarters Historie i samme og frem for alt, om Du intet kan finde, der enten bekræfter eller kuldkaster min i Rugaard N° 1 yttrede Formeening, at her har. væ-

¹⁾ Haandskriftet maa dog snart være kommen for en Dag, da V. S. naaede at faa Uddrag af det. ²⁾ Christian Vilhelm Boock, f. 1802 i Bogense, † 1876 i Odense, Cand. chir., Escadranschirurg i Næstved, senere practiserende i Østrup.

ret *Gran-* eller *Fyrr-*skov her i Landet lige til det 17 eller i det mindste til det 14 og 15 Aarh. og at vore *Bøge-*skove ikke ere ældre end fra det 13de Aarh. Din oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

152.

4 Juli 43.

Kiære Ven!

— — — Paa Tirsdag 8 Dage (d. 13de) skal jeg gjøre en Examensreise til Sorø; jeg vilde gierne betale for at blive frie derfor, men kan ikke. Jeg har meget at bringe i Rigtighed inden den Tid. Naar jeg er kommen hiem og noget i Roe, skal jeg meddele Dig, hvad jeg mueligen kunde have om Skovene m. m., som ei vil være meget; det forekommer mig, at Prof. Forchhammer for faae Aar siden fik noget lignende fra mig. Men her paa Jorden faaer jeg vel-ingen varig Roe. Skiøn Du paa din Lykke, om det ellers er Dig mueligt. Undskyld disse afjagede Linier. Din gamle hengivne Ven

Werlauff.

153.

Elvedgaard d. 18 Aug. 1843.

Høistærede gode gamle Ven! I det jeg atter tilskriver Dig paa nye, vil jeg til Din Beroligelse aabne min Epistel med det Løfte, at det ingenlunde skeer for at bebyrde Dig med nogensomhelst Commission eller for at forøge Dine Dig noksom overlæssende Forretninger, men blot i det Haab, at Ferietiden skulde give Dig Stunder til at læse et Brev og til engang ved Leilighed at lade høre et Par Ord fra Dig til Giengield for samme. Det har gjort mig ondt og formodentlig Din Familie i Odense ikke mindre, at Du kunde være os saa nær som i Sorø (altsaa meere end Halvveien) uden at komme til Fyen; har virkelig Din Lyst for Fyen og fyenske Venner tabt sig eller ere atter de fortrædelige Embedsforretninger

deri Skyld? Det skulde glæde mig, hvis det sidste var Tilfældet; det første vil jeg ikke engang tænke mig muligt; thi her hos mig vilde virkelig et Par Dages Ophold have været mig saa inderlig kiært, at Afsavnet af samme paa en Maade nødsager mig til at gribe Pennen, saavel for at takke Dig for Din sidste Skrivelse som ogsaa for ved et nyt Brev maaskee at friste Dig til at lade høre et Par Ord fra Dig. Du har ingen Forestilling om, hvor megen Glæde et Brevs Modtagelse fra Din Haand foraarsager mig, og saaledes kan Du heller ikke tænke Dig, hvor ubehagelig jeg bliver skuffet, naar jeg ved dets Aabning finder, at Dine Forretninger den ene Gang efter den anden nødsage Dig til at afknappe dets Indhold alt meere og meere, og at jeg som oftest i samme sporer en Utilfredshed, som jeg saa nødig vilde have skulde være Din Lod, da jeg af Erfaring veed, at Utilfredshed med sin Stilling — den være nu, som min, en altfor snæver eller, som Din, en alt for udvidet Virkekreds — er den sørgeligste Stemning af alle. Jeg troer, det vilde opmuntre Dig selv, hvis Du samtalede eller i Mangel deraf corresponderede med en god gammel Ven, hvor Du kunde lade Tungen og Pennen løbe frit uden at lade Stiil eller Sprogform genere Dig; og allerhelst naar slig en Correspondence aldeles afholdt sig fra politica (af hvis Kiævlerier der dog aldeles intet eller i det mindste intet trøsteligt Resultat udkommer) og derimod holdt sig blot til Literaria; thi det er jo dog i Aandens Rige og i Videnskabernes Tieneste, at vi endnu tør glæde os ved en Smule (stundom ikkun alt for lille Smule) Frihed og Liv. Og jeg vil derfor raade Dig (det forstaar sig, at i en egennyttig Tidsalder er mit Forslag heller ikke frie for Egennytte) at vælge mig til det Pak Esel, hvorpaa Du engang om Maaneden aflæssede en Sæk fuld literære Nyheder, der ellers ville bebyrde Dig selv alt for meget og foraarsage Dig en skadelig Fuldblodighed. Overvei

nu mit Forslag, erkiend det velgiørende deri og brug min Recept. — — — Var der ingen Muelighed i at sætte mig (f. Ex. ved K. R.) i Kundskab om mit Navn, det vil sige Udgivelsen af mine Samlinger nogensinde forekommer i Kiøbenhavnske Blade paa anden Maade end saaledes som de i de Odense Blade (som ere de eeneste, jeg læser) anmeldes og omtales. Har Du forresten seet, hvor rigelig jeg og min Hauge omtales i Hoffmann Bangs landoeconomiske Beskrivelse af Odense Amt, hvor han endogsaa meget imod min Villie p. 396 har indført et Brev fra mig, som jeg vel paa hans Opfordring og til hans Efterretning skrev, men ingenlunde for at det verbotenus skulde trykkes. Anbefalende mig til Dit vedvarende troefaste Venskab undertegner jeg Din forbindtl. heng.

Vedel Simonsen.

154.

Elvedgaard d. 25 Oct. 1843.

Høivelbaarne

HEr. Conferentz Raad Werlauff

Høistærede HEr Ven!

Endskiøndt jeg siden mit Brev af 17 Aug. aldeles intet har hørt fra Dig, skal denne Din, formodentlig ved Dine mange Forretninger foranledigede, Taushed dog ingenlunde forhindre mig i at tale; og det saa meget mindre, som jeg har at tilmelde Dig, at det 3^d Hefte af min Odense nu er udgivet og at jeg desaarsag udbeder mig Tilladelse til med det første, som sædvanligt, at afsende 30 Ex. af samme til Dig og Din behageligste Disposition. Med Hensyn til Grundtegningen over Odense af 1593, som jeg til næste Hefte (der nu gives i Trykken) skulde bruge, er jeg endnu lige saa nær, som jeg altid har været. Du yttrede den Formodning for mig, at den mueligviis kunde findes i den Kongl. eller Müllerske Kobberstiksamling, og til den Ende ansøgte jeg Kongen om Udlaan af

samme, men fik til Svar, at den ikke fandtes i samme. Den, som hænger paa Raadstuen i Odense, kan jeg heller ikke faae, fordi det ikke alleene er afhængigt af Prindsen og Stiftamtmanden, men af heele Magistraten og alle Borgerrepræsentanterne, og ved at erhverve den enes Tilladelse støder man immer den anden for Hovedet. Derud kan jeg heller ikke komme, da jeg nu alt paa 3^d Aar ikke har kunnet taale at kiøre. Da der saaledes intet andet staar tilbage for mig, nødsages jeg til at bede Dig om at laane fra Bibliotheket den Deel af Braunii Theatrum urbium, hvori den findes; eller, dersom det er for meget forlangt, da om en Bogbinder ikke maae udtage dette enkelte Kobber (som han jo lige saa godt kan indklistre igien) og at dette maatte mig tilsendes paa en kort Tid; eller endelig, om det ikke i et Ex. af Braunii Theatrum urbium (hos en Antiquar i Byen) var at faae til Kiøbs; thi i min Forlegenhed gav jeg gierne 30 Daler for at have det en Dags Tid paa min Stue; og er det derhos forunderligt, at denne Grundtegning nu er bleven saa sielden, da den i Nyerups Tid var saa overflødig, at han forærede 1 Ex. til C. Iversen og 1 Ex. til Landsdommer Baden, dem jeg vel begge i sin Tid ret tit og ofte har seet, men hvor de nu ere blevne, kan jeg ikke meere opdage¹⁾ Af Nyheder her fra Egnen veed jeg blot, at vor Stiftamtmand²⁾ har besøgt mig og at vor Bisp vil til at udarbeide en nye Beskrivelse af Øxnebjerg Slaget³⁾. Mit gamle Taxtræ er omblæst i Stormene d. 4 Sept. og 12 Oct. (da ogsaa alle vore Æbler, forinden de bleve

¹⁾ Dette Kobberstik, der egentlig ikke er en Grundtegning af Odense, men et Fugleperspectiv, har i nyere Tid ikke været vanskeligt at overkomme. V. S. fik dog Raadstuens Expl. til Laans (jfr. Nr. 124) og det Kongl. Bibliotheks Exemplar gjenfandtes senere (se Nr. 181). Det er i Lithographi gjengivet i Engelstofts Odense Bys Historie. ²⁾ Carl Emil Bardenfleth (1807—57), senere Minister. ³⁾ Et saadant Skrift af Biskop Nicolai Faber haves ikke.

modne, afblæste), men har igien faaet 5 Unger til at afløse sig. — — — Jeg har i denne Tid været meget nær ved at døe og var i et Par Dage eller rettere Nætter saare nær ved at opgive Aanden; var denne Begivenhed indtruffet, da havde jeg ikke meer været fristet til at foruleilige Dig med mine Breve, hvorfor jeg endnu for denne Gang maae bede om Undskylding. Din oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

155.

Kbhvn. d. 29de Oct. 1843.

Høistærede, kiære Ven! Uagtet jeg havde foresat mig at skrive Dig til om en 14 Dage, naar alle Examiner og Examenssviter, som nu siden Sept. foruden andre Pligtarbejder have holdt mig i Aande, vare nogenlunde tilende, bør jeg ikke, da jeg nu har faaet 2 Breve fra Dig, hvori et og andet behøver Svar, længer udsætte mig for Skinnet af Ligegyldighed eller kiølnet Venskab — ganske kan Du dog ikke nu sætte dig ind i min Stilling — derfor bryder jeg overtvært og sender Dig disse Linier, mange ell. faae, ligesom der kan blive Tid til, da Brevet endelig maa bort i Morgen. — — —

Jeg kan ei erindre, at jeg har yttret den Formodning, at Grundt. af Od. 1593 skulde findes i den Müll. Kobbersamling. Vist er det imidlertid, at den ei findes der; jeg bemærkede derfor for Geh. Et. Rd Adler, som derom tilskrev [mig], at den existerede i Odense. At man nægter Dig dens Udlaan for en kort Tid, er meget illiberalt i vor liberale Tid. Skulde Du ikke kunne udholde engang i godt Veir i Magelighed at tilbringe 5 à 6 Timer paa en Tour til Od., hvile Dig ud der et Par Dage, for at eftersee Tegningen qvæst. og derpaa drage hjem igien, veed jeg ei bedre, end at Du søger Tilladelse til at lade den copiere; den kunde vel fortiene at lithographeres paa Nye. Jeg tog mig tillige for atter at giennemgaae

de 3 a 4 Udgg. paa Latin og Tydsk i forsk. Expll. af Braunii Th. opp., vi have, og fandt Grundtegninger (uden Tvivl de ældste, der haves) af Kbhvn, Malmøe, Helsingborg, Landskrone, Bergen, foruden Ribe og endeel Stæder i Hertugdømmerne, men *ikke* Odense. Derimod fandt jeg i een Udg. Oppidum *Oytiniense* scil. Eutin i det Lybekske; skulde ikke den svæve for din Erindring? Den findes rigtig nok paa næstsidste Side af Catal. over Badens Bogsamling 1820; kunde Du faae efterseet i den orig. Auctionsprotocol i Odense Raadstue Archiv, hvo der dengang har kjøbt den?¹⁾

Egentlige Recensioner over dine seeneste Skrifter haves neppe. Der haves nu intet eg. recens. Tidsskrift, siden Petersens gik ind. Hver Søndag indeholder »Fædrelandet« en Rec., men det er som oftest filosofiske ell. poetiske Skrifter. Af dine findes intet der. Hvad der om dem har staaet i Odense Aviser, bliver stundom gientaget i vore Dagblade. I et af de sidste N^o af (det conservative) *Aftenblad* var det sidste H. om Odense korteligen omtalt med Berømmelse og et Stykke om Grevens Feide meddelt til Prøve.

I Sorøe var jeg da i 11 Dage, fordi jeg ei kunde undgaae det. Saasnart Ex. var forbi, ilede jeg hiem; vist nok kastede jeg, idet jeg dreiede ind paa Landeveien, et længselsfuldt Blik henimod Slagelse; derved maatte det blive.

Jeg har nu nyelig mistet to Mennesker, hvis Tab ei er uden Indflydelse paa min Stilling og paa min Stemning; Jacobsen og Møesting²⁾). Den Første var i 25 Aar min Læge; han har engang reddet mit Liv og var i sit Fag en udmærket Mand. Endnu har jeg ikke valgt mig hans Efterfølger blandt den Legion af Læger her i Byen;

¹⁾ Den blev for 1 Rd. 2 R tilslaaet Overlærer Mülertz. ²⁾ Professor Ludvig Levin Jacobson, f. 1783, var død 24. Aug., Gehejmeraad Møesting den 16. Sept. Jfr. W.s Erindr. S. 145 f

og det er heller ingen let Sag. Paa den henved 84aarige M. kunde man jo ikke længe have giordt Regning; men hans Død kom mig dog altid *dengang* uventet. Endnu har Bibl. ingen Chef faaet i hans Sted; Kongen sagde mig, at jeg, indtil en Saadan blev beskikket, skulde varetage Forretningerne; dette gjør min Stilling ei videre behagelig og endnu nærer jeg samme Forsæt som for et Aar siden. I næste Maaned har jeg været Bibliothekar i 20 Aar. Min Hist. af Bibl. ligetil d. A. er under Pressen; ogsaa den piner mig, da Samfundet for Litt. Fr., der udgiver den, endelig vil have den ud inden Nytaar. — — —

Hvori bestod ellers dit Ildebefindende nu nyelig?¹⁾ Jeg kan ei nægte, at jeg troer, Du med mere Adspredelse, mere Bevægelse, strængere Diæt og mindre Forkieelse vilde have befundet Dig langt bedre. Havde Du for 12-13 Aar siden, da din Sal. Fader døde, fattet den Beslutning aarligen at tilbringe de 4 Vintermaaneder i Kbhvn eller i det ringeste Efteraaret, anstillet dine literære Efterforskninger, skrevet Bøger, besøgt Athenæum og gode Venner, gaaet paa Comedie etc., ikke daglig gaaet til et alt for lækkert Bord og ei blevet forkielet af dine Fruentimmer, vilde Du med din nedarvede, stærke Constitution og dine øvrige lykkelige ydre Forhold have været langt sundere. Nu vilde det vel ikke være tilraadeligt. Jeg erindrer ei, hvem det var, der i Sommer engang havde seet Dig og fundet Dig ret rask og oprømt. Men mangen Een, som kommer til mig, troer ogsaa, at jeg altid er vel tilmode. Man skiuler sit Indre og Ingen veed, hvor Skoen trykker, uden [den] der haver den paa. Jeg har nu fyldt de 62 Aar; min Helbred er i det Hele endnu

¹⁾ I et her ikke medtaget Brev af 29. Nov. skriver V. S.: Det jeg i to Nætter leed saa meget af, var et Slags Mave- og Bryst-Krampe; hverken den eller mine øvrige Onder ere endnu forsvundne og jeg er ingen eeneste Dag fuldkommen frisk. Det eeneste, der holder Liv i mig, er en uafsladelig Virksomhed.

god og Forsynet har forundt mig mange andre af Livets Goder; men tilfreds er jeg ikke; jeg længes efter Fred og Roe, som jeg neppe faaer paa Jorden.

Da Contr. Fog nu er entlediget med Pension, skal han og Kraghs maaskee flytte. Jeg har ei seet til Nogen af dem siden i Sommer. Da Du neppe vil faae noget Brev fra mig før efter Nytaar, saa modtag min hierteligste Lykønskning til 20de Dec. Alt, hvad Du selv kan ønske Dig! saa veed jeg intet mere. Kun Helbred — og Du er den lykkeligste, jeg kiender. — — — Lev nu vel! og bær over med din uforanderlig hengivne Ven

Werlauff.

156.

Høistærede, kiære Ven! Det har længe været mit Forsæt, netop i disse Helligdage at opfylde en dobbelt mig paahvilende Forpligtelse, nemlig at tilskrive Dig — efter 5 Maaneders Forløb, og min Familie i Odense efter henved 3 Fierdingaars Forløb. Det ene Brev er nu færdigt, det andet seer Du her. Decanatforretninger, Forelæsninger, min Bibliotheks-Historie, stedse forøgede Pligtarbejder og tiltagende Skriverie, især ved Bibliotheket, som efter Møestings Død d. 16de Sept. endnu ei har faaet nogen Chef, kgl. Commissioner i Anledning af Forandringer ved de kongelige Begravelser i Roskilde Domkirke etc etc have levnet mig liden Roe og Tid; dertil kom endnu den pludselige og strænge Kulde, under hvilken alt Arbejde altid falder mig dobbelt besværlig. Min Bibliotheks-Historie, som jeg af fleere Grunde ønskede paa Nye udgivet, efterat jeg ved forrige Aars Slutning har været Bibliothekar i 20 Aar, er da nu endelig bleven færdig; jeg haaber med næste Post at kunne sende Dig et Ex., som jeg er overbeviist om i det ringeste for Gienstandenes og for Forf. Skyld vil interessere. For øvrigt har Fuldførelsen, Trykningen m. m. medtaget for mig saa

megen Tid og Møie, at det upaatvivleligen vil blive det sidste Arbeide af noget Omfang, som vil komme fra min Haand.

Jeg vil haabe, at dit Befindende med det sig nu nærmende Foraar vil blive bedre end det har været i den lange og kolde Vinter. — — —¹⁾ Naar Du imidlertid befinder Dig vel ved en uafsladelig Virksomhed, maae din Tilstand dog i Grunden være bedre, end Du selv troer; for mig er enhver Virksomhed, enten literær eller anden-somhelst, meer eller mindre byrdefuld. Naar ifølge dit Brev af 29. Nov. f. A. Conf. Rd Engelstoft har omtalt mit »tiltagende Velbefindende«, da behøver dette en stærk Indskrænkning. Naar saavel Eng. som Andre her dagligen see mig gaae ud, varetage mine Forretninger, undertiden spadsere, nu og da komme i Klubben for at læse Bladene og sielden mærke, at jeg for Sygdom maa holde mig inde, da troe de Alle, at mit Befindende maa være ypperligt, om end ikke i denne Henseende »tiltagende«; thi da maatte jeg jo tilsidst opnaae en Samsons Styrke og en Drakkenbergs Alder. At jeg derimod nu i 10 Aar næsten uafbrudt lider af slet Fordøielse og som en Følge deraf Humeuret som oftest er maadeligt; at Livs- og Arbeidslysten aftager — det kan Ingen see eller kiende. I Selskaber kommer jeg aldrig; tilforn spiiste jeg nogle Gange om Aaret hos den gamle Møesting. Hvad jeg vilde sætte megen Priis paa, en venskabelig Passiar med en god Ven, enten hiemme eller ude, maa jeg ogsaa nu savne; mine ældste og kiæreste Venner ere Alle døde paa Een nær — og ham adskilles jeg fra ved Land og Hav. — — —

Jeg vilde ønske, at jeg kunde være i Stand til at meddele Dig nogle Erindringer og Supplementer til din Odense

¹⁾ Her gjentager W. sine i Brev af 29. Oct. 1843 fremførte Betragtninger om V. S.s Levemaade.

og Rugaard, som det kunde være Umagen værd at lade komme for Publikum¹⁾). Men, næst at bemærke, at jeg — ni fallor — har meddelt Dig nogle Saadanne for Odenses Vedkommende, maa jeg tilføie, at det ei er let at levere Berigtigelser eller Erindringer til hine Skrifter, forsaavidt de indeholde reene Facta. Med Hensyn til 1ste H. af Rugaard kunde jeg maaskee have en og anden etymologisk Erindring at gjøre, som jeg ogsaa skal stræbe i Sommerens Løb at faae bragte paa Papiret; men jeg vil da aldeles henstille til Dig Selv, hvorvidt Du deraf vil gjøre Brug eller ikke; ligesom jeg ogsaa nødig vilde see mit Navn i den Anledning nævnt (jeg faaer overhoved stedse meer og meer Ulyst til at see mit Navn paa Prent); Du kunde jo skrive, at de hidrørte fra en literat Ven eller fra en Anonymus. Ingen af dine seenere Skrifter ere her recenserede af den simple Grund, at siden Op-høret af Maanedsskr. f. Litt. ingen recens. Journal mere eksisterer. — — — At sysle som Du med kiære og tilvante literariske Arbeider, kan være meget behageligt og opmuntrende; men dertil hører efter min Anskuelse 1. en saadan Uafhængighed af Forlægger og Publicum som din; 2. et Otium, der tillader nogenlunde regelmæssigen at fortsætte og fuldende et begyndt Arbeide. Men naar man, som jeg, kun kan udholde at skrive om Formiddagen, og denne jævnlig afbrydes ved Folk, som have med mig at tale, vil man selv med større Arbeidslyst og Kraft, end jeg nu haver, ei kunne udrette stort. — — —

Sommeren nærmer sig; skiøndt man vil spaae, at den ei vil blive synderlig lokkende. At jeg skulde besøge Fyen, er i Aar heller ikke at formode; Tid og Drivt til Reise mangler mig. I Sommer vil jeg fylde mit 63de Aar,

¹⁾ I et her ikke medtaget Brev af 17. Jan. skriver V. S.: Du troer ikke, hvad det vilde glæde mig, dersom Du Tid efter anden vilde meddeele mig Dine kritiske Bemærkninger om disse 2 Skrifter og tillige til-lade mig under Dit Navn i Supplementsbindet at afbenytte samme.

altsaa have opnaaet min climacteriske Alder. Vist nok vil jeg mangan Gang paa mine eenlige Spadseretoure med Længsel see henimod Vesten og lade en veemodig Tanke dvæle ved det kiære Odense og ei mindre kiære Elvedgaard.

Du vil maaskee ikke troe mig, naar Du seer, at dette Brev er næsten 2 Formiddages Arbeide. Nu kan jeg heller ikke mere. Jeg befaler Dig Gud i Vold og ønsker Dig af Hiertet Helbred eller i det ringeste Taalmodighed. Hvad der mangler Dig i fysisk Velbefindende er skienket Dig i indre og ydre Fred. Saaledes skal Ondt og Godt følges ad. Lev inderlig vel! Venligst Hilsen til dine Jomfruer og til Wamberg fra din oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

8de April 1844.

19de Aug. 1844.

Kiære Ven! Da mine Ferier ere meere nominelle end reelle, haver jeg først nu kunnet faae Tid og Roe til at besvare dit Sidste af — 19de Mai. Foruden adskillige Embedsforretninger har jeg nemlig i de fire Uger maattet arbeide paa to literære Gienstande, non officiose sed obsequenter, som Moldenh. sagde, det eene en Fortale m. m. til en Udgave af de islandske Sager, som jeg alt for flere Aar siden desværre haver paataget mig at levere¹⁾; det andet en Historie af vort »Kgl. danske Selskab til Hist. og Spr. Forb.«, hvis 100aarige Jubilæum indfalder i næste Januar, og som man har overhængt mig til at skrive. Meget vidtløftig kan den jo af flere Grunde ikke blive; imidlertid vil jeg dog spørge Dig, om Du ei mueligen kunde have noget dertil at meddele. Du seer, at det heller ikke mangler mig paa en Virksomhed, hvori

¹⁾ Historisk-literarisk Indledning paa Latin til Íslenzkir Annálar. Havn. 1847.

jeg kunde søge oblivium dulce malorum¹⁾); men min Virksomhed er sielden eller aldrig frivillig. — — —

Haver Du ikke læst Dr. Neergaards Autobiographie, som er meget mærkelig²⁾. Han nævner der ogsaa Dig som hans Bekiendt i Berlin, skiøndt, som det forekommer [mig], ei paa den rigtige Tid. Ved den Anledning falder mig ind at foreslaae Dig Selv at skrive og udgive Dine Erindringer³⁾. Du har giennemlevet en lang og interessant Periode; Du kiender det medicinske Studium og Hospitalsvæsenets Tilstand i Kbhvn for c. 40 Aar siden; Du har reist i Tydskland i Napoleons Tid og kiender de tydske Universiteter paa en Tid, da Tonen der var ganske forskiellig fra den nuværende; Du kiender det tydske Badeliv; Du har giennemlevet vore Krigsaar og kan danne Dig en tydelig Forestilling om disses Indflydelse paa Livet i Provindserne, paa den op- og nedstigende Velstand; Du kan meddele meget fra dine antiqvariske Reiser, ogsaa en og anden pikant Anekdot fra den nyere Tid. Til en saadan Samling af Erindringer eller Memoirer vil Du have rigeligt Stof i dine Dagbøger og i din tro Hukommelse; Lyst og Lethed til at skrive mangler Dig heller ikke. Tænk nu over dette mit Forslag. I mine Tanker er det en af de største Mangler i vor Historie, at vi have saa faa Kildeskrifter af den Art; skiøndt der rigtig nok i den seenere [Tid] er begyndt at fremkomme nogle Saadanne.

¹⁾ Hentydning til V. S.s Ytring i et Brev af 19. Maj (væsentlig handlende om Fordelingen og Trykningen af hans Skrifter), hvori han skriver: hvad min uophørlige Virksomhed angaaer, da kan jeg blot til min Undskyldning for samme anføre (om jeg mindes ret) Ovidii Ord: Laboribus qværo oblivium dulce malorum, Si hoc contigerit, sat mihi præmium erit. ²⁾ Mit Livs vigtigste Tildragelser af Generalkrigscommissair Jens Veibel Neergaard (se Nr. 76) I—II, Kbhvn. 1844. ³⁾ I et her ikke medtaget Brev af 18. Sept. skriver V. S.: mig frister for Øieblikket intet til at følge hans Exempel.

Den sidste Søn af vor gamle Lærer Ab. Kall, Archivar i Kammer-Archivet, Kammerraad Kall¹⁾ er den 2^{den} d. M. død i München, hvorhen han for sin Helbreds Skyld var reist. Den ældste af Børnene, Frøken L. Kall²⁾, c. 70 Aar gl., lever nu ene tilbage.

Du skulde vel ikke i Dine Samlinger have noget nærmere om de Meteorstene, der i Aar 1654 nedfaldt et Sted i Fyen³⁾ og hvorom noget forekommer i Biørns Diss. de aerolithis?

Hvad mener Du om vor Tilstand, om Stemningen overalt i Landet og om vore Forhold i det Hele? Det forekommer mig, at Udsigterne siden A. 1813—14 maa-skee ikke have været betænkeligere. Jeg vilde give meget til, at jeg i en eenlig og fortroelig Samtale med Dig kunde debattere om vore Anliggender. Dog — det skeer neppe oftere. Jeg gaaer nu ligesom Du Selv i mit 64de Aar; Livet har kun liden Interesse for mig og Betragtningen af de nærværende Forhold og af de, der kunne ventes, skal just ikke bidrage til at forøge hiin Interesse. Lykkelig er — efter min Anskuelse — kun den, hvis Liv henrinder roeligt, uafhængigt, isoleret som dit⁴⁾.

¹⁾ Johan Christian Kall. ²⁾ Johanne Elisabeth (Lise) Kall døde 1857, 81 Aar gl. W.s Erindr. S. 180. ³⁾ I det ovfr. cit. Brev meddeler V. S. det Stykke om Meteorfaldet, som han senere lod trykke i Jørgen Brahes Levnetsbeskr. S. 119. ⁴⁾ Det er bekjendt, at W.s Valgsprog som hvid Ridder var det ovidske *bene vixit, qui bene latuit*. Det harmonerer godt med følgende Blad fra hans Ungdom i Johan Bülow's Stambog:

Unblemished let me live, and die unknown,
Or grant an honest fame, or give me none.
Pope.

Med dybeste Agtelse og inderligste Tak for de uforglemmelige Dage, jeg tilbragte i Sanderumgaards Elysium, henskrevet disse Linier af den, mellem hvis kærester Minder hine Dage henhøre. Held over dette Sted og over dets ædle Eier.

Werlauff.

Sanderumgaard 13. Aug. 1813.

Lev nu vel! Glem mig ikke, men glæd stundom med
nogle Linier og med nogle Ytringer om Tidernes Tegn
hos Eder din gamle, oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

158.

Elvedgd. d. 24 Aug. 1844.

Høivelbaarne HEr. Conf. Rd. Werlauff! Høistærede
Ven! — — — Jeg er forresten af samme Meening som
Du, at vi ikke oftere komme til at samtale med hinan-
den, og glæder mig derfor desto meere ved at eie Dit
Portrait, foran hvilket jeg ret ofte falder i Tanker, baade
gode og onde. Men skjønt vi end ikke samtaler, derfor
kunne vi jo gierne meddeele hinanden vore Udtydninger
af Tidens Tegn, og jeg meener saaledes, at de ere saare
lette at tyde. Den Trang til Friehe, Selvraadighed og
Lovløshed, som Viborg Stænderforsamling forsikkrer os
at være vaagnet i Nationen (NB. den sov nok ind igien,
hvis Aviskriverne ikke levede af at holde den vaagen),
er aldeles den samme som den, der vaagner hos Dren-
gene i en Skole, naar Skolemester ikke er hiemme; den
er vist nok et Forbud paa, at disse Drengene engang ere
bestemte til større Friehe, nemlig ved Universitetet, naar
de, des værre! som oftest alt for tidlig, faae Lov til at
raade sig selv; men det gaar ikke an paa engang at til-
staae dem samme, medens de endnu behøve at gaae i
Skole, eller forinden de have godtgiort, at de virkelig
ere dannede og duelige til at benytte den academiske
Friehe saavel til deres egen som til deres Medmenne-
skers Gavn; ville de derimod, medens de endnu behøve
at gaae i Skole, *anmasse* sig denne Friehe, da kommer
det an paa, om Rector enten ved Magt eller ved Fornuft-
grunde og blide Forestillinger kan tiltvinge sig Lydighed;
kan han ikke det, saa er det naturligt, at Drengene (lige-

som ved Mülertz og Bryggemann¹⁾) lukke Vinduesskodderne i, støde ham over Ende paa Gulvet, tvinge ham til at ligge Død, lægge den med Liigskriften i Lapidarstiil forsynede Tavle paa hans Ryg og forlade (naturligviis til deres egen Skam og Skade) uden Tilladelse Skolen. Den Sag synes mig er aldeles soleklar; men om Skolemester har Magt og Viisdom til at forebygge det eller rettere til gradviis at forberede, hvad der dog engang *nødvendigviis* maa skee, det maae Du, der lever Hoffet og Regierings Collegierne nærmere, naturligviis bedre vide end jeg, og derom udbeder jeg mig Dit Svar, naar Dine Forretninger engang efter et Fjerdingaars Forløb, ligesom sidst, tillade Dig at besvare nærværende Skrivelse. — — — Jeg havde endnu ret meget (naturligviis ret meget vigtigt) at sige Dig, men det gaar mig som Dig, jeg har Skriverie nok det foruden og vil altsaa afbryde, i det jeg anbefaler mig som Din ærbødigt og oprigtigt heng.

Vedel Simonsen.

159.

Kbhvn 7de Oct. 1844.

Høistærede, kiære Ven! — — — Jeg vilde ønske, at jeg ogsaa havde et lignende Portrait af Dig, for hvilket jeg da vist nok vilde staae — ikke i *onde* — men i vee-modige Tanker. Dog et Saadant vil ei kunne erholdes; thi Du kunde vel blive malet paa Elvedgaard; men en troe Lithographie vilde ei lettigen kunne tilveiebringes, uden at Du tillige sad for Lithographen. — — — Dine Yttringer om de nuværende Stemninger og Tilstande samt deraf følgende Udsigter her i Landet finder jeg i det Hele grundede; desværre kunne Udsigterne i Fremtiden ei bidrage til opmuntrende Tanker og Forestillinger; knap engang, naar man som Du sidder i en roelig Havn.

¹⁾ Med Mülertz menes utvivlsomt Rector A. F. Mülertz (se Nr. 17); hvem Bryggeman er, er mig ubekjendt.

Det synes af enkelte ironiske Yttringer i dit sidste Brev, som om Du antager, at jeg — som man siger — klager over heelt Skind, naar jeg finder, at tiltagende Arbeider og Forretninger falde mig besværlige. Jeg faaar at finde mig deri! Imidlertid vil Du dog vel indrømme, at det nuværende Kbhvn kan være Dig — efter meer end 20 Aars Fraværelse — med alle dets politiske, sociale og literaire Forhold et terra incognita; at to Embeder i de fleste Tilfælde maa medtage meere Tid end eet, eet mere end slet intet; at man i sit 43de Aar maa have lettere ved at bestride færre Forretninger end i sit 63de Aar flere. Dog — Du besidder saa mange ypperlige Forstandens og Hiertets Egenskaber, at Du maa finde Dig i at savne een — som kun blev Faae til Deel — at føle, hvor Andres Skoe trykker.

Ved Examina, som følge paa hinanden i denne og næste Maaned, ved de stedse kortere Dage (jeg skriver ikke ved Lys) er jeg ei sikker paa at kunne tilskrive Dig oftere i dette Aar. Modtag altsaa foreløbigen mine hieligste Ønsker til næste 20de December. Maatte Du opleve den og mange følgende med Sundhed og Tilfredshed!

Og hermed lev vel og tag til Takke for denne Gang! Vær forsikkret, at om vi end ikke oftere sees her i Livet, vil Erindringen om dit Venskab og om de mange opmuntrende Timer med og hos Dig stedse høre blandt mine kiereste. Med uforandret Venskab din oprigtig hengivne

Werlauff.

160.

Elvedgaard d. 2 Nov. 1844.

Høistærede HER Ven! At Du i Dag foruleiliges med et Brev fra min Haand, har Du Dig selv at tilskrive, da det blot er et aftvungent Æresforsvar. Du troer nemlig, at det er *Ironie*, naar jeg stundom synes at omtale mig selv, som om jeg havde ligesaa meget at bestille som

Du; men Du maae forlade mig, naar jeg forsikrer, at jeg aldrig satyriserer over mine Venner, selv ikke engang over deres svage Sider; og at jeg saaledes aldrig har betvivlet, at Du har meget, ja! *alt for meget* at bestille, men jeg paastaar blot, at skjønt mit Arbeide er frivilligt (og det er det ikke engang, thi det er et Element udenfor hvilket jeg nu ikke meere kan leve) og Dit er tvungent, saa veed jeg dog vist, at ingen i Grunden kan have meere at bestille end jeg, thi det ene af mine Arbeider føder det andet af sig; naar jeg har begyndt paa Odense og Rugaard, vil jeg naturligviis fuldende samme, og medens jeg arbeider paa det, indløber E. Brocks Almanaker, J. Brahes Dagbog og Rudernes Slægtebog, og medens jeg vil rede det fra mig kommer Elvedgaards Jubelfest alt nærmere og nærmere, som ogsaa kræver sin Historie som en vitterlig Gield af mine Hænder; og saaledes har jeg ved Dagens, Ugens, Maanedens og Aarets Slutning med al Anstrængelse (og uden at være adspredt af Embedsforretninger, men vel af Husets, Haugens, Folkenes og Fæstebøndernes Anliggender, Fremmedes Besøg og en destoværre! kun alt for udbredt Correspondance; for ikke at tale om, hvad som i disse Uger er Tilfældet, en for dømmelig Hoste, der ikke lader mig sove om Natten og ikke have Roe om Dagen) ikke endnu den første Gang kunnet naae det halve af hvad jeg havde foresat mig (saaledes har jeg f. Ex. i 4 Aar havt mine Annales Nobil. Dan. XVI Seculi liggende i den Grad færdige, at jeg ved 4 Ugers Arbeide kunde fuldende samme, men disse 4 Uger har jeg endnu aldrig i 4 Aar paa nogen Maade kunnet finde), og værre kan det vel i Grunden ingen Embedsmand gaae. Men, som sagt, det er frivilligt Arbeide og Dit er tvungent; men hvorfor vil Du lade Dig tvinge paa Dine gamle Dage, naar Du har Formue nok til med $\frac{2}{3}$ af Din Gage (og rimeligviis beholder Du den heele) i Pension at kunne leve for Dig selv, Dine Ven-

ner og for Videnskaberne; de 6 Dage om Ugen ere skabte til Arbeide og den 7^d til Hviile, og saaledes gaar det ogsaa med Decaderne i Menneskelivet. Dernæst synes Du ogsaa at lægge Vægt paa, at jeg falder i Tanker foran Dit Portrait, stundom i gode og stundom i *onde*; da jeg imidlertid aldrig tænker ondt om noget af mine Medmennesker og mindst om mine Venner, saa havde det maaskee været rigtigere at sige: stundom i glade og stundom i *traurige* Erindringer; men Du maa vide, at jeg anseer al Traurighed for et Onde og et dobbelt Onde, naar man er traurig over noget, som *ikke* kan ændres, og mit Onde eller min Traurighed foran Dit Billede bestaar egentlig blot i Tanken om, hvad Du med en Smule meere Tid kunde have været baade for Dig selv og for Dine Venner og for Videnskaberne, i Stedet for Du nu maae ansee enhver smule Tid, Du opoffer paa Dine Venner, for et Ran fra Dine Pligter som Embedsmand o. s. v.; men, som sagt, Traurighed over et Onde, som *ikke* kan afhielpes, er i Grunden en Daarlighed.

Jeg sender Dig herved en Beskrivelse over et forrige Sommer i min Hauge foretaget Anlæg, der mueligviis paa en eller anden Maade kan interessere Dig, samt en Sang til mit Fædrenehiem, hvis 100aarige Besiddelsesfest jeg næste Aar, hvis jeg lever, paa Din Geburtsdag høitideligholder, thi min Farfader tiltraadte Gaarden d. 1 Juli og havde altsaa d. 2 Juli sovet sin *første Natt* paa Elved som sin Eiendom. — — — Min Familie har, som sagt, i næste Aar eiet Elved i 1 Aarhundrede (hvilket er meget for en borgerlig Familie), og jeg udarbejder i denne Anledning en Elvedgaards Historie; saavel i denne som i flere Anledninger ønskede jeg, at Du med Ageposten vilde sende mig den Fascikel af Breve og Documenter til den danske Adels Historie fra Kongens Bibl., som angaar *Ruderne*, om hvis Familie jeg saavel i denne som i flere Henseender ønskede mig den meest udbredte og

derhos meest detaillerede Underrettning; vel veed jeg, at det er løse Blade, men Du kan jo tælle Bladene forud og lade mig over Antallet af samme give Beviis. Jeg hører, at Giessing nu er færdig med sin Griffenfeld; men mon det være sandt, at han ordret skulde have afskrevet mit Mscr. og kun paa tvivlsomme Steder nævnet mit Navn, men derimod paa det utvivlsomme ladet det gaae under sit eget? i dette Tilfælde kommer det an paa, om han kan faae mit Mscr. og mine Samlinger (som afbenyttet og altsaa for Fremtiden ubrugbart) aldeles casset og tilintetgiort, da der ellers letteligen engang i Tiden kunde anstilles en høist ubehagelig Controll. Jeg havde endnu ret meget at tale med Dig om, men Dagen er kort og Hosten er slem, og hvad det værste er, jeg har ingen Giengield at vente før, som Du skriver i Dit sidste Brev, engang i næste Aar, altsaa om et Fierdingaar eller meere. Din oprigtigst som ærbød. og forb. heng.

Vedel Simonsen.

161.

15de Nov. 1844.

Kiære Ven! Herved sendes Dig en Samling af Breve *Ruderne* vedkommende. Du vil finde, der ere c. 72 i Original ell. gamle Conceptor og 29 i nyere Afskrifter. Hav den Godhed at sende mig ved Leilighed et Beviis for det Antal.

Themaet qvæst. om, hvo af Os to der har meest at bestille, ville vi nu forlade; vi kunne dog aldrig blive enige derom, saa længe Enhver af Os ikke som en usynlig Tilskuer en heel Maaned kunde være tilstæde i den Andens Nærhed. At en Mand af din naturlige og medfødte Virksomhedsdrift overalt vil kunne finde Anledning til Arbeide, veed jeg godt; ogsaa indrømmer jeg gjerne, at der selv paa Landet og i din uafhængige Stilling uden egentligt Landbrug m. m. kan paabyrdes Dig mange Dig

maaskee lidet vedkommende eller interesserende Sysler og at Du nolens volens kan ledes ind i mange Saadanne; men — var det tænkeligt, at jeg med alle mine Embeds- og Pligtforretninger kunde ved et Mirakel forsættes til Elvedgaard, vilde jeg der kunne udføre dem i det Halve af den Tid, som her behøves og med dobbelt saa megen Roe. Vinteren kan dog for Dig neppe medføre saa meget Arbeide eller skaffe Dig saa mange Fremmede (∴ Besøgende i Forretningssager; thi egentlige Selskaber kommer jeg aldrig i — seer sielden eller aldrig hos mig) paa Halsen som mig — det er min værste Aarstid. Men — som sagt — der kommer intet ud af den Disput. Intet skulde være mig kjærere, end om jeg engang paa en god Maade, f. Ex. ved en Reduction, som saa mange Andre kunde blive i Naade entlediget. Men dertil er ingen Udsigt. Jeg kunde vel som Andre anholde om min Entledigelse med Pension. Men fraregnet min Uvillie mod at lade mig føde af Staten som Invalid, saalænge jeg nogenlunde kan præstere mit Arbeide, vilde jeg — efter de nu giældende Bestemmelser aldrig kunde gjøre Regning paa meer end $\frac{2}{3}$ af mine Gager i Pension, og selv dette kunde være tvivlsomt. Dertil kommer, at jeg som mine øvrige Colleger ved Universitetet i denne Tid erholde et betydeligt Gagetillæg; det vilde altsaa vække megen Ugunst, om jeg paa en Tid, da Universitetets Kasse faaer en saa betydeligen forøget Udgift, endnu vilde bebyrde den med en Pension for mig, den eeneste i nærværende Øieblik for nogen Professor. Den Formue, jeg kan have tilbage, vilde desuden ikke være tilstrækkelig til min Underholdning med $\frac{2}{3}$ af min Gage. Kbhvn er en dyr Bye og for en Familie blive de nødvendige og unødvendige Fornødenheder stedse flere. Min ældste Søn er nu i 2 Aar Cand. Juris Laudabilis; har i over Aar og Dag arbeidet som Voluntair i Univers. Directionens Bureau uden derfor at have endnu seet Hvid ell.

Skilling. Den anden haaber til næste Aar at blive Cand. Theol., men maae ligeledes fra min Haand endnu modtage Alt, hvad han behøver. Dog — Du haver Ret: »Traurighed over et Onde, som *ikke* kan afhielpes, er i Grunden en — Daarlighed«. Derfor — intet mere om den Materie. — — —

Worsaae har i denne Tid udgivet et Skrift om Runamoe med Facsimile etc., hvori han stræber at bevise, at den formodede Runeindskrift er blot Naturspil og at F. Magn. lærde og vidtløftige Forklaring altsaa er bygget paa et Intet. Jeg frygter for, at han i det Hele har Ret¹⁾. Af det Giessingske Mspt om Griffenfeld giennemlæste jeg i Sommer omtrent Halvdelen; det forekommer mig dog, at han udtrykkeligen angav at have lagt dit Skrift til Grund og at de udførlige og interessante Excurser fast ordlydende vare udskrevne efter Dig. Jeg mindes egentlig ikke at have fundet noget Spor til, at han har villet prydet sig med laante Fiere. Imidlertid har denne Sag ingen videre Betydning; thi efter Pal. Müllers Censur, som jeg har læst, vil Samfundet vist ikke indlade sig paa Bogens Udgivelse, og den vil altsaa neppe komme for Lyset²⁾, dog herom beder jeg Dig for det Første ikke at lade Dig mærke for nogen. Skade, at Du ei selv paa Nye kan bearbejde og offentliggøre dit Ungdomsarbejde over en saa betydende Personlighed!

Til den Elvedgaardske Historie komme dog vel eet eller flere Prospecter. Den yndige Udsigt fra Haugestuen mod Kanalen uden for og Veflingeskole i Baggrunden vilde vel ei kunne giengives paa et lidet Blad. Den 2^{den} Juli næste Aar vil altsaa blive en baade festlig og uroelig Dag i din fredelige Boe. Tak for de tilsendte Vers;

¹⁾ J. J. A. Worsaaes Skrift Runamo og Braavalleslaget, hvori den 23aarige Oldgransker gjorde det af med Finn Magnusens phantastiske Tydning af den formentlige Indskrift ved Runamo, udkom 1844; et Tillæg kom 1845. ²⁾ Den blev dog udgivet 1846.

de have fremkaldt mangan kiær og veemodig Erindring hos mig.

For din Hoste vil jeg raade Dig af og til den hele Dag at drikke Havresuppe med lidet Sukker i; det er noget vammelt, men mig hjælper det altid.

Jeg vilde ret ønske, at jeg næste 1. Juli kunde være paa Elvedgaard; men det vil blive ved Ønsket. Jeg anstrængte mig for — efter dit sidst modtagne — dog at bringe dette maadelige Skrivers tilveie; men nu kan Du heller intet mere vente paa denne Side Nytaar. Altsaa — endnu engang min hierteligste Lykønskning til 20de Dec. Maatte Hosten til den Tid have forladt Dig og Du for øvrigt befinde Dig nogenlunde vel. De fleste og vigtigste af Livets Goder har Du allerede efter min Meening. Lev nu inderlig vel. Hils alle dine Omgivelser — og tænk stundom paa din med gammelt Venskab Dig hengivne Ven

Werlauff.

162.

Elvedgaard d. 7 Dec. 44.

Høistærede Ven! For Din seeneste Skrivelse min forbindtligste Taksigelse og især for de medfulgte Breve om Ruderne, hvorfor herved medfølger Beviset; Du har derved ret gjort mig glad i mit stille Sind og sat mig tilbage i de gamle Dage, da jeg rodede omkring i Geh. Archivet og ved mangt et Doc., jeg nu af disse sidder og excerperer, kommer det mig for, som om der kom en Arm fra Siden af og bød mig i Hygoms eller Jørgensens¹⁾ Navn — en Pris Tobak. — — — Dine Grunde for at vedblive i Tienesten finder jeg høist afgjørende, og jeg

¹⁾ Hygom var Registrator i Gehejmearchivet (se Nr. 27). Jens Jørgensen, der havde været Tjener i det Bernstorffske Hus og siden 1781 var Bud ved Kongl. Bibliothek, blev 1793 tillige ansat som Bud ved Gehejmearchivet og fungerede begge Steder til sin Afsked Nov. 1823. Werlauff omtaler ham (Efterr. om det st. kgl. Bibl. S. 208) med megen Anerkjendelse. Han døde 1830.

lykønsker Dig af Hiertet til den omsider tilstaaede, skjønt længst fortiente Gage-Forbedring. Min Hoste er endnu heel slem, dog synes mig, at det meget Arbeide med Ruderne har lindret den noget; og jeg haaber, at en nye Dosis Rudiana¹⁾ vil gandske fordrive den. — — — D. 2 July næste Aar bliver der (om jeg endog skulde opleve den) med min Villie aldeles intet Selskab paa Elved, ja! jeg vil endogsaa selv gaae ud for at undgaae samme; thi en saadan Dag bør tilbringes i Eensomhed og i Skovens høitidelige, til stille Betragtninger indbydende Natur Tempel og jeg indbyder Dig herved til at deeltage i en saadan Skovvandring til bemældte Din, A. Kalls og min 100aarige Familiebesiddelses tilstundende Geburtsdag²⁾. Med sand Høiagtelse Din forbindtligst som ærbødigst hengivne

Vedel Simonsen.

163.

Elvedgaard d. 12 Jan. 1845.

Høistærede Ven! — — — Næst ovenmældte Tak-sigelse³⁾ er i øvrigt det første Æmne for mit Brev en hiertelig Lykønskning til det nye Aar, Bevidnelsen af min varmeste Tak for alt godt i det gamle og mit inderligste Ønske for Dit og Dines stedse tiltagende Velvære. Da jeg forresten mangler Æmne for min nærværende Skrivelse, med mindre jeg enten skulde gjøre mit Nytaarsønske lige saa riigt paa Ord, som det er rigt paa oprigtige Følelser for Dig; eller ogsaa jeg skulde trætte Dig med en Fortælling om min altid lige slemme Hoste, Kræfternes Aftagelse, Sindets Nedtrykkelse o. s. v., saa vil jeg heller, alt som det stunder meere og meere mod Enden med mig, nedlægge et Par Sandheder i Din Barm, forinden vi skilles ad; eller rettere give Dig et Par Op-

¹⁾ Den blev afsendt af W. strax efter Modtagelsen af dette Brev.
²⁾ Saavel Kall som Werlauff vare fødte 2. Juli. ³⁾ For de modtagne Rudske Breve.

lysninger om mig og min Stilling, som jeg gjerne vilde have nedlagt i en troe Vens Bryst, forinden jeg forlader Verden; for saaledes i det mindste efter Døden at kunne slippe for en Miskiendelse jeg i de sidste Aar af mit Liv har været udsat for. Den ene af disse Sandheder er, at min saa meget omtalte Rigdom er en aldeles falsk Chimære; thi vel har jeg en Gaard, der, naar den blev solgt, kunde indbringe en betydelig Capital, men jeg har i Grunden saa aldeles intet af samme, at jeg nu (efter at have givet 15000 til det Offentlige og saaledes selv berøvet mig Renterne af denne Capital) hverken har meere eller mindre end en Brutto-Indtægt om Aaret af 1300 rdl; deraf sætter jeg omtrent 800 rdl. om Aaret til paa mine Samlingers Udgivelse og lever af de øvrige 500 rdl. (paa en stor Deel Apanager og Almisser nær) saa aldeles simpelt, som jeg levede i gamle Dage, da jeg var Student. Den anden Sandhed er den, at jeg ved at udgive mine Skrifter aldeles ingen anden Hensigt har havt, end den jeg i Fortalen til Rugaard Nr. 5¹⁾ oprigtigen har skriftet; og at det aldrig har været min Hensigt, at vinde enten et større Kors eller en høiere Titel derved, vil deraf best kunne skiønnes, at jeg aldrig har gjort Prindsen min Opvartning, skjønt jeg længst veed, at han derover er fornærmet; og at jeg ligesaa lidt gjorde Kongen min Opvartning, da han sidste Gang var i Odense; ja! at jeg ikke engang sender mine Skrifter directe til Prindsen eller Kongen, men for den første lader dem uden medfølgende Skrivelse aflevere til hans Biblioth. P. Müller²⁾ og for den sidste til JRd. Thiele og har Grund til at være overbeviist om, at lige saa lidet Prindsen som Kongen veed noget af, at jeg og hvad jeg skriver, og det

¹⁾ Bidrag til Rugaards Historie 3. Del, Kjøbenhavn 1844. De 2 første Dele vare hver udkomne i 2 Hefter eller Afdelinger. ²⁾ Caspar Peter Paludan-Müller, der bestyrede Prindsens Bibliothek paa Odense Slot.

saa meget mindre som jeg de 3 sidste Gange endogsaa aldeles har undladt at aflevere de for Prindsen og Kongen bestemte Ex. Ligeledes har jeg de 3 sidste Gange ladet være at indlevere 1 Ex. til Aviss Redacteurerne i Odense, for at man ikke skulde troe, jeg vilde, at disse Herrer skulde udbasune mine indbildte Fortienester. Dernæst har jeg til fleere forskellige Tider (ja! saa gar til sidst forløbne Nytaar) ladet anonyme Sange mod den revolutionære og mod Regieringen høist uretfærdige Stemning i Aviserne indrykke, men aldrig nogensinde indsendt Ex. deraf enten til Prindsen el. til Kongen eller noget andet Menneske end Østrup. Og endelig har jeg opgivet at holde Jubelfest paa Elved i Aar eller rettere at udgive Elveds Historie i denne Anledning; da man ellers let kunde troe, at jeg derved vilde tildrage mig Kongens Opmærksomhed. Hvo som af alle disse Grunde ikke kan indsee, at jeg erkiender det unyttige, ja! skadelige for mig og min Stilling i den udvortes Ære, det stod i Kongens Magt at tildeele mig, han maae forsættlig være blind; men desuagtet er der fleere her paa Egnen, der troe det, fordi de ikke kunne begribe, hvorfor jeg ellers arbejder saa uafsladelig, i det de ikke kunne fatte, at jeg i Arbeidet selv finder min beste Belønning, og ikke indsee, at jeg i min Stilling, med den ene Fod i Graven, nødvendigviis maae synge med Lessing:

Die Ehre hatt mich nie gesucht;
 Sie hätte mich auch nie gefunden.
 Wählt man in »zugezählten« Stunden
 ein buntes Feierkleid zur Flucht?

Nu vil Hosten ikke tillade mig at skrive meere for denne Gang; blot et eeneste Spørgsmaal tillader jeg mig, om jeg nemlig, hvis jeg lever saa længe til jeg kan udgive Rudernes Slægtshistorie, maae nævne Dig som den, hvem jeg skylder Meddeelelsen af deres efterladte

Brøve; det kunde aldrig falde mig ind at spørge derom, dersom Du ikke selv engang havde skrevet, at Du ikke ønskede at nævnes offentlig i mine Skrifter. Under beste Anbefaling Din oprigtigst som forbindtl. heng.

Vedel Simonsen.

164.

Elvedgaard d. 25 Febr. 1845.

Høistærede Ven! Jeg oversender hermed det sædvanlige Antal Exemplarer af Jørgen Brahes Dagbøger og vilde ret ønske, at de maatte takkes Dig. — — — Jeg har blandt andre Curiosa faaet Brev fra Hr. Cand. Levin om at indsende min Haandskrift for med fleeres at tiene til Skoleundervisning i Skriftlæsning¹⁾; har Du faaet en lignende? De to første Ark af Ruderne ere allerede trykte; thi jeg arbejder med Døden i Hælene, og derfor gaar det rask fra Haanden. Min legemlige Tilstand er uforandret den samme, Hosten og Brystsygen tiltage snarere end de aftage, Sindet nedtrykkes ogsaa alt meere og meere, men paa Aandskræfterne føler jeg dog egentlig ingen Aftagelse endnu; men maaskee det gaar mig som den berusede, der immer selv er den sidste til at mærke, at han er beruset. Under varmeste Anbefaling til fortsat Venskab og venskabeligst Erindring undertegner Din oprigtigst som forbindtl. heng.

Vedel Simonsen.

165.

Høistærede, kiære Ven! Det havde rigtig nok været mit Forsæt mellem Juul og Nytaar at skrive Dig et ordentligt Brev til; men da mine Ferier meer og meer kun blive nominelle og sielden nogen Dag gaar hen, uden at

¹⁾ I det af I. Levin udgivne Album af nulevende danske Mænds og Qvinders Haandskrifter i lithogr. Facsimiler, Kbh. 1846, er optaget et Digt af V. S.

jeg maa skrive Breve, Billetter, Erklæringer, Attester m. m. foruden mine Forelæsninger og andet Pligtskriverie, faaar jeg stedse mindre og mindre Lyst til, ligesom ogsaa mindre Tid til Correspondence, hvorfra jeg søger saa vidt mueligt at trække mig tilbage. Der ligge flere Breve hos mig ubesvarede, uagtet jeg veed, at min Taushed med Føie maa ansees for Mangel af simpel Høflighed; og min eeneste Søster, hvis Mand i den hele Vinter har lagt for Døden¹⁾, har ikke faaet Brev fra mig i det sidste Fierdingaar. Det havde nu været mit Forsæt at tilskrive Dig i Paasketiden, men efterat have modtaget din sidste Sending, maa jeg anticipere Tiden, og vil da nu saa godt mueligt berøre de forskiellige Punkter, baade i dit Brev af 12. Jan. og af 24²⁾ Febr. d. A.

Dersom Nogen paa din Egn eller overhoved i Fyen staaer i den Formeening, at Du ved dine Skrifers Udgivelse skulde eftertrage nogensomhelst Udmærkelse, da maae de kun være lidet bekiendte med de bestaaende Forhold. Lod Du dine Skrifter sælge til Fordeel for Odense-Asyl ell. Asylerne her i Kbhvn, for Odense Hospital ell. til Fordeel for andre communale Indretninger, som interessere Regieringen, da kunde en saadan skiult Hensigt være tænkelig, men ved at skienke Expl. bort til Alle og Enhver opnaaes Saadant visselig ikke. Og forekommer det mig ogsaa, at Du af en alt for vidt drevne Ængstelighed er gaet til en modsat Yderlighed. Du burde selv med egne Skrivelser sende Expl. baade til K. og Pr.; thi levede Du i Kbhvn ell. Odense, vilde Du dog som enhver anden Forf. ei kunne undgaae personligen at overbringe dem. Ligesaalidet kan jeg billige, at Du ei har giordt K. og Pr. din skyldige Opvartning; da det er noget, som gøres af Enhver i din Stilling,

¹⁾ W.s Svoger, Sognepræst A. H. Steenbuch, døde 11. Marts. ²⁾) : 25de.

vilde det hos ingen Fornuftig have kunnet vække ringeste Opmærksomhed.

Hvad Opinionen om din formeentlige Rigdom angaaer, da maa jeg bemærke, at Rigdom er et høist relativt Begreb. Du er vistnok rigere end jeg, jeg igien rigere end forrige Under-Secretaire ved Bibl., nu Lem i Vartou Widerøe¹⁾; men hvad er alle Tres Rigdom at regne mod W. Moltkes, Scavenius's, Holtens, Suhrs og Fl.! Rygtet om din Rigdom maa vel fornemmeligen hidrøre derfra, at Du anvender saamange Penge paa dine Skrifters Udgivelse; at Du igien lader det skorte paa Dig Selv, kan Ingen saa let vide. Men, heller ikke heri kan jeg ganske sympathisere med min gamle Ven. Jeg vilde vel af min Overflod have givet noget til det Offentlige i mit levende Live, men ikke 15,000 Rd., og vilde jeg endelig havt mine Samlinger udgivne, havde jeg vel faaet det paa en mindre bekostelig Maade. Dog — alt Saadant er for vidtløftigt og trættende til at discutere skriftligt.

Jeg gientager mit tidligere yttrede Ønske, at Du aldeles ei vil omtale mig i din Rude-Slægts Historie. Det er med største Ulyst, at jeg seer mit Navn paa Prænt; selv i den aldeles indifferente Adresse-Avis undgaaer jeg det, naar jeg kan. Jeg plages noksømt med Anmodninger om Laan af Mster og Bøger fra Bibliotheket — tildels en Følge af, at der ingen Bibl. Chef er — fra inden- og udenbyes Folk, ja endog fra Udlændinge; i Fior fik jeg et Andragende fra en Lærd i Paris om at laane ham et meget gammelt Perg. Haandskrift; for nyelig har jeg faaet et lignende fra en Professor Oriental. i Göttingen. Du kan altsaa let forestille Dig, at jeg ei gierne seer de Undtagelser, jeg nu og da gjør for en gammel og kjær Ven, kundgiorte for det hele Publicum. Jeg er bange nok, at Nogen af de mange — Danske og Svenske —

¹⁾ Se Nr. 22.

som næsten uafsladeligen benytte Mster til den danske Hist. paa Læsesalen, skulde falde paa at efterspørge Brevene om Ruderne; thi Udlaan af slige løse og skrøbelige Dokumenter har jeg hidtil afslaaet Andre, endog her i Byen. Jeg haaber derfor ikke, at Du sender Rudiana tilbage, før Overfarten over Beltet er frie for Iis. Da Du jo kan tænkes at have benyttet de omtalte Breve paa den Tid, da de endnu opbevaredes i Geh. Arch., behøves jo ingen videre Notice om, hvorfra Du *nu* har dem. — — —

Paa det dske Selskabs Jubilæums-Dag, 8de Jan., indgav Molb. et Project ang., at Selskabets Love skulle underkastes en nye Revision, at Contingentet skulde ophøre, at Selskabet skulde besørge en Udgave af de gamle Cancelliregistranter m. m. Der blev i den Anledning nedsat en Comitee af ham selv (!), Proff. Larsen og Velschow; men det vil formodentligen vare længe, inden det kommer til noget Resultat. Jeg har maattet paatage mig at forfatte Selskabets Historie i dets første 100 Aar, et Arbeide, som i sig selv ei vilde være uinteressant, dersom jeg i Roe og Sammenhæng kunde blive derved; men nu er det f. Ex. 14 Dage siden det har været mig muligt at befatte mig derved. Fra Cand. I. Levin (en dygtig Sprogforsker og stridbar Criticus) har jeg ogsaa faaet en lignende Anmodning; da jeg hverken havde Tid eller Lyst til at sende ham noget Originalt, sendte jeg ham til behageligt Valg nogle Sprog af Salomons Prædiker og et Sted af Junges nordsiell. Landalmues Character.

Conf. Rd Engelstoft har i denne Tid været meget syg af Hoste, Feber, Afkræftelse m. m. Han maa endnu holde sig inde. Han er nu min ældste Bekjendt her i Byen og med Molbech den eeneste *her*, som jeg har staaet i nærmere Forhold til i meer end 30 Aar. Han takker Dig meget ogsaa for din seeneste J. Brahe og lover, saasnart han kommer paa Beenene, selv at tilskrive Dig.

Jeg vil haabe, at Du betragter din Sundhedstilstand

og dit Ildebefindende med større Ængstelighed, end der egentlig er Grund til. Du maa dog af Naturen have et stærkt Bryst, og Du hører til en kraftig Slægt. Foraaret vil forhaabentligen have en velgiørende Indflydelse, og skulde ikke til næste Sommer en lille Badereise være gavnlig baade for din Sundhed og for dit Humeur. I hvert Tilfælde maa jeg antage, at — dersom Døden virkelig var Dig saa nær, som Du synes at befrygte, vilde Du vel tage Dig andet for og vel ogsaa noget for Dig Selv gavnligere, end at udgive Skrifter om gamle, uddøde Adelsslægter. Visselig maa Du ogsaa have megen Aandskraft, naar Du under en saadan sygelig Tilstand kan befatte Dig med alt det mechaniske Skrivararbeide, Correcturlæsning m. m. Naar jeg befinder mig ilde, kan jeg ikke uden største Nødvendighed og Overvindelse skrive, og naar jeg beklager det ringe Otium, der er faldet i mit Lod, da er det mindre med Hensyn til Forfatterskab — thi en frugtbar Forfatter var jeg dog aldrig blevet — end med Hensyn til mine egne Studier; og naar jeg betragter de mange vigtige Værker i Historien, der aarlig udkomme og som jeg tildels selv eier, men neppe nogensinde vil faae Tid til at læse, da bliver jeg ganske veemodig stemt. I det næste Bind af Antiquar. Annaler har jeg meddelt en gl. Grændsebestemmelse mellem Norge og Sverrig¹⁾; for at Du ei heri skal finde en Modsigelse af mine egne Ytringer, maa jeg bemærke, at den har været skrevet for c. 15 Aar siden, egentlig for at trykkes i Norge ell. Sverig, og at jeg nu, for ei dengang at have spildt Tiden aldeles, har revideret den og nu lader den trykke. For øvrigt vil neppe noget fremdeles udkomme fra mig undtagen af ringe Omfang og efter en ydre Impuls, f. Ex. Dske Selskabs Historie.

For dine kierlige Ønsker i dit første Brev takker jeg

¹⁾ Trykt i Annaler for Nord. Oldkyndighed 1844—45.

og giengielder dem af inderste Hierte. Mit Befindende er i nogen Tid ret godt, paa den jævnlige Obstruction nær, hvortil jeg næsten bliver vant. Derimod aftager Kraft og Lyst til Arbeide meer og meer; jeg kan ei overkomme hvad jeg skal og føler meer og meer det trykkende i at maatte dele sig i forskiellige Retninger. En Thorvaldsensk Død vilde uden Tvivl for os Begge være det bedste! Om en »stedse tiltagende Velværen«, som Du tilønsker mig, kan der ikke meer være Tale.

Jeg behøver vel ikke at forsikre Dig, hvor kiært det vilde være mig at høre noget fra Dig, især om din bedrede Sundhedstilstand. Men jeg haaber ogsaa, at Du — dersom Du skriver mig til — gjør det af reen Uegennytte; thi jeg tør ei love, at Du vil faae noget Brev fra mig, før engang hen ad Sommeren. Imidlertid behøver jeg ikke at forsikkre Dig om, at jeg med de hierteligste Ønsker og med uforandret Hengivenhed er din oprigtigste Ven

Werlauff.

Kbhvn. d. 9—11^e Marts 1845.

166.

Elvedgaard d. 25 April 1845.

Høistærede HEr Ven! I det jeg herved, paa Grund af at vi saa sielden have Vognleilighed til Odense, en Uges Tid sildigere end jeg havde ønsket tilbagesender de Rudiske Breve — — — samt vedføier Ernesti Parnation over Otto Rud, alt til Hobe saa vel og saa forsigtigt som mueligt indpakket, undlader jeg ingenlunde at aflægge Dig min inderlige Tak for den Husvælelse og Lise, Beskiæftigelsen med samme har forskaffet mig, og som upaatvivlelig var et af Hovedmidlerne, ved hvis Hielp jeg har formaaet at udholde denne for mig i saa mange Henseender qualfulde Vinter. Min Erklæring, at jeg havde Din Velvillie disse Documenter at takke, var allerede

forlængst trykt, da jeg modtog Din Skrivelse, men den er hændelsesviis stilet paa en saadan Maade, at det lige saavel kan hentydes paa den Tid, da jeg selv afbenyttede Bibliotheket, som paa en senere; og om et Udlaan af disse Documenter er der lykkeligviis intet eeneste Ord indløbet¹). — — — Paa Dit Brevs Enkeltheder vil jeg forresten intet svare Dig; thi Du kan ligesaa godt vide, som jeg kan sige Dig det, at det maatte gjøre mig ondt af samme at erfare, at Du i enhver Henseende satte Mistillid i mine Ord og var utilfreds med min Fremgangsmaade; og at det endmeere maatte gjøre mig ondt, at Du vilde nægte mig den fremtidige Afbenyttelse af disse Samlinger, hvori jeg havde haabet med Hensyn til Eske Bilde og saa mange andre af mine Kiæledægge at finde saa megen trøsterig og opmuntrende Beskiæftigelse; men, som sagt, hverken paa hiint eller paa dette lader der sig noget videre svare, end at det er naturligt, at den, der har Magten, han bruger den, hvis han har Sind dertil; og dermed vil jeg ret inderlig takke Dig for alt godt, Du i Fortiden har beviist mig, og aldeles lade Fremtiden skiotte sig selv. Din ærbødigst som forbindtl. heng.

Vedel Simonsen.

167.

Kbhvn 23de Aug. 1845.

Kiæreste Ven! At jeg ikke i Ferierne har besvaret dine to seeneste Breve, som dog var mit Forsæt, hidrører ei derfra, at jeg har tilbragt den Tid paa Landet; thi mit heele Landophold i Aar indskrænker sig til en heel Dag i Roeskilde (hvor nogle Kongelige Liig d. 24de Juli med Cæremoni bleve flyttede fra Christ. IVs til det

¹) I Fortalen til 1. Hefte af sine Familie-Efterretninger om de danske Ruders Adelslæggt (udkom i 2 Hefter 1845) skriver V. S., at han har Werlauffs Velvillie at takke for Meddelelsen af de mange deri trykte Breve.

nye Capel) og 3 Dage hos nogle gamle Bekiendte paa Jægersborg; men Ferierne maa jeg nu benytte til enkelte Pligtarbejder, som jeg formedelst Forelæsninger, Examina, Bibliotheksforretninger m. m. ei kan overkomme den øvrige Tid. — — —

Du har misforstaaet mig, naar Du troer, at jeg aldeles vil nægte Dig Laan af flere af de adelige Familiebreve i Bibliotheket. Jeg har fremsat for Dig mine Betæneligheder derved; men naar det kan særdeles tiene til din Opmuntring og Adspredelse, da hverken kan eller vil jeg nægte en gammel Ven en saadan Undtagelse fra Reglen. Gid det var den eeneste, jeg undertiden nødes til! Du gjør mig ogsaa Uret, naar Du ytrer (d. 25de April), at jeg benytter Magten, fordi jeg haver den. Dersom jeg virkelig benyttede Magten, som jeg kunde, vilde jeg maa-skee ofte været bedre tilmode! Skulde Du imidlertid være sindet at udgive flere lignende Bidrag, vilde jeg efter min bedste Overbeviisning tilraade Dig heller at give Udvalg af dem, der meddeles hele, og Excerpter af de Øvrige; thi nægtes kan det ikke, at der blandt de i sidste Hefte meddelte ere mange af ubetydeligt Indhold, som netop trætte ved saaledes at fremkomme samlede i Mængde, hvorved naturligviis mange Gientagelser ei kunne undgaaes. Ogsaa troer jeg, at det vilde lette Læsningen, naar Texten af Brevene ei afbrødes ved Ordforklaringer, biographiske og historiske Notitser m. m., men Saadanne fulgte neden under i Anmærkninger. Ligeledes vilde det faae et bedre Udseende, naar der fandt flere Udgange — som det i Bogtrykkersproget heder — Sted, eller at nye Linier begyndte. Saadant er intet Tilfælde fra S. 145 til 256. Blandt Smaating, som jeg har stødt paa, vil jeg bemærke S. 24 i Anm. *Walcene-dryer* skal nok læses *Waltene* ∴ Hvaltand, som Du rigtig forklarer det. S. 25 *Kolce*; det forekommer mig vist, at jeg har fundet et gl *Ord Kult* ∴ en Pude; men nu kan jeg ei finde det. S. 35

Linie 7 fra n. Søeborg og »Gorge«; skal dette ei være Gurre (Slottet)? Dog alt Saadant henstiller jeg til din egen nærmere Bedømmelse og Benyttelse. Naar jeg nu stundom efterseer noget i mine Collectanea fra Ungdommen eller læser i dine gamle Breve — da opstaaer en veemodig Erindring hos mig om fordums lykkelige Dage, da alt Sligt endnu interesserede mig som Dig; nu tilstaaer jeg, er Interessen derfor næsten aldeles forsvundet. Var dit Liv bevæget og adsplittet som mit, vilde Du vel ogsaa have tabt den; tak Gud, at Du dog har noget, der kan trøste og opmuntre Dig! Der er vel en og anden Gienstand, hvortil jeg har samlet baade Materialier og Ideer og som jeg kunde have i Sinde at bearbejde, dersom Tid og Kræfter vilde tillade det; men de faa Øieblikke, jeg kunde anvende derpaa, optages af andre mig paalagte Pligter. — — —

Hvorledes staaer det sig nu med Dig? Jeg har hørt, at Du skal befinde dig temmelig vel. Hvad mig angaaer, da haver jeg endnu ret god Appetit og jeg kan godt sove; men jeg kan ei taale at arbejde længe, og jeg kan ei gaae langt. I Friderichsberghauge har jeg endnu ikke været i Aar, og naar jeg stundom har et Ærende i Frid. Bye, kører jeg ud og ind i Omnibus. Nu vilde jeg ikke kunne gaae saa lang en Tour, som vi gik sammen i Sommeren 1841. Jeg burde i Sommer have opfyldt min Søsters Ønske at besøge hende for sidste Gang i den gamle Præstegaard, hvor jeg i min Ungdom var for første Gang i A. 1803; men jeg havde ikke Tid; jeg frygtede, at Reisen vilde angribe mig for meget, og jeg ængstedes ved Tanken om alt det Arbejde, der vilde vente mig, naar jeg blot efter en 14 Dages Fraværelse kom hjem. Jeg gaaer nu i mit 65de Aar; jeg kan ikke haabe, at Kræfterne ville blive bedre eller jeg selv faae meere Roe; jeg tænker mig derfor med Tilfredshed, at der dog ikke kan være mange Aar tilbage.

Hvordan gik det paa Elvedgaard den 1ste Juli? Da jeg intet har læst derom i de fyenske Aviser, gik Dagen vel af i al Stilhed. Jeg vilde ønske, at Du paa den Dag havde giordt en eller anden Disposition angaaende din Fædrenegaard; thi jeg vilde tænke mig det med Uvillie, at det yndige Sted, som Du med saa megen Interesse og Smag har forskiønnet, engang skulde stilles til offentlig Auction. Og nu lev vel! Gud holde fremdeles sin Haand over Dig og din Boelig. Miskiend mig ikke og tænk stundom med gammelt Venskab paa din altid hengivne

Werlauff.

168.

Elvedgaard d. 31 Aug. 1845.

Høistærede Ven! Dit kiærkomne Brev af 23 d. M. har foraarsaget mig en stor og en uventet Glæde, thi jeg seer deraf, at Du i det Heele taget dog endnu med Hensyn til mig er den gamle, gode, redelige Ven, som Du altid har været og hvorom jeg dog virkelig i den seenere Tid havde begyndt i en ikke ubetydelig Grad at tvivle. Den Overbevisning om det modsatte, som Dit Brev saaledes nu har skienket mig, er mig et høist dyrebart Klenodie, som jeg i Grunden sætter ligesaa høi en Priis paa som paa mit gamle, gode Elved; thi naar jeg tænker mig (og jeg kan i Grunden aldrig lade være at tænke derpaa), hvor kiær Du stedse har været mig, hvor tit jeg har frydet mig ved Din Lærdom og selv søgt Undervisning i samme; hvor tit Din Erfaring har veiledet mig; hvor ofte Din Omgang har glædet mig &c. &c., saa vilde Dit Venskabs Tab endogsaa i nærværende Øieblik, hvor jeg forresten finder mig saa lykkelig, som jeg ikke i mange Aar har været, virkelig være blevet et dybt Skaar i min Glæde og et ulægeligt Saar for mit Hierte. I den Overbevisning altsaa, at alt mellem os endnu staar ved det gamle, kan jeg ikke andet end troe at fryde Dig ved

den Efterretning, at mit Helbred (det eeneste, der hidtil gjorde Skaar i min Lykke) i den seenere Tid har forbedret sig betydeligt; og at jeg siden min Jubelfest d. 1 og 2 Juli (paa hvilken jeg dog hverken saae noget fremmed Ansigt eller i Anledning af samme enten før eller siden af noget Menneske er bleven lykønsket) og ved saaledes at være traadt ind i et *nyt Aarhundrede* virkelig finder mig besælet af en større Kraft, en livligere Stemning og en lysere Aand end jeg i mange Aar har været; og derved tillige opløftet paa et høiere aandeligt Standpunkt, hvorfra jeg med Rolighed kan see ned paa den frygtelige Gæring de menneskelige Lidenskaber her paa Jorden foraarsage, hvorved alt opløser sig til et sandt Chaos af de væmmeligste Uteerligheder; og at jeg endelig ogsaa med Tak til min himmelske Mester finder mig besælet af en Virksomheds Aand, for hvilken intet, selv end ikke det dunkleste og dybeste, synes at kunne sætte uigennemtrængelige Skranker (hvorfor jeg ogsaa i den seenere Tid med et mageløst Held har kastet mig over Fr. M_z og de gamle Mysteriers Historie). Jeg er virkelig stundom, især paa mine eensomme Haugevandring, rørt indtil Taarer over den Forandring, der i det Heele taget er foregaaet med mig i de sidste 2 Maaned; men det er heller ikke sielden at jeg overfaldes af en Rædsel over, hvad Enden vil blive? og om det ikke er Lysets sidste Opblussen, forinden det aldeles udslukkes hernede? men selv *det* skal ikke forknytte mig, thi har jeg med Mod og Kraft kunnet udholde saa mange Aars Jammer, som jeg virkelig har baaret, skulde jeg da ikke ogsaa med Guds Hielp kunne udholde nogle Dages eller Ugers eller Maaneders Lidelser for omsider at gaae ind til den *sande Høiskole*, efter hvilken hver en Mesterlectianer, i hvor godt han endogsaa kan have det her hiemme, dog i Grunden alt meere og meere maa hige og længes. — — — Dog jeg trætter Dig vist med mit

langsommelige Skriverie og maae derfor afbryde med den Forsikring, at intet glæder mig meere end at kunne bevidne Dig, med hvilken Oprigtighed jeg henlever Din med uforandret Høiagtelse og Venskab ærbødigst som forbindtligst hengivne

Vedel Simonsen.

169.

Kiære Ven! Uagtet jeg ikke egentlig har noget særdeles Nyt eller Interessant at meddele Dig kan jeg dog ikke undlade at benytte nogle Øieblikke, som jeg netop haver til min egen Disposition, for at tilskrive min gamle Ven, takke Dig for dine seeneste venlige og hiertelige Linier og yttre min oprigtige Glæde over den gunstige Forandring, der er foregaaet i din Stilling og dit Befindende. Jeg har altid stolet paa din arvede stærke Natur og dit regelmæssige Liv og troet, at det Ildebefindende, Du klagede over i Vinter, var fremkaldt ved en eller anden ydre Aarsag f. Ex. Kulden og næret og forstærket ved dit eenlige Liv, der tillader Dig at dvæle alt for meget ved Dig Selv. Men, naar Du først er restitueret, vil dine lykkelige Forhold ogsaa bidrage til at styrke og vedligeholde din Sundhed. Naar jeg skal tænke mig en Stilling, som efter min Forestilling kan kaldes lykkelig, da er det din, og derfor haaber og venter jeg ogsaa, at Du opnaaer de 4 Sneese; det var jo desuden din Sal. Faders Alder. Men, jeg kan ogsaa godt tænke mig, at Du midt i Nydelsen af din Lykke kan ængstes ved Forestillingen om den Foranderlighed, der er alt Dødeligs Lod. For ethvert tænkende Menneske knytter sig jo til de glædeste Øieblikke allerlettest Tanken om Død og Grav. Ogsaa kan jeg godt forestille mig, at en stille Længsel efter den Fred, hvortil vi alle stunde, kan opstaae selv midt i de fredelige og yndige Pauluner, hvori Lykken har hensat Dig.

Det forundrer mig, at Du ingen Lykønskning modtog d. 1ste Juli; der maa da ingen Avissskriver, som dog gaae omkring som brølende Løver efter Nyheder, have opsnuset denne. Jeg haaber dog, at Du ikke opgiver dit Forsæt at udgive Elvedgaards Historie; et Udtog deraf med en Prospect kunde maaskee finde Plads i den Samling af danske Herregaarde, som T. Becker udgiver. Apropos! Du veed dog vel, at den Manuscriptsamling paa Lethrabort, over hvis Adsplittelse og Tab Du og Nyerup og jeg i sin Tid have klaget, ved bemeldte T. Beckers Held er opdaget i god Behold, aldeles fuldstændig — paa Lethrabort selv.

Uagtet jeg aldrig har eiet og aldrig vil komme til at eie en Tomme Land, interesserer mig dog Høsten og hvad dermed staaer i Forbindelse altid særdeles meget. Jeg haaber derfor, at Du eller rettere din Forpagter, den gode Wamberg — som in parenthesi bedes hilset — i Aar har haft en ønskelig Høst og kan vente fordeelagtige Kornpriser. Derimod vil vel neppe Kartoffel-Sygdommen kunne undgaaes hos Eder; i Nærheden af Kbhvn skal den allerede have begyndt at yttre sig.

Vore Udsigter vedblive at være mørke. Krprs. vil ikke meere komme hertil¹⁾; Kronpr. var ikke her sin Faders Fødselsdag! Overalt Misforstaaelse og spændt Forhold. Man har ventet en offentlig Declaration angaaende de sl. holst. Forhold; jeg troer ei, at den vil komme. Mod den øresundske Told reise sig flere og flere Stemmer — hvad skal Enden blive paa det Hele?

Jeg erindrer ei, om jeg ikke engang har spurgt Dig, om Du ei skulde kiende noget Exempel paa en Liigkiste, hængende i Jernkieder eller Kroge, foruden I. Gyldenstiernes i St. Knuds Kirke. Jeg kommer vel engang

¹⁾ Kronprindsesse Caroline Charlotte Mariane havde i Foraaret 1844 forladt Danmark for bestandig.

til at skrive noget om Chr. I. Grav i Roeskilde. Det danske Selskabs Historie har jeg lovt til næste Januar og har ogsaa begyndt derpaa, men da jeg maa deele mig mellem saa mange adspredende Arbejder og Forretninger, veed jeg ikke, om jeg vil kunne holde mit Løfte.

Mit Befindende er i det Hele ret godt, men jeg føler dog stærkt baade de legemlige og aandelige Kræfters Aftagelse; Sindsroe og Tilfredshed bliver mig stedse meer og meer uvant, og dersom Du, snarere med Haab end med Ængstelse, seer Bortgangen imøde, da gjør jeg det vist ikke i ringere Grad.

Og nu lev vel! min Ungdoms og Alderdoms Ven! Det er vel ikke at formode, at vi see hinanden Ansigt til Ansigt oftere her i Livet; men jeg veed, at Du i dit lykkelige Otium nu og da skiænker mig en venlig Erintring. I mangel mørk Stund tænker jeg med en glad, ei misundende Følelse paa Dig og paa din fredelige Boe. Din oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn d. 20de Sept. 1845.

170.

Elvedgaard d. 26 Oct. 1845.

Høistærede Ven! — — — Jeg befinder mig endnu i den samme aandelige Exaltation eller Ruuss, som da jeg sidst tilskrev Dig; min Elvedgaards Historie er alt under Pressen¹⁾ og jeg forbereder min »Historie over Carl Gustavs Feide i Fyen« til snarest muelig Udgivelse. Mit Helbred er ret godt og mit Humeur endnu bedre; og skjønt min gamle Hoste fra i Fior Vinter har begyndt at yttre sig igien i det sidste Par Uger, saa er jeg dog nu alt vant til bemældte Indquartering, og Vanen er jo den halve Natur. Høsten har været ypperlig her paa

¹⁾ Med dette Brev sender V. S. Expl. af 2. Hefte af Rudernes Historie til Fordeling i Kjøbenhavn.

Egnen (paa Raps, Æbler og Nødder nær); af Raps fik vi kun 54 Td, af Æbler i begge vore Hauger 3 Skp og af Nødder har jeg for min Person ikke faaet flere end 13; men Rug, Byg, Havre og Humle vare fortræffelige, ja! selv Kartofflerne paa det nær, at de nu raadne Dag for Dag og blive tilhobe til Svineføde eller Giødning. Med en Liigkiste, der hænger i Kroge, kan jeg paa Gyldestiernes nær, ikke tiene Dig. Hvad Du skriver om Udsigternes Mørkhed in politicis er saare rigtigt, men desto glædeligere ere de in historicis, og derfor forundrer det mig storlig, at jeg har havt 3 Breve fra Kiøb. og i intet af dem alle er det mindste Ord om det Beckerske Rigsarchiv, der dog, som jeg i mit stille Sind formoder, blot er en Forløber for en Rigs Historiografs Udnævnelse¹⁾. Dog — hverken hiint eller dette vedkommer i Grunden mig; jeg passer min Dont og saa længe jeg kan det, da moerer jeg mig i Grunden kostelig. Jeg har saaledes i de sidste Uger giennemgaaet alle Herredets gamle Kirkebøger, som begynde fra 1646, 11 store Folianter i Alt, og nogle af dem endogsaa 2 Gange, for deraf at samle Biedrag til Egnens Historie; og hvad der vilde være en Tortur for alle andre, er en sand Morskab for mig. Jeg er egentlig skabt til at være Munk i et videnskabeligt Kloster, som besad et uhyre Bibliothek og en stor Samlig Mscr. og Doc. Hille mænd! hvad skulde jeg ikke tumle mig fra Cellen til Bibliotheket, fra Bibl. til Archivet og fra Arch. til Klosterhaugen; men de 3 Ting, der nærmest henhøre til min Lyksalighed, neml. Bøger, Mscr. og Doc., maae jeg netop savne; thi K. Ras^s nødtørftige Excerpter (i hvor megen Umage han maaskee

¹⁾ T. A. Becker udnævntes 27. Aug. 1845 til Archivar ved det af Christian VIII oprettede historisk-genealogiske Archiv ved Ordenscapitlet; men Institutionen, der ingen Livskraft havde, faldt efter Kongens Død for en ny Tids Fordringer, og B. tilbragte Resten af sit Liv som extraordinair Medarbejder i Gehejmearchivet; jfr. Nr. 206.

endogsaa gjør sig) indløbe saa afbrudte og saa plukkeviis, at de i Grunden koste mig meere Umage at indføre dem og at faae dem til at passe i mit engang fuldendte Mscr., end det kunde koste mig selv at giennemløbe alle de Document Pakker, hvoraf de ere tagne. Men jeg tænker som saa, at vi skulle jo stedse savne noget her-nede, for iblandt at længes efter det Sted eller den Egn, »hvor ethvert Savn ophører«. Og nu lev vel, min inderlig kiære, gode og høistærede Ven! og mindes ret jevnlig Din med sand Høiagtelse ærbødigst som oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

171.

Elvedgaard d. 3 Nov. 1845.

Høistærede HEr Ven! Da jeg sidste Gang tilskrev Dig, havde jeg ikke Tid eller rettere sagt, ikke Plads paa Papiret at besvare Dig et Spørgsmaal, Du i et af Dine foregaaende Breve havde gjort mig, nemlig om min testamentariske Disposition over Elved. Da Du nu let kunde troe, at saadant hidrørte fra en Mangel paa Fortrolighed, saa vil jeg ikke undlade herved at indhente det Forsømte og at besvare Dig dette Spørgsmaal saa oprigtigt, som var Du min Skriftefader, hvorved dog Brevet meere vil faae Anseelse af en lille Afhandling end af et Brev, og Du altsaa maae væbne Dig med Taalmodighed for at faae det giennemlæst; og det saa meget meere, som jeg længst har ønsket at tale med Dig derom og derfor dobbelt længtes efter, at Du i forrige Sommer skulde have kommet herover. Der er egentlig endnu aldeles ingen Disposition gjort undtagen med Hensyn til de Legater, der ere bestemte for min Forpagter og min Jomfru, som nu har tient mig i 25 Aar og som jeg af flere Grunde anseer for mine quasi-Børn eller Stedbørn, samt for gl. Mad. Krag eller min fraskilte Kone, derimod er Gaarden selv tilbage at disponere over og skulde den

gaae til Deeling blandt mine nærmeste Arvinger efter Loven (formodentlig min Faders *Halv-Broders Børn*¹⁾), da vilde den blive udstykket i Lod og Qvintin 3: solgt og den indbragte Capital i mangfoldige Partikler divideret; thi min Faders Halvbroder havde 3 Børn og disse og især de to af dem have igien flere Børn; da nu Gaarden saaledes ikke paa den sædvanlige Vei kunde blive samlet, saa havde jeg først i Sinde lige saa godt, naturligviis mod vedbørlige Legater til mine Arvinger efter Loven, at skienke den til det Offentlige eller til en eller anden offentlig Indretning, Universitetet, Gymnasium eller sligt; men paa den anden Side ogsaa tænkt paa at testamentere den til »et enkelt Medlem« af min ovenomtalte quasi-Familie (der for det første kun nedstammer fra min Faders *Halv-Broder* og for det andet ved deres Nobilitation ere udtraadte af deres egen og indtraadte i Heinerne's Familie), og da er især mit Øie faldet paa den ældre Kammerjunker Wedel Heinens Søn, som nu ogsaa er Kammerjunker og Cancellist i Cabinetssecretariatet (skiønt jeg aldrig saae ham og heller ikke ønsker at gjøre hans Bekiendtskab; men Du kan sagtens lade mig vide, hvad Du veed om ham²⁾). Dog — der er meget, der i denne Sag gjør mig tvivlsom

1, ønskede jeg at vide, om Kongen, som dog egentlig, naar jeg testamenterede Gaarden til det Offentlige (hvad jeg oftere har yttret) blev min Arving, enten helst ønskede dette eller at den skulde gaae til min Faders

¹⁾ V. S.s Faders Halvbroder var Krigsraad Jacob Wedel til Kjærsgaard († 1807), der aldrig havde staaet i synderlig venskabeligt Forhold til Cancelliraad Simonsen. ²⁾ Resultatet blev, at den her nævnte yngre Kammerjunker Julius Christian Frederik Wedel-Heinen, f. 1814, d. 1887 som Gehejmeconferentraad, fhv. Overpostamtsdirecteur og Hofchef, blev indsat til Arving af Elvedgaard (se Biogr. Lex. XVIII); »han er efter Christian VIII.s Anmodning udset unter uns gesagt til at arve Elvedgaard« skriver V. S. til W. 18. Marts 1851.

Halvbroders Børn; og i dette Tilfælde, om da til Deeling eller til en enkelt af dem; og i dette Tilfælde hvilken? (thi de ere mig tilhobe lige kiære, da jeg aldrig har seet dem med mine Øine eller de have beviist mig den mindste Artighed, Opmærksomhed, Tieneste eller andet deslige),

2, fornærmes jo de 2 Sødskende, naar Gaarden udeelt testamenteres til den tredies Søn.

3, Vedligeholdes jo Navnet aldeles ikke ved Gaarden, fordie en saa fiærnt beslægtet og derhos en Adelsmand, der bærer et udlændisk Tilnavn, kommer i dens Besiddelse og

4, er det stedse ubehageligt, naar nogensomhelst paa Jorden skal see vor Død i Længsel i Møde og fryde sig, naar den indtræffer. Og af disse 4 Grunde har jeg endnu hidtil holdt det definitive Skridt tilbage, da det i Grunden er mig aldeles ligegyldigt, i hvis Hænder Gaarden efter min Død kommer og om den adsplittes eller ikke; thi det har i Grunden dog ogsaa noget behageligt, at være den *sidste* paa Pladsen og at vide, at naar man selv gaar ud, saa gaar med os det Heele til Grunde. Imidlertid naar jeg vidste Kongens Meening i saa Henseende, da troer jeg virkelig (da Vægtskaalene iøvrigt staae lige), at jeg vilde rette mig efter samme; thi *Hans* Naade har aldrig været og kan, i Følge min politiske Tænkemaade, aldrig blive mig ligegyldig; og derfor har det i Grunden ogsaa giort mig ondt (ingenlunde, at jeg ikke fandt mit Navn paa de senere Aars Promotionslister; thi den Tand har jeg længst trukket ud, da sligt er noget der blot ved personlig Opvartning kan erholdes; men), at mine Afhandlinger, som det synes, Aar for Aar med større Ligeegyldighed modtages og det saavel af Kongen (paa hvis udtrykkelige Opfordring de dog udgives) som af Prindsen; først takkede de mig selv, siden lode de deres Secretairer eller Bibliothekarere takke; d. 3 Sept.

1844 var det sunken ned til, at Justitz Raad Thiele lod sin Bibliotheks Skriver takke; og siden den Tid har jeg, uagtet de forskjellige Afhandlinger jeg har indsendt f. Ex. 5 Oct. og 15 Dec. 1844 og 15 Martz, 5 April, 10 Juni og 21 Oct. 1845, end ikke hørt et eeneste Ord, om de ere blevne *modtagne* eller ikke. Til en saa paafaldende Nonchalance kan der, som mig synes, kun tænkes to Grunde

1, enten at Justitz Raad Thiele (ligesom Prindsens Secretærer) aldeles ikke præsentere Kongen (og Prindsen) Bøgerne; saa at han maaskee ikke engang veed, at jeg lever, og langt mindre at jeg skriver. Eller

2, at Engelstoft, til hvem jeg engang, paa Grund af nogle dertil opfordrende Ord fra hans Side, skrev, »at jeg paa mit Helbred nær var tilfreds med hvad jeg var og havde og ikke skrev Bøger for at blive noget meere og større«, har forebragt disse Ord paa en fordreiet Maade; eller han eller andre maaskee nedsat mit Skriverie som noget aldeles unyttigt og som det var best man med »Ligegyldighed og Tilsidesættelse« bestræbte sig for at faae mig til at ophøre med. Dog — Du vil, som sædvanligt svare mig, at det er — hypochondriske Griller; men skjønt jeg er langt fra at være hypochondrisk, kan jeg dog ret vel føle en saa paafaldende Tilsidesættelse; thi mine historiske Samlinger maae nu have saa mange Mangler de have ville, saa koste de jo dog Kongen og Landet intet, og jeg veed desuden fra fleere Sider, at de ere brugbare og til Nytte for dem, der bearbejde det samme Fag som jeg, og meere forlanges der dog vel ikke af historiske Samlinger; at de forresten kunde være langt bedre og fuldkomnere end de ere, det har jeg jo selv fleere end engang offentlig tilstaaet; dog — det maae nu være hypochondriske Griller eller ikke; saa ønskede jeg dog gjerne, at Du vilde skaffe mig at vide,

1, om Thiele virkelig foreviser Kongen mine Afhandlinger eller ikke; og

2, om man i Ordenscapitlet (o: paa Ordens Secret. Contoiret) er tilfreds med min dertil afgivne Erklæring eller ikke? Jeg fik nemlig d. 4 Juni 1844 en strænge Ordre fra Ordens Capitlet om »uden Henstand at indsende min Biographie som en *Pligt* jeg alt længst havde *forsømt*« (kort i en Tone som om jeg skulde udslettes af Ridderlisten for denne Forsømmelse); derpaa svarede jeg *næste Dag* i et Brev til de *Kongl. Ridderordners Contoir* i Kiøb. (maaskee det var en urigtig Adresse?), at Aarsagen, hvorfor jeg ikke havde indsendt min Biographie, var den, at den *kort efter* at jeg var bleven Ridder, paa Overlærer Kofods Anmodning, var bleven trykt i hans Oversættelse af Conversations Lexicon, og hvad jeg siden havde virket, ligeledes trykt i Universitets Programmet for 1837 &c., ligesom de fleeste af mine Legater opregnede i Hoffmann Bangs Beskrivelse af Odense Amt &c.¹⁾, saa at jeg intet videre vidste at tilføie end en Fortegnelse over mine seenere udgivne Skrifter, som herved indsendtes &c. Om man nu derover er bleven stødt, det veed jeg ikke; og ligesaa lidet, om man forlanger, at jeg skal indsende en Udskrift af alt det, der allerede i bemældte Skrifter er trykt om mig eller ikke. Jeg formoder forresten, at den heele Reprimande hidrørte fra Ordens Historiographen Conf. Rd. E.²⁾, og vil derfor bede Dig om, at Du vil faae at vide paa Ordens Contoiret, om jeg har forseet mig i denne Henseende og hvorledes min Forseelse i dette Tilfælde kunde gøres god igjen eller redresseres. Det er mig høist magtpaaliggende at vide, da Kongens tilsyneladende Ligegyldighed for mine Afhandlinger netop fra den Tid begyndte og jeg naturligviis ikke ønskede for saa ringe en Aarsags Skyld at være

¹⁾ Hofman (Bang), Odense Amt S. 396 f. ²⁾ L. Engelstof.

i Unaade, langt mindre for den Sags Skyld af Ridderlisten at udslettes. Nu har jeg skriftet for Dig baade i den ene og den anden Henseende; det skal glæde mig, hvis Du nu med et Par Ord kan berolige mig eller i det mindste faae mig den sidst omtalte Sag bragt i Læmpe. Jeg vil tælle Dage og Timer, indtil jeg modtager Dit Svar; men svar mig desuagtet ikke, før Du kan give »fuldkommen« Beskeed om det sidst omskrevne. Din med Høiagtelse ærbød. som oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

172.

Elvedgaard d. 4 April 1846.

Høi Velbaarne HEr Conf. Rd. Dr. Prof. Werlauff
Command. af Db. Db. M. &c.

Tilgiv mig, at jeg, som sædvanlig, tilstiller Dig 30 Ex. saavel af 1ste som 2^d Hefte af min Elvedgaards Historie med Bøn om ved Bibliothekets og Vid. Selsk. Bud at besørge samme mod en Douceur omdeelte til dem, hvis Navne ere anførte paa den Dig meddeelte Liste. For saa meget som mueligt at skaane Dig for idelig Uleilighed har jeg denne Gang udsat Oversendelsen, indtil jeg kunde sende 2 Hefter paa eengang; og derfor har jeg ogsaa indtil nu maattet opsætte at takke Dig for Din sidste, ærede Skrivelse¹⁾, der i det mindste havde det Fortrin fremfor de foregaaende, at den var, hvad jeg saa ofte har ønsket Dine Breve, udførlig; endskiønt den var affattet i alt for ubestemte Udtryk til, at jeg af samme kunde fatte Din egentlige Meening. Forresten har jeg nu baade faaet Brev fra Kongen og Kronprindsen og kan nu ret vel dermed give mig tilfreds paa nogle Aars-tid eller meere; thi jeg ønskede blot at erfare om (og hvorfor) jeg var faldet i Unaade, og jeg seer nu af Brevene, at dette efter al Sandsynlighed neppe kan have

¹⁾ Denne Skrivelse haves nu desværre ikke.

været Tilfældet, og altsaa kan jeg dermed ret godt slaae mig til Roe indtil jeg dør; og efter den Tid er den jordiske Naade eller Unaade mig formodentlig saare ligegyldig. — — — Til Slutning tillade Du mig at anbefale mig Din Fremtids Bevaagenhed, og jeg beder Dig være overbeviist om, at det er med sand Høiagtelse, at jeg undertegner mig som Din ærbødigst og forbindtligst heng.

Vedel Simonsen.

173.

Høistærede, kiære Ven! Indtræffende Examina og andre uopsættelige Embedsforretninger samt af og til Upasselighed have hidtil hindret mig fra at besvare din sidste Skrivelse af — 4de April.

De tilstillede Exemplarer ere fordeelte til Vedkommende — paa nogle Faae nær. — — — Ogsaa af dette Skrift er udkommen et *andet*, men ikke udtrykkeligen et *første* Hefte. Ogsaa dette Skrift indeholder vist nok mange interessante statistiske og personalhistoriske Bidrag, men ogsaa mange minutier, hvad dog letteligen undskyldes, da Gienstanden vedrører din egen Personlighed og dit hele Livs Erindringer saa nær. I gamle Kirkebøger kunne vist findes et og andet curieust og mærkeligt Træk til Tidens Characteristik, men blandt de her meddelte har jeg dog kun truffet faae Saadanne; jeg vilde derfor raade Dig at oeconomisere dermed i det Følgende. Jeg haaber, at Du ikke optager fortrydeligen disse fortroelige Bemærkninger af en gammel Ven; i en Recension ville de ei kunne forekomme, dels fordi dine Bøger meest ansees som »Mspt for Venner«, dels fordi her ikke eksisterer noget egentligt recenserende Tidsskrift. — — —

Det er mig kiært, at Du er kommen ud af Drømmen med Hensyn til den i din Imagination opstaaede Unaade;

jeg, som kiender Forholdene bedre, har aldrig troet derpaa.

Mad. Kragh¹⁾ er da gaaet ind til den Fred, hvorhen vi Alle stunde. Det var en ærlig, i sin indskrænkede Kreds høist agtværdig Kone. Hun mindedes Dig stedse med megen Velvillie og Hengivenhed. Hver Gang jeg fik Brev fra Dig maatte jeg lade hende vide, hvorledes Du befandt Dig, og lige til det Sidste var det hende tungt, at hun aldrig kunde vente at faae Dig oftere at see.

Det er nu saa længe siden jeg skrev mit sidste *udførlige* Brev til Dig (formodentlig engang i October), at jeg reent har glemt Detaillen deraf og altsaa ikke kan vide, hvilke de »ubestemte Udtryk« vare, hvoraf Du ikke kunde »fatte den egentlige Meening«. At denne imidlertid har været god og velvillig, er jeg mig bevidst. Der var i det mindste den gamle Tone deri, intet enten om »Bevaagenhed« eller »Høiagtelse«. Dog — intet meere herom! Jeg fylder nu snart mit 65de Aar og hverken venter eller ønsker mange flere. Vi ville altsaa neppe faae hinanden oftere at see i dette Liv; men jeg kan aldrig glemme, at jeg i din Omgang baade her og i Fyen har oplevet saa mange lykkelige, opmuntrende Timer.

Denne Gang tillader Tiden og Øinene mig ikke at skrive meere. Jeg vil altsaa slutte med at tilønske Dig af Hiertet den Sundhed og det Velbefindende, som kan sætte Dig i Stand til med fuldkommen Tilfredshed og Taknemmelighed at erkiende og nyde din lykkelige Stilling. Bevar ogsaa nogenlunde det fordums Sindelag mod din uforandret hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn. d. 14de Mai 1846.

¹⁾ V. S.s Svigermoder, Enkemadame Susanne Dorothea Kragh, født Nagel, døde 29. Marts 1846, 79^{1/2} Aar gammel.

Elvedgaard d. 24 Mai 1846.

Høistærede, kiære Ven! Du synes at stødes over, at jeg i mit forrige Brev bevidner Dig min Høiagtelse og anbefaler mig til Din Bevaagenhed, men Du turde uden Tvivl i denne (som maaskee i fleere) Henseender være for kritisk eller for nøieregnende imod mig; thi jeg maae dog best selv vide, om jeg virkelig føler *hiin* og om jeg virkelig troer, at *denne* baade kan være mig gavnlig og vigtig eller ikke; paa det sidste har jeg jo endogsaa et Beviis i de Landstings Extracter, Du var saa god at sende mig og som herved med megen Taksigelse remitteres. Da Beskiæftigelse og Arbeide er mig en Nødvendighed, saa anseer jeg enhver den for min Ven, der bidrager til, at jeg kan »vedblive« at arbeide (thi skiønt hvad jeg skriver maaskee blot er Fuserie, saa har dette Skriverie dog paa mit Helbred og mit Humeur en velgiørende, ja! endogsaa en aldeles uvurderlig Indflydelse), og jeg vil virkelig ansee det for en Bevaagenhed eller, om Du hellere vil, for et sandt Venskab, hvis Du tillader mig fra Tid til anden at faae Bøger fra Bibliotheket til Laans, saasom for *Øieblikket* nogle fleere af disse Landstings Extracter f. Ex. fra 1770 til 1790 inclus. samt Underretning om, hvor tidlig de begynde¹⁾. Af Dit seeneste erfarer jeg med Sorg, at Du heller ikke i *Sommer* og maaskee aldrig meere kommer her til Elved, og jeg havde dog som et Barn glædet mig til disse Dages Fryd; jeg vilde saa gjerne snakke med Dig og vilde ogsaa saa gjerne vise Dig min Hauge, hvori der selv i Aar ere giorte betydelige Forandringer (den er desværre! for stor, ellers troer jeg virkelig, jeg sendte den over til Dig med Pakkeposten paa et Par Dags Tid eller fleere). Min

¹⁾ W. havde efter V. S.s Anmodning laant ham en Del af de — meget sjeldne — trykte Fyenbo Landstings Extracter.

Elvedgaards Historie, hvoraf allerede nu paa nye 2 Hefter, neml. 3 og 4de, ere udkomne, vil til Slutning ogsaa komme til at indeholde adskilligt om min Barndom og Ungdom og tillige et Slags Beskrivelse over min Hauge; men hvad ere alle Beskrivelser imod den Fryd, hvis Du selv sad her i Haugen f. Ex. nede i Din »Eriks Hvile« (hvor Nattergalene i denne Tid ere saa tamme, at de løbe omkring Fødderne paa os) og talte lidt gammel Snak med Din oprigtigst som forbindtligst hengivne

Vedel Simonsen.

175.

25de Juni 1846.

Kiære Ven! Endelig kan jeg da overkomme at tilskrive Dig disse Linier, uden hvilke jeg dog ikke vilde tilsende Dig de ønskede fyenske Landstingsextrakter fra 1777 til 1790, som ere alle de Foregaaende; existere der nogle tidligere, da haver Bibl. dem ikke¹⁾. Disse ere engang kiøbte paa Auction.

Det er en Lykke for Dig, at dit Skriverie har en velgørende Indflydelse paa din Helbred og Befindende. Det Skriverie, som paalægges mig — og andet foretager [jeg] mig ikke — udføres med Ulyst og Besvær; og skulde Du skrive under alle de Embeds- og huuslige Adspredelser og ved Siden af et Huus, der opbygges og hvor der tømres, hugges og synges fra Morgen til Aften, vilde maaske Lysten forgaae Dig selv. Kunde jeg endda forfriske mig saa meget jeg gierne vilde ved Læsning.

Jeg takker Dig for din venlige Indbydelse, men jeg vil i Sommer, ligesaa lidet som i Fior og som vel nogen- sinde meere, kunne benytte den. Kunde jeg tilbringe 5 à 6 Aar — maaskee min øvrige Levetid — paa Elvedgaard! hvor gierne vilde jeg det ikke. Men for høist 8 Dage vil jeg ikke paatage mig den Anstrængelse, som

¹⁾ Landstingsextracterne omfatte Aarene 1754—1805.

Reisen vilde medføre. Her er atter en Forskiel mellem vore resp. Stillinger og Tilstande. Kunde Du overvinde Dig Selv og renuncere paa din Magelighed for i nogle faa Uger at besøge Kbhvn — thi at din Helbred ei vilde tillade det, er vel kun et Paaskud, fordi Du ei gider — da tvivler jeg ikke paa, at Du jo i den Tid vilde kunne moere Dig — Du maatte ellers være aldeles forandret — og naar Du havde seet, hvad Du ønskede, og var bleven tilstrækkelig kied af Stadens Tummel, hvori jeg ei vilde fortænke Dig, da drog Du hiem og med hver Fierdingvei nærmede Du Dig din Boelig, hvor Du i Roe og Mag kunde udhvile Dig. Men de Glæder, jeg kunde nyde i dit velsignede Huus og i dit mig saa kiære Selskab, vilde altid forbittres mig ved Forestillingen om alt det Arbeide, der ved Hiemkomsten ventede paa mig og styrtede ind.

Vist nok vil jeg d. 26de n. M., 40 Aarsdagen siden jeg første Gang saae Dig paa Dalund, tænke med en vee-modig Følelse paa Dig og paa de lykkelige Dage og ønske, at jeg kunde tilbringe den Dag i dit Selskab, men — det vil ogsaa blive ved det fromme Ønske.

Min eeneste Sommerrecreation vil da bestaae i, at jeg nogle Dage kan tage ud til Vedbek eller Jægersborg; men selv dette kan ei skee før efterat Kongen er bortreist, altsaa i Slutningen af Juli. I Fior besværedes vi af K. af Preussen og de svensk-norske Studenter; i Aar faae vi af [sic] K. af Sverrig paa Halsen. Hvad Uroe og Forstyrning det vil volde mig som Flere, kan Du ingen rigtig Forestilling gjøre Dig om. Naturligviis kan jeg vente dem paa Bibliotheket og det medfører da en heel Uges behagelige Forberedelser. — — —

Der kunde vel være Adskilligt endnu, jeg om et og Andet havde Lyst til at meddele Dig, naar det kun ei skulde skee skriftlig. Min Søster har i Aar endnu ikke seet noget Brev fra mig.

I næste Uge fylder jeg mit 65de Aar; jeg ønsker mig ikke mange Flere. Tænk paa den Dag, som ellers, med gammelt Venskab paa din altid og oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

176.

Elvedgaard d. 18 Juli 1846.

Høistærede Ven! — — — D. 2 Juli er da nu atter forbie for i Aar og jeg lykønsker Dig til Indtrædelsen i en nye Aargang; gid Du maatte faae det saa godt, som jeg ønsker Dig det! jeg satte den Dag aldrig Glass eller Thekop til min Mund uden at drikke paa Dit Velgaaende. Paa Søndag er det d. 26de og altsaa vor første Samfunds-
dag¹⁾ for 40 Aar siden; der har netop til den Dag mældt sig en Deel Odense-Bekjendtere til Besøg i mit Huus og min Hauge, og jeg skal ikke glemme at faae dem til at drikke Din Skaal i »det grønne«. Din oprigtigst som forb. heng. Ven

Vedel Simonsen

177.

Høistærede, kiære Ven! — — — Din forrige Kone har for et Par Dage siden bedet mig underrette Dig om, at Controlleur Fog i over 14 Dage har lagt syg paa Friderichs Hospital. Han har længe skrantet og i Sommer brugt den rosenborgske Brøndcuur, som nok ikke har baadet ham stort. Hvad han nu egentlig lider, kunde eller vilde hun ikke rigtig beskrive mig. Det var et Slags Byld, hvorfor han skulde have været opereret, dersom der ei af sig selv var gaaet Hul paa den. Imidlertid har han nu Feber og er meget afkræftet, saa at der ei er synderligt Haab om, at han igien kommer til Helbred.

¹⁾ Hvad V. S. mener med dette Ord, er ikke klart; hans første Møde med W. fandt Sted 17. Juli 1806, den 26. mødtes de for anden Gang (se Nr. 266).

Jeg mindes intet Aar, da Døden har bortrevet saa mange af mine Bekjendte, som dette. Ved 4 Begravelser har jeg været tilstæde. Hvert Aar gjør Kredsen snævrere. Jeg vilde derfor ønske, at ikke et saa svælgende Dyb var befæstet mellem Os to Gamle! Dog har det glædet mig ved Molbech og Knudsen (hvilken sidste nu igjen maa holde Quarantaine) at erfare, at Du, dengang de besøgte Dig, i det mindste, befandt Dig vel og ved godt Humeur. Kn. sagde mig ogsaa, at Du var sindet at afgive dine Samlinger eller endeel deraf til Oldskriftselskabets Archiv. Af min »Danske Selskabs Historie« trykkes nu paa 9de Ark; den vil formodentligen udgiøre 16—17 Ark. Hvor mange gamle Erindringer opstaae ikke hos mig ved at giennemblade den gamle Protocol, hvori dit og mit Navn saa ofte forekomme.

Nu forestaaer snart 31te Dec. Den Dag er mig den betydningsfuldeste, alvorligste og meest melancholske af alle Aarets Dage. Et Aar styrter ned i det bundløse Svælg — et andet begynder, for i sin Tid at gaae samme Vei. Vær forsikkret, at min Tanke paa den Dag ofte vil være paa Elvedgaard. Lev nu inderlig vel og tænk stundom paa din altid hengivne og forbundne Ven

28de December 1846.

Werlauff.

178.

Kbhvn. d. 4de Jan. 1847.

Høistærede, kiære Ven! Hvad jeg forudsaae, da jeg sidst tilskrev Dig, er nu indtruffet. Din gamle Ven Controlleur Fog afgik ved Døden Natten mellem det gamle og det nye Aar¹⁾. Hans Død hidrørte fra et Tilfælde i Urinveiene, hvori der var gaet Koldbrand. Han leed temmelig meget, inden han døde. Havde han levet til i Gaar, havde han fyldt sit 69de Aar; det skulde han nu

¹⁾ Jfr. Nr. 62.

ikke opnaae; han er gaaet ind til den Fred, hvortil vi alle stunde — Gud veed! om efter en lang eller kort Kamp.

Din forrige Kone har foreviist mig den Afd. Regnskab for dit Vedkommende, Kassebeholdningen samt dit sidste Brev til ham af 28 Dec. — — —

Nu ønskes din nærmere Bestemmelse for Fremtiden med Hensyn til dine Penge Affairer i Kbhvn. Jeg skal, om Du ønsker det, gjerne mod din Anviisning hæve dine Kvartaler; men beholde dem hos mig, som Controlleuren, kan jeg, som foruden mit eget private Regnskab har Bibliothekets Regnskab med 2 Contos og det Magnæanske Legats (over 26,000 Rbd.) at varetage, altsaa 4 forskellige Kasser at passe paa, ikke paatage mig. Din forrige Kone tilbyder sig at modtage Pengene og udbetale efter dine Anviisninger foruden de smaa løbende Udgifter m. m. Hun vil efter min Formening godt kunne bestride det, og skulde der nogensinde behøves et Raad, er jeg villig dertil. Imidlertid forventer hun herom din endelige Resolution snarest mueligt.

I Dag tager Skifteretten hans Boe under Forsegling. Der er et 2 Aar gammelt Testament. En Nørregaard er Executor Test. Arvingerne ville efter hans nærmere Bestemmelse blive hans mange Udarvinger. At Sophie (for Kortheds Skyld) skulde være betænkt, forventer hun selv ikke¹⁾. Hun kan blive boende i Værelserne for det første til næste Michelsdag og vil om mueligt see at faae en passende Logerende. Forøvrigt maa hun naturligviis føle sig temmelig eene og forladt, efterat hun i afv. Aar har tabt den Sidste af sine Omgivelser, med hvem hun har levet i 32 Aar. Hun var i Efteraaret i lang Tid temmelig svag og er i det Hele faldet af.

¹⁾ Controleur Fog havde dog betænkt hende med noget over 4000 Rd. i Bankactier (Werlauffs Erindr. S. 88). Den i Brevet nævnte Nørregaard er formentlig den Secretair N., der blev Fru Simonsens Lavværg og bedrog hende (Anf. St.).

Jeg ønsker Dig af Hiertet i det nu begyndte Aar saa megen Sundhed, at Du med Tilfredshed kan nyde dit lykkelige Otium! Gud skee Lov! at den stærke Frost ophørte saa snart, thi alle Fornødenheder stige til en saa enorm Priis som aldrig tilforn; hvorledes de Fattige faae Brødet, er fast ubegribeligt. Lev nu vel! Din oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

179.

Elvedgaard d. 9 Jan. 1847.

Høistærede, kiære Ven! Dit første Brev af 28 Dec. f. A. har i høi Grad glædet mig, for hvem et »venligt« Ord fra Dig henhører blandt Livets høieste og derfor ogsaa sieldneste Goder. — — — At Molb.¹⁾ og Knud. for øvrigt fandt mig »vel og ved godt Humeur«, var deels en Følge af den behagelige Exaltation, et Besøg af gamle Venner stedse frembringer hos mig; og deels at jeg den Tid ved Sommerens Varme var bleven forløst fra en trykkende Smerte i Milten, hvoraf jeg forrige Vinter havde laboreret; men saasnart Sommeren svandt, kom ogsaa Smerten igien, og siden Nytaar har jeg desuden været regaleret med Jernbylder og min sædvanlige Gammelmands Hoste. Dit sidste Brev har nu ogsaa virket deprimerende paa Humeuret; thi Cont. Føg og jeg bleve Studenter paa en og samme Dag 1798 og have siden stedse været Venner i Ordets bedste Betydning, og han gjorde mig, som Kiøb. Commissionær, særdeles gode Tienester; imidlertid — det gaar her i Livet som i Feldten; de falde baade paa høire og venstre Side af os, men det hedder immer: en avant! (eller: vorwärts!), indtil ogsaa den med vort Navn betegnede Kugle omsider rammer. Du skal altsaa have min skiønneste Tak for

¹⁾ Molbech havde besøgt V. S. i Eftersommeren 1846 (Personalh. Tidsskr. 4. R V, 100).

den venskabelige Maade, Du har arrangeret alting for mig paa i denne Henseende, og jeg seer ikke, hvorfor min forrige Kone ikke gierne for Fremtiden (især hvis hun engang iblandt tør spørge Dig til Raads) kan udrette mine Smaacommissioner for mig (og saaledes dog gjøre et Slags Vederlag for de 160 rdl., hun aarlig fra min Haand, — i Grunden siden sine Forældres Død ufor­skyldt oppebærer); jeg skal imidlertid derom med det allerførste (og, vil Gud, i Dag) tilskrive hende det nær­mere; nu er det blot om at gjøre ved Din Godhed at faae det nærværende clareret og opgiort, saa begynde vi fra Nytaar af et nyt Regnskab med Sophie. — — — Med sand Høiagtelse Din oprigtigst som forbindtligst heng.

Vedel Simonsen.

180.

Elvedgaard d. 28 Martz 1847.

Høistærede Ven! I Følge Dit gode Løfte giver jeg mig herved den Frihed at oversende Dig Anvisningen paa mit Annum med Bøn om, efter at have hævet det, at udbetale det til min forrige Kone. — — — Derimod havde jeg en anden Bøn — — — at andrage for Dig; den sidste Capital, jeg havde udestaaende, nemlig 3000 dl., er mig opsagt til Udbetaling i næste Juni Termin, og da jeg ikke kan faae dem udsatte her til Lands (uden i Odense Byes *private* Amortisations og Laanefond til $3\frac{1}{2}$ p. C.), er der intet andet for mig end at sætte dem i Kongens Casse; men *saa mange* var jeg dog egentlig ikke for at betro Sophie eller rettere hendes Commissionærer og vilde derfor bede Dig, om jeg ikke maatte sende Dig dem og at Du paa mit Navn vilde indsætte dem i den Kongl. Kasse eller, hvad som er det samme, købe Kongl. Obligationer for dem (da jeg virkelig paa Grund af de mange Indbrud, der i Aar skeer, og end fleere, der inden Høsten forventes) virkelig ikke tør have dem nogen

Time liggende i mit Huus. Forresten var det vistnok best, at Du til den Tid selv kom herover og ikke blot hentede disse Penge, men ogsaa hialp mig at arrangere mit Successionsspørgsmaal eller mit Testament; men paa den Glæde som paa saa mange andre maae jeg naturligviis renoncere og skal endda kalde mig lykkelig, hvis Du blot tillader mig at oversende Dig disse Penge med Posten, hvis jeg lever saa længe. Jeg kunde i øvrigt have meget at tilskrive Dig om, men for denne Gang tillader Rummet det ikke, og jeg maae altsaa slutte med at tilønske Dig og Dit Huus den glædeligste Paaskefest, som jeg tilbringer med Hoste og anden Elændighed inden lukkede Døre. Din med Høiagtelse og Oprigtighed ærb. som forbindtl. heng.

Vedel Simonsen.

181.

Elvedgaard d. 18 April 1847.

Høistærede Ven! Da jeg erfarede, at Du var blevet Rid. af Æreslegionen, havde jeg i Sinde at opsætte min Gratulation, til Du (tilligemed en heel Deel andre Commandeurer og altsaa formodentlig ogsaa Bispen i Odense), var blevet Storkors af Danebrog, hvilket man siger til næstkommende 28 Juni¹⁾ skal skee; men da jeg tillige modtog Brev fra Sophie, at Du havde været saa god at hæve min Gage og at Du derhos selv var upasselig, kunde jeg ikke undlade strax at skrive saavel for at lykønske Dig, som herved skeer paa det oprigtigste, som for at takke Dig for Din Uleilighed med Gagen og at ønske Dig, at Din Upasselighed ved Hielp af hiint »franske Plaster« som snarest maae gaae over. — — — Forresten lykønsker jeg ogsaa det Kongl. Bibliothek, at det nu har gienfundet det Theatrum urbium Braunii med den gamle Grundtegning over Odense, som jeg for et Par Aar siden

¹⁾ Dronningens Fødselsdag.

bønfaldt saa smaaligen om at laane¹⁾, da jeg nu af Wegeners A. S. Vedel p. 190 seer, at han ikke allene har seet dette Exemplar paa Kongens Bibliothek, men endogsaa havt det til Udlaan fra samme. Hvorledes gaar det endelig med de Kiøb. Professorers længst bebudede Svar paa de Kielske Professorers allerede gamle Udfordring?²⁾ de ville maaskee bie saa længe, indtil Landet causa qvæstionis selv er tabt, ligesom vi biede med at beskrive Guldhornene, indtil Tyvene havde stiaalet dem. Her paa Gaarden gaar det (hvis det ellers interesserer Dig) ved det gamle; Hoste, Jernbylder, Miltsmerte, Colik og allehaande andre gammeldags Besværligheder afvexle troeligen med hinanden, og der er derhos ingen, der engang ved et venligt Ord gider lindre disse mine Plager eller som den barmhiertige Samaritan gyde Olie i Saarene, de gaae mig alle forbie som de stolte Pharisæer. Dog derom tør man vel ikke engang tale til de glade og tilfredse (eller dem, der i det mindste havde Aarsag til at være det), og derfor vil jeg slutte med at ønske Dig den glædeligste Pindsefest og at takke Dig for alt godt i gamle Dage; og kan der vist ingen af et oprigtigere Hierte ønske Dig snarest muelig Restitution end Din ærbødigst som forbindtl. heng.

Vedel Simonsen.

182.

Kiære Ven! Det havde netop været min Hensigt i Dag at besvare dit forrige Brev af 28de Marts, og da jeg nu i dette Øieblik modtager et ditto af 18de d. M., haver jeg saa meget mere Opfordring dertil og vil nu saavidt gaae punktviis frem.

Det generer mig paa ingen Maade at hæve dit Annum saa længe jeg selv hæver mit, da det skeer til

¹⁾ Se Nr. 122, 124, 154 og 155. ²⁾ Se det følgende Brev.

samme Tid og paa samme Sted; det er mig heller ingen videre Uleilighed at bringe eller sende Beløbet ud paa Maltmøllen¹⁾. — — —

Paa den Glæde at see Dig og Elvedgaard i Sommer maa ogsaa jeg af flere Grunde gjøre Afkald. Dit Successionsspørgsmaal maa Du vel Selv bedst kunne arrangere; jeg mindes engang at have foreslaaet Dig Opretelsen af et Kloster, Hospital, Asyl ell. lignende for glee ugitte, aflægse literati, som aldeles mangler her i Landet; dog vilde vel et Saadant in praxi blive vanskeligt at indrette.

Min Upasselighed bestaaer i et Recidiv af et Tilfælde, som Du maaskee vil mindes jeg har havt to Gange tilforn²⁾ — — — For henved 4 Uger siden kom Tilfældet igien, uden at jeg kan vide Aarsagen, dersom det ikke hidrører fra min jævnlige Obstruction, men af den har jeg lidt i mange Aar og nu vare dog henved 11 Aar forløbne siden sidste Gang. Jeg har nu maattet holde mig inde i over 3 Uger; jeg bliver hver Dag forbunden, maa oppebie, at Saaret af sig selv læger, og kan ei vide, hvorlænge det vil vare³⁾. Imidlertid paa hvile mig flere Arbeider (af Dske Selskabs Historie trykkes, Gud skee Lov! nu Registeret); paa Mandag 8 Dage skulde jeg examinere; meget maa opsættes; under alt dette lider Humeuret meer end sædvanlig. Paasken gik hen for mig temmelig mørk; hvorledes Pindsen vil blive, maa Gud vide. Jeg kan altsaa, nu i det mindste, ei saa ganske have Aarsag til »at være glad og tilfreds«. Bedre end Du haver jeg det vist ikke.

Til R. af ÆL. blev jeg allerede udnævnt i December f. A. Jeg havde Decorationen en Maaned, før jeg ansøgte om Tilladelse til at anlægge den, og jeg havde

¹⁾ Det følgende Stykke handler om Anbringelsen af V. S.s 3000 Rd.
²⁾ Tilfældet var en Absces i Pandehulheden. ³⁾ Jfr. W.s Erindr. S. 154.

været sindet slet ikke at ansøge derom og consequenter heller ikke anlægge den, dersom jeg havde troet, at det kunde gaae an eller forblive ubekendt.

De kbhvske Professorers Svar til Kielerne skal conciperes af Prof. Juris Larsen og dernæst gennemgaaes af Os Andre; men Engelstoft har været syg i 6 Uger og vil neppe kunde gjøre meget derved. Om en og anden Punkt ville vi maaskee ei blive eenige. Kort sagt, der kommer neppe noget væsentligt ud af det Hele, som i hvert Tilfælde kommer alt for seent¹⁾.

For din eventuelle Gratulation til Stor- af D. haaber jeg, ligesaa lidet som Biskop Faber nogensinde at faae Anledning til at takke. Andre muelige Promotioner ville formodentligen blive udsatte til den Oldenborgske Stammes Jubelfest i September næste Aar. — — —

Og hermed byder mit Hoved og mine Øine mig at slutte. Jeg vil ønske Dig, hvad jeg ønsker mig selv — Taalmodighed til at bære, hvad der er Os tilskikket. Enhver veed bedst, hvor Skoen trykker; men Du har dog det forud for mig, at Du, naar Du lider, kan pleie Dig selv i al Roe og Mag, at Ingen har Krav paa din Tid og din Virksomhed, at Du ei behøver at tale med Andre end dine daglige Omgivelser. Alt det Modsatte finder Sted med mig. Hermed Gud befalet! Lad mig snart høre noget fra Dig og tænk stundom paa din gamle, altid hengivne Ven

Werlauff.

20de April 1847.

¹⁾ Commissionsbetænkningen, der indeholdt Motiverne til det Kgl. aabne Brev 8. Juli 1846 ang. Arvefølgen i Slesvig, fremkaldte en af ni Kieler-Professorer skreven Kritik, der udkom i Hamborg; til at imødegaa denne fattede en Del juridiske og historiske Professorer ved Kjøbenhavns Universitet paa H. N. Clausens Initiativ den Plan at udgive et Skrift om Arvefølgeordenen i den danske Stat. Det første Resultat heraf blev J. E. Larsens Afhandlinger i »Antislesvigholstenske Fragmenter«. Jfr. H. N. Clausen, Optegnelser om mit Levned og min Tids Hist. S. 306 ff.

183.

Kiære Ven! Da jeg intet har hørt fra Dig siden mit Svar paa dit Seeneste af 18de April d. A., kan jeg ikke vide, om det mueligen er dit Ønske, at vor — i den sidste Tid — rigtig nok meget sparsomme Correspondence aldeles skal ophøre. Imidlertid kan jeg dog ikke undlade i Dag at tilskrive Dig disse Linier, som netop paa Mandag, din 67de Fødselsdag kunne komme Dig tilhænde. At Du i Sommer befandt Dig vel efter Omstændighederne, erfarede jeg af Molbech; at det siden har continueret, paa den sædvanlige Hoste nær, har jeg ogsaa erfaret. Hvad mig angaaer, da er det Tilfælde i Panden, hvorom jeg nok tilskrev Dig, uforandret, og da jeg efter 11 Aars Forløb har faaet det tredie Gang, tør jeg i min nuværende Alder ei haabe, at det nogensinde forlader mig. Det er et aabent Saar, som vedbliver at suppurere fra sinus frontalis; det er vel pus laudabile, som Lægerne sige, men da jeg bestandig maa bruge Plaster, generer det mig dog meget. Jeg har maattet trække mig tilbage fra mange Steder, hvor jeg tilforn undertiden er kommen; jeg bliver da hjemme og læser, hvilket igien medtager Øinene og Humeuret; kort, dette Tilfælde danner et Vendepunct i mit hidtil førte Liv. Med alt det befinder jeg mig for øvrigt ret vel, kan bestride saa taliter qualiter mit dobbelte Embede; jeg maa takke Gud for, at det ikke er værre, og trøste mig ved mit fyldte 66de Aar!

I Vid. Selskab blev en Comitee nedsat til at give Betænkning om dit indsendte Arbeide; den bestod af Professorerne Madvig, N. M. Petersen og Westergaard. Havde Et. Rd F. Magnussen været tilstæde og rask, vilde han upaatvivleligen være bleven valgt; men han er nu yderst svag og vil næppe overleve denne Vinter¹⁾. — — —

¹⁾ I Oversigt ov. Videnskabernes Selsk. Forhandl. i 1847 S. 92, Mødet

Og hermed lev vel! Modtag mine bedste og hierteligste Ønsker til din Fødselsdag! Maatte din Helbred i næste og i flere paafølgende Aar — thi dette er jo snart til Ende — blive saa god som mueligt. Andet Gode i Livet, som Du mangler, veed jeg ikke at tilønske Dig. Vil Du engang glæde mig med nogle Linier, vil jeg derfor være taknemmelig; haver Du derimod ikke Lyst eller Tid at skrive, da finder jeg det meget tilgiveligt. Vi see hinanden neppe mere i dette Liv; men jeg formoder dog, at naar din Tanke i mangen eenlig Stund henvender sig til yngre og lykkeligere Dage, den da ogsaa omfatter mig, ligesom min Tanke ofte omsvæver Dig.

Venligst Hilsen til dine gamle Omgivelser! Din oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn d. 18de Dec. 1847.

184.

Elvedgaard d. 22 Dec. 1847.

Ædle Ven! For Din kiærkomne Gratulation, som jeg modtog i Gaar Morges, aflægger jeg Dig herved min oprigtigste Taksigelse; men Du er i en svær Vildfarelse, hvis Du troer, at jeg gierne vilde vor Smule Correspondence (et Par Breve om Aaret) skulde ophøre; nei! min ædle Ven! at jeg (som jeg af Dit Brev maae formode) ikke har besvaret Dit seeneste, maae enten grunde sig paa, at det intet indeholdt, som udfordrede Svar, og en Landmand har naturligviis sielden noget at berette, der kunde have Interesse for en Kiøbenhavnner; eller er maa-skee endogsaa skeet af Skaansel mod Dig selv, fordie Du hver Gang beklager Dig over, at det falder Dig saa svært at vinde Tid til at besvare mine Breve. Hvad Dine Breve forresten angaar, da har det stedse været

3. Dec., hedder det: Professor Madvig forelæste Indledningen til et Skrift af Etatsraad Wedel-Simonsen om det hebraiske og det gamle nordiske Tungemaal's Lighed.

mig en Festdag, naar jeg modtog et saadant, især naar det ikke var altfor kort. At jeg ikke har sendt Dig de sædvanlige Ex. af Elvedgaard N° 3 & 4, grunder sig paa, at Du hver Gang har frabedet Dig fleere og fleere og beklaget Dig over den Uleilighed, de forvoldte Dig; og at jeg ikke har sendt K. Ras. de sædvanlige Ex., grunder sig paa, at jeg jo ikke kunde vide, om han i den lange Tid (vist langt over Aar og Dag), jeg ikke har seet Brev fra ham, maaskee havde forandret Boepæl og Adresse; overhovedet var det en Tid lang min Hensigt, at hverken disse el. næstfølgende Hefter skulde udgives el. komme blandt Folk før efter min Død. At jeg indsendte et Stk af min philologiske Afh: til Vid. Selskab (uagtet jeg forud kunde vide, at den formedelst sin »ucritiske« Sammen- dyngen af raae Materialier af vore Nutidens Lærde vilde blive casset), er skeet, fordi jeg desuagtet i min Interesse for Sagen selv, maaskee alt for lettroende, ind- bildte mig, at der i saa svær en Masse af Samlinger maaskee dog turde være enkelte Guldkorn at finde, som kunde være Opbevaring værd, og derfor vilde vide Kyn- diges Dom, om det kunde lønne Umagen at ordne de øvrige $\frac{4}{6}$ af samme¹⁾. Min legemlige Tilstand er forresten endnu som før (naar jeg ikke for Øieblikke exalteres ved kiærkomne Besøg el. venskabelige Breve) stedse li- dende — — — og det, der især foruroeliger mig meget i denne Vinter, er, at jeg skal miste alle mine gamle Folk; min 64 Aars gl. Haugekarl, der har været her fra Dreng af, har ikke alleene giftet sig, og min unge Stue- pige og Kudsk have samme Hensigt, ligesom min Kokke- pige er i velsignede Omstændigheder; men min 44 Aar gl. Jomfr. Hvalsøe, som nu har tient mine Forældre og mig i 25 Aar, er nu ogsaa paa Spring til Brudeseng med en Cand. Ludvig Boesen, der knap kan føde sig selv,

1) Jfr. Nr. 186.

langt mindre hende¹⁾); og min Forpagter og Forvalter Wamberg, som ligeledes har tient os i 25 Aar, søger nu en større Forpagtning. Hvad bliver der saa af Din gl. fyenske Patient og hans Eremitage? Gid den Tid var overstaaet el. ogsaa mine Øine maatte lukkes forinden! Skulde Du tale med Sophie²⁾ i den tilstundende Ferie, da maaskee Du vilde tiene hende med et el. andet godt Raad mig til Bedste; thi jeg har tilskrevet hende, at hun strax efter Nytaar vilde sende mig Overskudet af mine Penge, hun har i Hænde (enten i Kgl. Obligationer el. i Banko) med Posten, og jeg er bange for, hun finder ikke Rede deri. Og nu en glædelig Juul og et lykosaligt Nytaar af det oprigtigste Hierte! Gid Du aldrig maae prøve den Eensommes og Forladtes Lidelser paa de gamle Dage, om Du endogsaa skal lide nok saa meget af Brud og Værk i Din Stakkels Pande! Din uforandret og oprigtigt heng.

Vedel Simonsen.

E. S. Kom den anden Deel af Dine Antegnelser til Holbergs Lystspill aldrig i Trykken? — — — Hav Tak for Underretningen om Tidspunktet for det Oldenb. Jubil.³⁾, men mig kan det nu være ligegyldigt; thi om jeg endogsaa levede saa længe og virkelig omsider (efter i 22 Aar at have været Rid.) blev Command., saa blev jo alle Command. Storkors og de fleeste Rid. Command., og saa var der for mig selv deri jo ingen Forfremmelse. Hvorfor taler Du forresten ikke et Ord om Constitutionen; det er jo nu eine weltkundige Sache. Lev vel!!!

1) Jfr. Nr. 40. 2) V. S.s fraskilte Hustru. 3) Christian VIII paa-tænkte at fejre det Oldenborgske Kongehus' Jubelfest i September 1848. Werlauff hørte til de Lærde, der skulde forherlige Festen ved literaire Arbejder, og havde meddelt V. S. Underretning om Jubelfesten.

Kiære, gamle Ven! Du har samlet gloende Kul paa mit Hoved ved at besvare mit korte Gratulationsbrev med et langt og indholdsrigt. Jeg benytter derfor nogle ledige Øieblikke den 2^{den} Juledag til at giengielde din kiærkomne Skrivelse, besvare dine Spørgsmaale, yttre min Meening om et og andet samt endelig meddele Dig nogle af vore nyeste Nyheder. Begyndelsen skeer altsaa nu; naar Slutningen følger, beroer paa Tid og Omstændigheder. — — —

De to sidste Hefter¹⁾ har jeg læst med Fornøjelse og jeg troer, at deres Interesse vil stige med Tiden, da man hverken haver eller kan vente meget af den Art. K. R., som boer paa sit gle Sted (Gothersgaden?), kommer nu og da til mig og talte endnu sidst om, at han snart skulde skrive Dig til; han er idelig fordybet i Forretninger og Arbejder deels for sig selv, deels for Andre, navnlig for Fortsættelsen af Dske Magazin. Hans Stilling ved Geh. Archivet kan mueligen snart blive forbedret. Et. Rd F. Magnussen afgik ved Døden Jule Aften, efterat han siden Nytaar havde skrantet og siden Foraaret meer og meer var debileret. Han var 2 Maaneder yngre end mig og — som Du vil erindre — af en stærk Legemsbygning. Men han havde aldrig havt ringeste Begreb om Diæt. Han spiiste altid meget, især stærke og ufordøielige Spiser, drak dertil Viin og Øl, kom hyppigen til Dineer, spiiste ofte varm Mad om Aftenen, gik til Sengs og sov et Par Timer efter Middagsmaaltidet og — hvad der var det værste — gjorde sig dertil aldrig nogen Legemsbevægelse uden den nødvendige Gang i Forretninger. I Sommer laae han et Par Uger paa Klampenborgs Vandcuuranstalt, men uden Virkning. Efter

¹⁾ Af V. S.s Saml. til Elvedgaards Hist.

nogle Dages Delirium og Stupor kom han den sidste Dag til sig selv og kiendte igien sine Omgivelser. Hans sidste Ord vare: »Er det ikke Juul i Dag?« Som gl Islander nærrede han nemlig megen Interesse for Julefesten. Hvo der nu bliver hans Eftermand, vil vel snart vise sig. Man meener, at Stemann interesserer sig meest for Knudsen, som allerede i Sommer blev constitueret og som vel vil og kan nøies med de 1200 Rbd., Formanden havde i Gage; men uden Tvivl vil ogsaa Prof. N. M. Petersen, som er temmelig kied af sin Stilling ved Universitetet, ansøge om Posten; mueligen kunde ogsaa den Kongel. Historiograph, Lector Wegener¹⁾ faae det i Sinde. Det feiler ikke, at endnu Flere ville melde sig. Jeg kan i denne Tid ei undlade at tænke paa Sal. Thorkelins Transactioner med Dig og mig i den Anledning for meer end 30 Aar siden!²⁾ For øvrigt har Sindslidelse og Ærgrelse ogsaa havt megen Deel i hans Sygdom og paafølgende Død; 1. I Fior døde hans nærmeste Slægtning, en islandsk Studerende, hans Søstersøn, som netop skulde have været ned til Kbhvn, men kort før druknede 2. Runamosagen. 3. Den Opposition, der i afv. Aar reiste sig i Oldskriftselskabet imod Bestyrelsen, rigtig nok nærmest mod Et. Rd Rafn, men som ogsaa rørte F. M. som Vice-Præsident; endelig 4. brændte engang i September det islandske literære Selskabs Oplagsskrifter i et Pakhuus ved Gl Strand, som M. bebreidede sig ei at have ladet assurere. — — —

Til anden Deel af mine Antegnelser til Holbergs Lystspil har jeg mange Materialier samlede, men jeg paatvivler, at jeg nogensinde faaer Tid og Kræfter til at bearbejde dem. Mine Embedsforretninger aftage ikke, og

¹⁾ Lector ved Sorø Academi, Dr. Caspar Frederik Wegener (1802—93), der i Sommeren 1847 var bleven Kongl. Historiograph, udnævntes 11. Marts 1848 til Gehejmearchivar; entled. fra Nytaar 1883 som Gehejmekonferentsraad. ²⁾ Se W.s Erindr. S. 95 f.

nolens volens maa jeg af og til paatage mig et og andet Skriverie, saasom for nærværende Tid 1. En Beskrivelse over Christ. I. Kapel i Roeskilde Domkirke, i hvilket i Sommer Chr. I. og Dronnings Kister i Kongens og Kr. Prindsens Nærværelse bleve aabnede. — — — Jeg giver derved tillige en Udsigt over de danske Kongers og Dronningers Begravelse i Middelalderen. 2. et Program til næste Jubelfest, om jeg ellers oplever den Tid, indeholdende Universitetets Historie i den catholske Periode. Skulde Du kunne meddele mig af din rige Forraad et eller andet til noget af disse Æmner, vil jeg derfor være meget taknemmelig. Apropos! veed Du, at Prof. T. Becker paa sin Reise i Sommer i Jylland fik to nye Dagbøger af Eske Brock; han lofte mig at tilskrive Dig derom; mueligen kunde Du faae i Sinde ogsaa at udgive disse.

Den sidste Forestilling, F. M. underskrev fra Antiqu. Commissionen, er nu kommen fra Kongen med gunstig Resolution. Assistenterne ved Museumet og det nye Archiv¹⁾ have alle faaet Tillæg; Sorterup²⁾ er bleven Commissionens Secrétaire i Thomsens Sted og — hvad der er det vigtigste — Worsaae³⁾ er bleven Medlem af Commissionen samt Inspecteur over alle Oldtidsmonumenter i Riget med 600 Rb. aarlig Gage; han skal desuden i den Anledning foretage aarlige Reiser.

Jeg har søgt din f. K. engang, men ei truffet hende hjemme. Strax efter Nytaar haaber jeg at tale med hende og skal da erfare, hvormeget Beløb der er til Disposition. — — —

¹⁾ Det historisk-archæologiske Archiv under Commissionen til Oldsagernes Opbevaring. ²⁾ Numismatikeren og Archæologen Julius Benjamin Sorterup (1815—49) blev 27. Dec. Archivar ved det hist.-archæol. Archiv under Commissionen for Oldsagernes Opbevaring, 1848 Præst. ³⁾ Oldforskeren Jens Jacob Asmussen Worsaae (1821—85) blev 22. Dec. 1847 Inspecteur over de antiqvariske Mindesmærker og Medlem af Commissionen for Oldsagernes Opbevaring; efter C. J. Thomsens Død Museumsdirecteur 1866.

Jeg tør ikke haabe, at Stemningen ved den forestaaende Jubelfest vil blive den gunstigste. Forholdet til Hertugdømmerne, hvor Jubelfesten ogsaa holdtes 1749, Oppositionen vil gjøre sit Bedste for at faae Festen blot betragtet som en dynastisk. Imidlertid er det at formode, at den store Masse af Rangspersoner og Decorerede ved denne Leilighed vil erholde en yderligere Forøgelse. Fortienesten voxer hurtig frem her til Lands. *Nogle* Commandeurer ville vel blive Storkors og *nogle* Riddere Commandeurer, men neppe saa mange, som Du synes at antage. At en saa gammel Ridder som Du endelig maa blive Commandeur, forekommer mig lige saa sandsynligt, som det Modsatte vilde være uskiønsomt. Uden Tvivl vil til den Tid fra en eller anden Kant dit Navn ogsaa komme i Forslag. Hvad mig selv angaaer, da kan jeg i den Henseende være ganske roelig; jeg behøver hverken at befrygte Forbigaaelse, Misundelse ell. besværende Lykønskninger ved denne Leilighed. Hvad Du skrev om Constitutionen, var mig dengang aldeles ubekjendt; senere har jeg rigtig nok erfaret, at lignende Rygter skulle circulere paa Landet, men jeg tvivler om, at det bliver mere end Rygter.

Hvor beklager jeg Dig ikke, gamle Ven!, at Du nu i din Alderdom og med en svagelig Helbred skal nødes til nye Omgivelser. Hvad angaar Piger og Karle, da kunne de vel snart erstattes; de skifte vel af flere Grunde hyppigen hos Dig som hos andre paa Landet. Men din skikkelige, ærbare Jomfru Hvalsøe, som af Kiødets Begiær lader sig lokke til Ægttestanden, hvor hun — — — maa-skee vil skaffe sig mangehaande Besvær, endog Savn paa Halsen og mueligvis mangan Gang med Anger og Længsel tænker tilbage paa de 25 sorgfrie og fredelige Aar. Dog tvivler jeg ikke paa, at Du jo letteligen vil kunne erholde et skikkeligt Fruentimmer, som i Livets Efteraar vil paaskiønne en Stilling som den, Du kan byde hende

som Husbestyrerinde. Værst anseer jeg i det Hele Wamberges Flytning for. Du havde nu engang vænt Dig til dette godmodige Menneskes Selskab. Nu kommer der i hans Sted en nye, rimeligvis Ung, gift eller i Begreb med at gifte sig, som vil begynde med en mindre Forpagtning, inden han kan opnaae en større. Saaledes skal intet her i Verden være fuldkomment! — — —

Aarets sidste Dag er for mig den alvorligste og betydningfuldeste. Gud veed, hvad det næste Aar vil bringe? Forsynet lægge hverken paa Dig eller mig større Byrde, end vi kunne bære! De bedste Ønsker for din Helbred og for Din Roe sendes Dig fra din altid og inderlig hengivne Ven

Werlauff.

31. Dec. 1847.

186.

Elvedgd. hel. 3 Kongers Aften 1848.

Høistærede Ven! — — — Om den forestaaende Constitution veed jeg intet andet, end at Kong Balthazar (Christensen)¹⁾ er reist omkring for i Bondevennernes Selskaber at bekendtgjøre, at Udkastet til samme i denne Tid circulerer blandt Sjællands Magnater og var d. 3 Dec. hos Moltke paa Aagaard²⁾ for at forelægges næste Gang i Stænderforsamlingen. F. Magnusens Død beklager jeg ret meget, men trøster mig ved, at nogle af mine Venner ved denne Leilighed komme til Brød. Til Dit Skrift³⁾ om Kongernes Begravelse &c. (et Emne jeg ved denne Leilighed finder høist omineust) kunde det vel være, at jeg havde et og andet ubetydeligt Biedrag, men mine Saml. ere, desværre! ordnede paa en saa *uordentlig* Maade,

¹⁾ Overretsprocurator Balthazar Matthias Christensen, en af Lederne i Bondevennernes Selskab. ²⁾ Diplomaten, Gehejmeconferentsraad Grev Carl Emil Moltke, der havde været Medlem af Stænderforsamlingen i Roskilde. ³⁾ De hellige tre Kongers Kapel i Roeskilde Domkirke. Kbh. 1849.

at jeg ikke kan finde slige particularia, naar jeg helst vil have dem. Du trøster mig nok med, at om mine gl. Folk forlade mig, saa kan jeg vel faae andre igien, men *det bliver dog aldrig de gamle* og for det andet er (ved Hoveriets successive Friegivelse, i hvilken Anledning man nu ved Herregaardene holder 24 Karle i Stedet for 4) Folkelønnen alleene *i det sidste Aar* steget for en simpel Karl fra 14 rdl. til 25 og 30 om Halvaaret, og Piger ere næsten ikke at faae, fordi de enten ligge hiemme, naar de have faaet et Barn, eller lægge sig efter Skræderie, Broderie o. s. v., hvorved der nu ved den tiltagende Luxus i Bondestanden er en uhyre Fortieneste. Hvorfor skriver Du aldeles intet om *Anledningen* til Vid. Selsk.^s haarde Dom over mine Saml. om det phoeniciske Sprogs Indflydelse paa vort Oldnordiske; det var jo gandske naturligt, at naar Selskabet erklærer sig for den japetiske (el. germanske) Oprindelse af vort Sprog, saa kunde det hverken finde mine el. Dr. Franckes Beviser for de Semitiske (Ϛ: phoeniciske) Sprogs Indflydelse paa samme antagelige¹⁾; men Høflighed pleier dog sielden ved slige Leiligheder (hvor jeg hverken ønskede Recension el. Censur, men blot Selskabets Meening, om det var værdt at fortsætte samme el. ikke) at sættes til Side, om man endog er af forskellige Meeninger, og jeg veed aldeles ikke, hvorved jeg kan være falden paa Prof. Madvigs Trappe, da jeg endogsaa har doteret hans Bibliothek; men maaskee have andre, mig ubekjendte, Motiver ved denne Leilighed været i Virksomhed og de opdages vel om-sider²⁾. Jeg takker Dig forresten for Din Danske Selskabs

¹⁾ Hentyder til en Afhandling af daværende Conrector, senere Sognepræst, Dr. Georg Carl Theodor Francke i *Histor. Tidsskr. II* om Skandinavisk Religion og Mythologi. ²⁾ Professor Johan Nicolai Madvig var fra 1833 Medlem af Videnskabernes Selskab og fra 1832 Bibliothekar ved Universitets-Bibliotheket, som V. S. ved Gavebrev af 2. Juli 1836 havde skjænket 2200 Rd.

Historie, som jeg Ord for Ord med stor Interesse har giennemlæst¹⁾. — — — Jeg samler i denne Tid Supple-
 menter til Rugaards Læns Historie, som jeg tillige med
 et Register over det Heele vil udgive; ogsaa Forøgelsen
 af min Saml. af Oldsager gaar i den seenere Tid rask
 for Haanden, og jeg vilde kun ønske til Sommer at kunne
 foreviise Dig samme. Hvad der staar i de seeneste Cor-
 sarer om Jomfr. Rasmusen og Bogholder Christiansen &c.,
 forstaae vi her til Lands paa en Prik²⁾; men vi ønskede
 os gierne oplyste om, hvad Tillæget om hendes Reise
 til et Opdragelses Institut paa Møen skal betyde. Din
 med Høiagtelse og Hengivenhed oprigtigste

Vedel Simonsen.

187.

Elvedgaard d. 19 Febr. 1848.

Høistærede Ven! I det jeg takker Dig for Uleilighe-
 den med at omsætte mine Penge i Obligationer³⁾ — — —
 veed jeg ingen bedre Maade at yttre Dig min Taknem-
 melighed paa, end ved med al Oprigtighed at sige Dig,
 hvorledes Stemningen her til Lands i Anledning af Konge-
 skiftet er beskaffen. Man synes saaledes aldeles ikke at
 savne Kong C 8, man finder endogsaa hans Død ret vel
 til Pass og betimelig, i det man nemlig bebreider ham,
 at han lagde den frie Udvikling Hindringer i Veien og
 ikke gjorde *nok* for Folket; og man venter sig nu alt
 mueligt af hans Eftermand. Især ere Bønderne og frem-
 for alt Huusmændene berusede af denne Tanke og der
 reiser i denne Tid en Apostel af Bondevennernes Selskab

¹⁾ Werlauffs Jubilæumsskrift om det Kongl. Danske Selskab udkom
 1847. Det indeholder S. 166 f. en smigrende Omtale af V. S. med en
 Fortegnelse over hans senere Skrifter. ²⁾ I Fyen vidste man selvfølgelig
 god Besked om Jfr. Louise Christine Rasmussen, senere Grevinde
 Danner, og hendes Forhold til Kronprinds Frederik. ³⁾ Hvorom W. i
 et kort Brev af 10. s. M. havde givet V. S. Underretning.

fra Bye til Bye for at forplante Selskabets Maximer, og ytrer derhos aabenlyst, at Selskabets Hensigt er (ved Majoritetens Magt over Minoriteten) at tvinge Proprietæerne til ikke blot at give Slipp paa alle deres Privilegier, men ogsaa paa deres Fæstegods; dog dette sidste imod et Slags Erstatning, som dog NB Bønderne selv (der naturligviis best vide, hvad de kunne taale at give) skulle bestemme; denne Apostel er nu for Bønderne en sand Evangelist og hans Ord ere den Klippe, hvorpaa de ville bygge deres Fremtids Pauluner under Kong F 7des Regiering. Borgerklassen og især Kiøbmændene gjøre ligeledes store Fordringer, som de ikke blot haabe, men endogsaa af F 7 fordre opfyldte, skjønt de nødvendigviis medføre enten Statscassens Bankerott eller Landmandens totale Ruin. Embedsclassen haaber og fordrer, at den, ligesom hidtil, Aar for Aar kan indskrænke sit Arbeide, gjøre sig sine Pligter lette, forøge sin Løn og udvide sine Sporttler; hvorhos saa vel den, som Noblesen glæder sig ved de mange forestaaende Anledninger til Promotioner, Titler, Ordner, Kammerherrenøgler o. s. v. Derhos fordrer den ene Stand Opoffrelser af den anden uden selv at ville opoffre noget, og af Kongen venter og fordrer man, at han skal opfylde alle Ønsker og altsaa gjøre det umuelige mueligt; ja! med Constitutionen er man end ikke engang meere tilfreds, undtagen man kan faae den netop som Folket (det vil sige: dets Agitatorer) ønske det el. med andre Ord; i Dag saa og i Morgen anderledes. Kort — det er en i Bund og Grund egoistisk, ja! uden mindste Hensyn til Billighed egoistisk og derfor høist væmmelig Stemning. Hvad endelig mig selv som den ubetydeligste Deel af det høistærede Publicum el. denne høistærede Pøbel) er angaaende, da har C 8 Død netop i den Tidspunkt, hvor der dog var et Slags Udsigt til national Redning, gjort et overordentligt Indtryk paa mig; han var uden Tvivl den eeneste, der maa-

skee kunde have reddet det *gamle* D \ddot{a} ved den Agtelse hans Charakter nød blandt Udlandets Potentater, som hans Søn, i hvor gode Egenskaber han end maatte eie, dog neppe i den Grad er i Besiddelse af; nu maae jeg altsaa nolens volens paa en viss Maade opgive mit *gamle* D \ddot{a} ; og om det *nye* D \ddot{a} endogsaa nogensinde kom til at blomstre, hvad jeg dog høilig betvivler (da jeg troer, det som Frankrig vil blive en evig Bold for Misfornøiedes Omvæltningssyge), saa blev det vel dog kun som en tysk el. som en skandinavisk Provinds el. allenfals, hvad som endnu var værre, halv hiint og halv dette og i alle Tilfælde aldrig mit *gamle* D \ddot{a} , der med alle sine Mangler dog var mig uendelig kiært; sed — fuimus Troes. Jeg seer overhovedet en total Opløsning af alle gamle Forhold for Øie; det Baand, der bandt os til Gud og Kongen, er lidt efter lidt løsnet, ligesom Forholdet mellem Ægtefolk, Forældre og Børn, Præst og Menighed, Embedsmænd og Undergivne, Rige og Fattige, Adel og Borger, Borger og Bonde; Eden har tabt sin Hellighed, Embedsmændene deres Pligtfølelse, Eiendomsretten krænktes fra alle Sider, den offentlige Sikkerhed er undergravet og vi høre kun om Bagtalelse, Misundelse, Svig, Bedragerie, Tyverie, Rov, Mord, Ildspaaættelse o. s. v. Det Heele opløser sig i et chaotisk Virvar, som om ikke blot alle Nationer og Riger skulle smelte sammen, men som om vor Planet lidt efter lidt skulde forvandles til en — Komet; og jeg indseer alt meere og meere Sandheden i Schillers Antydning af Naturens indre Væsen i hans das verschleierte Bild zu Sais (el. rettere sammes prosaiske Fortolkning i Bulvers der Gelehrte 2 p. 149 sq.), at det heele Fremtids Liv kun kommer til at bestaae i en alt opløsende, forraadnende og under idelig Afvexling i sine Forraadningsgrader giærende, skummende og brusende Udvoxlingsprocess, lige saa væmmelig for Øiet som Ækkel og Rædsel opvækkende for Siælen. Dog — som det

stundom gaar i Verden, saa gaar det ogsaa her; det Heeles Undergang er undertiden det Enkeltes Frelse og saaledes har jeg i det mindste for min Person høstet Fordeel af den almindelige Ulykke; thi

1, kan jeg nu ophøre med det Penge- Tids- og Aandsfortærende Arbeide at udgive mine hist. Saml. i Trykken, som jeg blot gjorde i Følge Sal. Kongens udtrykkelige Anmodning 1840 og hvortil jeg ellers ingenlunde var forpligtet for de 600 rdl. jeg nyder, da disse blot vare mig tilstaaede for at arbeide (men ikke for at publicere mine Arbeider) i selvvalgte Deele af Fædrenelandets Historie; og Du kan være overbeviist om, at da jeg nu i 7 Aar har trællet for en Rachel og i hendes Sted kun faaet en Lea, saa skulde ingen Tillokkelser i Verden kunne friste mig til at trælle 7 Aar endnu for den Rachel, der ikke ved de 7 første Aars Flid og Opofrelse kunde erhverves.

2, vilde Vid. Selskæ el. Prof. Madvigs i saa høi en Grad fra min divergerende Mening om det phoeniciske Sprogs Indflydelse paa det celtiske og derved paa det oldnordiske have gjort mig langt meere ondt end det nu (hvor jeg ophører med Udgaven af mine Nationalhist. Saml.) kan gjøre mig; da jeg er fuldkommen overbevist om, at Schlesvig-Holsten var de *Danskes* primitive Sæde i Norden, og at den phoeniciske Handel var det, der havde den væsentligste Indflydelse paa sammes Cultur og saaledes udgiorde *primum mobile* el. rettere *spiritus motor* i sammes Historie, der uden denne Basis el. dette Grund-princip aldeles ikke rationel lader sig constituere og altsaa uden sammes Anerkiendelse maae vedblive at henligge i sit tusindaarige Mørke.

3, er jeg endelig bleven helbredt for den taabelige Indbildning, at Kongen dog omsider (thi [for] Etatsraaden havde jeg F 6 at takke) burde paaskiønne mine formentlige Fortienester om ikke i videnskabelig, saa dog i bor-

gerlig Henseende; thi nu har jeg aldeles ingen Grund til at vente og altsaa heller ikke (som et Slags Paaskjonnelse af mine Opoftrelser) at længes derefter, da jeg ikke har nogensomhelst Fordring paa Erkiendtlighed af nærværende Konge (der ikke, som den foregaaende, har opmuntret mig til at give mit Navn til Priis for at udgive mine Samlinger, skienke min Formue til det Offentlige og mine literære Efterladenskaber til Kongl. Archiver, og som overhovedet ikke kiender det mindste til mig og mine qvasi-Fortienester og hvem jeg ikke engang har gjort el. nogensinde kan gjøre min Opvartning, ja! ikke engang kan forelægge mine i Fremtiden udgivende Skrifter, saasom samme nu for stedse ophøre). Du kan troe, om Du vil, at der er megen Beroeligelse ogsaa i denne Overbevisning, og hvad er det vel andet, man paa sine gamle Dage søger, end — Roe? og den er vist nok i vore Dage mindst at finde for de med Titler og Ordner decorerede, dersom ellers saa rasende Patrioter, som Bondevennernes Selskab (hvis Tendenz, hvad America er angaaende, saa ypperlig skildres i Coopers Die Rothhäuter), som det synes, kommer til Roeret, thi da vil det endogsaa blive farligt for Ære, gode Navn og Rygte, Gods, Velfærd, Lemmer og Liv at have modtaget nogensomhelst Decoration el. Distinction af Regieringen, der af disse barbariske, men ved deres Masse frygtelige Horder kun ansees for Tyranniets Vartegn og Servilitetens Emblemer. Vil Du endelig vide min indiv. Mening om C 8, da var han en sand Smagens Konge, en sand Fyrste i Konstens og Videnskabernes Regioner og derhos en elskelig Character, men han var aristokratisk — og egentlig ikke borgerlig — sindet og derhos meere Cosmopolit end national og dansk; endelig var han med Liv og Siæl Hoffmand; han smigrede for dem, han frygtede el. kunde vente Fordeel af, men han holdt ikke alt, hvad han lovede el. syntes at love, og han var ingenlunde taknem-

melig el. erkjendtlig (i det mindste mod de borgerlige), der rettede sig efter hans Ønsker; hvorpaa som Ex. blandt mange fleere den stakkels Andrup, en gl. Frimurer i Odense, kan anføres, som han lokkede til at paatage sig Statshauptmandskab, Canalinspection &c. &c. med store Opoffrelser og Tilsidesættelse af egne Interesser, saa at han endog tilsidst gik bankerott, og som Kongen vel en Tid lang ved alle Leiligheder feterede, men aldrig understøttede, ja! ikke engang opmuntrede ved et stakkels Danebrogskors; og hvis i høieste Grad trængende Enke senere, uagtet tallrige Ansøgninger, aldrig har kunnet erholde en Skilling i Pension; og alt dette i en Tid, hvor der i samme Grad ødsledes med Danebrogskors som med Penge¹). Dog — sat prata biberunt. Tør jeg forresten

¹) Jens Christian Andrup, født i Vendsyssel 14. Aug. 1782, fik 28. Oct. 1812 Borgerskab som Kjøbmand i Odense (Raadstueprot. 1785—1816 Fol. 489) og drev først i Compagni med J. F. Petersen, fra Oct. 1821 alene (jfr. ovf. Nr. 20) Handel i Nørregade Nr. 386 (nu Fisketorvet Nr. 9). Han vandt snart sine Medborgeres og Autoriteternes Tillid og Agtelse, saa adskillige offentlige Hverv bleve ham betroede; 3. Nov. 1820 valgtes han til eligeret Borger, 16. Maj 1823 udnævntes han til Stadshauptmand og fik tillagt Rang med Kjøbenhavns Borgervæbnings Capitainer; 12 Juni s. A. blev han Chef for det borgerlige ridende Jægercorps, 4. Dec. 1824 Medlem af den Kongl. Canalopsynscommission, 1. Aug. 1829 Agent. Paa hans 50 Aars Fødselsdag 1832 hædrede Borgervæbningen ham ved en Aftenfest i Næsbyhoved Skov, hvor der overrakte ham en Sølvpokal med Indskrift »til vores fortjente og højtagtede Stadshauptmand« (Hempels Avis 1832 Nr. 138). Den 10. Sept. 1834 tog han Afsked som Stadshauptmand med Titel af Major, valgtes s. A. som Suppleant til Stænderforsamlingen (jfr. Clausen og Rist, Memoirer og Breve XI, 177 f.) og blev, efter at have erholdt Afsked som Chef for det ridende Jægercorps, enstemmigen optagen som dettes Æresmedlem. Andrup havde 31. Dec. 1813 ægtet Ingeborg Sophie Margrethe Buchholtz, der var skilt fra Kjøbmand i Kjøbenhavn Børge Olsen, med hvem hun havde en Søn, der i Andrups senere Aar trak stærkt paa ham; da han tilmed blev svagelig, gik det tilbage med hans Handel. Han døde 9. Aug. 1841 og blev med militaire Æresbevisninger begravet fra St. Knuds Kirke; ved Begravelsen var Werlauff tilstede. Søren Hempel, der i mange Aar havde været hans

ikke engang med det første fra Din Haand vente Giengield med samme Oprigtighed, som den, hvormed nærværende alenlange Brev er Dig tilskrevet fra Din med Høiagtelse forbindtligst som oprigtigst heng.

V. Simonsen.

188.

15de Marts 1848.

Kiære Ven! Mine sidste Linier til Dig vare paa Grund af mit Ildebefindende¹⁾, en bullen Finger m. m. saa korte og afbrudte, at jeg vilde ønske at kunne denne Gang giengielde det lange og interessante Brev af 19. f. M., hvormed Du har sanket gloende Kul paa mit Hoved. Imidlertid tage Du velvilligst tiltakke med hosfølgende.

Jeg kan ikke vide, om din Skildring af Stemningen og Forholdene i Fyen ikke skulde være altfor sort og vidne om en hypochondrisk Opfattelse. Slet saa galt er det dog ikke — saa vidt mig bekiendt — i Sielland; men Kongens Død skal rigtig nok paa flere Steder kun have giordt et meget svagt Indtryk, og det Samme skal være Tilfældet i Jylland. Aarsagen dertil er vel deels Kongens korte Regieringstid, deels den — uden Tvivl dog urigtige — Opinion, at han ei giordte noget for de ringere Stænder; endelig den længe vakte og nærede Forventning om de Ting, der skulde komme med den nye Re-

nære Ven, sætter ham i sin Avis et meget rosende Æresminde som en af Odenses mest agtede og elskede Borgere, og selv om man vil skrive en Del af det paa Venskabets Regning for »Ædlingen« Andrup, harmonerer det dog nogenlunde med det Eftermæle, han faar i Byens anden Avis, Ove Thomsens. Ved at afvikle Forretningen i Løbet af et Par Aar havde Enken ventet at kunne klare sig, men i Maj 1843 maatte hun erklære sig fallit; hun døde 31. Marts 1851, 60 Aar gammel i et Hus i Skulkenborg. — Andrups Portrait haves i »De borgerlige Korps i Odense i det nittende Aarh.« S. 14. ¹⁾ W.s Brev af 10. Febr. var skrevet under en betydelig Mathed, som en Byld paa hans Hals havde efterladt.

giering. Noget er vel allerede skeedt, som var Alle til Behag (Ophævelsen af Presseprocesser?); men Udkastet til den nye Forfatning er intet af Partierne tilfreds med, og baade de Danske og Sl.Holstenerne betragte det med Mistroe og Uvillie. Da det, som kan kaldes det høiere Politie, nu er blevet meget slapt her, holdes uden videre politiske Forsamlinger af c. 2—3000 Mennesker i Cassino og i Hippodromen, hvor man discuterer om Midlerne til at forene Slesvig — nolens volens — med Danmark (til hvilket Øiemed der endog opfordres til Pengebidrag!), om en udvidet Valglov samt andet, der hører til en saakaldet fri Forfatning. Derved mangler det ikke paa Udfald mod Ministrene, navnlig C. Moltke¹⁾, som man i Bladene raader at tage sin Dimission. Det er naturligt, at der paa den Maade arbeides imod Regieringens hele Virken. Nu intrigeres der stærkt baade i Byen og paa Landet med Hensyn til de forestaaende Valg af erfarne Mænd, som uden Tvivl, Regieringens Elementer maaskee undtagne, ville komme til at bestaae af lutter Radicale. Naar nu de ligesindede Deputerede fra Hertugdømmerne komme hertil, kan man vente sig en polsk Rigsdag, der mueligen kan gaae fra hinanden uden noget Resultat. Føies hertil de ulykkelige sl.holstenske Forhold og Revolutionen i Paris, der vel aldrig [havde] kunnet komme paa en for Os mere ubeleilig Tid, især da Rigsdagen der skal aabnes d. 20de April, ligesom vore nye Stænder skulle samles i Mai, da befrygter jeg rigtig nok, at din Skildring af de fyenske Stemninger og Tilstande, der nu forekommer vel sort, inden Aarets Udgang kan passe sig paa det hele Land. Jeg er ogsaa eenig med Dig deri, at man især kan befrygte alt af Agitationen blandt Huus-

¹⁾ Grev Carl Moltke (1798—1866), Præsident for det slesvig-holsten-lauenborgske Cancelli og efter Thronskiftet 1848 tillige Gehejmestatsminister.

mændene og de øvrige Proletarier paa Landet. I Gaar Aftes indeholdt »Fædrelandet« et Stykke angaaende de forestaaende Valg, der er saa truende mod Godseierne, som det vel kan være; der raabes »Vee over dem«, der-som de ikke ville indrømme, hvad der forlanges af dem, eller modsætte sig det, der kaldes Folkets Stemme. Endelig frygter jeg ogsaa, at Enden vil blive en Opstand af Slesvigerne, altsaa — en Borgerkrig; til Slesvig vil Holsten slutte sig; og — kan Jylland ei blive trykket med ind i Hvirvelen; men — hvad er Danmark saa? hvad er det selv uden Hertugdømmerne?

Hvad Du selv kan læse i Aviserne, ex. gr. om Rustningerne her etc., vil jeg forbigaae. Men jeg veed ikke, om der har staaet noget om, at Frid. VII. formodentligen vil blive kronet i Frue Kirke i Kbhvn, hvorhen han da vil ride i Procession. Siden Frid. III. er ingen af vore Konger bleven kronet i denne Kirke; Christ. VII. blev det i Xborg Slotskirke.

Der tales meget om, at Fyens Stiftamtmandskab vil blive søgt af 4 kbhvske Embedsmænd, som ei ere fornøiede med deres og Tingenes nærværende Stilling, nemlig Conf. Rd Hansen i Univers. Directionen¹⁾, P. Bang²⁾ og Unsgaard³⁾ i Rentekammeret og Gr. Sponeck i Gener. Toldkammeret⁴⁾. Wegener blev da Geheime-Archivar! Foruden af ham ansøgte om Posten af Prof. Petersen og Knudsen. Jeg vilde indtil det Sidste have væddet noget for, at Knudsen, som siden i forrige Sommer har været constitueret, var bleven det. For ham og Kall-Rasmussen gaaer rigtig nok et glad Haab i Lyset.

Hos den nye Konge — som jeg var hos Tirsdagen

¹⁾ J. O. Hansen, se Nr. 101. ²⁾ P. G. Bang, se Nr. 81. ³⁾ Conferentsraad og Deputeret i Rentekammeret Iver Johan Unsgaard (1798—1872) udnævntes 23. Sept. 1848 til Stiftamtmand i Fyen. ⁴⁾ Den senere Finantsminister, Grev Wilhelm Carl Eppingen Sponeck, Deputeret i Generaltoldkammeret.

før hans Faders Død — har jeg endnu ikke havt Audients, uagtet jeg har søgt den 2 Gange; det er overhoved vanskeligere end tilforn, da han kun giver Audientz Mandag og Løverdag. Paa næste Løverdag haaber jeg at kunne stædes for ham. Orla Lehman har havt en lang Audients for 14 Dage siden.

Jeg vil raade Dig at opgive dit Forsæt at disponere over dine literære Samlinger til de nye oprettede Archiver, men derimod at sætte den nuværende Kge ogsaa i Kundskab derom. For Sligt interesserer han sig meget. Men hvad — om jeg tør spørge — har Du besluttet med dit Elvedgaard? At der, saavel ved Anledning af Salvingsfesten — som Nogle meene vil blive i Slutningen af Juni, Andre ei før i næste Aar — som af Old. Stammens Jubelfest vil blive uddeelt nok baade af Titler og Ordener, tør jeg efter Præcedentia antage; det er derfor en ærlig Sag at bringe Vedkommende i Erindring om Opofrelser for det Offentlige, som i vor Tid ere meget sieldne; uagtet jeg desuden føler mig overbeviist om, at Du ved den Leilighed ei vil blive forbigaaet. Tag nu til Takke for denne Gang med disse Kragetær. Lev inderlig vel og glæd engang igien med et lille Brev din altid hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

189.

Elvedgd. d. 29 Martz 1848.

Høistærede Ven! Tak for Dit kiærkomne Brev! og da man nu Gud skee Priis! har Lov til at tale og skrive frit uden at frygte for at Brevene blive aabnede, ligesom jeg ogsaa fra Din Side (ligesom Du fra min) kan være viss paa, at vore Breve af Modtageren ikke forevises andre, eller vore Yttringer (uden med Fortielse af Navnet) til andre meddeeles, — saa ville vi ret oprigtig udvexle vore Tanker giensidig; en Udvexling, der maaskee dog

baade kan have nogen Trøst og maaskee ogsaa en og anden Nytte. At der f. Ex. bleve nye Ministre indsatte, har jeg aldeles intet imod (allerhelst da det gik saa roeligt af), men jeg troer, at Kongen skulde have indsat *lutter* borgerlige Ministre og derhos en Deel flere af Demagogerne, thi nu ville de tilsidesatte Demagoger danne en Opposition imod de valgte og maaskee igien om føie Tid sprænge det Heele. Schlesvigs Adskillelse fra Holsteen vilde ogsaa være mig høist plausibel, men naar det skal skee ved *Vaabenmagt*, da frygter jeg for, at det strander; thi saasnart vore Tropper (forudsat at de, hvad som egentlig nu er for sildig, vove sig ind i den schlesvigske Øgle-rede) blot komme til Haderslef (ikke at tale om Apenrade og Schlesvig), blive de strax insulterede og tvungne til at væрге sig, og det første Borgerblod, som da flyder, bliver Signalet til et almindeligt schlesvig [sic] Oprør mod D \ddot{y} , hvilket Preussiske Tropper (som nu ikke meere taales i Preussen selv) af Hiertens Grund understøtte; og imens tager Rusland (hvis England ikke forekommer dem, ligesom de 1807 forekom Napoleon) vor Flaade i Stedet for, at de burde frelse os fra Diævelen og hans Advocater, som ellers med det første oversvømme baade Jylland og Fyen, hvorhen de allerede synes at have sendt deres Quartermesterstab, hvis ellers det Rygte er sandt, som i disse Dage spargeres her i Fyen, at tyske Brandstifterbander ere paagrebne saavel i Frederitz som i Nyborg; paa det sidste Sted endogsaa et heelt Dusin tyske Mordbrændere. De for de sidste 5 Aar permitterede Soldaters og Rytteres Indkaldelse til det holstenske Tog har desuden allerede her paa Landet fremkaldt de sørgeligste Udsigter, i det f. Ex. Erholm med S.¹⁾ derved har mistet 14, Dallund 12, Langesøe 7, Margaard 5, Haritzlefgaard 3 og Maderupgd. 2 af sine Karle (ja! Christiansdahl kun be-

¹⁾ Søndergaarde.

holdt 1 og Aalykkegaard 2 tilbage), og da de nu ved Hoveriets Ophævelse ikke kunne drive deres Jord, saa nødsages de allerede for Øieblikket til at byde en Karl 70 (i Stedet for 18 rdl.) i Løn om Halvaaret og det paa en Tid, hvor de (paa de sidste 14 Dage) ikke, selv til den laveste Priis, kunne sælge deres Korn og hvor desuden de iblandt dem, der have deres Penge i Statspapi-rer, med hver Dag blive fattigere. Hvor blev forresten Enkedronning Amalia af? drog hun til sin Broder i Sver-rig el. i Preussen?¹⁾ Forunderligt var det (men derhos i Grunden vel), at ingen i Kiøb. ved C 8des Død faldt paa den (nu i den fyenske Bondestand saa almindelige) Mis-tanke, at han var forgiftet; thi den græsselige Betændelse og Forboldnelse i den Arm, hvorpaa han blev aareladt, og den pludselige og ustandselige Forraadnelse, der er saa almindelig ved de finere Giftsorter og som gjorde, at hans Ansigt strax efter Døden sprak, hans Arm faldt af og ingen Balsamering formaade at dæmpe Stanken, kunde dog snart i Foreening med et Par Ord, han selv yttrede, have ledet til slig en Mistanke. Hvad synes i øvrigt Du og Engelstof om Mag. Monrad som Cultus- og Undervisnings-Minister (forudsat at Universitetet ogsaa under ham sorterer)? De Militære skulle ikke ret kunne finde sig i Capt. Tscherning som Krigsminister; hvorfor vilde Prof. Clausen (da ogsaa han var blandt de kaldede) ikke ligeledes være Minister? manglede han maaskee Mod i Farens Stund el. vil han maaskee hellere tænde end slukke den Ild, han selv antændte? Finder Du det for-resten ikke høist mærkeligt, at ligesom det 19 Aarh's Ver-densskiebne synes knyttet til 15aarige Perioder (jfr. Mol-bech mod Clausen p. 21²⁾), saaledes synes D's knyttet

¹⁾ Hertugen af Augustenborg var rejst til Berlin for at formaa Kon-gen af Preussen til at tage sig af Oprørernes Sag. ²⁾ Molbech anvender i sit Skrift: Kong Christian den Ottende, domfældt af Dr. og

til det halve Tal el. til $7\frac{1}{2}$ aarige Perioder f. Ex. 1780 A. P. Bernstorffs Afskedigelse, 1787—88 Krig med Sverrig, 1794 & 95 Slotsbrand og Byebrand, 1801 engelsk Angreb d. 2 April, 1807 Bombardem. og Flaadens Tab, 1814 Norges Forliis, 1821 Opløb i Kiøb., 1828 nærværende Konges første Formæling, 1835 første Stænderforsamling, 1842 Communalforfattning for Landet og 1848 til 49 Constitution &c. Du skriver til Slutning (hvad jeg ikke ret forstaar), »at Du vil raade mig til at *opgive* mit Forsætt at disponere over mine literære Samlinger til de nye oprettede Archiver, men derimod at sætte nuværende Konge i Kundskab derom«; men jeg har jo allerede forlængst tilmældt Dig, at jeg for 3 Aar siden tilbød Kongen og Prindsen (som daværende Chef for OldCommissionen) disse Saml., men at jeg blot modtog et meget tvetydigt Svar fra Committeen og det efter 4 Maaneders Forløb; ligesom jeg ogsaa paa mit senere Andragende derom i Fior aldeles intet Svar har modtaget; jeg anseer altsaa Tilbudet for afslaaet og agter i det Sted (og det er formentlig ogsaa Meeningen med Din Fraraadelse) at opbrænde det Heele før min Død, som andre quisqviliæ; thi naar Lyset gaar ud, er det jo ikke meere end billigt, at ogsaa den rygende Tande udslukkes. Hvad Elvedgaard er angaaende, da er det jo (dersom Bondevennerne ikke forinden afbrænder den) ikke meere end billigt og retfærdigt, at den falder tilbage til Familien, thi der er jo ingen dertil meere berettiget, da jeg ikke selv kan tage den med mig; ogsaa det er for lang Tid siden efter den afdøde Konges Ønske arrangeret. Din med Højagtelse oprigtigst heng.

Vedel Simonsen.

Professor theologiae H. N. Clausen, Februar 1848, netop disse Udtryk, idet han anfører Aarene 1799, 1815, 1830 og 1845.

10. April [1848].

Kiære Ven! Hvad vilde jeg ikke give til, at jeg nu kunde udøse, hvad der ligger mig paa Hiertet, i en Samtale med Dig! Men da dette desværre ei er muligt, vil jeg nøies med at gjøre det skriftligt, skjøndt dette er en baade langsommere og trættende Meddelelsesmaade. In Parenthesi troer jeg ellers ikke, at nogen af os har havt Grund til at befrygte, at vore giensidige Breve skulde blive aabnede, en Forholdsregel, som siden Krigen neppe her har fundet Sted. Jeg vil saavidt mueligt lade mine Meddelelser følge Gangen i dit Brev.

Ministeriets Sammensætning forekommer mig i det Hele saa passende som mueligt efter Tid og Omstændigheder. At finde *lutter* borgerlige Ministre vilde vel ikke være let, naar de dog skulde have Dygtighed og almindelig Tillid; thi om Balth. Christensen og Consorter kunde fornuftigviis Talen ikke være. Saalænge vi endnu have en Adel og et Aristokratie, vilde det næppe have været klogt aldeles at udelukke det. Bardenfleth¹⁾ roses baade for sin Dygtighed og personlige Character; Gr. Knuth²⁾ er vel ingen diplomatisk Character, men man formoder, at han snart vil blive remplaceret af vor Minister i Paris Gr. Moltke³⁾. Gr. W. Moltke har maaskee ved denne Leilighed giordt Land og Rige en større Tieneste end nogen enkelt Mand tidligere. Thi havde han ikke Onsdagen d. 22de om Morgenen ladet sig af Bard., som med grædende Taare, i Kongens Navn, besvor ham derom, overtale til at træde i Spidsen for det nye Ministerium, vilde dette ikke have kommet i Stand; Kongen var da beredt

¹⁾ Carl Emil Bardenfleth (1807—57), Justitsminister i Martsministeriet.

²⁾ F. M. Knuth (se Nr. 118), Udenrigsminister. ³⁾ Grev Ehrenreich Christopher Ludvig Moltke (1790—1864) var egentlig udset til Udenrigsministerposten.

paa at abdicere, og vi havde faaet en provisorisk Regiering, maaskee snart efter en Republik med Anarchie og øvrigt Tilbehør. Naar i det nye Ministerium Halvdelen blev af Demagogerne, forekommer det mig at være nok. Clausen¹⁾ vilde ikke være Minister, hvad enten han nu frygtede for Ansvaret eller han ikke saa let kunde faae en Stedfortræder i det theologiske Facultet, som Monrad²⁾ i sit Præstekald (man siger paa et Aar). Schouw — om han ellers er blevet kaldet — kan have undskyldt sig paa Grund af sin svagelige Helbred. Begge synes nu at forholde sig rolige. At det nye Ministerium saa snart vil blive sprængt, troer jeg ikke kan befrygtes; forudsat, at ikke de sl.holstenske Affairer faae et for Os aldeles uheldigt Udfald. Hvidt vil vel ikke udrette andet end stundom gaae Handelsministeren tilhaande med et godt Raad af sin store Erfaring. Om Lehmann duer til mere end til Folketaler i store Møder, vil Udfaldet af hans diplomatiske Mission vel snart vise³⁾. Den dygtigste og i nærværende Tidspunkt meest uundværlige er unægteligen Tscherning⁴⁾; han har tidligere vel ikke været meget anset af de militære; men nu maa alle lade hans Dygtighed og rastløse Virksomhed vederfares Ret.

Til det i Fyen circulerende Rygte, at Chr. VIII. skulde være forgivet, er her aldeles intet hørt; ligesom jeg ogsaa er overbeviist om, at det er aldeles uden Grund. Efter at være bleven forkiølet ved sin Afskeed fra Valkyrien d. 5te Jan. fik han om Natten et apoplectisk Anfald, som han flere Gange tilforn havde havt. Han blev aareladt og befandt sig derefter bedre, saaledes at der den 7de Jan. stod i Avisen, at han nu befandt sig aldeles vel. Søndagen d. 9. modtog han en Deputation fra Sorøe,

¹⁾ Prof. theol. Henrik Nicolai Clausen (1793—1877). ²⁾ Sognepræst i V. Ulslev, Mag. Ditlev Gothard Monrad (1811—87), Cultusminister. ³⁾ L. N. Hvidt og Orla Lehmann, Ministre uden Portefeuille. ⁴⁾ A. F. Tscherning, Krigsminister.

som vilde takke ham for den nye Indretning (som in parenthesi nok igien ryger i Lyset); ved hans Paaklædning i den Anledning blev Armen enten irriteret eller forkiølet; samme Dag skal han ogsaa have echaufferet sig ved at skrive et langt Brev til Kronprindsen. Han fik nu Feber, der tilslog sig Betændelse i Armen; flere Læger bleve tilkaldte; Prof. Stein¹⁾ gjorde Incisioner i Armen, men en Suppuration vilde, de kunstige anvendte Midler uagtet, ei indfinde sig og da de skadelige Vædsker gik over i Blodet, var der ingen Redning. Allerede strax efteraf Betændelsen var kommen, erklærede en Læge, at dersom der vilde danne sig en Byld, kunde han gaae det igiennem; hvis ikke, maatte han døe. Betændelsen kan vel tildels forklares af hans Førhed og usunde Vædsker, tildels en Følge af et tidligere Vellefnet. Forraadnensens tidligere eller sildigere Fremkomst hidrører jo fra forskiellige Aarsager, og Lector Ibsen²⁾, som forestod Balsameringen (ligesom Frid. VI.), har for mig intet yttret om nogen særegen Vanskelighed derved. Om nogle af den Afdøde yttrede Ord har jeg ligesaa lidet hørt noget; endelig — paa hvem kunde vel Mistanken om en slig Udaad med ringeste Skin af Rimelighed kunne falde.

For den fromme, elskværdige Enkedronning Carol. Amalia gjør det mig af Hiertet ondt. Hun har tabt meget, for ei at sige alt. Det har ikke kunnet undgaaes, at en Deel af det Had, som retfærdigen rammer hendes Brødre, ogsaa falder paa den Uskyldige. Da der for nogen Tid siden flere Aftener var Folkestimmel paa Amalienborg-Plads, frygtede man endog for hendes personlige Sikkerhed, og Kongen skal selv have tilraadet hende at drage ud paa Landet; men hun har villet forblive her — hvad

¹⁾ Prof. ved Univ., Overchirurg Sophus August Wilhelm Stein (1797—1868). ²⁾ Lector i Anatomi, senere Professor Ib Pedersen Ibsen (1801—62).

maaskee ogsaa var det sikreste — og har nogle Gange viist sig i Kirken. Hendes Brødrers Portraiter falbydes nu offentligen med Strikker om Halsen. Disses Gemahlinger og Børn ere i Grunden ulykkeligere; hvor mon de egentligen opholde sig; vides derom noget paalideligt i Fyen?

11. April.

Nu modtog jeg dit Brev af 9. April. Jeg kan af dette slutte, hvem Du tilskriver den afd. Ks formeentlige Forg.¹⁾ men jeg er aldeles overbeviist om, at en saadan Mistanke saavel med Hensyn til den Afdøde som den Nulevende er uden Grund. Saadant vilde skade Vedkommendes Sag meget mere, end den allerede er skadet. Apropos! har Du ellers hørt noget om, at K. skal stundom lide af Steensmerter! Deraf kunde da forklares, at han drikker saa meget Champagneviin, der jo i den Henseende skal være et Præservativ.

Krigen er da nu begyndt og Blodet har flydt. At Flensborg saa letteligen har taget dansk Partie, hidrører vel ellers meest fra dens Handelsinteresse. Gud veed, om man nu vil trænge frem mod Eckernførde — for at nærme sig Noer — eller til Slesvig. Hovedspørgsmaalet vil blive Rendsborg. Her ere mange uvisse om R. nærmest skal henføres til Sl. ell. til Holsten; jeg troer det sidste, i det ringeste i statistisk og administrativ Henseende, skiøndt Nogle meene, at Fæstningen dog ikke skal ansees for en tydsk Fæstning. Her ere ankomne mange Fanger og Flere kunne ventes; en stor Deel af dem ere Kieler-Studerter (Univers. der er nok næsten opløst), deriblandt en Reventlow, Ahlefeldt, Rantzau, en Fætter af Orla Lehmann m. Fl. De ere foreløbigen ind-quarterede paa Gl. Holm; man meener, at de ville komme

¹⁾ I dette her ikke medtagne Brev omtaler V. S. det Rygte, at Hertugen af Augustenborg skulde have til Hensigt at »forgifte« Kongen.

ud paa et Blokskib. Fra Petersborg, hvorhen Oxholm¹; reiste, er endnu intet hørt; om den engelske Flaades Ankomst vides kun, hvad Aviserne berette; i nogle siges ellers, at den nærmest skal beskytte de preussiske Søestæder mod Russerne. I Preussen frygtes ogsaa for den Skade, de danske Krigsskibe kunne tilføie disses Handel; derfor ville de ikke vide noget af, at de have Krig med D^z; den preussiske Minister er her ogsaa endnu. En europæisk Krig synes at trække op; overalt Oprør og Anarchie, dog ingensteds værre end i Berlin; overalt reiser sig Demokratiet og Ochlokratiet paa Kongedømmets Ruiner. Det seer værre ud end i den franske Revolutions første Periode, for Os i det ringeste. Gud see i Naade til Os!

Engelstoft og Rosenvinge ere begge personligen meget tilfredse med den nye Tingenes Orden, da Universitetsdirectionens Stilling i det Hele i den seenere Tid var mislig og precær, især for de To²). Jeg har aldrig seet E. saa glad og kun faa Mennesker saa glade og lykkelige som E. i den Anledning. Som Universitetets Senior har han nu et fuldkomment Otium; han agter i Mai at reise paa nogle Uger til sin Svoger Estrup³) i Odense. Nogen væsentlig Reform af den 37aarige, men vistnok i høi Grad aand- og talentfulde Minister have vi endnu ei seet; men det vil nok komme. Rosenvinge er nu blot Professor og saasnart der bliver en juridisk Plads ledig i Consistorium, som vel ei vil vare længe, træder han ind som første Medlem.

12. Apr. Aften. Rygte kommer nu, at vore Tropper ere i Slesvig; ja endog at Rendsburg ved et Coup de main skulde være taget; jeg vilde ansee det for en Lykke,

¹) Kammerherre Valdemar Tully Oxholm (1805—76), tit. Generalmajor, sendtes i 1848 to Gange i diplomatiske Missioner til St. Petersborg.

²) L. Engelstoft og Kolderup-Rosenvinge vare udtraadte af Universitetsdirectionen. ³) Christen Estrup (1790—1868), Borgmester i Odense.

om det Sidste inden nogle Uger kunde blive Sandhed. Blandt Fangerne (nu paa et Blokskib) er en Søn af Et. Rd Falck i Kiel og en Fætter af Minister Orla Lehmann!

13. Apr. Rygtet om Rendsborgs Indtagelse er allerede nu giendrevet. — — —

Naar Du i dit første Brev skriver, at jeg har raadet Dig »at *opgive* dit Forsæt at disponere over dine literære Samlinger til Fordeel for de nye Archiver«, da maa dette hidrøre fra en Misforstaaelse eller ogsaa ved en hos mig nu ikke usædvanlig Uagtsomhed, at *ikke* er udeladt; thi min Meening er vist nok at *tilraade* Dig en saadan Disposition. De nye Archiver have erholdt to meget gode Værelser paa Xborgslot; selv har jeg ikke seet dem, som jeg overhoved lidet eller intet deeltager i Commissionens Anliggender.

Naar Du næste Gang skriver mig til, maa Du ei undlade at lade mig vide, hvilke nye Folk Du har faaet i de Afgaaendes Sted, om din Jfr. lykkelig er arriveret i Brudeseng m. m. — — —

Jeg vil haabe, at mine Kragetæer ei ville være aldeles ulæselige. Lev inderlig vel! Tab ikke Modet eller Haabet og glæd snart med nogle Linier din altid hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

191.

Elvedgaard d. 19 & 20 April 1848.

Høstærede Ven! — — — Vor nærværende Konge lider ikke af Steensmerter, men derfor kan han gjerne behøve Champagne; thi han er vist en høist plaget og ulykkelig Mand. — — — Hvad mine Folk er angaaende, da er Haugekarlen længst gift med sin Dulcinea, min Jomfrues Kiæreste søger blott om en Organist Plads el. andet Levebrød og min Stuepige og Kudsk vente blot paa en Fæsteilighed; og det gaar altsaa dermed, som

med Krigen, Tordenskyen hænger over mit Hoved og jeg veed ikke, hvilket Øieblik den slaar ned enten paa den ene el. paa den anden Maade i min forhen saa fredelige Boelig. Naar Du endelig opmuntrer mig til ikke at tabe Modet el. Haabet, da vil jeg oprigtig tilstaae Dig, at det er den uroelige og spændte Forventning om det, som skal komme, der i Grunden er værre end Tingen selv; thi om man endogsaa udplyndrede og afbrændte min Gaard, da var det jo i Grunden meere min Arving end mig, som derved tabte; og selv om man dræbte mig, da skulde det dog gaae til med Fandens Konster, om jeg ikke fik det bedre i det tilkommende Liv end i det nærværende, hvor jeg dog i Grunden har haft saa mangen fysisk og psychisk, for ikke at sige intellectuel el. aandelig Viderværdighed at bære. Din med Høiagtelse oprigtigst heng.

V. Simonsen.

192.

13. Juni 1848.

Kiære Ven! Uagtet dit Brev af 20 April rigtig nok er det Sidste, har jeg dog længe næret det Haab at høre noget igien fra Dig, navnlig af den Grund, at Vi i Kbhvn i Grunden kunne have mindre vigtigt at meddele Eder i Fyen, end vice versa. Her vides og erfares egentlig intet, uden hvad man giennem Bladene vil meddele os, og saa Rygter, der som oftest opløse sig i Tant. Saaledes kom med sidste engelske Dampskib Depecher til den engelske Minister, som strax gik over til Malmøe, hvor vor Konge opholdt sig i Besøg. Strax udbredte sig Rygtet, at Engelland vil protestere mod de svenske Troppers Virksomhed paa Halvøen og at i den Anledning Ordre var gaaet til at standse Transportskibene; men nu forsikres, at der i Mandags skal være kommen Contraordre og at flere svenske Tropper kunne ventes i disse Dage. Ogsaa skulle private Breve fra vor Legation i

London (hvor Freden underhandles) være ankomne, at vore Actier der skulle staae godt. Meeningen er altsaa, at vi med Taalmodighed maa oppebie, hvad vore Qvasivenner ville beslutte over Os. Kongen ligger for det meeste paa Friderichsborg, hvor han morer sig med Ridning og Fisken i Jfr. Rs Selskab. Rygtet vil, at han Selv vil snart komme til Fyen.

Alt dette er noget, som Du efterhaanden vil erfare giennem de Fyenske Aviser, ligesom ogsaa de tydske Blades Udgydelser om Os. Derimod vide vi kun lidet *tilforladeligt* om Stemningen i Fyen og Jylland, om de tvungne eller frivillige Offere, I maae bringe, om de svenske Troppers Opførsel m. m., om Lehmanns Optræden i Jylland, om hvad man hiinsides Storebelt tænker om det nye Ministerium — thi hvad der i Provindsaviserne læses derom, er meget utilfredsstillende og er vel kun *et Parties Stemmer*. See! om alt Saadant kunde Du ved Leilighed meddele mig det Væsentlige, ligesom ogsaa dine Anskuelser af vore Forhold og din Spaadom om vor tilkommende Skiebne, der neppe er gunstigere end min egen Meening derom. Naturligviis ønsker jeg først og sidst at vide, hvorledes det gaaer paa Elvedgaard; hvorledes din Forpagter faaer sin Jord drevet; om Du beholder ham; om dine Jomfruer er hos Dig endnu; om Du har havt megen Indquartering — kort, jeg venter et ret indholdsrigt Brev fra Dig med det Allerførste, som jeg da efter Evne skal besvare.

I dette Øieblik erfarer jeg som vist, at der vil blive nedsat en Slags Ret eller Commission over Augustenborgerne og Glücksborgerne; men det skal nok endnu være en Hemmelighed.

Lev nu vel, gamle Ven! og lad mig snart høre, at Du ei har havt det alt for tungt i denne Trængselstid og at en bedre Helbred vil lette Dig det Uundgaelige.

Jeg har nu faaet en ny Overbestyrer i Mag. Minister

Monrad. Der bliver nedsat en Commission (Werlauff, Madvig, Engelstoft jun.¹⁾, Steenstrup²⁾, Wegener og Ob. Fibiger³⁾, som skal lede den regelmæssige Forøgelse af det Kngel. og Univers. Bibliotheket⁴⁾. Det vil da ogsaa medføre for mig nyt Arbeide.

Og hermed Gud befalet! Din oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

193.

Elvedgaard d. 17 Juni 1848.

Høistærede Ven! I det jeg takker Dig for Dit kiærkomne Brev, vil jeg besvare de i samme forelagte Spørgsmaal i samme Orden, hvori de ere fremsatte. Stemningen i Jylland var fra Begyndelsen af i Grunden en grændseløs Sløvhed el. Taalmodighed, ja! endog (med Hensyn til Preussernes Opførsel, i hvis Armee der paa Grund af Værnepligten ere mange dannede Folk og en agtværdig Esprit de corps) en forekommende Giæstfriehed (der undertiden, maaskee paa Grund af de mange der boesatte Schl. Holstenere, ikke sielden udartede til Angiverie og paa en viss Maade til smaae Forrædderier), men Hesteranet og især Contributions Udskrivningen forandrede det Heele. Dog synes Hadet for samme mindre at have vendt sig mod Fienderne end mod deres egne Landsmænd el. de øvrige Danske (der efter deres Anskuelse paa en troeløs Maade havde givet dem til Priis for Fjenden) og der afsendtes efter Sigende Deputationer saavel til den command. General paa Als, som til Regieringen i Kiøb. med den Trudsel, at hvis Armeen (hvori Jyderne meente at have ligesaa megen Deel, som det øvrige D \ddot{y}) ikke øieblikkelig kom dem til Hielp, saa vare de nød-

¹⁾ Prof. theol. C. T. Engelstoft (jfr. Nr. 94). ²⁾ Prof. zool. Johannes Japetus Smith Steenstrup (1813—97). ³⁾ Oberstlieutenant Johan Adolph Fibiger (1791—1851), Bibliothekar ved Garnisonsbibliotheket. ⁴⁾ Jfr. W.s Erindr. S. 160.

sagede til at gaae over til de Tydske og sværge Hertugen af Aug. Troskab; og selv da et Mundsvæir af Keiser Nicolaus havde bortblæst det for os Danske saa ominøse Wrangel-Navn af N. Jylland, var dog det første Jyderne tænkte paa, at fordre *øieblikkelig* Erstatning for hvad de havde lidt af det øvrige D \ddot{y} og derpaa urgere de endnu uafsladelig; endskiønt mange meene, at Fyen har lige saavel og maaskee tildeels i samme Grad udstaaet Angst, Indqvartering og militære Ægt-tvang, som N. Jylland; thi naar Fienderne ikke plyndre, men blot lade sig føde og transportere og derhos ere høflige og humane som i Jylland, saa er det vel ligesaa lett at have Indqvartering af Fiender, som af Venner. Hvad dernæst Fyen er angaaende, da have vi, især paa visse Egne, lidt utroelig af Indqvartering (Hingsavl har saaledes paa eengang havt 425 Mand i Indqvartering; vi derimod kun 34 Mand og 2 Officerer) og af Ægter (som gaae saare hyppig paa, sædvanlig vare 2 Dage med 3 Vogne (for os) og dernæst undertiden udgiøre 15 Mile frem og tilbage), og saavel de indqvarterede som de transporterede have undertiden comporteret sig heel brutale, især de Frievillige. Dernæst have vi (da ingen el. saa godt som ingen Officielle Bekjendtgjørelser udstædes) været foruroelgede af en utroelig Mængde ængstlige Rygter, det ene værre end det andet; og en evig Kritiseren og Recenseren af de command. Generalers og Ministernes Fremgangsmaade, som nu selv den laveste Bondestand allerhøiest el. meest hørøstet søger at nedsætte og kritikakle og beskylder dem in pleno for Landsforrædderie mod den meenige Mand el. Armeen. Endelig er man ogsaa kommen til os med de heel forunderligste Opfordringer og Requisitioner f. Ex. til mig 1, om (foruden alle frievillige Biedrag) endnu at stille fleere Heste end de 6, hvortil jeg (som selv kun holder 2) havde biedraget. 2, ikke blot at erklære mig villig, men endog at opfordre Regieringen til

at afkræve mig ligesaa meget som Kongen havde tilbudt, neml. alt sit Guld og Sølv og $\frac{1}{4}$ af hans aarlige Indkomster &c. 3, at erklære min Tillid til Ministerne og at jeg fandt det rigtigst, at de trak Armeen tilbage fra Jylland til Als. 4, at erklære mig villig til for den indvortes Freds Vedligeholdelse med Hensyn til Bondestanden at renoncere paa alle personelle, formelle (titulære?) og feudale, samt (skiønt mod Vederlag) paa en Deel af mine reele Forrettigheder; endelig 5, til de private Proviant- og Transport-skibes Udredning (som NB udrustes af Private og af dem igien til Regieringen *udleies*) at overlade den største og beste og saa at sige eeneste Pragt-Eeg i min Skov. Da nu sligt (hvoraf Du seer, hvor dyrt det vilde være i vore Dage at tilkiøbe sig Titel af Patriot) formodentlig har været almindeligt over det heele Land, saa kan vel Stemningen ikke egentlig kaldes god og behagelig, men jeg troer dog, at den i Grunden (paa Bondevenerne nær) kan kaldes roelig; Svenskerne¹⁾ have endogsaa forundret sig over vor Forlystelsessyge og Pragtkiærlighed, som om vi levede i den glædeligste Fred og ikke i den sørgeligste Krig, hvor vi (omgivne af Lazaretter og Saarede paa alle Sider) snarere burde tage vor Tilflugt til Gud i Bod- og Bede-Dage end at udfolde vor Pragtsyge ved Giæstebude, Festiviteter, Concerter, Comoedier o. s. v. (det er overhovedet en skiærende Contrast, at de Sv. holde Morgen- og Aften-bøn hver Dag og gaae med en Andagtsbog i Lommen og vor Armee derimod ikke engang har en Feldpræst til at berette de Døende). Men hvad hielper vor heele tilsyneladende Roe, vort saa kaldte Mod, vor Pragt og vor Herlighed os i Grunden; thi fik vi endogsaa Ende paa den tyske Krig (en ærefuld Ende kunne vi vel neppe tilkiøbe os med Opoftelsen af alle vore Skatte), saa begynder jo

¹⁾ Det svenske Hjelpecorps, der siden Juni stod i Fyen.

øjeblikkelig Bondekrigen el. den indvortes Krig med den danske Bondestands laveste Classer; og man paastaar for vist, at Balth. Christ. har foresat sig ved denne Leilighed at sprænge Ministerium og at omstøbe D \ddot{y} til en Republik; og jeg anseer det for saare rimeligt, at det lykkes, thi Armeen kan man ikke stole paa, og ingen Minister kan troe at kunne tilfredsstille en raae Masses ufornuftige og tøilesløse Fordringer, der ved hans Eftergivenhed gradviis vil tiltage i det uendelige og tilsidst voxe det Heele over Hovedet. Jeg meener altsaa, at det i ethvert Tilfælde er ude ikke alleene med den gamle gode Tid (hvor man endnu kunde have Lyst og Mod til at studere) men ogsaa med det gamle gode D \ddot{y} ; dog skulde intet derhos være mig kiærere, end at jeg ogsaa deri maatte — bedrage mig. Man har forresten her paastaet, at vor Konge vilde adoptere en svensk Prinds og denne igjen gifte sig med en Russisk Prinsesse. Prinds Ferdinands og Pr. Frederik af Hessens Arveret skulde afkiøbes dem og Augustenborgs og Glücksborgs annulleres. Kongens Berling blev da ogsaa Etats Raad¹⁾, men er han gift med Jomfr. R. el. ikke? Skal man forresten søge om slige Benaadningers Fornyelse som Etats Raads Titel og Ridderorden? I vore Aviser har staaet en diærv Opfordring til dem, der i D \ddot{y} bære preussiske Ordener, om at nedlægge samme; og i Rusland skal det samme endogsaa være en Befaling. Er det sandt, at Biske Embederne skulle lidt efter lidt nedlægges, al Religions-Kirke- og Skole-Tvang ophøre og det Heele saaledes være et aldeles frit og aandeligt Rige? og er det endelig sandt, hvad Fædrelandet antyder, at ogsaa de gamle Bureaucrater, Ørsted &c. arbeide paa at undergrave det nye Ministerium? Mit Huus, hvortil Du venskabeligst

¹⁾ Kong Frederik VII.s Privatsecretair Johan Carl Ernst Berling (1812—71) var 3. Juni bleven Etatsraad.

spørger, staar endnu, men hver en af dets Støtter raver og jeg har allerede skrevet Liigvers over samme. Din oprigtigst heng.

V. Simonsen.

194.

Elvedgaard d. 28 Juni 1848.

Høistærede Ven! Herved tilstilles Dig paa Enkedronningens Fødselsfest min oprigtigste Gratulation til Din forestaaende Fødselsdag, hvorhos jeg af Hiertet ønsker, at Dit nye Aar maae blive mere misundelsesværdig end efter al Formodning hendes turde blive! — — —

Hvad mig selv endelig angaar, da har jeg for et Par Dage siden paa nye maattet give 100 rdl. til Herregaards-skytternes ridende Jægercorps; gid dettes Kugler maatte træffe, hvor de skulle! Jeg troer forresten at have tilskrevet Dig om, hvor storligen vi plages af Avisløgne, falske Rygter og ængstlige Meddeelelser, ja! selv af Kanonernes Torden, som vi ved den bestandige Sydvestvind idelig have kunnet hørt baade fra Frederitz, Cold., Hadersl., Apenrade, Sundeved og Als; men nu have vi faaet et nyt Slags Plage i en tonitru bombardarum fictitium, i det vi og vor heele Omegn nu alt længe, men især siden d. 18^d fast hver Dag kunne høre Canonade i Sydvest (uagtet der i Følge paalidelige Efterretninger aldeles ikke canones) og det saa tydeligt, at vi kunne skielne Kanonerne fra Bomberne og Fiendernes fra vore Egnes; Forvarsel om Krigens Vedvarelse (som Bønderne meene og som de paastaae ligeledes 1801, 1807 og 1814 var Tilfældet) kan det naturligviis ikke være, men ligesaa lidet Forvexling med fiærn Torden (thi dertil ere vi for vel erfarne i Lyden) og ligesaa lidet Salut-skud, thi det varer halve og heele Dage; og altsaa spørges: hvad er det da egentlig? — — — Din oprigtigst heng.

V. Simonsen.

195.

Kbhvn 20. Aug. 1848.

Kiære Ven! — — — Under Europas for Tiden opløste og anarchiske Tilstand maae naturligviis alle fornuftige Beregninger glippe; men jeg har intet Haab om nogen snarlig, end mindre om nogen fordeelagtig Fred, da Fienden ikke vil indgaae paa de Betingelser, som ere antagelige for Os og vice versa. Engelland og Rusland kunde ved et Magtsprog gjøre Ende paa Striden, dersom de vilde og — torde. Men, de frygte for en europæisk Krig; og hvad kunde en Fredsslutning ogsaa nytte, naar ikke Successionsspørgsmaalet tillige blev afgjort paa en for Os fordeelagtig Maade, nemlig saaledes, at D^g i hvert Tilfælde beholdt alle 3 Hertugdømmer; thi ellers vilde vi forblive i en aldeles precair Tilstand. Den russiske Flaade var i Onsdags 17 store Linieskibe og Fregatter stærk, men — hvilken Nytte gjør den Os! ei mere end de Svenske i Fyen og ditto Norske i Skaane. Formodentligen ville ellers de Første bidrage til Populationens Forøgelse i Fyen, hvilket igjen kan bidrage til den skandinaviske Idees Udbredelse.

Men, inden vi nu faae Fred — talem qvalem — trække maaskee indre Uroligheder op over Hovederne paa Os. I næste Uge begynde Valgene her i Byen; i Provindserne ere de nok allerede i fuld Gang. I Hippodromen har været holdte 2 Møder, hver paa c. 2000 Msker, lutter Radicale ell. ivrige Democrater, rimeligviis ogsaa »verkappte« Republikanere. Da det er skraas over for mig, har jeg i mit Værelse kunnet høre Hurraraabene, naar der holdtes ret kraftige Taler.

I næste Uge skal Valgene her begynde. Jeg havde i Begyndelsen besluttet ingen Deel at tage deri; men alle Venner og Bekjendte sige, at det er en Borgerpligt for Enhver efter Evne at stræbe for, at ikke Bundfaldet alt

for meget skal komme ovenpaa; jeg troer derfor, at jeg ei kan undgaae at stille mig som »Vælger«. Værst er det, naar Flere ønskelige Candidater stille sig i Districtet, da man dog kun kan stemme paa Een. Jeg haaber ogsaa, at Du ved denne sieldne Leilighed forlader din Eremitbolig, kaster Dig ind i Verdenstummelen og stemmer paa en dygtig Conservativ. Hvordan er forøvrigt Stemningen hos Eder? er der synderlig Interesse for Valgene? baade i Stæderne og paa Landet? Hvilket Partie tegner til at faae Overhaand? Lad mig ved Leilighed erfare noget herom. Her i Sielland skulle Bønderne — formodentlig agiterede af B. Chr. & Consorter — begynde at blive meget virksomme i denne Retning. En Herremand i det sydlige Sielland erklærede at ville stille sig som Candidat; men Bønderne erklærede »ei at ville vælge nogen Herremand«. Man troer, at faae ell. Ingen af disse ville blive valgte, uden af Kongen. For øvrigt kunne denne Gang baade Jøder og Catholiker vælges. Flere her, som frygte for at falde igiennem i Kbhn, lade sig stille i Provindserne, f. Ex. Mag. Schiern i en fyensk Kiøbstad, Prof. Bergsøe i Kiøge¹). Skal Alt det, som de Radicale eller Revolutionære ville, gaae igiennem — Valglov uden al Census, ingen Kongelige Deputerede, blot suspensivt Veto m. m. — da vil her ikke blive godt at være, og jeg vilde ei fortænke Dig eller andre Ubundne, om de droge hen til et fremmed Land. — — —

Du har Ret i, at man under saadanne Forhold og saadanne Udsigter ikke kan have synderlig Lyst til at studere eller arbejde. Imidlertid maa man drive Tiden hen med noget. Jeg har derfor i denne Tid skrevet et

¹) Frederik Eginhard Amadeus Schiern (1816—82), Lector, senere Prof. i Historie ved Universitetet, valgtes i Nyborg 5. Oct. 1848 til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. — Adolph Frederik Bergsøe (1806—54), Prof. i Statsøkonomi ved Universitetet, stillede sig, men blev ikke valgt.

Program om Univers. Historie i den catholske Periode, som fra Først af var bestemt til Univers. Festen i Anledning af Jubilæum d. 28. Sept., men — da der af dette vel intet bliver — da til Kongens Geburtsdag. Ligeledes haaber jeg nu at kunne begynde Trykningen af min Beskrivelse over Christ. I. Kapel i Roskilde Domkirke. Dog, til begge Dele havde jeg samlet Materialier og tildeels udarbejdet det meste, inden disse Uroligheder kom paa; ellers vilde de neppe være komne frem.

Om Besættelsen af Fyens Bispestol høres endnu intet; Rygtet har villet, at Indtægterne indtil videre skulde anvendes til Krigsomkostninger. Biskop Gad skal være traadt tilbage; der nævnes altsaa blot Prof. Scharling og Bingesbøll som Candidater¹⁾. For øvrigt skal Geistligheden jo ikke være synderlig tilfreds med den nye Minister.

Man mener, at K. i disse Dage vil reise over til Jylland. Han opholder sig meest paa Fr., hvor han morer sig med Jfr. R.; om hendes Ægteskab med B. høres intet.

Inden 1ste October maa Du indsende din Etatsraadsbestalling til Fornyelse; Ridder og Dbmdsdiplomerne derimod ikke.

Lad mig snart høre Noget fra Dig, dit Huus og dit Land. Hvad vilde jeg ikke give for at kunne tale en Dags Tid med Dig? Lad mig ogsaa vide, hvilke Forandringer der ere foregaaede med dit Huuspersonale. Lev dernæst vel og glem ikke din gamle, altid hengivne Ven

Werlauff.

22. August.

¹⁾ Fyens Bispestol, der var bleven ledig ved N. Fabers Død 15. Maj, blev 29. Dec. besat med Biskoppen over Laaland-Falsters Stift, Dr. Peter Christian Stenersen Gad (1797—1851). Embedet var tilbudt Prof. C. E. Scharling, der afslog Tilbuddet. Sognepræst Severin Claudius Wilken Bingesbøll (1798—1871) blev 1851 Biskop over Aalborg Stift.

Høistærede Ven! Tillad mig at gjøre Brug af den Tilladelse, Du for 1 Aarstid siden gav mig om at hæve mit Smule Stipendium tillige med Din egen Gage, da det nu, ved de Maaned for Maaned stigende Udgifter er mig om at gjøre at faae Pengene tilsendte med Posten for hver Gang de hæves og jeg altsaa ikke (som hidtil hos Sophie) kan lade dem staae til Aarets Udgang. Skulde Du nu ikke selv kunne have den Uleilighed at sende mig de 110 rdl. af hvert Qvartal og at give Sophie de 40, saa hav den Godhed at anmode Sophie derom og bed hende tillige at sende mig alle de Penge, hun kan undvære af dem, hun for mig har i Værge; det bliver en besværlig Tid her paa Egnen i enhver Henseende og saaledes ogsaa med Hensyn til Penge; jeg skal saaledes ikke blot betale meget for mit eget Vedkommende, men ogsaa $\frac{2}{3}$ af hvad der egentlig tilkom mine Fæstere at yde i Krigsskat; jeg skal dernæst i Stedet for hver Hovdag blot have 16 el. 20 β af mine Fæstere og derimod selv give 3 à 4 R for hver Dag i Dagleie; jeg skal i Stedet for 18 rdl. give hver af mine Karle 30 rdl. i Løn om Halvaaret o. s. v. o. s. v., saa at jeg ikke engang gider tænke paa Fremtiden, men blot lever i Fortiden; thi ogsaa Nutiden har sine store Ubehageligheder, især ved den evige Stemmehverving og de lumpne Midler, der anvendes til samme, fordi nu ikke alleene enhver Husmands Stemme er ligesaa vægtig, som en Geheimeraad, men Huusmændenes Stemme er derhos lettere at erholde for Penge eller, hvis man ikke har disse, da ved Løfte om »inden for Loven« at turde træde Tærne el. Fødderne af sine Naboer; og det seer virkelig drabeligt ud, naar en sliq Valgcandidat, med en Flok leiede Husmænd i Hælene, drager fra Bye til Bye for at tiltvinge sig Stemmer blandt Landets laveste Pøbel; eller at høre dem

i samme Øiemed fra en Vogn el. paa en Tønde at holde Taler om, at Præster, Degne og Skolelærere ere overflødige Væsner, da Vielse, Barnedaab, Skolegang og Confirmation herefter bør afskaffes og at der skal sættes en Pind for, at ingen fødes med Sattel paa Ryggen (o: til Ridder- og Adelstand), med Sporer paa Støvlerne (o: til Kammerjunkere) og med Nøgle paa Bagen (o: til Kammerherrer) o. s. v. o. s. v. — — — og hvad jeg undrer mig allermeest over, er, at vi ikke alleene (uagtet alle Tidens Besværligheder) endnu leve, men at de fleeste af os i Grunden leve ligesaa rask som før (paa Landet med Ædegilder og Drikkelaug og i Byerne med Stads og Fiass, Liniedands, Comoedie, Ringriden o. s. v. o. s. v.) og at Agitationen, der opfylder enkelte iblandt os med Rædsel, derimod morer og forlyster de fleste; som overhovedet den er den lykkeligste, der tænker mindst og det er heldigviis de fleestes Tilfælde. Hvad min huslige Stilling angaar, da er den endnu, som før, aldeles precair; min Jomfrues Kiæreste har endnu intet Levebrød faaet og hun selv har i flere Uger været syg. — — — Mit daglige Selskab er altsaa indskrænket til den gl. Jomfr. Fabricius, der ogsaa af og til (ligesom jeg selv) er meget sygelig. — — — Derimod har jeg ikke stillet mig som Vælger, da jeg var for svag til at give Møde saavel ved de forskjellige Prøvevalg som ved det virkelige og min enkelte Stemme vil derhos være saa meget meere ligegyldig, som den Candidat, Bondevennerne til ethvert District anbefaler, som det synes, uden Modsigelse vælges. Er det sandt, at Bønderne i Sjælland for nogen Tid siden skulle have beleiret Jægerspriis — og truet at lægge Kammerh. Lowtzow¹⁾ for deres Fødder (hvor vi naturligviis alle komme til at ligge) og at ingen uden Bondevennernes

¹⁾ Kammerherre Hans Georg Krog von Lowzow, Inspecteur paa Jægerspris.

Secretair Gleerup¹⁾ kunde afværge, at Trudselen i det mindste ikke for denne Sinde udførtes? Din oprigtigst som forbindtligst hengivne

Vedel Simonsen.

Elvedgd. d. 11 Sept. 1848.

197.

Kbhvn. d. 27 Nov. 1848.

Høistærede, kiære Ven! Da jeg seenest modtog Brev fra Dig, var Du i et saare slet Humeur og klagede over Tidernes Tryk i flere Henseender. Det var i anden Halvdeel af September og Vi ere nu ikke bedre farne, skjøndt Udsigterne til en Fred og endda en taalelig Fred maaskee ere gunstigere end nogensinde tilforn. Rusland og Engelland have sendt den Frankfurtske Centralmagt temmelig bestemte Noter angaaende Slesvigs Forbindelse med Danmark, og Underhandlingerne skulle nu aabnes i London af Oxholm og Treschow²⁾ hvilken Sidste om nogle Dage afreiser. Det var en Lykke, at vi bleve det Casino-Ministerium qvit, som uden Tvivl var til megen Forargelse for Rusl. og Engelland; Treschow er dog en ganske anden Character og Capacitet at fremvise i Engelland end den Fusentast Lehmann. Maatte nu endda dette Ministerium ikke blive for kortvarigt; thi for ethvert Land og især for et lidet er hyppige Ministerskifter høist fordærlige. Kongens Bibliothek har nu den tredie Overbestyrelse i dette Aar. Indtil Mai var der (lige siden Møstings Død 1843) ingen Chef, men jeg henvendte mig i Bibl. Anliggender umiddelbart til Kongen; i Mai blev det henlagt under Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet (Monrad) og for otte Dage siden under ditto (Madvig³⁾). Begge have viist mig megen Opmærksomhed

¹⁾ Skolelærer Asmund Christian Gleerup, Stifter af Bondevennernes Selskab. ²⁾ V. T. Oxholm og F. V. Treschow. ³⁾ I Novemberministeriet var J. N. Madvig Cultusminister.

og personligen haver jeg intet at klage over dem; men det er dog en egen Sag at vide dem som sine Foresatte, man for faa Aar siden har examineret, og som — qua ansvarlige Ministre — mir nichts dir nichts [kunne] give mig min Afsked, overladende til mig selv, om jeg derfor vil indstævne dem for Høiesteret. Vi have begge levet under den saakaldte Absolutisme og Bureaukrati uden at føle os synderlig generede deraf; men despotisk Fremfærd kan maaske være Os forbeholdt at prøve i et constitutionelt Monarkie og under ansvarlige Ministre.

Jeg tænker ofte paa hvad vor gamle Lærer A. Kall sagde under Krigen 1807—14: »Nu kunne vi sagtens udholde det; men bie til vi faae Fred!« Dette vil i ikke ringere Grad gielde nu, naar Gud engang under Os Fred; men paa en ganske anden Maade; dengang var det Landmanden og Grundeieren, som efter Freden og ved Pengeforandringen gik til Grunde; denne Gang frygter jeg, at det vil gaae ud over Embedsmændene og de mindre Capitalister, saaledes at Folk i min Alder ville kunne see en mørk Fremtid imøde.

Vor nye Finantsminister¹⁾ er kun 33 Aar gammel, men et godt Hoved og en dygtig Forretningsmand. Hvorledes alle Collegier blive omkalfatrede, vil Du af Aviserne kunne erfare. Der tænkes paa alle muelige Slags Besparelser, paa Salg af Domainer og Slotte m. m. Hvad vil man faae for Saadanne i denne Tid? For Videnskaber og Kunster vil der naturligviis intet blive giordt i lang Tid; Reisetipendier ikke blive uddeelte. Den afdøde Konge havde opfordret mig til at forfatte en Beskrivelse over Christ I. Kapel i Roskilde Domkirke, Kongens Grav der m. m., som han vilde have udgivet til den Oldenborgske Stammes Jubelfest (28de Sept.) paa sin Bekostning. Da Skriftet var næsten færdigt, ansøgte jeg

*) Grev W. C. E. Sponeck.

om Understøttelse til at faae det trykt — det var den første og, som jeg haaber, den sidste Gang i mit Liv, at jeg gik den Vei — men fik fra Finantsdeputationen et Afslag i meget smigrende Udtryk, paa Grund af Omstændighederne. Nu har Boghandler Reitzel tient mig i at paatage sig Forlaget, naturligviis uden alt Honorar; det vil vel endog medføre nogle Smaaudgifter for mig, men jeg er dog tilfreds med at faae det ud. Trykningen er alt begyndt.

Kongen vil fremdeles have sin stadige Residentz paa Friderichsborg, hvor han er frie for hyppige Audientser. Engang imellem kommer han her til Byen og tilbringer da nogle Timer eller høit et Par Dage paa Christiansborg. Der holdes da ingen Tafler, ingen Assembler eller Concerter — kort sagt, der existerer intet egentligt Hof meer. Naturligviis maa derved meget bespares; men hvor mange af den arbeidende og handlende Stand tabe ikke derved?

Hvorledes var man i Fyen tilfreds med den svenske Indqvartering i Sommer; var der Nogen af dem paa Elvedgaard? Mon der ikke som Resultat vil fremkomme en Deel skandinavisk Yngel? Hvordan er Stemningen i Fyen med Hensyn til Krigens muelige (skiøndt ei sandsynlige) Fortsættelse til Foraaret? Hvorledes tænker man sig Forholdene, dersom — hvad Gud forbyde — Slesvig gik tabt.

Uagtet jeg daglig gaaer forbi Rigsforsamlingens Lokale, har jeg dog endnu ikke været der. Der er som oftest temmelig fuldt. Maatte dog Basis for Valgloven blive noget mere indskrænket? kunde vi beholde kongevalgte Deputerede og opnaae to Kamre — dog det er vel neppe at haabe, skiøndt et konservativt Element synes at være stærkt i Forsamlingen. Udfaldet af Bevægelserne i Wien og Berlin ville uden Tvivl have god Virkning. Dog — vor lykkelige Tid er borte — for Os i det mindste. Min

gamle, eeneste Søster er da nyelig død, efterladende sig en svagelig, uforsørget Datter, 39 Aar gammel. Min stakkels Søsters Udsigter vare kun maadelige; Skiftet efter Manden staaer endnu usluttet, og det var altsaa uafgjort, hvor megen Pension hun vilde kunne erholde i Enkekassen. Imidlertid vilde det have været en stor Glæde i Livets Aften at see en Søn som Catechet i Odense, hvortil han i disse Dage er udnævnt¹⁾. Men Gud veed ogsaa, hvormange Sorger hun nu er bleven frie for. Hendes Død var let og uventet, som hun altid har ønsket den og som hun har fortient den. Maatte min Død engang blive saadan og maatte den komme snart.

Jeg haaber, at Du rigtigheden har modtaget dit sidste Kvartal og øvrige Restbeløb. Lev saa godt som mueligt. Er Du kun lidet tilfreds, da ligger jeg heller ikke paa Roser. Din altid hengivne gamle Ven

Werlauff.

198.

Høistærede Ven! I det jeg herved tillader mig at tilsende Dig Anvisningen paa mit Annuum med Bøn om at hæve det og at lade Sophie (fra hvem jeg, siden jeg midt i Oct. oversendte hende Smør, Gryn o. s. v., ikke har hørt et eneste Ord) tilstille mig Overskudet med Posten — — — kan jeg ikke andet end biefalde Dine Yttringer i kiærkomne Brev af 27 Nov. saavel om Lehmann, som om det ønskelige i, at vi ikke alt for hyppig maatte være Ministerskifte underkastet. — — — At Du forresten kan finde det lidt trykkende at sortere under Chefer, Du selv for ikke længe siden har examineret,

¹⁾ W.s Søster Rebekka Sophie, Enke efter Præsten A. H. Steenbuch, var død 13. Nov. Hendes Søn Theodor Steenbuch (1816—91) blev 25. s. M. udnævnt til Catechet i Odense, ved hvis St. Hans Kirke han senere blev Sognepræst.

finder jeg høist naturligt (men hvad siger Molbech, der nu skal staae under sin literære Antagonist?). At jeg, som Du ytrer, er i daarligt Humeur, har maaskee mindre sin Grund i daarligt Helbred, Tidernes Tryk og ængstlige Udsigter, end i Mangelen paa en oprigtig Omgangsvæn; min Jomfrue har naturligviis blot Interesse for sin Kiæreste og hans Anliggender og min Forpagter blot for sin Familie og sine Indtægter; jeg staa saaledes eene og forladt og savner desuden her paa Egnen enhver opmuntrende Omgang; kunde jeg blot engang om Aaret have Dig og for Afvexlings Skyld engang om Aaret have Østrup til min daglige Omgang paa et Par Ugers Tid el. meere, saa vilde vist den største Deel af de mørke Skyer, der fordunkle min Alderdoms Bane, adspredes og fordeeles; men jeg savner nu fast daglig snart Raad, snart Trøst og Opmuntring og snart en og anden Understøttelse, thi alle dem, der tilforn netop derved i saa rigelig Maade gjorde mig Livet behageligt, har Herren kaldet til sig, og jeg føler mig med hver Dag alt meer og meere eensom og forladt, da der ikke er nogen her paa Egnen, der i fiærneste Maade kan erstatte mig disse Savn. Havde jeg endnu som før Penge til at søge Opmuntring ved at udgive en el. anden af mine Samlinger el. jeg i det mindste var i Nærheden af Archiver og Bibliotheker, hvor jeg kunde finde Opmuntring i at supplere disse mine Haandskrifter, men jeg er som bandlyst saavel fra disse som fra enhver anden Trøst og Opmuntring. Imidlertid hielper det kun lidet at klage og man maae gaae paa Jorden, om den saa var gloende; kun gjør det meere ondt paa de gamle Fødder, end det vilde have giort paa de unge. Indqvartering have vi saavel her i Sognet, som i Vigerslef og Søndersøe Sogne i Overflødighed, dog meest Artillerieheste, hvoraf vi her paa Gaarden have 6 med 2 Artilleriekudske (som vi skulle beholde den heele Vinter), men selv disse røde Kudske

stikke vore Piger i Øinene og her er Artillerie-Ball hver el. hveranden Uge i Nabobyerne, hvor de tracteres med fleere Slags Steege, Kager, Hvedebrød, Viin, Punsch, Brændeviin, Caffé &c. og hvor de svinge sig &c. til Kl. 4 næste Dags Morgen. Svensk Indquartering have vi her paa Egnen ikke havt (nærmere end i Rørup S.), men den har gjort »levende« Indtryk paa de fyenske Piger, der vare saa lykkelige at være i dens Nærhed. Stemningen her paa Landet er (naar undtages Husmænd og Proletarier, som i enhver bevæget Tid ere rebelske) ret fredelig; i Kiøbstæderne er man vel gal over Værnepligten, men Landeiendomsbesidderne føle i den Grad Mismod og Slappelse, at de vist vilde være fuldkommen tilfredse qvocunqve modo, naar de blot kunde holde Styr paa Husmænd og Almissemænd og derhos allenfalls faae noget meere for deres Korn, der daglig synker i Prisen. — — — Hvad mig selv angaar, da har jeg i de sidste 2 Maaneder hver Dag havt Tandpine, hvilket ogsaa nedtrykker Sindet og gjør mig meere og meere ængstlig og raadvild. — — — Din forbindtligst som oprigtigst hengivne Ven

V. Simonsen.

Elvedgd. d. 7 Dec. 1848.

199.

Kbhvn d. 6te Marts 1849.

Høistærede, kiære Ven! Uagtet jeg ikke erindrer rettere, end at jeg sidst har tilskrevet Dig som Svar¹⁾ paa dit Brev af 7de Dec. f. A., kan jeg dog ikke undlade at benytte nogle Øieblikkes Roe til at sende Dig disse Linier. Naturen har været Os gunstig, idet Vinteren har været saa mild og lempelig, som man kunde ønske det; havde blot Menneskerne nær og fiern været bedre. Vore politiske Udsigter synes i det Hele at være temmelig

¹⁾ Et saadant Brev fra W. haves i alt Fald ikke nu.

gode. Treschow har fra Engelland givet godt Haab; han har sin bedste Raadgiver og Støtte i den russiske Gesandt Brunow, som skal være en ypperlig Diplomat, ligesom overhoved Rusland for Øieblikket vel er det i diplomatisk Henseende bedst betiente Land i Europa. Vaabenstilstanden er da nu opsagt; men mange troe, at den igien vil blive fornyet, dog paa fordeelagtigere Betingelser for Os. Reventlov-Farve¹⁾ var her som Emissair fra det S. H. Ridderskab; men uagtet han er Een af de mindst compromitterede, kunde han dog ingen Audience hos Kongen erholde og er reist meget bekymret bort. Uden Tvivl frygter Ridderskabet og de Rige i Hertugdømmerne for en demokratisk Bevægelse. En lignende kunne vi vel vente os her, naar vi engang have faaet den ydre Fred; hvad enten saa den usalige Valglov gaaer igiennem eller ikke. Man vil sige, at selve Gaardmændene nu begynde at frygte den. Læser Du Rigsdagsforhandlingerne? De skaffe mig ofte megen Ærgrelse. Hvilken Raahed og Plumphed udtaler sig ikke giennem Flere af dem? En af de Værste forekommer mig Proc. Jespersen fra Bogense²⁾, hvad er det egentlig for en Karl? han yttrede for nyelig, at Kroningen var en ganske »betydningsløs« Ting! Dog troer jeg, at en Saadan efter Fredslutningen vil finde Sted; men af Jubelfesten bliver der intet.

En europæisk Krig synes vist nok at hænge Os over Hovedet; men dog troer jeg, at Magterne (navnligen Engelland) ville gjøre Alt for at undgaae den. Mange troe, at en saadan Krig vilde være til vor Fordeel; jeg frygter, at et Sammenstød mellem de store Magter letteligen kunde knuse Os Svage. Imidlertid lever man ikke

¹⁾ Grev Ernst Christian Reventlou til Farve (1799—1873). ²⁾ Frederik Jespersen (1811—91), Procurator i Bogense, senere i Hillerød, yderliggaaende Venstremand (Biogr. Lex.).

her, som om der kunde være Spørgsmaal om Rigets Væren eller Ikke-Væren. Her spilles Comedier paa to Theatre i Byen, foruden italiensk Opera, samt paa eet uden for Byen. Flere Masquerader have været givne i Casino, hvortil Billetterne rives bort. Paa Oldenborgs Bogauktion blive Bøgerne stærkt betalte¹⁾. Kort — vi leve i flere Henseender som i den dybeste Fred. — — —

Lad mig engang ved Leilighed erfare noget om Stemningen hos Eder med Hensyn til Krigen, Valgloven, Ministerium m. m. Det Sidste har dog langt mere den offentlige Meening for sig end det Casiniske og fortiener det vistnok ogsaa. Med Madvig ere især Alle vel tilfredse. Maatte vi nu kun beholde det saa længe mueligt. Kommer Du ikke til at miste Folk ved Udskrivning? Venter I Indqvartering der paa Egnen? Jeg hører, at der i Børgense skal oprettes et Lazaret; maatte det ikke komme i Brug.

Kiender Du noget til 2 historiske Romaner Tordenkiold og N. Juul (af Kierstrup-Rumohr)? de ere velskrevne og de historiske Forhold ere meget troe opfattede. — — — Der er nyelig udkommet en Bog, som gjør megen Opsigt: »Danmarks Geistlighed« af (den langskjæggede, barhalsede og rødhuede Rigsdagsmand) Barfod; han characteriserer alle danske Præster fra 1841—47 døde eller entledigede, og anfører de meest scandaløse Ting om, til dels endog om endnu levende. Du burde købe den, dersom Du ei allerede haver den; om ikke [for] andet, saa fordi han til Motto har anvendt en Ytring af een af dine Fortaler: »Naar blive slige Samlinger saa fuldstændige m. m.«, ligesom han ogsaa i »Forordet« omtaler Dig med fortient Berømmelse²⁾.

¹⁾ Kammerherre F. Oldenburg (se Nr. 131) efterlod sig en værdifuld Bogsamling paa omtr. 10 000 Bind. ²⁾ 1. Aargang af Povl Frederik Barfods (1811—96) bekjendte »Danmarks Gejstlighed« var nyelig udkommen.

Jeg haaber om nogle Dage at kunne sende Dig min Beskrivelse over Christian I. Kapel i Roskilde Domkirke — — — det bæres mig for, at det vil blive den sidste egentlige Bog, jeg lader trykke. Hvad jeg kan skrive, vil i denne Tid ikke blive agtet paa; Arbeidskraft og Lyst aftager ogsaa mere og mere. Udsigterne ere for mig som for mange Saadanne, at jeg — skøndt jeg maa takke Gud for en ret god Helbred — længes efter den Fred, som kun Graven kan skienke. Jeg har nu fyldt mit 67de Aar og er bleven ældre end Nogen af min fædrene eller mødrene Slægt, min Onkel Wirth undtagen. — — — Min anden Søn¹⁾, Cand. Theol. siden 1846 med 2^{den} Character, havde i et Aarstid en Huuslærerpost hos en Præst i Sielland; hans Elev stod sig ved sidste Ex. Artium meget godt; nu gaaer han ledig paa Torvet; han ligger mig ogsaa paa Hiertet. Er der intet Skolelærer-Embede ledigt paa din Egn, skøndt Gud veed! jeg nødig vilde miste ham i den Tid, jeg kan have tilbage.

Hvordan er dit Befindende nu og hvorledes slider Du Tiden? Jeg hører vel snart fra Dig; lad mig da vide, hvorledes Du har det med dit Huusgesinde, Jomfru, Forpagter m. m. Lev imidlertid saa vel, som jeg ønsker Dig det af Hierte, og tænk stundom paa din altid hengivne, gamle Ven

Werlauff.

200.²⁾

Høistærede, kiære Ven! Megen Taksigelse for Dit sidste venskabelige Brev! — — —

Det glæder mig, at alle i Kiøb. ere saa vel tilfredse med Madvig; her indeholde Aviserne næsten hver Post-

¹⁾ Børge Johan Erik Werlauff (1820—73). ²⁾ Det øverste Stykke af Papiret, der indeholdt den nedenfor omtalte Anvisning, er bortskaaret af Werlauff, hvorved Dateringen — efter 13. Marts 1849 — er gaaet tabt.

dag Udfald paa ham, deels poetiske og deels prosaiske (see f. Ex. Tidshistorien N^r 8 sq. Milos Avis N^r 52 sq. Hempels Avis N^r 60, 61 sq.¹⁾); men det kan man ikke

¹⁾ Madvig havde som Cultusminister ved Circulaire af 14. Febr. 1849 paa given Anledning maattet indskærpe en ved Cancellicirculaire af 28. April 1840 allerede indskærpet Bestemmelse i Anordn. for Almueskolevæsenet paa Landet af 29. Juli 1814 om, at Præsten, naar en Skolelærer gjør sig skyldig i en Forseelse af nogen Betydenhed, bør indberette det til Skolecommissionen, som kan irettesætte eller mulctere ham, samt at Sagen, hvis han ikke forandrer sit Forhold, bør andrages for Skoledirectionen, som kan dictere ham Bøder, og at Skolelæreren, dersom denne Straf er uden Frugt, bør tiltales paa sit Embede og imidlertid suspenderes. Dette Circulaire blev taget Madvig overmaade ilde op af Skolelærerstanden, og adskillige anonyme Lærere fyldte de fyenske Aviser med rasende, til Dels versificerede Angreb paa ham (Milos Avis Nr. 43, 46, 52; Hempels Avis Nr. 60, 61; Bidrag til Tidshistorien Nr. 7, 8). Nogle Exempler ville vise Arten. Et »Opraab til Danmarks Skolelærere« slutter saaledes: Folkelærere i alle Danmarks Egne! lad os nu forenede fremkomme for vor elskede Konge med vore Bønner om, at han vil op hæve den Lærerne ydmygende, Tiden vanærende Skoleanordning af 1814 Bilag B § 3, og tage Folkeskolens Forhold under sin milde Overvejelse, vi har jo hans Løfte: at han vil erindre Skolelærerne, og han har endnu aldrig svigtet sit kongelige Ord!!

»En Ven af Lærerstanden« tiltaler den poetisk bl. a. i dette Vers:

Ser Du ikke Madvigs Agt?
 Han fra sit Ministersæde
 Vil Dig ned i Støvet træde,
 Vær nu selv Din egen Vagt!
 Sandt! der findes en og anden
 Efterladet, uden Skam,
 Men han skærer over Kam
 Hele Skolelærerstanden!

»En Frihedsven« er endnu vredere paa Ministeren, naar han raaber til Lærerstanden:

Hvorfor finder Du Dig i,
 At en verdslig Præst begynder
 Paa at være Din Formynder
 Og at volde Plageri.

regne for noget i eet saa bagtalerisk Land som Fyen, hvor det endogsaa hedder, at det ikke er Gad, der er bleven Bisp, men Minister Clausens Søster, der er bleven Bispinde i Fyen¹⁾; og hvor man endogsaa gør mig det til en Forbrydelse, at jeg af Mangel paa Opdragelse &c. ikke (ligesom Langesøe, Margaard, Rugaard &c.) har giort Ball for de paa Egnen indquarterede Artillerieofficerer. F. Barfods geistlige Bagtale har jeg rigtignok læst; det er en stor Lykke, at han har sparet Steenbuch; men han har overhovedet skaanet mange, som ikke fortiente Skaansel f. Ex. Steenfeld og vice versa; og vilde han overhovedet revse Frietænkerie, Embeds Efterladenhed, Vellefnet, Svir og Kortspill, da vilde her paa Egnen vist ikke mange gaae frie, uden allenfalls gamle Boesen og gl. Balslev, men dem kunde han maaskee igien skruppe for deres Overdrivelse af det modsatte; forresten har allerede Kalkar og Smith angrebet Barfod og fleere ville formodentlig følge, skjønt der maaskee ogsaa kunde siges

Hvorfor tier Du især,
Naar Minister Madvig truer,
Spænder alle Magtens Buer,
For at kue Dig end mer?

Klag ham an for Landets Drot,
Og lad Kongen faa at vide,
Hvilken Uskjel Du maa lide!
Kongen mener Dig det godt.

Bed den danske Rigsdagsmand
Om at fælde den Minister,
Der som Madvig sig fordrister
Til at gribe Frihed an.

Hvis disse snurrige Expectorationer ere komne Madvig for Øje, have de sikkert ikke afficeret ham, der i sin Ministertid gjorde, hvad han kunde, for at befri Skolelærerne for ikke tidssvarende Byrder. I sine Erindringer nævner han dem ikke. ¹⁾ Biskop Gad var gift med H. N. Clausens Søster Sophie Georgia.

en Deel til Barfods Forsvar.¹⁾. — — — Jeg oversender Dig herved Anvisningen paa mit Annuum; vil Du ikke hæve det selv, da send det til Sophie og bed hende sende mig hvad hun kan undvære af det, der bliver til Overs. Man har flere Gange spaaet mig, at jeg vilde komme til at miste dette Annuum, fordi man troede, at det var en Gage jeg fik som Medlem af den antiq. Commiss., men for alle de Reiser, Omkostninger og Indkiøb, jeg i gl. Dage havde for Commiss., fik jeg aldrig 1 Skl. Erstatning, og de 600 rdl. bleve mig blot tilstaaede for at *arbejde i selvvalgte Deele* af Nationalhistorien; en Pligt jeg endnu hver Dag opfylder.

Din forbindtligst som oprigtigst heng.

V. Simonsen.

201.

Kiære Ven! Hvorledes lever og lider Du i denne Trængsels og Gienvordigheds Tid? Uagtet jeg rigtignok skylder Dig Svar paa dit Sidste fra Slutningen af f. M., har jeg dog stedse ventet og haabet at høre noget fra Dig, da Du i denne Tid har langt mere og langt interes-

¹⁾ Om Dr. Chr. H. Kalkars, Provst Daniel Smiths og Fleres Indsigelser mod Barfods »Danmarks Gejstlighed« henvises til Barfods Fortale til 2. Aargang. — Peter August Steinfeldt, død 1847 som Sognepræst i Korup, havde i sine unge Aar været res. Capellan i Vigerslev, hvorfra V. S. kjendte ham. Da hans Formand i Korup 1797 tog Afsked med ham, yttrede han: hvad jeg mest vil komme til at savne, er det gode Salair ved Ligprædikener, som jeg har bragt i en god Tour, idet der for Gaardfolk gives fra 10 til 16 Rd. alt eftersom Omstændighederne befindes. Steinfeldt opfattede dette som en fastsat Taxt og nægtede derfor i 1840 at holde Ligtale for mindre end 12 eller til Nød 10 Rd. over en Gaardmand, hvis Enke kun vilde give 7 Rd. Hun fik virkelig ingen Tale og klagede derfor til Biskoppen, der gav Steinfeldt en alvorlig Irettesættelse (Bispearch., Odense Herreds Breve Nr. 149/1840). Barfod skriver, at han havde været næsten aandelig død i flere Aar.

sere [sic] end jeg — — — hvordan Stemningen er i Fyen; hvor stor Troppstyrke der findes og om noget er giordt eller paatænkt til Øens Forsvar mod et tænkeligt Angreb. — — — Kongen opholder sig for det meeste paa Friderichsborg; stundom kommer han ind paa et Par Dage, uden at man ret veed, da der nu aldrig staae Skildvagter uden for Christiansborg; Statsraadet er jævnlig samlet her, men uden at noget derfra emanerer; i Rigsforsamlingen vrævles og kiævles og vil vel vedblive saaledes endnu en 14 Dage, men kunde letteligen have standset, dersom ikke Ministeriet havde kunnet formaae de jyske Deputerede til at forblive her endnu saalænge. Den almindelige Meening er her, at Successions-Spørgsmaalet og Fredsspørgsmaalet drives under eet. Rygtet om en tilkommende Adoption vedligeholder sig; til de øvrige: den unge Prinds af Glücksborg (en lille Dreng) og en Pr. af Oldenburg, komme nu ogsaa Hertugen af Leuchtenberg¹⁾. Privatbreve ville vide, at en russisk Flaade kan ventes i vore Farvande til d. 20de Mai; men — mens Græsset groer, dør Koen.

Hyppige Overgeneralskifter bebude sielden noget Godt; Krigen har kun varet et Aar, og vi have allerede den tredie; mon ikke den gamle Guldberg²⁾ kunde have blevet den Bedste? — — —

Jeg havde tænkt paa i Sommer at lægge Haand paa 2^{den} D. af mine Antegnelser til Holbergs Lystspil, hvortil jeg haver et temmeligt Forraad af Materialier, men jeg har opgivet det igien og venter i min nuværende Alder ikke at faae Tid, Roe og Fred til at skrive Andet, end hvad mit Embede nødvendigen medfører. — — —

¹⁾ Der har næppe været Tale om Hertugen af Leuchtenberg; derimod tænkes paa Prinds Frederik af Glyksborg (Kong Frederik VIII), Arvehertug Peter af Oldenburg og Prinds Nicolaus af Oldenburg. ²⁾ Generalleutenant Christian Høegh-Guldborg (1777—1867).

Lev nu saa vel, som Du kan i denne sørgelige Tid,
og glem ikke din gamle, oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn d. 28de April 1849.

202.

Elvedgd. d. 2 Mai 1849.

Høistærede Ven! — — — her i Fyen er den Yttring (takket være Bondevennerne!) nu bleven almindelig i Bondestanden, at det dog maa være en *uretfærdig* Krig vi føre, siden hverken de udenlandske Magter el. vor Herre vil hielpe os; at det derfor var best for D^{ds}, at nærværende Konge og *Regiering*, som har ført os i denne ligesaa uretfærdige, som ulykkelige Krig, blev afskaffet (el. som man udtrykker sig: afkappet); at vi i Tide sluttede os til *Hertugen*, som dog er den rettmæssige Arving til Thronen, og at vi jo før des hellere gave os under det *tydske Forbund*, som dog saa drabelig beskytter sine Forbundsstater &c. &c., saa uhyggelig er virkelig Stemningen ikke blot i Bonde- og Borgerstanden, men maa-skee endog lidt høiere til Væirs; og derhos have vi fra Udlandet ikke mindste Hielp at forvente; Engeland har forraadt os, for at dets Dronnings Svoger kan faae et tydsk Fyrstendømme¹⁾; Frankrig kalder sin General²⁾ tilbage, fordi det seer, at vi ikke kunne bestaae med Ære; Sverrig vil kun *leie* os Tropper, imod at de ikke bruges i Krig, men blot som Observationscorps; og Rusland har nok at gjøre med Tyrker, Ungarer &c. og stræber desuden i den seenere Tid alt meere og meere at nærme

¹⁾ Han sigter her til den slesvig-holstenske Indflydelse paa den engelske Regering, støttet af Dronning Victorias Gemal, hvis Broder, Hertug Ernst af Sachsen-Koburg og Gotha 1849 deltog i Felttoget for Oprørernes Sag som Chef for de tydske Rigmestres Reservebrigade.
²⁾ Generallieutenant, Baron Charles Nicolas Fabvier var indkaldt af Regeringen for at udtale sin Mening om Felttogsplanen; hans Ophold i Danmark varede fra Beg. af Marts til Beg. af April 1849.

sig Preusen. Da nu ogsaa vore indre Forhold ved Bondevennernes Bestræbelse ere i Vildrede og der kun udfordres en ringe Gnist for at tænde Ild i Blaaren, saa at formodentlig Freden endogsaa (hvad enten den blev god, maadelig el. ussel) vil fremkalde en Revolution, saa er det i Grunden ikke saa underligt, om Folk og især Proprietærer i denne Tid gik fra Forstanden, saaledes som Propriet. Smidt paa Østergaard, der først lod sin Skytte skyde alle sine Høns og siden gav ham Ordre til at skyde alle sine Køer, indtil man tilsidst maatte gjøre ham umyndig¹⁾. Virkelig begynder Tidens Tryk endogsaa i en betydelig Grad at besvære os. Jeg betaler saaledes foruden den fordoblede Folkeløn og Dagløn ikke mindre end 70 rdl. hver Termin i Krigsskatt af den Jord, mine Forpagtere og Fæstere benytte (og omtrent ligesaa meget i Krigsskatt af mine Obligationer) og skal nu i Følge den nye Krigsskatt alleene af Hartkornet svare 570 rdl. hvert Halvaar; hvorfra Pengene skulle komme, indseer jeg ikke, uden ved lidt efter lidt at sælge Obligationer, som da formodentlig blot staae i 50 p. C. el. derunder. Dog — Pengene faae til at gaae, som de ere komne, naar blot det tydske Sværd ikke hang i saa tyndt et Haar over vi arme Fyenboers Hoved og at jeg blot, ligesom Archimedes, ikke skulde see mine Cirkler ved Mord og Brand forstyrrede og tilintetgiorte. — — — Min Husjomfru lider af svageligt Helbred og en Forlovelse med langtrukne Udsigter og den gl. Jomfr. Fabritz, der er her i Huset og for et Par Aar siden blev blind paa det ene Øie, er nu i Vinter ogsaa bleven blind paa det andet. Desuden hersker her paa Eggen (foruden den evindelige Indquartering) baade Kighoste, ondartet

¹⁾ Johannes Schmidt til Østergaard, Munkebo Sogn, død 14 Juli 1849, 75 Aar gl., en Mand, hvis Privatliv oftere havde givet Anledning til Omtale. »Nyd Livet uden Frygt for Døden« indførte han i sin Ungdom i »Tankefuldsbogen« paa Sanderumgaard som sit Symbolum.

Halsbetændelse og Typhus, hvoraf mange borttrykkes; saa at vi i Grunden meere dandse paa Torne end paa Roser, men selv paa min tornede Bane henlever jeg uforandret, som i bedre Dage, Din oprigtigst hengivne

V. Simonsen.

203.

Kiære Ven! Megen Tak for dit indholdsrige, desværre ei meget trøstende eller opmuntrende Brev af 2^{den} d. — — —

Stemningen i Kbhvn synes i det Hele at være mindre nedtrykt og mere modig end i Fyen og Jylland. Man føler endnu ikke her til Krigens Byrder. Her er meget Pengeomløb; Haandværkerne og den arbejdende Klasse tiener godt; Capitalisters og Pensionisters Suk over Krigsskatten taber sig i den almindelige Travlhed; Comedier og Concerter gaae deres vante Gang; i Rigsforsamlingen vedbliver man at vrøvle, og Interessen selv for den er ikke synderlig. I Kbhvn sporer man altsaa i Grunden langt mindre til Krig end for 40 Aar siden. Men — efter Freden engang vil — frygter jeg — Mismodet og Slappelsen følge. — — —

Hermed følger da Engelstofts Portrait¹⁾. Da det sendes suo nomine, beder jeg, at Du engang vil takke ham skriftlig; lader Du tillige noget indflyde om Tidsforholdene, Stemningen m. m., er jeg vis paa, at Du vil faae et langt og interessant Svar; thi han er en af de flittigste og paalideligste Brevskrivere, jeg kiender. Han har ellers i denne Tid været syg og maae endnu holde sig inde. — — —

Skulde Du kunne meddele mig et eller andet Supplement eller Berigtigelse til mit Roskilde-Capel, vilde

¹⁾ Et vellignende lithographeret Portrait af L. Engelstoft, som W. tidligere havde lovet V. S.

jeg være Dig forbunden; jeg kunde maaskee paa et eller andet Sted levere nogle Tillæg dertil. — — —

Og nu ønsker jeg Dig, gamle Ven! ligesom mig selv Taalmodighed og Resignation. Maatte vore sidste Dage, hvoraf jeg for min Deel ønsker mig saa faae tilbage som mueligt, ei blive altfor kummer- og lidelsesfulde. Glæd snart i det ringeste med nogle Linier din altid hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

Kbh. d. 18de Mai 1849.

204.

Kbhvn d. 15de Aug. 1849.

Kiære Ven! — — — Vi have da nu faaet en Stilstand og en Fredsbasis, saadan som Begge ere¹⁾. Mærkeligt, at Ingen af Parterne er tilfreds med den. Man skulde altsaa troe, at Een af dem befandt sig i en Vildfarelse; men jeg troer rigtig nok, at den indeholder saa meget dunkelt og tvetydigt, saa mange Forbeholdenheder, at det vil komme an paa den seenere Fortolkning og paa den eventuelle endelige Fred, hvilken Part der egentlig skal blive deterioris conditionis, og — jeg frygter for, at det snarest vil blive Danmark, som Ingen af de mægtigere enten vil eller tør hielpe paa en kraftig Maade. Vor Diplomatie har uden Tvivl ogsaa denne Gang trukket det korteste Straae. Blokaden burde ei have været hævet, før de svenske Tropper havde besat Nordslesvig og Preusserne Rendsborg. Man meener, at de Første ville ankomme i Slutningen af denne Uge, men til deres Corps skulle ogsaa høre Norske fra Nummedalen(!); hvor længe vil det ikke kunne vare. Gid Russerne havde villet paatage sig Besættelsen! De havde været ved Haanden og de havde ikke ladet sig betale af Os. »Fædrelandet« og »Kbhvnsposten« have meget skarpt ud-

¹⁾ Vaabenstilstands-Convention tilligemed Fredspræliminairer afsluttes under 10. Juli paa 6 Maaneder med Preussen.

hævet alt, hvad der kan siges mod disse Fredspræliminarianer, og af de conservative eller Regieringsbladene har intet forsvaret dem. Obligationernes successive Dalen vidner ogsaa om den offentlige Meening i denne Henseende. Imidlertid moerer K. sig med at udgrave Ruinerne af Asserboe Slot; en betydelig Deel deraf skal være kommen for Lyset. I denne Anledning kan jeg lade Dig vide — dersom det ei allerede er Dig notificeret — at Antiqu. Commissionen under 5te d. M. allernaadigst er ophævet. Levetzau er bleven Overdirecteur for alle offentlige Musæer og Samlinger, dog under Ministeriet; Thomsen vedbliver at være Musæets Inspecteur, Worsaae Inspecteur over Oldsagerne. Hvormange Erindringer fra lykkelige Tider knytte sig ikke for Os Begge til denne Commission, hvis ældste Medlemmer Vi To vare; skøndt den rigtig nok som Commission nu havde overlevet sig selv. Har Du intet at bemærke ved mit Opusculum om Roskilde Domkirkes Capel? Det bliver uden Tvivl det sidste Særskilte fra mig. En Afhandling om vort Universitets Historie indtil Reformationen, som var bestemt til Program ved den Oldenborgske Stammes Jubelfest, ligger færdig, men om og naar den udkommer, veed jeg ikke¹⁾. Jeg skriver ei andet end hvad jeg er nødt til — mine Forelæsninger, og selv disse gaae mig stedse tungere fra Haanden. Har Du nogle literaria i Arbeide nu for Tiden, eller — gaaer det Dig som mig?

For en Maaned siden fik jeg fra Ministeriet en Meddelelse om, at et Annum af 250 Rbdl., som jeg endnu havde efter Udgivelsen af de norske Kongehistorier og Scr. rer. Dan., med Udgangen af indev. Aar vilde ophøre. Det faldt mig da ind, om ei det Samme kunde blive

¹⁾ W.s Skrift »De hellige tre Kongers Kapel« var kort forinden udkommet. Hans andet Arbejde »Kiøbenhavns Universitet fra dets Stiftelse indtil Reformationen« fik Anvendelse som Universitetsprogram i Anledning af Kongens Fødselsdag 1850.

Tilfældet med dit Annum, og jeg erfarede, at det forholdt sig saa. Hvad mig selv angaaer, da underkastede jeg mig uden videre Indvending; men for dit Vedkommende udviklede jeg for Ministeren selv de Grunde, der kunde tale for, at Du beholdt det; baade ex justo & æquo, fordi Du havde offret saa meget til det Offentlige. (M. sagde selv over 20,000 Rb.), og ex utili, fordi det var tænkeligt, at Du engang ved en testamentarisk Disposition kunde blive sindet at gjøre endnu mere. Men jeg frygter, at det ei vil hielpe. Det vilde gjøre mig ondt, om Du derved skulde blive foranlediget til at unddrage Sophie den hende tilstaaede Pension; Alderen begynder nu at tage paa hende, og hun kan ikke vide, hvor snart hun som Følge af Consumptionens Ophævelse og Maltmøllens Salg vil komme til at flytte fra en Boelig, som hun aldrig kan vente saa billig paa noget andet Sted.

Hvilke ere Udsigterne hos Dig med Hensyn til Høsten? Det Gode vil da vel Stilstanden medføre, at der ei vil blive Mangel paa Folk. Er ingen Forandring foregaaet med dit Huuspersonale? Jeg haaber, at din Befindende er nogenlunde god, omtrent som min for Tiden. Det kan dog nogenlunde hielpe til at bære Tidens Tryk. For øvrigt seer jeg Slutningen paa det Hele med Længsel imøde. Lad mig snart høre fra Dig. Lev imidlertid vel! Din altid hengivne Ven

Werlauff.

205.

Elvedgd. d. 22 Aug. 1849.

Høistærede Ven! Dit Brev af 15de modtog jeg først d. 21de el. igaar; jeg havde længe med Længsel seet det i Møde, hvorfor det maaskee ogsaa var mig deskværkonnere. Det glæder mig, at Dit Befindende er godt; ogsaa mit er i den seenere Tid blevet bedre, da jeg omsider ved Hielp af et Plaster, der bærer det pompeuse Navn af

»Manus Dei«, for største Deel er bleven helbredet af min fatale Lændevee. Derimod er mit Sind ikke lidet foruroliget af »disse Dages Pinagtighed«; nemlig ikke blot Usikkerheden i de politiske Udsigter (i hvilken Henseende jeg hylder den russiske Ministers Ord, at Døds Skiebne vil blive afgjort i Ungarn), men ogsaa den daglige Molestie af en brutal Indqvartering (snart en Lieut. og snart en Capitain med snart 25 og snart 36 Soldater), der ved Huien og Skrigen forstyrrer vor Roe baade Dag og Nat, sønderbryde Hegn og Stakitter, plyndrer Skov og Hauge, gjøre hver Dag større og større Fordringer, bander, truer og dominerer, saa vi knap vide, om vi tør komme i vor egen Gaard, Hauge og Mark eller ikke; og derhos Udsigten til at beholde disse uroelige Giæster den heele Sommer og Vinter (dersom Vaabenstilstanden ikke bedre end hidtil realiseres); dog — det faar vel Ende omsider og »om 100 Aar er jo alting glemmt«. At jeg mistede mine 600 rdl., som jeg nu i 39 Aar havde oppebaaret¹⁾, er vist nok et smerteligt Tab for mig in oeconomicis, der, desværre! vil komme til at gaae ud over Sophie og mange andre Trængende, men det er maaskee for mig selv en Vinding i Uafhængighed og Frihed og den kan paa de gamle Dage vel ikke købes for dyrt; skjønt jeg

¹⁾ De vare ham tillagte 2. Juni 1810. I Anledning af Reduction af Finantsbudgettets Understøttelser til videnskabelige Øjemed affordrede Cultusministeriet 23. Juni 1849 V. S. en Udtalelse om hans Annum, hvilket han 6. Juli erklærede sig villig til at give Afkald paa, skjønt han ikke vidste, hvorledes han skulde kunne undvære denne Indtægt, og han henlede Opmærksomheden paa de betydelige Summer, han i en Aarrække havde givet til videnskabelige og andre Formaal. Det hjalp ikke; spares skulde der, og Ministeriet mente ikke, at Hensigten med Understøttelsen skete Fyldest, da V. S. i sin Tid havde faaet Pengene af Hensyn til sine Studieophold i Hovedstaden. Denne Reduction berørte V. S. overmaade ubehageligt: endnu et Aar derefter beder han (6. Sept. 1850) Werlauff underrette ham om, hvorvidt Andre havde mistet lignende Understøttelser, og det undrer ham meget, at W. kun ved at opgive to, som samme Skjæbne havde ramt (Brev 4.—6. Nov. 1850).

her efter Dags kommer til Aar for Aar at tage op af mine Capitaler. At dernæst den antiqv. Commiss. blev ophævet el. rettere Du, jeg og Rafn udelukkede af Deeltagelse i samme, var mig vel en uventet Nyhed¹⁾, men derhos ikke vanskelig at forklare, thi den havde i mange Aar concentreret sig i Secretærens²⁾ Personlighed og var i de sidste Aar paa en maaskee lidet passende Maade ved F. Magnusens og Rafns Bestræbelser blevet affilieret med Oldskriftselskabet. Ved Dit Skrift om Roskilde Cappell har jeg ingen anden Bemærkning at gjøre end, som Rectoren sagde: recte! bene! laudo te; og denne min Bedømmelse er saa almindelig ved alle Dine Skrifter, at jeg ikke særskilt har villet tilmælde Dig samme. Mine Beskiæftigelser bestaae i nærværende Øieblik i at samle historiske Biedrag for en Præst til nogle Sognes og Herregaardes Topographie og for en Procurator til en Langelands Historie³⁾. Udsigterne til Høsten vare her paa Egnen meget gode, men Væirliget er daarligt og der er Mangel paa Arbeidere, da ingen af Soldaterne blive permitterede og de Indquarterede ikke kunne lade sig leie, da de hver Dag (stundom 2 Gange om Dagen) skulle møde for at præsentere sig, exercere, modtage Brød eller Lønning o. s. v. o. s. v. Glæd mig snart med et Par Ord i min Eensomhed. Din oprigtigst heng.

V. Simonsen.

206.

Kbhvn d. 12te Sept. 1849.

Kiære Ven! — — — Siden i Søndags har Byen været i Bevægelse i Anledning af Troppernes Hiemkomst.

¹⁾ Den Kgl. Commission for Oldsagers Opbevaring ophævedes ved Kgl. Resol. 5. Aug. 1849. V. S. fik denne Nyhed hændelsesvis at se i en gammel Berlingske Tidende hos Præsten. ²⁾ Museums-Inspecteur senere Directeur C. J. Thomsen var fra 1816 Secretair i Commissionen, fra 1827 tillige dens Medlem. ³⁾ Procurator Peder Rasmussen i Rudkjøbing, død 1865 som Byskriver. (Biogr. Lex.).

Jeg saae kun lidet eller intet deraf; jeg fik en Billet til den paa Gammeltorv opreiste Tribune, men var der ikke. Det var et ganske smukt Syn fra Volden giennem Nygade, Vimmelskaftet, Østergade til Kongens Nytorv at see alle Huse pyntede med Flag, Krands, Festons m. m. Forrige Statsminister Ørsted havde i sin Bolig paa Gl Torv de 3 scandinaviske Faner; den russiske Minister (Thotts Palais) havde 7 store Dannebrogfaner uden for Gaarden, men den svenske Minister (ved Siden af Hotel du Nord) havde hverken Flag eller Grønt. Til Trop- pernes Beværtning paa forskellige Steder skal være indkommet c. 10,000 Rbd. i Penge foruden en stor Masse af Spise- og Drikkevare. For øvrigt ville vel Fyens Aviser referere alt omstændeligere. Det fortæner ogsaa at bemærkes, at saavidt vides [fandt] ingen Uorden Sted. — — —

Dine Anskuelser angaaende Antiq. Comm. i den senere Tid deeler jeg fuldkomment; var den ikke bleven ophævet, vilde jeg vel have ansøgt om min Entledigelse derfra. Dersom Du til næste Aar kom til Kbhvn, vilde Du ikke gienkiende Geh. Archivet. Det bliver meget udvidet; der bliver en større Læsesal, en nye og lys Op- gang; Geh. Archivaren faaer sit eget Værelse. Derom drømte ikke Thorkelin, Hygom eller Jørgensen. Det historisk-genealogiske havde da kun en kort Tilværelse; det bliver indlemmet i Geh. Archivet. T. Becker bliver derved¹⁾, men 400 Rbd., som vare ham tillagte i Reise- diæter, blive inddragne. Følgen deraf vil blive, at mange Dokumenter omkring paa Herregaarde m. m. nu ville forsvinde. Berlien, som findes aldeles ubrugelig, vil nok faae et Postmesterembede²⁾.

¹⁾ Jfr. Nr. 170. ²⁾ Johan Heinrich Friedrich Berlien (1811—88), en holstensk Underofficier, som Christian VIII, der ikke altid formaaede at prøve Aanderne, havde ansat som Secretair ved det hist.-geneal. Archiv, efter hvis Ophævelse han intet andet Embede opnaaede. Da han 1847 ansøgte om et Gageforskud, som han behøvede for at paabegynde Tryk-

Fra næste Aars Begyndelse ville Vi da Begge miste vort Annuum, som Vi have havt omtrent lige længe, Du det større, jeg det mindre, og vi ville vist Begge komme til at savne det. Jeg seer ellers ikke, hvorledes Du derved kan vinde i »Frihed og Uafhængighed«. Der paa hvilede Dig dog ingen videre Forpligtelse, og Du var ikke engang i den Nødvendighed nu og da [at] maatte søge Audientz, gjøre Cour eller desl. som Vi Andre her. Havde Du havt en Ahnelse om dette, vilde Du vel neppe have ydet saa meget til det Offentlige, som Du har gjort, og jeg maa tage meget Feil, om jeg ikke tidligere har yttret for Dig, at Du gjorde for meget deraf¹⁾. At mange af dine Trængende ville tabe derved, er naturligt, skiøndt mange af disse vel ogsaa ere frie for Krigsskatten; men det vil gjøre mig ondt, om S. skulde miste paa een Gang *alt*, hvad Du hidtil har forundt hende. Hun har uden Tvivl faaet Nys derom; jeg mødte hende for kort siden, hun spurgte, om jeg ei havde for nyelig hørt fra Dig, og saae temmelig nedslaaet ud. Tænk paa, om Du dog ikke kan vedblive at hielpe hende noget i den Tid, der kan være tilbage for Eder Begge²⁾.

Det er mig kiært, at mit Roskilde-Kapel har vundet dit Bifald. Det bliver uden al Tvivl det sidste særskilte Arbeide fra min Haand; det er i den Henseende omineust,

ningen af et Skrift »Der Dannebrog-Orden und seine Ritter«, ønskede Finantsdeputationen competente Dommeres Udtalelse om hans 1846 udgivne »Der Elephanten-Orden und seine Ritter«. Werlauffs Erklæring derom (W.s Mscr. paa Kgl. Bibl.) er holdt i moderate Udtryk, men hans Kritik af Skriftet er i Virkeligheden aldeles knusende — »han mangler baade nærmere Bekjendtskab med vor Historie og Sands for historisk Kritik« o. s. v. Den harmonerer ganske med den Anmeldelse af Skriftet, som Underbibliothekar H. Gundorph lod trykke i Nord. Literatur-Tidende og som den Gang vakte Opsigt. Berliens paatænkte Værk om Dannebrogordenen blev heldigvis ikke trykt. ¹⁾ Jfr. Nr. 165. ²⁾ I sit næste Brev, af 18. Dec., gjentager W. sin Intercession for Fru Simonsen.

at det handler om en Begravelse, om Kongegrave m. m. Mors ultima linea rerum. Lyst og Kraft til Arbeide aftager hos mig meer og meer; jeg takker Gud, at jeg kan bestride mine Embedsforretninger, som under de forandrede Forhold blive mig byrdefulde nok.

Jeg maa da meddele Dig, at jeg til næste Flyttetid flytter ind i en nye Boelig — Gottersgaden № 137, 1ste Sal. Det er da i det ringeste en Uleilighed, som Du næst Guds Hielp bliver frie for, om end din gamle Borg i nogen Tid kan komme til at lide af ubehagelig Forstyrrelse. Hvorledes gaar det med din Forpagter, din Huusjomfrue m. m. Jeg haaber dog, at din Høst nu er bleven lykkelig til Ende. Glæd mig snart med nogle Linier, vel ikke i min Eensomhed, men dog i mange triste Timer. Lev vel! Din gamle, oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

207.

Kbhvn d. 18de Dec. 1849.

Kiære Ven! Uagtet jeg ikke har hørt fra Dig siden mit sidste Brev, kan jeg dog ikke lade den 20de December gaae forbi, uden ved disse faa Linier at lade Dig vide, at jeg mindes denne Dag og ønsker af Hiertet, at Du maa opleve den med saa megen Sundhed, Tilfredshed og Sindsroe, som det kan være mueligt for Dig under nærværende Forhold. — — — Om vi kunne vente Krigens Gienudbrud eller ikke, derom ere Meeningerne deelte; det vil vel for en Deel komme an paa Forholdene i Tydskland. Underhandlingerne ere da atter aabnede i Berlin. Næsten med mere Ængstelighed imødesee Mange den forestaaende Rigsdag; hvad mener Du om det Folkething, vi have faaet? Maatte dog Landstinget blive saa konservativt som mueligt! Indfinder Du Dig ikke ved Valgmandsvalget — adspirerer Du ei til Landsthinget; det forekommer mig dog, at det i denne Tid er

Pligt for Enhver — om endog med nogen Opofrelse — at stræbe mod den truende Omvæltning. Hvad vil Enden blive, dersom Bondepartiet faaer Overhaand?

Jeg boer da siden sidste Flyttetid i Gottersgade N° 137, 1ste Sal. Jeg er ei meget fornøiet med denne Forandring — Forandringer due sielden meget; og i mit stille Sind lykønsker jeg Dig og Flere, for hvem en Flyttedag ingen Betydning haver. — — —

Og hermed lev vel! Gud skienke Dig i det tilstundende Aar Helbred, Dig og Os Alle indre og ydre Fred. Vi sees sandsynligen ei oftere Ansigt til Ansigt i dette Liv; det vil derfor være mig dobbelt kiert nu og da at høre noget om Dig og dit Befindende. Skulde derimod alskens Skriveri efterhaanden blive Dig mere og mere besværligt — som det bliver mig — da vil jeg haabe og ønske det bedste for Dig. Din oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

208.

Elvedgaard d. 24 Jan. 1850.

Høistærede Ven! Undskyld, at jeg ikke før nu har kunnet besvare Dine kiærkomne Skrivelser; men Grunden til denne min Seendragtighed er virkelig, som mig synes, tilstrækkelig Undskylding; thi da jeg i fleere Maaneder havde lidt af en trykkende Smerte i den venstre Side, lagde jeg efter Lægens Ordre en Spanskflue paa det lidende Sted, og derved blev Kuren, destoværre! endnu slemmere, og jeg maatte saaledes for en Tid lægge alt mit Skriverie til Side. Forresten er jeg saare langt fra (som Du meener) at være trætt af alskiøns Skriverie; blot Brevskrivning (naar jeg ikke har noget væsentligt at skrive om) har rigtig nok stedse været mig en Byrde; derimod syssler jeg endnu, som før, med Lecture og Excerpting fra Morgen til Aften f. Ex. til Langelands,

de danske Landeplagers og de danske Læns og Læns-mænds Historie &c. &c. Det var mig heller ikke mueligt at holde Modet vedlige, dersom jeg ikke idelig var sys-selsatt; thi foruden egen Sygelighed hersker der nu ogsaa Typhus fast lige til vore Porte, og vi see det ene efter det andet Liig kiøres her forbie; vore Heste ere ogsaa i denne Vinter angrebne af Lungesyge og Forpag-teren har mistet den beste af sine; Vinteren har dernæst bygget Broe for Tydskerne og vi have kun Valget mellem (maaskee) taalelige Fiender og en (i ethvert Tilfælde) utaalelig Indquartering; desuden gaae mine Actier med Kæmpeskridt tilbage og da min Gaard (i Følge den nu-værende Forpagtning) langt fra ikke svarer Regning og min Husholding (i hvor simpel den er) ved mine for-øgede Udgifter og formindskede Indtægter derhos koster mig for meget og begge Deele derhos prakke mig for idelig, staar jeg tillige i Begreb med at opgive min Hus-holding, afstaae min Gaard til mine Arvinger og (da min tiltagende Svagelighed udfordrer dagligt Tilsyn af Doctoren) at flytte til en el. anden Kiøbstad for der at leie mig ind paa et Qvistværelse og at gaae paa Spise-qvarter, ligesom enhver anden simpel Student; thi i Grunden var jeg aldrig lykkeligere end da jeg blot var Student og blot havde mine Studia at passe. I alle Til-fælde kan Du deraf slutte, at der ere mange Ting, som løbe om i mit stakkels Hoved, og desto lettere maae Du derfor ogsaa kunne undskylde, at jeg ikke før nu har til-ønsket Dig et glædeligt og lyksaligt Nytaar, hvilket Øn-ske herved i al Oprigtighed fremsendes fra Din med Højagtelse forbindtl. heng.

V. Simonsen.

Kiære Ven! Hvorledes haver Du slidt denne lange og haarde Vinter, der omtrent har svaret til vor hele

ydre Stilling og saa i disse Dage lader os føle et Eftersmæk. Jeg har i min nye Boelig, der har en Udvæg og kun liden eller ingen Sol, døiet megen Kulde; jeg seer mig altsaa nødsaget til at flytte igien til Foraaret, saa tungt det end falder mig at giennemgaae en saadan Forandring 2 Gange i et halvt Aar. Naar Du engang gjør mig den Fornøielse at skrive mig til, dersom det ikke bliver før efter Flyttedagen, da maa Du adressere Brevet til *Snaregade* N° 10, 2^{den} Sal; det er en simpel Gade, som Du vel vil erindre; men det er i en rolig Gaard og paa Solsiden; desuden nær ved Bibliotheket. Forøvrigt har min Helbred, Gud være lovet! været ret god, og det vil glæde mig at erfare, at Du nu er fuldkommen restitueret.

At jeg selv skulde komme til at flytte efter et halv Aars Forløb, har ikke forundret mig mere, end at erfare den Forandring i din fremtidige Stilling, som Du bebudede i dit Sidste af 24. Januar. At din Fædreneboelig med den skønne Hauge og al anden Herlighed ikke længer kan være noget Eden for Dig, kan jeg vel indsee; at din Sundhedstilstand og andre Omstændigheder kunne bestemme Dig til at tage Ophold i en Kiøbstæd, finder jeg ogsaa begribeligt; men hvorledes dette ikke kan skee, uden at Du »afstaaer din Gaard til dine Arvinger«, forstaar jeg ikke. Kan Du ikke paa gode Betingelser overlade det Hele til Forpagteren? Vogt Dig for Guds Skyld for et Skridt, der ei kan gøres tilbage! Hvem er dine Arvinger, der have fortient en saadan Opofrelse fra din Side; jeg tør vel spørge derom, da det, saafremt din Beslutning virkelig udføres, jo ikke kan blive nogen Hemmelighed. Jeg har stedse tænkt, at Du ved din testamentariske Disposition vil gjøre dit Elvedgaard til et lærd Vartov, hvori maaskee jeg og andre Literati emeriti kunde i deres sidste Dage erholde Naadsensbrød. Hvorfor vil Du da ikke heller sælge det Hele? Du vilde vist

nok endnu faae det ret godt betalt, og Statspapirerne, saavel de danske som de engelske 3 pc. staae lavt, dersom Du vilde paa den Maade anbringe, hvad der blev udbetalt. Flytter Du til en Kiøbstæd, bliver det vel til Odense, hvor din Læge boer, hvor der ere Bogsamlinger m. m., thi Kiøbenhavn vil være Dig for langtfraliggende og af mange Grunde imod. Naar Du altsaa engang vil anvende nogle Øjeblikke paa et Brev til mig, kan Du ikke mangle noget »væsentligt« at skrive om. — — — Jeg lykønsker Dig til, at din Arbeidslyst endnu ei er aftagen, men tvertimod bidrager til at holde Dig oppe. Der var vel en og anden Ting, jeg endnu kunde ønske at bearbejde, men det mangler mig baade Lyst og Kraft dertil. Jeg har saa smaat begyndt at ville nedskrive mit Livs Erindringer — naturligviis ikke til Trykning — men selv dette vil ikke ret gaae. Iværksættes din Beslutning at forlade Elvedgaard, vil Du mueligen faae endnu mere Otium til lærde Arbejder. For Øvrigt er jeg ganske af din Anskuelse, at Studentertilværet for enhver Literatus egentlig indslutter de lykkeligste Dage, og at det om den følgende Tid som oftest maa hede, at »det kosteligste af Livet er Møie«.

Og hermed Gud befalet! Lad mig snart i al Korthed erfare, at Du befinder Dig nogenlunde vel paa Legem og Siel; at Du er kommen ud af den Raadvildheds og Uvishedstilstand, som er noget af det Værste for Os Mennesker, og at Du ei maa komme til at angre, hvad Du foretager Dig. Lev nu vel! Med gammelt Venskab din oprigtigst hengivne

Werlauff.

Kbhvn d. 21de Marts 1850.

210.

Elvedgaard d. 16. April 1850.

Høistærede Ven! Da jeg nu vil haabe, at Du har overstaaet din Translocation og at man altsaa nu, ogsaa

om Dig, kan synges: Der boede en Mand udi Snarens Qvarteer &c.¹⁾, vil jeg herved med Hensyn til mit Helbred, hvorom Du er saa god at erkyndige Dig, tilmælde, at deels den tiltagende Alder og deels den Mangel paa Motion, som afvexlende Storm, Regn, Sne og Søle medfører, have i denne Vinter gjort Smerten i min venstre Side, Spændingen over mit Bryst, det besværlige i mit Aandedrætt, mitt Hierteclappen og min Beængstelse værre end de nogensinde før have været, ligesom foruroeligende Rygter og truende Avissartikler end meere have forøget samme. Og for at Du des bedre kan sætte Dig ind i min Stilling, vil jeg herved meddeele Dig et Par Uddrag af mine Dagbøger fra den Periode, der er seenere end min forrige Skrivelse til Dig. — — —

D. 2 Febr. el. til Kyndelmisse og Fastelavn begyndte Omegnens Husmænd, som i lang Tid havde drukket deres Caffé 2 Gange daglig (uagtet 1 fl Caf. koster ligesaa meget som en Skp. Rug), nu ogsaa at drikke Chokolade, naar der kom Fremmede til dem; og det er i Grunden ikke saa sært, naar man betænker, at f. Ex. mine Husmænd ikkun svare 8 rdl. 4 fl om Aaret af et Huus, hvorved der er Jord til fornøden Kornavling og til 2 Faars og 1 Koes Græssning, og derimod selv kunne faae 12 rdl. for at leie en af deres Stuer ud og 30 rdl. for at gaae i Arbeid de 3 Dage om Ugen. Det er altsaa nu den gyldne Periode for Husmændene, som der overhovedet er Udsigt til et sandt Pøbel-Aristokratie her i D fl ; thi vel begyndte *Gaardmændene* her i Vinter at yttre, at det dog i Grunden gik bedre under »Severinen« (S: Souverænen) end nu, men de holde desuagtet med Bondevennerne, fordi de i deres Enfoldighed sige, at naar de ikke holdt med deres (saakaldte) *Venner*, hvem skulde de saa holde med? — — —

¹⁾ Werlauff flyttede 14. April fra Gothersgade til Snaregade (Erindr. S. 165).

At jeg forresten havde og, hvis der ikke bliver Fred, endnu har i Sinde at opgive min Husholding og at flytte fra Elved, grunder sig deels paa de formindskede Indtægter og forøgede Udgifter (især saa længe jeg skal betale $\frac{2}{3}$ Krigsskatt for mine Forpagtere og mine Fæstere), men især paa den evige Uroe, man har af sine Folk, Huusmænd, Dagleiere, Fattiglemmer og Indquarterede, der med hvert Aar blive grovere og brutalere; ogsaa har Stormen i denne Vinter for en stor Deel ødelagt min Hauge (der tilforn, saa at sige, udgjorde min eeneste Glæde) ved saavel at omstyrte Træerne, som Lysthusene i samme, saa at der nu er intet meere, der fængsler mig, som forhen, til Elved. Din med Høiagtelse forb. heng.

V. Simonsen.

211.

Kbhvn 24de 25de Juni 1850.

Kiære Ven! Jeg tør haabe, at det velsignede Sommerveir, Vi nu i nogen Tid har havt, ogsaa har yttret en velgiørende Indflydelse paa din Sundhed og at Du altsaa nu befinder Dig bedre end i Midten af April, da jeg modtog dit sidste Brev. Din Dagbog for et heelt Fierdingaar har interesseret mig meget; den afgiver Bidrag baade til Menneskenes, Naturens og Tidens Characteristik; den viser de physiske og moralske Virkninger af en Krig som denne ulyksalige. Det frapperede mig især, hvad Du anfører om de Flere, der i Vinterens Løb ere blevne afsindige. Overchirurgen ved Frid. Hospital, Prof. Stein, har bemærket, at siden Krigen chirurgiske Operationer paa Hospitalet og andensteds ere blevne sieldnere (naturligviis med Undtagelse af Saar efter Krigen), men derimod Sindssvagthed af alle Grader langt hyppigere.

I Dag skeer i et hemmeligt Møde en Meddelelse til Rigsdagen om vor nuværende politiske Stilling. Efter et

i Onsdags (d. 19de) afholdt Statsraad, hvorved Kongen var tilstæde og som — efter Sigende — skal være bivaanet af flere udenlandske Ministre, afgik i Torsdags en Coureer til Berlin, uden Tvivl med et Ultimatum. Man venter altsaa i disse Dage enten en Fred (med Preussen?) eller en Indrykning i Slesvig. En Afgjørelse ventes af Alle med Længsel, og den nærværende Tilstand bliver meer og meer uudholdelig¹⁾. Her i Kbhvn, hvor Trykket endnu ei føles saa stærkt, hvor der er fuldt op af Adspredelser og Forlystelser, mærker man det ei saa meget som i Provindserne, hvor der lides af Indqvartering, lave Kornpriser, høi Folkeløn m. m., hvor Ørkesløshed demoraliserer Tropperne og den vedvarende Uvished deprimerer Folket. At vi skulle erholde en fordeelagtig Fred og opnaaæ status quo ante — antager neppe Nogen; hvad skal da Enden blive, med vor forøgede Statsgiæld, med de mindre gunstige finansielle Forhold til Hertugdømmerne, ei at tale om vor Grundlov og frie Valgløv!! Kort, jeg tænker ofte paa vor gamle Lærer A. Kalls Ytring under den forrige Krig: »Vi have ingen Nød, saalænge Krigen varer; først naar Vi faae Fred, ville Vi faae det at føle.« Uden Tvivl vil Spørgsmaalet om Successionen blive afgjort tilligemed Freden, thi ellers vilde denne jo kun blive et Provisorium; den almindelige Mening er, at det vil blive en Oldenborgsk Prinds.

K. opholder sig for det meeste paa Friderichsborg eller for Tiden ved Søeborg, hvor han anstiller Eftergravninger af de gamle Ruiner; han og Folkene ligge derude i Telte.

Siden Du tilskrev mig sidst, har Du da mistet din — formodentligen — ældste Ven — Østrup. Han var gammel nok, og man maa jo lykønske Enhver, som kommer vel herfra. Conf. Rd Engelstoft, som nu gaaer i sit 76^{de}

¹⁾ Freden med Preussen sluttedes i Berlin 2. Juli.

Aar, har i Vinter været meget svag af Kræfter; imidlertid er han dog nu sindet i næste Maaned at reise til Hofmangave og der opholde sig en 14 Dages Tid; jeg spurgte, om han ei tænkte at besøge Elvedgaard, men han forsikkrede, at det var hans Beslutning ei at komme nogensteds hen uden for Hofm.

Det vil interessere Dig at erfare, at Ordens Capitulets Gaard ved Philosophgangen nu er solgt til en Jøde for 18,000 Rbdl. og af denne med 1000 Rb. Avance til Lic. Müller¹⁾, Søn af den afd. Biskop. Capitelet har faaet Locale paa Christiansborgslot; Lindberg²⁾ faaer Huusleie. Det nordiske Museum skal flyttes til Prindsens Palais, saasnart her kan blive indrettet Locale dertil; her skal ogsaa Kunstmuseet være. Bespærelserne ved alle disse Forandringer ville da ikke komme for det Første.

Rigsdagen vil da slutes med denne Uge. Hvad den har udrettet, ville Vi Alle efterhaanden komme til at føle. De, som i Realiteten vinde meest ved den, ere Rigsdagsmændene selv. Endnu i det Øieblik, jeg skriver dette (Tirsdag Morgen) vides intet om Resultatet af det s. k. hemmelige Møde i Gaar; dog vente Alle Svar fra Berlin i disse Dage, og Rygtet om en forestaaende Indrykning i Slesvig vedligeholder sig.

Sophie hilser venligst og takker for det senest tilsendte. Hun har lidt meget af Gigt og har maattet lade sig kopsætte paa Ryggen. Jeg havde ikke seet hende i nogle Maaneder og fandt hende i Overgaar mere affalden end sidste Gang; dog — hun er jo heller ingen Aarsunge.

Jeg haaber, at Du har opgivet den Idee at forlade

¹⁾ Numismatikeren, Lic. theol. Carl Ludvig Müller (1809—91), Museumsdirecteur, fik 11. Juni 1850 Transport paa Gaarden af Vexelmægler Isach Wulff Heymann, der ved 3. Auction 6. s. M. havde kjøbt den for 19860 Rd. (Landsarch. for Sjælland). Jfr. Nr. 37. ²⁾ Ordenscapitlets Secretair, Justitsraad Hans Jørgen Lindberg.

Elvedgaard; Enhver i sin Stilling gjør vel i denne Tid bedst i at holde fast ved det Gamle; der skee Forandringer og Omvæltninger rundt om Os, hvis Indvirkning Vi dog alligevel ei kunne undgaae. Jeg finder mig ret vel i min nye Bolig, som er den bedste, jeg hidtil har havt. Jeg har Sol om Formiddagen og al den Plads, jeg behøver.

Min Helbred er Gud være lovet! ret god; kunde kun Sindsstemningen være bedre. Jeg gaaer nu snart i det 70de Aar og længes usigelig efter Fred og Roe!

Lev nu vel og lad mig snart see nogle Linier fra Dig; de muntre mig dog altid noget op. Din altid hengivne og forbundne

Werlauff.

212.

Kiære Ven! Du maa ikke vente et enten saa langt eller saa interessant Brev fra mig som det, jeg under 2^{den} Juli (Dagen for Fredsslutningen) modtog fra din Haand, ledsaget af dine vennehulde Ønsker paa den Dag, da jeg indtraadte i mit 70de Aar¹). Mangehaande Embeds- og andre Forretninger have hidtil hindret mig fra at besvare [det]; ogsaa har jeg stedse ventet paa noget righoldigt Stof; men nu vil jeg ikke vente længer.

Altsaa lige til den nyeste og mærkeligste Nyhed, der i lang, lang Tid er indtruffet, som ei kan være Dig ubekendt, men hvis nærmere Omstændigheder dog maaskee ikke endnu ere Dig bekjendte, da Aviserne intet indeholde derom.

Under K. Ophold her i Byen fra d. 28de Juli — 3^{die} August for at besøge Lazaretterne er formodentlig ogsaa de foreløbige Foranstaltninger bleven truffet til Formæ-

¹) Brevet af 2. Juli fra V. S. bestaar væsentlig i Dagbogsuddrag, indeholdende Beretninger om de i Elvedgaardegnen indkvarterede Troppers Forlystelser og Udskejelser.

lingen Onsdagen d. 7de d. Allerede Mandagen d. 5te hørtes det som bestemt. Under sin Visitats fik Biskoppen Tilsigelse derom, han kom da til Byen om Mandagen, reiste om Tirsdagen til Frid., og Vielsen foregik om Onsdagen. Hvem Forloverne have været, veed jeg endnu ikke med Vished. Man nævnte i Begyndelsen Arveprindsen som Ks. og Amtmand Gr. Knuth¹⁾ som Brudens; senere har man nævnt Een af Adjutanterne for K. og Livlægen Prof. Lund²⁾ for hende. Vielsen skeedte til venstre Haand; K. sad paa en høiere, hun paa en lavere Stol. Hun opførte sig under Akten meget passende; hun viste sig ydmyg og rørt indtil Taarer. Efter Vielsen var et Taffel paa 30 Couverts, men uvist, om de alle have været besatte. Dette Skridt fremkaldte, i Begyndelsen især, ingen god Stemning her i Byen; ei at tale om hendes vita anteacta, fandt man Tiden, 14 Dage efter et blodigt Slag, som havde bragt Sorg i saa mange Familier, og medens Landets Skiebne endnu er uafgjort, upassende. Nu tales mindre derom; Opmærksomheden er ganske henvendt paa vore politiske Forhold. Der ventes nu igien noget Afgjørende; 800 Saa-rede skulde komme hertil for at faae Lazaretterne derovre disponible. Det almindelig udbredte Rygte, at den nye Grevinde (som hun nu er bleven) Danner (ad modum Markdanner) skulde have lagt sig en betydelig Formue til, have flere Prioriteter, Penge i den engelske Bank m. m., giendrives nu og er neppe heller sandt.

I disse Dage har man faaet andre og vigtigere Ting at tænke paa, [i]det Cholera er udbrudt i Malmøe, hvor der til i Overgaar skulle være døde over 26 Personer. Communicationen er nu spærret med den skaanske Kyst, og man bestræber sig nu for at holde den frygtede Giest ude, om det ellers er mueligt; thi de fleste Læger ere

¹⁾ Grev Hans Schack Knuth, Amtmand over Frederiksborg Amt.
²⁾ Dr. Johan Jacob Georg Lund.

nu eenige om, at den ei udbreder sig ved Contagium men ved Miasma.

Conf. Rd. Rosenvinges Død efter en Badereise til Pyrenæerne i Nantes har Du vel erfaret af Aviserne¹⁾. Hans Liig er kommet hertil fra Wismar og ligger som i et Slags Qvarantine paa Kalkbrænderiet; i Morgen skal det bisættes i Frue Kirke. Han efterlader sig det største Privatbibliothek, som Nogen nu her i Byen. Et end mere betydende Dødsfald er vel C. Neergaards²⁾; en af vore politiske Notabiliteter og saa at sige den eeneste anseelige Godseier i Landstinget. — — —

Lev inderlig vel! Din altid hengivne

Kbh. d. 20de August 1850.

Werlauff.

213.

Kbhvn d. 28de Oct. 1850.

Høistærede, kiære Ven! Jeg haaber, at mine mange Forretninger i denne Examenstid maa undskylde min lange Taushed. Jeg er nemlig i Aar Fac. philos. Decanus, for hvem October og November er den allertravleste Tid. Det er fierde Gang jeg haver denne Function, som tilforn indbragte c. 800 Rbdlr Indtægt, men nu ikke 200 Rb. Efter min Alder og efter den Omkalfatring, som Consistorium og den hele Professorcorporation har undergaaet³⁾, vil det for mig være den sidste Gang. — — —

I disse Dage gaae Breve omkring til alle de Embedsmænd, som siden 1840 have erholdt Forskud; de Fleste af disse bleve ved Modtagelsen betragtede som Gratialer, som man aldrig gjorde Regning paa at refundere; nu indkræves de (efter forrige Rigsdags Beslutning), og man

¹⁾ Kolderup-Rosenvinge døde 4. Aug. ²⁾ Etatsraad Carl Neergaard til Gunderslevholm (f. 1800), meget betydende konservativt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og derefter af Landstinget, død 2. Aug. 1850. ³⁾ Ved Kundgjørelse 18. Sept. 1850.

kan let indsee, hvilke Følger det vil have for mange Familier. Nu er der i Rigsdagen bleven nedsat en Comitee for at undersøge det hele Pensions- og Gratiale-Væsen; der vil vel ogsaa meget blive strøget, uagtet Bondevennernes Parti ikke længer skal have saa megen Overvægt. Kongens Fødselsdag var der Taffel paa Riddersalen, hvortil alle Rigsdagsmedlemmerne vare indbudne. Det skal have været mærkeligt at see, hvorledes de Radicale og Demokraterne vare de ivrigste i at trænge sig ind paa Kongen og Hoffet. Barfod med sit lange Skiæg og sin røde Jacobinerhue førte saaledes en levende Conversation med Overhofmarchal Levetzau. Kongen selv var meget nedladende; han gav Flere Haanden og spurgte til deres Befindende.

De fleste Ministere blive leilighedsviis haardt medtagne af Rigsdagen, undtagen Fin. Ministeren, hvis Uundværlighed den maa erkiende, og Marineministeren, som endnu er saa nye¹). De fleste af dem ere vist nok ogsaa inderlig kiede af deres Stilling. Jeg var i forrige Uge ved et Gilde, som de Embedsmænd og Andre, der i A. 1825 vare blevne Studenter, gjorde; Minister Clausen var tilstæde og sagde, da hans Skaal blev drukket, at han længtes efter den Tid, da han ikkun vilde være Professor Cl.

Jeg veed ikke, om Du er i noget Læseselskab, hvor Du kan faae de vigtigste Dagblade f. Ex. Fædrelandet, Berlingske, Kbhvnsposten, Flyveposten (som nu har de fleste Læsere). Er Du det ikke, vilde Du dog vist let kunne erholde dem fra Odense; Du bør dog som gammel Historicus ei aldeles forsømme Tidens Historie, saa lidet glædelig og opmuntrende den end kan være. Rigs-

¹) Efter Admiral C. C. Zahrtmanns Afgang 10. Aug. 1850 fungerede Generaladjutant, Capitain, senere Admiral Carl Ludvig Christian Irminger (1802—88) som Marineminister, indtil han 25. Novbr. s. A. afløstes af C. E. van Dockum. Finantsminister var Grev Sponeck.

dagstidenden bør Du heller ikke undlade at gjøre Dig bekendt med. Ogsaa vil jeg anbefale Dig nogle under forrige Rigsdag udkomne »Breve om Rigsdagen«; aldeles conservative, men ypperlig skrevne, med megen Sagskundskab, men ogsaa med Lune og Bitterhed; de tillægges almindelig General-Procureuren Algreen-Ussing. —

Vi kunne egentlig ikke siges at være blevne udelukte af den Antiqvariske Commission, men den hele Commission blev ophævet; dette kundgiordes — om jeg mindes ret — ved en Skrivelse fra Ministeriet, som tillige handlede om det oldnordiske Archiv eller hvad det kaldtes, som blev henlagt under Geh. Archivet¹⁾. Det var rigtig nok en Forsømmelse af Ministeriets Expeditionscontoir eller af Thomsen, at Du ei underrettedes derom. Forresten var Commissionens Ophævelse ingen videre Skade. I lang Tid holdtes kun Møde hvert andet eller tredie Aar; min Virksomhed derved bestod blot deri, at jeg af og til maatte afbrydes for at giennemsee Thomsens Circulærer, underskrive Breve m. m. — — —

Den gamle Engelstoft beder Dig hilset. Han ældes nu betydelig, Kræfterne aftage og han gaaer næsten ikke ud mere.

Rygtet gaaer, at Grevinde D. skal ophøies til Fyrstinde; der siges ogsaa, at hun skulde være i velsignede Omstændigheder. Dog hidrører dette Sagn maaske blot af hendes tiltagende Corpulence. — — —

Lev dernæst inderlig vel og glem ikke din altid hengivne Ven
Werlauff.

¹⁾ De Archiver, der ifl. Kgl. Resol. 25. Juni 1849 blev afgivne til Geh. Arch., vare det saakaldte historisk-genealogiske Archiv og det Kgl. Danske Selskabs Archiv (Aarsber. fra Geh. Arch. I, XV). Det historisk-archæologiske Archiv af 7. Febr. 1846 opløstes ved den Kgl. Resol., der ophævede Commissionen for Oldsagers Opbevaring; dets antiqvarisk-topographiske Afdeling forenedes med selve Oldsagsamlingen under Navn af det antiqvarisk-topographiske Archiv, medens dets Diplomer m. m. afleveredes til Gehejmearchivet.

Kbhvn d. 19. Dec. 1850.

Høistærede, kiære Ven! Naar Du modtager disse Linnier, gaaer Du i dit 71de Aar og har altsaa overskredet det Maal af 7 Gange 10, hvorom Skriften siger, at det er Støvets. Jeg vil ønske og haabe, at Du i Morgen maa befinde Dig vel, saa at Du kan have en opmuntrende Dag med dine Omgivelser og med de faa Venner, Du endnu haver tilbage; desværre kan jeg ikke være blandt disse. At Du endnu i nogle Aar uden alt for meget Savn af Helbred og Sindsroe maa kunne nyde din lykkelige Roe, er dernæst mit inderlige som oprigtigste Ønske. —

At det scandaleuse Spandetske Forslag¹⁾ vil falde igiennem (skiøndt det er gaaet til anden Behandling), omtvivles næsten ikke. Det har fremkaldt et stærkt Røre; Adresser og Protester blive indsendte fra Staden og fra Provindserne — hvorledes er Stemningen i den Henseende i Fyen? Men om det endog falder hen, ville dog under de nærværende Forhold allehaande Sekter dukke op, som kunne foranledige Splid og Tvedragt; saaledes ere her ankomne et Par Mormon-Præster fra Amerika (et Slags Jøde-Christne, som der ere meget forhadte); godt og vel, om ei Catholikerne ville fiske i rørte Vande; man vil endog vide, at her skulde komme en catholsk Biskop til Os, cfr. hvad der nu skeer i det meest protestantiske Land — Engelland. — — —

I disse Dage gaaer her Rygter, at K. vil skilles fra sin Grevinde. Det stod allerede for nogle Dage siden i et Skillingsblad efter en Artikel i l'Independant belge. Skulde det slaae sig til Frost, frygte Mange for et Angreb paa vor Hær i Slesvig. Mig forekommer det dog,

¹⁾ Overretsassessor Niels Møller Spandet (1788—1858) havde i October i Rigsdagen indbragt et Lovforslag om Trosfrihed, der saavel i som udenfor Rigsdagen vakte stor Bevægelse.

at, dersom ikke uforudseete Tilfælde indtræffe, der vil være Udsigt til en fredelig Afgjørelse. Derimod ville Forholdene mellem Dmk og Slesvig og mellem Sl. og Holsten ikke blive saa let at ordne og uden Tvivl fremkalde Bevægelser, hvorpaa Vi ikke ville see Enden. Om Successionssagen høres nu intet; man troer dog, at den vil falde til Pr. Christian af Glücksburg.

Rigsdagen taber meer og meer af sin Popularitet; dog troer jeg ikke, at det vilde være godt, om den i nærværende Tid med eet hævedes. Ministeriet synes ogsaa at vilde holde; Krigsministeren torde blive den Første, der takkede af.

Med den gamle Engelstoft gaaer det meer og [meer] tilbage. Kræfterne aftage, Hosten tiltager; han holder sig vel oppe, men gaaer sielden ud. Det er et trist Syn at see saamegen Livskraft og Livlighed langsomt svinde hen. Siden 2^{den} Dec. gaaer han i sit 77de Aar.

Og hermed Gud befalet for denne Sinde. Maatte det tilstundende Aar for Dig, mig og Fædrelandet blive roeligere og lykkeligere, end det forbigangne har været. Din oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

215.

Kbhvn d. 15de Marts 1851.

Høistærede, kiære Ven! — — — Du vil nemlig af Aviserne alt have erfaret, at Geh. Conf-Rd Ørsted er død Søndagen d. 9de 1). — — — Han leed intet uden Mathed og synes lige til det Sidste ei at have ahnet sin Død. Hvorledes det nu vil blive med den polytechniske Lærestanstalt, hvis første Ophavsmand og styrende Princip han var, kan endnu ei vides; uerstatteligst vil han være som

1) Om Hans Christian Ørsteds Død fortæller W. derefter de samme Omstændigheder som i Erindr. S. 165 f.

Secretair i Vid. Selskab, hvor han altid var i Stand til at udfylde en Aften, naar Ingen anden kunde eller vilde læse, hvilket som oftest er Tilfældet. Uden Tvivl bliver Prof. Forchhammer hans Efterfølger.

Derimod vil Du mueligen af nærværende Brev først erfare vor gamle Vens Conf-Rd Engelstofts Død i Gaar Formiddag Kl. 10. — — — Ved hans Død blive flere Æres Poster ledige: 1. Formandskabet i det Danske Selskab, som han vilde have frasagt sig, saasnart sidste Hefte af Mag. næste Bind var udkommet. Saasnart dette er skeedt, haaber jeg som Alderspræsident at sammenkalde et Møde til Valg af en Formand; jeg selv vil ei være det. 2. Formandskabet i Vid. Selsk. historiske Klasse, i hvilken jeg som Klassens nu ældste Medlem vil forholde mig paa samme Maade; Formand vil jeg heller ei her være, dersom jeg kan undgaae det. 3. Kassererembedet (med 200 Rbd) i Selskabet. 4. Ordenshistoriographposten, hvis snarlige Besættelse dog ei er nogen Nødvendighed; den var jo ubesat i 15 Aar fra A. Kalls Død 1821 til 1836¹⁾ — — —

Lad mig engang fra Dig høre noget autentisk om Scenen i Odense ved Gildet, hvorved Bisk. Gad ei vilde drikke Rigsdagens Skaal m. m. Af Bladene kan man ei rigtig blive klog derpaa²⁾. Hvordan er Stemningen i din Egn overhoved mod Rigsdagen, mod Forfatningen, mod Ministeriet, navnlig mod Krigsministeren? Hvorledes optoges det Spandetske Forslag? Her har man i Almindelighed tabt meget af Interessen for Rigsdagen med Tilbehør. I Januar var en Dinér i Kongens Klub, hvorved et Par reisende Medlemmers Skaal udbragtes. Da disse netop vare Rigsdagsmænd, reiste den eene sig med Tak for den gode Stemning mod Rigsdagen; men da

¹⁾ Kasserer blev Prof. C. T. Engelstoft; om de andre Posters Besættelse se Nr. 217. ²⁾ Se Nr. 216.

raabte hele Selskabet (c. 50) som med een Mund: »ei som Rigsdagsmænd, kun som reisende Medlemmer.« — —

Lev nu vel! Helbred og Sindsroe ønsker Dig af
Hiertet din gamle, hengivne Ven

Werlauff.

216.

Elvedgaard d. 22 sqv. Martz 1851.

Høistærede Hr. Ven! Jeg takker Dig for Dit interessante Brev af 15. d. M. — — — Vi troe her paa Egnen, at Molbech bliver Secretair i Vid. Selsk. og Du bliver Ordenshistoriograph. Krigsministeren¹⁾ staar her i stor Anseelse hos alle Soldaterne, som ved ethvert Gilde med Taknemmelighed udbringe hans Skaal. Folkethingets (el. som det her kaldes Pøbelthingets) Opførsel imod ham lader sig heel vel forklare af Tschernings Had og Misundelse og alle hans Jabrødres el. Bondevennernes ubetingede Samtykke i alt, hvad han siger. Spandets Forslag vakte fra Begyndelsen en uhyre Forbittrelse her paa Egnen, men nu dør det lidt efter lidt hen som enhver anden opbrusende Lidenskab. — — —

D. 7 [Februar] stod i Milos Aviss N. 29 en lang Taksigelse til mig for hvad jeg havde givet til Soldaterne²⁾, — — — d. 9 — Wamberg kom hiem, men havde kun 1 af sine Heste med, da den anden var syg i Schlesvig. Derhos fortalte han, at ved Gildet for Dragonofficererne i Od. d. 7 havde Dr. Helweg, Capt. Lehman og Overlærer Sik hysset, pebet og raabt »Sludder« til Bispens Tale, hvori han lastede Folkethinget, og da General Wedel begyndte at tale om Dragonader til at holde Styr

¹⁾ Generallieutenant Christian Frederik Hansen. ²⁾ En Soldat i Slesvig takker V. S., som med sin sædvanlige udstrakte Godgjørighed i saa mange Retninger ogsaa har tænkt paa Krigerne, idet han tilstillede Soldaten 50 Rd. for dermed at bevirke dennes Vaabenbrødre fra Veflinge Sogn en glad Jul.

paa Hysserne, forlode en stor Deel Sahlen, uagtet de endnu ikke vare færdige med Maaltidet, hvortil de havde biederet 27 $\frac{1}{2}$ pro persona, saa at de indbudne Officerer tilsidst ene beholdt Valpladsen. — — — d. 14 — hørt om den store Fadaise Odense Commune begik, idet de ikke modtog Dinsens Batterie (et af vore beste) med nogen Ære, da det drog igiennem deres Bye¹⁾, saaledes som Dragonerne og de 2 andre Batterier. — — — 18 — Vor Bisp forsvarer i Avisen sit Fremfærd ved Klubgildet. — — — d. 28 — stod der en Skrolle i Milos Aviss fra Overlærer Sik, hvori han vilde bilde Folk ind, at han ikke havde deeltaget i Oppositionen mod Bispen d. 7de 2).

— — —

Din uforanderlig og oprigtigst heng.

V. Simonsen.

¹⁾ Dette Batteri havde under Major Adolph Vilhelm Dinesen højlig udmærket sig i Felttogene 1848—50. ²⁾ De i den omtalte Fests scandaleuse Afslutning, der i sin Tid vakte megen Opsigt, ikke alene i Fyen, optrædende Hovedpersoner vare foruden Biskop Gad Stadslæge Heinrich Christian Helweg (1812—95), Søn af den Nr. 32 nævnte Districtschirurg H. Z. H., Overlærer ved Cathedralskolen Johannes Peter Kristian Sick (1812—84), Ingenieurcapitain, senere Oberst Vilhelm Otto Valdemar Lehmann (1817—94), Broder til Orla L., og Generalmajor, Baron Joachim Godske Wedell-Wedellsborg (1785—1860), comm. General i Fyen. — Ved Tilbagekomsten fra Felten til sin Garnisonsby blev 6. Dragonregiment modtaget med Fester, Taler, Sange og Fakkeltog; den 6. Febr. stor Collation i Ridehuset for hele Regimentet og den 7. Diner i Clubbens Localer for Officererne. Alt beskrives omstændelig i Byens to Aviser, Hempels og Milos, kun ikke Officersfesten den 7.; intet af Bladene har haft Lyst til at bidrage til Udbredelse af Fortællingen om dens uheldige Udfald. Der lever nu Ingen af Festsdeltagerne, som kunde udfylde V. S.s og hans Forpagters korte Meddelelser, men En af dem, daværende const. Stiftamtmand i Fyen, Baron Johan Christian Bille Brahe (1819—99), en Mand af ualmindelig Begavelse og en levende Opfattelsesevne, sendte faa Dage efter den virkelige Stiftamtmand, Conferentsraad I J. Unsgaard, der laa ved Rigsdagen i Kjøbenhavn, følgende malende Referat: »Gid alle Rigsdagsmænd vare halvt saa humane og ægte liberale som De, saa behøvede vi ikke at frygte for det almindelige Had til Rigsdagen, som

[20. Mai 1851].

Kiære Ven! — — — Du har da erfaret, at Forchhammer blev Secretair i Vid. Selskab. Ørsted havde flere Gange yttret, at han tænkte sig ham som sin Efterfølger.

jeg nu ser med Bestyrtelse, uagtet jeg selv pro rata har været med at puste til! Muligen har De af Rygtet hørt, muligen har jeg selv fortalt, hvorlunde denne Stemning eller rettere Misstemning gav sig Luft ved Gildet for Dragonerne hen paa Slutningen, da Folk havde drukket en Portion, og den gode Biskop begyndte eller endte med en Toast for Rigsdagen (Almindelig Hyssen, Vrængen, Venden af Glassene). »Er der ikke noget at ønske Rigsdagen af gode Qvaliteter?« (jo meget, alt, hør ham!) »Vel ikke mere Snakkesalighed; thi jeg er ikke Bogtrykker o.s.v.« (Bravo!). De enkelte Rigsdagsvenner, Capt. Lehmann og Dr. Helweg hyse og støje, afbryde Bispen, almindelig Tumult, Sick kryber op paa en Stol, men trækkes ned af et Par Lieutenanter, fra den ene Side raabes »Hys«, »Sludder« til Bispen, fra den anden Side brøles »Tys«, »Kast dem paa Døren o.s.v.« Præsidenten (Gamle Estrup) ønsker sig 20 Mile bort og 20 Aar tilbage. En Spasfugl blandt Officererne lader Musikken blæse »Sablen ud«, Tumulten bliver mer end rigsdagsmæssig! General Wedell taler med Tordenrøst, Officiererne tie, almindelig Tausshed blandt de Militaire, altsaa ogsaa in publico, kun Dr. Helweg larmer; hans Nabo Pladscommandanten foreholder ham Respect for Generalen under Trudsel af militair Arrest, Doctoren tier. Almindelig Tausshed: Generalen opfordrer Urostifterne til ikke at afbryde en Taler, minder om den physiske Magt og om Døren; Biskoppen ender sin Toast med et Ønske for, at Rigsdagen maa faa Visdom til at ende sit Kald, og Taflet hæves, medens Blixen uhørt staar op paa en Stol for at drikke »Grundlovens Skaal«, som Ingen paaagter. Ovenpaa almindelig Gemytlighed, Omfavnen. — — — Næste Dag fortælles de værste Røverhistorier i Byen om denne lille Rigsdagsscene.« I sit Svar til Bille Brahe udtalte Unsgaard som *sin* Opfattelse af Biskoppens Optræden følgende: »Hvor kunde det falde nogen fornuftig Mand ind, især ved Enden af et rigeligt Maaltid — som han selv siger — at fremkomme med en Skaal, om hvilken han maatte vide, at den vilde opvække Splid. Naar Folk ere drukne, skal man drikke en Skaal for Clara Raphael, Etatsraad Spandet eller saadanne Størrelser, men sku ikke for Rigsdagen. Jeg for min Del har nu den hemmelige Mistanke, at vor Bisp her har villet fiske og sondere, om Skaalen skulde udbringes til Ære eller til Grin for Rigsdagen, hvilket han da efter Omstændighederne vilde gjøre. Men *der* kom han til-

Secretairen maa naturligviis være Een, som har megen Correspondence og Bekiendtskab i Udlandet, altsaa en Naturkyndig, som ogsaa i Nødsfald kan udfylde en Times Tid i et Møde, naar Ingen Anden kan formaaes til at læse, hvilket ofte er Tilfældet. F. blev altsaa næsten eenstemmigen valgt; Prof. Eschricht (som vel i flere Henseender ogsaa kunde have været skikket for Posten) fik kun et Par. Om Molb. kunde der aldeles ikke være Tale; hans Uorden i Forretningssager og hans hele Personlighed gjorde ham uskikket dertil. Med Hensyn til Ord. Histor. Posten slog din Spaadom ligeledes fejl. Jeg var aldeles sikker paa, at Ordenscantsleren vilde indstille sin Client W. dertil¹⁾; imidlertid er det dog insinueret denne, at han ei tør vente at blive aldeles frie for alt Arbeide i den Anledning; han skal samle Biographier om de ældre Riddere m. m. Dog vil dette vel meest blive ved Trudsler. Derimod vilde jeg lettere kunne have opnaaet et Par andre Æresposter efter Engelstoft, dersom det havde [været] mig om at gjøre. Som ældste her i Byen værende Medlem af den historiske Klasse vilde man endelig have havt mig til Formand, men jeg afslog det bestemt og Etatsraad Petersen²⁾ valgtes dertil. I det Kgl. Danske Selskab, hvis ældste Medlem jeg nu er, vilde man eenstemmigen have valgt mig til Formand; men ogsaa her modstod jeg, og man valgte da Etatsraad Wegener, i hvis Sted Prof. T. Becker blev Secretair. Vid. Selskab

kort. Ogsaa kloge Høns kan &c.« Begivenheden blev omtalt i »Fædrelandet«, der sigtede Biskoppen for ugrundede Angreb paa Rigsdagen m. m., hvilken Sigtelse han tilbageviste i Odense Aviserne 15. Febr. Overlærer Sicks Erklæring i Milos Avis 25. Febr., fremkaldt ved en Artikel i »Aalborg Stiftstidende«, gaar ud paa, at hans Deltagelse i Oprindningen indskrænker sig til at have ytret det Ønske, at den, der havde Ordet, skulde tale ud.

¹⁾ C. F. Wegener blev 31. Marts 1851 Ordenshistoriograph. Ordenscantsler var Gehejmeraad P. C. Stemann. ²⁾ Professor F. C. Petersen (se Nr. 37).

bekoster Bissens Byste af Ørsted støbt i Bronze (skal koste 500 Rbdl); den bliver færdig til Efteraaret og der skal da oplæses et Mindeskript over ham af Forchhammer. Det over Engelstoft vil uden Tvivl Wegener skrive. I Anledning af Engelstofts Død og da jeg er Senior Universitatis, bliver Lector Schiern Professor og Mag. Allen extraord. Docent i Historien med Character af Professor¹). I Geh-Archivets Personale vil maaskee foregaae en Forandring, da Knudsen, som i den hele Vinter ei har været i Archivet, er meget syg (han har haft Blodstyrting). Rasmussen underrettede mig engang i Vinter om, at han var bleven forlovet(!) med en Datter af Forvalter Stang ved Prindsens Palais; men nyelig erfarede jeg, at Forlovelsen igien var hævet.

Notablerne ere da nu samlede i Flensborg; man antager i Almindelighed, at de ville være overflødige, men de vare nu engang lovede. Det dem forelagte Udkast vil Du lære at kiende af Aviserne. Det forekommer mig, at Kongeriget vel kan være tient dermed, men Spørgsmaal, om Hertugdømmerne ville blive det. Foreeningen mellem Sl. og Holst. vedkommer kun temmelig uvæsentlige Gienstænder; Ridderskabet nævnes allersidst, umiddelbart efter Tugthuset i Glückstadt; det lader næsten ironisk. Stemningen i Holsten og i det sydlige og vestlige Slesvig skal vedblive at være fiendtlig mod Os. Noget af det mærkeligste i Udkastet er Yttringen om den fælleds Arvefølge; man mener, at denne nu vil blive definitiv afgjort i Warschau; her holdes meest paa Prindsen af Glücksburgs Søn (Elev i Mariboës Institut, hvor han opraabes med Navnet: »Glücksburg«). Efter Aviserne skal K. Nicolaus foreslaae Pr. Peter af Oldenburg. Jeg haaber, at vor Uvished i denne Henseende ei vil vare længe.

¹) F. Schiern blev 18. Maj Professor ord., Carl Ferdinand Allen (1811—71) s. D. extr. Docent med Titel af Professor.

I Consistorium skulde efter Eng. og Ørst. Død *et* Medlem vælges. Det radicale Partie arbejdede stærkt for Prof. Med. Fenger¹⁾, Ordfører for Finantscomiteen i Folkethinget, og som Saadan nyelig bleven Medlem af en Commission ang. Theatrets oeconomiske Stilling; vi conservative derimod vilde have Prof. Olufsen²⁾, som, dersom ikke Omkalfatringen af Consistorium havde fundet Sted, vilde have indtraadt ifølge Anciennitet; og han valgtes da efter Gienvalg med 3 Stemmers Majoritet.

Jeg erfarede i Dag, at de holstenske Notabler have vægret sig ved at modtage en Indbydelse til en Dinér hos Bille Brahe, Dagen efter deres Ankomst; de havde derimod foretaget dem en Lysttour! Det er en temmelig uvenskabelig Demonstration. Man er for øvrigt uvis, om B. Br. vil være den vanskelige Post voxen³⁾. — — — Spørgsmaal! om ikke de danske Magthavere i Sl. nu bruge Magten alt for meget; det hører til den menneskelige Naturs Skyggesider. Navnligen frygter jeg, at man gaaer alt forvidt med Indførelsen af dansk Sprog i Egne, hvor kun Faae tale det. — — —

Venligst Hilsen til dine Jomfruer, som vel nu have glemt mig. Din altid og oprigtigst hengivne

Werlauff.

218.

Kiære Ven! Jeg havde ønsket at kunne tilskrive Dig et Brev, som kunde være kommet Dig tilhænde netop d. 2^{den} d. M., min 70de Fødselsdag, men mangehaande Forretninger og Adspredelser hindrede mig derfra. Jeg

¹⁾ Politikeren, daværende Professor Carl Emil Fenger (1814—84). ²⁾ Prof. astron. Christian Friis Rottbøll Olufsen (1802—55). ³⁾ Diplomaten, Grev Henrik Bille Brahe (1798—1875) var Kgl. Commissair ved den i Flensborg i Maj 1851 sammentraadte Notabelforsamling til Drøftelse af et af Regeringen forelagt Udkast til Monarchiets forfatningsmæssige Organisation (se Biogr. Lex.).

har da nu opnaaet de 7 Gange 10, om hvilke der staaer skrevet, at de ere Støvets Aar og sielden Flere. Ingen af mine Forældre blev saa gammel; heller ikke min Søster skulde blive det. Af min Faders talrige Slægt i Norge opnaaede Ingen — paa langt nær — den Alder; af min Moders kun min Onkel Wirth¹⁾ († inden 71 Aar) og maa-skee Een til. I det Hele befinder jeg mig vel bedre end Mange i den Alder; jeg kan sove temmelig godt og har — Gud være lovet! — ingen egentlig Lidelser at drages med. Men jeg kan ikke længe udholde legemlig Anstrængelse — at gaae til Friderichsberg og hiem igien vilde være mig en Umuelighed — Sielskræfterne og Arbeidskraft og Lyst aftager meer og meer. Der ere endnu nogle literære Æmner, som jeg havde paatænkt at bearbejde, og hvortil jeg har samlet, men jeg formaaer det ikke, og jeg har derfor opgivet alt egentligt Forfatterskab. Uagtet jeg altsaa maa takke Gud for den mig hidtil forundte Helbred, kan jeg dog ei nægte, at jeg med en vis Tilfredshed imødeseer den Fred, der her paa Jorden sielden falder i vor Lod og længes efter at komme did, hvor der hverken er Rigsdag eller ansvarlige Ministre. Jeg formoder, at Du i Grunden tænker ligesaa.

Det overraskede mig meget, da jeg i Bladene læste, at Du var bleven Conferentsraad²⁾; det forundrede mig ikke, thi Saadant eller noget lignende burde jo være kommet for længe siden; men ligesom der til Sligt altid existerer en almindelig, saaledes ogsaa en speciel Anledning. Kort Tid efter fortalte Thomsen mig, at Du havde tilbudt samtlige dine Oldsager til Museet — og nu var Gaaden løst. Jeg ønsker Dig af Hiertet til Lykke med denne velfortiente Hæder og at Du endnu en rum Tid maa nyde den; for Øieblikket er Du nok den eeneste

¹⁾ Tobias Christian Wirth (1751 – 1821), Sognepræst ved Odense Vor Frue Kirke. ²⁾ Den 19. Maj.

Conferentsraad paa din Fødeøe, naar ikke hændelsesviis Treschow opholder sig paa Brahesborg.

Bibliothekaren fra Hannover — Siemzen — kom her til Byen for at gjøre Indkiøb paa Auctionen efter Kold-Rosenvinge; han købte der for c. 500 Rbdl. Det var en meget original Mand, som det synes, af en fortræffe-Character; han besad tillige megen Bogkundskab. Han var det meest nærsynede Menneske, jeg har kiendt; for at læse maatte han bogstaveligen berøre Bladet med Næsen, og dog kunde han med største Lethed orientere sig her i Byen, hvor han aldrig havde været før, og ud paa Natten eene gaae [fra] Selskaber til sit Logis i Hotel Royal. Han var en temmelig ivrig Maçon, som vidste god Besked med alle tyske □ □ indre og ydre Forhold. — — —

Et mærkeligt Phænomen i denne Tid er det, at K. har i London ladet sit Liv assurere for 200,000 Rbdl. til Fordeel for Grevinde D. Sagen er i og for sig ei af stor Betydenhed, da den aarlige Afgift jo udredes af hans egen Kasse og der engang i Tiden vil komme over 20,000 Lst. ind i Landet paa eengang; men det vil dog i Engelland gjøre megen Opsigt og neppe undgaae at omtales i de engelske Blade.

Jeg veed ikke, hvorfor Du saa meget forundrede Dig over, at Prof. Velschow var bleven Grændsecommissair¹⁾; vist nok har han, forskyldt eller uforskyldt, Ord for ei at kunne blive færdig med noget; men her staaer han ikke eene og stimuleres af sine Colleger. Hans Dygtighed maae Alle erkiende, og jeg er overbeviist om, at Commissionens, nærmest af ham opsatte Betænkning vil være grundig og motiveret. De have fra Bibliothekerne

1) H. M. Velschow var 17. Marts bleven Medlem af Grændseregulerings-Commissionen, hvilket V. S. »med Forundring« havde noteret i sin Dagbog.

og Archiverne her erholdt en stor Mængde baade Bøger og Dokumenter.

Insp. Worsaae bragte mig en Hilsen fra Dig og underrettede mig tillige om, at Du, som det forekom ham, befandt Dig vel. Lad mig snart fra Dig selv erholde Bekræftelse herpaa samt tillige Fortsættelse af din Dagbog, som jeg vilde ønske jeg havde Tid og Roe til at gien-gielde med en Lignende. Lev inderlig vel og tænk stundom paa din altid hengivne Ven

Werlauff.

Sluttet d. 14de Juli 1851.

E. S. Hvad kan der haabes om den forestaaende Høst? Af Frugt bliver der nok i Aar ikke meget.

219.

Elvedgaard d. 1—2 Aug. 1851.

Høistærede HEr. Ven! I det jeg takker Dig for Din kiærkomne Skrivelse, tiener paa samme til behageligt Giensvar: 1, Du er da nu ogsaa kommen til de 7×10 og *er* altsaa der, hvor allerede jeg en Tid lang *har* været; gid denne nye Periode, hvortil jeg af Hiertet lykønsker, maa smage Dig bedre end den smager mig; thi naar Insp. Worsaae indbilder sig selv og andre, at jeg befinder mig vel, da fortiente han i Grunden blot en eeneste Uge at plages med den Natte- og Morgen-Hoste, som nu (al anden Viderværdighed uomtalt) i flere Aar og især i de 7 sidste Maaneder har været min ægyptiske Plage. 2, kan den Omstændighed, at jeg forlangte at aflevere mine Oldsager, som ved min Død stode Fare for at adspredes, forklare Dig, hvorfor jeg netop nu blev Conf. Rd., da har Du alt forud vidst det; thi jeg havde alt tidligere tilskrevet Dig, at jeg for flere Aar siden tilbød, at de efter min Død skulde tilfalde Museet, og i mit sidste Brev underrettede jeg Dig om, at jeg d. 27 April af ovenanførte Grund havde forlangt at aflevere dem

strax, hvilket dog først skeete en Maaned's Tid efter at jeg var bleven Conf. Rd. — — —

Og nu til Continuat: af min Dagbogs Extract: — —

d. 4 Junii kom Worsaae i sin Svoger Grev Rantzau's Vogn med Blinkere &c. for at aftale mine Oldsagers Aflevering og medbragte mig tillige en Ahnetavle fra Barløse Kirke, som jeg maatte anvende flere Dage paa at dechiffere; han fortalte tillige, at Grundeierforeningen paa en viss Maade havde leiet Goldsmidt¹⁾ til at skrive for sig og feterede ham utroelig. — — —

d. 12 — kom Worsaae og vi havde travlt den heele Dag med Afleveringen og Indpakningen af mine 363 Oldsager (saa at jeg nu i Alt har indsendt 1239 Oldsager til Museet²⁾). — — —

d. 14 — stor Conference, om jeg skulde anskaffe mig Topper &c., men jeg afslog det med den Bemærkning, at om det endog var tilladt, saa var det dog ikke befalet. — — —

d. 26 — begyndt at grundlægge en nye Samling af Oldsager og faet dertil en ypperlig Hansel, samt gyldne Løfter for Fremtiden.

— — — Din med H. venskabeligst heng.

V. S.

¹⁾ Digteren Meir Goldschmidt (1819—87). ²⁾ Worsaae, den Gang Inspecteur over de antiqvariske Mindesmærker, havde allerede Aaret forud (15. Juli) under et Ophold paa Erholm hos sin Ven, Kammerjunker, senere Kammerherre og Amtmand H. C. J. Cederfeld de Simonsen, sammen med denne aflagt et Besøg hos V. S. med den Hensigt at formaa ham til at skjænke Staten sin Oldsagsamling. De bleve særdeles vel modtagne, om end V. S. ikke undlod, idet han tilsidst skjød en Skuffe Oldsager ind i Skabet, lidt bittert at udtale sig om, hvor lidt alle hans Samlinger nu om Stunder vare værd for de Herrer i Kjøbenhavn. Imidlertid opnaaede Worsaae, hvis Elskværdighed den gamle Eneboer naturligvis ikke kunde modstaa, sit Ønske og har altsaa nu benyttet et Besøg hos sin Svoger Grev Rantzau paa Frederikslund til at ordne det Fornødne angaaende Sagerne's Aflevering. Allerede 19. Maj 1851 paafulgte Takken som en Conferentsraads-Titel.

Høistærede, kiære Ven! — — — At Worsaae af et kort Besøg og af den maaskee oprømte Stemning, hvori dette har sat Dig, kan have ladet sig friste til at bedømme dit daglige Befindende gunstigere end det i Virkeligheden er, kan jeg godt begribe. Alle Folk, som see mig gaae i mine daglige Forretninger ligesom tidligere, som see mig undertiden gaae et kort Stykke Vei hurtigt, som ei høre om, at jeg ligger til Sengs m. m., synes, at jeg befinder mig vel og lykønsker mig dertil. — — — Worsaae, Et. Rd. Forchhammer og Prof. Steenstrup have i denne Tid atter været ude paa det Sted ved Isefiorden, hvor en gl. Østersbanke er opdaget, som man paa Grund af de der fundne Steenknive m. m. har anseet for Levninger af et af Forfædrene der holdt Østersgilde. De have nu der anstillet yderligere Udgravninger, hvis Resultat forventes¹⁾. Mange med mig ansee det mere for et geologisk end for et antiqvarisk Phænomen, og jeg frygter for, at det kan blive et Sidestykke til Runamo; i Kbhvnsposten er der ogsaa blevet railleret dermed. — —

Med Hensyn til Qvæstionen, om Du skulde anskaffe Topper til dine Heste, er jeg dog af den uforgribelige Meening, at Du ei bør undlade det; ei fordi Du Selv sætter nogen Priis derpaa, men for at Conf. Rdskabets — maaskee — eeneste Prærogativ ei ved Dig skal lide noget Afbræk og for at det ei skal synes, som om Du var ligegyldig ved denne Udmærkelse. Ogsaa kan jeg forestille mig, at dine Fruentimmer ville finde sig meget lykkelige ved dette nye Ærestegn. Apropos! mindes Du Anecdoten om vor gamle Velynder Manthey, som man

¹⁾ Videnskabernes Selskab havde paa Foranledning af Prof. Jap. Steenstrup 1848 nedsat en Commission til Undersøgelse af Skaldynger eller Kjøkkenmøddinger, af hvilke en af de først undersøgte var Sølager ved Isefjorden.

sagde gik med Top i Lommen til Brug, naar han engang fik i Sinde at stige op i en Droschke¹⁾.

Knudsen døde da til Held for sig selv, da han i lang Tid havde været yderlig svag og afkræftet²⁾. Enke efterlod han sig ikke, da han i flere Aar var Enkemand. Der kan vist nok ei have været Formue efter ham, men for hans 3 Pigebørn, som formodentligen med Tanten drage over til Fyen, er der ved Et. Rd. Wegeners Godhed og virksomme Indflydelse sørget saa godt, at de ei ville komme til at lide Nød. Regestum diplomaticum vil nu nok standse; derimod vil nok hans Christ. I. Diplomatarium, hvortil han i Chr. VIII. Tid havde erholdt det Fornødne udbetalt af Financerne, snart udkomme. Kall Rasmussen er da nu blevet Registrator med 1200 Rbd. Til Inspectorposten er nok paatænkt Secr. Jon Sigurdson³⁾, som snart ventes ned fra Iisland, dersom han ikke ved sin Færd som Oppositionsmand paa Althinget har gjort sig »umuelig«. — — —

Hvori bestaaer den »ypperlige Handseel«, Du erholdt til din nye Antiquitetssamling? — — —

K. er da vel tilfreds med sit Besøg paa Bornholm. I Rønne blev Fr. D. Skaal udbragt af en Adjunct ved Tafellet⁴⁾, og det var første Gang, at hendes Navn offentlig ell. officielt er blevet nævnet, nemlig i Beretningen i Berlings Tidende. Hun har stiftet et Legat paa 1000 Rbdl. for de Fattige i den Landsbye, hvor K. nær var kommen

¹⁾ Conferentsraad J. D. T. Manthey (se Nr. 31); jvfr. Personalhist. Tidsskr. 4. R. II, 90. ²⁾ Registrator H. Knudsen døde 20. Maj. Hans Diplomatarium Christianni Primi blev udgivet af Wegener 1856. ³⁾ Den islandske Politiker Jon Sigurdsson (1811—79) fik ikke Inspectorembedet, der foreløbig ikke blev besat. ⁴⁾ Adjunct ved Rønne lærde Skole Laurits Georg William Hasselriis (1808—69), der som Student uden Embedsexamen kun havde ringe Udsigter, blev for sin Skaal for Grevinde Danner 1853 belønnet med Aabenraa Postmesterembede. Han omtales i Bodenhoff, Den gamle General S. 92 f. som »en Slags Original«.

til Ulykke; i Gavebrevet staaer, at det er til Erindring om, at Forsynet dengang reddede hendes »høitelskede Gemahl«¹⁾. Af Rasmussine ell. den belønnede Dyd er nu 3 Oplag udkommet!²⁾

Hvordan er Stemningen paa Landet i din Egn? Bidrager ikke de gode Udsigter for Høsten til en bedre Stemning blandt Landalmuen? Have »Bondevennerne« endnu nogen Indflydelse paa din Egn? Begynde de borgerlige Ægteskaber at blive hyppige? i Jylland, paa Langeland og her i Sieland ere enkelte Saadanne sluttede; her i Kbhvn endnu intet. Derimod er hele Byen fuld af Forundring over et forestaaende kirkeligt Ægteskab, nemlig mellem Pastor Grundtvig (der d. 8de d. M. fyldte sit 68de Aar og hvis Kone døde i Begyndelsen af Aaret) og en Frue Toft til Rønnebeksholm, Enke uden Børn, nogle og 30 Aar gammel. Denne Forbindelse vil i hans eget talrige Partie neppe anbefale ham synderlig³⁾.

Jeg erindrer ikke, om jeg i mit sidste Brev berettede, at her i Kbhvn adskillige Christne ere gaede over til Jødedommen, baade Mandfolk og Fruentimmer; de Første have naturligviis maattet lade sig omskiære. Saaledes vil da kirkelig Vielse, Daab, Confirmation, Altergang efterhaanden forsvinde og en Indifferentisme, der er værre end Jødedom og Muhamedanisme, gribe ind. Hvad vil det føre til?

¹⁾ Ved Indkjørselen til Allinge 9. Aug. bleve Hestene for Kongens Vogn sky. I den Anledning stiftede Grevinde D. 26. s. M. det nævnte Legat »i taknemmelig Erindring af Forsynets naadige Styrelse, der beskyærmende holdt sin Haand over min høje og dyrebare Ægteherre« etc. (Rescriptsaml. 1851 S. 277). ²⁾ Aftryk af Literaten Frederik Julius Schaldemoses Skandskrift mod Grevinde Danner, »Prikkeltorne«. ³⁾ Nic. Fred. Sev. Grundtvig, f. 8. Sept. 1783, hvis 1. Hustru var død 14. Jan. 1851, ægtede 25. Oct. s. A. Ane Marie Elise Carlsen (f. 1813, † 1854), Enke efter H. P. N. Toft til Rønnebæksholm, med hvem hun havde en Datter.

Jeg har besluttet mig til at optere den af Sal. Kolde-
rup Rosenvinge beboede Professorgaard i store Kannike-
stræde N° 33, hvorhen jeg allerede flytter i October¹).
Enhver Forandring af den Art i min Alder er vist nok
ubehagelig; men jeg faaer da mere Plads og kan da
haabe at blive til min Død. Min ældste Søn (Cancellist
i Cultusministeriet) opnaaer i denne Tid en Lykke —
som det jo almindelig ansees for — at kunne gjøre en
Reise til Italien i Selskab med Grosserer Pugaard²), som
naturligviis giver den frie Reise. — — —

Høsten, som i Sielland nok paa de fleste Steder er
tilendebragt, skal i det Hele have været god; hvorledes
er den faldet ud i Fyen. Af Frugt bliver desværre nok
ikke meget. — — —

Og dermed Gud befalet! Maatte dit legemlige Befin-
dende blive saa godt som mueligt i den forestaaende
Vinter og din Sindsroe ei for meget forstyrret. Tænk
jævnlig og skriv ei alt for sielden til din altid hengivne
og forbundne Ven

Werlauff.

14de September 1851.

221.

Elvedgd d. 1 Nov. 1851.

Høistærede Ven! — — — Den ypperlige Hansel jeg
fik til Grundlægningen af min nye antiqv. Samling, var
en nysselig Steenhammer, der har havt den Velsignelse
med sig, at min nyskabte Samling allerede er steget til
250 N^o, hvoriblandt ret gode Sager, endogsaa af Guld;
men til hvis Indsamling og Indkiøb jeg ogsaa i de sidste
Maaneder hver Dag, det var nogenlunde Føre, har fore-
taget antiqv. Fodvandringer i flere Miles Omkreds; og
da det saaledes baade koster mig Umage og Penge, saa

¹) Jfr. Erindr. S. 171. ²) Hans Puggaard (1788—1866), senere
Etatsraad.

gad jeg dog vide, hvorfor min sidste Donation (af 363 N^o) til det Kongl. Musæum ikke, ligesaavel som alle andre Donationer, i de offentlige Tidender anmeldes. — — —
Din oprigtigst heng.

V. Simonsen.

222.

20de Dec. 1851.

Høistærede, kiære Ven! Adskillige Forretninger have hindret mig fra at tilsende Dig disse Linier, saaledes at Du kunde erholde dem paa din Fødselsdag. Men, vær forsikkert om, at jeg i Dag tænker paa Dig med Længsel og med Erkiendtlighed for dit mangeaarige Venskab. Maatte Du tilbringe de Aar, Du kan have tilbage, med nogenlunde Helbred og Sindsroe; ganske kan det jo ikke blive paa hiin Side, som paa denne Side af de 70; det føler ogsaa jeg paa mange Maader.

At Du for øvrigt, Hoste, Tandpine m. m. fraregnet, dog maa befinde Dig ikke saa meget slet paa Legeme og Siel, er det mig kiært at kunne slutte af den gien-vaagnende Lyst til atter at bestige din antiqvariske Kiephest, ei blot ved Correspondence, men selv ved antiqvariske Excursioner til Fods »i flere Miles Omkreds«. Det vidner baade om Legems Kraft og om ungdommelig Livlighed; jeg vilde ei kunne gjøre en Fodvandring paa en halv Miil og Interessen for de Studier, der i Ungdommen fængslede Os, har hos mig næsten aldeles tabt sig. Ogsaa gienkiender jeg dit gamle Samlerheld og kan ei noksom undre mig over, at der efter en saa mangeaarig Høst af Dig og Andre endnu kan være [saa] rigt et Spicilegium at gjøre. Dine Donationer ville vistnok efterhaanden blive meddelte i Berlings Tidende; naar jeg engang træffer Thomsen, skal jeg minde derom. Det er i mine Tanker et Held at være ivrig Samler af en eller anden Art af

Gienstænder. Jeg samlede, som Du erindrer, engang paa danske Landkort og Prospector. — — —

Fyens Stift har da faaet en nye Biskop¹⁾); hvad Kundskaber, Hoved, Forretningsdygtighed og Interesse for sit Kald angaaer, da kunde I vist ikke have faaet nogen bedre; blot han kunde lægge en halv Alen til sin Væxt; thi han er meget liden. Han venter at reise over engang i Februar; Du vil da snart faae ham at see, thi han har sagt, at et af hans første Besøg skal være paa Elvedgaard. Over vor gamle Ven Engelstoft oplæste Et. Rd. Wegener i Gaar 14 Dage et biographisk Mindeskrift i Vid. Selskab; det var noget af det Bedste af den Art, jeg kiender; et reent Kunstværk; Du vil faae det at see, da det bliver trykt i Oversigten²⁾).

Vi have da faaet en nye Cultusminister³⁾), og jeg dermed den 10de Chef eller Overbestyrer i de meer end 50 Aar, jeg har tient ved det Kongel. Bibliothek. Bang er som bekiendt en Capacitet af første Rang, og som fordums Collega ved Universitetet og i Consistorium haaber jeg, at vi ville komme godt ud deraf. Men saa hyppige Forandringer ere dog altid ubehagelige, og i min Alder er det altid besværligt at skulle sætte sig ind i nye Personligheder. — — —

Madvig træder tilbage i sin tidligere Stilling som Professor og Skoleinspecteur med samme Gage, c. 3200 Rbdl. Da derimod hans Plads i Professor-Rækken er besat, maa han for det Første staae som Extraordinair; stort har han altsaa ikke vundet ved sit treaarige Ministerskab. — — —

At L. Buonapartes Statscoup for det Første vil lykkes ham, troer man nu temmelig vist, og det er vistnok ogsaa bedst for Europas Roe; men, om han ikke længer

¹⁾ Prof. C. T. Engelstoft (se Nr. 94) var 16. Nov. bleven udnævnt til Biskop i Fyen. ²⁾ Biographiske Antegnelser om Laurids Engelstoft; ogsaa særskilt 1852. ³⁾ P. G. Bang (se Nr. 81) var efter Madvigs Afgang midlertidig Cultusminister 7. Dec. 1851—3. Juni 1852.

hen for at tilfredsstille en anmassende Hær, ved hvis Hielp han har svunget sig op, maa begynde en Krig, som da vil blive en europæisk Krig — det er den skrækkelige Muelighed, der staaer i Baggrunden.

Jeg har nu talt med Et. Rd. Thomsen, som lover, at din betydelige Donation ei skal blive glemt; men Underretninger om Saadanne meddeles nok i chronologisk Følge. Han kom hjem fra Paris faa Dage før Udbrudet; allerede dengang bleve Tropperne i Paris forstærkede, og selv i Louvre, hvor der ere flere offentlige Kunstsamlinger, bleve Tropper indquarterede. — — —

Med Tak for dit mangeaarige Venskab, din oprigtigst hengivne

Werlauff.

22de Dec. 1851.

223.

Høistærede, kiære Ven! — — — Af denne Kilde [Aviserne] vil Du have erfaret, at Oldskr. Selskabet d. 28de Februar var samlet hos Kongen paa Christiansborg Slot. Mødet var, som begribeligt, temmelig talrigt. Der fremlagdes Grundtegninger af Asserbos og Søeborgslots Ruiner, som tildels forklaredes af K. selv og hvortil Et. Rd. Wegener meddelte historiske Oplysninger¹⁾. — — — K. er ved slige Leiligheder meget gemytlig; hans store Hund gik omkring mellem Os, men uden videre at deeltage i Forhandlingerne. Mødet varede fra Kl. 7 til 10, men der serveredes ikke med nogen Slags Forfriskning; naar Vid. Selskab i ældre Tid paa det første Møde i Marts samledes hos Chr. VIII, fik man altid god Thee og Smørrebrød i Tilgift; men der vare heller ikke saa mange samlede som her. Kongen af Sardinien blev ved denne Leilighed optaget som Medlem; uden Tvivl den sidste Konge i Christenheden, som endnu ikke var i Selskabet.

¹⁾ Trykte i Ann. for nord. Oldkyndighed og Hist. 1851.

D. 30^e Januar blev jeg tilsagt til Kongens Taffel — en Ære, som nu sielden vederfares mig. Ved denne Leilighed saae jeg da for første Gang Grevinde D. Da jeg og Flere vare ubekjendte for hende, bleve vi ved den korte Cour, der fandt Sted før Taffelet, præsenterede af Overhofmarchallen for hende. Mig spurgte hun, hvorledes jeg befandt mig; da jeg nemlig bruger en sort Callot, har hun formodentlig anseet mig for en halv Invalid. Da Kamm. Schavenius¹⁾, som stod ved Siden af mig, blev nævnet, sagde hun: Boer De ikke paa Møen? »Jeg har en Eiendom der« svarede han med sin sædvanlige kolde Mine; »det er en skøn Natur« sagde hun og gik derpaa videre; den hele Cour af c. 40—50 Personer var endt paa c. 10 Minuter. Derpaa bød K. hende Armen, ligesom Geh. C. Rd Tillisch²⁾ hendes Selskabsdame Fr. Dreier³⁾ og vi gik til Taffelet. Jeg hører ei blandt dem, som i Hast kan opfatte Physiognomier, hun vendte ogsaa Ryggen til Lyset, saa det er mig ei muligt at beskrive hendes Person nøie; hun har en god Figur, er temmelig føer, er af Ansigt hverken smuk eller styg, men seer temmelig klog ud, som hun nok ogsaa er. Hvad man med Føie har meest imod hende er hendes

¹⁾ Kammerherre Peter Brønnum Scavenius (1795—1868) til Gjorslev m. m. i Sjælland samt Klintholm paa Møen. ²⁾ Frederik Ferdinand Tillisch (1801—89). ³⁾ Sophie Louise Dreyer, født i Paris 18. Oct. 1797, Datter af Gesandt, Gehejmerraad Christopher Vilhelm D. i hemmeligt Ægteskab med en Spanierinde, blev efter Faderens Død 1810 tiligemed sin ældre Søster efter Kongens Ønske optagen i Huset hos Fru Frederikke Brun og var om hende til hendes Død 1835. Senere var hun i en Aarrække Selskabsdame hos Grevinde Danner, der skal have gjort hendes Bekjendtskab i Paris. Hendes Dødsfald i Kjøbenhavn 26. Oct. 1870 bekjendtgjordes af Fru Bruns Datter, Fru Charlotte Pauli, »til hvis Kreds hun i en lang Række af Aar hørte« (Berl. Tid. 1870 Nr. 266). Bobé, Efterl. Pap. fra den Reventlowske Familiekreds VII, 383 f. Samme, Frederikke Brun S. 234 f., 295 f. Hun skildres som en klog, ikke kjøn lille Dame.

Pengegridskhed og at hun her allerede har sammenskrabet betydelige Capitaler, som hun tildeels har staaende i Huse og Gaarde. Det lidet gunstige Indtryk heraf stræber hun at udslette ved hyppige veldædige Gaver til Stiftelser og til enkelte Trængende, hvorfor da H. N. Gr. Danner pligtskyldigst takkes i Aviserne. Hendes fordums Patron Berling skal ellers være i et Slags Disgrace; han sees ikke meget med Kongen; man har talt om, at han for sine svage Øines Skyld skulde gjøre en Reise til Paris. I Torsdags (d. 11te) var der et meget smagfuldt og pragtfuldt Kunstner-Carnaval (til Understøttelse for trængende Kunstnere) i Cassino; K., som havde taget 50 Billetter, var der selv med Gr. D. og Fr. Dr., Alle i graae Dominoer. Han spiser i denne Tid jævnlig Frokost paa Eremitagen til temmelig Besvær for hans Følge, da de alle maae kiøre i aabne Vogne ligesom han selv. For nogen Tid siden var Et. Rd. Wegener indbudet til en saadan Tour; han er overhoved i megen Anseelse; han bliver jævnlig tilsagt til Taffel, endog i ganske lidet Selskab; men han har ogsaa den byrdefulde Ære at gaae Statsraadet, navnlig Udenrigsministeriet tilhaande med Betænkninger i politiske Anliggender og nødes ofte til i den Anledning at arbeide langt ud paa Natten. Han har nu ogsaa maattet anlægge en Embedsdragt (ei Ordenshistoriographdragten, som Du nok kan erindre, at Sal. Abr. Kall bar, men) som Geh. Archivar; den er som alle øvrige Saadanne nu til Dags mørkeblaa med Guldbrodering, store Guldepauletter, Kaarde m. m.¹⁾

¹⁾ Det blev almindeligt fortalt, at Wegener havde været meget ivrig for at opnaa Tilladelse til at bære Uniform, et i sig selv forstaaeligt Ønske af en Mand, der i Kongens Omgivelser ellers maatte færdes kjoleklædt mellem uniformerede Cavalierer. Men med Wegeners ejendommelige Passion for at cachere sine Følelser yndede han at give det Udseende af, at Uniformen var ham paatvungen af Kongen, og en forlængst afdød fhv. Minister har fortalt mig, at W., da han første Gang saa ham

Jeg beundrer din endnu ei kiølnede Iver for Samling af Oldsager og den [sic] Held, der endnu bestandig følger Dig paa denne Vei. Træffer Du paa gamle Documenter, som ei videre interessere Dig, skulde Du afgive dem til Geh. Archivet. Kunde der af Registranten over Einsidelsborgs Archiv¹⁾ ei uddrages noget passende for Danske Magazin? Det gaaer noget hurtigere med dette, siden T. Becker er bleven Secretair, skjøndt han langtfra ikke kan udstyre det med den Lærdom som Kall-Rasmussen. — — —

Jeg er da nu ved Kgl. Resolution af 12te Febr. som Universitetets Senior bleven fritagen for at holde Forelæsninger; det faldt mig tungt nok at ansøge derom, men da jeg meer og meer taber Arbeidskraften, navnlig til at udarbejde noget, var jeg nødt dertil; der ere desuden nu 3 Proff. Hist. foruden mig. — — —

Efter hvad Du har meddelt mig om dine Sygdomstilfælde²⁾, vilde jeg mene, at Du maa holde en meget stræng Diæt, spise saa lidet som muligt af Kiød og fede Spiser, ei nyde Spirituosa, knap Viin; dog, formodentligen har din Læge allerede raadet Dig det. Hvo er nu din Læge?

Lev nu inderlig vel! med de hierteligste Ønsker for dit Befindende, din oprigtigst hengivne

Werlauff.

Kbhvn 18de Marts 1852.

224.

Elvedgaard d. 24 Martz &c. 1852.

Høistærede Ven. — — —

d. 10 Marts skrevet Thomsen til og tilbudt ham min nye Samling af Oldsager, men (da man af Skade bliver

i den straalende Uniform, med et bekymret Blik ned ad sine Klæder ytrede: her skal De se, hvordan man har uglet mig gamle Mand ud! ¹⁾ V. S. havde i et her ikke medtaget Brev af 5. Jan. fortalt, at han af og til erhvervede et eller andet gammelt Document samt at han havde som Foræring modtaget en interessant Registrant over Grevskabet Einsiedelsborgs (o: Roepstorffs) Archiv paa 11 Ark. ²⁾ V. S. led i Dec. 1851 stærkt af en pinefuld Rosen i Hovedet.

klog) tillige frabedet mig enhver Tak, Gunstbevisning el. Belønning for samme. — — —

Endelig synes Du ogsaa et Sted i Dit Brev at forundre Dig over den Iver, hvormed jeg endnu samler Oldsager; men Sagen er saare lett at forklare, thi jeg er en stor Ven af Autopsie og da mit Helbred nu ikke meere tillader mig at beskue Musæets opdyngede Skatteforraad, saa er det mig om at gjøre, at jo flere Oldsager des kiærere kunne gaae igiennem mine Hænder, paa det at jeg kan anstille mine Betragtninger i Stilhed over samme; men aldrig saa snart er dette skeet, før jeg ogsaa ønsker, at de maae blive indlemmede i Musæet, paa det de ikke ved min Død skulle adspredes og forkomme. Din oprigtigst heng.

V. Simonsen.

225.

Høistærede, kiære Ven! I det jeg meget takker Dig for dit sidste kiærkomne Brev, hvis Datum jeg af gode Grunde ei vil tilføie, maa jeg tillige bede Dig undskylde min lange Taushed. Men med Aarene tiltager min Procrastinationssyge meer og meer og alt Skriverie falder mig besværligt; kun naar jeg først faaer Pennen i Haanden, gaaer det bedre, især ved at skrive til en gammel Ven, med hvem jeg, desværre! ikke paa anden Maade kan communicere. Alt Forfatterskab vilde derimod nu være mig en umelig Ting, og jeg veed ikke, hvorledes det vilde gaae mig, dersom jeg ikke efter Forsynets Styrelse nu var Universitetets Senior og altsaa dispenseret fra at holde Forelæsninger.

At Du endnu er saa ivrig efter at samle Oldsager, undrer mig endda ikke saa meget — Gammel Kierlighed ruster ikke — som at Du kan være saa heldig derved; thi efter alt hvad Du og Andre have samlet i henved 50 Aar, og da der directe til Museet indsendes saa meget, kan

jeg fast ikke begribe, hvor der endnu i nogle faa Miles Omkreds kan blive saa meget at erholde. Vist er det, at ingen Enkelt har beriget Museet som Du, og jeg vil ønske, at baade din Lyst og dit Held i denne Henseende maa vedvare endnu i endeel Aar.

At Mormoner, Baptister og deslige Udvæxter stedse tiltage, kan jo efter vor Grundlov ikke forundre Nogen; det samme er Tilfældet her i Kbhvn, hvor det dog i den store Menneskemasse ei saa let bemærkes. Mange af Førstnævnte vandre ud til Amerika, som overhoved deslige Udvandringer nu ogsaa her begynde at tiltage. I et Huus i Store Strandstræde indbyder en Placat i Vinduet Lysthavende til at vælge imellem flere Dampskibe i denne Anledning. — — —

Hvorledes løb 5te Juni af paa din Egn? Her paa Skydebanen vare der Flere end i Fior, dog ikke saamange, som man efter Kbhvns, Omegns og Roeskildes (nu kun en Miil fra Kbh.) Folkemængde skulde formode. Af Ministrene var der kun Een (den nye Cultusminister Simony¹⁾), af Officerer kun Een, af Magistraten saavidt vides Ingen. Noget Mundhuggerie skal have fundet Sted saavel der som i Egebæksvang. Nu nærmer sig da de nye Valg²⁾ og man vil snart see Valgagitationerne begynde. Man antager, at mange nye Valg ville finde Sted. I Dag (d. 12te Juni) reiser Kongen til Jylland; der meenes, at han — af visse Grunde — ei vil gaa ombord i Kbhvn, men i Vedbek; Følget gaaer derimod her fra Byen. Det er nok den Første af vore Konger, som har havt sin Historiograph med sig. En tydsk Literatus Oettinger, som i denne Tid opholder sig her, har udgivet en tydsk Digtsamling, dediceret »an Ithro Gnaden der

¹⁾ Carl Frederik Simony (1806—72), Cultusminister i Bluhmes Ministerium 1852—53, senest Stiftamtmand i Sjælland. ²⁾ Valg til Folketinget vare udskrevne til 4. Aug.

Reichsgräfinn v. Danner«. Hun træder nu meer og meer offentlig frem; hun hjælper Trængende og modtager derfor Tak i Aviserne, hvor der ogsaa findes Vers til hende; hun kører i aaben Vogn med K. og Rygtet om, at hun vil blive ophøiet til den høieste Værdighed hos Os, bliver meer almindeligt. Jeg kan ikke sige, at Stemningen her er saa meget derimod; hun faaer efterhaanden et Partie blandt Høie og Lave. Men hvad de udenlandske Magter ville sige? K. har i denne Tid kjøbt Skovgaard¹⁾ paa Strandveien, hvor han vil boe om Sommeren; men i denne Anledning har den russiske Minister, som havde fæstet en Sommerleilighed i Nærheden, forladt denne og flytter til Friderichsdal.

Du har maaske læst i Bladene, at Kammerh. Berling har været i Stokholm for en kort Tid. Man har her brudt Hovedet med at udfinde, hvad hans Ærinde kunde være, og bragt det i Forbindelse med den nys omtalte Plan. Men jeg troer snarere, at det har været i et murerisk Ærinde; thi omtrent paa samme Tid gjorde ogsaa Pastor Visbye²⁾ et kort Besøg i Stokholm; han er Taler og indflydelsesrigt Medlem af □ Z. til N., og jeg veed, at hans Reise derhen var foranlediget ved en Indbydelse fra Kr. Pr. af Sv. og sigter maaskee til Indførelsen af en nye Grad i vort Murerie. Ogsaa i vore — forhen saa fredelige ☸ — skulle nu allehaande Intriger finde Sted; men jeg kiender ikke noget til Sammenhængen, da jeg alt for længe siden har udmeldt mig som contribuerende Medlem af St. Johannes □. — —

Jeg har ogsaa bidraget lidet til den nye Gaard for Studenterforeningen. Studenterne have i den Anledning givet en dramatisk Forestilling paa Hofteatret, som K. bivaanede 2 Gange, den sidste Gang med Grev. Der blev

¹⁾ ☸: Skodsborg. ²⁾ Carl Holger Visby (1801—71), Sognepræst paa Christianshavn, senere i Store Hedinge, stor Frimurer.

drevet allehaande Spot med Ministrene, som dog ikke videre rørte ham. Vi have da nu faaet en nye Cultusminister og jeg saaledes den 11te Overbestyrer i det mere end halve Aarh., jeg har tient ved Bibliotheket. Han roses som en dygtig og human Mand. Imidlertid er det altid ubehageligt saaledes at skifte Foresatte; siden Casinorevolutionen 1848 er dette den fjerde Cultusminister. — — —

Med de bedste Ønsker for dit Befindende din oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn d. 15de Juni 1852.

226.

Elvedgaard d. 19—20. Juni 1852.

Høistærede Ven! Paa Dit kiærkomne af 15 d. M. tiener til behageligst Giensvar 1, det maae ingenlunde forundre Dig, at der nu findes fleere Oldsager end i gl. Dage; thi ikke at tale om, at Folk ere nu meere opmærksomme derpaa, saa *groe de* desuden (i Ordets egentligste Forstand) *op af Jorden* 2: jo meere Jorden bearbejdes og skiøres, des lettere fremskydes de fra Bunden af Frost; desuden graver man nu Mergel paa fleere Favnes Dybde, hvad man ikke forhen gjorde, og ligeledes langt dybere Tørv end forhen; og endelig er min Samler-Virksomhed, hvorved jeg hverken sparer paa Umage ell. paa Penge, ingenlunde indskrænket til nogle Miles Omkreds, men den omspænder som et Nett heele Fyen ved en udbredt Correspondance, ja! strækker sig endogsaa til Sjælland, Langeland, Jylland og Slesvig. Endelig har denne Virksomhed især i Fior og i Aar (efter at jeg ophørte med at sætte min Tid og mine Penge til paa de Historiske Samlingers Udgave¹) været over-

¹) I Brev af 22. Marts 1851 skriver V.S.: da jeg mistede de 600 dl., gjorde jeg store Indskrænkninger og opgav tillige at lade meere af mine

ordentlig i Tiltagende, saa at jeg i Stedet for at være 17 Aar om at samle de sidste 363 N^o (som Museets Foresatte endda ved at skienke det halve til Mynt-Cabinett og Natural-Museum og ved at forkaste alle Brudstykker og slaae alle Doubletter sammen under et N^o reducerede mig til 92 N^o), har jeg nu i det sidste Aar (fra 1851—2) allerede indsamlet 650 N^o, skiønt samme formodentlig efter Museets, som det synes, antagne Maalestok ville blive reducerede til et Par Hundrede og maa-see til mindre. — — —

d. 28 Martz var jeg i Kirke og yttrede i en Samtale paa Veien, at det stedse havde været og endnu er mit Livs Hovedformaal »at redde hvad der endnu kan reddes fra Ødelæggelse og Forglemmelse«, være sig Oldsager, Alderdoms Levninger, Diplomer, Documenter, Inscriptioner, historiske Biedrag el. de afdødes Minde. — — —

Papiret vil nu ikke strække til meere for denne Sinde og jeg vil altsaa blot foreløbigen sige Dig, at vor nye Bisp Engelstoft gjorde mig d. 8 Juni en 3 Timers Visitt og bad, at aflægge Dig hans Hilsen; ligesom jeg herved aflægger Dig min hierteligste Gratulation til den forestaaende 2 Juli, paa hvilken Dag jeg ingenlunde skal undlade at smykke Dit Mindested el. Din Erikshvile i min Hauge med Blomster og nedbede Velsignelse over Dit Hoved. Din med Høiagtelse venskabeligst hengivne

V. Simonsen.

227.

Høistærede, kiære Ven! Det er da en lille Evighed siden Du hørte fra mig; men denne stærke og langvarige Hede og min Bolig, hvor jeg har altfor meget af den

Samlinger trykke, hvilket i adskillige Aar har kostet mig c. 1000 rdl. aarlig; saa at Inddragelsen af de 600 dl. altsaa var det beste Middel til at stoppe Munden paa mig med.

velsignede Sol, gjør mig alt Skriverie besværligt om Formiddagen, og om Eftermiddagen kan jeg kun læse. Ogsaa det er en Følge af Aarene! i A. 1826, da Heden var ligesaa stærk, en reen Tørke (hvorfor man ogsaa fik et reent Uaar) og jeg boede i mindre Værelser med megen Sol, fandt jeg dog ikke Heden saa trykkende og matende som i Aar. Flere Gamle sige det Samme. Hvorledes har Du Selv befundet Dig? dog, Du har jo store, kiølige Værelser, en skyggefuld Hauge; det staar altsaa bedre i din Magt at beskytte Dig mod Varmen. Hvorledes er Høsten faldet ud paa din Egn? her har man havt det gunstigste Veir baade til Høe- og Kornhøsten, og Resultatet har i det Hele ogsaa været heldigt; maatte nu blot de nærværende Kornpriser holde sig¹⁾.

Meddeel mig ved Leilighed noget af Historia arcana om Valgene d. 4de August i Fyen. Mange af de tidligere Capaciteter fra forrige Rigsdag have enten unddraget sig eller ere blevne udelukkede fra den forestaaende, hvorimod der komme en stor Deel Nuller eller Stemmemaaskiner, navnlig af Bondestanden. Og saadanne Personer skulle nu holde Dom over et af de vanskeligste Spørgsmaal, der vel kan forelægges en Rigsdag — de forskjellige Landsdeles indbyrdes Forhold til Monarchiets definitive Ordning. Maatte nu denne blive en Saadan, der ei indeholder Stof til nye Uroligheder; men bryder der tidlig eller sildig en nye Revolution ud i Frankrig og denne forplanter sig til Tydskland, da — tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Nu vil jeg da haabe, at *Danner-Litteraturen*, som den kaldes i Bogfortegnelser, er sluttet. Jeg veed ikke, om nogle af den Piece-Syndflod ere komne Dig for Øine. Jeg har derfor sendt et Par Stykker ud i Bredgaden til

¹⁾ W. havde nylig kjøbt en Landejendom til sin yngste Søn Børge (Erindr. S. 173).

videre Besørgelse. Der er ingen Tvivl om, at forskellige politiske Partier ved denne Anledning have Finger med i Spillet. Hvad man nu end vil dømme om Sagens Realitet, saa forekommer mig dog — da den nu engang er fait accompli — at de, der forsvare hende og Ægteskabet, have ligesaa megen Ret som denne saakaldte Intrepidus og hans Eftersnakkere¹⁾. Hvem Intrepidus er, vides endnu ikke; Indtægterne af de mange Oplag ere af den Ubekjendte skiænkede en fattig Familie. For øvrigt var det vistnok ønskeligt, om bemeldte Gr. holdt sig mere tilbage i et vist Halvmørke — omtrent som Fru D—n i sin Tid, og ei lagde saa meget an paa at skrabe Penge sammen.

Hvorledes gaar det med din Høst af Oldsager; naar jeg læser dine Ytringer derom, da sættes jeg tilbage i vor Ungdoms lykkelige Dage. Det nordiske Oldmuseum skal nu atter flyttes fra dets nærværende bekvemme og rummelige Lokale paa Christiansborg (Du har dog formodentlig været der) til Prindsens Palais i Høiesterets Lokale; Retten skal nemlig ud paa Amalienborg i den afd. Enkedronnings Palais. Thomsen, som nu begynder at ældes, er ikke tilfreds med denne Flytning, som jo rigtig nok er forbunden med meget Besvær, skøndt der i Plads og andre Henseender intet egentligt tabes. — — —

Jeg skrev ovenfor, at Danner-Litteraturen nu formodentligen var sluttet; men See! i Berlings Tidende for i Tirsdags (d. 14de) averteres med store Bogstaver to Piecer i. »Om de skammelige Rygter, der i lang Tid have været udsprede om Fr. Grev. Danner i hendes Jomfruestand som Jfr. Lovise Rasm. og om Hendes Naades Forhold til K. Fred. VII. og til Dannerfolket af Joh. Henr. Philanther

¹⁾ W. havde i sit sidste Brev omtalt den af Intrepidus udgivne Piece »En Stemme fra Folket«. Om Danner-Litteraturen se Erslew, Forf.-Lex. Suppl. I, 911 f.

eller Dydens Ven.« 2. »Bør Grev. Danner være Dronning? et Ord fra en dansk Borger.« Kunde man vel i tidligere Dage have ahnet, at slige Forhold nogensinde skulde blive Gienstand for en saadan Publicitet. — — —

Endnu — Tak fordi Du mindedes den 2^{den} Juli — da jeg altid har nogen Troe paa Ahnelser, havde jeg ikke ventet at opleve min 71de Fødselsdag¹); men — det var nu Guds Villie. Erikshvile og de øvrige kiære Steder i din yndige Hauge faae mine Øine aldrig mere at see. De leve nu kun i min taknemmelige Erindring.

Lev inderlig vel, lad mig snart høre fra Dig og tænk med uforandret Venskab paa din altid hengivne Ven

Sluttet d. 16de Sept. 1852.

Werlauff.

228.

Elvedgaard d. 24 & 25 Sept. 1852.

Høistærede Ven! — — — Høsten var aldeles upaa-klagelig paa Rapsen og Kartofflerne nær.

— — — Paa vort Valg til Folkething faldt Overlærer Sick igiennem, *fordi* han kiørte med en Præst og Bønderne hverken vilde have en Proprietær-ven eller en Præste-ven, men blot en Bondeven; og af sidstnævnte Grund valgte de derfor ogsaa en Bonde (Per Nielsen), uagtet de selv tilstod, at han maatte være en enfoldig Stakkel, da han ikke kunde forklare de Udtryk, han selv i sin (ham foreskrevne) Tale havde brugt f. Ex. Ordet »Reform« og derhos definerede Ordet Skolevæsen ved »den Stilling, hvori man lærer noget«; men han maatte prostituere sig saa meget han vilde, det hialp altsammen

¹) Da W. paa sin 70 Aars Fødselsdag tabte sit Uhr og Glasset derved gik itu, saa han heri et Varsel om, at denne Fødselsdag skulde blive hans sidste (Erindr. S. 171). Han skulde endnu opleve nitten!

intet, thi han var dog en Bondeven¹⁾. Paa vort Lands-
thingsvalg faldt ligeledes Overlærer Sick igiennem, *fordie*
Bønderne af 2 Onder dog hellere vilde have en *Lands-*
*byepre*st (Pastor Mau²⁾), der var dem anbefalet af Bonde-
vennernes Høvidsmænd, end en *Kiøbstæ*dborger, der var
uanbefalet af samme; den største Strid, der forresten her
fandt Sted, var mellem Valgcandidaterne selv, der end-
ogsaa truede hinanden med knyttede Næver. Med min
Oldsags-Høst gaar det dernæst endnu fortræffelig; og
uagtet jeg atter i Aar (neml. d. 24 Aug.) har indsendt
500 N^o ved Worsaae, har jeg dog allerede 361 N^o paa nye
og deriblandt Palnatokkes Dolk, Sværd og Skiold. — — —

d. 13 Mai Brev fra Horsens, Colding og Varde, at
der var intet at faae, da Hamborgske Kiøbmænd opkiøbte
alt for Lord Grainville? — — —

d. 8 Juni var Bisp Engelstoft og Pastor Bagger³⁾ her
i 3 Timer. — — —

d. 3 Aug. Worsaaes og Prof. Steenstrups Besøg. — —

d. 24 — afhentede Worsaae 500 Oldsager hos mig.

d. 5 Sept. fik jeg 24 Oldsager fra Odense, Blang-
stedgd &c. og blandt dem Palnatokkes Dolk, Sværd og
Skiold⁴⁾. — — —

Din med Høiagtelse oprigtigst som forbindtl. heng.

V. Simonsen.

¹⁾ Gaardmand af Ørritslev Peder Nielsen fik ved Valget til Folke-
tinget i Odense Amts 5. Kreds (Bogense) 4. Aug. 1852 omtr. 30 Stemmer
flere end Sick. ²⁾ Jens Christian Eduard Theodor Mau (1808—85),
Sognepræst i Skjellerup, valgt til Landstingsmand for 6. Kreds ved et
Suppleringsvalg 8. Sept. 1852; hans Modcandidater vare Kammerraad
Grooss i Middelfart og Kammerherre Sehestedt Juul til Ravnholt.
³⁾ Formodentlig Sognepræsten i Vissenbjerg Frederik Vilhelm Bagger.
⁴⁾ I Oldnordisk Museums Inventarprotokol 1852—53 er under Nr. 13521
indført: To tilsammen 18 $\frac{1}{8}$ T. lange Brudstykker af et Broncesværd med
Grebtinge, samt et 4 T. langt Brudstykke af en Broncedolk. De ere
alle fundne (tilligemed en overbrækket Skjoldbukkell af Bronze, som ved

17de Dec. 1852.

Høistærede, kiære Ven! Siden jeg modtog dit sidste Brev af 24de Sept. har jeg maaskee ikke været saa langt fra at gaae derhen, hvortil vi Alle tidlig eller seent stunde. I Slutningen af October blev jeg syg af en heftig gastrisk Feber, som nær var bleven typhøs. Omtrent i 6 Uger maatte jeg holde mig inde, tildeels i Sengen, og først i Gaar var jeg efter 6 Ugers Fraværelse paa Bibliotheket; saa længe har jeg ikke været derfra i 16 eller 18 Aar. Overhoved maa jeg erkiende, at man i sit 72de Aar ikke reconvalescerer saa let som i yngre Dage. Først i de sidste 8 Dage har jeg kunnet begynde at læse alvorlige Bøger. Skrivning koster mig derimod endnu meget Besvær — dette Brev — om det kan kaldes saa — er det første jeg skriver siden Sygdommen. Men jeg kunde ikke undlade at lade Dig vide, hvad Du ikke omtvivler, at jeg mindes d. 20de Dec. og beder Dig modtage mine bedste Ønsker for dit Befindende og din Tilfredshed endnu i en Række af Aar. — — —

Om Wegners Sag høres intet nærmere; han har kun eengang været for Retten og gaaer endnu hver Dag i Geh. Archivet. Om hans Suspension høres nu intet; men Ministeriet, navnlig Bluhme og Sponeck, skal være meget stemt imod ham¹⁾.

Transporten hertil ulykkeligvis er gaaet tabt) i den saakaldte Palles Høj imellem Odense og Aasum, hvilken antages for at have været Palnatokes Grav. — Morsomt er det, at V. S. — der allerede 1815 havde skrevet om Palnatoke og hans formentlige Gravhøj (Antiquariske Annaler II, 193 ff.) — ikke i mindste Maade tager i Betænkning at udruste ham med Broncevaaben.

¹⁾ Wegener var 13. Nov. 1852 af Ministeriet Bluhme sat under Tiltale for sit til Rigsdagen indgivne Skrift »Forsvar for Danmarks Kongers og Kongehuses, navnlig Prinds Christians og Gemalindes fulde Arveret efter Lex Regia«, der var fremkaldt ved det »Kongelige Budskab« af 4. Oct., hvori Ministeriet bl. a. foreslog Rigsdagen at afskaffe den ældre

Tag nu til Takke med disse Linier; de kostede mig Umage nok. Lad mig snart høre noget fra Dig. Endnu min hierteligste Lykønskning til din Fødselsdag fra din altid hengivne Ven

Werlauff.

230.

Elvedgaard d. 9 Jan. 1853.

Høistærede Ven! Af Dit seeneste erfarer jeg med Be-
klagelse, at Du har været nær ved at bestige Charons
Baad, men tillige med Glæde, at Du i Tide har draget
Foden tilbage, samt at Du nu befinder Dig saa rask, at
Du endogsaa har kunnet bievaane det stormfulde Møde
i Oldskriftselskabet¹⁾, og jeg sender Dig nu hermed mit
oprigtigste Nytaarsønske, paa det at ogsaa samme maatte
virke som et velgiørende Reconvalescentz-Plaster. For-
resten har jeg været i stor Tvivl, om jeg skulde antage
Din sidste Skrivelse for et Brev eller blot for en Noti-
fications Adresse; jeg vil derfor ikke besvare samme med
en udførlig Extract af min Dagbog, men blot underrette
Dig om, at, har Du været syg, da har jeg ikke mindre,
og det saavel paa Legeme som Siæl, da den evige Regn
og Storm ikke blot har forøget min sædvanlige Sygelig-
hed, men min Husjomfrue ogsaa siden 26 Sept. ikke blot
har været syg, men i en heel Maaned været sengelig-
gende, saa at jeg maatte selv varme min Thee og Kaffe
og stryge mit Smørrebrød, men foruden de daglige Con-
sultationer maatte hente Dr. til hende 4 Gange, betale
hendes Søster for engang iblandt at have Tilsyn med
med Huset og en Vaagekone til at pleie den Syge; men

Thronfølgeorden efter Kongeloven. W. blev frikjendt af Criminalretten
9. Juli 1853 og af Højesteret 10. Jan 1854, men modtog 3. Febr. s. A. en
af A. S. Ørsted parapheret Tilkjendegivelse af Kongens Mishag.

¹⁾ Dette Møde, hvorom Intet har kunnet oplyses, nævner Werlauff
dog ikke i sine Breve.

selv nu, hvor hun omsider er kommen paa Beenene og den største Deel af Dagen er oven Senge, er hun dog saa nervesvag og afkræftet, at hun knap kan løfte en Theepotte; saa at Aarets 3 sidste Maaneder virkelig have været for mig en sand Passionstid, Gud vende det til det bedre! thi den eeneste Glæde, jeg har havt i al denne Tid, har i Grunden bestaaet i at fylde mit Huus med Oldsager, saa at jeg nu foruden de 500 N^o, jeg i August f. A. indsendte, allerede har 544 N^o paa nye indsamlede; men hvorledes ville *Oldsager* vel kunne opveie den *nær-værende* Tids uoverseelige Trængsler for Din med Høiagtelse oprigtigst heng.

V. Simonsen.

231.

Kiære Ven! — — — Den Gienstand, hvorom Alles Tanke og Tale nu dreier sig, ere de forestaaende Valg — d. 26de Febr. (59de Aarsdagen efter Christiansborgs Brand, ligesom Grundlovens Datum d. 5te Juni var Dagen, da Kbhvns Brand begyndte 1795). Folkethingets Opløsning¹⁾ kom ovenpaa Forsamlingen som Jule Aften paa Kiellingen. Samme Dag i Middagsstunden kom Formanden Madvig over paa Bibliotheket, da Forhandlingerne ei kunde begynde formedelst Ministrenes Fraværelse, navnlig Krigsministeren, hvis Budget netop skulde foretages. Han meente, at Toldspørgsmaalet vilde gaae igienem i Landstinget, derpaa vende tilbage til Thinget og der med nogen Majoritet blive antaget. Med Hensyn til det Kgl. Budskab, som skulde foretages næste Mandag, yttrede han derimod større Betænkelighed. Kl. 1^{1/2} gik han over i Rigsdagen; kort efter kom alle Ministrene in corpore og in Galla ind og ligesom M. vilde begynde

¹⁾ Den 13. Januar havde Kongen opløst Tinget paa Grund af Dissents mellem Regeringen og Tingets Majoritet.

Forretningen, udbad Bluhme sig Ordet og trak det Kgl. Rescript frem, hvorved Folkethinget og consequenter ogsaa Landstinget opløstes — mit gefangen, mit gehangen. M. og Fthinget har altsaa ikke havt den ringeste Ahnelse om det forestaaende. Den uventede Opløsning gjorde naturligviis strax megen Opsigt, men vakte ingen synderlig Misfornøielse; de Conservative glædede sig og de Constitutionelle eller Eiderdanske haabede at faae deres forrige Candidater gjenvalgte. Nu agiteres og intrigeres der fra begge Parter; »Bondevenerne« staae paa Regeringens Side, og Mange meene, at denne vil gaa af med Seieren, dersom Forbudet mod »Fædrelandets« Indførelse i Slesvig ikke gjør nogen Hindring¹⁾; det havde vist nok været klogest at udsætte dette Forbud, hvortil der heller ikke forekommer mig at have været tilstrækkelig Grund, til efter fuldendt Valg. Blandt de Nye, som her i Kbhvn ville stille sig, interesserer jeg mig nærmest for Prof. Velschow. Han er en retsindig, moderat og kundskabsrig Mand, har fortrinligt Bekiendtskab med Landets statistiske Forhold og er en god Historiker, hvilket Slags Folk hidtil altfor meget har været savnet i Rigsdagen. Gid Du havde kunnet beqvemme Dig til at stille Dig til Landstinget! Hvor meget det er Ministeriet om at gjøre at sikkre sig Candidater, kan sluttes deraf, at Finantsministeren²⁾ personligen har anmodet Grosserer Broberg om at stille sig mod Alfred Hage, som hører til Oppositionen³⁾. Under alle disse Bevægelser høres intet om Wegeners Proces; uden Tvivl ønske Vedkommende, at den aldrig var bleven anlagt. Jeg taler sielden med ham, men han skal ikke tage sig den videre nær.

¹⁾ Den 4. Febr. havde Ministeren for Slesvig udstedt Forbud mod, at Bladene »Fædrelandet« og »Dagbladet« holdtes og udbredtes i Hertugdømmet. ²⁾ Grev Spønneck. ³⁾ Grosserer, senere Etatsraad Christian August Broberg (1811—86) stillede sig forgjæves mod Grosserer, Viceconsul Alfred Anton Hage (1803—72).

Hvad Du har tilskrevet mig og hvad jeg i »Berl. Tidende« læser om, hvorledes Oldsager strømme ind til Dig, forbauser mig og Flere. Du maa besidde en »Wünschelruthe«, hvormed Du kan opdage og opgrave dem. To Ting læres heraf; først, at der af slige Oldtidslevninger endnu maa skiule sig meget mere end man ahner; dernæst, at en Enkelt med Interesse for en Sag, Udholdenhed og fornøden Tid og Leilighed kan udrette meere end nogetsomhelst Selskab eller Commission. Med Overhofm. Levetzau talte jeg for kort Tid og han omtalte med megen Anerkiendelse dine Fortienester af vort Museum, som vistnok ere større end nogen anden Privatmands mellem Os. Apropos! Du nævnte i næstsidste Skrivelse M. Giøes Regnskabsbog 1693—98¹⁾. Er den ogsaa et antiqvarisk Bytte, og har Du ingen Interesse af selv at beholde den, da vilde jeg beile til den for det Kgl. Bibliothek. For Museumet passer den sig naturligviis aldeles ikke, skjøndt Thomsen gjerne »skraber alt i Hob«, som Sal. Jentoft²⁾ sagde. — — —

Som et Curiosum maa jeg dog berette Dig, at Moltbech for en Uges Tid siden tilligemed sin Frue blev indbudt til Thee hos Enkedronningen og at Allerhøistsamme tilbød at afhente dem i sin Vogn, hvilket han naturligviis med allerunderd. Taknemmelighed modtog. Han lever meget i den store Verden, gjør jævnlig sin Opvartning i de aristokratiske Kredse og giver et Par Gange om Aaret en Diné, hvortil flere Excellencer og Storkors ex. gr. Krigsministeren, den slesvigske Minister, den svenske Gesandt, Biskoppen med flere Notabiliteter indbydes. Da sidste Gang Een undskyldte sig, blev Bølling³⁾ samme Dag indbudet, for at de ei skulde være 13 ved Bordet;

¹⁾ Denne, som V. S. havde haft til Laans og excerperet, er nu sammen med Brahesborg ældre Godsarchiv deponeret i Landsarchivet for Fyen, jvfr. I, 13—37. ²⁾ Se Nr. 13. ³⁾ Justitsraad Jørgen Andresen Bølling (1792—1862), Secretair ved Kgl. Bibl., siden Bibliothekar.

han blev altsaa en »Lückenbüsser«. Jeg hører, at Bisk. Engelstoft ligeledes lever paa en stor Fod; han skal for nyelig have havt 46 Personer til en Diné. — — —

Lad mig ogsaa erfare, hvorledes dit Befindende er i denne Kulde; mig trykker den stærkt; ligeledes om din Jomfrue nu er restitueret samt dine øvrige Domesticæ, som altid interessere mig. Lev vel! og glem ikke din altid hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

Kbhvn, sluttet 21de Febr. 1853.

232.

Elvedgaard d. 27 & 28 Febr. 1853.

Høistærede Ven! — — — Hvad dernæst min Oldsagsamling angaar (som atter i dette Aar er bleven forøget med 159 N^o), da grunder dens Frugtbarhed sig ingenlunde paa, at jeg, som Du meener, har Tid og Leilighed nok, men paa, at jeg af Interesse for samme ikke sparer paa Penge til Indkiøb og derhos lønner adskillige for at indkiøbe til mig i Landets forskellige Egne, hvor jeg ikke selv kan komme, hvilket er nu saa meget meere nødvendigt, dersom vi ellers skulle redde disse Sager for Museet, da ikke blot den hvide Doctor¹⁾, som uden Tvivl

¹⁾ Axel Frederik Lassen, en Præstesøn fra Kværndrup, f. 1789, havde uden at have taget medicinsk eller chirurgisk Examen været Prosector ved Kiels Universitet og senere Bataillonschirurg, fik 1819 Tilladelse til under en Læges Tilsyn at practisere, hvilken Licens 1824 blev ham frataget paa Grund af en dumdrstig og mislykket Operation; ikke desto mindre practiserede han fremdeles i Fyen og Sønder Jylland, hvorfor han gjentagne Gange idømtes Bøder for Kvaksalveri (Odense Amts-archiv). I Bibliothek for Læger 1842 S. 22 f. hedder det om ham: »i sin medicinske Praxis indskrænker han sig til et Udvalg af meget faa Medicamenter; hans hele Dispensatorium har sit Locale i det ene af de tvende Pistolhylstre, der ligge foran Sadlen, naar han er til Hest. Aareladning, Brækning og dernæst Purgering udgjøre overhovedet hans methodus curandi, og denne har staaet ham overordentlig bi i en Række af Aar.«

har Commission fra Hamborg, i samme Anledning rider fra Huus til Huus, en Marskandiser i Odense indkiøber for en Juveleer i Kiøb., en Hr. Petersen for England og Landets Præster og Propheter for Stiftsbibliothekets Samling, men de fleeste af vore Stormænd f. Ex. Greven paa Gyldensteen, Baronen paa Dallund, Kammerherren paa Hvidkilde &c.¹⁾ nu ogsaa paa Engelsk Viis anlægge sig Antiquitetssamlinger; ikke at tale om de mange andre Liebhabere, der ruge over en Snees Oldsager, som var det Guldægg, de skulde udklække; saa der ere mange og mangehaande Arbeidere paa vor lille bitte Høstager. — — —

Med sand Høiagt. Din opr. heng.

V. Simonsen.

233.

Høistærede Ven! Jeg kan forestille mig, at Du efter dit sidste Brev af 28. Febr. længes efter at høre noget mere, end Du kan læse Dig til i Fyens Aviser om Bevægelserne her i Kbhvn, og jeg skal stræbe efter at tilfredsstille — saa vidt mueligt — denne din tilgivelige og begribelige Længsel. Valg-»Umtriebene« ved seeneste Rigsdagsvalg ere Dig formodentligen allerede bekiendte;

Denne baade af Ydre og Indre højst originale Mand, der gik under Navnet »den hvide Doctor«, fordi han i mange Aar klædte sig i Hvidt og red en hvid Hest, havde en levende Interesse for Oldsager, som han ikke alene samlede med Iver, men endog selv forarbejdede, hvilket ogsaa V. S., der med Grund harmedes over hans Charlataneri, omtaler i et Brev af 1. Nov. 1851: »han former, danner, tilpikker og tilsliber alle Slags Stene paa den æventyrligste Maade og foregiver, at de ere fundne i Jorden«. Sin store Oldsagsamling solgte han for en Livrente til Odense Commune, som han senere skjænkede en ny Samling og et klækkeligt Pengebidrag til Byens Museumsbygning. I en Alder af 94 Aar døde han 1883 i Fjellerup, hvor han i mange Aar havde boet.

¹⁾ Grev Bernstorff paa Gyldensten, Baron Blixen-Finecke paa Dallund og Baron Holsten-Lehn paa Hvidkilde.

jeg vil altsaa uden videre Indledning gaae over til den nys opløste Rigsdag og der føre Dig ind in medias res, nemlig det, som Indenrigsministeren¹⁾ rigtigheden kaldte det, skiebnesvangre Spørgsmaal om det Kgl. Budskabs Antagelse eller Forkastelse²⁾.

Før Budskabets Antagelse vare af Rigsd.-Medlemmer de betydeligste — foruden Ministrene — Ørsted, Treschow, Velschow, Monrad og et Par andre; men af den Førstes vidtløftige Taler kan man paa Grund af hans Organ lidet eller intet høre; Monrads Forslag til en Modification var noget uforstaaeligt og maaskee jesuitisk; de Øvrige talte ikke meget. De vigtigste *mod* Budskabet vare Clausen og Larsen; den første paa det nationale, denne paa det strengt juridiske Standpunkt, i Grunden samstemmende med Wegener. Til disse sluttede sig de Fleste af Geistligheden, saasom Grundtvig, Lindberg, Schøler, Valentiner, Møller fra Dalby, Kierkegaard³⁾ og Fl. K. holder maaskee i Grunden med Oppositionen, men han er bunden ved Tractaterne, og det maatte derfor være ham om at gjøre at faae Budskabet antaget. Løverdagen d. 2^{den} April var der Taffel paa Xsborgslot. Prof. Clausen var indbudt, men modtog en Irettesættelse af Oberh. March. Levetzow, fordi han (som Universitets Rector) ikke havde indfundet sig med Rectorikieden. Efter Taffelet talte Kongen med den engelske Minister Wynn

¹⁾ P. G. Bang. ²⁾ Til Forstaaelse af det Følgende anføres kortelig, at ved Folketingsvalget 26. Febr. gjenvalgtes de fleste af det opløste Tings tidligere Medlemmer; det af Ministeriet Bluhme forelagte Kongl. Budskab af 4. Oct. 1852 om Thronfølgen for Prinds Christian af Glyksborg m. v. forkastedes 18. April 1853 af den forenede Rigsdag; 19. s. M. opløste Kongen begge Rigsdagens Afdelinger, A. S. Ørsted udnævntes til Premierminister samt Indenrigs- og Cultusminister, Bang og Simony udtraadte af Ministeriet og efter de nye Valg vedtoges 24. Juni Arvefølgebudskabet. ³⁾ Sognepræsterne Jacob Christian Lindberg, Hans Vilhelm Riber Schøler, Provst Jacob Vallentin, Christian Eduard Møller og Peter Christian Kierkegaard.

(hvilken redelige og dansksindede Mand efter 30 Aars Ophold her nu forlader Os med sin ligeledes dansksindede Ch. d'Aff. Browne, i hvis Sted komme To af Pr. Alberts Partie, altsaa Tydskindede), nær hos stod den russiske Gesandt Baron Ungern-Sternberg. Uden at ændse denne gik K. fra W. hen til Clausen, gav ham Haanden og talte i nogen Tid med ham. U. St. følte sig fornærmet og bortfiernede sig. Da K. siden spurgte efter ham, følte han sig ogsaa stødt over Bortgangen; men W. formaaede U. St. til skriftlig at undskylde sig med et pludseligt Ildebefindende¹⁾).

Ved de to første Behandlinger blev Budskabet næsten antaget, men den tredie Behandling var den egentlig afgjørende. Man havde ventet, at den vilde have blevet endt paa een Dag, da saamange havde expectoreret sig ved de to første Behandlinger, men den optog d. 15, 16de og 18, den 16de tillige i et Aftenmøde. Jeg, som i 4 Aar ei har havt min Fod i Rigsdagen, kunde dog denne Gang ei holde mig derfra. Jeg var der et Par Timers Tid eller mere hver af de 3 Dage; jeg havde Billet til Tribunen, en ophøiet Plads i Enden af Salen, egentlig bestemt for Qvindfolk. Disse udgiorde ogsaa her Pluraliteten; Unge og Gamle, Tykke og Tynde; det var mærkeligt at see Flere af disse staae i hele Timer oppe paa Stolene med Lorgnetter for Øinene og med spendt Opmærksomhed høre, hvad der kunde høres om Kongeloven, Warschauerprotocollen, Londonertractaten m. m. Gud veed, om deres Ægtemænd i de Dage have faaet deres ordentlige Middagsmad; men de Fleste vare nok Saadanne,

¹⁾ Denne Scene fortælles af Clausen, Opt. at mit Levneds og min Tids Hist. S. 386, hvor han dog har husket forkert og henlagt den til 15. April, medens General F. G. Müller, Efterladte Papirer («Kongsorger») S. 45 f. har samme Datum som W., hvilket stemmer overens med Datidens Aviser. Jfr. Chr. Molbech og Chr. K. F. Molbech, en Brevvexling, S. 77 f.

som havde Mænd, Brødre eller Kiærester blandt Rigsdagsmændene. Den indskrænkede Plads nede i Salen kunde naturligviis ikke rumme alle Tilhørerne; disse stode langt ude paa Gangen. Naturligviis var der temmelig uroeligt; der hørtes jævnlig baade fra Rigsdagsmændene og fra Tilhørerne: »Hør — Ja — Nei — Bravo« og Hyssen, og Formandens Klokke maatte jævnlig lyde. Af Talerne for Budskabet behagede mig Premierministerens bedst; han talte med Værdighed og Klarhed og besidder ikke ringe Veltalenhed. Af Talerne mod Budskabet gjorde ingen et mere ubehageligt Indtryk paa mig end de fleste Geistliges; disse (navnligen den — Grundtvig og Møller fra Dalby) anstrængede sig for at sige Vittigheder og Pudseerligheder, hvorved Tilhørerne kunde bringes til at lee. Præsterne og Skolelærerne udøve overhoved en fordærvelig Indflydelse paa Rigsdagen og paa Folkestemningen; det vilde uden Tvivl være godt, om det var hos Os som i Engelland, hvor de Geistlige ikke maae være Medlemmer af Underhuset. Af Aviserne vil Du have erfaret, at i de Dage Tropperne vare consignerede i Casernerne, en Forholdsregel, som Alle vare eenige om at ansee for aldeles overflødig, for ei at sige taabelig, da jeg er overbeviist om, at Kongen gierne kunde have udsat Rigsdagen *indtil videre* eller givet en octroyeret Forfatning, uden at det havde fremkaldt anden Bevægelse end den, Politiet eene kunde faae Bugt med. Da Budskabet skulde have $\frac{3}{4}$ Stemmer for at gaae igiennem, antoges almindeligen, at det vilde falde; dette blev da ogsaa Tilfældet, da det ved den endelige Afstemning antoges af 97 men forkastedes af 45 (otte stemte ikke); men det skulde have havt 114 Stemmer for at gaae igiennem. Man vidste, at Forkastelsen vilde have til Følge — enten Rigsdagens Opløsning eller Ministeriets Fratrædelse; men det Første ansaaes for det sandsynligste, som overhoved den almindelige Opinion ved denne

Leilighed temmelig rigtig har forudseet, hvad der vilde skee, da derfor Resultatet ei heller vakte synderlig Sensation. Formiddagen efter (d. 18de) var jeg i Ministeriet for at tale med Cultusministeren¹⁾; denne kom netop fra Statsraadet og fortalte mig, at Rigsdagen vilde blive opløst²⁾ og at han selv og Indenrigsministeren (som begge havde været imod Opløsningen, da Regieringen dog havde haft en saa stærk Majoritet i R.) havde indgivet deres Dimission. Næste Dag udbredte allerede Rygtet sig om Ørsteds Indtrædelse i Ministeriet, som følgende Dag blev officielt bekiendtgjort. Om Aftenen holdt de 45 et Møde for at aftale en offentlig Erklæring, som de vilde udstæde, men de kunde ei blive eenige derom — man vil sige, at Pluraliteten i Ministeriet havde været for en Suspension af den hele Rigsdag, men at K. endelig vilde gjøre endnu et tredje Forsøg, saa megen Uleilighed, Tids- og Pengespilde et gientaget Valg end vil medføre. Der er ingen Tvivl om, at der gives flere Omstændigheder, som paa Rigsdagen ei torde omtales, men som gjøre det nødvendigt for Regieringen at sætte Budskabets Antagelse igiennem; nemlig indtrængende Noter fra Rusland og Engelland. Bladene tage naturligviis denne vigtige Begivenhed til Indtægt, hvert paa sin Maade, Fædrelandet mod Regieringen, Kbhvnsposten og Flyveposten for den. Det første har udtalt sig saa nærgaaende om den russiske Minister, at denne har ført Klage derover hos Udenrigsministeren, men faaet den Undskyldning, at man ifølge den bestaaende Presselov intet kunde gjøre derved. Hvorlænge nu Ø. vil kunne bære den tunge Byrde, han har paataget sig — jeg er overbeviist om af reen og uegenlyttig Patriotisme — vil Tiden lære. Han besidder endnu megen Kraft og Udholdenhed og har naturligviis megen

¹⁾ C. F. Simony. ²⁾ I Randen skriver W.: Mærkeligt, at Rigsd. Opløsning fandt Sted d. 19de, Flyttedagen!

Hielp, men — han gaer i sit 75de Aar. Bibliotheket og jeg faaer nu den femte Cultusminister i 5 Aar! Du vil kunne indsee, hvad det betyder, naar man som jeg snart fylder de 72. Hvad nu Sagens Realitet — Kongelovens cognatiske Arvefølges Ophævelse eller Vedligeholdelse — angaaer, da bekiender jeg, at jeg ingen bestemt Meening kan have derom. Hvilket der vilde blive til størst Fordeel for vort Land, vil beroe paa Eventualiteter, der kunde indtræffe snart, men ogsaa mueligen først om Aarhundreder. I hvert Tilfælde har jo den Konge, med hvem Mandsstammen kan befrygtes at ville uddøe, jo Initiativet til et nyt Kongevalg, og der er neppe Tvivl om, at man da, selv om K. L. Arvefølge var ophævet, dog vilde søge en Candidat blandt Cognaterne, som kunde være passende og persona grata. Vigtigheden for Europa af, at Monarchiet bevares i sin Integritet, vil ogsaa sikkre mod de Gottorpske Fordringer paa Holsten. Ved at høre og læse alle disse Skrifter for og imod og Talerne i Rigsdagen er jeg bleven endnu mere tvivlraadig; Du har maaskee med mere Roe kunnet sætte sig ind i Sagen; lad mig derfor erfare din Meening derom.

»Fædrelandet« fnyser over Ørsteds Udnævnelse; det anseer den som Begyndelsen til den opdukkende Reaction. Aldrig har jeg her endnu seet lignende Udladelser om en Mand i den Stilling og med de unægtelige Fortienester. Det kaldes en »Ringeagt mod Rigsdag og Forfatning«. Han kaldes »en evig bevægelig Talemaskine«, der er »en for det constitutionelle Liv langsomt, men sikkert dræbende Gift«. »Han maa betragtes som et Barn uden det barnlige Sind, men med alle Barnets Unoder«. »De Love, Ø. har efterladt, ere fra Formens Side saa ufuldkomne som vel mueligt« etc. etc. Desværre deles disse Forestillinger af mange; Andre derimod nære en modsat Anskuelse, og saaledes er Folket deelt i to Partier — glædelige Udsigter!

I Fredags var det Prof. Clausens 60de Fødselsdag. Nogle 100 Studerende bragte ham deres Lykønskning med en Sang; han takkede med en lang Tale, hvori han anbefalede dem at holde fast ved Kongen, Friheden og Grundloven. Om Wegeners Sag høres aldeles intet; men jeg frygter, at Budskabets Forkastelse vil virke ufordeelagtigt for ham.

Lykkelig Du, som i dit fredelige Paulun blot hører om de Bevægelser, hvoraf Vi Andre her omtumles. Gid jeg som Du kunde bestige den Kiephest, hvorpaa vi Begge reed i forðums lykkeligere Dage! Lad mig nu snart høre noget fra Dig — foruden Fortsættelsen af din Dagbog og Udsigterne for en tilkommende Høst efter denne lange og haarde Vinter — tillige om Stemningen i Fyen, om de forestaaende Valg der, din Meening om Successionsspørgsmaalet m. m.

Lev nu vel! og tænk med gammelt Venskab paa din hengivne

Werlauff.

25de April 1853.

234.

Elvedgaard d. 4. &c. Mai 1853.

Høistærede Ven! Skiønt jeg i dette Foraar har megen Gigt i min høire Arm, der ikke uden forøget Smerte tillader mig at skrive, kan jeg dog ikke andet end besvare Dit kiærkomne Brev; men veed Du, som boer i Intelligents Hovedstad, ikke, hvo af de stridende Parter i Rigsdagen der har Ret, saa veed jeg, der boer i en af dens yderste Forstæder, det endnu mindre; kun saa meget troer jeg, at Grunden til den heele Tvedragt nemlig ligger i vore Dages (som i alle slet opdragne og forkiaælede Børns) Skiødesynd, nemlig Retthaverie og Modsigelsessyge, der omsider vil føre til en total Opløsning af alle borgerlige Forhold, i det Kiæbestyrken og Kiæbetten lidt efter lidt vil overgaae i en tilbagevendende

Næverettsperiode; forresten klager man her paa Egnen meest over Forretningernes Sneglegang, den unyttig spildte Tid og de mange uden Resultat anvendte Diæter; men, som sagt, vi *forstaae* ikke det *fine* i Politiken, men det *grove* komme vi nok til at *føle*. Hvad dernæst Udsigterne til Høsten er angaaende, da er det endnu for tidlig derom at sige noget, thi Sneen er først for nogle Uger siden forsvunden fra vore Marker og en fuldkommen Vattersot er indtraadt i Stedet. — — —

Og nu farvel for denne Gang og maaskee — for stedse; thi det bliver vist ikke mange Breve, jeg endnu faaer at skrive, da disse 3 sidste Fierdingaars Uroe og Sorger have taget meere baade paa mit Helbred og paa mit Sind end de sidste 10 Aar, jeg har oplevet. Din med Høiagtelse venskabeligst og for Dit mangeaarige Venskab taknemmeligst hengivne

V. Simonsen.

235.

7de Juli [1853].

Kiære Ven! Jeg tvivler ikke paa, at Du Løverdagen d. 2^{den} d. tænkte med gammelt Venskab paa mig, ligesom jeg paa Dig. Jeg takker Forsynet for taalelig Helbred nu i mit 73de Aar; men Arbeidskraften og Arbeidslysten aftager, Humeuret bliver slettere, Udsigterne overalt og paa mange Maader mørkere; kort, jeg bliver meer og meer træt af Livet og længes efter den Fred, hvortil Vi Alle stunde. Du veed da, hvorledes det nu staaer til her i Byen. Jeg har oplevet Kbhvns Brand 1795, hørt Kanontordenen paa Rheden 1801, oplevet Beleiring og Bombardement 1807 samt en ublodig Revolution 1848, men — en Choleraepidemie stod endnu tilbage. Efterat denne havde hersket her i nogle Dage, uden at det var blevet ret bekiendt eller vel dulgt, fik man pludselig Kundskab derom Fredagen d. 23de f. M. Den er endnu i Tiltagende, de Dødes Antal meer end det Halve af de

Angrebne. Til i Gaar (d. 6te) var disses Antal 219, de Dødes 124. Hidtil har Sygdommen meest raset i Nyboder, Adelgaden, Gaderne til Gottersgaden, paa Christianshavn etc. i den lavere Klasse; men i Gaar døde de første bekiendte Folk, nemlig den gamle Gr. Holstein-Lethrabort, boende ved Vestervold, og Pastor Boye til Garnisonskirken¹⁾. At denne Ulykke har en stor Indflydelse paa de indre Forhold her i Byen, kan Du let indsee. Fra Sverrig og Norge komme ingen Reisende hertil, heller ikke mange andenstedsfra; Hotellerne staae derfor fast ledige, de Handlende sælge lidet; Mælk, Jordbær, Meloner, Agurker tør Ingen nyde; derimod gaaer Apothekernes Næring med amerik. Olie, Campher, Kameelthe etc. desbedre. Imidlertid forsikkre dog de, som have oplevet Cholera i Christiania for nogle Aar siden, at den her hverken i Symptomernes Frygtelighed eller i Mortalitet er saa voldsom. Om den er contagios eller ikke, derom ere Lægerne ueenige. I Norge antages det Første; og en Nordmand har i disse Dage fortalt mig, at da en ved et Cholerahospital paa Kongsberg ansat Gangkone reiste derfra til sit Hiem i Kragerøe, fulgte Sygdommen hele Veien i hendes Spor; hvor hun laa en Nat i et Huus, bleve Folk angrebne deraf m. m. Nogle paastaae ellers, at Sygdommen her ei er den egentlige asiatiske Ch., men hvad man kalder Cholerine; vist er det, at Underlivsaffectioner ere og i lang Tid have været meget hyppige. — — —

Hvad mig selv angaaer, da har jeg i denne Tid havt en Embedsubehagelighed, den værste i de 30 Aar, jeg snart har været Bibliothekar. Den unge Molbech²⁾ blev, som Du vil vide, Professor i Kiel, og dermed Amanuensisposten ved Bibliotheket ledig. En Studiosus Peter-

¹⁾ Grev Christian Erhard Holstein-Ledreborg døde 5. Juli, 74 Aar gl.; Psalmedigteren, Sognepræst Caspar Johannes Boye døde 6. Juli, 61 Aar gl.
²⁾ Digteren Christian Knud Frederik Molbech.

sen¹⁾, som i Januar var af Cultusministeriet antaget som Voluntair, siden blev constitueret under Vacancen og som i 5 Maaneder havde vist sig særdeles dygtig og brugbar for Tienesten, blev blandt 18 Ansøgere af mig fortrinligen anbefalet og af Cultusministeren eene indstillet. Men han blev tilsidesat og Cand. Brosbøll²⁾, bekiendt som Romanforfatter under Navnet Carit Etlar, af Kongen udnævnt, uaget Lic. Theol. Bornemann, der har været constit. Lector i Sorøe, Lector Oppermann og flere dygtige Academici havde søgt derom. Gr. D. interesserer sig nemlig for Brosbøll, og derfor blev han nu skudt ind ved Bibliotheket, ligesom nyelig Adjunct Hasselriis i Rønne, der i sin Tid under hendes Besøg paa Bornholm udbragte hendes Skaal ved Taffelet, er bleven Postmester i Apenrade³⁾. Var noget lignende skeedt under den saakaldte Absolutisme, vilde der vel have kunnet raades Bod derpaa ved en Ansættelse ogsaa af den Tilsidesatte; men nu kan jo en Gage af 100 Rbdl. ikke engang bevilges uden Rigsdagens 3: Bondevennernes 3: Tschernings Samtykke. Jo! vi sidde godt i det. Jeg indseer godt, at Tidsforholdene kan volde Dig mange Sorger og Ubehageligheder paa dit fordums saa lykkelige og venlige Elvedgaard; men Du vilde dog maaskee føle Dig værre faren som Embedsmand, navnlig i Kbhvn. Rygtet gaaer for øvrigt, at bemeldte Grevindes Navn skal indføres i Kirkebønnen. Du kan nu af det her Meddelte omtrent slutte sig [sic] til, hvorledes jeg har det, og at en Fødselsdag paa denne Tid ei kan være synderlig glædelig.

I dette Øieblik var den nye Aman. Brosbøll hos mig, og han forsikkrede mig paa det høitideligste, at K, som

¹⁾ Laurits Vilhelm Petersen (1817—79), senere som Lærer for Prinds Christians Børn tit. Professor, endte som sindssyg; se Bruun, Erindr. fra det gl. Kgl. Bibl. S. 9 f., 18; Erslews Forf. Lex. ²⁾ Om Digteren Johan Carl Christian Brosbølls Ansættelse se W.s Erindr. S. 177; Chr. Molbech og Chr. K. F. Molbech, en Brevvexling S. 81. ³⁾ Jfr. Nr. 220.

nøie har kiendt ham fra Fridericia, selv har opfordret ham til at indgive Ansøgning om Embedet, at han aldeles ikke kiendte noget til Gr., at han gierne vilde træde tilbage og vilde have taget sin Ansøgning [tilbage], dersom han havde kunnet formode, at der vilde have blevet reflecteret paa den. Det var altsaa mueligt, at han ikke vil blive længe hos os; i hvert Tilfælde har Sagen for mig nu faaet et andet Udseende, og jeg nærer Haab om, at vi dog kunde komme til at beholde Petersen. Kort — jeg har her atter erfaret, som ofte tilforn, at man hverken skal lade sig skræmme eller meget glæde sig ved nogensomhelst Begyndelse. — — —

Og hermed Gud befalet! Jeg vil dog haabe, at dit Befindende vil være Saadant, at vor sparsomme Correspondence ei skal afbrydes, før vor Herre kalder en af Os. Lad mig høre noget om Høstens Udsigter hos Dig, om dine Jomfruers Befindende og fremfor alt, hvorledes Du Selv lever og lider. Din altid hengivne Ven

Werlauff.

236.

Elvedgd. d. 18 sq. Juli 1853.

Høistærede Ven! I hvor ondt jeg har ved at skrive formedelst Gigten i mine Arme, skal jeg dog endnu engang gribe Pennen for at takke Dig for Dit kiærkomne af 7 Juli. Forresten ere mine Sorger og mine Plager aldeles ikke af samme Slags som Dine, thi hverken Politik eller Cholera foruroelige mig i nogen betydelig Grad (saa længe de ikke ramme mig), men vel den Uroe og Opsætsighed Constitutionsvæsenet har udbredet blandt Folket, samt det uregierlige Væirlig, vi plages med, da det hver Dag stormer eller regner; og fremfor alt mine huslige Forhold, da jeg og min Jomfr. stedse ere syge, saa at jeg ikke hører andet end Klynken og Klage; et sandt Hospitalsliv og en uafsladelig Skiærsilds Pine. Da

altsaa Humeuret er maadeligt, er det bedst, at jeg henholder mig til Continuationen af Dagbogen.

— — — d. 5 Mai erfaret, at den hvide Dr. skiældte mig for et Asen, fordie jeg havde kjøbt en Samling af Oldsager i Barløse, som han ogsaa vilde kjøbe. — — — d. 7 — ved eget Ildebefindende og Jomf^s idelige Klager og tidlige Tilsengsgaaen savner jeg i denne Tid ret smertelig min Aften-Rabuss med den blinde Jomfr. Fabritz, som dog tiende mig til et Slags Adspredelse (da jeg i Grunden maatte spille for os begge), men som nu siden hendes Translocation d. 1 Mai aldeles er ophørt¹). — — — d. 23 Juni var Worsaae her og afhentede 500 Olds. og skjønt jeg endnu beholdt ligesaa mange tilbage, var jeg dog i mange Dage som en Høne, der har mistet de kiæreste af sine Kyllinger. — — — Forresten er min øvrige Tid i ovenomskrevne to Maaneder gaet hen med at pudse op i min Hauge (som koster mig hver Dag 1 rdl. til Dagleiere), forevise mine Oldsager (hvoraf jeg nu igjen har 622) for Fremmede og laane Penge ud til Trængende, af hvem jeg har et overordentligt Paahæng og som sielden betale, hvad de saaledes blive skyldige.

Med Høiagtelse og gammelt mossgroet Venskab Din oprigtigst heng.

V. Simonsen.

237.

Høistærede, kiære Ven! Endelig faaer jeg saa megen indre og ydre Roe, at jeg kan besvare dit Brev af 18. Juli. — — —

¹) I Brev af 4. Maj skriver V. S.: $\frac{1}{6}$ mistede min gamle Karl og begge mine Piger samt Jfr. Fabricius, hvilken sidste paa Grund af min Jomfrus Sygelighed tilligemed Haandværksfolkene for Fremtiden tager sin Kost &c. (NB for min Regning) hos Forpagteren; derimod fik vi en ny Karl og en ny Pige. Gud ved, hvorledes det vil gaa os med disse fremmede Mennesker.

I Kbhvn ere nu over 4000 Mennesker døde, altsaa Flere, end der faldt og døde af deres Saar under hele Krigen; paa Amager og i Provindserne stiger Antallet vist op langt over 1000. Mennesketabet, for største Deel Oldinge, Børn og maadelige Individuer, vil vel snart kunne erstattes (i Krigen var det en yngre og kraftigere Slægt); derimod vil Kbhvn seent forvinde det. Det Tab, Handel og Næringsveie have lidt — navnlig ved Spærringen fra Sverrig — vil længe føles; thi den Glorie, som hvilede over Staden som den eeneste store Bye i Norden, der hidtil havde været forskaanet for denne Morderengel, er nu forsvundet, og Erfaring lærer, at Cholera letteligen udbryder paa Nye der, hvor den engang har været, og det pludselig og uventet ligesom denne Gang. Den Egn af Byen, hvor jeg boer, har ikke været det [sic] haardst hiemsøgte; dog have der indfundet sig nogle Sygdomstilfælde og 3 à 4 ere døde. Dette har dog ikke videre sat Skræk i mig; i det 73de Aar taber man ei meget ved en Bortgang, og som gammel Læge veed Du Selv, at der gives mange Sygdomme langt værre og pinefuldere end Cholera, som sielden varer flere Dage, ofte kun i nogle faa Timer. Jeg veed ikke, om Du blandt de Døde har truffet paa nogen gammel Bekiendt; maaskee Withusen¹⁾; han var $\frac{1}{2}$ Aar ældre Student end jeg og nu en af de meget Faae, med hvilke jeg har gaaet paa Russecollegier. Han paadrog sig selv Ch. ved vedblivende at nyde Tyk-melk, Koldskaal m. m. I Dag for 46 Aar siden var det den tredie Bombardementsdag, som Du vil kunne erindre, da Frue Kirke brændte om Natten; den Begivenhed var dog skrækkeligere; det er bedre at falde i Guds Haand end i Menneskets. »Menschen sind's, die Menschen elend machen.«

¹⁾ Conferentsraad, Prof. med. Carl Christopher Withusen, f. 1778, døde 16. Juli 1853.

En Virkning af Choleraen bliver sandsynligen ogsaa en Skat, der vil blive paalagt hele Landet.

Hvad Du beretter om din uafbrudt fortsatte Høst af Oldsager, forbauser mig stedse mere og mere, ligesom Thomsen og Alle Andre her. Det er, som om de ligesom Sæden kunde voxe op af Jorden. Gaves der en eller to Ved. Simonsener her i Sielland og 3 à 4 i Jylland, vilde Museumet her snart blive overfyldt. Man seer deraf, at en Enkelts Udholdenhed og Interesse for en Gienstand kan udrette langt mere end hele Commissioner. Museumet bliver i denne Tid flyttet til Prindsens Palais, da Kongen selv vil tage Værelserne paa Christiansborg i Brug. I de sidste N^o af »Kiøbenhavnsposten« findes Breve fra en Feriereisende, hvori forekomme endeel Curiosa, tildels satiriske, om Fyen. Her tales bl. a. om en Læge, over 60 Aar gammel, ved Navn Lassen, en Søn af en fyensk Præst, som har reist udenlands og paastaar bedre end Nogen Anden at kunne helbrede for Cholera. Hvorvidt er denne identisk med eller staaer i noget Forhold til den Dr. Lassen, som den 11. Mai »besøgte Dig med nye Medicin og nogle Oldsager«, samt med »den hvide Doctor«, som d. 5te Mai havde udskieldt Dig og af hvem Du d. 19de Juni tilforhandlede Dig nogle Oldsager; i hvilket Forhold staaer denne eller disse til Apotheker Lassen fra Qverndrup, som engang solgte sin Samling til Christian VIII. for en aarlig Livrente; men om hvem det forekommer [mig] engang at have læst i et Blad, at han var mistænkt for at fabrikere Oldsager. Du vil sagtens i Odense kunne erholde tillaans N^o af Kbhvnsposten fra omtrent N° 198 af; de ville dog moere Dig at læse.

En høist mærkelig Nyhed er her i disse Dage, nemlig at Conf. Rd. Wegeners Sag af Regieringen er indanket for Høiesteret. Da det er fulde 8 Uger siden Crim. Rettens Dom faldt, hvorved han blev aldeles frifunden, og da Gienstanden nu efter Thronfølgelovens Vedtagelse in-

gen practisk Betydning haver, faaer denne Indankning Udseende af personlig Animositet. I Statsraadet ere nok Bluhme og Sponeck ham meget imod; jeg er overbevist om, at det ikke er efter Ørsteds Ønske. W. selv har i denne Tid skrantet meget. Vist er det, at han, siden Bluhme blev Udenrigsminister, ikke er bleven benyttet af Regjeringen saa meget som forhen; siden Sagen blev anlagt mod ham ved Crim. Retten, har han heller ikke været hos Kongen, ei bleven tilsagt til Taffelet, hvilket tilforn skeedte meget hyppigt.

Molbech har kjøbt en Gaard i Hiortespring, Herløv Sogn, paa 85 Td. Land med Tørvemose, god Bygning, stor Hauge etc. for 24000 Rbd., som dog ei ansees for godt Kjøb. Den er tilskiødet ham selv, men den yngste [Søn], som er gift og har været Forpagter paa Steder i Sverrig, skal bestyre den og aflægge Regnskabet. Det vil for denne neppe blive nogen behagelig Situation¹⁾. — —

Tak for at Du atter mindedes mig min sidste Fødselsdag! Gud veed, om jeg oplever flere. Mit physiske Befindende er ret godt, men Arbeidskraften og Lysten tager stærkt af, og Stemningen kan lige saa lidet hos mig som nogen anden gammel Embedsmand være synderlig opmuntrende under de nærværende Forhold. Maatte jeg snart erfare, at Du befinder Dig vel og er i Stand til at fortsætte dine Excursioner. Din forrige Kone, som nyeligen ligesom Mange Andre har lidt af Cholerine og endog maatte holde Sengen, meddeler Dig herved, at hun skal flytte i October til Løngangsstræde N° 162—63, 1ste Sal. Hun frygter, at hun ei inden den Tid vil kunne skrive Dig til, da hun endnu er temmelig svag. Hendes nuværende Boelig, til Gaarden, uden Sol, men derimod med megen Røg, har taget temmelig paa Helbreden. Lev

¹⁾ Om Kjøbet af denne Gaard til Hans Langberg Molbech se Chr. Molbech og Chr. K. F. Molbech, en Brevvexling S. 85—89.

nu saa vel, som det ønskes Dig af din gamle og ufor-
 anderligen hengivne Ven

Werlauff.

4de 5te September 1853.

238.

Elvedgd. d. 12 Sept. 1853.

Høistærede Ven! Tak for Dit interessante Brev af 4 d. M., som jeg modtog d. 9de. Vi berede os daglig paa Choleras Ankomst, der ere 6 døde i Od. af Cholera og 4 i en Landsbye (Villestofte) paa denne Side Odense; og Cholerinen har allerede været saavel i Bog. som paa Gyldensteen og Dallund. Jeg kan ikke sige, at jeg frygter den meere end enhver anden Epidemie (f. Ex. Typhus, som ogsaa hersker her paa Egnen), men jeg væmmes ved ikke at høre tale om andet og begiver mig derfor strax til min Dagbog. — — —

D. 12 [Sept.]. Jeg træffer Foranstaltning mod Cholera, i det jeg lader hente 4 Fl. ægte gl. Portviin fra Od., hvoraf jeg vil tage mig en Snaps hver Formiddag. Gak Du hen og gør ligesaa! Jeg har nu rigtignok paa nye (uagtet Worsaae d. 23 Juni d. A. hentede 500 N. hos mig) 799 N^r af Oldsager tilbage; men jeg skulde dog endelig, før Choleraen kom, have mit Tusinde fuldt. Den hvide Dr.¹⁾, der udskieldte mig og af hvem jeg senere købte nogle Oldsager og som beskyldes for at fabrikere Oldsager og som roser sig af kunne curere Cholera, er alt tilhobe »Eins Bier«, som Gassen sagde, da den drak af 9 Gadekiær; nemlig en uexamineret Chirurg Lassen fra Qverndrup, som er Broder til Apotheker Lassen, der snød C 8 med en Deel Oldsager; men Dr. Larsen, der foreskriver mig Medicin, er derimod Districts Chirurgen

¹⁾ Jfr. Nr. 232.

i Bogense og Broder til Prof. Larsen paa almindelig Hospital¹⁾).

Din oprigtigst og uforandret hengivne

V. Simonsen.

E. S. Lad mig endelig vide, om bemældte Dr. Lassen eller den hvide Dr. virkelig, som han praler af, har været i Kiøb. mel. d. 9 og 19 forrige Maaned, talt med Conf. Rd. Bang, havt Audientz i Sundheds Collegiet og tilbudt sig at forjage Cholera, men er der bleven afviist med Protest (thi hvad Kiøbenhavns Posten fortæller, er blot efter hans *egen* Beretning og den er formodentl. falsk). Din

V. S.

239.

30te November 1853.

Høistærede, kiære Ven! — — — Han [o: Tscherning] er Bondepartiets Fører og ved sin Dristighed, Aandsnær-værelse og Veltalenhed efter Omstændighederne enten farlig eller gavnlig²⁾. Man hører ofte sige, baade af Rigsdagsmænd og i Ministerierne, at Hiint eller dette ikke vil gaae igiennem, fordi T. er derimod! Det er ogsaa et Slags Absolutisme! Den gamle Ørsted, som Dagen efter din Fødselsdag vil fylde sit 75de Aar, holder endnu Ørene stive uagtet alle »Fædrelandets« Uartigheder og Rigsdagens Modsigelser. Dog meenes, at han, saasnart Leilighed gives, vil afgive Indenrigsministeriet; maatte han kun vedblive Indenrigsministeriet³⁾; han er nu mit femte Over-

¹⁾ Districtslæge i Bogense Peter Clausen Larsen (1795—1868) og Overchirurg ved alm. Hosp. Søren Eskildsen Larsen (1802—90) vare Brødre. ²⁾ Et morsomt Exempel paa, hvorledes denne Skræk for Tscherning kunde lamme en Mand som W., fortæller Madvig i sine Livserindr. S. 121 f. ved at omtale T.s philistrøse Forslag om at sammensmelte Kongens Bibliothek og Universitetsbibliotheket. ³⁾ Fejlskrift for: Cultusministeriet.

hoved siden 1848 og er en human og forekommende Mand med den bedste Villie. Det er temmeligt vist, at han i Statsraadet stemte for en Conference mellem det og Folkethinget i Heelstatssagen, men Pluraliteten var derimod.

Jeg veed ikke, om Du har læst noget om »Fædrelandets« haarde, men ei uforskyldte Angreb paa Molbech for de mange Understøttelser, han fra det Offentlige har erholdt til lærde Arbejder, og om hans maadelige Embedsførelse ved Bibliotheket. Hans to Inserater derimod i Berl. Tidende (hvoraf Red. ei vilde modtage det Første i sin oprindelige Skikkelse, da det indeholdt personlige Invectiver) ere lidet betydende. Han har i disse Dage indsendt et nyt, men som mueligen ei faaer Plads i Berl. Tid., da det vil behøve 3 Nummere¹⁾. Du vil let indsee, at den hele Strid ogsaa maa berøre mig paa en ubehagelig Maade. Til Comm. Korset ved seeneste Kongens Fødselsdag var han *ikke* indstillet af Ministeriet²⁾; men da han jævnlig gør Cour hos Kongen, Enkedronningen, Arveprindsen, Landgreven, de slesv. og holstenske Mini- stre m. Fl. og jævnlig indbydes til deres Dineer og Soireer, behøves ingen videre Forklaring. Dagen efter Angrebet i »Fædrelandet«, d. 22de Nov., var han til en Soirée hos Enkedronningen i Anledning af Arveprindsens Fødselsdag. Dog — Alt dette entre nous.

Den nye Prindsesse³⁾ viser sig hyppigen paa Theatret, i Opera, paa Langelinie m. m. Hendes Personlighed roses meget; hun er meget musicalsk og skal endog componere. Hos Kongen skal hun kun have været en Gang, især vel fordi der intet egentligt Hof er; en Dronning,

¹⁾ Om dette Angreb paa Molbech se Chr. Molbech og Chr. K. F. Molbech, en Brevvexling S. 99 f. Erslew, Forf. Lex., Suppl. II, 380. W.s Erindr. S. 185. ²⁾ Molbech blev 6. Oct. 1853 Comm. af Dannebrog.

³⁾ Prindsesse Anna Frederikke af Preussen, der 26. Maj 1853 var bleven formælet med Prinds Frederik af Hessen.

der kan gøre Honneurs, mangler, og Forstaaelsen mellem K. og Landgrevinden med Familie er ikke den bedste. —

D. 11te d. M. var jeg tilsagt til Kongens Taffel; Grevinden med Frøken Dreier vare naturligviis de eeneste Damer. Det var den anden Gang jeg har seet hende, men det er vist, at, naar man ei kiendte hendes vita antea, kunde man paa hendes hele Ydre og Holdning gjerne antage hende for en født Prinsesse; hun udtrykker sig meget passende i sit Modersmaal og taler Tydsk og Fransk med megen Færdighed. — — —

Maatte Du hilse din forestaaende Fødselsdag med Velbefindende og med Sindsroe. Worsaae sagde mig for nyelig, at han i Sommer havde truffet Dig fuldkommen rask og frisk; men jeg stoler just ikke meget paa saadanne Udsagn, thi man antages altid intet at feile, naar man ei netop ligger til Sengs. Snarere skulde jeg af dine antiqvariske Excursioner slutte, at Du dog — i det mindste om Sommeren — maa befinde Dig bedre, end Du Selv vil vide af. Hvilket som helst, saa lad mig høre, hvorledes d. 20de December tilbragtes paa Elvedgaard (Eja! vare vi der!) og om Du tænkte paa mig, som jeg paa Dig. Og hermed Gud befalet. Din altid og oprigtigst hengivne Ven

Werlauff.

P. S. Den saakaldte hvide Doctor har i Sommer virkelig meldt sig hos den overordentlige Sundhedscommission med Løfte om sine Undercure under Epidemien; men blev erkiendt for en Charlatan og Vindbeutel.

240.

Elvedgd. d. 12 & 13 Dec. 1853.

Høistærede Ven! Dit sidste Brev af 30 Nov. modtog jeg først (mirabile dictu) d. 9 Dec. og jeg forundrer mig over, at Du deri ikke omtaler, at Din Søn har solgt sin

Gaard paa Kiøgeveien og om han derpaa tabte eller vandt? men endnu meere forundrer jeg mig over, at Du ikke omtaler, at Molbechs Gaard brændte Dagen efter at han var blevet Commandeur; og om han derved tabte eller vandt? Hvad mig selv angaaer, da kan det vel være, at Worsaae og andre, der kun see mig et Par Timers Tid, kunne synes, at jeg er rask; men det har den gyldige Grund, at jeg gjør mig Umage for at være rask Karl, naar jeg har Fremmede, ligesom Underholdningen med dem virkelig ogsaa for Øieblikket exalterer mig. Forresten vil jeg denne Sinde i min Dagbogs Excerpt ikke som de forrige Gange trætte Dig med at opregne Antallet paa de daglig indsamlede Oldsager, men blot sige Dig, at uagtet mine jevnlige Excursioner og idelige Correspondance i denne Anledning og uagtet jeg lønner 4 Emissærer for daglig at giennemstreife Landet eller i det mindste Odense Amt, bliver dog Udbyttet dagligdags mindre, ingenlunde fordie Oldsagerne aftage, thi nu komme de først ret til Syne (og jeg købte saaledes forgangen Dag en malet Perle af terra cotta, som Manden havde giemt paa i 18 Aar), men fordie det nu bliver en sand Manie at samle Oldsager, i det ikke blot den hvide Dr. kiører fra Huus til Huus, men ogsaa Kongen ved sine Officeerer lader Alt indkiøbe til sin Privat-Samling; derhos Engelske Emissærer og Hamborger-Jøder indkiøbe for Fode og endelig Grev Ahlefeld, begge Kammerherrer Holsteen, Blixen, Wind, Krigs Raad Theil &c &c.¹⁾ an-

¹⁾ Grev Ahlefeldt er formodentlig Grev A.-Laurvig paa Tranekjær; Kammerherrerne Holsten ere Baron A. C. Holsten-Charisius til Baroniet Holstenschus og Baron F. C. Holsten-Lehn til Baroniet Lehn; Blixen er Baron Blixen-Finecke til Dallund, Wind formodentlig Kmhr. C. A. Vind til Sanderumgaard og Bækkeskov. Theil er Justitsraad, Landinspecteur Carl Adolph Thejll paa Klostergaarden i Svenborg; han var født i Assens 1. Juni 1781 som Søn af en Tjener paa Brahesborg, hvor Oldforskeren C. C. Rafn, med hvem han stod i Forbindelse, hørte hjemme (se Breve fra og til C. C. Rafn S. 309 ff.). T. døde i Svenborg 14. Marts 1868.

lægge private Samlinger og saaledes den ene overbyder den anden, at man fleere Gange har forlangt 1 Specie af mig for en simpel Tordenkile, som jeg ellers kun gav 8 R for. Du seer altsaa, at jeg nødsages til at trække Skildtet ind, og det kan jeg da ogsaa med desto større Ære, da jeg nu uden Bekostning for Musæet i de sidste 46 Aar har indsamlet imellem 3 og 4000 N^o for dets Samling Og nu til Dagbogen! d. 13 Sept. var den hvide Dr. her, skiældede og smældede over sin Modtagelse i Kiøb. og sagde tilsidst, at, naar han ikke var det ærligste og mest uegennyttige Menneske paa Jorden, saa vilde han lade sig — kapune (han er, paa Kundskaberne nær, den gl. Antiquar Arendt op ad Dage).

d. 14 — paa antiqv. Excursion og Besøg af Worsaae.

— — — Glædelig Juul og lyksaligt Nytaar! Din uforandret hengivne

V. Simonsen.

241.

Høistærede, kiære Ven! Da jeg sidst skrev til Dig, ventede jeg ikke at faa Svar før efter d. 20de Dec. Derimod skrev Du allerede 8 Dage tidligere; hvorledes Du tilbragte din 73de Fødselsdag, haaber jeg altsaa at erfare D. v. i Continuationen af din Dagbog. Hvorfor Du i saa lang Tid intet har hørt fra mig, vil jeg ei videre forklare; ethvert Brev, stort eller lidet, bliver mig med tiltagende [Alder] meer og meer et *Foretagende*, og Du er det eeneste Menneske, der nu faaer andre end Forretningsbreve fra mig. Indholdet af dine Breve ere meest domestica og Fionensia, som jeg ei fra anden Kant kan erfare og som altid interessere mig; fra mig faaer Du vel meest patria og politica, som Du tildeels kan læse i Aviserne, men dog mere copiose og krydrede med adskillige Arcana. Da Rygter altid antyde Stemninger, undlader jeg ikke at meddele saadanne; som gammel Histo-

ricus vil Du vide at tage til Takke med Sagn, naar sikkre Facta ei foreligge.

I nærværende Moment ere der 4 Gienstænder, som deele Opmærksomheden og Forventningen; 1. den Sielandske Bispestols Besættelse; 2.) Conseqventserne af den Wegenerske Sag; 3.) Krigsudsigterne og 4.) vort indre politiske Røre. Jeg vil samle Hovedindholdet af nærværende Brev under disse 4 Rubriker.

1. Biskop M. døde da d. 30te Jan. i sit 79de Aar. Om Løverdag Middag blev han pludselig angrebet af et Brysttilfælde (Pleuritis?), tabte strax Bevidstheden og døde Mandag Morgen. Anden Juledag havde han sidste Gang prædiket og lige til Løverdag Formiddag befundet sig vel. Denne lette og smærtefrie Død befriede ham sandsynligten fra en sørgelig Tilværelse i hans sidste Levedage; thi han havde Stær paa det eene Øie og en begyndende paa det andet. Døden skal — som man siger — have en Aarsag; hans pludselige Død ved et tilsyneladende godt Befindende udledes altsaa af hans daglige Leve-maade; han arbeidede nemlig til langt ud paa Natten; deeltog jævnlig i Middags- og Aftenselskaber, men gjorde sig liden eller ingen Bevægelse; Spadsering kaldte han »Luxus«. I Gaar (d. 27de Febr.) var det netop 4 Uger siden hans Død og endnu vides Bispestolen ikke besat; saalænge har det tilforn aldrig varet. Men hverken 1830, da Münster, eller 1834, da P. E. Müller døde, vare der ikke de Hensyn at tage, som nu gjøre sig giældende. I Statsraadet herske forskiellige Anskuelser. Minoriteten (K. selv) vil have Pr. Clausen, men Prof. Martensen foretrækkes af Ministeriet, som ei kan glemme, hvor ofte Cl. har staaet i Opposition mod Regjeringen og staaer deri endnu. »Fædrelandet« og dets Partie anseer det for en aabenbar Forurettelse mod C., dersom han ei bliver det, medens M., som ellers nyder megen Agtelse, i den senere Tid er kommen noget paa det sorte Bret formedelst

den Holdning, han under sit Besøg i det Slesvigske i afv. Sommer skal have indtaget med Hensyn til Sprogforholdene; han er desuden født i Flensborg. Uagtet jeg er langt fra at billige Cl. politiske Færd, hans skandinaviske Sympathier m. m., er det dog vist, at han er en meget elskværdig Personlighed, human, en dygtig Forretningsmand og, med en god Sundhed, i en passende Alder af 60 Aar. M. er 46 Aar gl., et ypperligt philosophisk [Hoved], en vel begavet og yndet geistlig Taler, men har maaskee vel megen Selvfølelse og skal ikke være synderlig stemt for geistlige Forretninger. I de sidste Dage antages han at ville blive den Seirende. Man meener, at Cl. selv vil trække sig tilbage. Maaskee indseer han, at det ei vil blive let for ham at bryde med sin Fortid, om han nu end i flere Henseender kan angre den; at der af hans Partie ville blive stillede Fordringer til ham, som han hverken kan eller vil opfylde; Kirke-Commissionen (hvori han nu er bleven Formand) vil formodentligen fremkalde en heel ny Reform, for ei at sige Revolution i de kirkelige Forhold. Alle disse Betragtninger kunne vel gjøre ham betænkelig ved at adspirere til Værdigheden og lade ham føle, at han vil blive mere selvstændig og uafhængig i sin nuværende Stilling¹⁾. Bisk. Engelstoft, om hvem der ogsaa har været Tale, vilde maaskee i nærværende Øieblik have været den meest passende og vistnok i mange Henseender vel qualificeret. For øvrigt skal Kongen ogsaa have tænkt paa Pastor Visbye som Siell. Biskop. Nogle mene, at han vil blive Confessionarius; en magelig Post, da Kongen aldrig kommer i Kirke. Ham kiender han nemlig fra

¹⁾ Om Besættelsen af Sjællands Bispestol med Hans Lassen Martensen 15. April 1854 og H. N. Clausens Ansøgning om Embedet se Clausen, Opt. om mit Levned og min Tids Hist. S. 416—19. Jfr. F. G. Müllers efterladte Papirer («Kongesorger») S. 81. — Commissionen til Kirkeforfatningens Ordning var nedsat 17. Dec. 1853.

F. Mur. Han er Taler i □ Zorobabel, reiste i forrige Aar til Stokholm for at blive bekiendt med det svenske Murersystem, som drives con amore der — ogsaa af Kongen og Kronprindsen — og som formodentligen vil blive indført her og saaledes bevirke en heel Omordning i vort Logevæsen¹⁾. Da jeg forlængst er udtraadt som contribuerende Medlem af □ Frid. z. gekr. Hoffn., har jeg i de sidste Aar ei været i nogen □ (jeg er ellers endnu Medlem af den skotske □), men hører dog af og til derfra. Da Mesteren af St. i □ Frid., Pastor Hamburger²⁾, er død, meenes, at begge □ blive nu samlede og forenede; der tale som et nyt organiseret Directorium, om en ny □ Bygning etc. etc.

Foruden Bispestolen skal ogsaa Confessionarposten besættes; derved tales om Paulli og om Visby. Denne Post vil saa temmelig blive en Sinecure, da Kongen selv aldrig gaaer i Kirke, cf. supra³⁾.

2. Af Bladene vil Du formodentlig kiende det paa-tænkte Optog til Wegeners Hylding, Politidirecteurens Forbud, Wegeners Frabedelse deraf m. m.⁴⁾ I »Fædrelandet« № 41 17de Febr. indførte de 5 Studerende (ingen Candidat) en Protest derimod⁵⁾, som indeholdt saadanne Yttringer mod Regieringen, at Cultusministeriet allerede næste Dag d. 18de fandt sig foranlediget til at opfordre Consistorium til at foretage sig noget i Sagen. Den vidtløftige Skrivelse maa den gamle Ørsted altsaa selv have opsat om Natten ell. Morgenen tidlig; den var skarpere, end jeg i lang Tid har seet nogen Skrivelse

¹⁾ Jfr. Nr. 225. ²⁾ Carl Ludwig Heinrich Hamburger, Præst ved den tydske reform. Menighed i Kjøbenhavn, død 23. Oct. 1853. ³⁾ Confessionarius blev dog Stiftsprovst E. C. Tryde og efter hans Afgang hans Eftermand J. H. V. Paulli. ⁴⁾ Se Erslew, Forf. Lex., Suppl. III, 559. ⁵⁾ De fem Studenter vare stud. juris [A. L.] Hindenburg, stud. juris Th. Nissen, stud. theol. Chr. Richardt, stud. mag. Gotfred Rode og stud. juris Knud E. Valløe.

fra Universitetets Overbestyrelse, og af den hele Tone fremgik, at Ministeriet gierne vilde see, at Cons. tog meget strænge Forholdsregler. Men Cons. havde helst seet, at Sagen ikke havde været videre paaagtet af Ministeriet; Flere af dets Medlemmer ere vel ikke meget tilfredse med den nuværende Regiering og Nogle høre aabenbart til Oppositionen. Efter en vidtløftig Discussion i et Par Møder blev endelig (d. 1ste Marts) Resultatet en alvorlig Misbilligelse af de Studerendes Fremgangsmaade (og derom vare dog de Fleste eenige) og en faderlig, skiøndt ikke stræng Formaning om at entholde sig fra Sligt i Fremtiden. Da den bliver trykt, vil den ogsaa komme i Bladene, og Du vil altsaa faa den at læse; hvis ikke, kan jeg vel sende Dig et Exemplar. Da Secretarius Consistorii, Etatsraad Petersen¹⁾, i længere Tid har været [syg] og jeg som Pro-Secretarius har underskrevet alle Consistoriets Breve, er det mueligt, at jeg — nolens volens — ogsaa kommer til at underskrive dette Dokument. Naturligviis vil Consistorium i Fædrelandet, Dagbladet, Corsaren, Folkets Nisse m. m. blive stærkt nedrakkede; men det faae vi at finde os i; det hører med til Dagens Orden.

3. Endnu antages, at Rusland, Engelland og Frankrig vil erkiende vor Neutralitet; men det er uvist, hvorvidt R. vil erkiende Sverrigs og Norges. Man frygter, at den russiske Flaade under det milde Veirlig snart vil kunne løbe ud. En engelsk Flaade ventes snart; man meener, at de største Skibe ville passere Beltet. Da man ikke kan vente, at de krigsførende Magter ville respectere vor Neutralitet længer end det stemmer med deres Interesse, belaver man sig paa Alt. Lange Linie befæstes med svært Skyts; Trekroner forstærkes; der bliver udskrevet til Lands og Vands. Inden denne Maanedes Udgang ville vi vel vide, hvad vor Skiebne for det Første bliver — Alt

¹⁾ Professor F. C. Petersen.

er nu spændt paa, hvilket Partie Østerrig og Preussen vil tage. Grækernes Opstand i Tyrkiet forøge naturligviis Udsigterne til en almindelig europæisk Krig; det er jo ogsaa i Aar 40 Aar siden den Sidste endtes.

4. Af Bladene vil Du have erfaret, at Ministeriet og Folkethinget ei kan blive eenige om Fælledsforfatningen, Grundlovsforandringen m. m. og at det uden Tvivl vil blive lige saa vanskeligt i Landstinget. Alt dette har forøget Misstemningen hos det ene Partie mod Ministeriet, og man har aabenbart udtalt det Ønske, at dette maatte fratræde og et Nyt blive dannet; muligens, som Nogle meene, for at et Nyt kunde blive villigere til at samtykke i en vis Persons Ophøielse, som hun siges stærkt at eftertragte. Man udsprede det Rygte (som for øvrigt mange Gange har dukket op), at K. vilde abdicere og »Fædrelandet« bad ham da for Guds Skyld lade dette være. Hans nærmeste Omgivelser forsikkrede vel, at Saadant aldeles ikke paatænkte; imidlertid improviseredes dog, med Aftens Varsel i Bladene, et Møde mellem de kbhvske Rigsdagsmænd og deres Vælgere paa Børssalen. Hvorledes det her tilgik og hvad der besluttedes, vil Du ligeledes faae at vide giennem Bladene; men det er aabenbart, at den Adresse til Kongen, som ved denne Leilighed oplæstes og siden blev trykt, indeholdt det skiulte Ønske, at Ministeriet maatte fratræde, hvilket man ogsaa udsprede at være Kongens Ønske. Men i Gaar Aftes (d. 2^{den} Marts) maatte »Fædrelandet« selv referere, at den Deputation af Vælgerne, som havde begieret Tilladelse til at overlevere Kongen Adressen, havde giennem Cabinetssecretairen Geh. Rd Tillisch modtaget det mundtlige Svar, »at H. M. ei vilde modtage den«. Man tør altsaa haabe, at Sagen dermed for denne Sinde vil falde hen, og at de, som allerede i Provindserne havde begyndt at agitere for derfra at tilveiebringe lignende, ville faae en lang Næse.

See! hermed kan Du nu gjøre Dig et temmelig klart Begreb om, hvad der for Øieblikket rører sig her i Hovedstaden; Gud veed! hvilken Vending Alt kan have taget inden 8 Dage.

Jeg maa endnu besvare et Par Spørgsmaale, hvormed Du begyndte dit sidste Brev, skiøndt Svaret rigtig nok kommer noget seent.

1. Det var ikke Molbechs Gaard, der brændte, som Aviserne foregave, men en anden i Nærheden.

2. Min Søn solgte sin Gaard¹⁾, fordi Melkehandelen, som der var en væsentlig Indtægt, medførte saa megen Besvær og Uleilighed uden altid at svare Regning, tildeels fordi Tienestefolk i Nærheden af Kbhvn ere vanskelige at bekomme og blive meer og meer storsnude. Vist nok vandt han derpaa et Par 1000 Rbdl. eller noget meer; men jeg havde dog ønsket, at han havde beholdt den noget længere, da Landeiendommene holde sig i en stedse stigende Priis og selv en Gaard i længere Afstand fra Byen, som han nu af alle Kræfter søger, kan muligen, for ei at sige sandsynligen, kræve en større Udbetaling, end jeg vil kunne præstere. Tanken herom volder mig maaskee ligesaa mange mørke Timer og søvnløse Nætter, som Hoste og Huusbekymringer volde Dig. Saaledes gaaer det ofte; mod Livets Aften samle Sorgerne sig fra flere Kanter.

Resultaterne af din rastløse og heldige Virksomhed med Indsamling af Oldsager er med Berømmelse omtalt i flere Blade, navnlig i Berlingske Tidende. Thomsen er nu fuldt op beskieftiget med at flytte Musæet fra Christiansborg til Prindsens Palai, hvor alle Musæer efterhaanden samles og hvor Th. selv boer. Det vil endnu interessere Dig at erfare, at Vidensk. Selskab (følgelig ogsaa Danske Selskab) for faa Dage siden har faaet Ordre sna-

¹⁾ Jfr. W.s Erindr. S. 176.

rest muligt at rømme Lokalet, der skal indrettes til Bolig for en Capit. From Møller¹⁾, i sin Tid en yndet Client og Correspondent med Christian VIII. Endnu i Overgaars vidste Secr. Et. Rd Forchhammer ei, hvor han skal faae Huuslye. Det vil dog gaae Dig nær ligesom mig nær [sic] (skiøndt jeg selv formedelst den lange Vei kun een Gang har været i Vid. Selskab i denne Vinter) at skulle forlade det gamle Rum, hvor Vi i meer end 40 Aar har været samlede i Skandin. Selskab, Danske Selskab, Vidensk. Selskab m. m. Man mener at kunne faae et Lokale ad interim paa Amalienborg; der vil Freqventsen ei blive stor²⁾.

D. 17de d. M. bliver Du Jubeldoctor! Kun Etatsraad Willemoes³⁾ er nogle Maaneder ældre Dr. Med. end Du.

Og hermed lev vel for denne Sinde. Jeg vil haabe, at det ei falder Dig for tungt at læse dette Brev; men Synet er svagt og Haanden ei altid sikker. Med Tak for gammelt Venskab og med uforandret Hengivenhed din

Kbhvn d. 3^{die} Marts 1854.

Werlauff.

242.

Elvedgd. d. 11 Martz 1854.

Høistærede Ven! Du skal have Tak for Dit Brev af 3^{die} d. M. og det saa meget meere, som jeg nu i de senere Aar hver Gang jeg faar Brev fra Dig eller skriver Dig til har en Følelse, som om vi og vore Ord ikke meere vare af denne, men fra en anden Verden. Vi ere

¹⁾ Albrecht Carl Adolf From Møller (1803—84), char. Capitain.
²⁾ Videnskabernes Selskab havde fra 1796 til 9. Juni 1854 et tarveligt Locale i Christiansborg Slots Hoftheaterfløj, to Værelser med en Forsal; i Vinteren 1854—55 holdt det sine Møder i Consistoriums Sal paa Universitetet, medens et nyt Locale blev indrettet i Prindsens Palais, hvor det holdt sit første Møde 9. Marts 1855. Danske Selskab benyttede fra 1800 Vid. Selskabs Locale (Oversigt ov. Vidensk. Selsk. Forhdl. 1899 S.(35) ff. Werlauff, Det Kgl. danske Selsk. S. 93 f., 101 f.). ³⁾ Frederik Vilhelm Willemoes (1778—1860), fhv. Stiftsphysicus i Aarhus.

begge blevne gamle og maaskee alt for gamle. Jeg holdt for 5 Aar siden mit Studenterjubilæum og er altsaa en antediluvianus; i Aar d. 17 Martz, hvis jeg lever saa længe, kan jeg ligeledes holde mit Doctorjubilæum og er da forsaavidt den ældste Dr. Med. i D \ddot{e} . (som Willemoes vel er et Par Maaneder ældre, men jeg som hans (ikke respondens, men) defendens i Grunden selv gjorde ham til Dr.); jeg er dernæst Senior i Videnskabers og medicinske samt Subsenior i Danske Selskab; dernæst Oldemand for de danske Oldsagesamlere (fra 1807) og Nestor for de danske Historieskrivere (fra 1808); og Du har vist et ligesaa ærværdigt Register at fremføre, og vi høre altsaa begge til den gamle Verden, som »var, men ikke er meere«. — — —

Lev vel! Din uforandret hengivne

V. Simonsen.

243.

Høistærede, kiære Ven! Det er længe siden Du hørte noget fra mig; dit sidste Brev er af 11te Marts. Men min Tid er optaget paa mange Maader; Skrivning falder mig mere og mere besværlig (hvilket jeg ogsaa synes at kunne slutte af din Haandskrift); til min Familie skriver jeg fast aldrig; kun i Embedssager og til Dig. Uagtet jeg nu til Dig kan skrive Løst og Fast uden at agte synderlig paa Formen, koster mig det dog stundom Umage nok; imidlertid haaber jeg, at vi ville fortsætte vor Correspondence, indtil Gud lader Pennen falde Os af Haanden.

Den seeneste Ministercrisis¹⁾ blev da overstaaet; men uvist, om den ei dukker op igien til October. Da Flere af Oppositionen ere udtraadte eller ville udtræde af Rigsdagen, kunde det synes, at denne vilde blive mere tractabel; men Monrad behøver ikke mere at tage noget

¹⁾ I April.

Hensyn¹⁾ og den gamle Fanatiker og Fusentast Grundtvig er bleven valgt (han har i sit 71de Aar faaet sig en Søn); det er altsaa mueligt, at den næste Rigsdag bliver værre end de foregaaende. Hvad der i Gaar (d. 5te) forefaldt ved Grundlovsfesten i Dyrehaven, vil jeg vel inden dette Brev sluttes faae Kundskab om. Jeg var tilstæde ved Bispevielsen i Frue Kirke. Martensen holdt en i hver Henseende fortræffelig Prædiken; det er vist ingen misundelsesværdig Stilling, Siellands Biskop nu vil komme til at indtage. Prof. Clausen var naturligviis ei tilstæde; han er i Pindsen tagen til Fredensborg, uagtet han var En af Indbyderne til Grundlovsfesten, blandt hvilke ogsaa var en Snedkersvend! Under Bispevielsen forefaldt ellers en episodisk Forstyrrelse. Medens Bisk. Brammer²⁾ holdt sin Indvielsestale opstod pludselig et stærkt Bulder i Kirken; Folk reiste sig og kom i Bevægelse, mange trængte sig ud; det var et stort Stykke Gibs, der faldt ned fra Loftet; Handlingen standsedes derved i nogle Minuter, og var man overtroisk, vilde man deri kunne finde et ugunstigt Omen. Monrad var tilstæde ved Bispevielsen (hvor han sad skraas for Ørsted) og gik over med de Øvrige i Bispegaarden for at gratulere den nye Biskop.

I dette Øieblik erfarer jeg, at det skal være gaat meget ordentligt til ved Festen i Gaar; omtrent 30,000 Mennesker skulle have været tilstæde der, altsaa c. $\frac{1}{4}$ af Kbhvns Befolkning. Taler holdtes af Skuespiller Nielsen, Prof. Hammerich og Rimestad³⁾, hvori vel taltes om Mistillid til Regieringen, men dog intet forekom, som kunde opfordre Politiet til at indskride; man siger, at den engelske og franske Minister have været der. Lad mig næste

¹⁾ Som Ministeriet Ørstedes Modstander var han 26. April bleven afskediget fra Laaland-Falsters Bispeembede. ²⁾ Biskop over Aarhus Stift Gerhard Peter Brammer. ³⁾ Skuespiller Nicolai Peter Nielsen, Skolebestyrer, Prof. Martin Johannes Hammerich og fhv. Skolebestyrer Christian Vilhelm Rimestad.

Gang vide, hvorledes Festen er bleven afholdt paa din Egn. Ogsaa vil det interessere mig at erfare, om der i Fyen ventes Udtrædelser af Rigsdagen; om nye Valg; om hvilken Modtagelse det i disse Dage udstødte Forslag til en Forening for Grundlovens Opretholdelse erholder i Fyen m. m.¹⁾ Desværre — kan man ei undlade at være opmærksomme paa alle disse »Umtriebe«, saa ubehagelige end disse og Anledningen dertil er for os Begge og vist nok for alle Ældre og *Sindige*; thi at der selv blandt de Gamle ere mange, som i denne Henseende endnu gaae i Barndom, er vist nok.

Min Forundring over dit Held i at indsamle Oldsager, der ligesom synes at voxe op af Jorden, kan fast ikke stige høiere. Men jeg frygter for, at Nutiden og dit eget Befindende vil tabe ved det, hvad Oldtiden vinder ved din Anstrængelse. D. 14de Januar havde Du paa en antiqvarisk Excursion »nær sat Dig i en Sneedrive«; d. 15de havde Du Ondt for Brystet og i Halsen samt Hoste og Snue; den 17de stærk Hoste; den 23de antiqvarisk Excursion; d. 24de—25de »Hosten desperat«; d. 8de Februar paa Excursion »skiøndt det var Snee«, d. 15de begyndende Rosen i Ansigtet, Spænding over Brystet, Ængstelse og Melancholie. Jeg kan ei andet end betragte alt dette som Aarsag og Virkning, og kan jeg ei tilbageholde den Advarsel (som dog for en gammel Læge og Dr. Med. kunde synes overflødig), at Du vil udsætte Rytteriet paa din gamle Kiephest til en blidere Aarstid.

Søndagen d. 7de Mai var Oldskriftselskabet samlet paa Xborg hos Kongen, som selv meddelte Efterretning om nogle af ham selv fundne Oldsager. Wegener oplæste en Afhandling om det gamle Abrahamstrup, hvorfor K. i meget naadige og smigrende Udtryk takkede ham, med

¹⁾ Fra syv københavnske Borgere var udgaet Indbydelse til Medborgere i hele Landet om at danne en »Forening til at værne om Grundloven«.

Opfordring at lade den trykke¹⁾); overhoved viste K. en synlig Tilbøielighed til at udmærke ham, naturligviis for at tilkiendegive, at den tidligere Irettesættelse ei var med hans gode Villie. Et. Rd Rafn meddelte en nye Forklaring af den Jellingske Runeindskrift, som mødte nogen Opposition af Repp. Der beværtedes med Thee, Viin, Smørrebrød og Kage. Rafn er paa et Par Maaneder reist til Italien for at eftersee Runeindskriften paa Løverne²⁾).

Af Aviserne vil Du have erfaret, at der i denne Tid paa Volden ved Anledning af en Ølkiolders Gravning er fundet Levning af et gammelt fiirkantet Taarn, som rimeligviis har hørt til den gamle Nørreport; det er maa-skee fra Friderich II. Tid og saaledes altid en af de ældste Bygningslevninger i vor paa slige Minder saa fattige Hovedstad. Den vil nok blive opmaalt og aftegnet. Skulde Du i Bladene læse, at der her i Kbhvn har dannet sig et Selskab for Kbhvns ældre Historie under mit Præsidium, da er dette urigtigt og grunder sig paa en Misforstaaelse. — — —

Min Søstersøn Theodor³⁾ var da saa lykkelig eller heldig at erholde St. Hans Kald i Odense. En anden Præst var af Ministeriet indstillet; men da han var her i Byen engang i forrige Efteraar for at søge Kaldet, talte han med Kongen selv, men nærede dog aldeles intet Haab; at Kongen nu af egen Magtfuldkommenhed gav ham det, hidrører vel nærmest fra hans Stilling i □ i Odense og fra den Yndest, K. i sin Tid viiste hans afd. Fader, som jo var M. af St.⁴⁾. Saaledes forklares det i det ringeste her. — — —

Din forrige Kone var for et Par Maaneder siden meget syg og laae længe af Brystsyege og Gigt; rimeligviis

¹⁾ Trykt i Ann. for nord. Oldkyndighed og Hist. 1855—56. ²⁾ Den græske Marmorløve i Venedig. ³⁾ Th. Steenbuch. ⁴⁾ »Mester af Stolen«, et Frimurerudtryk.

en Følge af den kolde Boelig, hun havde før hun kom, hvor hun nu er. Hun er i det Hele meget affaldet.

Jeg selv gaar daglig til og fra Bibliotheket, kommer sielden eller aldrig til Nogen og Faae eller Ingen til mig. Jeg spadserer sielden, da jeg ei kan gaae langt. Jeg spiser og sover som sædvanlig, men Arbeidskraften og Arbeidslysten er paa Retour og Humeuret slet. Var ikke den usalige Pensionslov, havde jeg allerede taget min Afskeed.

Og hermed Gud befalet! Tag til Takke for denne Sinde! Naar Du engang skriver mig til, da glem ikke at lade mig vide, hvorledes det blev med dit Knæ siden Uheldet i Marts¹⁾. Lev vel! og glæd Dig som jeg ved Erindring om fordums lykkeligere Dage, naar Nutiden trykker.

Din gamle, uforandret hengivne Ven

Werlauff.

7de Juni 1854.

244.

Elvedgd. d. 21 Juni 1854.

Høistærede Ven! Du har megen Rett i, at ogsaa *min* Haand bliver trætt af at skrive og at jeg har Besværlighed ved at føre Pennen, hvorfor jeg ogsaa helst lader den hvile; dog stoler jeg paa, at Du endnu kan læse mine Kragetæer. Ligeledes kan Du maaskee ogsaa have Rett i, at jeg angriber mig for meget ved at indsamle Oldsager, men det er jo ikke noget Nytt, at ethvert Liebhaberi som oftest udarter til Passion eller Lidenskab; forresten bestaar min Methode deri, at jeg fast daglig gaar omkring til et eller andet Sted i den nærmeste Omegn for at lade mine Naboer fortælle mig, hvad de have hørt eller seet af slige Ting, og naar de Steder, de da opgive, ikke ere længere borte end i Miil, saa gaar jeg

¹⁾ V. S. havde ved at nedbryde Snegletaarnet i sin Have stødt sit Knæ »i den Grad, at jeg befrygter det værste«.

selv derhen; ere de derimod længere bortliggende, saa sender jeg en af mine Emissærer; thi 3 Tvistkræmmere staae i min Sold og giennemvandre daglig heele Amtet, deels for at sælge deres Kram og deels for at indkiøbe mig Oldsager; og saaledes har jeg (skiønt jeg i Fior indsendte 500 N^o) nu allerede igien 1570 N^o i Reserve (saa at Bordene i min Sahl, hvorpaa de ere fremlagte, endogsaa have Lighed med en Grundtegning over en eller anden Stad) og iblandt dem mange sieldne St^{ck}. — — —

Hvad dernæst de fyenske »Umtriebe« er angaaende, da befatter jeg mig saa lidet med Politiken, at jeg blot kan sige Dig, at man i Odense er fuldkommen enragés og at en af deres Talere ved Grundlovsfesten i Næsbyhoveds Skov faldt ned af et Bord, hvorfra han harangverede Folket og fik saaledes Plads under i Stedet for ovenpaa samme; forresten sang man ved samme Leilighed: »Maae Danmark end forgaae — Grundloven dog skal staae« (naturligviis i dette Tilfælde med tilbørlige Modificationer). — — —

d. 29 April døde min gode Maler N. Ringe¹⁾ efter at have giftet sig 3^d Gang, til stort Tab for mit antiqv. Studium; d. 14 Mai døde vor Nabo-Kone Mad. Rasmussen paa Lundegaard²⁾, i hvis Huus jeg i gamle Dage har havt mange glade Timer. — — — d. 30 — døde den sidste af mine endnu levende Privat-lærere Provst Kabel³⁾ i Hjørring, som blandt andet lærte mig at blæse paa Fløite og titt har rusket mig i Haaret. — — — d. 5 Juni holdt den bekjendte Religionssværmer Møller Hvide fra Rorslef Mølle Tale ved Folkefesten i Næsbyhoved, men da man der, som sædvanlig, drev Spott med ham, saa overskar

¹⁾ Jfr. Nr. 119. ²⁾ Mette Petrea Lund, 82 Aar gammel, Enke efter den i Nr. 66 omtalte Rasmus Rasmussen, kaldet Sømand. ³⁾ Provst Søren Kabell, f. 1771, Sognepræst i Hjørring 1824—50, havde i omtr. to Aar fra Juni 1792 været Lærer for V. S. under dennes Ophold i Astrup Præstegaard.

han d. 9^d Aarerne paa sin Arm og da det ikke vilde forslaae, saa hængte han sig. Han har besøgt mig engang og oftere tilskrevet mig (hvorved han titulerede mig *De-res Excellence Hr. Professor*), han troede at nedstamme fra Erkebisp Absalon og lod sig derfor omdøbe fra Hvid til Hvide, uddeelte selv Sacramentet saavel til sig selv, som Kone og Børn og troede at være kaldet af Gud, som ofte aabenbarede sig for ham, til at reformere vor Religions Dyrkelse og vor Geistlighed og talte og skrev i den Anledning meget saavel *Avissavertiss.* som heele *Piecer*; han meente vist vor Herre det ærligt og godt, men han havde ingen Tydelighedsgaver; der var vist neppe nogen, der forstod ham, og i Grunden forstod han vel ikke engang sig selv¹⁾. Og nu Gud befalet! Din uforandret heng.

V. Simonsen.

245.

Elvedgaard d. 5 Juli 1854.

Høistærede Ven! Da jeg i mit seeneste Brev glemte at lykønske Dig til Din forestaaende Fødselsdag, skeer det herved (vel post festum, men dog) med de oprigtigste Ønsker for dit Fremtids-Velgaaende; og troer jeg ikke til samme Gratulation at kunne knytte noget meere pas-

¹⁾ Henning Johannes Hviid var født 30. Jan. 1799 paa Hollufgaard, hvor hans Fader Johan Alexander Hviid var Forpagter; hans Moder hed Ovidia Neess. Ifølge *Erslews Forf. Lex.*, Suppl. I, 878, ejede han Roerslev Mølle, som han solgte 1853; ved sin Død 10. Juni 1854 ejede han det lille smukt beliggende Sted Nymark i Ubberud Sogn, som hans Enke Anna Marie Munch solgte snart efter. Foruden et Par *Piecer* af kirkeligt Indhold lod han trykke et Hefte paa to Ark, hvis Indhold er lige saa forvirret som dets Titel er snurrig: *Biografisk poetiske Schitzer af mit henrundne Liv i Smaadigte og Leilighedssange til bekjendte Melodier*; — ved H. J. Hviide, Dana-Mand; og Stats-Borger. Mindeblomst! til 1852. For hans *Orthographi* er det betegnende, at han rimer »oplugge« paa »Vugge«.

sende Sluttningsord eller Finale end en Beskrivelse af hvad jeg den Dag eller d. 2 Juli foretog mig, som et Exempel paa, hvorledes jeg i Almindelighed tilbringer mine Dage. Kl. 4^{1/4} stod jeg op efter en daarlig Søvn og med en stærk Morgenhoste; derpaa drak jeg et Glass koldt Vand og læste min Morgenbøn (et Sammendrag af flere ved Omstændighedernes Forandring Tid efter anden omskrevne Bønner), hvori jeg i Dag ogsaa indlemmede Dig.

Kl. 5^{1/2} drak jeg min Caffe, — noterede Thermometer- og Barometer-stand, Væirligt og Vind; tog mig en Pibe Tobak og læste i min sædvanlige Søndagslecture, nemlig Conversationslexicon og Papes Lesefrüchte¹⁾; samt gymnasticerede en Smule.

Kl. 6^{1/2} spiste jeg Frokost (2 Stk Smørrebrød og 1 lille Snaps dansk Brændeviin); registrerede, numererede og placerede derpaa de 17 Oldsager, jeg i Gaar havde modtaget.

Kl. 8 gik jeg i Haugen, bandt en Blomster-bouquet for Dig og nedlagde den med de beste Ønsker paa Dagens Alter, nemlig Bænken ved Erikshvile; hvorpaa jeg saavel der, som paa andre Steder i Haugen, pudsede op, spadserede og eftersaae et og andet; hvilket ved min sædvanlige Seendragtighed, naar jeg kommer i Haugen, medtog et Par Timers Tid.

Kl. 10 maatte jeg op for under megen Vrøvl at maale Oplagskorn ud til nogle fattige Husmænd for 5 rdl. Rugen og 4 rdl. Byggen, som man endda som oftest maae creditere dem.

¹⁾ Lesefrüchte. Ein Vademecum für gebildete Leser, enthaltend das Wissenswürdige philosoph., theolog., moral., histor., naturhist., polit. und vermischten Inhalts. Zur Unterhaltung, Belehrung und Erweckung eines ernstern Nachdenkens aus klassischen Werken und Zeitschriften der neuern und neuesten Zeit; gesammelt und herausgegeben von J. M. Pape. Bayreuth 1838 ff.

Kl. 11 klædte jeg mig paa og barberede mig; fik min Pibe N° 2 under forommældte Lecture og expederede mine Postærinder (vort Postbud afgaar nemlig Søndag og Onsdag).

Kl. 12 kom Jomfruens Kiæreste Cand. Boesen (som spiser her til Middag og Aften hver anden Søndag) og vi fik os (da han i de sidste 10 Dage havde været i Jylland) en dygtig Passiar eller Kistepæk; hvorhos han desuden i Dag var mig dobbelt velkommen, da han tillige medbragte mig 4 Oldsager, hvoraf det ene var en frisk Krudtdaase fra 1671 og det andet en lille Steenkølle, som ikke var længere end 1¹/₂ Tomme, og altsaa havde været brugt som symbolsk Amulet. Derpaa gymnasticerede jeg en Smule og Kl. 1 celebrerede vi Din Geburtsdag med opstuede grønne Ærter til Kyllingesteg, samt Jordbær med Fløde og drak derhos Din Skaal i et Par Glass god rød Viin. Efter en fornuftig Middagssøvn fik vi derpaa Kl. 3 vor lange Caffepassiar og vor 3^d Pibe.

Kl. 4 kom en Vei-entreprenur Petersen fra Vigerslef S. og forærede mig en nett Væverskytte af Steen, imod at jeg maatte forevise ham mine Oldsager og passiare et Par Timer med ham.

Kl. 6 drak vi vor Thee og fik vor 4^d Pibe. Ved denne Tid (fra 5 til 8) pleie vi om Søndagen gjerne at have Besøg i vor Hauge og fra Vinduet af at kunne more os ved at beskue de tallrige Grupper; dette var imidlertid i Dag ikke Tilfældet, maaskee fordi en Deel allerede i Gaar havde besøgt vor Hauge¹⁾. — — —

¹⁾ Disse Havebesøg interesserede V. S. i den Grad, at han førte Bog over dem. Den 20. Sept. 1850 skriver han i sin Dagbog: »havde vi vort sidste Haugeselskab for i Aar (i alt 587)« og, tilføjer han som Resultat af sine i Sommerens Løb gjorte lagttagelser »det var mig derhos paa-faldende, at nu, hvor Rang ikke gjælder mere, tilegne netop alle Damer her paa Egnen sig samme, saa at de fleste Præstekoner kaldes Fruer, ligesom alle Jomfruer, der ere forlovede med Officierer, ja selv Mad. Si-

Vi tilbragte altsaa vor Tid i Eensomhed til Kl. 8, da vi, efter at jeg paa nye havde gymnasticeret, spiste vor Aftensmad (neml. et Smørrebrød og en Snaps) og erfarede ved denne Leilighed til min store Ærgrelse, at Tyvene havde plyndret vore Ruser og ranet alle vore Fisk; ligesom saavel tobeenede, som firbenede Tyve fast dagligdags plyndre vor Høns- og Andegaard, samt decimere vor Hauge.

Kl. 9 sprang dernæst under vor beste Passiar Slaa-værket i vort gamle Taffeluhr i Dagligstuen med en voldsom og langvarig Allarm, saa at Jomfruen, der i fleere Dage havde lagt til Sengs, nær havde faaet et Krampe-slag.

Kl. 9^{1/2} reiste Boesen; jeg fik mig en Pibe Tobak og holdt min Aften-Andagt ved at læse i Sturms og Tiedes Betragtninger; drak mig et Glass Sukkervand og gik i Seng Kl. 10; læste en halv Times Tid paa Sengen og faldt derpaa i Søvn. Og saaledes slap vi den Dag; gid den for Dig maae være en Begyndelse til nye og uventede Glæder! Din uforandret og oprigtigst heng.

V. Simonsen.

246.

[September 1854].

Høistærede Ven! — — — Jeg vilde ønske, at jeg i nogle Timer kunde udvexle med Dig Tanker, Ahnelser og Bekymringer, hvortil de nærværende Forhold give saa rig Anledning. Det havde vi ikke tænkt os, at et »Rigsraad« atter skulde opstaae. Hidtil har det ikke mødt megen Deeltagelse, men det er jo ogsaa endnu i sin Barn-dom. For øvrigt nægter jeg ikke, at det løber surr for mig ved Tanken om denne hele complicerede Stats-

momens Datter paa Rugaard, der dog kun er forlovet med en Dyrslæge, kaldes Frøkener« (Brev af 4.—6. Nov. 1850).

machine: Rigsraad, Statsraad, Geheime-Statsraad, Rigsdag, Slesvigske Stænder, Holstenske Ditto og Lauenborgsk Landdag; og intet Principium movens, ingen kraftig Styrrer, som kan passe, at det ene Hiul griber rigtig ind i det andet og at ei det Hele gaaer i Staa. Jeg bekiender, at jeg nu er for gammel til at sætte mig ret ind i Forfatningen efter Fd. 26 Juli¹⁾ og følgelig ikke kan bedømme dens stærke eller svage Sider. Men vist er det, at Udsigterne ere meget mørke. Siden 26de Juli have 23 udmeldt sig af Rigsdagen; man kan formode, at de ville blive erstattede ved maadelige Capaciteter og uroelige Hoveder. Rigsdagen sees med megen Spænding imøde. Man venter, enten at Ministeriet vil blive sat under Anklage eller en Skattenægtelse eller begge Deele. Hvad kan man nu ikke vente af Monrad, Grundtvig, Lindberg (som har holdt en næsten oprørsk Prædiken, hvorom Stiftamtmanden har giordt Indberetning), Ploug (som i Sommer er bleven gift med en Steddatter af Consul Hage) og Fl. Der tales ogsaa om, at Lehmann vil stille sig til Landstinget. Pastor Hammerich har for sin i Veile holdte Tale modtaget en skarp Irettesættelse af Ministeriet²⁾; men han, Monrad, Grundtvig, Lehmann ere formuende; de frygte ikke for Afskedigelse eller Tab af Pension. Grundlovsforeningen udbreder sig meer og meer og vil altid, naar Rigsdagen er samlet, kunne bidrage til at forøge Bevægelsen. Lad mig engang vide, hvad den virker i Fyen, navnlig i Odense; hvo der staaer i Spidsen for den m. m. Her rustes stærkt; Castellet og Langelinie befæstes; et Par Cavallerieregimenter ere

¹⁾ Forordning om det danske Monarchies Forfatning for dets Fællesanliggender, hvorved etableres et Rigsraad af 50 Medlemmer fra Monarchiets forskjellige Dele. ²⁾ Cap. ved Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn, senere Prof. i Kirkehistorie Peter Frederik Adolph Hammerich (1809—77) der i Sommeren var valgt til Folketingsmand i Vejle, meddeler i Et Levnetsløb II, 137 Indholdet af Tilrettevisningen.

komne til Sielland; man veed ei, om der frygtes for indre eller ydre Fiender. Jeg haaber dog, at vor Neutralitet for det Første vil blive sikkert, især da Sverrig ikke har ladet sig friste af Løfter om Finland. Den franske Flaade forlader Østersøen og man haaber, at den engelske ligeledes vil gaae hjem; derpaa kommer den lange Vinter — interim aliquid fit. Imidlertid lader det til, at Ministeriet vil faae en lige saa haard Nød at knække i Rigsraadet som i Rigsdagen; det vil da bidrage til endnu mere at forværre Stillingen.

Under alt dette maae Vi takke Gud for den velsignede Høst, skøndt dermed tillige, da det omtrent er eens i Udlandet, følge lave Kornpriser. Hvorledes har Høsten stillet sig for Dig? I forrige Uge tilbragte jeg da endelig 4 Dage paa min Søns Gaard, 4 Mile hiinsides Roeskilde¹⁾. — — — Jernbanen gaaer tæt forbi Gaarden; der arbeides nu paa den af al Kraft; det er et møisommeligt og anstrængende Arbeide; Hulinger maae udfyldes, Høider jævnes, murede Broer opføres over Moser. Arbeidet ledes af Engellændere; hos Arbeiderne høres forskellige Tungemaal, dansk, tydsk, norsk, svensk og Engelsk. Den vil i næste Aar blive færdig, og man vil da i 3^{1/2} Time eller mindre kunne komme fra Kbhvn til Corsør, altsaa i kortere Tid end fra Nyborg til Odense og ikke længere end fra Odense til Elvedgaard. Dampens Anvendelse er i mine Tanker af en lige saa vigtig Indflydelse som Krudtet. Dampskibe, Jernbaner, Dampmaskiner ville efterhaanden give Europa en anden Skikkelse. Kunde Du nu ikke som gammel Historiker faae Lyst til engang efter egen Erfaring at blive bekendt med disse mærkelige Phænomener? — — —

Det kan vel interessere Dig, at Stiftsprovst Svitzer i Odense er af Ministeriet indstillet til Storehedinge Kald,

¹⁾ Kaabæksgaard, Kværkeby Sogn ved Ringsted; jfr. W.s Erindr. S. 176.

det største i Sielland og maaskee i hele Danmark. Imidlertid var det mueligt, at Kongen gav det til Visbye, som staaer i megen Yndest paa Frimureriets Vegne¹⁾; han har været i Stokholm i Anledning af det svenske høiere Mureries Indførelse her. Flere af B. B.²⁾ ere optagne deri; der har været holdt □ paa Friderichsborg. De optagne bære ogsaa i vore □ de svenske Decorationer, brede Baand over Skulderen, Nogle røde, Nogle hvide; men den hele Indretning vil blive meget bekostelig og kræve et udvidet Lokale, hvorfor der ogsaa tænkes paa at sælge Bygningen i Kronprindsensgade og købe en større Eiendom.

Af litterære Nyheder kiender Du maaskee allerede Worsaaes Skrift om Oldsagerne i Museet³⁾; Du vil uden Tvivl blandt disse gienkiende flere af dine egne Acquisitioner. Molbech, som jævnlig skranter og for det meeste er ude paa sin Gaard, har begyndt paa en nye Udgave af sin Ordbog. Sprogforskeren Levin, denne ivrige Polemiker, har allerede bebudet en skarp Kritik af den, hvormed M. neppe vil blive tilfreds. I et Conversationslexicon, som udgives af den ellers ufordeelagtig bekiendte Cand. P. Olsen (i sin Tid Commissionstidendens Udgiver) er i denne Tid kommen en Artikel om M., hvori han bliver skarpt giennemheglet; den er vel een-sidig og partisk, men indeholder dog meget sandt og rigtigt⁴⁾. Overhoved er blandt vore litterære Notabiliteter ingen mere upopulær end han; elskværdig har han aldrig været, men med tiltagende Alder bliver han stedse meer og meer vranten og ufordragelig.

Jeg haaber, at Du i denne varme Sommer har be-

¹⁾ Embedet blev givet til C. H. Visby. Stiftsprovst H. P. Svitzer fik senere Vor Frue Sognekald i Odense. ²⁾ 3: Brødrene. ³⁾ Afbildninger fra det Kongl. Museum for Nordiske Oldsager i Kjøbenhavn, 1854. ⁴⁾ Artiklen staaer i Dansk Konvers. Lex., udg. af et Selskab, forlagt af Cand. theol. P. Larsen (ikke Olsen, se Erslew, Forf. Lex.), VI, 1266—70.

fundet Dig vel og har kunnet indsamle Kræfter til den forestaaende Vinter. Gaaer din antiqvariske Høst endnu fremad? Du kunde nok engang nævne mig nogle af de mærkeligste Stykker. Hvorledes gaaer det med din Jomfrues Helbred; Du omtaler hendes Forlovede; skal han ikke snart kaldes Ægtemand; det forekommer mig at være paa Tiden. Tak, fordi Du mindedes den 2^{den} Juli; hos mig selv gaaer denne Dag af i al Stilhed; »nye og uventede Glæder«, som dit Venkab tilønsker mig, tør jeg i min Alder og under nærværende Omstændigheder knap haabe.

Lad mig af og til faa Qvintessenzen af din Dagbog. Lev vel og tænk stundom paa din gamle, altid hengivne Ven

Werlauff.

247.

Elvedgd. d. 24 Sept. 1854.

Høistærede Ven! Tak for Dit sidste Brev uden Datum, som jeg modtog d. 19^d d. M. og til hvis Besvarelse tiener, at Formanden for det revolutionære eller anti-ministerielle Partie i Odense er en Chirurg Helvig¹⁾, men at i Grunden Alle høre til dette Partie. Høsten har her som overalt været god, hvoraf vil følge meget Arbeide, men lave Kornpriser; af Blommer have vi haft en stor Mængde, men hverken Æbler eller Nødder. — De mærkeligste Stk af den Antiquitetssamling paa over 1800 N^o, jeg endnu har tilbage, turde være blandt en stor Mængde Urner to ditto af Bronze; blandt Steensagerne adskillige Stk, som Musæet savner; blandt Perlerne adskillige af Mosaik, terra cotta, Rav, Agat &c. Blandt Broncesagerne et Afgudsbillede, et Ansigt af en af vore Middelalders Konger, Palnatokkes Skiold og Sværd, en emaillet Fugl, en Katt og alle Slags Vaaben, Red-

¹⁾ Stadslæge H. C. Helweg (se Nr. 216).

skaber og Prydelser; blandt Jernsagerne en Hielm og et i Kredsgange sammenrullet Sværd, en Deel Pile, Spyde, Fiskekroge &c. og blandt Beensagerne en til Kølve forarbeidet Hiortetak og en Hundetand, der er giennem-boret for at bæres om Halsen; og endelig foruden en Deel Mynter (som cufiske, græske og romerske) og sieldne Naturalier som Elsdyrtakker, Daadyrs Geviir, Sværdfiske-Sværd &c., endvidere et Hiørne af en Runesteen, hvorpaa læses o rini (formodl. å reini 3: i Markeskiællet). Dernæst Offerboller, Vievandskar, Døbefade og Røgelsekar &c., malede Ruder, slebne Glass-Kruse &c. En Samling, paa hvis Forøgelse jeg aarligaars anvender fra 2 til 300 rdl. og derpaa aarligaars skienker 500 N^o af samme til det kongl. Musæum. Tag dermed for denne Sinde til Takke, da jeg i nærværende Overgangsperiode fra idelig Storm og Regn til den forventede Kakkellovnsvarme endnu har mindre Kraft og Lyst til at skrive end ellers.

Din med Høiagtelse uforandret heng.

V. Simonsen.

248.

Høistærede, kiære Ven! Det er da en farlig lang Tid, siden Du hørte noget fra mig efter dit Seeneste af 24de Sept. Men Skrivelysten aftager meer og meer hos mig som hos Dig; mit uundgaaelige Skriverie optager mig megen Tid; Dagene blive kortere; jeg kan ikke skrive ved Lys og endelig har jeg stedse ventet paa i denne bevægede, stormfulde Tid at kunne fra første Haand meddele Dig et sikkert og paalideligt Resultat. Dette er jeg da nu i Stand til, da man i Gaar fik officiel Underretning om det i Tirsdags dannede heelt nye Ministerium. Det bestaaer da af

Indenrigsminister P. G. Bang, tillige Premierminister (ad interim) for Danmark (han har 3 å 4 Gange tidligere været Minister i forskiellige Greene);

Justitsminister (ad interim) Etatsraad Simony; tidligere Indenrigs- og Cultusminister;

Udenrigsminister Greve Plessen¹⁾ i Stockholm (ad interim);

Cultusminister Prof. Hall; i Sommer afskediget formedelst sin Færd i Rigsdagen;

Finantsminister for hele Monarkiet Oberst Andræ (!!); ligeledes dengang afskediget;

Krigsminister for hele Monarkiet Oberst, Kammerh. Lüttichau til Grundet (som i sin Tid ei vilde underskrive Grundloven);

Marineminister ad interim Commandeur Michelsen;

Minister for Slesvig Departementschef Raasleff, ad interim;

Minister for Holsten Landdrost, Geh. Conf. Rd Scheel, tillige ad interim Udenrigsminister.

Ingen af disse er for Oppositionen nogen egentlig persona ingrata; men hvorvidt de ville kunne gjøre det en saadan Rigsdag tilpas, hvorvidt de bedre end det aftraadte Ministerium vil kunne udføre Heelstatsplanen, derom ere Meeningerne deelte. Med Hensyn til den specielle Fagdygtighed kan vel intet væsentligt indvendes mod Nogen af dem uden mod Andræ, da Finantsministerium nu tillige omfatter Toldvæsenet og Postvæsenet, som alt for ham maa være en terra incognita; men han stoler vel paa, at hvem Gud giver Embede, giver han ogsaa Forstand. Tillisch er tillige bleven entlediget som Cabinetssecretair²⁾ og Justitsraad Liebenberg³⁾, som i sin

¹⁾ Gesandten i Stockholm, Grev Wulf Heinrich Bernhard Scheel-Plessen frabad sig dog Posten. De andre ikke tidligere i disse Breve nævnte Mænd ere C. C. Hall, C. C. G. Andræ, Matthias Lüttichau, Ove Vilhelm Michelsen, Harald Iver Andreas Raasløff og Ludvig Nicolaus Scheel (el. v. Scheele). ²⁾ F. F. Tillisch afgik 12. Dec. baade som Indenrigsminister og Cabinetssecretair. ³⁾ Højesteretsadvocat Carl Christian Birch Liebenberg (1804—65).

Tid førte Wegeners Sag i Høiesteret og hvis Skaal Kongen kort efter Dommen drak ved Taffelet, er kommen i hans Sted.

Og nu noget til dette Ministerskiftes Historia arcana, saavidt jeg derom har kunnet erfare noget paalideligt.

Det er nærmest dannet af Scheel, om hvis Talent og Dygtighed der kun er een Meening, men som tillige er anset for en meget tvetydig Character, ærgierrig og egennyttig. Slesv. holst. sindet har han aldrig været og derfor meget forhadet i Holsten. Han er maaskee Skyld i, at Flere, til hvem man har henvendt sig, ei have villet indtræde, f. Ex. Algr. Ussing, David, Amtm. Stokfleth i Haderslev¹⁾, Madvig og Fl. De Poster, man paa en Tid, da en Krig til Foraaret maaskee kunde blive uundgaaelig for Os, anseer for de vigtigste, ere Udenrigsministerens, Finants- og Krigsministerens. De aftraadte vilde i det Tilfælde uden Tvivl findes uerstattelige.

Bluhme vilde man gjerne beholdt som Udenrigsminister; men han stillede derfor to Betingelser: at Gr. D. skulde fiernes fra K. og at der skulde udgives en provisorisk og strængere Presselov. Om Monrad har der denne Gang aldeles ikke været [Tale]; deels fordi man ingen vilde have af Marts eller Casinoministeriet, deels fordi Kongen skal være (ligesom hans Fader) personligen indtaget imod ham.

Arveprindsen skal aldeles ikke have taget Deel i alle disse Forhandlinger og i 14 Dage ikke været hos Kongen²⁾, følgelig ikke deeltaget i den store Jagt, som endte d. 9de d. M. Rytget vil, at Gr. D. (med hvem Scheel jævnligen har Conferencer) skal blive ophøiet til Hertuginde.

I Dag staaer i Avisen en Opfordring til alle For-

¹⁾ Kammerherre William Walker Stockfleth. ²⁾ Se F. G. Müllers efterl. Pap. («Kongesorger») S. 101 ff.

eninger og Corporationer om at bringe Kongen et Fakkeltog; ligeledes til Borgerne om at illuminere Byen; man mener paa Mandag, da Rigsdagen aabnes¹⁾.

Jeg faaer nu i mit 74de Aar den 6te Foresatte i Løbet af 6^{1/3} Aar. Var jeg løs og ledig i Verden eller trængte mine to Sønner aldeles ikke til mig, søgte jeg min Afsked fra Bibliotheket med ²/₃ af min Gage (800 Rdl.) i Pension; men nu er jeg nød til at slide mig op. — — —

Paa Onsdag er det din 74de Fødselsdag. Gud lade Dig opleve den med Sundhed og Tilfredshed og endnu nogle Aar; skiøndt denne Tid for os Gamle vist ikke er meget indbydende. Jeg vil paa den Dag gienkalde mig mange kiære og lykkelige Erindringer; jeg haaber, at Du ogsaa tænker paa mig.

Og hermed Gud befalet! Lad mig engang høre noget om, hvorledes den nye Tingenes Orden optages i Fyen samt ogsaa noget om dine egne Anskuelser af vor hele Stilling. Din altid hengivne Ven

Werlauff.

d. 14de Decbr 1854.

249.

Elvedgd. d. 28 Dec. 1854.

Høistærede Ven! Du skal have Tak for Dine Lykønskninger til min Fødselsdag; de kunde ogsaa virkelig i Aar fremfor noget andet Aar behøves; thi jeg har havt en udmærket slet December Maaned ikke alleene for min egen og min Jomfrues Sygeligheds Skyld, men min gamle, nu næsten blinde Jomfr. Fabricius, hos hvem jeg fordrev min Søndag-Eftermiddag, blev d. 11 sengeliggende, døde efter svære Lidelser d. 18, 75 Aar gammel, og blev d. 27 begravet²⁾. Det er saaledes d. 3^d Gang at mine tarvelige Geburtsdags Glæder ere blevne forstyrrede ved mine Ven-

¹⁾ Dette Fakkeltog til Christiansborg fandt Sted den 18. Dec., da Rigsdagen atter sammentraadte. ²⁾ Jfr. Nr. 40.

ners Død. For 25 Aar siden døde min Tante sal. Rasmussen her paa Gaarden d. 15 Dec. og havde selv bestilt de Kager til *min* Geburtsdag, som bleve fortærede ved *hendes* Begravelse¹⁾. For 14 Aar siden blev min gl. Ven Consistorial Raad Balslev kort før min Geburtsdag syg og døde d. 25, og i Aar blev nu, som sagt, min gl. Fabricius syg d. 11, døde d. 18 og blev begravet d. 27^d. Hvilken sørgelig Juul!!! Forresten have vi ogsaa i Sept. og Oct. havt meget Prakkerie med en Tienestepige, hvis daglige Grovheder forøgede min Jomfrues Sygelighed²⁾. Først i Sept. begyndte derimod jeg at nedskrive mine Tanker om vore Forfædres Konstfærdigheder eller vore saa kaldte Oldsager. — — —

d. 4 Oct. gjorde jeg den Erfaring, at det nu er kommen saa vidt med den offentlige Meening i Fyen, at man prostituerer sig ved at modtage et Tegn paa den Kgl. Naade og at dette selv ansees for *Dyrets Tegn* i Apocalypsen. — — — d. 10 — fik jeg Eft. om de 300, der vare promoverede til Kongens Geburtsdag. — — — d. 14 — var Worsaae her og hentede 500 Olds. — — —

Et lykkeligt Nytaar tilønskes Dig af Din oprigt. heng.

V. Simonsen.

250.

Kbhvn d. 26de Marts 1855.

Høistærede, kiære Ven! Jeg maa dog stræbe, at ikke et fuldt Fierdingaar hengaaer, inden jeg svarer paa dit sidste Brev af 28de Dec. f. A. Men Skrivelysten er ikke stærk hos mig og denne lange og haarde Vinter har kuet mig meget. Hvorledes har Du lidt og levet i denne Tid; da der paa din Egn vist er koldere end her i Kbhvn, maa Du have følt meget til Kulden, uagtet Du ei be-

¹⁾ Paa Indslev Kirkegaard 22. Dec. Jfr. Nr. 40. ²⁾ »1 Nov. kom vi af med vor slemme Pige« noterer V. S. i sit Dagbogs-Udtag.

høver at spare paa Brændet. Hvilken har vel den højeste Kuldegrad været hos Dig; uden for Porten har her været over 20 Gr. og en Nat i Sorøe 24 Gr. En saa vedholdende og stræng Vinter have vi ikke havt siden 1813 — 14, der vel var endnu værre, ogsaa med Hensyn til vore ydre Forhold; Du var, om jeg mindes ret, den Vinter i Fyen; her opdyngedes Sneen paa Torvene i store Høje, som Publikum benævnedes Bülows, Oppens, Rømlings og Fl. Batterier. Det gjør mig ondt, at din Fødselsdag gik saa sørgelig hen og at den atter i f. A. betegnedes ved Dødsfald. Tildels kan saadant vel forklares af Aarstiden, da netop i December den strænge Kulde ofte begynder, som bortriver de Ældre og Svage; men vist er det ogsaa, at der i de fleste Menneskers Liv ere enkelte Maaneder især betydningsfulde; jeg har selv erfaret det. — — —

Vi have da, siden Du sidst hørte noget fra mig, faaet et nyt Ministerskifte¹⁾ og jeg Stakkel derved min 6te Chef i c. 6 Aar. Mod hans Personlighed og Dygtighed kan jeg intet have at erindre, ligesaa lidet som mod hans Formand. Begge ere de humane Mænd og ikke Fremmede for mig; men de formaae ei at virke til Bibliothekets Tarv, som de gierne vilde formedelst denne usalige Rigsdag. Jeg bliver meer og meer kied af det Hele, og kunde jeg undvære de 2 à 300 Rdl., som jeg vilde tabe ved at entlediges med Pension, tog jeg min Afsked. I en ældre og bedre Tid vilde jeg efter min mere end 50 Aars Tieneste have faaet min fulde Gage i Pension; men nu kan det ikke skee uden ved en speciel Lov, som Rigsdagen skal bifalde, og jeg vil ikke underkaste mig en Kritik af Tscherning, J. A. Hansen, Frølund, Barfod og det øvrige Crethi og Plethi, hvoraf den bestaaer. — De

¹⁾ W. har glemt, at han 14. Dec. 1854 meldte V. S. Ministerskiftet og at Hall var bleven Cultusminister.

afgaaede Ministre ville da blive satte under Rigsretsaction. Der meenes, at de ville blive dømt (Fordringen er c. $\frac{1}{2}$ Million), men at Kongen vil foreslaae Rigsdagen deres Benaadning, som denne da høimodigen vil bevilge. Det hele bliver altsaa en Farce¹⁾. Mærkeligt er det, at en af de meest Graverede er Sponeck, som den nuværende Finantsminister har udnævnt til Told-Directeur og hvem han paa den Maade kunde komme til at consulere ude i Castellet, hvor man paastod, at Finantsdirectionen i sin Tid benyttede Conf. Rd Birchs Tieneste²⁾.

Har Du seet det Skrift, som her har giordt saa megen Opsigt: »Gr. Danner, Danmarks Genius«; som Forf. udgives almindelig Baron Dirckinck Holmfeldt, hvis Stil og Maneer det ogsaa ligner³⁾. Det har været nærved at blive actioneret. Gr. D. nævnes her udtrykkeligen som K. forhenværende »Maitresse«; hendes »intime Forhold« til Kammerh. Berling, som til K. afstod det Kiæreste, han havde; der siges ogsaa, at hun af K. er indsat til hans »Universalarving«.

K. Nicolaus's Død (d. 2^{den} d. M., som man her erfarede Kl. 8 s. Aften) gjorde naturligviis et dybt Indtryk. Mange troe, at han ligesom hans Fader og Bedstefader er befordret ud af Verden; efter de foreliggende Data kan jeg ikke troe det. I Begyndelsen antog man, at hans Død vil fremskynde Freden; nu er man uvis derom; vist er det, at Spørgsmaalets Afgjørelse vil have den væsentligste Indflydelse paa vor Skiebne.

Jeg maa nu ophøre at forbauses over den Masse af

¹⁾ Rigsretsactionen af 26. Marts resulterede i Ministrenes Frifindelse 28. Febr. 1856. ²⁾ Finantsdeputeret, Conferentsraad Christian Birch (1760—1829), en udmærket dygtig Embedsmand, der 1821 blev dømt til Fængsel paa Livstid for Besvigelser mod Staten (Biogr. Lex.). ³⁾ Forfatteren var Baron Constant Peter Heinrich Maria Walpurgis Dirckinck-Holmfeld (Biogr. Lex.); der blev rejst Generalfiscals Tiltale mod ham for Skriftet, men Dommen lød paa Frifindelse.

Oldsager, der strømme ind til Dig; thi det grændser næsten til det Utroelige. — — — Jeg kunde ellers næsten tilraade for Fremtiden at skienke, hvad Du maatte bekomme, til Museet i Odense; thi naar Høie og Allerhøieste Vedkommende ikke paaskiønne en saadan virksom og utrættelig Opofrelse, der har bragt Museet en større Tilvæxt end af nogen anden enkelt Mand i de henved 50 Aar, det har existeret, da fortiene de sandelig ikke meer. Jeg har flere Gange af egen Drift uden nogensomhelst Impuls uden fra moveret derom og udtalt min Anke derover, men hidtil uden Virkning; og naar man saa tænker sig Høsten sidste 6te October!! — — —

Disse Linier har jeg skrevet i eet Træk, men nu formaaer jeg heller ikke meer. Lad mig ved Tid og Leilighed høre fra Dig. Lev vel og tænk stundom paa din altid hengivne Ven

Werlauff.

251.

Elvedgaard d. 5 sq. April 1855.

Høistærede Ven! Som Besvarelse paa Dit seenest ærede maae jeg strax gjøre Dig opmærksom paa, at det er min egen Skyld, at Musæets Foresatte ikke paaskiønne mine Bestræbelser for samme ved nogensomhelst offentlig Udmærkelse; thi da jeg blev Conf.Rd og følte, at det i Grunden var meere end jeg *med Ære* kunde bære og langt meere end jeg kunde bruge, frabad jeg mig for Fremtiden fra Musæets Side enhver lignende Indstilling; jeg har altsaa paa den Viis aldeles intet derfra at vente og kan heller ikke deraf skiønne, hvorvidt »de Herrer derinde« enten agte eller foragte mine Gaver, med hvilke det vel kan være, at jeg i Grunden kun tiener mig liden Tak; da det er saa høist sædvanligt at man stræber at nedsætte Værdien af det, som synes at ville hæve sig over det almindelige, for at man ikke selv derved skal

fordunkles. Ligeledes gik det mig ogsaa med Hensyn til mit Doctor-jubilæum &c., thi ogsaa i denne Henseende kunde ingen Indstillinger skee hverken fra Universitetet eller fra andre Steder, da sligt vist nok blot finder Sted ved *Embedsmænds* Jubilæum. Jeg har mig altsaa hverken i den ene eller i den anden Henseende at beklage; thi min Jubelalder er ikke min egen Fortieneste og Oldsagerne samler jeg blot for min egen Lyst, og naar jeg har seet længe nok paa de enkelte St~~y~~ deraf og derover nedskrevet mine Bemærkninger, saa skienker jeg dem til et Sted, hvor jeg i det mindste maae formode, at de blive opbevarede (hvilket formodentlig ingenlunde i Odense, hvor de staae under Klokker Jensens¹) domin. absolut., i Længden vilde blive Tilfældet). — — —

Din oprigt. heng.

V. Simonsen.

252.

Høistærede, kiære Ven! Da jeg veed, at Du pleier at erindre d. 2^{den} Juli, bør jeg ikke længer opsætte at takke Dig for dit sidste Brev af 5te April, for at Du dog kan vide, at din gamle Ven paa den Dag rimeligviis endnu er i Live. Gid jeg paa den Dag kunde være sammen med Dig! Dog, det vil ikke oftere skee, skiøndt man jo aldrig maa sige aldrig. Mit legemlige Befindende er, Gud være lovet! ret godt og bedre, end jeg efter min Alder kunde

¹) Den paa Gehejmerraad Johan Bülow's Initiativ dannede Oldsagsamling i Odense henstod indtil 1860 i Fyens Stiftsbibliothek (Aarb. for nord. Oldkyndighed og Hist. 1868 S. 334 f.) og under Opsigt af dettes Bibliothekar, i Regelen en Klokker. Den her omtalte var Nicolai Jensen (f. 1795, jfr. Erslews Forf. Lex.), der fra 1841 til sin Død 1874 var Klokker ved St. Knuds Kirke og Stiftsbibliothekar — for Resten bekjendt for sit sjældne matematiske Hoved (jfr. Casse, En gammel Ingeniør's Erindr. S. 65).

vente; dog er det mig umueligt nu at gaae saa langt som til Friderichsberg. Det har Du endnu forud for mig, at Du er en god Fodgiænger; d. 19de Februar gik Du 1½ Miil! Mine Sielskræfter og Arbeidslyst er derimod i stærk Aftagende, jeg seer derfor med Roe og Tilfredshed Bortgangen imøde; maatte den kun engang komme hurtig, uden lang og smærtefuld Forberedelse.

Dine Ytringer angaaende Undladelsen af dine Fortienesters Anerkiendelse fra det Offentliges Side kan jeg ikke bifalde; jeg haaber dog, at den engang vilde komme — seent er bedre end aldeles ikke. — — —

Rigsraadet skal nu snart træde sammen og kort efter Rigsdagen aabnes. Den vil vist nok blive afgjørende for vor hele Fremtid; Ministeriet har Haab om at sætte sin Plan igiennem; men hvorledes en Heelstat under vor nuværende Forfatning skal kunne organiseres til begge Nationaliteters Tilfredshed, indseer jeg ikke. Maatte nu kun vore ydre Forhold blive uforstyrrede; Forandringen af de Allieredes Stilling paa Krim kan for Os baade blive heldig og uheldig. Om Rigsretsactionen høres endnu intet; ogsaa den vil kunne berede Ministeriet Vanskeligheder.

En Begivenhed, som for Øieblikket imødesees med spændt Forventning og som ikke er blot og bart Rygte, er Gr. D. Anerkiendelse som K. Gemahlinde med en høiere Rang, hvorom der allerede ere indledte de fornødne Skridt hos de fremmede Hoffer. Blandt de Virkninger, det vil have, saafremt det gaaer igiennem, er ogsaa Udvidelse af den Kløft, der nu adskiller Kongehuset. Arveprindsen med Gemahlinde samt Landgrevens Familie holde sig tilbage fra Hoffet, naar Gr. er tilstæde. Ved begyndt Ombygning af Theatret skal der midt for Scenen, hvor Pladslogen var, indrettes en Loge for Prindserne, hvorimod Kongen forbeholder sig sin egen. Imidlertid vil naturligviis ingen Declaration kunne finde Sted, før H. M. er fuldkommen restitueret; det synes imidlertid at gaae

langsomt frem¹⁾. Under de bestaaende Forhold vilde hans Død efter min Overbeviisning være en Ulykke; vi kunde da maaskee opleve en nye Revolution; uden Tvivl er, naar alt kommer til alt, Gr. Indflydelse i dette Øieblik meere til Gavn end til Skade. — — —

Lev nu vel og nyd Sommerens Glæder i dit Paradiis. Eia! vare vi der. Glæd snart med nogle Linier din altid hengivne Ven

Werlauff.

Kbhvn d. 27de Juni 1855.

253.

Elvedgaard d. 7 Juli 1855.

Høistærede Ven! — — — Naar Du priser mig lykkelig, at jeg kan taale at *gaae*, da maae jeg derimod prise Dig lykkelig, at Du kan taale at *kiøre*; thi det sidste har jeg nu ikke kunnet i 15 Aar og nu kan jeg heller ikke uden Møisommelighed gaae en Miils Vei eller to. Naar Du dernæst ikke biefalder mine fremsatte Trøstetanker i Anledning af Udelukkelsen fra offentlig Erkiendtlighed, da kan jeg dog paa Ære forsikkre Dig, at jeg langt hellere seer, at Enkelte efter min Død forundre sig over, at jeg aldrig fik Commandeurkorset el. andet deslige²⁾, end at Mængden skulde harme sig over, at jeg fik det for tidlig. Overhovedet maae Du ingenlunde troe, at jeg giør mig synderlig store Indbildninger om mine egne Fortienester; men ere disse i *videnskabelig* Henseende endogsaa kun ringe, saa har jeg dog *den*, at jeg aldrig har ophørt at virke i videnskabelig Rettning, snart ved Indsamling af Oldsager, snart ved ditto af Historiske Biedrag, snart ved Historiske Afhandlingers Udgivelse og snart ved Pengeunderstøttelse til yngre Videnskabsmænd og til videnskabelige Indretningers Fremme; og det uagtet

¹⁾ Kongen var kommen til Skade ved at blive kastet af Hesten.
²⁾ Nytaarsdag 1856 opnaaede V. S. omsider Commandeurkorset.

jeg hverken til den ene eller til den anden af disse Bestræbelser ved noget fast Embede eller fast og stadig Embedsgage har været forpligtet; og ere derhos mine *borgerlige* Fortienester kun ringe og faae, saa har jeg dog *den*, at jeg aldrig har kostet Konge eller Rige 1 β uden jo igien med 4 β at have betalt det »fattige Danmark« den tilbage. Dog alle slige Enkeltmands Anliggender ere kun sande Bagateller mod det Heele og der ligger kun lidet Lag paa, om et af Træets Blade upaaaget henvissner, men værre er det, hvis alle Træets Blade paa engang changere Farve; og det kommer mig for at være bleven Tilfældet med vort danske Ygdrasils Blade. Jeg veed saaledes stundom knap, om jeg vaager eller om jeg drømmer, thi det er en forkeert Verden vi leve i, i det det gamle D β er kommen til at staae paa Hovedet og det er derhos kommen saa pludselig, at man ikke har kunnet gradviis vænne sig dertil; de forhen adlydende ere blevne de bydende; det er de raae dyriske Kræfter el. hvo der skriger høiest og bander drøiest, kort den høitærede Pøbels Stemme fleerhed, der dominerer; de Unge forhaane de Gamle, Børnene ville commandere Forældrene, Tienestefolkene deres Husbonder; Bettlerne tigge ikke, men fordre og true; de Dovne ville fødes af Communen og ingen gider arbeide meere; den Fattige vil commandere de rige, Husmanden Gaardmanden, Gaardmændene Herremændene, Skolelærerne Præsterne, Præsterne Bisperne og alle, endogsaa Embedsmændene (som i Grunden ere Regjeringens værste Fiender) ville de ud over Regjeringen og Kongen; og de fleeste tiltage sig blot denne Ret, fordi de ere yngre og fysisk stærkere og ingenlunde fordi de ere moralsk bedre eller intellectuel forstandigere, thi disse 2 sidste Klasser maae vige og tie for den førstes kraftige »Kiæve og Næve«; der er blot endnu en Magt tilbage, der er stærkere end den physiske, og det er Penge-vælden; men hvor længe varer det vel, inden

der ogsaa paa denne sidste Modstands-muur skydes Bre-sche? Derfor befatter jeg og mine saare faae Omgangs-venner os heller ikke det mindste med Valg-agitation el-ler Rigsdagsfærd; thi vi vente ikke Frelsen derfra, men fra Tiden ☉: fra vor Herre, som er alle Daarers For-mynder. — — — Man har i lang Tid af og til spillet et høit Hazardspill i Odense, som kaldes loup, og allerede i April tabte saaledes deri paa 2 Aftener en Barber 200 rdl. og en Giæstgiver 150, medens en cidevant-Pro-prietær vandt 650 rdl., men i Mai bortspillede Petersen paa D. deri 2200 rdl. og da han næste Aften vilde have Revange atter 2300, altsaa i alt 4500 rdl. — — — Min Hoste har i de sidste Uger været desperat, især om Nat-ten, men desuagtet har jeg flittig deels selv og deels ved Andre samlet Oldsager (saa at jeg nu paa nye har 2061 N^o) samt archæologiske Biedrag &c. Din uforandr. heng.

V. Simonsen.

254.

Kbhvn d. 11 August [☉: Sept.] 1855.

Høistærede, kiære Ven! — — — Jeg kan forestille mig, at dit antiqvariske Blod maa have rørt sig, da Du læste i Bladene om Kongegravenes Aabning i Ringsted Kirke og at Du maaskee undrer Dig over ikke at have fundet din gamle Ven blandt de der Tilstedeværende. Vist nok blev jeg indbudet, men undskyldte mig, hvor-efter Pr. Velschow blev indbudet, thi man vilde ikke have alt for mange for Rummets Skyld; Pr. Schiern kom med efter yttret eget Ønske. De reiste ud Mandag Aften og kom hiem Torsdag Middag. Det Hele var forbunden med saa megen Anstrængelse, at jeg neppe vilde have kunnet udholde det. Naturligviis spiieste de Alle ved Kongens Taffel; dog udfordredes dertil, at Vedkommende skulde være i Kiøle og med hvidt Halstørklæde (de Uni-

formerede i Uniform), hvorfor Prof. Høyen¹⁾, der kom i Frakke (og først havde undskyldt sig) ei kunde nyde den Ære. I Kirken lededes det Hele af Kongen selv, under hvem Prof. Worsaae fungerede; Herbst²⁾ førte Protokollen. I Knud Lavards Grav fandtes intet, hvad man i Forveien kunde vide; i Dronning Dagmars ikke hendes Cranium, som i ældre Tid er borttaget; i Knud VI., Waldemar II. og Wald. III. med resp. Dronningers Grave fandtes kun Beenene; Er. Menveds og Dronnings Grav kunde derimod ikke findes, uagtet den store Steen med Plade ei kunde lade i Tvivl, hvor den skulde være; den har muligens været meget dybt i Jorden. Det mærkeligste, som jeg hidtil har kunnet erfare herom, er Følgende: 1) Wald. I. og begge hans Sønners og hans Sønnesøns Legemshøide; alle vare 3 Al.; Knud VI. næsten $3\frac{1}{4}$ Al.; 2) da Pr. Ipsen³⁾ tog Dr. Sophies Hovedskal i Haanden, var dens unordiske Form ham strax paafaldende, indtil han erfarede, at hun var af slavisk Herkomst; 3) Dronn. Beengierd erklærede han for at have været en fuldendt Skønhed; hendes Cranium blev derfor afformet i Vox; det havde endnu alle meget skønne Tænder og af hendes lange og tykke Haarvext fandtes endnu Levninger; 4) endelig Glandspunktet af det Hele, den meget velconserverede Blyetavle med Indskrift i Wald. d. Stores Blyekiste (af samme Materie vare alle de øvrige); men skulde her findes Wald. I., som det heder i Oversættelsen i Aviserne, da maa man rigtignok sætte et stort ? ved dette Fund⁴⁾, thi da Wald. blev begravet, kunde man jo ikke vide, at der skulde følge flere Waldemarar efter; og det var, som

¹⁾ Kunsthistorikeren, Prof. Niels Laurits Høyen (1798—1870). ²⁾ Christian Frederik Herbst (1818—1911), Secretair ved Museet for nord. Oldsager, senere Directeur for Nationalmuseet. ³⁾ Anatomen, Prof. Ib Pedersen Ibsen. ⁴⁾ Om dette Spørgsmaal og andre Detailler vedrørende Excursionen til Ringsted og dens Resultater henvises til det af Worsaae og Herbst udarbejdede Skrift Kongegravene i Ringsted Kirke, 1858.

Du veed, først langt senere, at Kongerne kaldte sig med Tal; dog, den latinske Indskrift har jeg endnu ikke seet. Pladen selv kommer til Museet. Den hele Akt var dem, som manglede historisk og antiqvarisk Interesse, yderst trættende, navnlig for Biskoppen, de to Amtmænd, Cultus- og Finantsministeren. K. sad paa en Stol i Kirken og røg Tobak; hans Exempel fulgtes af Flere. Den hele Affaire vil vel koste c. 3000 Rdl. Der mumles om, at lignende Undersøgelse engang vil blive foretaget i Sorøe Kirke og at K. maaskee vil lade foretage en Udgravning af den i Indskriften omtalte Borg paa Sprogø. Mon ikke Indskriften kan være forfattet af Sv. Aagesen? Kongen kørte siden langs med den nye Jernbane for at besee denne; Wegener sad ene med ham i Vognen!¹⁾

Jeg deeler ganske dine Anskuelse af den Tilstand, hvori Vi befinde Os, og vore høist betænkelige Udsigter. Vi maae stole paa den ubekjendte Størrelse, det X, der saa ofte griber ind i de menneskelige Skiebner; naar Nøden er størst, er Hielpen nærmest. I disse Dage ere de to halvgale Mennesker, Grundtvig og Tscherning, valgte til Viceformænd i Folkethinget; det er altid en Demonstration, som viser Bondepartiets Overvægt; man frygter for, at Fælledsforfatningen ei vil blive antaget af Rigsdagen; vi faae da et nyt Ministerium og jeg Stakkel en ny Cultusminister; hvad skal Enden blive? Og alle disse Partier, Intriguer, Misfornøielser med det Bestaaende, Raab paa Frihed, hvormed de Fleste forbinde et

¹⁾ Det er bekjendt, at Wegener, der i høj Grad besad Kongens Tillid, jævnlig ledsagede ham paa Rejser, hvorved han, som han engang ytrede, fik meget at se af sit Fædreland, som ellers vilde være forbleven ham ukjendt; »men — tilføjede han, idet han formodentlig pludselig mindedes de Inconvenienter, der knyttede sig til Omgangen med en Mand af Kongens Individualitet — det var et Satans Liv.« En anden Gang fortalte W., at Kongen anførte for ham som Grund til sin Tillid til ham: »Du lyver ikke for mig«; »naa, det gjorde jeg sgu heller ikke« tilføjede W.

ubestemt ell. forkeert Begreb, paa en Tid, da den materielle Velstand saavel paa Landet som i Byerne tiltager Dag for Dag; skiøndt rigtig nok ikke til Embedsmændenes og Pensionisternes Tarv; hvorledes de ville komme ud deraf, dersom der ikke engang bevilges et almindeligt Tillæg, indseer jeg ikke; dog, hvad Hensyn og Medlidenhed kan man vente af en Rigsdag, hvis Pluralitet udgøres af rige eller formuende Landmænd, Præster og Handlende.

Jeg har for længe siden ophørt at forundre mig over din Høst af Oldsager; man skulde troe, at Du besad en Wünschelruthe; jeg vilde ønske, at Du for den følgende Tid ophørte med at afgive dem til det Kbhvnske Museum — dog jeg vil ikke videre berøre dette gamle Thema. — — —

Med Hensyn til Mad. Maars Dødsfald kan bemærkes, at Du engang lovte mig Gaarden i Fæste efter hendes dødelige Afgang¹⁾; jeg vil ei videre insistere paa dette Løftes Opfyldelse, før den næste Gang, maaskee om 10 à 20 Aar, bliver ledig; imidlertid kan det dog interessere mig at erfare, hvo der har faaet den i Fæste, hvor stor Indfæstningen, den aarlige Afgift m. m. bliver. Jeg vil da see, om jeg i sin Tid kan inklade mig paa dit gode Tilbud! Hvorledes er Høsten falden ud hos Dig? Her i Sieland har den nok i det Hele været god, skiøndt ei i den Grad, som man engang haabede. Hvorledes staaer det i din Hauge? — — —

Jeg haaber med det Første at kunne tilsende Dig et lidet Opusculum »Holbergiana«, Separat Aftryk af Nyt hist. Tidsskrift. Du vil maaskee ikke kunne forene det med mine jævnlige Yttringer om min aftagende Arbeids-

¹⁾ Mad. Louise Cathrine Maar, født Aagaard, Enke efter Godsforvalter ved Elvedgaard Jacob Maar (død 26. Marts 1824, 64 Aar gl.), var død paa Fæstegaarden Marienro 18. Juni, 83 Aar gl. Hun var en af V. S.s gamle Omgangsvener.

kraft og Arbeidslyst; men det meste deraf er nedskrevet og samlet allerede flere Aar tilbage; jeg har nu blot suppleret og rettet et og andet. I disse dyre Tider og da min yngste Søn snart skal have Bryllup, afgiver det ogsaa en lille Indtægt. — — —

Og hermed Gud befalet! Lad mig ved Leilighed høre fra Dig, saavel om dine *Domestica* som om andre *Fionensia*. Helbred og Tilfredshed ønskes Dig af din altid hengivne Ven

Werlauff.

255.

Elvedgaard d. 20 sq. Sept. 1855.

Høitærede Ven! Endskiønt jeg med hver Dag bliver meere matt el. doven og derfor som oftest opsætter fra Dag til Dag, hvad der dog helst strax burde gøres, vil jeg dog i Dag gribe mig an el. bryde over tvært for at besvare Dit seenest kiærkomne, som var dat. d. 11 Aug., men først modtoges d. 14 Sept. Hvad nu Undersøgelsen i Ringsted Kongegrave er angaaende, da finder jeg det mærkeligt ved vore to sidste Konger, at hvor villig de endogsaa udvortes føie sig i det nye og give Slip paa det Gamle, saa aabenbarer sig dog i deres Iver for vore Oldsager (der endogsaa gaar saa vidt, at de undersøge deres Kgl. Forfædres Grave) en underlig Længsel efter det Gamle og sammes Conservation og Bevaring. Med Hensyn til Dit fleere Gange yttrede Ønske, at jeg skulde ophøre med at sende Oldsager til Musæet, da gad jeg dog engang ved Leilighed vide *Grunden*, hvorfor jeg ei skulde vedblive, som jeg 1807 begyndte; thi gavner jeg derved intet, saa skader jeg vel heller ingen ved dette uskyldige Liebhaberie, da jeg selv har saavel Uleiligheden som Omkostningerne. Med Hensyn til Marienroe, da kommer Du i *Grunden* nu post festum; thi da det i den senere Tid er en Regel, at Fæstegaardene paa en viss

Maade gaae i Arv, saa var denne Gaard allerede 10 Aar før Mad. Maars Død til hendes Datter, som nu ogsaa har Børn, bortfæstet¹⁾; da Du imidlertid vil give 10 el. 20 Aars Henstand med at drive Dine Fordringer igiennem, saa tænker jeg ikke, at vi 2 til den Tid komme i Process, fordie jeg spurgte Dig, om Du ikke kunde faa Lyst til at fæste denne Gaard. — — — Høsten var i det Heele taget ret god, især Rapsen, da min Forpagter paa 12 Td. Land avlede 130 Td. à 18 rdl., saa at nu Bønderne eller dem, der drive deres Avling selv, blive Herremænd og Herremændene Bønder, da Forpagterne tage den Indtægt, Herremændene, hvis han drev Gaarden selv, burde have; hvorfor man ogsaa seer Bøndergaardene i Næsby, Hunderup, Allerup og andre Landsbyer endog i Bygning at være langt smukkere end Elvedgaard og andre simple Herregaarde. — — — Jeg har gjort en stor Deel antiqv. Excursioner og ogsaa samlet mig en stor Deel Oldsager (saa at jeg nu foruden de 543, jeg d. 3 Aug. afleverede paa nye²⁾, har 1841), men jeg har ogsaa ved i denne Henseende at besøge Bøndergaard og Bønderhuse samlet en umenneskelig Mængde Lopper, der i denne Sommer have plaget mig afskyeligt. — — — Din oprigt. heng.

V. Simonsen.

256.

Kbhvn d. 27de October 1855.

Høistærede, kiære Ven! Tak for dit seeneste Brev af 20de f. M. Naar mit Brev, hvorpaa dette var Svar, var dateret d. 11te August, da vidner det om min Distraction, som Følge af Alderen; thi da jeg omtalte Udgravningen

¹⁾ Mad. Maar havde afstaaet Marienro til sin Svigersøn Peder Larsen og var selv paa Aftægt. ²⁾ De bleve afhentede af Thomsen personlig i Stedet for af Worsaae, der ellers plejede at hente Oldsagerne paa Elvedgaard.

i Ringsted Kirke, som fandt Sted d. 4de Sept., viser dette, at Brevet egentlig skulde have været dateret d. 11te Sept. Jeg har aldrig yttret noget om, at Du skulde ophøre med den Indsamling af Oldsager, som nu i hened et halvt Aarhundrede har været saa at sige dit Livs Opgave og hvorved Du har indlagt Dig større Fortienester end nogen Anden Nulevende. Men jeg vilde foretrække, at Du havde samlet dit Udbytte i de senere Aar i et Museum Elvedianum, hvortil Du vel ikke kan mangle ydre Plads; deels vilde det moere Dig at undersøge, registrere og beskrive dem, deels vilde det ogsaa i videnskabelig Henseende være interessant at sammenligne forskiellige, meer eller mindre overensstemmende Exemplarer, som ei kan finde Sted, naar de successive bortsendes; Du kunde jo altid træffe en Disposition over dem efter din Bortgang, naar Tiden kommer. Læser Du den Berlingske Tidende, vil Du for nyelig have seet en vidtløftig Artikel om dine Fortienester af Museet. Det maa formodentligen have været paa sin Reise til Paris, at Thomsen besøgte Dig. Grev Raben, som d. 28de Aug. besøgte Dig, var formodentlig Lehnsgreven fra Lolland¹⁾, som ikke vil modtage Breve til sig, naar han ikke paa Udskriften kaldes Dr. Philosophiæ.

Endnu veed man ikke, hvad Virkning Arvepr. Vægning ved at underskrive den nye Forfatning vil have; et Parti øiner allerede deri større Muelighed for en eventuel dynastisk Forbindelse med Sv. og N. Mange derimod agte hans Mod og Selvstændighed i denne Anledning; ogsaa viser han sig offentlig paa Gaden som sædvanlig. I Morgen er det hans Gemalindes Fødselsdag; man veed ikke, om Kongen vil selv lykønske hende eller aldeles ignorere den²⁾. Det er altid en ubehagelig Sag til alt det Øv-

¹⁾ Grev Gregers Christian Raben til Christiansholm. ²⁾ Om Arveprinds Ferdinands Vægning ved at underskrive Fællesforfatningen af 2. Oct. se F. G. Müllers efterl. Pap. («Kongesorger») S. 135 ff.

rige. I næste Maaned skal her, som Du vil have seet, holdes en Congres i Anledning af den Øresundske Told. Den vil for Os blive lige saa vigtig som en Fredscongres. Ør. Told er et Livsspørgsmaal for Danmark; men kunne vi, som haabes, erholde en passende Erstatning, meene Sagkyndige, at det ei vil være til vor Skade, da Farten giennem Sundet ved Jernbanerne i Tydskland og i Sverrig dog efterhaanden vil formindskes; ei at tale om, at Kbhvns Handel i andre Henseender vil kunne vinde der- ved.

At Bygningsluxus tiltager paa Landet i Fyen som her, er ei at undres over. Her i Sielland kan Landmanden med Nød og neppe faae Piger til Malkning eller anden simpel Tieneste. Gaardmændene, ja selv Huusmændene behøve ei at lade deres Døttre tiene; de sende dem til Kjøbstæderne for at lære Modepynt. Man har derfor været nødt til at hværve og købe svenske Tienestefolk; en stor Deel af disse forblive naturligviis her i Landet, og det giver igien en anden Race. — — —

At jeg ikke har faaet Marienroe i Fæste, maae jeg efter Omstændighederne finde mig [i]; dog forbeholder jeg mig Opfyldelsen af dit Løfte, dersom jeg skulde overleve den nuværende Besidderinde og hendes Børn; skulde dette derimod ei blive Tilfældet før efter 20 Aars Forløb, vil jeg ei gjøre videre Paastand. Derimod vilde jeg gjøre Dig et andet Forslag, hvorom vi tidligere have vexlet Tanker. Du skulde nemlig ved en testamentarisk Disposition indrette Elvedgaard til et Kloster eller en Stiftelse for Mænd af den dannede, især litterate Klasse, hvor Saadanne Aldrende, som stode eene i Verden og havde prøvet dens Glæder og Sorger, kunde i Livets Aften finde et roeligt Asyl. For Qvindekønnet gives her mange slige Stiftelser fra Valløe- og Vemmetofte-Stifter til Vartov og Abel Cathrines Boder; men for Mandkønnet ingen, naar undtages Vartou og Alm. Hospital. Forunderligt, at Ingen

endnu har tænkt paa noget lignende; det kan dog ikke nægtes, at vor Tid kan fremvise mange nye velgiørende Indretninger af en noget lignende Art. For øvrigt lugter dette mit Forslag ligesom Frands Knivsmeds noget af Egennytte; thi hvo veed, om jeg ikke selv engang kunde nyde Godt deraf. Næstkommende Torsdag d. 1ste November bliver det 50 Aar siden jeg erholdt Bestalling som Bibliotheksecretaire; det bliver altsaa det tredie eller fierde Jubilæum, jeg har oplevet; som Student, Candidat, som i Tieneste ved Bibliotheket. Jeg haaber, at Du paa den Dag tænker paa mig og drikker mit Skaal; det var godt, om Saadant kunde gaae ubemærket hen; men det har Erslevs Forfatterlexicon forhindret.

I dit sidste Brev af 20de f. M. skrev Du, at Du »med hver Dag bliver mere mat eller doven og derfor som oftest opsætter fra Dag til Dag, hvad der dog helst strax burde gøres« m. m. Jeg slutter heraf, at Brevskrivning just ikke hører til dit kiæreste Arbeide og at Du, skiøndt fritagen for Embedsrespondence, dog ikke kan undgaae at modtage Breve fra Mange, meer eller mindre Bekiendte, som Du heller ikke kan undgaae at besvare. Jeg kan derfor begribe, at den Forpligtelse, Du troer at paahvile Dig til snart efter Modtagelsen at besvare mine Breve, stundom kan falde Dig noget besværlig. Jeg vil altsaa bede Dig at opsætte dine Svar i længere ell. kortere Tid, ganske efter din Beqvemmelighed, om endog mine Skrivelser ei skulle komme sieldnere. Du vil vist ikke mistyde disse Yttringer. Saa meget jeg end ønsker og haaber, at vort tarvelige Brevsamqvem, desværre kun en ringe Erstatning for personlig Omgang, vil vedvare i den Tid, der endnu kan være Enhver af Os forundt, føle vi dog begge, at vi ere gamle og at Kræfterne ikke altid svare til Villien. Og hermed Gud befalet! Din altid oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

257¹⁾).

Elvedgd. d. 7 Nov. 1855.

Høistærede Ven! Du gjorde meget vel i at anmode mig i sidste behagelige Skrivelse om ikke alt for øjeblikkelig at besvare Dit Brev; thi nu kan jeg slaae 2 Fluor med eet Smæk, nemlig baade at svare og tillige at lykønske. Jeg saae nemlig nogle Dage efter at have modtaget Dit Brev af vore fyenske Aviser (dog ikke før d. 5. Nov.), hvad jeg alt af Yttringen om Dit forestaaende Jubilæum²⁾ i Dit forrige Brev kunde formode, at Du nemlig d. 1. Nov. var udnævnt til Storkors eller hvid Ridder, og jeg behøver vist ikke at sige Dig, hvor kiært det var mig og hvor hiertelig jeg i denne Anledning, som herved skeer, gratulerer; mangen fattig Diævel kan have tungt ved at bære det lille Kors her i Livet; vor Herre give Dig Milons Styrke til at bære det store! Det er ellers mærkeligt, at Abr. Kall (hvem Du i Følge Plougs vel fortiente Eloge i Fædrelandet³⁾ saa aldeles ligner som en sand alter ego), saa vidt jeg mindes ved sit Jubilæum 1817 blev til ingen Ting; men at derimod Engelstoft (saavidt jeg veed uden noget som helst Jubilæum) 1848 blev til hvid Ridder; sic tempora mutantur &c. Du har nu (forudsat at man ikke allerede kalder N° 1 i 2^d Classe saaledes) kun et lille bitte Skridt paa Ærens Trappe tilbage for at blive Excellentz, og da Folk i Hovedstaden i deres store Huse ere saa øvede i at bestige Trapper (medens vi paa Landet i vore een Etages Bygninger kun øve os i at krybe langs med Jorden), saa vil jeg haabe og ønske, at Du endnu maatte opleve den Dag, da de iblandt os, som den Tid endnu leve, kunde kalde Dig

¹⁾ Originalen paa det Kongl. Bibliothek, skreven paa Papir med Guldsnit og et Prospect af Odense. ²⁾ Se W.s Erindr. S. 177. ³⁾ »Fædrelandet« for 1. Nov. indeholder en smuk Lykønskning til W., forfattet af Ploug selv.

Excellentz. Imidlertid Storkorset er ogsaa al Ære værd (helst naar det er saa vel fortient som Dit) og vi have her paa Gaarden i Anledning af, at det nu er blevet Dig til Deel, korset og signet os i mangehaande Maader; der er saaledes hængt en Laurbærkrands om Dit Portrait (hvorpaa Du nu bør lade Stiernen med det hvide Baand anbringe), og til paa Søndag har jeg indbudt et Par gode Venner for at fortære en Mortensgaass Dig til Ære, -

thi Skam faae den, som ikke
paa Din Jubelhæder vilde drikke

og saaledes slutter jeg mit Brev ligesom min Skaal med et rungende Hurrah! og da man ved slige Leiligheder gjerne slaaer Glasset i Stø, for at ingen anden Skaal skal drikkes af samme, saa vil jeg i det Sted hermed slutte mit Brev, som intet andet bør indeholde end de hierteligste og høist velmeente Gratulationer fra Din gamle, oprigtigst heng.

V. Simonsen.

258.

Kbhvn 15de Dec. 1855.

Kiære, Høistærede Ven! Tak, inderlig Tak for din venlige, livfulde Lykønskning til mit vel overstaaede Jubilæum; den burde have været besvaret tidligere, men jeg staaer seent op, Dagene ere korte og mod Slutningen af Aaret overvældes jeg gjerne af adskilligt Skriverie. Det er med en blandet Følelse at jeg som Enhver maa skue tilbage paa et saa langt tilbagelagt Tidsrum. Meget vilde man have giordt anderledes, naar man med den vundne Erfaring kunde begynde paa Nye; men vilde man vel altid gjøre det bedre? Ogsaa jeg maa takke Forsynet for megen Held og Velsignelse, som er bleven mig til Deel og som vel mange Andre, ei altid efter Fortieneste. Jeg nyder, Gud være lovet! en bedre Helbred, end jeg efter

min Alder kunde vente; men Arbeidskraften er jo meget svunden og Tidernes Tegn og Udsigterne i Fremtiden ere ikke meget lystige. Maatte min som din og enhver Vens Bortgang blive let og hurtig, naar vor Time engang kommer.

Da jeg i sin Tid fik Sølvkorset ell. det lille Kors, tilskrev en Ven mig en Lykønskning med Tilføiende: »eet Kors kunde ellers være nok i denne Verden«. Om trent det samme ytrer Du og med Føie. Det gaaer maaskee Flere, der opnaae Storkorset, ligesom mig, at man gjerne vilde renunciere derpaa, naar man kunde erholde den Priis derfor, man ønskede. Din Sammenligning med Abr. Kall, Engelstoft og Fl. er meget rigtig og kan fortsættes endnu videre. A. Kall blev Ridder i August 1808 ved Ordenens Oprettelse, da han tillige blev Ordenshistoriograph, altsaa tidligere end nogen almindelig Promotion fandt Sted; han levede over 13 Aar efter den Tid og fik aldrig saa meget som det lille Kors, end ikke 1817; Møldenhaver og Viborg¹⁾ bleve begge Riddere d. 28. Januar 1809; ingen af dem blev meer, uagtet den Første levede indtil 1823, den Anden til 1825 [sic]. Rahbek blev R. 1810 og levede over 20 Aar efter, ligeledes uden videre. Engelstoft, som fra 1805 havde været Medlem af et Regieringscollegium, blev dog først 1824 R., 1829 Dbmd, 1840 ved Salvingen Comm. af Db. og 1848 Storkors; dette blev han, fordi Univers. Directionen i dette Aar blev ophævet, hvilket blev ham og Rosenvinge forkyndt ved Billetter; da E. siden 1840 havde fungeret som Directionens første Medlem uden nogen særlig Godtgørelse, ja endog, som han ofte yttrede, med egen Opofrelse, da han maatte gjøre Honneurs, troede man vel; at han burde have en Erstatning, ligesom Rosenvinge blev Conferentsraad. Og nu Baggesen og Rask, som gik

¹⁾ Veterinairen, Professor Erik Nissen Viborg (1759—1822).

i Graven uden nogetsomhelst synligt Kors; den paa saa mange Maader fortiente Consistorialraad Bierregaard¹⁾ i Jylland, der blev Ridder i sit 82de Aar og seenere er bleven Dbmd etc. etc. Nu derimod ere Vedkommende mere rundhaandede med Udmærkelser af denne Art, skiøndt endnu altid Enkelte blive overseete, som ikke burde være det.

I Dag begynder Rigsretten atter sine Forhandlinger angaaende Sagens Realitet; om det endelige Udfald kan endnu ingen begrundet Meening have. Alt er nu her spændt paa Udfaldet af Rigsraadsvalget; for Siellands Stift skulle 4 vælges, og mange ere her sindede at stemme paa Nogle af Ex-Ministrene, navnlig Bluhme, Sponeck, Tillisch og Scheel. Paa hvem tænkes der vel i Fyen? Naar Du engang faaer Tid og Leilighed til at glæde mig med nogle Linier, da lad mig erfare noget om de »Umtriebe«, der rimeligviis i den Anledning finde Sted; ogsaa Fortsættelsen af din Dagbog vil være mig kjær, dog — som sagt — alt efter Tid og Leilighed.

Jeg vil nu slutte dette Brev, ligesom Du begyndte dit, med en hiertelig Lykønskning til din paa næste Torsdag forestaaende 75de Fødselsdag. Gud forunde Dig i dit indtrædende Aar og i dem, Du endnu skal see imøde, Helbred og saa megen indre og ydre Roe, som i dette Liv og i denne Tid kan haabes. Du vil være overbeviist om, at jeg paa den Dag vil tænke paa Dig, ligesom Du paa mig. Og hermed Gud befalet af din gamle og altid hengivne Ven

Werlauff.

259.

Elvedgaard d. 28 sqv. Dec. 1855.

Høistærede Ven! Skiønt jeg i disse Dage foruden mine øvrige Maladier lider meget af Gigt i mit venstre

¹⁾ Hans Bjerregaard (1766—1860) Sognepræst i Hjerminde, en i høj Grad virksom Mand, der især udrettede meget for Træplantningen.

Baghoved og langs ned ad den venstre Side af Halsen, kan jeg dog i Anledning af Aarsskiftet ikke undlade at tilønske Dig al muelig Sundhed og Glæde, allerhelst da det er det første Nytaar, Du som hvid Ridder tiltræder. Dit Ønske i ærede af 15^d d. M. om at tilmælde Dig noget om de »Umtriebe«, der her i Landet i Anledning af Valgene fandt Sted, kan jeg derimod ikke opfylde, da jeg kun hører lidet derom og lader selv dette lidet gaae ind af det ene og ud af det andet Øre, da jeg har meere end nok med mine egne domestica at gjøre. — — —

Din gamle trofast heng.

V. Simonsen.

260.

5te Jan. 1856.

Høistærede Ven! Uagtet jeg maa antage, at den Nye-hed, som Udskriften paa dette Brev betegner, vil komme til din Kundskab fra anden Kant ligesaa tidlig som disse Linier, kan jeg dog ikke undlade at sende min ældste Ven min hierteligste Lykønskning — maaskee den første, til den vel og længe fortiente Udmærkelse¹⁾. Jeg vidste det siden 1ste Januar, men vilde naturligviis ei yttre noget derom, før det var blevet officiel kundgiordt, som skeedte i Gaar. Jeg haaber snart at kunne sende Dig et ordentligt [Brev] og vil altsaa her indskrænke mig til den Anmodning, at Du snarest mueligt efter Modtagelsen af Decorationen m. m. vil sende Ordensmarschallen og Overhofmarschallen, Kherre Levetzau²⁾, en Takkeskrivelse. Som Overdirecteur for de Kongelige Kunstsamlinger har han indstillet Dig, og det var ham, der sagde mig det ved Couren Nytaarsdag. Han er en høist nobel Character og en af vore faae Repræsentanter for et ædelt Aristokratie.

¹⁾ Nemlig Commandeurkorset. ²⁾ Joachim Godske Levetzau (1782—1859).

Jeg har nu allerede faaet 2 Storkors efter mig; maatte Du nu opleve en heel Række Commandeurer efter Dig. Sundhed og Tilfredshed i det nye begyndte Aar ønskes Dig af din oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

P. S. Af Curiositet samler jeg de Blade, hvori mit Jubilæum stod omtalt; skulde Du par hazard endnu have de fyenske N^o derom og ei beholde dem samlede, vilde Du engang ved Leilighed vise mig en Tieneste ved at overlade mig dem.

261.

Kbhvn d. 21de Jan. 1856.

Høistærede, kiære Ven! Da de Linier, Du sidst modtog fra mig, blot indeholdt en Notification om den Dig forundte Udmærkelse, lofte jeg, at Du snart skulde faae et nogenlunde ordentligt Brev fra mig; disse have ladet noget længe vente paa sig, men Dagene ere korte, jeg kommer silde op og skriver aldrig ved Lys. Lad mig engang ved Leilighed vide, om Aviserne kom mig eller jeg Aviserne i Forkiøbet med Hensyn til Efterretningen qvæstionis. Jeg talte i Gaar med Levetzau, som yttrede sin Erkiendtlighed for de to fra Dig modtagne Skrivelser og for Tilsagnet om endnu en Gave af 2,000 N^o Oldsager. Jeg vilde ønske, at Du engang kunde see og tale med denne høist agt- og elskværdige Mand, der nu er omtrent 72 Aar; han er unægteligen ved Hoffet den eeneste Rest af et ædlere Aristokratie. Ved Leilighed imødesees ogsaa Efterretning om Følgerne af din Commandeurdecoration, nemlig om alle de mange Gratulanter, Gratulationsskrivelser og sikkert Tiggerbreve i den Anledning. Gratulanterne ere vel paa denne Aarstid komne successive, efter Tidens og Veirets Leilighed, og de have da ei kunnet komme og gaae med tørre Munde. Hos mig indfandt

sig d. 1ste Nov^{br} fra Kl. 10 til 3 c. 60 Personer, som Alle drak min Skaal i Madera eller Portviin, saa at jeg selv »zum schuldigen Danksagen« næsten blev halv beruset, da jeg ikke er vant til at drikke meget Viin. En halv Snees Venner og Bekiendte, som ei havde havt Tid at komme den første Dag eller havde været uvidende derom, kom i de to næstfølgende Dage. At jeg om Morgenens modtog en venlig og kiærkommen Lykønskningsskrivelse, underskrevet af samtlige Consistoriales, og senere personlig Lykønskning af Rector med de 4 Decaner, har jeg formodentligen i sin Tid meddelt Dig. Imidlertid medførte dette Alt en saadan Bevægelse og Spænding i mit hele Væsen, at jeg er ret tilfreds med, at noget lignende forhaabentligen ei vil indtræffe oftere i den Tid, jeg kan have tilbage.

De Rygter, som længe have gaaet, om en høiere Rang og et høiere Prædicat for Gr. D. have da hidtil ikke bekræftet sig; men — aufgeschoben ist nicht aufgehoben. Hun viser sig nu i Theatret og fleere offentlige Steder med Kongen. For øvrigt dreier Interessen og Forventningerne sig her i Byen for nærværende Tid om Rigsraadsvalgene og om Rigsretten, som Nogle kalde Rigsretscomedien. Hvorledes et Rigsraad af den Sammensætning, som alt kiendes eller kan ventes, vil kunne virke til et fælleds Maal, er ei let at indsee; det vil maaskee i egentlig Forstand blive en babylonisk Sprogforvirring, da her komme sammen Danske og Tydske. At mange Agitationer i denne Anledning finde Sted, er begribeligt; det medfører jo 500 Rdl. aarlig i 8 Aar for en Maaneds Arbeide hvert eller hvert andet Aar. I Morgen sluttes her Stemmegivningen; d. 11te Februar foregaae Valgene, og vor lille Stat har da Summa Summarum 7 forskiellige Repræsentationer.

Da det er usandsynligt, at Du nogensinde personlig vil komme til at bevidne Kongen din Tak, burde Du

maaskee gjøre det skriftlig, om Du end har anmodet Levetzau om foreløbigen at gjøre det. Tænk derpaa! At Ridderkorset skal tilbagesendes m. m., er Du formodentlig underrettet om. Det broderede Kors, som følger med Decorationen, bliver, naar det er baaret i nogen Tid, falmet og afslidt. De Fleste pleie derfor selv at anskaffe sig et Sølvkors, emaillet eller ikke emaillet, som kan bæres i 2 Stropper paa Kiolen og som altsaa efter Behag kan aflægges. Formodentligen kunne de faaes hos Guldsmede i Odense; her koster et smukt Exemplar nogle og 20 Rdl.

Tag nu til Takke for denne Gang. Hermed Gud befalet! Lad mig høre fra Dig og dit Hiem, naar Helbred og Tid tillader det. Du er nu min eeneste Correspondent. Altid din oprigtig hengivne

Werlauff.

262.

Elvedgaard d. 30 Jan. 1856.

Høistærede Ven! Da dit korte Brev af 5 Jan. lovt mig med det første et længere, opsatte jeg at besvare hiint, indtil dette var kommet; men da nu dette længere (skiønt ingenlunde lange) Brev af 21^d (skiønt først i Gaar) omsider hertil er ankommet, aflægger jeg allerede i Dag min Taksigelse for begge. D. 8^d modtog jeg den første Efterretning om mit Commandeurkors ved et Brev fra Thomsen af 4 Jan. og et Ditto fra Kiøbmand Andersen i Odense af 7^d s. M., men Dit første Brev modtog jeg først d. 11te (skiønt det var dat. d. 5te) og s. D. læste jeg ogsaa min Udnævnelse i begge fyenske Aviser (thi Berlings holder jeg ikke); men Decorationen og Ordenscontoirets Communication modtog jeg først d. 15^d og s. D. aflagde jeg min Taksigelse til Kongen samt indsendte Ridderkorset og de 15 rdl. Af personlige Gratulanter har jeg hidtil uden for Bondestanden kun havt 15 (da de

fleeste have foretrukket at aflægge skriftlig Gratulation), men da enhver, der kommer her for Fremtiden, vist nok ogsaa gratulerer, saa kan deres Antall endnu betydelig stige; thi alt kommer her paa Landet successive og ikke paa een Gang som i Kiøb. Jeg har efterseet baade Milos og Hempels fyenske Aviser, men finder intet udførligt om Din Udnævnelse til Storkors uden i førstnævntes N° 259, som jeg derfor (uagtet det formodentlig er ordret udskrevet af Fædrelandet) efter Dit Ønske har opbevaret for Dine Samlinger. — — —

Da Tiden forresten er saa kort, siden jeg sidst tilskrev Dig, nemlig d. 28 Dec. f. A., saa har jeg for Øieblikket saa godt som intet af Dagbogen at mælde, uden hvad som alt i det foregaaende er antegnet, og slutter derfor med gientagen Lykønskning baade til Storkors og til Nytaar; Gud giøre Dig begge Deelee ret propfulde af Glæder i en god, knuget, skuddet og overflødig Maade! Din med Høiagtelse oprigtigst hengivne

V. Simonsen.

263.

24de Februar 1856.

Høistærede, kiære Ven! En lille Forkiølelse og endeel nødvendigt Skriverie har i disse korte Dage (jeg staaer nemlig aldrig op ved Lys) hindret mig fra tidligere at besvare dit Sidste af 30te f. M., som jeg modtog d. 1ste d. M. Jeg kan ikke begribe, hvorledes det gaaer til, at mine Breve komme Dig saa seent til Hænde; jeg afsender dem almindelig samme Dag de sluttes og jeg bringer dem altid selv paa Posten; uden Tvivl maa Feilen stikke i Expeditionen paa Odense Postcontoir. See engang at bringe dette paa det Rene og lad mig tillige vide, hvorfor Du ikke betiener Dig af de saa beqvemme og besparende Frimærker.

Det gjør mig ondt, at jeg ikke skulde være den første, der tilmeldte Dig din Forfremmelse; men man kan sige derom, som om denne selv — sat cito, si sat bene. — — —

Her imødesees igien et partielt Ministerskifte. Som tilkommende Minister for Slesvig nævnes Hall eller Et. Rd Krieger; i første Tilfælde vilde da formodentligen Monrad blive Cultusminister anden Gang. Som Indenrigsminister tænker man sig Lehmann. Rigsraadet aabnes da næste Løverdag; hvad der skal kunne udrettes af denne Sammenblanding af 2 Nationaliteter og af alle mulige Partier og Fractioner (A. W. Moltke og B. Christensen, Scavenius og I. A. Hansen, Treschow og G. Winther etc. etc.), er ikke let eller maaskee altfor let at forudsee. Man maa condolere Madvig til hans Præsidentvalg; det vil kunne skaffe ham ikke faa Uvenner blandt hans nye Colleger; her kan man sige, at de Sidste skulle blive de Første, thi han var den Sidste blandt de Syv her i Kbhvn valgte. Der ventes, at Dommen i Rigsretten vil falde paa Tirsdag eller Onsdag; nu antages, at det vil blive Frifindelse; endog Conseilpræsidenten (Bang) har yttret sig i denne Retning. Bangs Ildebefindende skal hidrøre fra Ærgrelse: deels fordi han aldeles ingen Stemme har faaet til Rigsraad, deels for den Modstand, hans Høkerlov har mødt¹⁾. Apropos! hvad er din Meening om dette Project; troer Du, at Kiøbstæderne ville lide og Landbefolkningen demoraliseres derved?

Molbech har for nyelig solgt sin Gaard paa Landet og naturligviis vundet 5 à 6000 Rd., men den gifte Søn, for hvem den egentlig skulde være kiøbt, gaer da nu igien ledig paa Torvet; han skal nu lære Bogholderi, men jeg frygter, at det vil blive vanskeligt for ham paa den Vei at erholde nogen Stilling, hvorved han med Kone og Børn kan subsistere. — — —

¹⁾ Lov af 8. Marts 1856 om Høkerhandel paa Landet.

N° 259 f. A. af Milos Avis vilde det være mig kiært engang *ved Leilighed* at erholde. Fortsættelsen af din Dagbog interesserer mig meget, men jeg vil dog ikke, at Du skal skrive, uden Du føler Dig oplagt dertil og ikke hindres ved dit Befindende. Vi ere begge gamle og bør ikke genere hinanden. Lev nu vel! Helbred, Roe i Sindet og i dit Huus ønskes Dig hierteligst af din oprigtig hengivne Ven

Werlauff.

264.

Elvedgaard d. 9 Martz 1856.

Høistærede Ven! De fleere Spørgsmaal, som næsten fyldte Dit forrige Brev af 24^d Febr. og hvis Besvarelse nu ogsaa vil fylde mit, kan jeg derhen besvare:

1) jeg bruger ingen Frimærker, da jeg om Aaret maa-
skee knap sender 20 Breve med Posten og ikke for aar-
lig at spare nogle M \ddot{u} vil risquere at faae Breve sendte
tilbage, hvorpaa jeg kun har sat 1 og Posthuset mulig-
viis kunde fordre 2 Frimærker, hvilket vilde forsinke den
allerede noksom langsomme Transport end meere;

2) mine Breve modtager jeg kun sildig, fordi jeg boer
3 Mile fra Odense og ikke holder Postbud for mig selv
allene, men er deri fælleds med heele Egnen. Dette
Egnens fælleds Postbud, der gaar 2 Gange om Ugen,
gaar nu vel herfra den 1ste Gang Søndag-Middag, men
kommer ikke tilbage før Tirsdag-Middag, og den 2^d Gang
gaar han herfra Onsdag-Middag, men kommer ikke til-
bage før Fredag-Middag; derhos forlader han Odense d.
1ste Gang Mandag-Middag og d. 2^d Gang Torsdag-Middag;
de Breve, der altsaa efter den Tid indløbe, ligge over
til næste Gang;

3) hvad endelig min Meening er om Høkerloven, da
har jeg derom aldeles ingen, saasom jeg ikke læser Rigs-
dagsdebatterne og altsaa heller ikke kiender pro & contra;

men jeg seer af Aviserne, at Borgerne ere meget misfornøiede med denne Lov, og det samme er ogsaa, som jeg hører, for en stor Deel Tilfældet paa Landet, hvor man befrygter (meere end hidtil i Kiøbstæderne var Tilfældet) forfalskede eller bedærvede Vahre, Undervægt, Lediggang, Dagdriverie og Sviir, da slige Udsalgssteder lettelig til Pimpekroer og Spillehuse forvandles.

Dog — for at komme til noget andet, da vilde jeg gjerne bede Dig, at naar Du engang kommer »i Dit Rige« (det vil sige: paa Bibliotheket), at Du da ville efterslaae *Dagen* N° 106 for 1807 og med næste Skrivelse underrette mig om, hvad Tid paa Aaret jeg indleverede den første Samling af Oldsager til Museet eller hvad Tid paa Aaret samme i Aviserne anmældtes og hvad Tid mit Jubilæum som Antiquitets-samler altsaa i Aar indtræffer, hvilket dog i min Eensomhed kunde interessere mig at vide.

Har Du forresten lagt Mærke til, hvilken Rolle Tallet spiller i mit ubetydelige Levnet:

- 1786 fik jeg min første Informator eller blev emanciperet fra Qvinderegimentet,
- 1796 blev jeg confirmeret,
- 1806 blev jeg Volunteur paa Univ. Bibl. og begyndte at samle paa Olds. for Mus.,
- 1816 blev jeg ansat ved Ordenshistoriographien
- 1826 blev jeg Ridder,
- 1836 blev jeg Danebrogs Md.,
- 1846 blev jeg derimod ingen Ting, formodentlig fordi jeg havde anticiperet eller 1840 i Anledning af Kroningen var bleven Etats Raad; men
- 1856 blev jeg Command., uagtet jeg ogsaa da havde anticiperet eller 1851 var blevet Conf. Rd.

Og dermed slutter jeg ogsaa mit Brev, da der heller ikke i Dag, som Du seer, bliver Plads for Dagbogs Ex-

cerpterne; men aufgeschoben ist nicht aufgehoben og —
giemt er ikke glemmt. Din oprigtigst hengivne

V. Simonsen.

265.

Kbhvn d. 22de April 1856.

Høistærede, kiære Ven! — — — For at besvare dit sidste Spørgsmaal vil jeg meddele, at i *Dagen* 1807 N° 106 (26de Juni) læses Følgende: »Til Antiquitetscabinettet har Dr. Wedel Simonsen skienket en god Samling af Tordenkiler og Steenøxer«; jeg har ikke i dette Blad kunnet finde nogen tidligere Annonce om Dig eller din antiqv. Virksomhed. I hvert Tilfælde staaer det som vist, at Du er Oldermænd for alle Antiquitetssamlere her i Landet. Hvad Du anfører om Titallets Betydning i dit Liv, er mærkeligt nok og savner ikke Sidestykker hos Andre. Der er vist nok i hvert Menneskes Liv Dage, Maaneder, Navne m. m. af større Betydning end Andre. Saaledes for mig November; min Sal. Moder døde i denne Maaned, ligeledes min Sal. Søster; hun og jeg havde begge Bryllup i November; jeg blev Bibl. Secretair 1ste November og holdt 50 Aar derefter mit Jubilæum; Gl. Moldenhawer, efter hvem jeg blev Bibliothekar, døde i November 1823; Prof. Gr. Schow¹⁾ tog sin Afsked som Professor i Nov. 1827, og efter ham kom jeg i Consistorium. Om min Død engang ogsaa skal indtræffe i denne Maaned, staaer i Guds Haand; mit Huus er altid beskikket og jeg ønsker derfor, at mig engang, naar Tiden kommer, maae forundes en pludselig og let Død, som den i seenere Tid er falden i Manges Lod. En Søster af Kall-Rasmussen døde Søndag d. 6te d. M. Om Formiddagen var hun i Vartov Kirke; om Aftenen døde hun, medens hun drak

¹⁾ Professor i Græsk og i Archæologi Niels Iversen Schow (1754—1830).

Thee; næste Løverdag blev hun fra Vartov Kirke begravet. Prof. Jürgensen (en Fætter af Conf. Rd Thomsen) hans Kone var d. 14de d. M. i et Selskab om Aftenen, blev pludselig syg, og inden hun kunde føres hjem, døde hun¹⁾.

I indeværende Aar kunne Vi To ellers ogsaa holde et Jubilæum, nemlig vort Bekjendtskabs. Det var i Slutningen af Juli 1806, at Vi første Gang mødtes hos Strøbek paa Dalund; lad mig ved Leilighed erfare Dagen, som Du formodentligen har optegnet; Vi kunne da begge, deo volente, mindes den i Stilhed. Hine Dage staae endnu levende for min Erindring — es waren vormahls gute Zeiten, Carlos!

Europa har da nu, Gud være lovet! erholdt Fred²⁾, uden at vi bleve trukne ind i Strudelen. Paa Kornpriserne vil den vel faae og har allerede faaet nogen Indflydelse, men dog ikke saa megen, som Mange have befrygtet; ogsaa ere igien andre østersøiske Nødvendighedsproducter faldne i Prisen. Jernbanen til Corsør er da nu — per varios casus — bleven færdig og skal, som Du vel veed, paa Løverdag høitideligen aabnes. Paa hele den indre Rørelse i Sielland vil den naturligviis have megen Indflydelse; Ringsted vil blive endnu ringere og Corsør et lille Kiøbenhavn. Der skal i Engelland virkelig være paatænkt enten at lægge en Broe over Store Belt eller en Tunnel derunder og dernæst en Jernbane giennem Fyen; det Første troer jeg dog blot er et Tanke-experiment, hvis Udførelse, om den end var muelig, neppe vilde betale sig; om den Sidste kunde det, er vel uvist.

I Gaar d. 21de var det Gr. Danners Fødselsdag; der var tilsagt Statsraad paa Friderichsborg, thi da kunde Ministrene jo ikke undgaae at gratulere. Du vil i denne

¹⁾ Matematikeren, Prof. Christian Jürgensens Hustru Johanne Cathrine Kraft, f. 1815. Ifølge Erslew, Forf. Lex. døde hun den 15. April.

²⁾ Freden i Paris 30. Marts.

Tid erholde Kønigsfelds (vigtige og med saa megen Nøiagtighed udførte) genealogiske Tabeller, hvoraf Du kan see, at hun er født d. 21de April 1814¹⁾; hendes Alder er altsaa nu in confesso; derimod er hendes Herkomst endnu omtvistet.

Fortsættelsen af din Dagbogsextract imødesees *ved Tid og Leilighed* af din altid hengivne Ven

Werlauff.

266.

Elvedgaard d. 5 Mai 1856.

Høistærede Ven! Du har megen Rett, at den interessanteste Jubelfest for os to i Grunden turde være, at vi for 50 Aar siden lærte at kiende hinanden; og det var 1806 d. 17 Juli paa Dallund, hvorom i Dagbogen (som jeg den Tid førte paa tydsk) anmærkes: »dass die Vorsehung mir gütigst die Bekanntschaft des Bibl. Secretair Werlauffs an diesem Tage schenckte«; derpaa en heel Deel om hvad Du da fortalte mig om Oldsager, samt at vi atter mødtes s. St. d. 26 s. M, og anstillede antiqvariske Undersøgelser paa Marken. Min egen antiqvariske Jubelfest skal derimod egentlig beregnes fra 2 Sept. 1806, da jeg indleverede Tegningen over den glavendrupske Runesteen (see Dagen af dette Datum), men den første Samling af *Oldsager* indleverede jeg først (i Følge Din seeneste Meddeelelse) omtrent d. 26 Juni 1807, og altsaa vil min egentlige Jubelfest som Antiqvitets Samler først omtrent indtræde d. 26 Juni 1857, hvis jeg lever saa længe.

For at bringe lidt Afvexling i vor Correspondence tilsender jeg Dig herved en lille Piece, hvorover jeg vil udbede mig Dine Bemærkninger, som Du godhedsfuldt

¹⁾ Kønigsfeldt har ganske vist 1814, men Biogr. Lex. 1815, hvilket er det rigtige.

kunde nedskrive paa de blanke Blade, naar Du engang faaer Leilighed at tilbagesende mig samme.

For Fortsættelsen af Dagbogs Extracten vil jeg derimod for denne Sinde og indtil Tiden bliver bedre og Couragen større forskaane Dig, da den i dette Foraar kun indeholder Klager over min og min Jomfrues vedvarende Sygelighed og allehaande andre Ubehageligheder, der følge med min eensomme Alderdom, hvor jeg kun har Gud, mine Bøger og mine Oldsager at trøste mig ved, men aldeles mangler oplivende og adspredende Sel-skab. Din oprigtigst heng.

V. Simonsen.

267.

Kbhvn d. 22de Juni 1856.

Kiære Ven! Mangehaande Hindringer f. E. Heden, hvoraf jeg i min nuværende Boelig lider meget, Forkiø-lelse m. m., for hvis Detail jeg vil forskaane Dig, have foranlediget, at jeg først nu besvarer dit Seeneste af 5te f. M. Det er mig kiært at erfare, at det var den 17de Juli 1806 vi saae hinanden ell. lærte at kiende hinanden før-ste Gang. Jeg havde en Maanedstid tilforn forladt Frid. Hospital, hvor jeg havde lagt syg af Skarlagensfeber; jeg var 25 Aar gammel, følte Sundhedens Lykke, som man kun kan føle den efter Restitution fra en saadan Syg-dom; det var i Forhaabningernes og Illusionernes Tid for mig som for Mange; det var i Aaret før det skiebne-svangre 1807. Og nu! Quantum mutati ab illis! kunne vi begge sige — Es waren vormals gute Zeiten. At jeg d. 17de Juli 1806 med Taknemmelighed og tillige med en veemodig Følelse¹⁾ — derom behøver jeg ikke at for-sikkre Dig.

Fra Torsdag til i Gaar d. 21de havde jeg af de be-søgende Nordmænd to her hos mig²⁾. De vare Begge

¹⁾ Her er glemt nogle Ord. ²⁾ De norske Deltagere i Studenter-toget til Upsala i Juni 1856 besøgte paa Tilbagereisen Kjøbenhavn

Assistenten ved Rigsarkivet paa Aggershuus; meget dannede og beskedne Personer, med hvilke det ret interesserede mig at tale. Om deres Modtagelse, om Festen ved Eremitagen m. m. vil Du af Aviserne kunne erfare det nærmere. Her vil jeg blot tilføie, at Ploug i sin Tale i Upsala sagde, at det 1848 havde staaet til K. Oskar selv at forene alle tre nordiske Kroner; ved Eremitagen gav han Kongen i en vidtløftig Harang Anviisning til den Politik, han i Fremtiden skulde følge. Han sagde reent ud, at en dynastisk Eenhed mellem Rigerne var *ønskelig*. Men paa begge Steder fremkaldte han hos Nordmændene baade Forundring og Indignation. Da jeg boer ved Siden af Elers's Collegium, hvor endeel Nordmænd ogsaa vare indlogerede, kunde jeg fra mit Vindue høre de Taler og Sange, der gaves ved deres Collation i Hugen. En Dansk udbredte sig med megen Vidtløftighed om den Skandinaviske Idee, om Nordens Eenhed, forsikrede, at Udlandets Diplomatie ikke oftere vilde kunne frembringe Fiendskab mellem de 3 Riger, og udtalte som sin Overbeviisning, at naar de holdt sammen, vilde de kunne modstaae det hele øvrige Europa! Her kan man sige — Ungdommen raser. Det kan endnu bemærkes, at den unge Suhr (Brodersøn af den rige Etatsraad) med Pugaard og Halberstadt betalte for 25 Nordmænd i Hotel Phoenix ligesom Grosserer Broberg for 10¹⁾.

Du modtager herved tilbage dit Mspt med nogle faae Bemærkninger; længere tilbage i Tiden kunde disse vel have været Flere og indholdsrigere, men jeg er i de sidste [Aar] kommen meget tilbage i dette som i mere. Den Rigdom af Oldsager som i den nyere [Tid] er kommen frem, gjør det i mine Tanker vanskeligere end tilforn at have nogen begrundet Meening om vor ældste Tids Forhold.

¹⁾ Grossererne Oluf Bernt Suhr, Hans Pugaard, David Moses Halberstadt og Christian August Broberg.

Jeg erfarede i dette Øieblik, at de Norske have fundet Beværtningen ved Eremitagen, hvad Maden og Vinen angaaer, langt over den i Stokholm; derimod fandt de, at Kongen viiste sig i en alt for simpel Jagthabit, da K. Oskar havde viist sig i en grande tournure.

Saa meget end dine Dagbogsextracter end [sic] interessere mig, ønsker jeg dem dog paa ingen Maade, naar Du af en eller anden Grund ei føler Dig oplagt dertil. Maatte jeg derimod snart erfare, at Sommervarmen faaer en velgjørende Indflydelse paa dit Befindende. Du kan dog endnu gjøre lange Toure; det er adskillige Aar siden jeg kunde *gaae* til den mig ellers saa kiære Friderichsberg-hauge.

Og hermed lev vel! Glem ikke din altid hengivne

Werlauff.

268.

Elvedgaard d. 30 Juni 1856

Høistærede Ven! Aarsagen, hvorfor jeg saa tidlig besvarer Din kiærkomne Skrivelse af 22^d d. M. er den, at jeg derhos vilde, hvad som herved skeer, i Tide lykønske Dig til Din forestaaende Fødselsdag; gid den maae vorde en Indgang til mange nye og uforventede Glæder for Dig! Du skal dernæst have Tak for at have giennemseet min Afhandling; den indeholder imidlertid blot Gissninger og Formodninger, men er heller ikke bestemt til Trykken, og da jeg overhovedet aldrig lader noget trykke meere, saa staar baade denne (nu meget forøgede) Afhandling som alle mine Anmærkninger til Din Ravhistorie Dig gierne til Tieneste, hvis Du kunde faae Lyst til at meddeele os en nye og forøget Udgave af dette Dit sidstnævnte Arbeide. D. 15 Mai sendte jeg Thomsen en Afhandling indeholdende mine Tanker om vore Forfædres Konstfærdigheder og Konstfrembringelser, som jeg bad ham laane Dig, naar han havde giennemlæst den, da den

muligviis kunde interessere Dig at læse, fordie den var grundet paa Sielenhederne i min *egen* Oldsag-samling; imidlertid skønner jeg af Dit Brev, at han endnu ikke har opfyldt denne min Bøn; Du faar vel altsaa at purre ham. — — — Hvad Dagbogs Extracten for i Aar endelig angaar, da er samme i faa Ord indbefattet, nemlig at jeg aldrig noget Aar har befundet mig saa ilde i enhver Henseende, saasom først ømme og løse Tænder, som endnu plage mig; dernæst et Slags Nældefeber med en ulidelig Kløe i flere Uger og, da den endelig tabte sig, min gamle endnu vedvarende Hoste og derhos et Slags Brystkrampe, der besværliggjør Aandedrættet og plager mig med Beængstelser og Melankolie. Fremdeles har Jomfruen (som saa at sige er min eeneste Omgang) steds været syg og nodelig¹⁾; og vor Pige gjør sig hver Gang hun skal bestille noget, der ikke behager hende, enten arrig eller syg; selv vor Karl er kort for Hovedet (som overhovedet alle Tienstefolk her paa Egnen); Ræven bider vore Ænder og Høns; Hundene blive gale og maae gaae med Mundkurv og vor ene Hest har faaet et daarligt Been, saa vi over 10 Gange har maattet have den til Kursmed. Du seer altsaa, at jeg ikke hviler paa Roser; i det mindste stikke Tornene ret følelig igiennem. Det er titt og ofte at jeg ønsker, jeg var igien en fattig Student med 10 rdl. om Maaneden (som jeg havde 1798 og 99), logerede paa et Qvistkammer i K. med en skikkelig Contubernal, spiste min Frokost og Aftensmad af vort fyenske og jydsk Proviant, gik paa Collegierne og til Manufacteur i min ludslidte Cavai eller Frakke og spiste til Middag hos Eisen²⁾ min $\frac{1}{2}$ Oxe med brunede Kartøfler og drak et Glass Skillingsøll dertil.

¹⁾ Vanskelig, gnaven. ²⁾ Tracteur Johan Mortensen Eisen havde et meget søgt Spisekvarter i Lille Kirkestræde, nu Nr. 5 (Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 364. Hist. Meddelelser om København IV, 119. Personalthist. Tidsskr. 4. R. I, 234. Fra Arkiv og Museum I, 423).

Med gientagen Lykønskning for Din Nyttaarsdag &c. anbefaler sig for denne Sinde Din oprigtigst heng.

V. S.

269.

Kbhvn d. 4de Juli 1856.

Høistærede, kiære Ven! Hierteligst Tak for din Skrivelse af 30te f. M. med Lykønskning til min Fødselsdag d. 2^{den} d. Jeg veed, at Du meener mig det godt, men at denne Dag »skulde vorde Indgang til mange og uforventede Glæder« for mig, er noget jeg hverken haaber eller kan gjøre Regning paa. Jeg gaaer nu ligesom Du i det 76de Aar, Kræfterne, især Arbeidskraften, tage af, Humoret er sielden godt og jeg føler ei sielden med Werther: »mir wäre am besten ich ginge.« Dog — det kommer nok engang. — — —

Til min Afhdl. om Ravhandelen har jeg mange Supplemen-ter, og jeg har vel havt i Sinde paa et eller andet Sted at levere Tillæg til den. Da jeg imidlertid nu har ladet mig friste til at love Samfundet for den danske Litt. Fremme en nye forøget og noget fortsat Udgave af mine Antegnelser til Holbergs Lystspil (som jeg dog [ikke] vilde have tænkt paa, dersom jeg ikke i et giennemskudt Exemplar havde optegnet seenere Tillæg, som nu kun behøve at ordnes), vil vel hint Arbeide, som flere lignende, blive et pium desiderium. Imidlertid vil det dog være mig kiært, om Du vilde meddele eller laane mig dine Bemærkn. dertil.

Dine Bemærkninger »om vore Forfædres Kunstfærdighed« ere mig ikke meddelte af Thomsen. Vi træffe hinanden kun sielden, og i disse Dage reiser han tilligemed Prof. Worsaae til Naturforsker mødet i Christiania. Men jeg skal visseligen gjøre Krav paa at erholde dem til Giennemlæsning, da jeg er overbeviist om, at de som grundede paa Autopsie, paa egen Sammenligning og

Kiendskab ogsaa til den nyere Technik ville indeholde mange sindrige og heldige Gisninger og Vink til Forklaring af vore Oldsager. For øvrigt har jeg ikke seet Mu-seet siden dets Indflytning i Prindsens Palais forrige Aar og ikke længe før; den Kiephest har jeg nu forladt. Du derimod ikke; maatte den være din Opmuntring i mørke og eenlige Timer!

Det nyeste Nyt er her Prof., Confer. Rd Larsens Ud-nævnelse til Justitiarius i Høiesteret. Det er en Seier for det nu herskende Partie. Pluraliteten af Rettens Medlemmer ville føle sig krænkedes derved, og mange undre sig over, at han har villet modtage Posten. Imidlertid er han vist nok en dygtig Jurist og retsindig Mand; ved Universitetet vil han blive meget savnet¹⁾. — — —

At Du ikke hviler paa Roser, maa jeg desværre ind-rømme; men saaledes gaaer det nok de Fleste, naar vi naae ud over de 70; 7 Gange 10 er Støvets Aar. Naar Du med veemodig Længsel seer tilbage til Ungdommens Dage, da sympathiserer jeg ganske med Dig. Es waren vormals gute Zeiten. Studenten, der ikke sukker under altfor trange Kaar eller studerer altfor meget invita Mi-nerva, er et lykkeligt Væsen, med hvem den betitlede og decorerede Embedsmand ofte gjerne maatte bytte.

Og hermed lev vel! Maatte jeg i næste Brev spore en gladere eller i det ringeste mindre nedtrykt Stemning. Din oprigtigst hengivne

Werlauff.

270.

Høistærede, kiære Ven! — — — Tak for din Dag-bog! Den lader mig altid kaste et Blik ind i dit »Leben und Treiben«; desværre, at dette stundom er lidet øn-

¹⁾ Den udmærkede Jurist, Professor Johannes Ephraim Larsen ud-nævntes 30. Juni 1856 til Justitiarius i Højesteret, men døde allerede 16. Nov. s. A.

skeligt¹⁾. Naar jeg ofte tænker mig en roelig og fredelig Tilværelse som et af Livets største Goder, staaer din Fædrenegaard for mine Tanker; men selv der kunne Sorger og Bekymringer faae Indpas. »I Jordan er der Fred, paa Jordan ikke« staaer paa en Liigsteen paa Assistentzgaarden, som vi i fordums Dage ei sielden besøgte; nu har jeg ei været der i mange Aar. — — —

Rigsdagen er da atter begyndt d. 1ste d. Hvad den vil medføre, derom har man endnu intet ret Begreb. Derimod skal Rigsraadet snart sammenkaldes i Anledning af Øresundstolden, som vi da maae afstaae mod en Capitalisation; hvorvidt den til Slutningen vil blive fordeelig for Os eller ikke, vil Tiden lære. Stænderforsamlingerne i Slesvig og Holsten samles i denne Maaned; disse befrygtes at ville blive meget stormende. I det engelske Blad »Times« har nyelig staaet en mærkelig Artikel om vor Stilling; der siges nemlig, at baade med Hensyn til Forholdet mellem Danmark og Hertugdømmerne og til den Eventualitet, at Rusland ifølge vor seest vedtagne Successionslov engang vilde faae Kongeriget, vil [det] blive nødvendigt, at de 3 nordiske Riger blive forenede, men saaledes, at de tyske Hertugdømmer skilles fra Monarchiet, da Sv. og N. paa ingen Maade ville have noget med det tyske Forbund at skaffe. Men, naar Holsten falder fra, ville vi faae at see, hvorlænge Slesvig vil vedblive at ansee sig for dansk; Jylland hænger sammen med Slesvig og vil efterhaanden forbindes meer og meer ved Jernbaner; Fyen ligger jo ganske nær ved Jylland; Sat sapienti! Engang i Fremtiden, naar Vi Begge ere gaaede til Hvile, kan Beltet blive Grændsen! Her hersker overhoved en meget alvorlig Stemning; mange

¹⁾ Dagbogsudtogene i V. S.s sidste Breve, deriblandt et her ikke medtaget af 20. Oct., bestaa for en stor Del af Beretninger om hans Jomfrus Sygdomme, Fisketyveri, Anmodninger fra Folk om Pengelaan og alle Haande andre Ubehageligheder

meene, at Ministeriet ei længe vil kunne holde sig¹⁾; men hvilket Min. vil kunne det? Det er ikke længe siden det var nær ved at vippe; vi gaae paa en Vulcan.

Jeg kan ikke vide, om Du har erfaret, at Molbech paa sine gamle Dage (han gaaer i det 74de Aar) atter har faaet en Feide, ikke egentlig litterær, men politisk og personlig. I sin velskrevne Biographie af den afd. Dankwart²⁾ i Berl. Tidende yttrede han sig med Bitterhed om Oppositionen og vor saakaldte frie Forfatning. »Dagbladet« giendrev ham, især hans Anskuelse, at Statsforandringen af 1848 kunde kaldes en »Revolution« (hvori han ogsaa har Ret), men tilføier tillige, at »den danske Literatur i det 19de Aarh. skal have ondt ved at opvise nogen mere vranten, eensidig, hensynsløs, arrig, heelt igiennem uelskværdig Personlighed end Molbechs, som han selv har tegnet sig i sine Værker.« Desværre er heri ei meget usandt; han har naturligviis svaret i Berl. Tid. og i Flyveposten, men de personlige Udfald berører han ikke, og — hvad der er det værste — Ingen Anden tager ham i Forsvar, som dog i vor Tid pleier at skeep, naar Nogen bliver angrebet i et Oppositionsblad.

Endnu en mig personlig vedkommende Nyhed kan jeg meddele Dig, dersom den ikke allerede er Dig bekendt, at jeg nemlig er bleven dobbelt Bedstefader; skulde det engang skeep, var det paa Tiden, da jeg nu gaaer i mit 76de Aar. Min Svigerdatter her i Byen fik en Søn d. 9de Nov., den Anden paa Landet en Ditto d. 2^{den} d.M. (Engelstofts Fødselsdag)³⁾. Med Hensyn til den usalige Værnepligt havde jeg foretrukket Piger. Samtidig med den første Familieførøgelse indtraf den heldige

¹⁾ Den 18. Oct. var P. G. Bang udtraadt af Ministeriet, hvori flere Forandringer skete; Andræ blev Conseilspræsident. ²⁾ Den tidligere Directeur i det udenlandske Departement, Gehejmeraad F. C. E. T. C. Dankwart, død 23. Oct. Jfr. Erslew, Forf. Lex. Suppl. II, 389. ³⁾ Se W.s Erindr. S 179.

Omstændighed, at Faderen ifølge Vacance i Cultusministeriet blev Fuldmægtig og altsaa fik noget forøgede Indtægter. Med den anden gik det ikke saa heldigt; Faderen har en ret god Gaard i Nærheden af Ringsted, men nu, ligesom Terminen er for Døren, falde Kornpriserne saa stærkt; det vil vel altsaa igien gaae ud over mig. Du kan deraf slutte, at jeg heller ikke altid dandser paa Roser.

Øg hermed Gud befalet! Det er nu en stærk Frost; mine Vinduer ere ganske tilfrusne, hvilket heller ikke bidrager til nogen lykkeligere Stemning. Gud lade Dig uden Ildebefindende og uden alt for stræng Kulde imøde [see] næste Løverdags 14 Dage, din 76de Fødselsdag. Mange Saadanne kunne efter Naturens Orden ei være tilbage for Nogen af Os; maatte de kun ikke blive alt for tunge og glædeløse.

Lev vel og lad mig ved Leilighed høre fra Dig. Din gamle Ven

Werlauff.

4de Dec. 1856.

271.

Kiære, gamle Ven! — — — Det er mærkeligt, at Du allerede i længere Tid har været døv paa det høire Øre, uden selv at vide det¹⁾; jeg kiender Flere, som i lang Tid have været det. Tak Gud, at det ikke er det eene Øie, der har svigtet Dig; jeg mindes godt, med hvilken Ængstelse og Bekymring Sal. Nyerup fortalte, at han pludselig havde opdaget, at han var bleven blind paa det ene Øie. Mit venstre har i en lang Række af Aar været svagt og dunkelt; skulde det høire komme noget til, maatte jeg ansee mig for halv blind. Brillen har jeg aldrig brugt, Du — saavidt jeg mindes — heller ikke. — —

¹⁾ I Dagbogsextracten i et her ikke medtaget Brev af 11. Jan. skriver V. S. under 20. Oct. 1856: opdagede jeg tilfældig, at jeg var stød døv paa det høire Øre og maaskee havde været det længe.

Confer. Rd Thomsen har i denne Tid været meget syg, maaskee ikke ganske uden Fare; nu er han dog kommen sig noget.

I Dag, d. 1ste April, ophører Øresundstolden. Det er en høist mærkelig Catastrophe! Et Regale for den danske Krone, hvis første Begyndelse skiuler sig i Mørke, forsvinder som saa meget andet i vor omvæltende Tidsalder. At Helsingør vil tabe derved, især i den nærmeste Tid, er upaatvivleligt. Hvorvidt det for Riget i det Hele i Fremtiden vil maaskee medføre en forøget Handel, derom ere Meeningerne deelte hos de Sagkyndige. Nok! man satte os Kniven paa Struben; det kommer nu an paa, hvorledes den Godtgjørelse, vi faae, bliver anvendt. Vore Forhold til Tydskland blive for øvrigt stedse mere indviklede; det lader nu vel til, at andre Magter ville tage sig noget af Os; men Gud veed, hvorvidt vi ville vinde noget derved. Stillingen gjøres endnu mere vanskelig og forviklet ved disse skandinaviske Phantasier. Kongen, som man havde ventet til Byen d. 31^e Marts til Festen paa Charlottenborg, kom ikke; hans Sundhedstilstand skal være meget mislig. — — —

Dersom Du ikke har læst N. M. Petersens danske Litteraturs Historie, vil jeg meget anbefale Dig den; den har interesseret mig meget. — — —

Efterat dette er skrevet erfarer jeg, at Kongen dog er kommen til Byen i Gaard [sic] d. 2^{den} April. Derimod skal det ikke være ret godt med Thomsen; han ligger endnu, har Feber og kan ikke faae Søvn.

Hvad meener Du kan være Aarsag til den vedvarende Dalen eller rettere lave Priis af Kornet; om det skulde være Freden eller usædvanlig god Høst i andre Lande; men i Finland har der dog været Misvæxt og Hungersnød? Den i Aar lavere Capitelstaxt paa Byg nedsætter Embedsmændenes Dyrtidstillæg næsten til det Halve. Paa samme Tid stige Skatterne her i Byen hvert Aar

som Følge af de begyndte Arbejder til Gas-, Vand- og Kloak-Anlæg. Om disse tilhobe ere de Millioner værd, vil Tiden lære; Sagkyndige troe, at et rigtigt Cloakvæsen ei kan indrettes her i Byen, hvor der mangler Ebbe og Flod. Du vilde ikke gienkiende Kbhvn og især ikke dens Omegn, dersom Du kom hertil. Friderichsberg Allee og Gle Kongevei danne saa at sige hele Gader med høie Bygninger i forskiellig Stil, mange gothiske, men de fleste smagløse. Udenfor Byen graves der overalt; Nørreport er nedreven; de andre staae for Touren, saa at Kbhvn bliver i sand Forstand en aaben Bye. Da denne hele Omkalfatring er mig en Vederstyggelighed, kommer jeg sielden eller aldrig ud af Porten. Tak Gud, at Tidens alt omveltende og nivellerende Tendents endnu ikke har i den Grad berørt Landet, mindst din fjerne Egn. Landmændenes Skatter ere jo endnu taalelige og ville vel, saalænge Bønderne regiere paa Rigsdagen, ogsaa blive det. En Følge af den tiltagende Folkemængde og de voxende Skatter er ogsaa, at Huusleien stiger utroelig (hvilket dog ikke baader mig, da ved Gaardens Indretning kun nogle Pakleiligheder kunne bortleies), saaledes at Folk maae flytte ud af Byen. Tre Professorer boe allerede der; 2 flytte ud næste Flyttedag. Saaledes har Du nu faaet en lille Skildring af Tilstanden her, som Du vist ikke kunde være tient med [at] tilbytte Dig for din nuværende. — — —

Lev saa vel, som jeg ønsker Dig! Gud være med Dig og tænk stundom paa din gamle Ven

Werlauff.

d. 3^{die} April 1857.

272.

Elvedgaard d. 21 Mai &c 1857.

Gamle, trofaste Ven! Først og fremmest vil jeg lykønske Dig til Din Belgiske Egeløvs Orden, hvoraf Du

er bleven Commandeur¹⁾, og det saa meget meere, som der nok ikke groer meget Belgisk Egeløv her i Landet. Dernæst vil jeg takke Dig for Dit sidste venskabelige og interessante Brev af 3 April, der netop kom til Pass for at opmuntre mig en Smule; thi jeg har i forrige Vinter og ditto Foraar lidt utroelig af Brystkrampe el. Asthma og Miltsyge, saa at jeg mange Gange har ønsket mig Døden og i en Række af Uger i Grunden ikke har været i Stand til at samle mine Tanker eller sætte Pen til Papiret; fleere Gange har jeg hentet Doctor, men intet vilde hielpe. Dog begynder jeg nu i det mindste at fatte bedre Mod, skiønt mit legemlige Onde endnu tildeels vedvarer. Endelig vil jeg — — — igien som sædvanlig fortsætte med min Dagbogs Extract. — — —

D. 27 Martz sagde begge vore Folk op, da de vilde købe dem et Huus og blive Mand og Kone; ved hvilken Leilighed Jomfr. vilde have, at vi selv skulde flytte til Odense og tage vor Mad fra Spisequarteer, hvortil jeg dog efter fleere Dages Grublen ikke kunde beslutte mig. — — —

D. 28 April erklærede endelig vore Folk efter lang Vrøvl, at da de intet Huus for Tiden kunde faae, der stod dem an (thi et jordløss Hus koster nu 600 rdl.), saa vilde de nok blive hos os for det første og derpaa besluttede vi ogsaa at opgive Emigrationen til Odense. — —

D. 23 Mai, netop som jeg vilde slutte dette Brev, kom Biskop Engelstoft, der i disse Dage er paa Visitatz her i Herredet, tillige med vor Præst²⁾ ned at besøge mig paa en Times Tid, hvorhos han bad Dig rett meget at hilse; og med denne Hilsen vil jeg saaledes ogsaa slutte mit Brev.

Din oprigt. heng.

Vedel Simonsen.

¹⁾ Jfr. W.s Erindr. S. 180. ²⁾ Ulrik Boesen.

Elvedgaard d. 30 Juni 1857.

Høistærede Ven! Endskiønt Du ikke har besvaret mit Brev af 24 Mai, fremtræder jeg ligefuldt, for at samle gloende Kull paa Dit Hoved, som Gratulant til Din forestaaende Fødselsdag, i hvilken Anledning jeg ønsker Dig alt godt og ønskværdigt og det, som Du forud veed, af det oprigtigste Hierte. Med mig er det forresten hidtil gaaet ret daarligt i heele dette Aar og Kniven har ret været sat mig paa Struben, saa at jeg ofte har sandet den gamle General Huths Ord: ak Gud! hvad det dog er tungt at være saa *længe* om at døe. Imidlertid er jeg dog nu (uagtet mit Asthma og min Miltsyge vedvare) forsaavidt Reconvalescent, at jeg paa nye kan regalere Dig med et Stk Dagbogs Extract, som herved følger. —

d. 30 [Mai] gik jeg paa antiqv. Excursion, som jeg ingen Uge forsømmer; denne Gang gik det til Gambye Egnen og jeg fik ogsaa 5 Oldsager; men det er i Grunden at hente stægte Kastanier ud af Ilden med de blotte Poter, da man fyldes med Lopper paa disse Huus-visitationer. — — —

d. 26 [Juni] kom Cand. Boesen¹⁾ paa sin Fod fra Gillbroe Mølle for at gratulere til min Jubelfest som Oldsag-Indsamler; men det var da ogsaa den eeneste Gratulation, jeg modtog paa bemeldte mit Jubilæum; og uagtet min Fortieneste i den Henseende maaskee kun er ubetydelig, saa har det dog kostet mig megen Umage og ikke faae Penge (nemlig i de sidste 10 Aar omtrent 200 rdl. aarlig 3: 2000 rdl. og i de foregaaende 40 Aar maaskee ligesaa meget), og at jeg derhos har redet denne min Kiæphest med Ære (i det jeg til Datum har indsamlet og begavet Musæet med 6363 N^o, hvoraf de 3124 dog endnu henstaae uafhentede) og ikke i 50 Aar er bleven

¹⁾ Ludvig Boesen, se Nr. 40.

giort til Græssrytter af samme, er, som mig synes, dog ogsaa noget. — — —

d. 30 — fik jeg 2 Breve paa engang fra Thomsen og erfarede tillige Molbechs Død, men ønskede gjerne at vide, hvad det var for »et ulykkeligt Tilfælde«, der i Følge Aviserne foranledigede samme. Ligeledes gad jeg gjerne vide, hvad det er for en høist *fornem* Dame i Sjælland, som Profess. Worsaae i Følge Rygtet i denne Tid formæler sig med.

Tag nu dermed til Takke og lad mig dog ogsaa engang med det første høre et Par Ord fra Dine Læber eller i det mindste læse et Par Ord fra Din Pen, der meget vilde glæde og opmuntre Din traurige og eensomme, men uforandret heng. Ven

V. Simonsen.

274.

Høistærede, kiære Ven! At jeg saa længe har opsat at besvare dine — som altid — kiærkomne Skrivelser af 21de Mai og 30te f. M., var ikke fordi jeg efter Ordsproget vilde slaae to Fluer med et Smæk, da jeg kunde vide, at Du efter Sædvæne vilde mindes d. 2^{den} Juli, men fordi jeg siden Mai har havt saa meget at tænke paa og skrive om, at mit Hoved næsten er forstumlet. I de sidste Aar skal Bibliothekets Regnskab afsluttes og tilligemed Budgetforslaget indsendes til Ministeriet i Sommeren; alt dette bliver Aar for Aar besværligere, i Aar tillige under den stærke Hede. Men nu kom Molbechs Sygdom og Død til alt det Øvrige. Herom følgende nærmere Underretning. M. havde for Skik selv at skænke sin Thee om Morgen af en Theepotte paa et Fyrfad, der stod ved hans Side paa Gulvet. Mandagen d. 18de Mai havde Pigen sat denne Theepotte paa en anden Side, end hun pleiede; han kom til at støde til den og skoldede Foden med det kogende Theevand; han drak nemlig altid Theen

meget heed. Brandsaar ere altid farlige, især for gamle Folk; han vilde ikke lægge sig til Sengs, men sad oppe med Beenet paa en Stol for at kunne skrive og corrigere; derved blev da det Onde værre, Beenene hovnede, Feber og Søvnløshed indfandt sig; den stærke Hede bidrog naturligviis ogsaa til Forværrelsen; tilsidst gik der Betændelse i Blodet og saaledes døde han Tirsdagen d. 23de Juni om Middagen. Efter hans Død erfares, hvad vi allerede kunde forudsee, at han har foraarsaget en stor Uorden i Bibliotheket. Da han bevægede sig i en uaf-ladelig Forfattervirksomhed, stedse havde flere Jern i Ilden og arbeidede meget for sig selv paa Bibliotheket, havde han et heelt Apparat af Bøger og Msster, deels tilhørende Bibl., deels Danske Selskab og Andre fordeelte rundt om i Bibliotheket og i et Skab, som var aldeles pakfuldt; om adskillige Msster vides ikke, hvem de egentlig tilhøre. Hiemme hos sig havde han en Mængde Bøger, som vi ville faae megen Uleilighed med at faae indsatte. For Bibliothekets Vedkommende — maaskee ogsaa for ham selv — var hans Død i det 74de Aar (han var f. 1783) meget betimelig; men mig vil den volde saa megen Bryderi og mueligen Ærgrelse med Hensyn til hans Gages Fordeeling blandt det øvrige Personale m. m., at jeg er nær ved at misunde ham hans Bortgang. Det kan vel hændes, at denne Vacance vil have Indflydelse paa min egen Stilling ved Bibliotheket; jeg gaar nu i det 77de Aar og taaler ikke mange Stød. For den Helbred, jeg nyder i min nuværende Alder, maa jeg takke Forsynet; men — paa Roser vandrer jeg lige saa lidet som Du selv. Kun den, der har Skoen paa, veed, hvor den trykker. Overhoved passer jeg ikke for Tiden og den ikke for mig.

Tid efter anden ere 3 af mine Colleger bortkaldte, som efter Naturens Orden kunde have flere Aar endnu,

naar ikke uventede pludselige Tilfælde vare indtrufne¹⁾. — — — Og nu Molbech — havde Pigen sat hans Theepotte paa den vante Side, vilde han mueligen ogsaa²⁾ have naaet sin Faders Alder — ligeledes 80 Aar. Saaledes hænger et Damocles-Sværd over vore Hoveder. Døden kan have Aarsager, som vi hverken kunne ahne eller værge os imod.

Dog — heller paa en saadan Maade end som Engels-toft eller F. Magnussen see Døden nærme sig i et Aar eller længer, langsomt og uimodstaaelig, skiøndt uden egentlige Lidelser.

For øvrigt veed jeg intet Nyt at meddele Dig, som Du ikke fra andre Kilder allerede kan vide. — — — Her oprodes nu alle Gader og Stræder til Gas- og Vand-anlæg; Nørreport og Amagerport ere nedrevne; med Vesterport er man nu i Færd; paa Voldene tænkes der. Enhver saadan Omkalfatring skiærer mig, der hænger ved den gamle Tid, i Hiertet. Kbhvn vilde være Dig aldeles fremmed, dersom Du nu kom hertil — tak Gud, at Du ei behøver det. Det skandinaviske Kirkemøde holdes her i denne Uge; man har opfordret Byens Indvaanere til til at modtage norske og svenske Præster i deres Huse, ligesom i afv. Aar Studenterne, men kun Faa synes at have meldt sig. Overhoved synes den saakaldte skandinaviske Idee ikke at finde nogen egentlig Gienklang uden hos³⁾. Kongen af Sverrig er meget syg; en Nordmand meente i forrige Uge, at hans Fødselsdag d. 4de d. M. vilde blive hans sidste. Kronprindsen er krigersk, noget raae, og synes efter hans hele Optræden her at slutte sig til de skandinaviske Bevægelser; Ploug havde en lang Audients hos ham. Man kan saaledes ogsaa fra den Kant vente Forandringer, dersom han ikke som Konge bliver en Anden end som Kronprinds.

¹⁾ W. omtaler her Brøndstedts og H. C. Ørsteds Død, jfr. Erindr. S. 143, 165 f. ²⁾ Nemlig ligesom Brøndsted. ³⁾ Her har W. glemt et Ord.

Til dit 50aarige Jubilæum som dansk Antiquitets-samler gratulerer jeg af Hiertet; en saa lang og frugtbringende Riden paa en og samme Kiephest er i vor Forandringsbegierlige og ustadige Tid høist mærkelig; dog endnu mere gratulerer jeg til, at Du i dit 77de Aar kan vedblive dine Excursioner, der vel stundom strække sig 1 à 2 Mile om Dagen; det kunde jeg ikke gjøre Dig efter.

Den »fornemme Dame«, med hvem Prof. Worsaae formæler sig, er en Frøken Castenskiold fra Hagestedgaard, som er adskillige Aar yngre end ham¹⁾. Han er den eeneste danske Antiquar, hvis Virksomhed har bragt ham i nær Forbindelse med Aristokratiet og med Hoffet; i hver Henseende passer han sig godt i begge Retninger. Kundskaber og Dygtighed, erhvervet baade ved Studium og Reiser, kan heller ikke frakiendes ham.

Er den forrige Fru Strøbek endnu i Live? Hun og Kellinghusen²⁾ vilde vel være de eeneste af den ældre Slægt, jeg vilde gienfinde, dersom jeg kom atter til Odense, der, som jeg hører, er ligesaa meget forandret baade inden og uden som Kbhvn.

Hermed maa jeg slutte; Heden trykker mig, jeg kan ikke skrive meer. Dine Dagbogsextracter interessere mig altid; jeg giemmer alle dine Breve; om 100 Aar vilde de afgive mærkelige Bidrag til Skildringen af Livet og Sæderne i Fyen i vore Dage. Maaskee kunne de da blive fremdragne af [en] historisk Samler og udgivne. Tag altsaa til Takke med nærværende og glem ikke din gamle, uforandrede Ven

Werlauff.

d. 14de Juli 1857.

¹⁾ Worsaae ægtede 17. Oct. 1857 Jacobine Severine Grevenkop-Castenskiold (f. 1838), Datter af Kammerherre C. G.-C. til Hagestedgaard.

²⁾ Om disse Personer se det følgende Brev.

I Gaar (d. 13de) var det netop 51 Aar siden jeg tiltraadte den Fyensreise, paa hvilken vi paa Dalund gjorde vort første Bekjendtskab.

275.

Elvedgaard d. 16 Aug. 1857.

Gode gamle Ven! Til Giengjæld for Dit venskabelige af 14^d f. M. modtage Du med sædvanlig Overbærenhed nærværende Linier! Om Kellinghusen, som Du i Dit Brev omspørger¹⁾, har jeg intet videre erfaret, end at han engang i Sommer ved et stort Gilde celebrerede sit Jubilæum som den, der i 50 Aar havde været Medlem af Odense-Klub (paa min Ære! et eget Slags Fortieneste). Forrige Fru Strøbech har jeg heller ikke i flere Aar seet, men hun lever godt og vel og, skjønt $\frac{1}{2}$ Aar ældre end jeg, vedligeholder hun endnu sit ungdommelige Udseende, men, des værre! — ved *Kunst*; Haaret er falsk, Tænderne forlorne, Kinderne sminkede &c. og disse Kunstlerier give mig Afsmag for den naturlige Munterhed, der endnu har vedligeholdt sig; det heele forekom-

¹⁾ Hans Jørgen Daniel Kellinghusen, Søn af den ansete Stadshauptmand i Odense, Farver Peter Engelbert K., var født 2. April 1785 og døde 1. Oct. 1868 efter i sit lange Liv næsten helt at have opspist sin betydelige Fædrearv. Han havde i sin Ungdom været Secondlieutenant i Landeværnet, fik 1814 Afsked med Titel af Krigsassessor, senere Krigsraad. Se C. F. Wegeners Omtale af denne hans godmodige men ørkesløse Morbroder i Saml. til Fyens Hist. og Top. VIII, 39–82. Som et Bevis paa Kellinghusens Uvidenhed fortalte man, at han en Dag, han vilde spise i Clubben og Opvarteren blandt Retterne nævnede forlorn Skildpadde, barsk afbrød ham med »Tak, jeg spiser ellers ikke Fisk«. Hans Jubilæum i Clubben blev efter J. Lauritsens Tilbageblik paa Clubbens Historie S. 26 fejret i Dec. 1856 med en Højtidelighed, som kunde være en højt fortjent Borger værdig; man ophængte hans Portrait og sendte en Lykønskings-Deputation til ham, bestaaende af — Biskop, Rector og en Kjøbmand. Hans Jubilæum som Frimurer fejredes 1863 ved en Fest, hvortil »Broder« H. Chr. Jensen havde digtet hele to Sange.

mer mig som en gammel, men endnu ungdommelig smilende Voxfigur¹⁾. — — — Hvad endelig Molbech er angaaende, da var han her sidste Gang 1846 fra d. 16 til d. 18 Aug. paa sin Hjemreise fra Hamborg (altsaa Aaret efter han var blevet Etats Raad²⁾). — — —

Din med Høiagtelse venskabeligst hengivne

V. Simonsen.

¹⁾ Den tidligere i disse Breve omtalte Peter Strøbech var svenskfødt ligesom sit Herskab Baron Blixen-Finecke paa Dallund, hvor han var Godsforvalter; han døde som Cancelliraad 27. Juni 1832, 62¹/₄ Aar gl., paa Anderupgaard i Lumby Sogn, som han 1823 havde kjøbt for 8000 Rd. V. S. mindedes denne sin Ungdomsven i et Digt (Hempels Avis 1832 S. 455). Han var gift med Benedicte Henriette Schubart, en Datter af Toldinspecteur i Assens, Generaladjutant og Ritmester Hermann Michael Christian Schubart og Elisabeth Ramus, der var Cousine til V. S.s Moder. Henriette Schubart var født i Odense 1780 (Daab publ. 15. Aug.) og havde først været gift med en Lieutenant og Controleur i Uetersen Frants Carl August Andersen, fra hvem hun 1807 var bleven skilt; omtr. 1815 ægtede hun Strøbech. »I de 17 Aar, jeg var hans lykkelige Hustrue, var hans Helbreds Aftagelse min eneste Bekymring; min eneste Kummer hans sidste Leje. Det tunge Savn fristede jeg først, da *Han* var ikke mere« siger hun i sin i Datidens opstyltede Stil affattede Dødsanmeldelse (Hempels Avis 1832 S. 435). Efter halvtiende Aars Forløb trøstede den barnløse og stadig livfulde Enke sig og holdt Nytaarsdag 1842 Bryllup med sin 35 Aar yngre Forvalter (som saaledes nu er hendes 3die lovlige Mand, skriver V. S. til Werlauff 11. Jan. 1842) Georg Fog Schmidth, en Præstesøn fra Mesinge, hvor han var født 25. Aug. 1815. Lige saa meget som V. S. i sin Ungdom havde omgaaedes denne sin Halv-Cousine, lige saa sjældent saas de senere i Livet; i 1851 besøgte hun, efterat de ikke havde mødtes i ti Aar, Elvedgaard med sine Plejedøtre (Døtre af den i Nr. 99 omtalte Jørgen Strøbech), der skreve Vers rundt omkring i Haven til dens Ros; Synet af hende skulde man tro maatte være ham ukjært, da hun efter almindeligt Sigende havde forledet Fru Simonsen til at bedrage sin Mand. Omtr. 85 Aar gammel døde hun paa Anderupgaard 12. April 1865; hendes Mand skjød sig to Aar senere bag Krigermonumentet paa Odense Kirkegaard (jfr. Saml. til Fyens Hist. og Top. VI, 79. Personalhist. Tidsskr. 3. R. VI, 332, 4. R. VI, 267, 6. R. III, 219). Et Portrait af hende fandtes paa Miniatur-Udstillingen i Kjøbenhavn 1910 (Cat. Nr. 603). ²⁾ Her har V. S. husket fejl og ikke eftersat sin Dag-

Kbhvn d. 20de October 1857.

Høistærede, kiære, gamle Ven! Uagtet vor Correspondence ikke længer gaaer saa rask som i vore yngre Dage, maa Du dog billigen undre Dig over hidtil ikke at have [hørt] noget fra mig siden dit Sidste af 16de August, hvori Du meldte mig, at Du efter Sædvane venligen havde erindret d. 2^{den} Juli¹⁾. Men jeg har siden jeg modtog dit Brev været temmelig syg. Jeg var nemlig i Sorø d. 5te August; da jeg for 2 Aar siden afslog Deeltagelse i en lignende Udgravelsesfest i Ringsted, vilde jeg dog ikke udeblive fra denne, som kun skulde vare een Dag²⁾. Veiret var meget hedt, og i Sorø-Kirke fristedes jeg, som meget sielden tørster, til at drikke endeel lisvand med Viin, hvorved Maven maa være bleven forkiølet. Dagen efter fik jeg Diarhée og nogen Feber, maatte gaae til Sengs og laae i flere Dage. Mavetilfældet ophørte vel, men Kræfterne vendte kun langsomt tilbage, saa jeg kun med Møie kunde slæbe mig hjem fra Bibliotheket. Nu er jeg da restitueret, men har saaledes ogsaa maattet yde min Tribut til den Epidemie, som i Aar har været almindelig, ei blot hos os og vore Naboer, men ogsaa i Tydskland og Frankerig.

bog for 1847, da Molbech atter besøgte ham (Personalh. Tidsskr. 4. R. V, 218 f.). Molbech var 1845 bleven Etatsraad.

¹⁾ I sin Dagbog skrev V. S. paa denne Dag: pudsede jeg op og lagde Bouquetter paa Erichshvile til Minde om mine velmeente Geburtsdags-Ønsker for min ældste og halvhundredaarige Ven. ²⁾ Blandt W.s Mscr. paa Kgl. Bibl. ligger den af Levetzau som Overdirecteur for de Kgl. Kunstsamlinger undertegnede Indbydelse af 31. Juli til W. om at deltage i Undersøgelsen i Sorø Kirke; Afgangen skulde finde Sted den 5. Aug. med Toget Kl. 7 Morgen. Om den Opmærksomhed, W. ved denne Lejlighed var Gjenstand for, se Erindr. S. 186. Den antiqvariske Undersøgelse lededes af Worsaae, den anatomiske foretoges af Prof. Ibsen. Tilstede vare bl. a. Cultusminister Hall, Stiftsøvrigheden, Wegener C. J. Thomsen (Löffler, Gravmonumenterne i Sorø Kirke S. 5).

Det Sorøeske Resultat blev for øvrigt, som jeg havde ventet det. Man fandt under den med K. Olufs Navn betegnede Steen en muret Grav, hvori en forraadnet Trækiste, hvori halv opløste Been af et ungt Menneske, uden noget videre. Umiddelbart op til denne Grav stødte en lignende, hvori fandtes et velvedligeholdt Skelet med et Sværd paa Brystet; det antages at være fra det 15de Aarh. Forresten gik alt meget cordialt til. I Kirken gik man med Hat og Kasket paa; Kongen, som sad paa en Stol lige foran Graven, røg sin Pibe, og det Samme gjorde Andre, som havde Lyst dertil. Kl. 5 var der en meget splendid Dinér; der vankede ægte Skildpadde og 7 à 8 Slags Viin, naturligviis ogsaa Champagne. Jeg nød kun lidet af det altsammen og var den Første, der reiste hjem med Aftentøget. Kongen med de Øvrige forblev i Directorhaugen lige til Kl. 10^{1/2}; de drak Thee, Punch, røg Tobak, sang Viser m. m. Kongen er ved slige Leiligheder ligefrem og hiertelig, og jeg undrer mig ikke over, at han paa sine Reiser indtager dem, som nærme sig ham.

Endnu ere vi paa Bibl. fuldt op beskæftigede med at bringe Orden i det Chaos, hvori Molbech har efterladt sine Sager der. Det var baade for Bibl. og for ham selv heldigt, at han døde paa denne Tid.

For Øieblikket nærer man det Haab, at de holstenske Anliggender ikke ville komme for Forbundet eller fremkalde nogen bevæbnet Intervention. Mere broget seer det derimod [ud] med vore indre Anliggender. Det skal være Bondevennernes Plan at styrte det nuværende Ministerium. Der var paa denne Rigsdag indbragt et Lovforslag om et nyt Gagereglement for Embedsmænd under Inden[rigs]-, Justits- og Cultusministeriet; men det vil ikke gaae igiennem, snarere blive udsat til næste Rigsdag, da der nu i næste Aar skal foregaae nye Valg; Partiet kan da benytte dette ligesom Fæstesagen og Næringsfriheden til en Prøvesteen for de Candidater, der

stille sig; og hvilken Repræsentation kan man da vel vente sig? Imidlertid *darbe*¹⁾ de stakkels Embedsmænd. Huusleien stiger til det Enorme, selv uden for Byen, hvor bl. a. 5 å 6 Professorer have maattet flytte ud. Skatterne stige Aar for Aar; Alt bliver dyrere, især i Aar; men i Rigsdagen nærer det herskende Partie (Tscherning, G. Winther, I. A. Hansen (din Landsmand, cidevant Skomagermester), Balth. Christensen, Alberti m. Fl.) et fanatisk Had til Embedsstanden eller »Byrokratiet«. Harmeligst er det, at der for Universitetets og Sorøe-Academies Personale heller intet kan opnaaes, uagtet disse Stiftelser have deres egne Fonds og intet oppebære af Staten.

At Kongen maa være tilfreds med sin Reise, maa sluttes af, at han forlænger den saa meget²⁾; ogsaa Gemalinden synes at vinde en vis Popularitet; men Hertuginde er hun endnu ikke blevet, som Mange her troede; heller ikke har Reisen hidtil foranlediget noget Minister-skifte. Her følger man med spændt Forventning K. Oskars Sygdom. Han antages ikke at kunne leve længe³⁾; Kronprindsen har, hidtil i det mindste, været meget populær i Norge, men mindre i Sverrig. — — —

Hvorledes har Du siden befundet Dig i denne Sommer? Vi have neppe havt en saa vedholdende Tørke siden 1826. Ogsaa dengang medførte den Fodertrang og Dyrtid. Høsten var dog nok slettere end i Aar. Af Træfrugt skal her i Sieland være kommet meget; formodentlig ogsaa i Fyen. Dette i Forening med Heden har uden Tvivl skaffet Os Cholera igien, skiøndt denne, med Undtagelse af det stakkels Corsør⁴⁾, dog paa intet Sted synes

¹⁾ Det er ikke klart, hvorfor W. her bruger dette fremmede Ord for at lide Nød, oven i Kjøbet understreget. ²⁾ Kongen foretog, ledsaget af Grevinde Danner, en Rejse i Nørre og Sønder Jylland fra 20. Sept. til 28. Oct. ³⁾ Kong Oscar døde først 8. Juli 1859. ⁴⁾ Af Korsørs hele Befolkning døde ni pCt. (Holst, Medd. om Koleræpidemien i K. i 1857 S. 49).

at have faaet Overhaand. Fyen synes paa Svendborg og Nyborg nær at være ganske forskaanet. Hvilke tildels voldsomme Foranstaltninger den her har foranlediget, vil Du vel have set af Aviserne. Overhoved vilde Du nu ikke kiende Kbhvn igien; Nørre- og Vesterport ere nedrevne; uden for Byen ere nye Gader opstaaede og Bygninger i romersk, gothisk, byzantinsk og chinesisk Stiiil. Da alle disse Omkalfatringer ere mig en Vederstyggelighed, kommer jeg fast aldrig uden for Byen. — — —

Lad mig nu ved Tid og Leilighed høre noget fra Dig, baade domestica og extera; begge Dele ere mig lige interessante. Lev vel! og tænk stundom paa din fraværende, altid hengivne og forbundne Ven

Werlauff.

277.

Elvedgaard d. 12 sqv. Nov. 1857.

Høistærede Ven! For dog at lade Dig vide, at jeg lever, skjønt jeg egentlig kun vegeterer, takker jeg Dig herved for Dit Brev af 20 Oct. Nærværende Aar 1857 har forresten været mig et saare sørgeligt Aar; saavel min Jomfru har heele Tiden igiennem været syg og fast uomgængelig og jeg selv har foruden Hovedpine, Svinde, Rygpine og Colik især lidt af en utaalelig Asthma, der gjør mig Aandedrættet besværligt og mit Sind i høieste Grad ængstligt og melankolsk, saa jeg knap veed, hvor jeg tør være. Dernæst min syge Jomfrues Nodelighed, Forpagterens eller egentlig hans Kones ublue Nærighed, idelige Bryderier med vore balstyrige Folk, som nu endelig begge have sagt op og udsatt os for Vanskeligheden og næsten Umueligheden i at faae nogen, der duer. — — — Du kan vide, hvor keed jeg er af det Heele, at jeg har anvendt fleere Uger paa (til Skoleungdommens Opbyggelse) at sætte Christi Lidelses Historie og alle Søndags-Evangelier paa Riim. Du seer altsaa, at

jeg i enhver Henseende kryber til Korset og kan altsaa af det foregaaende vide, at der for denne Periode er intet glædeligt af min Dagbog at anføre; men for at Du dog ikke skal troe, at jeg hver Dag hænger med Næbbet, vil jeg slutte med en Vise, som jeg d. 24 Octob., da de gamle Studenter-nøgler engang igien stak op i mig, digtede og nedskrev i bemældte min Dagbog:

Tres Studentes
valde sitientes
mox, abjecto libro,
scyphos prehendentēs
fortiter bibentes
diu absqve fructu qvasi haurientes
aqvam in aperto cribro
tandem fatigati
qvamvis nondum satiati¹⁾ — — —

Og nu lev vel! til Du engang igjen glæder med et Brev Din opr. heng.

V. Simonsen.

278.

[16? Dec. 1857].

Høistærede, kiære Ven! Dit seeneste Brev af 12te f. M. begyndte meget sørgeligt med Klager over dine legemlige og huuslige Lidelser, hvori jeg ikke troer, at der var noget overdrevent; men det endte dog noget glædeligere med et Ridt paa din latinske Pegasus. Maatte dette Brev træffe Dig i en ikke alt for ulig Stemning! Jeg kan ikke vide, om den i Hovedstaden og i hele Sielland herskende Pengecrise har naaet til Fyen og til Dig; men har den det ikke endnu, kommer den vist. Her er Tilstanden meget sørgelig. Mange Handlende have suspenderet deres Betalinger — det kaldes ikke længere falleret — flere

¹⁾ Saaledes fortsætter han endnu en Snes Linier.

staae for Fald. Af gamle, bekiendte Huse kan vel endnu kun nævnes eet, Pretorius paa Xshavn¹⁾); men der frygtes i denne Uge for Flere. Du kan selv indsee, hvilke Rystelser en saadan Krise maa frembringe, netop i denne Maaned. Al Handel ligger næsten stille; i Kiøbstæderne bydes der knap 4 Rdl. for en Td. Rug og Kiøbmændene ville intet kiøbe, da de ingen Penge have. En bekiendt Grosserer her i Kbhvn vilde sælge en god Panteobligation paa 10,000 Rdl. for 1,000 Rd., men kunde ei erholde det. Regieringen, Rigsdagen, Nationalbanken, Bladene kappes med hinanden i at giøre Løfter, Tilbud, Projecter — men noget Reelt har man endnu ikke mærket, uden det Pontoppidan i Hamborg bevilgede Laan af 1 Million eller mere, om det ellers kan hielpe²⁾. Han er Gr. D. Banquier og støttes vel tildeels derfor; men skulde han falde, frygtes ogsaa for den hele jydsk Handelsstand og for mange her. I Gaar skal den største Kornhandler her, Halberstadt, være gaaet³⁾); hans Telegraphdepecher fra Hamborg kostede ham aarlig henved 6000 Rdl. Ligesom Cholera 1853 havde en afgjørende Indflydelse paa Kbhvn ved en nye Hielpeskate, Byggelov, besværligt Sundhedspolitie m. m., saaledes vil denne Pengecrise virke endnu mere indgribende paa Eiendomsforholdene her i Landet. Det lader sig ikke omtvile, at Landeiendommene, som nu vare stegne til en unaturlig Priis, ville falde ligesom Kornpriserne; dette vil igien indvirke paa mange Privatforhold; kort Tilstanden efter 1814, som Du Selv vil kunne mindes, vil uden Tvivl gientage sig. —

Cholera har da i Aar kun viist sig i en lempelig Grad; mere har Typhus grasseret, men er nu temmelig ophørt.

¹⁾ Det af Etatsraad Jeppe Prætorius stiftede Handelshus, der efter hans Død 1823 lededes af hans Sønner. ²⁾ Det Generalconsul Henrik Pontoppidan ydede Laan af 1 Million Rd. var som bekjendt en meget væsentlig Hjælp for en Mængde danske Kjøbmænd. ³⁾ Dette var dog kun et Rygte.

Som Følge af den enorme Huusleie ligge endnu c. 70 Familier i Telte i Exercerhuset i Gottersgade; Gud veed, hvorledes disse ville udholde det, naar Vinteren ret indfinder sig. Gasbelysning have vi da nu faaet¹⁾; jeg havde i det Hele ventet mig mere af den; jeg troer, at et dobbelt Antal af Tranlygter vilde have udrettet det Samme og med ringere Besvær og Bekostning. — — —

Molbechs Bogauktion udbragtes meget høit, omtrent 2600 Rdl. Jeg har i lang Tid ikke seet Bøger saa uforholdsmæssig betalte som der. Udgaven af Christian IV. Breve vil nu blive fortsat af Stipendiat Secher ved Geheimearchivet²⁾.

En Nyhed, som i denne sørgelige Tid har biedraget til Morskab, er — Grundtvigs tredie Giftermaal med Geh. Conf. Reetz f. Friis til Palsgaard, hvis Ægtefælle døde i Februar. Han fyldte 74 Aar d. 8de Sept., hun er noget over 30, har 4 Børn, af hvilke det yngste fødtes kort efter Faderens Død. Bryllupet skulde have været i Onsdags, men maa udsættes, da Skiftet med Børnene paa Grund af Pengecrisen ei kan finde Sted i denne Tid³⁾. — — — Hans Venner og Tilhængere, af hvilke han endnu haver mange, ærgre sig i Stilhed over denne forargelige Scandal. Mig var han altid en høist ufordragelig Person, der med stort Talent forbandt megen Egoisme og skiult Hovmod. Gud veed, hvad hans høie Velynderinde Enkedronningen vil sige dertil.

Øg hermed Gud befalet! Jeg haaber, at Du vil faae dette Brev inden Søndagen d. 20de 4) og jeg ønsker af Hiertet, at det maa finde Dig ved nogenlunde god Helbred og i et ikke alt for slet Humeur; det bedste tør

¹⁾ Gassen tændtes i Kjøbenhavn første Gang 4. Dec. ²⁾ Dette skete dog ikke — heldigvis. ³⁾ Grundtvig ægtede 14. April 1858 Geheime raad H. C. Reedtz's Enke Asta Tugendreich Adelheid f. Comtesse Frijs (1826—1900). ⁴⁾ Brevet har Paategning af V. S. om at være modtaget 18. Dec. 1857.

Ingen af Os meer vente. — — — Glem nu ikke din altid hengivne Ven

Werlauff.

Hils din Jomfrue og Wamberg, dersom de endnu mindes mig; jeg kiender nu ingen Andre paa Egnen, som Du kan hilse fra mig.

279.

Elvedgaard d. 13 Febr. 1858.

Høistærede Ven! Jeg takker Dig for Din Opmærksomhed med at forespørge hos Wamberg om mit Befindende¹⁾, men jeg har virkelig været undskyldt i at besvare Dit seeneste Brev af 16. Dec.; thi heele Juul, Nytaar og langt hen i Januar var jeg saa syg af Asthma — — — saa jeg hver Uge ventede at døe; og selv nu, hvor det er blevet en Smule bedre med Nattehosten, fordie det formodentlig har sat sig til en almindelig Tæring, har jeg hverken Kraft eller Lyst til at correspondere og vil derfor blot sige Dig, at d. 17 Nov. besluttede vore gamle Folk sig til at blive hos os paa nye; d. 26 Nov. døde

¹⁾ W.s Brev til Wamberg er saalydende:

Høistærede! I Midten af December f. A. tilskrev jeg Conferentsraad Simonsen med min sædvanlige Lykønskning til hans Fødselsdag d. 20de. Siden har jeg intet hørt fra ham, uagtet han altid pleiede at svare mig strax efter Nytaar; heller ikke har Conferentsraad Thomsen faaet noget Svar fra ham paa sit Brev i November. Jeg maa altsaa befrygte, at han er syg [og] ikke i Stand til at skrive. De vilde derfor meget forbinde mig ved snarest muligt at underrette mig om min kiære og ældste Vens Befindende og Tilstand. Da jeg ikke kiender denne, vil jeg ikke skrive ham selv til og har ladet en Anden skrive uden paa dette Brev; men jeg henstiller til Dem selv, om De vil underrette ham om min Bekymring og Længsel efter at erfare noget fra Elvedgaard.

Med Agtelse Deres

Kbhvn d. 8de Febr. 1858.

Werlauff

Store Kannikestræde N° 33.

Hr. Forpagter Wamberg!

den gamle Degnekone Lund i Veflinge og d. 29 Dec. hendes Mand¹⁾ og da nu i denne korte Mellemtid ogsaa vor gl. Lærer Stelloff²⁾ og Maler Boesen³⁾ vare døde, forfattede jeg mig en Liste over de af mine nærmere Bekiendte, der vare døde siden 1824, nemlig ikke mindre end 500 Stk. 1858 d. 1 Jan. blev Forlovelsen hævet mellem min Jomfrue og Ludvig Boesen, som nu er 69 Aar uden Udsigt til Levebrød og hvis Character desuden, hvad de seenere Aars Erfaringer have lært, ikke stemmer med Jomfruens. — — — Dette er saa omtrent det vigtigste af Egnens Nyheder og Du maae dermed tillade mig at afbryde, da jeg som sædvanlig er »saa trætt og matt og længes efter Hvile.«

Din opr. heng.

V. Simonsen.

280.

Elvedgaard d. 15 Martz 1858.

Høistærede Ven! Det hører til Landlivets mangehaande Ubehageligheder, at man ingen har at deele sine Glæder med eller klage sine Sorger for paa den Tid, hvor man meest føler Trang dertil. Vel sandt, der besøger os vel iblandt en og anden, men det er ikke sagt, at det er en man ønsker at meddeele sig [til] eller at Tiden er os til Pass. I Hovedstaden kan man derimod hvad Tid man vil løbe hen til hvem man vil, forkorte eller forlænge sit Besøg, alt efter Behag. Vel sændt, Du kan maaskee meene, at Correspondance kunde erstatte Landboen dette nødvendige Savn; men det er et usselt Surrogat i det mindste for mig, som altid har været en døven Correspondent og nu er det tifold meere; jeg kan sielden eller aldrig beslutte mig dertil; det forekommer mig at være et herkulisk Arbeide; Aanden er dorsk,

¹⁾ Se Nr. 66. ²⁾ Vistnok tidligere Huslærer hos Forpagter Wamberg.
³⁾ Se Nr. 61.

Fingrene matte, Hænderne ryste, Blækket er tykt, Pen-
 nen er fordærvet, Papiret er ikke til Pass &c. &c., jeg
 gider knap tænke paa Begyndelsen, langt mindre seer jeg
 Udvei til Enden; men skjønt jeg kun dertil er lidet dyg-
 tig, saa er jeg dog i denne Tid langt mindre dygtig til
 andre Ting og maae vel altsaa bide i det sure Æble for
 at slaae et Par Timer ihjel af »den uendelig lange Tid«,
 hvor den gamle Bogorm ikke har andet at sysselsætte sig
 med end at tænke, læse og skrive; det første gjør ham
 melankolsk, det andet kieder og det tredie trætter ham.
 Imidlertid vil jeg dog i Dag gjøre et Forsøg paa det
 sidste, og altsaa først og frem for alt sige Dig, at mit
 Helbred er endnu som sidst. En bestandig *tør* Hoste om
 Natten — — —. Den heele Dag plages jeg derimod af
flydende Hoste. — — — Derhos er jeg uendelig trætt og
 matt, doven og sløv og har intet Menneske til at op-
 muntre mig, da min Jomfrue stedse er syg og gnaven
 eller ogsaa beskæftiget i Kiøkkenet; hendes forrige Kiæ-
 reste kommer, siden Forlovelsens Ophævelse, her ikke
 meere; som overhovedet næsten ingen kommer her, da
 de vide, at jeg er syg; og min Forpagter seer jeg nu
 yderst sielden, da han har forpagtet sig en nye Gaard
 3 Mile herfra paa 100 Td. Land, som hans ene Søn¹⁾ be-
 styrrer, men hvor han selv for det meeste opholder sig;
 og selv kan jeg desværre nu ikke meere taale at gaae
 ud, da min Hoste derved forværrer sig. Og dermed vil
 jeg slutte min Jeremiade, da jeg er trætt af at skrive og
 Du formodentlig af at læse meere. Din oprig. heng.

V. Simonsen.

¹⁾ Forpagter Wamberg's ældste Søn Frederik Christian W. (1828—
 89). Efter Vedel Simonsens Død, hvorved Wamberg fik en efter For-
 holdene rundelig Arv, 10,000 Rd., købte han en Gaard med Bageri i
 Grimmelykke, Indslev Sogn, hvorhen han flyttede; Madam Wamberg
 døde her 1863, 70 Aar gl., Wamberg selv 1872, 70 Aar gl.

D. 19de Marts 1858.

Høistærede, kiære Ven! Jeg agtede engang i disse Dage at takke Dig for dit forrige Brev af 13de Februar, da jeg i dette Øieblik modtog dit sidste af 15de d. M. Jeg griber altsaa flux Pennen for at besvare det. Jeg behøver neppe at skildre de Følelser, det — som flere Foregaaende af dine Breve — vækker hos mig. Hvor ofte har jeg ikke i tidligere Dage i mit stille Sind lykønsket Dig, som kunde tilbringe Livet paa din Fædrengaard, hvor Du er født og efter al menneskelig Udsigt engang vil lukke dine Øine; med gamle Omgivelser, uden Familiebekymringer, uden Embedsbyrder, uberørt eller i det mindste kun lidet berørt af de Omveltninger, vi her nu i 10 Aar have gennemgaaet og hvis Ende vi ei kunne øine. Men, desværre! ublandet Lykke faldt ikke i de Dødeliges Lod. Med saa mange andre Livets Goder og Velsignelser savner Du i Livets Aften det Gode, som vel kan erstatte mange andre Savn. Hvor meget Nattehoste kan svække og nedslaae Sindet, har jeg selv i min tidlige Ungdom, før vi kiendte hinanden, erfaret; men naar den gamle Callisens¹⁾ Venner i sin Tid beklagede ham for hans stærke Hoste, svarede han: Saalænge Hosten er der, er jeg der ogsaa. At Du efter søvnløse Nætter finder Dig lidet oplagt til at skrive Breve, kan jeg godt begribe; des mere skønner jeg paa, at jeg nu vel kun er En af de Faae, der faae Breve fra Dig. Det forbausede mig i dit forrige Brev at læse, at Du siden 1824, altsaa i 33 Aar, har ved Døden tabt 500 »nærmere Bekiendte«; vel har jeg i det Tidsrum ogsaa seet mange Venner og Bekiendte gaae bort, men dog knap $\frac{1}{3}$ af det Antal. Jeg haaber, at Sommeren vil kunne frembringe en gunstig Forandring i dit Befindende, og saalænge Du kan

¹⁾ Den berømte Chirurg, Conferentsraad Henrich Callisen (1740—1824).

giøre Excursioner og ikke taber Lysten til at samle Oldsager, troer jeg ikke, at Du bør tabe Modet.

Gierne vilde jeg meddele Dig noget Nyt, som kunde interessere Dig, men der er for Øieblikket ikke meget, som Du ei selv kan læse i Aviserne. Man er her nu spændt paa de Meddelelser, Ministeriet vil giøre angaaende dets Svar til Forbundet¹⁾. Dettes Optagelse og Resultatet af Befæstningssagen i Rigsraadet²⁾ vil vel bestemme, om Min. kan blive staaende eller ikke; i sidste Tilfælde kan ingen forudsee, hvem der kommer i Stedet. Neppe tør man haabe at vinde derved. — — —

Grundtvig, om hvis tredie Ægteskab man har talt frem og tilbage, har da nu besluttet at *forandre* sig til Foraaet; han har leiet en Bolig i Classens Hauge, hvor de ville tilbringe de første Hvedebrødsdage. Han har fyldt de 74 Aar, Bruden er c. 34 Aar; havde hun forblevet ugift, vilde hun efter sin afdøde Ægtefælle havt 6000 Rd. aarlig, nu faaer hun kun 1000 Rd. Jeg har mødt dem flere Gange sammen paa Gaden; han har et langt graat Skieg. Der gives Mennesker, der kunne sige og giøre hvilket som helst, uden at tabe synderligt i Publicums Gunst. Hvo har mere harcelleret paa Rigsdagen end han? og nu disse scandaleuse Ægteskaber, som ikke omtales efter Fortieneste uden i de saakaldte Smudsblade: »Folkets Nisse« og »Corsaren«. Gud trøste ham, naar han engang skal giøre Regnskab for hvert unyttigt Ord, han har talet og skrevet.

Hvorledes gaar det i Fyen med Hensyn til Veirliget? I Sieland har man fast ikke havt egentlig Regn i 11 Maaneder og i den heele Vinter næsten ingen Snee. Tørken har formeret Insecternes Antal; forrige Aars Høst gav kun et maadeligt Udbytte; nu frygtes for Vintersæden.

¹⁾ Forbundsforsamlingen i Frankfurt havde 11. Febr. erklæret ikke at kunne anerkjende Fællesforfatningen af 2. Oct. 1855 som bestaaende for Holsten og Lauenborg. ²⁾ Kjøbenhavns Søbefæstning.

Med alt det falde Kornpriserne, og som Følge deraf og de stigende Skatter og Folkeløn falde Landeiendommene stærkt. Man gruer for den næste Termin; i December gik det ud over Handelsstanden, næste Juni maaskee over Landmanden. Man kan befrygte en Gientagelse af Forholdene efter Kielerfreden 1814. I en foruroligende Grad tiltage ogsaa Ildsvaader; neppe en Uge gaaer forbi, uden en eller flere Ildebrande her i Byen, og saaledes er det jo ogsaa i alle Provindser paa Landet; hvor meget materielt Tab opstaaer ikke derved. Jeg selv kan desværre ikke undgaae at berøres af disse ulykkelige Landboforhold. For faa Aar siden har jeg, som Du maaskee erindrer, kjøbt en Gaard paa c. 110 Td. Land i Nærheden af Ringsted. Som Enkemand i et Aarstid med en lille Dreng ønsker han¹⁾ at sælge Eiendommen, men paa denne Tid vil fast Ingen købe; ved at beholde den sætter man til, og naar den engang bliver solgt, kan dette dog ikke skee uden betydeligt Tab. Føier jeg nu hertil, at Molbechs Død (der efterlod sine Forretninger i en Uorden, som vi endnu ikke har faaet afhiulpen) har voldet mig og volder mig endnu saa mange Vanskeligheder med Hensyn til hans Gages Fordeling og den eventuelle Oprykning i Personalet, da Cultusministeriet, som for øvrigt er meget velsindet mod mig, er tildels afhængigt af Indenrigsministeriet og begge igien af Rigsdagen, at jeg ei vilde ansee det for usandsynligt, at jeg inden Aarets Udgang tog min Afsked fra det Institut, jeg har tient i nogle og 50 Aar, om jeg end ved Pensionen taber $\frac{1}{3}$ af min Gage. Saaledes kan Du indsee, at Din gamle Ven heller ikke vandrer paa Roser. For Helbred kan jeg ikke noksom takke Forsynet; min Søvn er i det Hele god, naar ikke allehaande sørgelige Tanker holde mig vaagen. Dog — det være Os begge en Trøst, at vi

¹⁾ Næmlig W.s Søn Børge; jfr. Erindr. S. 186 f.

ei kunne have lang Tid tilbage; maatte vor sidste Stund komme let og smærtefrie. Tilgiv, om disse Jeremiader træffe Dig paa en Tid, da Du har nok i dine egne Lidelser; men Du er nu den Eeneste, for hvem jeg kan aabne mit Hierte med Haab om at blive forstaaet.

Kongen befinder sig da nu fuldkommen vel¹⁾, Gud være lovet! thi hans Død vilde vel have fremkaldt en Revolution igien. I det Hele er vor som hele Europas Stilling høist betænkelig; overalt gaaer man paa en Vulcan. I dette Øieblik læste jeg i Bladene, at Odense Børgerkab vil raadslaae om en Adresse til Kongen i Anledning af Landets faretruede Stilling; hvad er egentlig Hensigten deraf.

Hermed Gud befalet! Saa kiærkomne dine Breve end ere mig, ønsker jeg dog ingen, naar det trætter Dig at skrive. Skulde der indtræffe noget mærkeligt, som ei kommer for i Aviserne, skal jeg ikke forsømme at meddele Dig det. Lev saa vel, som det ønskes Dig af din gamle, hengivne Ven

Werlauff.

282.

Elvedgd d. 29 Juni 1858.

Gode, gamle Ven! Blot for med et Par Ord (thi meere formaaer jeg ikke) af et oprigtigt Hierte at lykønske Dig til Din forestaaende Fødselsdag og især at ønske Dig Alderdommens høieste Gode (et nogenlunde taaleligt Helbred) griber jeg i Dag den centnersvære Pen.

Selv har jeg været saa uheldig at min evige Nattehoste — — — for en Deel Uger siden tiltrak mig hovne Been og en slig Svækkelse i Knæene, at jeg en Dag faldt ovenpaa en jevn Gang i min Hauge og uagtet de

¹⁾ Kongen blev i Begyndelsen af Febr. angreben af en catarrhalsk Feber der snart antog en livsfarlig Charakter; i Beg. af Marts gjenvandt han sit Helbred.

frygteligste Anstrængelser ikke kunde reise mig selv, men maatte kalde Folk til Hielp for at reise og lede mig; og siden den Dag svulmede mine Been saaledes op, at jeg ikke meere kunde faae Støvler paa, men maae fra den Dag sidde paa Stuen i Tøfler med et Par Been saa tykke som Halv-Ottinger, uden at derfor mine øvrige Tilfælde i mindste Maade ere aftagne. Beklag Din gamle Ven! og tak for Din Bog!¹⁾ Din oprigtigst hengivne

V. Simonsen.

Som Afslutning tilføjes Forpagter Wamberg's Brev om Vedel Simonsens sidste Dage:

Høivelbaarne Hr. Conferentsraad Verlauff Commandeur af Danebroge og Dbm pp.

Det Brev Deres Høivelbaarenhed har skrevet til sl. Conferentsraad Vedel Simonsen saa at sige i hans Dødstime har jeg herved den Ære at remittere. Sl. Conferentsraaden kunne i de sidste tre Uger han levede ikke gaae ud, men dog til de sidste Dage gaae rundt om i Huuset, ja endog op ad Trappen til sit eget Værelse, dog opholdt han sig meest i Dagligstuen, hvor han ogsaa laae om Natten, eller rettere sad i en Sovestoel med Sængeklæder, han kunne nemlig ikke ligge udstrakt med Hoved og Bryst for den voldsomme Hoste og Slim, som bestandig plagede ham og tilsidst endte hans jordiske Liv da den ophørte at flyde, der indfandt sig ogsaa paa den sidste Tid en Deel vattersotig Hævelse i Underkroppen, som da den trak op i Forening med Slimens Standsning forarsagede Døden, hvilken han Gud være lovet for vore Øine at see slap temmelig let over. Han havde Sjælskræfter til det sidste og forlangte at

¹⁾ Formentlig Werlauffs som Manuscript trykte Erindringer om Guldhornstvyeriet, hvis Fortale er dateret Maj 1858.

hjelpes ud i Haven, for at lette det besværlige Aandedrag; men da han kom op segnede han strax hen, og udgav det sidste Suk. Dog troer jeg at turde glæde hans efterladte Venner med den Trøst, at hans legemlige Lidelser i den sidste Tid ikke vare de haardeste mod mangan en anden Døendes. Han døde den 12de Juli Kl. 4 morgen, og skal begravnes den 19de Kl. 12 middag.

Allerærbødigst

Elvedgaard den 16de Juli 1858.

Wamberg.

PASQUILLER.

I gamle Dage, da man ikke havde Aviser, hvori de, der med eller uden Grund bleve fornærmede paa deres Medborgere, kunde faa Afløb for deres Fornærmelse, greb man i lignende Tilfælde jevnlige til det Middel at lave Skandskrifter eller Pasquiller, hvori man, naturligvis uden at røbe sit Navn, af Hjertens Lyst kunde hudflette dem, man vilde til Livs, og søge at gjøre dem den mest mulige Fortræd. Det kunde være Digte eller i alt Fald rimede Skandskrifter, som trykte eller skrevne opsløges paa Gaden eller paa anden Maade sattes i Omløb; det kunde være Angivelser paa mere eller mindre god Prosa for Øvrigheden, ja endog for Kongen; eet var fælles for dem alle: Anonymiteten og den større eller ringere Grad af Ondskab.

Det er om Forfatterne til saadanne Skrifter Peder Jensen Hegelund i sin *Calvnia sev Diabola personata* (Kbhvn. 1579 Fol. 31 f.) lader Bagtalelsen sige, at hun er glad ved,

At mange endnu paa denne Stund
Efter mit Hoved baade kunne og ville
Artlig digte de smaa Pasquille,
Skændskrift, Spotvers og Smæbreve:
Slige er mine Disciple gjæve
Jeg holder dem for mine Mestersvende,
De, som i Lucifers Skrivestue tjene.

Allerede Universitetsfundatsen af 1539 advarer Studenterne mod at gjøre Skandskrifter, en Advarsel, der en Snes Aar senere gjentoges i de akademiske Statuter¹). I Tidens Løb fremkom saadanne alligevel, hvad enten det var Studenter eller Andre, der skrev dem; bekjendt er Historien om den skaanske Præst Mester Jacob Nielsen, der 1586 mistede sin Hals for en Nidvise om Bispen²); selv en Mand som Niels Hemmingsen, *divinus Academiae Hafniensis parens*, blev sigtet for at have gjort et i Afskrifter udbredt overmaaade skarpt *Scomma* eller Smædevers mod Landets Bispe³). I aabent Brev af 19. Dec. 1564 truer Kongen med højeste Straf og Unaade saa og Livs og Gods's Fortabelse dem, der utilbørlige Digt og Skjældskrifter imod hverandre digter og udskriver, hvoraf de tidt og ofte ere blevne upstudsige⁴). Og Danske Lovs 6—21—8 lægger ikke Fingrene imellem: Overbevises Nogen at have skrevet eller opslaget Skandskrifter eller Pasquiller paa ærlige Folk og haver ikke været sit Navn bekjendt, da bør han at miste sin Ære og gaa i Jern sin Livs Tid paa Holmen eller andensteds; er det paa Øvrigheden, miste sin Hals. Efterat Danmark havde faaet sin første Politimester i Claus Rasch, blev det ham ved Rescript 1688 paalagt at opslaa Placater for at advare Folk mod at forfatte og udbrede Skandskrifter⁵), og Aaret efter udkom 8. Juni 1689 en Forordning om, at Pasquiller og Skandskrifter skulde brændes af Bøddelen. I Aaret 1716 var selve Politimesteren i Kjøbenhavn, Borgmester Johan Bartram Ernst Gjenstand for grove Skandskrifter, som efter en særlig kongelig Ordre blev brændte⁶).

¹) Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. I, 98, 368. ²) Danske Mag. 3. R. III, 140 ff. ³) Rørdam, anf. Skr. II, 442. ⁴) Secher, Corpus Constitutionum Daniæ I, 276 f. Jfr. Kolderup-Rosenvinges Bemærkninger om Straffen for Æreskjændere i Danske Mag. 3. R. III, 169 ff. ⁵) Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium VII, 232, jfr. Politimesterens Instrux 1691, smst. S. 358. ⁶) Anf. Skr. VIII, 402.

I Odense træffe vi et Tilfælde af Skandskriveri allerede i Kong Frederik III.s Tid. Under 5. Febr. 1651 er i Raadstuebogen indført følgende¹⁾: Eftersom Palle Rasmussen er anholden formedelst han skulde være mistænkt for tvende Pasquiller skulde være gjort, saa bekendte bemeldte Palle Rasmussen her for Retten, at han haver gjort den første Digt, som er gjort om Byens Vagt, som her for Retten i hans egen Paahør blev læst og paaskrevet. — For Retten fremkom Steffen Jacobsen, en Skoles Person, og bekendte, at han haver digtet en Pasquil om Hans Kraft i Klosteret, som her for Retten til Stede var, og var skrevet med hans egen Haand, undtagen nogle Vers derudi siden er indført. Palle Rasmussen bekendte, at han i samme Digt haver gjort de tvende Vers anlangendes en Mortens Gaas, hvilket han ogsaa med hans egen Haand haver skrevet, som blev læst og paaskrevet. Efterdi M. Henning Christensen [Achthon], Rector Scholæ, den Sag til verdslig Ret haver henvist, da blev den til Bytinget efter lovlig Medfart at ordeles indfunden, eftersom Hans Kraft begjærede, at han maatte borge for sig selv, med mindre han kan stille hannem Love og Visse.

Da Byens Tingbog for 1651 mangler, kan Intet oplyses angaaende det videre Forløb af denne Sag, hvis Hovedpersoner er ganske ubekjendte.

Det var især i det 18. Aarhundrede Skandskriveriet grasserede i Odense, hvilket hang sammen med den til Tider meget paafaldende Uforligelighed mellem Byens Borgerskab; dog er det ikke saaledes at forstaa, at de andre fyenske Kjøbstæder vare fredeligere. Ogsaa i disse smaa Samfund kunde Usamdrægtighedens Bølger gaa højt — end ikke i en saa lille bitte Kjøbstad som Kjerteminde kunde de fredelige Borgere have Ro for Byens »mange onde og ørkesløse Mennesker«. Men der gik ikke den

¹⁾ Raadstuebog 1649—54 Fol. 35.

Blæst af Ufreden i Smaabyerne som af Stridighederne i Fyens Hovedstad med dens forholdsvis rige Handelsstand og dens mange Embedsmænd. Magistraten i Odense bestod den Gang af to Borgmestere og tre Raadmænd, sædvanligen Mænd, der ved Dygtighed i Handelsforretninger havde erhvervet sig Position mellem Borgerne eller som ved tilfredsstillende Bestridelse af offentlige eller halv-offentlige Hverv og Bestillinger havde vundet Autoriteternes Tillid; som Magistratspersoner havde de ikke store Indtægter, saa det blev ganske naturligt kun velhavende Folk, der vilde paatage sig Embederne med deres Arbejde og Ansvar; paa den anden Side var Ambitionen her en meget stærk Spore. For nogenlunde fredelige og veltænkende Mænd maa den evindelige Kivagtighed mellem Magistratspersonerne indbyrdes have været meget afskrækkende, og mærkeligt er det unægtelig, at Regeringen ofte besatte de ledige Pladser med Mænd, om hvilke man maatte vide, at de ikke kunde holde Fred indbyrdes.

Af de Mænd, der i det 18. Aarhundredes Begyndelse spillede en Rolle i Magistraten, var *Jacob Christensen Møller*¹⁾ ikke født i Odense; han tjente i sin Ungdom i nogle Aar ved Landmaalingen og som Skriver paa Bremerholm, indtil han med Bestalling af 30. Aug. 1687 blev Tolder i Odense, hvor han tillige paa Stiftamtmand Win-

¹⁾ Han ejede og beboede den store 2 Etagers Gaard ligeoverfor St. Hans Kirke (Nr. 45) og tilkøbte sig efter Haanden mange større og mindre Ejendomme i Byen, deriblandt Oberstinde Dewitz's Gaard paa Overgade Nr. 50, Møntgaarden med Urette kaldet (Odense Skjøde- og Pantebøger). Han døde 25. Febr. 1717, 61 Aar gammel, efter 30 Aars Ægteskab med Consumptionsforvalter Ove Rasmussen Juels Enke Else Lauritsdatter Grøn, der 5. Dec. 1717 fulgte ham i Døden. Deres Børn vare tidligere døde (St. Hans Kirkebog). Et Epitaphium i St. Hans Kirke minder endnu om Borgmester Jac. Møller. Blandt de senere Ejere af Gaarden paa Nørregade nævnes Borgmester Andreas v. Bergen, Gehejmeraadinde Sehestedt, Gehejmeraad Carl Juel.

terfelds anbefaling for hans gode Forhold i Kongens Tjenester og ellers af alle Mennesker bekendte Capacitet og Skikkelighed 30. Juni 1691 beskikkedes til Raadmand¹⁾. Han havde Tolden i Forpagtning lige til Aar

¹⁾ En snurrig Proces kom han snart efter til at føre med Byfogden Laurits Rasmussen Høy, som ved Juletid 1689 var bleven udnævnt til Byfoged i Odense. Da han som fremmed paa Stedet vel ikke havde noget Hus at bo i og Stadens Værtshuse næppe fristede til længere Ophold, tog han med Tak imod daværende Tolder Jacob Møllers Tilbud om foreløbig at huse ham og forsyne ham med Kost, Seng, Kammer, Ild og Lys for en Godtgjørelse af 2 Sldr. om Ugen. Fra 20. Jan. til 4. Maj 1690 logerede han da hos Møller i dennes Gaard overfor St. Hans Kirke, i de sidste Uger tilligemed sin Kone og to Piger, alt for 25 Rd. 4 $\frac{1}{2}$ 8 β , af hvilke Møller fik de 10 Rd. i December s. A.; men trods gjentagne Paamindelser kunde han ikke faa Høy til at rykke ud med Resten; sidste Gang havde Høy ladet Møller svare, at, om han vilde have mere, end han havde faaet, da skulde han have Umage derfor. Møller maatte da, hvad man skulde tro maatte være Byfogden som Retsbetjent meget generende, søge sin Ret ved Bytinget, og ved Sættedommerens Dom 24. April 1693 kjendtes Høy skyldig at betale Møllers Fordring. Som sædvanligt i slige Tilfælde sagde Parterne under Proceduren hinanden mange Ubehageligheder; Møller anførte saaledes som Bevis paa Byfogdens Nærighed, at der »var ikke den Discrethed i hannem eller hans Hustru, da de tog af mit Hus, at de gav en Skilling i Drikkepenge til mit Tjenestetyende, som dog er sædvanligt hos honnette Folk«, hvortil Høy bemærkede, at han og hans Hustru havde været lige saa discrete med Drikkepenge, som Møller vel ej nogensteds har været, og han vilde gjerne forære Møller de Maaltider Mad, Øl og Brændevin, han havde nydt i hans Hus (Bytings Domprot. 1691—95 Fol. 218—25). — At ogsaa fornemme Rejsende kunde finde *un logis fort commode* hos Jac. Møller i hans Gaard paa Nørregade, ses af Vrigny, Relation d'un voyage (Rotterdam 1706) S. 351.

Høy kjøbte 1697 af Apotheker Jacob Gottfr. Becker den store 2 Etagers Gaard paa Flakhaven, Vestergade Nr. 11 (Bryggergaarden), som tidligere havde tilhørt Prof. Jørgen Bertelsen Taulov og var prægtigt udstyret; en stor Stue til Gaden var prydet med Malerier og et Gemak til Gaarden var tapetseret med rødt Klæde; paa Væggene hængte 13 kongelige Skilderier. Trods al denne Herlighed viste det sig ved hans Død 16. Maj 1705, at han i Virkeligheden ejede grumme lidt, og hans Enke Sophie Amalie Nielsdatter Svane sad meget smaat i det, saa smaat,

1706, da han imod Forventning og meget mod sit Ønske blev overbudt af en Mand, som han hidtil havde holdt for sin oprigtig gode Ven, nemlig *Jacob Mortensen*. Denne Mand var i de første Aar, Møller boede i Odense, Underskriver paa Amtstuen; han »besøgte mig ofte — siger Møller — paa et Glas Vin i mit eget Hus og talte nogle Gange om Toldtjenesten, at jeg derved havde ingen Skade, som jeg hannem og tilstod, og gav jeg hannem aarlig til Nytaar 4 Rd., saasom jeg leverte Extracter og Toldpengene her paa Odense Amtstue«. Da nu Tolden i October 1706 kom til Auction paa Rentekammeret, blev Møller, hvis Forpagtningsafgift hidtil havde været 1510 Rd., overbudt af Pierre Poumeau, som endog gik over de 2000 Rd., Møllers højeste Bud. Saaledes mistede Møller Tolder-tjenesten, og først senere viste det sig, at den, der stod bag ved Buddet, var hans gode Ven Jacob Mortensen, der, som Møller udtrykker sig, tog det bedste af hans Brød og Velfærd fra ham; »om det var oprigtigt og vel handlet af en sin Ven, giver jeg Enhver at eftertænke«. Møller havde forøvrigt St. Hans Klosters Ladegaard i Forpagtning, der dog vel kastede en Del af sig; men Raadmandsbestillingen var saa ringe, at han et helt Aar ikke kunde have 12 à 14 Rd. af den i visse og uvisse Indtægter¹⁾.

At Forholdet mellem de forhenværende Venner her-

at hun gjentagne Gange maatte bekvemme sig til at laane Penge hos Møller og bortsælge af sit Løsøre og sine faste Ejendomme. Ved hendes Død 1. Aug. 1706 fragik Arvingerne Arv og Gjæld (Skjøde- og Pantebog 1704—11 Fol. 44, 78; Skiftedocc.). — Om Gaarden paa Flakhaven bemærkes, at den 1707 solgtes ved Auction og i Tidens Løb tilhørte flere notable Ejere, f. Ex. Etatsraad Conrad Biermann v. Ehrenschild, Provst Jacob Ramus, der havde Orangeri i Haven til Staalstrædet, Landsdommer Mylius, der 1794 satte den 3. Etage paa. Navnet Bryggergaard den har den efter en Ejer i det 19. Aarh., Brygger J. A. Paulsen. Siden Dec. 1911 er der communal Læsesal i Gaardens 2det Stokværk.

¹⁾ Odense Amtsarch. Nr. 530.

efter nærmest blev fjendtligt, er naturligt, og det blev ikke bedre, da en Fordring paa 163 Rd., som hidrørte fra Consumptionsregnskabet, af Mortensen blev søgt hos Møller. Heraf rejste sig endeløse Retssager, som paa en lidet behagelig Maade udfyldte de to Mænds Fritid fra 1708; Mortensen fik Ret ved to Højesteretsdomme, den ene af 12. November 1709, den anden af 17. Oct. 1712, der dømte Møller til at udrede Beløbet med Tilføjende, at de Ubekvems-Ord, som Parterne i denne Sag havde bebyrdet hinanden med, ikke skulde komme nogen af dem til Præjudits i nogen Maade. Under dette var Møller, anbefalet af Stiftamtmand Pritzbuer, der gav ham til Skudsmaal, at han var af et godt Forhold og baade dygtig og activ, 24. Febr. 1712 avanceret til Borgmester — ikke noget stort Fremskridt i økonomisk Henseende, da han selv anslog sine visse og uvisse Indtægter som saadan kun til omtr. 40 Rd. om Aaret; det var Æren og Indflydelsen, der kunde friste. Og kort efter, da Raadmand Niels Mule var død, søgte Jacob Mortensen hans Plads, idet han anførte, at der i sidste tre Aar var indfalden slette Tider, at Negotien er ganske nedlagt, saa Lidet eller Intet forefalder til Accidentier eller Indkomster at leve af, saa han snart derover maa geraade i Armod. Uagtet Stiftamtmanden anbefalede en anden Ansøger, blev Jac. Mortensen den heldige, og 30. Maj udnævntes han til Raadmand¹⁾.

At denne Sammenstilling af tvende bitre Fjender i Magistraten, nødsagede til bestandig at arbejde sammen,

¹⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 30. Maj 1712 Nr. 34; Rigsarch. Jacob Mortensen, hvis Efterslægt kaldte sig Wemmenhøj, var fra dette Tilnavn at slutte en Skaaning; han havde i 11 Aar været Fuldmægtig hos Amtsskriveren paa Odensegaard (Underskriver), var siden Tolder og Raadmand til sin Død 1729 (begr. i St. Knuds Kirke 14. Jan.). Han ejede og beboede den store Gaard Overgade Nr. 11, som hans Enke Mette Jørgensdatter Møller tilførte sin anden Ægtefælle Christian Nørager, ligeledes Tolder og Raadmand.

ikke kunde være til Gavn for Forretningernes Fremme, er indlysende. Borgmesteren kalder Raadmanden »den største og haardeste Fjende, jeg har haft i denne Verden«, og Raadmanden siger om Borgmesteren: »han haver saare megen Lyst til Processer, som Herrestands Personer kan have til Jagten«. Følgen blev da ogsaa uhyggelige og upassende Optrin i Magistratsforsamlingerne, hvor Møller lod sin Vrede gaa ud over Raadmand Mortensen og hans Ven Raadmand Hahn; naar de gave deres Meninger tilkjende om en eller anden Sag, »oversnubbede« og over-skjændte Møller dem, uden at den øverste Borgmester Jens Christensen eller ældste Raadmand Hans Poulsen lagde sig imellem. Raadmand Mortensen valgte da i 1715 den Udvej i lang Tid at holde sig borte fra Magistratens Møder og klagede sammen med Hahn saavel mundtligt som skriftligt til Stiftamtmanden; hans Fraværelse benyttede Møller til at lade Raadstueprotokollen tilføre en særdeles energisk Irettesættelse til de to Raadmænd, hvori han udtaler, at han ved ikke »ringeste Aarsage eller Føje, hvorfor noget at kunne angives sig at have forset, altsaa holder Borgmester Møller saadan Paasagn ikkun for Snak og Skarn, men af Hjertet vilde ønske, at begge yngste Raadmænd, Jørgen Hahne og Jacob Mortensen, vilde forrette deres Embeder efter Ed og Pligt med Fred og Enighed, som vel kunde være dennem bedre anstændig end som at gjøre dennem selv til Fiscaler imod begge Borgmestre og ældste Raadmand Hans Poulsen, som ellers vil vel i Tiden udfalde til deres egen Skade og Fortrød«.

Stiftamtmand var den Gang Gehejmeraad og Admiral *Frederik Eiler Gedde*, en gammel Søofficier, der ikke betænkte sig paa at tale rent ud, naar han fandt det fornødent, og derfor af Borgerne blev beskyldt for at behandle dem som Baadsmænd. Da han første Gang mødte paa Raadstuen 9. Maj 1714, formanede han Magistraten

til at holde Fred og Enighed, hvorved Guds Ære søgtes, Hs. Kongl. Majestæts Tjeneste fremmedes, saa Byen derved kunde tiltage og det algemene Bedste befordres. Paa hans Spørgsmaal, om der var nogen Uenighed mellem Magistraten indbyrdes eller mellem den og Borgerskabet, blev der svaret nej!

Da nu Magistratens Uenighed knap et Aar efter blev aabenbar, sendte han den en meget indtrængende og alvorlig Paamindelse om at holde Fred¹⁾, og det er næppe uden Henblik paa denne Magistrat at han klager over, hvorledes der møder ham adskillige Viderværdigheder, Opsætsigheder og Ulydighed i de ham allernaadigst anfortroede Charger²⁾. Geddes Paamindelse har næppe nok hjulpet til, at Magistraten i sine Forhandlinger iagttog mere parlamentariske Former end hidtil. Den undertrykkede paa ingen Maade Fjendskabet mellem Magistratens forskellige Partier. Forargelsen hos Borgerskabet over Øvrighedens Optræden og Mistanken til den om at benytte sin Stilling til egennyttige Formaal voxede stadig, og omsider gave disse Følelser sig Udtryk i en Klage til Kongen, en Klage, i hvilken den anonyme Concipist med den ønskeligste Frejdighed giver de velvise Magistratspersoner deres Skudsmaal. Den lyder ordret som følger³⁾:

Stormægtigste Monark, allernaadigste Arveherre og Konge!

Naar Bedrøvelse er over Menneskene, søger de hen til Hjælpen. Vi ere mange i Tallet, som henfly til vores

¹⁾ Raadstueprot. 1707—20 Fol. 150. Odense Amtsarch. Nr. 195. ²⁾ Copibog, Odense Amtsarch. Nr. 37 S. 637. ³⁾ Aftrykt efter den Stiftamtmanden af Conseillet under 28. April 1716 tilstillede Gjenpart (Odense Amtsarchiv Nr. 195 ^{19/181}). Engelstoft, der blot i Forbigaaende berører Klagen og dens Følger i sin Odense Byes Historie S. 342 ff. og 372, kjender den kun af en temmelig unøjagtig Afskrift i et Bind med allehaande Curiosa og Vers i Cathedralskolens Bibliothek (Haandskr. Nr. 34).

allernaadigste Konge om Hjælp udi Nødens Tid; vi er alle fødte udi Eders Kongl. Majestæts Rige og i mange Aar skattet til Eders Kongl. Maj. med største Fornøjelse; men Gud ved, om Skatten altid er kommen til Eders Majestæts Nytte og Tjeneste, thi den gaar saa mange Gange igjennem Skjærsild. Kongens Skatter giver vi alle med Lyst, mens Byens Skatter falder os ulidelig, og vi have Øvrighed, som suger os ud paa Blodet; i det Sted de burde kaldes Hjælpere og Beskjærmere, kan de med Billighed kaldes Plagefogder.

Den ældste Borgemester *Jens Christensen* er en Mand, som søger alles Undergang paa en subtil Maade; han regerer ikke Byen alene, men tvinger det ganske Land¹⁾. Landstinget ligger som under hans Magt; thi hans Søn er Landsdommer. Ved Raadstuen er han selv Præsæs, ved Bytinget er hans Datters Mand Byfoged, som er og en Mand, men ikke efter Guds Hjerte, saa denne Mands Kræfter strækker sig vidt, og dette alt til Indtægt; i det Sted han burde hjælpe den fattige, da bespotter han os, sigende: der er 4 Porte paa Byen, have vi ikke mere at give, saa herud med det Pak. Dette er da for mange den sidste Løn. Paabydes der Skatter af Eders Kongl. Maj., da er han selv en fattig Mand og tvivler om sit Livs Ophold, da han dog er en Mand paa 20000 Rd. og derover, er en Ejere af de fleste Herligheder ved og i Byen; men om det skulde komme for en Dag, hvorfra det er kommen, da ville vi vedtales. Naar han lægger en Skat over Byen efter den anden, giver samme et Navn, da til Vognskat, da til en gammel Bro, da til By-skriverens Løn og saadanne Historier, ja det, der kunde betales med 200 Rd., skal Oplæg²⁾ ske paa 1000 til 1100 Rd.; hvem tør understaa sig at tale derom, naar de 24 Mænd consenterer det, ja hvem der vilde bese de fleste

1) Nemlig Fyen. 2) ∴ Paalæg.

af dem, ere en Del Ja-Brødre, Resten kan hverken læse eller skrive og tages ikke af de bedste ud til sligt, og det kan bevises, at der er forhen Skatter oplagt, baade til Byskriveren og til Andre ere indkommen, og dog de vedkommende ikke nydt een Skilling deraf. De fremfarer med Execution, panter os, tager Dynerne af Sengene bort, da mangan en ikke haver flere; ja de ere ubarmhertige, og i saadanne Sager er den anden Borgemester *Jacob Møller* ganske enig med den første. Vil nogen af os klage, ere vi Rebeller strax, ja blive meget ilde tiltalt.

Hvad de 3 Raadmænd angaar, da er den ældste, som kaldes *Hans Poulsen*, ikke et Skud Krudt værd, sidder som en Blok paa Raadstuen, har kuns liden Forstand til alle Ting, omendskjønt han er en redelig Mand udi begge Borgemestres Øjne, for han strax uden Gjennemlæsning og ringeste Betænkning underskriver alt, hvad de ville. De har hjulpet hannem at accordere; thi han har for nogen Tid gjort en hæsselig Banquerot; nu skal han igjen føje dem med Underskrifter. Han taler aldrig til Nogens Nytte og Tarv, er ikke heller i Estime hos Borgerne.

Den anden Raadmand *Jørgen Hahn* er den bedste af al vores Øvrighed, og havde vi ikke hannem, resolveret en Del af os at tage slet fra Byen. Han tager sig alle Sager an, saavidt muligt er, forsømmer mange Gange sit eget Hus for at hjælpe os Andre efter sin Evne, haver ofte Strid med de Andre, for han ikke vil underskrive, hvad de vil, enten det er med eller imod Loven. De sælger Tiender fra Kirken, Huse og Gaarde fra Kongen, som var hannem hjemfalden, deler Pengene, Kongen skulde have. Tiendernes Penge sættes paa Rente andre Steder, og kommer paa den Maade en Herlighed fra Byen efter den anden, ja Gud ved, hvor mangan Obligation paa store Capitaler er forkommet, Pengene indrevet, Obligationerne opbrændt; men hvormed vil vi bevise det, Folkene ere døde, Capitalerne har staaet hos,

og Obligationerne opbrændte. Det[sic], som maaske kunde tjene til Oplysning, ere saa hart forpligtet, at der er ingen Haab om at faa at vide. Men vilde Eders Kongl. Maj. allernaadigst behage at sætte upartiske Commissarier over Byen, da skulde meget vaagne, som nu ligger i Dvale, om al Byens Herligheder. Borgemester *Møller* haver henved 40 Huse og Gaarde her med de skjønneste Herligheder af Byens Jorder. Naar 20 Aar ere forløbne, da besidde de det arveligt. Og for saadanne Sager denne Raadmand *Hahne* vil tale paa, ere de hart imod, Gud bedre os det; han er kuns een Mand, mens maatte han raade lidet med, det skulde ikke gaa Odense, som det gaar. Han er født her i Byen og alle hans Forfædre har gjort Byen Tjeneste; det samme stræber han og efter, mens de andre ere alle fremmede og kom nøgen til Landet; nu de have kuns tragtet efter at mele deres Kage, ere de tilfreds, hvorledes det gaar Byen i Længden. Det er ikke Eders Majestæts Nytte, at her er mange fattige Borgere, som dog udi Overflødighed findes, og skal vi længe beholde disse gode Mænd, vil det blive værre. Gud give dennem en hastig Ende!

Den 3die og sidste Raadmand *Jacob Mortensen* er ikke meget at skrive om, for den liden Stakkel have de 3 første cujoneret slet; han skyer og Raadstuen saa meget muligt er; thi i det Sted de skulde forrette deres Embeds Sager, er der Bulder, Banden og Skjænden, at vi des værre ikke høre meget godt; thi i det Sted de burde at hjælpe os andre, skjænder de os Huden fuld og med mange forargelige Ord viser os ned, saa her er ingen Ret at faa. De, der vil hjælpe, de kan og maa ikke, og de andre ere saa mossegroede, at de ikke frygter for noget. Det hedder, nu har Kongen nok med Krigen at gjøre, han tænker ikke paa os. Ja, Gud selv regere Eders Kongl. Maj. til at hjælpe os fattige. Og som vi ved, at der under Solen ikke findes en gudeligere, naadigere, barm-

hjertigere og mildere Konge, end som Eders Kongl. Maj. er, have vi nu den Forsikring, saa venter vi og vist en naadig Bønhøring. Gud velsigne Ed. Kongl. Maj. og det ganske højkongelige Hus og give Eders Kongl. Maj. et lykosaligt Regimente, Sejer over alle sine Fjender og siden Salighed hos Gud i Himmelen, det ønskes trohjertig af en Del fattige og

ringe, dog tro Undersaatte.

Odense den 12. Martii 1716.

Om Borgmester Møller og Raadmand Mortensen er fortalt i det Foregaaende, vi skulle nu gjøre Bekjendtskab med de andre Medlemmer af Magistraten. Den øverste Borgmester, *Jens Christensen*¹⁾, hvis Efterslægt kaldte sig *Schouboe*, angives at have været en Jyde; han var Consumptionsforvalter i Odense, da den svagelige Byfoged Hans Pedersen oplod ham sit Embede, hvorefter han 7. Juli 1680 udnævntes til Byfoged²⁾, og ni Aar senere blev han, 24. Dec. 1689, paa Stiftamtmand Winterfelds Indstilling Borgmester; han havde, hedder det, gjort sig meget afholdt i Byen formedelst sin gode Embedsførelse og Udøvelse af Retsplejen³⁾. Han var da i en Alder af omtr. 44 Aar og beklædte sit Embede i over 29 Aar, indtil han som en skrøbelig og sengeliggende Olding bekvemmede sig til at søge sin Afsked, der meddeltes ham 29. April 1719⁴⁾; inden Aarets Udgang døde han, 18. Nov., i en Alder af 74 Aar. Hvad Klageren siger om hans Rigdom, forholder sig rigtigt nok; han ejede foruden sin iboende Gaard paa Hjørnet af Overgade og Fisketorvet og mange Huse i Byen baade Munke Mølle, Ejby Mølle, Ny Møllegaard og flere Ejendomme paa

¹⁾ Odense borgerlige Skyttelav S. 89 ff. ²⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 7. Juli 1680 Nr. 30, Rigsarch. ³⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 24. Dec. 1689 Nr. 55, Rigsarch. ⁴⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 29. April 1719 Nr. 27, Rigsarch.

Landet, bl. a. i en Aarrække Herregaarden Margaard, og da hans Enke, *Margrethe West*, Borgmester Christen Westesens Datter, døde 1728, opgjordes hendes Bo med Fradrag af Udgifter til paa det nærmeste 20,000 Rd. Og hvad der anføres om hans Familieforhold, er naturligvis correct; hans Søn *Christian Schouboe* fik, kun 27 Aar gammel¹⁾, 30. Maj 1713 Bestalling som Vice-Landsdommer, hvilket vil sige Landsdommer uden Løn, og rykkede hurtigt op til virkelig Landsdommer; 1714 blev han Cancelliraad, 1719 Justitsraad og 1731 Etatsraad, saa han blev inden sin Død i Januar 1735 en efter de Tiders Lejlighed fornem Mand. At han skulde have behersket Dommene ved Landstinget og altsaa have forstaaet at lede de andre Landsdommeres Meninger efter sit Ønske, vides der Intet om. Har han været saa stærk en Charakter, at Landstinget igjennem ham har, som Klagen siger, ligget under hans Faders Magt, vilde han i saa Tilfælde næppe rette sig efter sin Fader, uden hvor deres Formaal og Ønsker faldt sammen. Borgmester Jens Christensens Svigersøn, Byfogden *Jens Petersen*, der efter Klagerens Mening ikke var en Mand efter Guds Hjerte, faar ellers et godt Skudsmaal af Mænd, der kjendte ham nøje, de to Stiftamtmand, Gehejmeraadene Lente og Sehested, under hvilken sidste han havde tjent, formodentlig i en underordnet Stilling i Tydske Cancelli. Da Byfoged-tjenesten i Odense 1705 blev ledig derved, at dens Indehaver Niels Stolpe ansøgte om at maatte overdrage den til en Borger ved Navn Søren Knudsen, indgav Jens Petersen, Kjøbenhavn 5. Dec., en Ansøgning til Kongen, hvori det hedder: »Naar nu, allernaadigste Arvekonge og Herre, ovenmeldte Borger sidder i hans gode borgerlige Næring og uden Byfogeds Tjenesten ret vel kan komme til Rette og ikke er nødtrængt saadan Tjeneste at søge,

¹⁾ Han angives at være født 1686; Hofmans Fund. I, 88 Tab.

saa nedfalder jeg gamle Hovtjener hermed i allerdybeste Underdanighed for Eders Kgl. Majestæts allerhelligste Throne allerunderdanigst bedende Eders Kgl. Maj. af medfødt Naade og Mildhed imod Deres Arve-Undersaatter og i Regard min højbydende Herres, Hr. Obersecreterer Sehesteds Recommendation mig med forberørte Byfogedtjeneste i højkongelig Naade at begave«. Paa denne Ansøgning fik han virkelig Embedet 22. s. M. og 26. s. M. blev han tillige Kirkeskriver i Fyen og de derunder liggende Insuler¹⁾. Desforuden blev han, hvad der for Nutids Øren klinger mærkeligt, Fuldmægtig hos Stiftamtmanden for de Sagers Vedkommende, som angik hele Stiftet, hvilke vare mange flere end nu til Dags, da Stiftamtmanden var alle Stiftets Kjøbstæders Foresatte. Da han 1718 søgte Embedet som Birkedommer ved det Kongelige Birk for Ryttergodset i Fyen, gav Lente ham, foruden at attestere hans ringe Indkomster, Anbefaling²⁾ som »en Mand, der fører sig skikkelig op og i Liv og Levned saaledes, at han haver en god Berømmelse af Alle«, og da en Mand 1726 uden Grund klagede over hans Administration af Retten, tog Sehestedt, hvis Retfærdighed og Sanddruhed er hævet over enhver Tvivl, ham varmt i Forsvar og oplyste, at Byfogden i 20 Aar med Flid og uden ringeste Paaanke af Nogen havde beklædt sit Embede, og han selv vilde da heller ikke have Nogen ved Stiftets Sager, som ikke var bekjendt for en ærlig Mand³⁾. Som ovenfor antydet, maa Sehesteds Kjendskab til Jens Petersen have været mangeaarigt, og en Broder til ham ved Navn Niels Petersen Aagaard (med hvilket Tilnavn ogsaa Byfogdens Børn kaldte sig) var fra omtr. 1706 i mangfoldige Aar Sehesteds Kam-

¹⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 22. Dec. 1705 Nr. 72, 26. s. M. Nr. 73, Rigsarch. ²⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 20 S. 423. ³⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 15 Fol. 23.

mertjener¹⁾); han døde 1748 som Raadmand samt Brand- og Vandinspecteur i Odense. Det tager sig snurrt ud, at den ene af to Brødre er Gehejmerraadens Kammer-tjener, medens den anden kan se samme store Mand til Frokost og til Bal i sit Hus, have ham til Fadder for sit Barn, ja endog sammen med sin Hustru være hans Gjæster til Middag paa Ravnholt²⁾.

Da Byfogden 5. April 1712 havde ægtet Borgmester Jens Christensens Datter *Christiane Schouboe*, fik han (6. Maj s. A.) af sin Svigerfader Skjøde paa den store Gaard *Mageløs* (nu Hotel St. Knud), som han senere lejede ud til Gehejmerraad Sehestedt, der endnu boede her 1727, men senere fik Lejlighed i Slottets Hovedfløjs nederste Etage. Selv flyttede Byfogden hen i en Gaard paa Overgade (nu Nr. 13), som han 1725 købte paa Auction efter Præsten i Lumby, Provst Mag. Mads Mørch, og lod opbygge af nyt. Her døde Jens Petersen 7. Febr. 1727, efterladende sig 6 Børn (blandt hvilke den ansete Conferentsraad Peter Aagaard, død 1790 som Deputeret i Danske Cancelli); Enken giftede sig senere med Etatsraad Just Valentin Eichel³⁾.

Om Raadmand *Hans Poulsen*, der af Pasquillanten

¹⁾ Sehestedt anbefaler 1724 Niels Pet. Aagaard, der nu paa 19. Aar med al Flid og Troskab har tjent ham, som bekvem til at betjene By-, Raadstue- og Herredsskrivertjenesten i Nyborg; Odense Amtsarchiv Nr. 22 Fol. 109. ²⁾ Sehestedts Dagbøger paa Ravnholt. Hvor megen Pris S. satte paa Byfogden, kan læses ud af Dagbogens i Regelen korte og knappe Notitser. Da Byfogden i Begyndelsen af Jan. 1727 kastes paa sit sidste Sygeleje, besøger S. ham flittigt, en enkelt Dag to Gange; ogsaa Gehejmerraadinden ser til ham. Den 7. Febr. skriver S.: *Mauuaise nouvelle du Byfogd, qui mourut le soir a 10 heures, apres une longue maladie, dont Dieu benisse l'ame, et ait pitié et soin de 6 orphelins, sans cela miserables; og næste Dag: Été le matin chez la veuve du Byfogd, vu le corps mort, donné a la veuve 20 ecus.* ³⁾ Odense Pantebøger og Skifteprot. XVII. — *Mageløs*, der vurderedes til 1600 Rd., kjøbtes paa Auction af Landsdommer Schouboe for 1420 Rd.

skildres som et afgjort Nul, næsten et Sidestykke til Jens Raadmand i Peder Paars (4. B. 2. S.) er ikke meget at sige. Han havde tidligere boet i Nyborg, hvorfra han ved 1694 flyttede til Odense; 1695 købte han af Borgmester Jens Christensen dennes iboende Gaard i Korsgaden, hvor han flyttede hen og drev Næring som Kjøb- og Handelsmand. Efter Raadmand Niels Gorms Død i September 1710 søgte han om at blive hans Eftermand under Henvisning til, at han var en af de højeste Skatteborgere og havde haft alle Byens smaa Bestillinger at forestaa. Stiftamtmand Pritzbuer bekræftede dette og tilføjede, at han havde sit Levned og Vandel saaledes ført, at han til den anførte Bestilling var skikkelig og bekvem. Han blev da 31. October 1710 udnævnt til Raadmand¹⁾. Med hans Handel gik det imidlertid daarligt nok, og 1714 maatte han give Borgmester Jacob Møller Obligation for 1486 Rd., som han Tid efter anden havde laant af ham, med Pant i Gaard og Indbo og i en ham tilhørende Trediepart i en Skude paa 16 Læster, som han ejede i Fællig med Borgmester Møller og en Skipper. At han derved kom i Lommen paa Møller, er ikke saa mærkeligt. Endelig maa han, som Klageren rigtigt bemærker, i December 1714 gjøre Opbud, da han paa nogle Aars Tid har haft slet Næring og af en temmelig Summa udestaaende Gjæld lidet har indkasseret, saa han ikke saa prompte som forhen har kunnet betale sine Creditorer; dertil har det Rygte været udspreedt, at han har erhvervet Kongebrev paa i mange Aar ikke at kunne kræves af sine Creditorer, hvilket har svækket hans Credit her i Landet og i Hamborg. Proclama blev udstedt til hans Creditorer i Lybek, Hamborg og Flensborg; Behandlingen af Opbudsboet overdrog Magistraten til to Borgere, som skulde arrangere Accorden. Heri var

¹⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 31. Oct. 1710 Nr. 40, Rigsarch.

der jo ikke noget paafaldende; men det havde vel nok set bedre ud, om man samtidig havde sørget for, at han trak sig tilbage som Raadmand¹⁾. Det faldt ham imidlertid ikke ind og ved sin Død 9. April 1729 havde han endnu Bestillingen; hans Enke, Ingeborg Rudolphsdatter Møller, med hvem han havde fire Børn, maatte fragaa Arv og Gjæld²⁾.

Det eneste Medlem af Magistraten, som efter Klage-rens Anskuelse udfylder sin Plads rosværdigt, er Raadmand *Jørgen Hahn*, der bl. a. har det Fortrin at være af gammel Odense-Slægt. Han var født 1678 (døbt 8. Juni) som Søn af Dr. med. Jørgen Hahn, en Tid Conrector ved Latinskolen, siden Landphysicus, og Anna Cathrine Taulov, hvis Fader havde været Professor ved Gymnasiet. Hahns Farfader var Raadmand i Odense og gennem sin Farmoder Else Jørgensdatter Mule var han knyttet til Stadens første Familier³⁾. Til Studierne har han vel ikke haft Lyst, siden han slog sig paa Handelen; Silkevarer og Galanteri var hans Specialitet. Allerede 1704 kaldes han Kjøb- og Handelsmand, da han af Apotheker Jac. Gotfr. Becker køber en Gaard paa Overgade, den vestlige Del af nuværende Nr. 12; desuden ejede han til en Tid et Par Boder i Paaskestræde og var Parthaver i Krejerten Fortuna⁴⁾. Efter gjentagne Ansøgninger lykkedes det ham 24. Febr. 1712 at opnaa en Raadmandstjeneste; han maa paa en eller anden nu ukjendt Maade have vundet Majestættens Bevaagenhed; thi, skriver han i en af sine Supplikker, han ved, at Kongen har haft en naadig Tanke for ham⁵⁾.

Hans sidste Aar vare ikke lykkelige, da den vidtløf-

¹⁾ Odense Pantebøger og Magistratens Corresp. Prot. 1714—17.
²⁾ Odense Skifteprot. XVIII. ³⁾ Bloch, Den fyenske Geistlighed I, 505.
⁴⁾ Odense Pantebøger og Magistratens Correspondanceprot. 1714—17 S. 539. ⁵⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 24. Febr. 1712 Nr. 11, Rigsarch.

tige Sag, som Klagen gav Anledning til, kostede ham mange Penge og han ved den endelige Dom blev idømt Bøder, hvis Betaling medførte Indførsel i hans Gaard, som blev solgt ved Auction 1729. Han selv maatte med Familie flytte hen i lejede Værelser, hvor han døde 25. Maj 1730, knap 52 Aar gammel, efterladende sig Enke, Martinette Brockman, der sad i saa kummerlige Omstændigheder, at hun var glad ved at faa et Fattiglems Portion af Hospitalet (26 Rd. aarlig) og en Pension af Postkassen. Hun døde 25. Jan. 1756, efterladende sig en svagelig Datter og to Sønner, der begge vare Læger¹⁾. —

Som Brug var, blev en saa alvorlig Sag henvist til Behandling ved en særlig Domstol; 4. Sept. 1716 fik to ansete Mænd, Amtmand over Nyborg og Tranekjær Amter, Etatsraad (siden Conferentsraad) *Christian Rosenkrantz*, og Landsdommer ved Fyenbo Landsting, Cancelliraad (senere Justitsraad og Amtmand over Nykjøbing Amt) *Hans Landorph*, Kongelig Befaling til nøje at inquirere om de i den anonyme Memorial indeholdte Beskyldninger og Klagemaal og da derudinden efter foregaaende lovlig Stævnemaal til Vedkommende forsvarligen efter Loven at kjende og dømme. Efter forudgaaet Indvarsling samledes Commissarierne 17. Nov. med Magistraten og Borgerskabet paa Odense Raadstue, hvor da Klagen blev oplæst med Opfordring til Forfatterne om at navngive sig og til Borgerskabet om at fremkomme med, hvad de havde at besvære sig over. Det er nu ikke Hensigten her at gennemgaa Indholdet af Commissionens endeløse Forhandlinger, der ere indførte i en overmaade svær Protokol i Odense Magistratsarchiv; kun saa meget skal refereres, som er nødvendigt for at følge Gangen i Sagen, der stod paa i over syv Aar og fire Maaneder, inden Dom

¹⁾ Nemlig Willum, Cancelliraad og Landphysicus i Laaland, og Jørgen, Garnisonsmedicus i Hamborg. Odense Skifteprot. XIX og XXII.

blev fældet, og derefter igjen trak ud i over fire Aar og to Maaneder, før den endelig blev afgjort ved Højesteret — tolv Aar efter den anonyme Klages Indsendelse.

Paa Commissariernes Opfordring indleverede først Raadmændene Jørgen Hahn og Jacob Mortensen en Memorial, hvori de fremkom med adskillige Klagepuncter over Borgmestrenes Embedsførelse, og lignende Klager fremførtes i Indlæg fra Kjøbmændene, Lavene og en Del Privatpersoner. Imidlertid erhvervede Borgmestrene Kongl. Befaling til Gehejmerraad *Frederik Gersdorff* til Bramstrup og *Sten Jørgensen* paa Provstigaarden ved Assens om for dem at tiltræde Commissionen imod de to Raadmænd, der paa deres Side ansøgte om, at Generalfiscalen maatte paatale Sagerne, hvilket bevilgedes. Men da Borgmester Møller døde 25. Febr. 1717 og stor Vidtløftighed befandtes efter ham, frasagde Gersdorff og Sten Jørgensen sig Hvervet, hvorefter Kongen 30. Maj 1718 befalede Gersdorff og Professor ved Gymnasiet *Laurits Luja* at tiltræde Commissionen, saavidt Borgmester Jens Christensen kunde angaa; for afdøde Borgmester Møllers Vedkommende fik senere *Hans Pedersen Holmer*, Raadmand i Nyborg, og Regimentsskriver *Thor Hansen* af Odense Befaling at tiltræde Commissionen.

Medens nu Generalfiscalen, Cancelliraad (fra 1729 Justitsraad) *Troels Smith* under langvarige Ophold i Odense foretog dybtgaaende og omfattende Undersøgelser angaaende Mægiistratens Embedsførelse, havde man den Frimodighed at ulejlige Kongen med en ny Pasquil, dateret 29. December 1718. Den var skrevet med en Skoledrengs Haand og fremtraadte ligesom den tidligere som et Udtryk for Odense Borgerskabs Bekymring. Dens Ordlyd kjendes ikke, da ingen Afskrift af den er kommet til Nutiden; saa meget kan dog skjønnes, at dens Hensigt var at gjøre Commissionens og Generalfiscalens Arbejde mistænkeligt; det viste sig nemlig, at den første Pasquils

Klager ikke havde overdrevent meget paa sig, og Pasquillanten var derfor dristig nok til at tilraade Majestæten at udnævne en anden Commission og overdrage Generalfiscalens Hverv til en Odense-Procurator af slet Reputa- tion. Stiftamtmand Lente var naturligvis ude af Stand til at angive, hvem Skribleren var — selv om han havde sine egne Tanker derom — og Kongen befalede da 29. April 1719, at der skulde udstedes en Placat, hvori Forfatteren opfordredes til inden sex Uger at navngive sig; kunde han da bevise sine Klager, skulde intet Ondt vederfares ham; meldte Ingen sig, skulde Skriftet brændes. Stiftamtmanden lod nu en saadan Placat opslaa paa Byens Gader 6. Maj; som det var at vente, meldte Autor sig ikke, og Stiftamtmanden sendte da 1. Juli Pasquillen til Magistraten med Paalæg om at lade den brænde, hvorefter Executionen udførtes »paa Torvet udi samtlige Borgerskabets og Andres Tilstedeværelse den 4. Juli, da Original-Pasquillen blev overleveret Bøddelen i Hænde at forbrænde, den Skjælm, som samme Skrift har gjort og oversendt, til evig Vanære, Spot og Skjændsel, hvor da og var tilstede, som oppustede Ilden, tvende Rakkerknægte«. Forinden Opbrændingen fremstillede sig, skriver Lente til Kongen, paa Pladsen, hvor Borgerskabet havde slaaet Kreds, tvende brave Borgere, Overformynder Urban Jensen og Skomagernes Oldermænd Frederik Pommer med Flere og ønskede, at Gud vilde aabenbare den Skjælm, som havde gjort Skriftet, og at de maatte se ham brændemærket paa Torvet, at han kunde skilles og kjendes fra ærlige Folk, og da skulde Kongen faa Borgerskabets Uskyldighed at se, ihvorvel Pasquillanten bruger deres Navn¹⁾.

Hvem var da Forfatteren til denne anden Pasquil og

¹⁾ Acterne vedrørende denne Pasquil findes i Odense Amtsarchiv Nr. 21, 53 og 196 samt i Odense Raadstueprotokol 1707—20 Fol. 222 og 225.

maaske ogsaa til den forrige? med afgjort Sikkerhed kan det ikke siges, men meget tyder paa, at den eller de skyldtes — en af Odense Bys Borgmestre, nemlig *Jørgen Friis*, som 25. Februar 1717 rykkede ind i den da afdøde Borgmester Møllers Plads som anden Borgmester, idet han allerede i flere Aar havde haft Udnævnelse som Vice-Borgmester, hvilket kun vil sige, at han havde Exspectance paa Borgmesterembedet. Stiftamtmand Lente skriver i sin Erklæring om den anden Pasquil: »fra hvad Butik det ellers er kommen, kan man lettelig slutte, efterdi saa meget godt om Borgmester Friis derudi bliver anført. Der er diverse Personer, som ere af lige Charakter som han og holder med hannem for at ophidse denne Bys Indvaanere til Uenighed, hvilke mig vel ere bekjendte og alle ikkun have slet Reputation; mens uden videre Prøve at tiltale dem, lader sig ikke gjøre, endskjønt mange Præsumptioner ere mod dem, at ej allene denne Pasquinate, mens endog den forrige fra dem, som sig ofte med hverandre om Aftenen forsamle, hidrører«.

Denne Jørgen Friis havde gjort det mærkelige Spring fra Bagermester til Borgmester, uagtet ellers Haandværkere som Regel ikke accepteredes i Magistraten¹⁾. Han var født omtr. 1666²⁾; hans Forældre vare Bager Christen Hansen Friis paa Vestergade og Lykke Jørgensdatter, velhavende Folk, hvis Døtre gjorde gode Partier: Alhed Marie Friis blev gift med Slægten Eilschows Stamfader, Kjøbmand Anders Lauritsen, og Cathrine Friis med Kjøb-

¹⁾ Et sjældent Exempel paa, at en Haandværksmand ogsaa kunde beklæde Dommersæde, er Skrædderen Hans Hebbe, der i Aarene 1710—13 i den ovennævnte Byfoged Jens Petersens Embedstid jævnlige fungerede i hans Sted og gjorde det »til Fornøjelse« (Iversens Avis 1802 Nr. 3, Odense Tingbog 1709—13). Ved hans Død 1724 kalder Klokkeren ved St. Knuds Kirke ham simpelthen Skrædder, medens Skifteretten titulerer ham Underfoged. ²⁾ I et Skattemandtal 1672 angives hans Alder til 6 Aar.

mand Niels Christensen Nørager. Efter Christen Friis's Død 1697 opgav Enken sin Næring; sine sidste tre Leveaar til sin Død 1719 tilbragte hun hos sin Søn, der paa en Maade, som hans Medarvinger med Grund kunde tage ham ilde op, lod sig tilskjøde hendes to Gaarde paa Vestergade¹). Jørgen Friis havde lært sin Faders Profession og taget Borgerskab som Bager; men han stræbte højere, end Bageriet kunde bringe ham, og da han var saa heldig — eller egentlig uheldig — at have tilstrækkelige Midler, opgav han sin Profession, hvilket adskillige Borgere toge ham ilde op. En djærv, noget frittalende, men ogsaa lidt malicieux Guldsmed, Jesper Rust, udtrykte det saaledes, at han nok vidste, at Jørgen Friis havde været en Borger her i Byen og en Bager i Bagerlavet, han vidste ogsaa, at han igjen var gaaet ud af Lavet, ikke af Nød eller Trang, om af Hovmod, vidste han ikke; han havde imidlertid holdt sig som en Junker, saa man vidste ikke, hvad han meriterede, om han var Militair, Proprietair eller Rentenist²). Dette var allerede 1697; 1708 angav Jørgen Friis for Magistraten, at han agtede at ernære sig ved lidt Kornhandel, og løste i den Anledning Borgerskab³), men med Handelen er det vist aldrig bleven til noget videre, da han i Skattemandtal fremdeles angives at leve af sine Midler, der maa have været betydelige, da han senere oplyser, at han havde en aarlig Indtægt af omtr. 1000 Rd., en smuk Indtægt i de Tider.

Efter saaledes i en Aarrække at have nydt en Rentenists behagelige Tilværelse indgav Jørgen Friis 23. Juli 1713 følgende Supplik til Kongen: »Saasom Deres Majestæts Naade er for enhver af Deres Undersaatter til Æres og Lykkes allernaadigste Befordring, naar de med Duelighed til, hvis de allerunderdanigst ansøger, har

¹) Odense Skifteprotokol XV. ²) Odense Tingbog 1695—98 Fol. 248, 264. ³) Odense Raadstuebog 1707—20 Fol. 276.

gjort sig distingveret, saa bønfalder jeg for min aller-naadigste Konge, at D. M. allern. vilde behage at beskikke mig til at være Vice-Borgmester her udi Odense og ved en af de itzige første Borgmestres Død eller Forandring til andet virkelig samme Borgmester-Embede at tiltræde. Efter Hr. Stiftamtmandens meddelte Attest har jeg i mange Aar efter allerund. Pligt skattet og boet her i Odense og imidlertid forhvervet mig den Kundskab og Erfarenhed som af andet, saa særdeles af denne Bys Condition, Vilkaar og Tilstand, at, om det allern. maatte behage Ds. Kgl. Maj. at benaade mig med bemeldte Embede, skulde jeg underd. stræbe for Byens Forbedring af yderste Evne. Gud gjøre D. K. M. større end sine Fædre i Lykke, Sejer og Salighed, det ønsker jeg, som med Liv og Blod, Gods og Formue, til mit sidste Aandedræt stedse lever D. K. M.s allerunderdanigste Arveundersaat Jørgen Friis.« I den Ansøgningen paategnede anbefaling af 26. s. M. skriver Stiftamtmand Pritzbuur: »Om Supplicanten, Monsieur Jørgen Friis kan jeg i al Sandhed allerund. forsikre, at foruden det han er et Menneske af sund Forstand og meget bekvem til hvis han foretager sig, saa har han i en og anden Maade som en tro Undersaat været D. M.s Milices Equipage i disse trouble Krigstider ganske nyttig og herefter kan meget tjene til det samme her paa Stedet, som mangfoldige af D. M.s Officiers vel er vitterligt. Derforuden har han af mange Aars Erfarenhed den Kundskab om Odense Bys Tilstand, saa han til dens Brug og Opkomst kunde være meget nyttig; altsaa kunde jeg ikke nægte bemeldte Monsr. Friis dette mit sandfærdige Attestatum, baade for Byens Gavn at recommendere (ifald D. K. M. allern. vilde bønføre ham) saa og Andre til lige Exempler at encouragere.« Allerede den 5. August kom Udnævnelserne, ganske efter Ønske¹⁾.

¹⁾ Indlæg til Fyenske aabne Breve 5. Aug. 1713 Nr. 34, Rigsarch.

Det er altsaa de Tjenester, han i Krigstider havde vist Militairet, han kunde takke for sin Ophøjelse; hvori de bestode, siger hverken han selv eller Pritzbuier, hvem han naturligtvis i Forvejen maa have vunden for sin Plan; Ingen af dem nævner hans Fortid som Bager, og det utvivlsomt med velberaad Hu. Det er sandsynligt, at han kan have haft Fortalere mellem de Officierer, Pritzbuier omtaler, og gjennem sin 2. Hustru havde han Forbindelse med Familien Gersdorff — ogsaa en Tilknytning til for-maaende Personer. Jørgen Friis havde først været gift med Karen Hansdatter, der døde 1690 i Barselseng med en Datter (død 1697); sex Aar senere ægtede han sin Slægtning Lykke Jacobsdatter Cock¹⁾, der havde tjent hos Karen Solgaard, en Rectordatter fra Holstebro, der efter trende tilendebagte Ægteskaber gav sin Haand og sine mange Penge til den jyske Amtmand, Baron Rudolph Gersdorff, der 1729 døde som Stiftamtmand i Sjælland. Denne Frue satte Pris paa Friis's Hustru, som hun kalder »et Guds Barn« i et Brev til Stiftamtmand Lente, hos hvem hun senere gik i Forbøn for Friis, da han ved egen Skyld forspildte sit Embede²⁾, og naar den Gersdorffske Familie paa Rejser passerede Odense, tog den gjerne ind til Borgmester Friis's og overnattede der; Gjæstgivergaardene vare jo i hin Tidsalder faa og daarlige, saa Standspersoner maatte søge privat Logis. I 1720, ved sit første Besøg, havde Gersdorff med sig Oberst Reichwein og en ung Linde; Obersten sendte han hen paa Apotheket, selv blev han med Linde hos Borgmesteren og havde sin Fornøjelse af at høre dennes tyveaarige Datter Lykke Sophie tale perfect Latin med Linde³⁾.

¹⁾ Bevill. 15. Dec. 1696 til Ægteskab, skjønt de vare beslægtede i andet Led. ²⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 196. ³⁾ Hr. Hofjægermester Schøller skylder jeg at være bleven opmærksom paa Gersdorffs, paa Tydsk førte Dagbog i Kongl. Bibl., Ny Kongl. Saml. 4. Nr. 1099.

Friis's Bestalling som Borgmester blev først 3. Marts 1717 oplæst og forkyndt paa Raadstuen for det menige Borgerskab¹⁾, altsaa lige efterat han var bleven virkelig Borgmester, og Mangen har vistnok i de mellemliggende Aar haft ondt ved at tro paa dens Existents. Det havde i hvert Fald en forstandig, men rigtignok noget aparte Mand som Præsten i Munkebo, Provst Claus Vedel, navnkundig under Navnet »Aaleprovsten« formedelst sin grændseløse Passion for Aalefiskeri. En Dag i Juni Maa- ned 1716, da Regimentskvartermester Søren Bolt, Procurator Niels Faber og Rasmus Nielsen Skrædder sadde bænkedede hos Postmesteren i Odense, Chr. Ulrik Bles (Posthuset var i nuværende Overgade Nr. 14) og under alskens Discurs forlystede sig med Vin, Brændevin, Øl og Tobak, kom Provsten ind og deltog i Compagniet. Talen faldt da paa Friis som Borgmester. Jeg ved ikke, at Jørgen Friis er Borgmester, sagde Provsten, men jeg kjender ham, at han er en Hestepreanger og en Bager- svend; skulde han være Borgmester? Han tør ej *blive* Borgmester, svarede Faber, fordi han er det allerede. Den Dag skal I aldrig leve, sagde Vedel, jeg skal nok forebygge saadant; thi skal han være Borgmester, lægger han Byen øde, og naar han skulde dømme, kunde de trække en Hest op paa Raadstuen, og han kunde dømme lige saa vel som Friis. Den Dag Magistraten i Odense sidder paa Sæde med ham, gjør de som Skjælmer og Hundsfotter. Gud bevares, svarede Faber, tal ej saadanne Ord; om Kongen ikkun sætter en Pæl, skal man parere den, end mere siden han har Kongens Brev, og hvor- lunde kan Magistraten vige sit Sæde for hans Skyld; de maatte vente, at Kongen blev vred, at de saaledes vilde sætte ham Stolen for Døren. Nej, sagde Provsten, det har ingen Fare; har Jørgen Hestepreanger Brev, vil jeg

¹⁾ Odense Magistrats Corresp. Prot. 1714—17 S. 474 f.

se at finde Raad at støde det om; I skal aldrig leve den Dag, at han skal blive Borgmester¹⁾.

Hvorledes Claus Vedel kunde tiltro sig den Indflydelse at kunne forhindre Jørgen Friis i at blive virkelig Borgmester, forklarede han ikke; det har nok været Praleri, og Borgmester blev Friis til sin egen Ulykke. Thi de hemmelige Angreb, han længe forud havde gjort paa Borgmestrene, fortsatte han, da han ved Møllers Død selv blev Borgmester, mere aabenlyst og fik Raadmand Mortensen med sig imod den øvrige Magistrat. Med Benyttelse af Procurator Preben Langsted fik han Borger-skabet ophidset mod Øvrigheden og forledte Folk til at underskrive Klager, hvis Indhold de ikke kjendte — saa ivrig var han, at han endog aftvang Folk deres Under-skrift paa Sengen. Han maa have haft en forunderlig Evne til at besnakke Borgerskabet, parret med Jagen efter Popularitet; for at vise, at Hovmod var kommen ud af Raadstuen, bragte han — fortæller Landsdommer Bircherod — sin Brændevinsflaske derop og tracterede Borgerne²⁾. Han havde, som Generalfiscalen udtrykker sig, vist en særdeles Animositet imod sine Formænd i Embedet. Det, der fældede ham, var nogle ubillige og ugjærlige Forslag, han indgav til Kongen om Salg af Byens Jorder, hvori han agerede uvidende om, at denne Sag var ordnet ved tidligere Kongebreve, hvoraf han endog havde faaet meddelt Afskrift. Det skete alt paa Trods og var iblandet saa megen Usandfærdighed og Falskhed, at det blev i høj Grad unaadigt optaget, og Stiftamtmanden fik 14. Nov. 1718 Befaling til at suspendere Friis fra sit Embede og dets Indkomster (som han selv ansatte til 300 Rd. om Aaret), efterat han i October endog havde maattet finde sig i at være arresteret i sit

¹⁾ Odense Tingbog 1713—17 Fol. 312 ff. ²⁾ Mscr. Kall Nr. 130 Fol. S. 173 f.

Hjem i tre Dage, fordi han ikke var rejst hjem fra Kjøbenhavn, da Conseillet befalede ham det, og var rejst fra Odense uden Stiftamtmandens Tilladelse og endelig fordi han ikke var mødt for Commissionen efter Tilsigelse, hvorhos han i Stiftamtmandens, Commissionens og Magistratens Overværelse maatte underskrive en ydmygende Afbigt efter Cancelliets Opskrift.

Der var saaledes factisk kun een Borgmester i Odense, den aldrende Jens Christensen, der var saa skrøbelig, at han ikke taalte at møde paa Raadstuen, hvorfor Magistraten maatte samles i hans Hus¹⁾.

Friis var imidlertid uforknyt; i Forening med Raadmand Mortensen indgav han i Marts 1719 en Forestilling af lignende Indhold som den tidligere om Byens Jorder til Commissionen — uagtet Sagen var ordnet ved en anden Commission — og da han tilmed havde den Frækhed at paastaa, at han saa dyrt havde betalt sin Kjærlighed og Nidkjærhed for Byens Tarv, at han var bleven som en Martyr for Publicum, kunde Generalfiscalen ikke se andet, end at han havde gjort sig skyldig i *crimen læsæ Majestatis*. Som den, der havde forgrebet sig imod Kongens Lov og høje Befalinger og sit Embeds Pligt blev han ved Commissionens Dom 17. Jan. 1724 dømt til at have sit Embede og Boeslod forbrudt. Dette blev Resultatet af denne intrigante Mands Indblanding i en Sag, som han, om han havde været klogere, helt havde holdt sig udenfor. Men det var nu engang hans Lyst at føre Processer, og samtidig med denne hans Livssag var han indviklet i flere andre for ham ubehagelige Retssager.

Ved et nyt Commissorium af 21. December 1722 var det bleven paalagt daværende Baron, siden Greve *Christian Rantzau*, der mange Aar senere som Stiftamtmand i Fyen fik rig Lejlighed til at beskæftige sig med Odense

¹⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 53 Fol. 142.

Bys Anliggender, i Forening med Rosenkrantz, Luja, Professor Erik Mule og Birkedommer Thor Hansen at dømme imellem de afdøde Borgmestre Jens Christensens og Møllers Arvinger paa den ene Side og Raadmændene Hahn og Mortensen paa den anden Side med Hensyn til de af disse mod Borgmestrene gjorde Beskyldninger for ulovlig Embedsførelse. Rantzau, der baade var en klog og en god Mand, tog det Parti at søge Sagen bilagt i Mindelighed, og det lykkedes ham virkelig med megen Umage at formaa Raadmændene til i Februar 1723 at indgaa et Forlig med Borgmestrenes Arvinger. De indrømmede heri, at de ved deres Embedstiltrædelse havde været ubekjendte med Byens Sager og at de af bar Uvidenhed havde sat sig op mod de salige Borgmestre, hvorfor alt, hvad de havde skreven imod dem, skulde anses for uskrevet, dødt og magtesløst, og at de ikke vidste andet at tillægge dem end det, som ærekyære og brave Embedsmænd eigner og anstaar. Og som de saaledes uden Føje havde forvoldt Borgmestrene vidtløftig Proces, indvilgede de i at betale, Hahn til enhver af de to Classer Arvinger 100 Rd., Mortensen til Jens Christensens Arvinger 150 Rd. og til Møllers 250 Rd. Den 3. Febr. underskrev Hahn denne haarde Forpligtelse, Mortensen kunde ikke bekvemme sig dertil før to Dage senere, og Gehejmerraad Christian Sehestedt, der 1722 havde efterfulgt Lente som Stiftamtmand og ved sin Ven Rantzau stadig holdtes à jour med Sagens Gang, noterer samme Dag den for Mortensen lidet smigrende Antegnelse i sin Dagbog: *Tournecassaque de Raadmand Mortensen apres auoir signé. Næste Dag kunde Rantzau med god Samvittighed rejse hjem til Brahesborg. »Mr. le Baron Rantzau a fait merveille. Si jamais la Ville jouit de la tranquillité, qui luy est si necessaire, Elle doit luy eriger une statue«* er Lentes Dom om ham¹⁾).

¹⁾ Brev til Sehestedt i Odense Amtsarchiv Nr. 197.

Som ovenfor anført faldt den store Commissions Dom 17. Januar 1724. »Sonuit tandem fatalis Campana, la sentence estant enfin prononcee lundy passé au matin dans la fameuse querelle de cette bonne ville qu'on peut presque appeller Siuff Aars Feyde udi Odense« skriver Sehestedt to Dage senere til Lente¹⁾, som udtalte sin Glæde over, at der var gjort en Ende paa »cette facheuse affaire, qui a fait tant de mal a la Ville d'Ottensé«. For Friis's Vedkommende er Resultatet ovenfor omtalt. Raadmændene Mortensen og Hahn bleve som de, der havde foranlediget Generalfiscalens Indblanding i Sagen, dømte til at betale ham Omkostninger og Salair med ialt 1400 Rd., hver med Halvdelen; Mortensen, der havde taget flittigt Del i Friis's Stemplinger, idømtes yderligere en Bøde af 100 Rd. til St. Hans Kirke. Og ikke nok hermed: Commissairernes Salair, 400 Rd., blev det paalagt Friis at udrede med en Sjettedel, Hahn ligesaa, Mortensen med dobbelt saa meget og de Borgere, som havde gaaet Friis's Ærinde ved at skrive en Klage af 1717 og derved bundet sig ved Sagen, med den sidste Trediedel, hvorhos de idømtes Bøder.

At de tvende Raadmænd gik ud af Sagen som forarmede, er klart. Procurator Preben Langsted fradømtes sin Bestalling.

En Del Misbrug med Hensyn til Anvendelsen af Byens Jorder, de Fattiges Penge m. m., som Magistraterne i lange Tider havde gjort sig skyldige i, mere, som det synes, af gammel Slendrian end af nogen anden Grund, paataltes; men det var ogsaa det eneste Resultat af varig Betydning, som vandtes ved denne »Odense Bys store Commission«, der i saa mange Aar havde optaget Alles Tanker. Det har utvivlsomt været under stærk Tilstrømning at Commissionen, der talte saa ansete Mænd i sin

¹⁾ Concept i Odense Amtsarchiv Nr. 197.

Midte, hin Januarmorgen afsagde Dommen paa Odense Raadhus. »La sentence prononcée dans la fameuse querelle d'Odense entre le vieux et le nouveau magistrat« noterer Sehestedt i sin Dagbog med Tilføjende, at han derefter spiste til Middag hos Borgmester Jens Christensens Enke. For hende, der saa sin Mands Eftermæle frelst, var der al mulig Grund til at fejre Dagen.

Sagen var dog hermed ikke ganske afsluttet; Jørgen Friis, der Intet kunde tabe, men maaske vinde ved at forfølge den videre og som i Kjøbenhavn havde Venner, der interesserede sig for ham, indstævnedes Dommen for Højesteret. Han sparede hverken Penge eller Ulejlighed, og som han under Commissionens Gang havde søgt Kongen snart i Kjøbenhavn, snart i Slesvig, snart paa Clausholm, enten personlig eller ved sin Hustru, saaledes gjorde han ogsaa nu den ene bekostelige Rejse efter den anden for at fremme sin Sag. Efter en vidtløftig Procedure faldt Højesterets Dom 23. Marts 1728¹⁾; Jørgen Friis dømtes til at have sit Borgmester-Embede forbrudt, hvorhos han og de to Raadmænd idømtes svære Bøder, foruden at de skulde betale store Beløb i Omkostninger. Iøvrigt blev Commissionens Dom i alt væsentligt stadfæstet. Til Slut maatte Friis bekvemme sig til at underskrive følgende Erklæring og Afbedelse:

Som jeg Jørgen Friis saavel udi mine Indlægger for Commissionen, som udi mine Højesterets-Stævninger og andre Skrifter haver brugt ubevislige, utilbørlige og aldeles uforskyldte Expressioner og Tillæg saavel imod Commissarierne som Cancelliraad og Generalfiscal Troels Smith, saa erklærer og tilstaar jeg at have derudi handlet urettelig og dertil aldeles ingen Føje at have haft,

¹⁾ Den originale Domsact, et Bind paa over 200 Sider, har i sin Tid været stjaalen fra et af Odense Embedsarchiver. Heldigvis faldt den i Hænderne paa afg. Justitsraad S. F. Helm Petersen, der i 1894 afgang den til Landsarchivet.

da Commissarierne have dømt retsindelig og Cancelliraad Smith i denne Sag har opført sig som en tro, fornuftig og retvis Generalfiscal, hvorføre jeg herved beder saavel Commissarierne som Cancelliraad og Generalfiscal Troels Smith om Forladelse.

»Det er noksom landkyndigt, at han led for sin Daarlighed og Vanart« skriver Gram en halv Snes Aar senere¹⁾.

Hvad der siden er bleven af Jørgen Friis og hans Hustru, vides ikke; de skulle have levet endnu nogle Aar, men ikke i Odense, snarere i Kjøbenhavn. Til Betaling af hans Bøder m. v. blev der gjort Indførsel i hans Gaard paa Vestergade (nu Nr. 40), en ganske anselig Ejendom paa 10 Fag og to Stokværk, med tilhørende Boder og en Længe ud til Pogestræde, den Gang sædvanlig kaldet Kirkestræde eller Bag Skolen; den er først ved sidste Aarhundredskifte nedreven til Grunden og afløst af nye Bygninger til begge Gader. Han efterlod sig adskillige Børn, deriblandt en Søn Christen Friis, født 1702, død 1774 som Sognepræst i Drangedal i Norge²⁾, en Datter Karen, gift med Byfoged i Odense, Cancelliraad Søren Borring, der 1734 købte sin Svigerfaders Gaard og beboede den til sin Død 1779, og den — som Gram siger — for sin Lærdom i Latin, Græsk og Hebraisk, *etiam poesi et nescio quibus non disciplinis* berømte Lykke Sophie Friis (døbt i St. Knuds Kirke 19. Oct. 1699), der siden blev gift med Provst, Adjunctus theol., Dr. Gustav Ernst Bilstein i Lund³⁾.

Til Friis's Eftermand i Borgmester-Embedet udnævnt

¹⁾ H. Gram, Breve fra Hans Gram S. 128. ²⁾ Velvillig Meddelelse fra Hr. Archivamanuensis Rasch i Christiania. ³⁾ Schönau, Danske Lærde Fruentimmer S. 626—63, 1545. Jfr. Lærde Tidender 1733. Suhms Levnet og Skrifter (1798) S. 213. Odin Wolffs Journal for Politik osv. 1810, II, 32 f. Kirkehist. Saml. 4. R. I, 290. H. Gram, Breve fra Hans Gram S. 122.

tes en af Commissionsdommerne, Birkedommer Thor Hansen.

Samme Aar som den Klage indsendtes, der affødte den store Commission, modtog Kongen en anden anonym Supplik af 23. Dec. 1716, der indeholdt grove Beskyldninger mod Stiftamtmand Gedde og Biskop Muus samt hele Odense Gejstlighed. Det synes at have været Exemplet, der smittede, og vistnok haabede Anonymen at kunne fortrædige de tvende høje Embedsmænd, der begge vare temmelig uelskværdige og forøvrigt begge døde 1717. Ved den til Sagens Undersøgelse nedsatte Commission fremkom da heller Intet til de Anklagedes Forklejning¹⁾. —

For en saa retsindig Mand som Gehejmeraad Sehestedt var det overmaade ubehageligt at skulle spille Tid og Tanker paa Pasquillanternes skammelige Skriverier; hvor oprørt han blev over alt dette Væsen med dets Følger, hvilket han til en vis Grad havde forudset, da han 1721 blev udset til at gaa som Stiftamtmand til Odense, som han kalder en By fuld af Rænker og Bagvaskelser og et dyrt Levested²⁾, skjønnes af et Brev, han fra Ravnholt den 1. Aug. 1726³⁾ skrev til Biskoppen angaaende det forsvundne Fru Margrethe Urnes Legat og den Guds Straf, der burde ramme dem, der satte det overstyr. Det slutter nemlig med dette Postscriptum: »Jeg glemte udi den 8. Art. at melde, at paa den ommeldte Guds Straf og Vrede ses allerede en temmelig og stærk Begyndelse udi den fast aabenbare Usamdrægtighed, Had og Efterstræbelse, uforskammet Løgn, Calomnier og Skandskrifter, hvorved Byen ulykkeligvis i lang Tid har været og endnu er saasom reven og split ad, og den ene imod den anden ophidset og animeret, saa at

¹⁾ Bloch, Den fynske Geistlighed I, 192 f., 677 ff. Hist. Tidsskr. 3. R. I, 118 f. ²⁾ Holm, Danmark-Norges Hist. 1720—1814 I, Henv. S. 9. ³⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 15 Fol 33.

de endelig den ene med den anden af en hemmelig og desto heftigere brændende Ildslue maa fortæres og ødelægges. Det bedrøveligst og beklageligst er, at saadan fordømmelig Animositet og Forbitrelse paa Børn og Efterkommere forplantes, saa at det onde bliver jo længere jo værre, om ikke Gud i Tide og udi Naade forbarmer sig derover.« Det var under Indtrykket af nye Skandskrift-Affairer han nedskrev disse alvorlige Betragtninger over Tonen i den By, som ellers syntes ham at være Perlen og Ziraten af det hele Stift¹⁾. I hans Dagbog for samme Aar 2. Marts hedder det, at han har tilskrevet Grev Reventlow *touchant les pasquinades d'icy*, og næste Dag skriver han, at han har modtaget Kongelig Ordre *touchant une nouvelle pasquinade*. Dette nye Skandskrift — *l'infame piece* kalder Sehestedt det senere — var én til Kongen fra Fyen indkommen udateret og anonym Memorial »udi en Del Bønders Navn indrettet, hvorudi der klages over adskillige Forurettelser og Defraudationer, som i en og anden Tilfælde af adskillige Embedsmænd og Betjente skal være begaaet«. I Henhold til Kongens Resolution af 23. Febr. sendte Rentekammeret 2. Marts Sehestedt en Placat, som skulde publiceres ved alle By-, Herreds- og Birketing i Stiftet og hvori Angiverne opfordredes til inden fire Uger at melde sig; skete dette ikke, skulde Skriftet anses som en Pasquill eller Skandskrift og opbrændes af Bøddelen. Som sædvanligt i slige Tilfælde var Opfordringen forgjæves, hvorefter Pasquillen blev opbrændt paa Odense Torv, hvor Borgerskabet var commanderet til at slaa Kreds om Executionsstedet; Overinspecteuren for det Kongl. Rytterdistrict havde desuden indkaldt samtlige Districtets Sognefogder med 4 Mænd af hvert Fogderi til at overvære Højtideligheden²⁾.

¹⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 13 Fol. 12. ²⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 55 Fol. 116; Nr. 59 Fol. 97, 125; Nr. 478.

Skade, at ikke En eller Anden kunde finde paa at tage Afskrift af den Slags Actstykker, inden de kom i Bøddelens Hænder, og derved opbevare Ordlyden for Efterkommerne.

Ogsaa i andre Egne af Fyen florerede Pasquilmageriet i Frederik IV.s Tid. I Nyborg blev Magistraten 1720 opskræmmet ved, at »nogle løse Gemytter har fornøjet dem selv ikke alene paa særdeles Huse, men og paa Raadhuset at opkline eller lade opkline 3de særdeles blameriske Skrifter, af hvilke den første incognito skal være nedtaget og skjult«; de to andre indsendte Magistraten til Stiftamtmand Lente, idet den udtalte sin Frygt for, at »saadan opstanden Adfærd vilde drage adskillige andre Suitter efter sig, tilmed om saadanne blameriske Pasquiller ikke bleve efter deres Meriter condemnerede, Pasquillanterne herefter af deres til saadant at øve fattede Inclination maatte da anlediges at skandflikke hver ærlig Mand og hans Hus, ligesom det kunde falde i deres Sind og Humeur«. Man indstillede derfor, at de skulde kundgjøres ved Trommeslag, ifald Autor derved kunde udfindes, og siden brændes paa Byens Torv enten af Bysvenden eller af Profossen, naar Commandanten vilde bifalde det. Men Lente tog ikke Sagen saa alvorligt; da Ingens Navn var nævnt i dem, ansaa han dem for Railleri og Lystighed; Magistratens Forslag med Hensyn til Trommeslag bifaldt han, men ej videre. Skrifterne sendte han tilbage til Magistraten, i hvis Archiv de dog nu ikke have været at finde¹⁾.

Har denne Affaire muligvis kun været Løjer af en eller anden Spasmager, der vilde have Borgerskabet til Bedste, saa var det Alvor med en Angivelse, der nogle Aar senere blev indsendt directe til Majestæten med Udskrift:

¹⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 54 Fol. 34; Nr. 215.

Au Roy De Dennemarch et Norvegie A Copenhagen
 Allerunderdanigst fra Nyborg Nr. 17,
 og lød saaledes:

Allernaadigste Arvekonge.

Min allerunderdanigste Pligt driver mig til at andrage for Eders Kongelige Majestæt den store Upligt og Uret, der begaas udi Eders Kongelige Majestæts Skove her ved Svenborg. Skovrideren Oluf Hansen i Holmdrup har i dette Aar bekommet til Udvisning 22 Capital-Træer i Steden for fire Læs Brænde, som han allernaadigst er opført for paa Skovrullen, ja han kan ikke selv lade at rose af de store Penge, han aarlig kan bringe sin Udvisning udi, naar han sidder udi sit Drikkelav, dertil kan bedst vidne Sognepræsten Hr. Hans Frich i Svenborg, der har faaet sit Bygningstømmer til at opbygge den bedste Gaard med, der er udi Byen, saavel og Skipper Henrik Alsing, der bedst kan forklare, hvor mange Skibsladninger af Tømmer og Planker, han har faaet af Oluf Hansen i disse Aaringer, imens Eders Majestæts Udhugning her i Skovene er sket; alt sligt kan bedst undersøges, naar Eders Kongelige Majestæt allernaadigst med Iver¹⁾ vil lade det undersøge hos de 4 Taxeringsmænd, som de aarlig bruger til at taxere Træerne til deres Skyld og Gavn, som og nyder Træerne til Udvisning. Sligt min allerunderdanigste Foredragende beder ikke i Unaade optages, der jeg til min Død forbliver

Eders Kongelige Majestæts med Liv
 forbundne tro Undersaatte.

Den 21. Nov. 1724.

Den Mand, Anklagen gjaldt, var Ole eller Oluf Hansen Bonde, der efter sin Fader havde arvet Embedet som

¹⁾ Anonymen sigter hermed til Overinspecteuren for Ryttergodset, Justitsraad Iver Andersen, der almindelig kaldtes og selv skrev sig *Iver* uden tilføjet Efternavn.

Skovrider ved Kongens Skove i Nyborg Amt (Bestalling 16. April 1701) og bestyrede det til sin Død 6. Nov. 1737; han beboede en Selvejergaard i Holmdrup, Skaarup Sogn. Overjægermesteren giver ham 1731 Skudsmaalet »en god Skovrider«, og der er ellers Intet ufordelagtigt om ham kommet til Efterverdenens Kundskab¹⁾.

Rentekammeret lod Klagens Indhold nøje undersøge, men da Intet af alt det angivne enten blev bevist eller rigtigt befunden, resolverede Kongen 22. Oct. 1725, at det skulde proclameres i Fyen og fornemmelig i de smaa Kjøbstæder, hvor Skovriderens Beridt²⁾ var, som Nyborg og Svenborg, at hvis Forfatteren til Skrivelsen ikke meldte sig inden fire Uger og beviste sin Anklage, skulde Skriftet opbrændes af Bøddelen i samme Skovriders Beridt. Denne Resolution meddeltes Amtmændene over Odense og Nyborg Amter, som sørgede for, at Placater desangaaende bleve kundgjorte og opslaaede paa offentlige Steder. Autor meldte sig selvfølgelig ikke, saa mod Aarets Slutning kunde Executionen iværksættes; men her indtraf forskjellige Vanskeligheder, som Ingen havde forudset; hvem skulde for det første betale Executionen — den Nyborg Amtmand, Chr. Rosenkrantz, foreslog at spørge Rentekammeret derom, men Stiftamtmand Sehestedt erklærede, at det kunde ikke nytte; han synes, at Oluf Hansen, som alene profiterer af Optrædningen og faar Satisfaction for den Angivelse over hannem indkommen er, bør betale Omkostningerne; Rosenkrantz mener dog, at disse bør tages af Kongens Kasse, som det i lignende Tilfælde er sket i hans Amtmandstid. Resultatet blev, at Stiftamtmanden talte derom med Jægermesteren, som løste Knuden ved at lade Skov- og Jagt-

¹⁾ P. B. Grandjeans Meddelelser i Tidsskr. for Skovvæsen XVIII, Række A, XIX, Række B, XXIII, Række B. — Sagens Acter findes i Odense Amtsarchiv Nr. 125, 161, 228 og 478. ²⁾ Beridt er det District, Skovrideren skal beride eller ride igjennem.

kassen betale Gildet. Saavidt var man kommen 1. Febr. 1726 og begge Amtmænd befalede nu Byfogden i Svenborg at lade Executionen foregaa der og anmode Magistraten om at lade et Compagni Borgere udi Gevær slaa Kreds, imedens Pasquillen som et løgnagtigt Skrift vorder brændt til den Skjælms største Beskæmmelse, som Pasquillen maatte have skrevet.

Det var let nok at give Ordren, men ikke saa let at efterkomme den, idet der indtraadte Tilfælde, som nær havde hindret dens Udførelse og samtidig gav Sagen et Anstrøg af det Latterlige — i det mindste for Eftertiden — for Samtiden mest af det Ærgerlige. Tirsdagen den 5. Februar var alt forberedt i Svenborg, Magistrat og Borgerskab holdt sig parat udi Gevær til at slaa Kreds om Stedet, hvor Opbrændingen skulde foregaa, man ventede med Spænding paa det Øjeblik, da det uhyggelige Skrift, der under Amtmandens Segl var i Byfogdens Værge, skulde befries for Seglet og dets Indhold oplæses — saa viste det sig, at Executor, Skarpretteren fra Nyborg, var udebleven, og Magistrat med Borgerskab maatte vandre hjem uden at have oplevet denne lille extraordinaire Vinter-Fornøjelse. Man requirerede saa Skarpretteren fra Langeland, som indtraf i Svenborg Fredag Aften den 8. Febr.; Lørdag Morgen var Magistraten og Borgerskabet atter paa Pletten i fuld Gevær — saa var Skarpretteren uden videre rejst sin Vej, og Magistraten maatte atter lade Borgerskabet med uforrettet Sag »ikke til ringe Fortrydelse som Forsømmelse i samtlig vores og deres Næring og Bjering gaa tilbage«. Denne Sagens Gang blev indberettet til Amtmændene; Rosenkrantz skrev fra Skovsbo (hvor han boede) 12. Febr. til Stiftamtmanden et Brev, hvori han ikke lægger Skjul paa sin Ærgrelse over det Passerede. »Monseigneur! — siger han — Af indsluttede seer Deres Exelentze, hvorledes de spiller Comedie med dend Pasquil, som skal brendes;

ville Deres Exelentze befale Bødelen i Odense at reise der ner for at fuld føre Executionen, var dett vell best, og som ieg ey kand faa Tid at komme der ner før i den anden Uge, saa stiller ieg til naadig Betenckning om dett saalenge kand bie, thi der maa endelig nogen være ved, thi ellers kommer Olef Hansen ingen Stetz med dem. Herpaa ieg venter naadigst Svar, og som Bødelen i Nyborg er bort reist af Amptet uden Forlof, saa vill ieg suspendere ham med Begiering, at hand og for Kiøbstæderne af Deres Exelentze maa blifve afsat, thi saadane Karle maa kiende Øfrighed, dend fra Langeland ligeledes; kand dett bie till den 20 Febr., vill ieg self reise der neer med, hvis icke er Deres Exelentze saa naadig og sender, som kand være ofverværende.« Stiftamtmanden beordrede da Skarpretteren i Odense og Ruggaards Amter, Christian Müller, til at begive sig til Svenborg og forbrænde Skriftet, og endelig fandt Executionen Sted Mandag eller Tirsdag i Maanedens sidste Uge.

Medens de hidtil omtalte Skandskrifter alle havde til Formaal at komme Embedsstanden og dens formentlig slette Embedsførelse til Livs, er det næste, som gjemmes i Archiverne, af en noget anden Art, idet Pasquillantens Hensigt med det er at blamere en død Mand, hvis mulige Fejl ikke længer stode til at ændre, og hans Familie.

Den 1. Juli 1756 begravedes i St. Knuds Kirke med al Honneur en fornemme Mand i Odense, *Laurits Erichsen*, Kongelig Majestæts Krigs- og Landcommissair samt Kammerraad, en Titel, der den Gang, da Rangspersonerne i Kjøbstæderne hurtigt vare talte, nok kunde æquivalere en Nutidens Etatsraad eller mere. Faa Dage efter Ligbegængelsen sattes Gemytterne heftigt i Bevægelse ved et i Haandskrift circulerende versificeret Varsels-Brev fra Helvede, dateret 1. Juli. Ingen vidste, hvorfra det kom, Alle vilde læse det, og i Afskrifter udbredtes det af tjenstagtige Folk endog til saa fjerne Afkroge som

Ærøskjøbing. At det interesserede i en Tid, da Nyhederne vare sparsomme, er ikke saa underligt; thi ikke alene den Afdøde, men ogsaa hans efterlevende Fader gennemhegledes i Skandskriftet, ja adskillige andre af Stadens Honoratiores fik slemme Hib¹⁾. Brevet lød saaledes:

Epistola Admonitoria

ex inferno

Anno 1756 die primo mensis Julii.

1.

Min Fader Kudsk og Kromand var
Min Mo'r en ærlig Kone,
En Heste-Lykke han dog har
Paa jydsk Døsmers-Throne.

2.

Thi alt, hvad han har peget paa,
Det kunde han erlange,
Skjønt han uværdig det at naa
Er moxen kjendt af mange.

3.

Han holdte Hus med hver en Mand,
Med Stodder, Kvind og Pige,
Saa at han Konge og Tyran
Blev kaldet og deslige.

4.

Han Kæmner blev udi den Tid,
Da noget var at hente
Hos Borgerskabet, af hvis Flid
Borgmestre regned Rente.

5.

Han Kirkeværger været har
Og samme Borgemester
Han lærte, hvad at væрге var
Item at skrive Rester.

¹⁾ Sagens Acter i Odense Politiprotokol 1741—68 Fol. 153—58; Bytingsager 1756 Nr. 18; Odense Amtsarchiv Nr. 208.

6.

Han og Marketender blev
 For lybske Passagerer,
 I alting x for u han skrev,
 Skjönt han ej Charakterer

7.

I Skolen nogen Tid har lært
 At skrive eller læse,
 Men er et Naturel saa sært
 Og Fandens egen Næse.

8.

Ej lugte eller lære kan
 Saa godt, hvad Interessen
 Bekræfter, som den ærlig Mand,
 Der nu er under Pressen.

9.

Om han skal nu, da jeg er død,
 Den Fattige erlægge,
 Hvad han fra dem i deres Nød
 Saa godt har vidst at trække.

10.

En Birkedommer han og er,
 Skjönt han ej Loven kjender;
 Han bander, skjælder og sligt mer
 Ret som en Æreskjænder.

11.

Hvor han kan faa, han Kone ta'r
 Hos gifte og ugifte,
 Han uden Vejen Børen har,
 Han aldrig gaar til Skrifte.

12.

Han Byens Vejermester er,
 Han Vægten observered
 Saaledes, at han var hel nær
 At blive removeret.

13.

Om han ej havde sig forligt
 Og jeg ej havde været,
 Da han Proces bekom for sligt
 Og Penge bort foræred.

14.

Consumptions-Forpagter han
 Og været har, men ingen
 Interessent begaaet Ran
 Saa net som han derinden.

15.

I Portene hver Markedsdag
 Han hæved Tolden rene,
 Ret som det var slet ingen Sag
 Foruden hans alene.

16.

Han har og været grand marchand,
 Da han blev Sø-Forpagter
 Med alle Slags af Contraband
 Og al Forbuds Foragter.

17.

Kort sagt, min Fader er en Mand,
 Som vel har mange lige,
 Men dog udaf hans Dosmer-Stand
 Man kan ham Præ tilsige.

18.

Med mig han og forsigtig var,
 Han lod mig gaa i Skole
 Og for mig ret Omsorrig bar
 Som for sit Føl en Føle.

19.

Thi udi alt, hvad han har lært,
 Og hvad Profit kan gjøre,
 Han øved mig, og var ham kjært,
 Jeg kunde mig iføre.

20.

Hans Væsen saa skinhellig som
 Han plump og aabenbare
 Opførte sig, saa fin jeg kom
 Med hvad jeg maatte fare.

21.

Saaledes avancered jeg,
 Som nok bekjendt, hvorledes
 Jeg mig paa Lykkens Vej opsneg,
 Som ellers efterledes

22.

Forgjæves af saa mangen En,
 Der værdig var at finde
 En Lykke, som var uden Men,
 Men gaar dog som i Blinde.

23.

Jeg gider ikke talt derom,
 At jeg blev saa afhentet,
 Fra Lykken og at Døden kom,
 Før jeg det havde ventet.

24.

Thi det min Stolthed var for nær,
 Thi om jeg havde levet
 I Verden, jeg da noget mer
 Hver andet Aar var blevet.

25.

Thi Lykken selv den søgte mig,
 Naar som jeg noget søgte,
 Saa at enhver forundred sig
 Og tænkte, at jeg spøgte.

26.

Det var og ikkuns Spøgeri,
 Thi det fik hastig Ende
 Med Lykkens stolte Narreri,
 Men ak! at sligt kan vende

27.

Et Hjerter saadan bort fra Gud,
 Desvær! jeg maa bekjende,
 At Gud maa lukke Sjælen ud
 I Evigheds Elende.

28.

Jeg døde udi Raseri
 Og fik ej Tid at tænke
 Paa Gud for bare Phantasi
 Og er nu udi Lænke.

29.

Da jeg sidst udi Kirke var,
 Om rige Mand blev talet,
 Hvordan han sig i Verden har
 Opført og mægtig pralet.

30.

Hvordan han var en bon vivant
 Og lod den fattig miste,
 Hvordan han leved ret galant
 Og lod sig ikke friste

31.

Af Barmhertighed han og,
 Som Kjærlighed tilhører,
 Ihvorvel at han der veed nok,
 Hvordan ham Døden fører

32.

Udi en Huj og Hast derfra,
 Hvordan han fra Guds Naade
 Udlukkes og sig finder da
 I de fordømtes Vaade.

33.

Alt saadant skulde jeg betænkt,
 Men jeg var saa forblindet,
 At om end Sygdom mig blev skjænkt,
 Var jeg dog verdslig sindet.

34.

Thi jeg ej andet tænkte paa,
 End som at avancere
 I Rigdom, Ære og at naa,
 Hvad som kan divertere.

35.

Ambition og Gjerrighed,
 Som just er det, der leder
 Et Sind, en Sjæl fra Rolighed
 I Tid og Evigheder.

36.

Imidlertid om det ej kan
 Ulykken fra mig vende
 Mer end fra denne rige Mand,
 At han Bud vilde sende

37.

Til sine Brødre, for at dem
 Se frelst endnu i Tide
 Fra det, som med retskaffen Klem
 I Helvede vi lide,

38.

Saa mener jeg, det mig dog bør
 Som saadan Mands Exempel
 Erindre om, hvordan det gjør
 At bære Helved-Stempel.

39.

Og skjønt jeg forud selv vel veed,
 At det vil intet frugte
 At prædike om Angstens Sved,
 Som skal I Sjæle tugte

40.

I Helvede, dersom I ej
 Omvender Jer i Live,
 Fem Brødre, medens I paa Vej
 Endnu er ikke stive.

41.

Jeg mener Jer, I kjendte fem,
 Næmlig Byfoged Jydske,
 Som stedse skjær fra Pungen Rem
 For Danske og for Tydske.

42.

Dernæst jeg mener ogsaa Dig,
 Syv-navnet Borgemester,
 Der agter ingen Penge-Svig
 I Øster eller Vester.

43.

Min Fader jeg ej gaar forbi,
 Han intet eftergiver
 Os andre noget derudi,
 Men og en Mester bliver.

44.

Og hør min Ven, Du og har Sted,
 Du vidnesfaste Slyngert,
 Blandt disse Folk, thi hvert et Fjed,
 Du gjør, det bringer klingert

45.

Udi din Pung, fordi Du gjør
 Al Uret for Betalning,
 Og ej, som det Fuldmægtig bør,
 Adlyder god Befalning.

46.

Min kjære Svoger jeg ej maa
 I dette Selskab glemme,
 Thi saadan vistnok han ogsaa
 I Helved vil nedkomme,

47.

Fordi han for det, som er Lort
 Sig lader kuns betale
 En Mark, en Daler og saa fort,
 I hvad det er for Vare.

48.

Men hør, I mine Brødre fem,
 Det er ej Jer alene,
 Jeg mener, men og alle dem,
 Der er, som I, urene.

49.

I Skalkestykker og hvad som
 Kan gudsforgaaen kaldes
 Og fra Samvittighed er tom
 Og hvor Gud ej bønfaldes.

50.

Med eet Ord saadan falsk som I,
 Der er skinhellig rene,
 Hvis Studium bestaar deri
 Slet intet godt at mene.

51.

Men al Bedrageri og List
 I overflødig Maade
 At bruge og at stjæle vist
 Til uretfærdig Baade,

52.

Er alt det, som I Folk forstaar,
 Og det I eftertragter,
 Men hvordan det med Sjælen gaar,
 I ikke efter agter.

53.

Jeg gi'er ej talet mer derom,
 I veed, hvad jeg vil sige,
 I kjender mig, og ligesom
 Jeg var, saa I min Lige.

54.

Den samme Løn, jeg fik, den faar
 Og I, det kan I vente,
 Om det og varer nogle Aar,
 Til Døden Jer vil hente.

55.

Men hør, jeg har nu varet Jer
 Af Skaden, der vil møde
 Jer, naar I mig skal møde der,
 Hvor I skal lægges øde.

56.

Og om det end ej nytte kan,
 At man vil Jer advare,
 Da I ej tror, hvad Skriftens Mand
 Har skrevet om den Fare.

57.

Saa vil jeg dog udbede mig
 Af Jer, som er i Live,
 At I dog vil enhver for sig
 Mig denne Gravskrift give:

Gravskrift:

Her ligger han, som satte Lid
 Til Mennesket og i sin Tid
 Slet intet eftertraged
 Af det, som har Bestandighed,
 Og som hør hen til Kjærlighed,
 Han Billighed ej agted.

De første sytten Vers give et lidet smigrende Billede af Kammerraad Erichsens Fader, *Erich Christensen*, formentlig en bondefødt Person, der gjerne kan have været Kudsk og Kromand eller Tjener hos Oberstlieutenant Brüggemann paa Ulriksholm, der 1728 gjorde ham til Birkedommer paa sit Gods (Kgl. confirm. 13. Febr.), hvormed han 1757 forenede Skrivertjenesten, begge to meget ringe Bestillinger, som ikke kunde føde en Mand, der boede i Odense og vilde leve som Embedsmand. Han var derfor i en Del Aar Byens Kæmner og drev, hvad der maaske var det mest indbringende, især da, hvis han, som Pasquillantens insinuerer i Vers 6, fordoblede sine Priser (skrev x for u 3: v, 10 for 5), tillige

Gjæstgiveri i det saakaldte »Lybske Herberg«, nuværende Nr. 45-47 paa Vestergade¹⁾, et Bierhverv, der den Gang godt kunde forenes med Magistrats- og Dommerembeder. Consumptionen samt Familie- og Folkeskatten havde han i en Aarrække forpagtet, hvilket vistnok ogsaa kastede godt af sig. Han var dertil Vejer og Maaler, i mange Aar Værge for St. Knuds Kirke og endelig 1737—55 Directeur i det berømmelige Skyttelav²⁾. Han blev efter Haanden Ejer af adskillige Gaarde og Huse i Odense, deriblandt nuværende Vestergade Nr. 51, som han opbyggede 1745, og Nr. 37 (nu Vett & Wessels Boutik), en anselig toetages Gaard med Karnap baade til Vestergade og Store Graabrødrestræde. Ogsaa smaa Fartøjer var han til Tider Ejer af. Hvem hans Hustru var, vides ikke; med hende synes han ikke at have haft andre Børn end Sønnen Laurits Erichsen. Insinuationen i Pasquillens 11te Vers sigter til, at der i hans Hus opfødtes en Dreng ved Navn Christian Erichsen, en Søn af en fattig Kone, Johanne Bentsdatter, der havde tjent i hans Hus. Denne Christian, der var en uheldig Person, sørgede Birkedommeren godt for, idet han holdt ham til Bogen, saa han blev Student, og senere skaffede ham ind i Militairstanden, hvor han i det mindste blev Capitain. Saavel denne Omsorg for ham som hans Efternavn tyde unægtelig paa, at han har været Birkedommerens Søn »uden Vejen«. Erich Christensen efterlod sig ved sin Død 1763 (Natten 21.—22. Maj) et overmaade vidtløftigt Bo, hvis Behandling stod paa i otte Aar og sluttedes med en Beholdning af over 2500 Rd. (omtr. 12,500 Kr.) til Arvingerne, hans Sønnebørn.

Hans Søn Laurits Erichsen skildrer Pasquillantens som en Mand, der havde Lykken med sig i Alt, og det er

¹⁾ Gaarden havde han 1723 kjøbt paa Auction (Skjøde 3. Marts 1724).

²⁾ Odense borgerlige Skyttelav 1704—1904 S. 95 f.

vistnok ganske rigtigt. Født ved Aar 1715 blev han 1734 fra Odense Gymnasium dimitteret til Universitetet¹⁾, som han dog vistnok snart efter har forladt for at være sin Fader til Hjælp i dennes mange Forretninger. Han var i nogle Aar Forpagter af forskellige Skatter samt Toldforpagter; i Interessentskab med andre Toldforpagtere i Fyens Stift drev han en betydelig Handel med Tobak, som indforskreves fra Holland²⁾. Vist er det, at han tjente mange Penge, saa mange, at han ved sin Død kunde have til Gode over 2400 Rd. hos St. Knuds Kirke, hvis Væрге han factisk i mange Aar var i sin Faders Navn, da denne vanskelig kunde overkomme det især under Kirkens Hovedreparation 1750 og følgende Aar besværlige Arbejde³⁾. Det gjaldt nu for ham at faa sin Fod indenfor Magistraten, et Maal, der udøvede den største Tiltrækning paa Borgerstandens Stræbere, og det lykkedes ham paa en ejendommelig Maade. Den ældste Borgmester, Commerceraad Christian Ulrik Bles, som var bleven Ejer af Fraugdegaard, havde nemlig faaet Kongens Tilladelse til at bo paa sin Gaard, naar han i sin Fraværelse lod sit Embæde bestyre ved en Anden. Som denne Anden meldte sig nu Laurits Erichsen med Ansøgning om at blive Vice-Borgmester uden Løn og med Ret til efter Tour at ascendere. Stiftsøvrigheden anbefalede ham, men Resultatet blev dog kun Bestalling (15. Oct. 1745) som Vice-Raadmand med Forpligtelse til uden Løn at varetage Bles's vices, naar han var fraværende. Forklaringen til, at den gamle Borgmester endelig vilde have Laur. Erichsen til sin Substitut, var simpelthen den, at han derved fik sin Svigersøn ind i Magistraten; thi endnu medens Sagen stod paa, holdt Laur. Erichsen

¹⁾ Ved Immatriculationen angives hans Alder til 19 Aar (Birket-Smith, Kjøbenhavns Univ. Matr. II, 552). Hans Daab har ikke kunnet findes i Kirkebøgerne. ²⁾ Odense Panteprot. 1744—55 Fol. 210. Bytingssager 1758 Nr. 23. ³⁾ Kirkens Regnskab 1755—56.

27. Sept. 1745 Bryllup paa Fraugdegaard med Bles's Steddatter *Charlotte Christiane von Westen*, døbt i St. Knuds Kirke 21. Aug. 1724, en Datter af den ældste Apotheker Peter v. Westen og Elisabeth Becker, der 1728, Aaret efter v. Westens Død havde giftet sig med Bles.

Med sin Hustru fik Laur. Erichsen utvivlsomt en smuk Medgift. I sit Ægteskab havde han fem Børn, fødte 1748 — 56, hvis Faddere ere et tydeligt Bevis paa hans Fremgang i Position; han vælger stedse finere Folk, tilsidst Byens højeste Rangspersoner.

Under den gamle Borgmesters Svaghed og Fraværelse havde den dygtige og fremadstræbende unge Mand ikke vanskeligt ved efter Haanden, til den øvrige Magistrats store Misfornøjelse, at tiltage sig øverste Borgmesters Forretninger; fra *hans* Side udtryktes det saaledes, at han ofte ved Misundelse og ufortjent Had paa adskillige Maader var bleven hindret i Udførelsen af sit Embede. Nu skulde Arrangementet imidlertid føres videre, og Laur. Erichsen formaaede da Bles til at søge om Tilladelse til at afstaa ham Borgmesterembedet paa visse Vilkaar; selv indgav han Ansøgning i samme Retning, varmt anbefalet af Stiftamtmanden, Grev Chr. Rantzau; han har, skriver denne, »med Flid og Nidkjerhed berømmeligen« varetaget sit Embede, »saa det i mine Tanker bliver en meget god Acquisition for Raadstuen og for Publico«, om han maatte blive udnævnt til 3die Borgmester. At sætte Ansøgeren som øverste Borgmester vilde blive vel nærgaaende for de to andre, Simonsen og Martfelt, og afføde Had og Uenighed; »saa meriterer og Sollicitanten al Reflection, da jeg i alle hans Forretninger til Dato har fundet ham kyndig, vittig, arbejdsom, nidkjer og redelig og uden al skiden Interesse; men Manden har selv nogle Midler og drives af det Motiv at ville frem i Verden, som han og er og kan blive en nyt-

tig og god Mand for Publicum. Med en saadan Anbefaling maatte han da opnaa sit Ønskes Opfyldelse og hans Udnævnelse til 3die Borgmester paafulgte 2. Febr. 1748. Aaret efter blev han (20. Oct. 1749) en af Inspecteurerne ved det nyoprettede Tugthus i Odense og 4. Juni 1753 fik han virkelig Kammerraads Titel, en den Gang for en Borgmester usædvanlig Ophøjelse. Denne Æresbevisning skyldte han formentlig Rantzau, hvis Protection han maaske ogsaa kunde takke for, at han 17. Nov. 1754 fik Embedet som Krigs- og Landcommissair i Fyen og Langeland, der var en Del mere indbringende end et Borgmesterembede. Han kunde nu ikke vedblive at være Borgmester, men havde ondt ved at trække sig tilbage. Imidlertid gik der længere Tid, inden han fik gjort Rede for sine Regnskaber; de andre Borgmestre trængte paa for at faa en Ende paa Sagen. Da kom det ud — det var i Marts 1756 —, at en Del Borgere havde indgivet en Forestilling til Kongen om, at Erichsen var en umistelig Mand i Raadstuen og at han havde vist store Tjenester i Toldvæsenet m. m., hvorfor man udbad sig fremdeles at maatte beholde ham til Borgmester eller at han maatte beskikkes til *Præsident* i Odense¹⁾. Det skulde se ud, som om Erichsen stod ganske udenfor dette Anslag; men da Ansøgningen var conciperet af hans Fuldmægtig Jens Orten (død 1802 som Byskriver), var der Ingen, der vilde tro det. Borgmestrene vilde naturligvis saare nødtigt have ham til Præsident, dels af personlige Grunde og dels fordi de med Føje fandt det urimeligt at paalægge Byens haardt betyngede Kasse at udrede en ikke ubetydelig Løn til en ny Embedsmand; de gjorde derfor,

¹⁾ Det var ikke første Gang man tænkte paa at skaffe Magistraten et saadant Overhoved; i 1665 havde nogle misfornøjede Borgere forgjæves indgivet Supplik om at faa Niels Lassen, Forvalter over Dalum og St. Knuds Kloster, til Præsident (Odense Tingb. 1667—68). Han blev senere Præsident i Nyborg (Personalthist. Tidsskr. 5. R. III, 83).

hvad de kunde for at hindre Forehavendet og skikkede deres yngste Collega, Vice-Borgmester Wolrat Holm, til Kjøbenhavn, hvor han skulde modarbejde Erichsen, der ogsaa opholdt sig i Hovedstaden for at virke for sin Sag i Cancelliet. Resultatet blev til Held for Odense et kort Afslag, idet Ansøgningen i Conseillet fik den simple Paa-tegning: herved er Intet at gjøre. Selv den Justitsraads-titel, Laur. Erichsen havde smigret sig med, Kongens Fødselsdag vilde bringe ham, udeblev¹).

¹) Notificationsliste 22. Mai 1756 i Odense Amtsarchiv. Breve fra Holm til Borgmester Martfelt i Odense Magistratsarchiv. Magistraten forespurgte, efter at have faaet Resultatet at vide, Stiftamtmanden, Grev Rantzau, hvorledes Hans Højgrevelig Excellence naadigst befalede dette communiceret de Borgere, der havde indgivet Andragendet, og om samme Borgere ikke derved tillige burde sættes til Rette for deres Dristighed, idet de med saadan for Borgere og Undersaatter utilladelig Ansøgning, som er tillige Beskyldninger over deres foresatte Øvrighed, er gaaet Hans Højgrevelig Excellence som Magistratens høje Superieur og deres Ober-Øvrighed forbi (Odense Amtsarch. Nr. 208. Herpaa indløb fra Stiftamtmanden dette Svar, dat. Brahesborg 23. Juni 1756: »Ligesom jeg vel forestiller mig, at Borgerskabets Foretagende udi den ved Memorial af 21. hujus ommeldte Tilfælde maa være Dem som rette paagjældende temmelig sensible og mishagelig, saa finder jeg og, at samme i sig selv er hel dristig og ubetænksom. Vel er det langt fra, at jeg misunder eller vil hindre dem eller Andre Adgang til Hans Kongl. Maj. selv, men i saadan betydelig og hele Byen angaaende Tilfælde burde de ikke at gaa mig som deres Øvrighed forbi og altsaa maatte og gjerne vide, hvad der kan have været Aarsag til saadan deres indgetogne, skjulte og mistænkelige Væsen. De ville altsaa, naar Conseillets Resolution paa Borgerskabets Ansøgning om at faa en Præsident der paa Steden, bliver dennem bekendtgjort, tillige alvorligen betyde og forestille dem samt derhos tilholde dem efterdags i slige Begivenheder at gaa den ordentlige Vej og ikke uden Fornødenhed gaa Øvrigheden forbi eller understaa sig at gjøre højestbemeldte Hs. Kgl. Maj. Ulejlighed, hvorimod de kan være forsikret om, at alt hvad de til Byens og det almindelige Bedste kunde have at foredrage skal, naar de sig derom til mig adresserer, efter Omstændighederne vorde tagen udi nøjeste Overvejelse og Hs. Maj. derefter i fornøden Fald til forventende allernaadigst Resolution allerunderdanigst forestillet; men skulde det fejle, staaer det dem frit for med deres aller-

Skuffet i sine Forhaabninger vendte Erichsen hjem til Odense; nogle Uger derefter faldt han i en hidsig Feber, og efter otte Dages Sygeleje bortkaldtes han den 27. Juni 1756¹⁾. Saaledes afbrødes den Embeds-carriere, han utvivlsomt havde tænkt sig skulde bringe ham endnu adskillige Trin opad.

Enhver kan nu forestille sig Enkens Sorg og Harme over den skammelige Pamphlet, der blev kastet ud mellem Folk, saa snart hendes Mand var stedet til Hvile under Kirkens Hvælving. Hun henvendte sig med sin Klage til Stiftamtmanden, som beordrede Politiforhør optaget til Sagens Oplysning. Mangfoldige Mennesker bleve forhørte, Alle kjendte Skriftet, Ingen dets Forfatter. Dog var det mærkeligt, hvor mange der vidnede, at den, der havde givet dem Nøglen til Forstaaelse af de dunklere Antydninger i Versene, var — Enkefruens egen Broder, Fændrik *Peter von Westen*, der i Vidners Nærverelse havde erklæret Skriftet for godt gjort og brugt et stærkt nedsættende Udtryk om dem, der tillode sig at mene det modsatte. Han havde til Flere forklaret, hvem Forfatteren mente med de fem Brødre (Vers 40 ff.); Byfogden (V. 41) var *Søren Borring*; den syvnavnede Borgmester (V. 42) var *Wolrat Holm*, hvem Fændrikken gav syv Øgenavne, som dog Ingen kunde huske. Den tredie Broder (V. 43) var Birkedommer *Erich Christensen*; den fjerde (V. 44 f.), den vidnefaste Slyngel — hvilket han ogsaa senere viste sig at være — var Stiftamtmandens Fuldmægtig, Cancelliraad *Søren Lindam*, og endelig den femte Fændrikkens

underdanigste Anliggende at tage deres Tilflugt til allerhøjestbemeldte Hs. Maj. selv.« (Stiftamtms. Copibog 1755—60 S. 87 f. — Denne Protokol er et Exempel paa, hvorledes Embedsarchiver kunne adsplittes, idet jeg for nogle Aar siden fandt den i Bibliotheket paa en fyensk Herregaard, der ikke har været ejet af nogen Stiftamtmand, der kunde tænkes at have ført den derud.

¹⁾ Odense Amtsarchiv Nr. 208.

Broder, Apotheker og Agent *Johan Christopher von Westen*. Der var rigtignok dem, der mente, at Versene vare for gode til, at Fændrikken kunde have gjort dem; men for den, der nu gennemgaar Acterne, er der ingen Tvivl om, at han er Ophavsmand til den ondsksfulde Streg. Det samme Indtryk havde utvivlsomt Rantzau, der raadede Enken til ikke at »proseqvere« Sagen, og hun var saa fornuftig at følge det gode Raad, hvorefter Sagen formodentlig snart har været glemt.

Fru Erichsen boede i mange Aar som en velhavende Enke i Vestergade Nr. 51 og ejede i nogle Aar Baagegaard i Tommerup Sogn; i en fremrykket Alder giftede hun sig 1778 med Major Ejler Petersen til Tallerup, hvor hun, for anden Gang Enke, døde 1801¹⁾. —

En Snes Aar senere var det atter galt fat i Odense, saa galt, at Politiet fandt det nødvendigt at udstede følgende Placat:

»Da her i Byen paa nogen kort Tid er befunden hist og her udstrøet nogle løse Skrifter uden Nogens Underskrift, som ikke alene er imod Ærbarhed og gode Sæder, men endog brave Mænd til Fornærmelse og ikke for andet end Skandskrifter kan anses, og det ikke underhaanden har været at udforske, hvo Forfatterne dertil har været, saa bliver, efter den Politiretten paaliggende Pligt, enhver Retsindig anmodet om at se Forfatterne bevislig opdaget og Politirettens Tilforordnede det tilkjendegiven, paa det med saadanne kan blive handlet efter Loven og Kongl. allernaadigste Anordningers Forskrift, da Angiverens Navn, om forlanges, skal blive fortiet og en Belønning derforuden tillagt, som kan stemme overens med saadan Rettens Bistand. Iøvrigt vilde enhver tage sig vare for at udskrive og videre meddele Gjenparter af saadanne Skandskrifter, at de ikke skal gjøre

¹⁾ Hjort, Optegnelser om Baagegaard S. 8 f.

sig delagtig i Forfatterens onde Gjerning og som hans Redskaber blive ansete.

Politikammeret i Odense den 21. Febr. 1775.

Politirettens Tilforordnede.«

Med Trommeslag blev Placaten af Stadstambour Jens Larsen Schmit oplæst rundt om i Byen og udenfor alle Portene; men trods dens lokkende Toner gjorde den ikke den ønskede Virkning, og de »løse Skrifter«, som denne Gang mobiliserede Politiet, kjendes nu ikke.

Næste Gang der høres om en Pasquil i Odense, er det ingen ringere end selve Stiftamtmanden det gaar ud over. I Aaret 1789 fik Byen efter den gamle Gehejmeraad Henrik Bille Brahe en ung og virkelysten Stiftamtmand i Kammerherre *Frederik Buchwald*, der i de ni Aar, han var Byens højeste Øvrighed, udrettede forbausende meget¹⁾. Men naturligvis vare hans Planer og Foranstaltninger ikke alle lige velkomne for Borgerskabet og Embedsstanden; som Nyerup siger²⁾ om denne »vittige, driftige og virksomme« Embedsmand, »anbefalede han sig ikke alt for stærkt hos det odenseiske Publicum med sine hovedkuld's Reformer, dristige Planer og maaske ikke altid nøje nok overvejede Projecter«. Med sin Collega i Stiftsøvrigheden, Biskop Tønne Bloch, havde Buchwald Sammenstød, der gave Gjenlyd langt udover Stiftets Grændser, saa meget mere som Biskoppen var en Mand, der nok skulde vide at give raat for usødet, naar det behøvedes — stundom ogsaa, naar det ikke var fornødent³⁾. Den øvrige Embedsstand turde ogsaa i givet Tilfælde

1) Jfr. Engelstoft, Odense S. 419 ff. 2) *Minerva* 1806 I, 324 f.
3) Se Trende Stiftsbefalingsmand Buchwalds Forslage om en bedre Indretning i Odense Hospitals og Communitets Administration, de øvrige Directeurers Indvendinger og den førstes Besværing. Odense 1793. Jfr. Baden, Kiøbenhavns Universitets-Journal 1794 S. 95 ff.

udtale sin Mening rentud; men Borgerskabet greb her, som saa ofte tilforn, til den Udvej at give sin Misfornøjelse Luft i en Pasquil, som en skønne Dag fandtes opslaaet paa de nye Slagterboder, som Buchwald havde faaet opmuret i Gaden »Gravene«. Den var indrettet til at afsynges paa Melodi som Psalmen »Hvo ikkun lader Herren raade« og indeholdt disse ni Vers¹⁾:

En Buchwald bød og strax vi vare
 Saadan som nok enhver kan se,
 Vi er jo smukke, vist nok rare,
 Bemalet, prydet, dejlige,
 Betragt os Vandringsmand og lær,
 Hver By har lidt for sig især.

Foruden os og andet mere
 Man ogsaa en Stiftamtmand har,
 Som stræber alt at ruinere,
 Hvad andre stedse helligt var,
 Ej Klostret længere skal staa,
 Men straxen overstyr maa gaa.

Thi man det ikke kan forsvare
 Tre Mark om Ugen, tænk engang,
 At give bort, om Folk end vare
 Udi den yderligste Trang,
 De fattige kun fødes maa
 Og dertil lidt om Ugen faa.

Saa tænkte vores høje Skaber
 Og nok et andet Indfald fik,
 Som dette var: vist Byen taber
 Ved det dens Jorder uden Skik
 I Fællesskabet ligge, men
 Jeg snart og let skal dele dem.

¹⁾ Samtidig Afskrift i Stamhuset Juelsbergs Archiv.

De ogsaa rigtig maalet bleve,
 Hvad deraf bliver, ved man ej,
 Dog ved man vel, at Folk hist dreve
 Landmaaleren bort og sagde nej
 Til Buchwalds Villie, ja i Hast
 Ved Vingebehen ham satte fast.

Da fordem han i Hovedstaden
 Opholdt sig, saa han og en Gang,
 At Slagterboder udi Raden
 Stod byggede, og vor Trang
 Til sligt han tænkte og i Hast
 Han følgende besluttede fast.

I Odense jeg og vil have,
 At Slagterboder bliver bygt,
 At man ej Byen rundt skal trave
 For at faa Kjød, men at hver trygt
 Til disse Boder søge kan
 For at faa fyldet Fød og Spand.

Vi bleve da, men mon vi ere
 Til Nytte for en Borgermand,
 Nej dette er vi ej, des værre,
 Ej fra os noget hentes kan,
 Vi tomme ere, staa omsonst,
 Skjønt byggede med Smag og Kunst.

Vi dem, som tænker, dog kan lære,
 Hvordan man Penger giver ud;
 Skal han endnu her længer være,
 Da hjælp os, kjære Herre Gud,
 Han, som er nedrig, stolt og grum,
 Den hele By vist vender om.

Buchwald maa meget snart efter Overtagelsen af Stiftamtmandseembedet have fattet Planen om Slagterboders Indrettelse og paalagt Odense Byfoged at virke derfor; thi 14. Febr. 1790 skriver denne til Magistraten:

»For at kunne handhæve Slagterlavet og blive overbevist om Slagterne her i Byen kan tilvejebringe det behøvende ferske Kjød til Byens Indvaanere samt for desto nøjere at kunne paase, at Taxten bliver holdt, har jeg haft Slagterne samlet og for dem foreslaet, at enhver især skulde have sin Slagter-Bo og at Ingen maatte omgaa i Husene med Kjød, men at Indvaanerne skulle søge Boderne. Hvorudi Slagterne ere blevne enige, og altsaa herved vil forespørge mig, om Magistraten har noget at erindre ved, at den aabne Plads paa Graverne ved Bækken bliver anvist Slagterne til at bygge af Fjæle de behøvende Slagterboder.« Magistraten og de eligerede Borgere gik ind paa Forslaget, der ledsaget af Overslag og en desværre nu forsvunden Tegning blev indsendt til Stiftamtmanden, der den 25. Marts bifaldt Slagterboders Indrettelse efter det dyreste af de medfulgte Overslag, 249 Rd. 5 $\frac{1}{2}$ 11 β , der ved den snart efter paafulgte Licitation nedbragtes til 204 Rd., for hvilket Beløb Arbejdets Udførelse tilsløges Kjøbmand Anders Haugsted. Efter Conditionerne skulde Bygningen være paa 12 Fag i 1 Etage, indeholdende sex Boder, murede paa en Grundvold af Kampesten med Træ-Skillerum og tækket med Tagsten¹⁾. Efter gamle Folks Udsagn stode Boderne, der vare af rødmalet Træ, paa Gravenes nordre Side med Bagsiden, hvor Indgangen fandtes, mod Byens Bæk, fortil indrettede som et Markedstelt, dog til at lukke, vistnok med løse Skodder.

Ved Kongl. Rescr. 12. August 1791 ordnedes adskillige Slagterlavet vedkommende Forhold; Boderne skulde om Sommeren holdes aabne Kl. 6—2, om Vinteren Kl. 8—2, og andensteds maatte Kjød ikke forhandles af Slagterne²⁾.

¹⁾ Odense Magistrats Indkomne Breve 1790 Nr. 22—23. Odense Amtsarchiv Nr. 437 og 44 Fol. 181. Docc. til Odense Auctionsprot. 1790 Nr. 10. ²⁾ Trykt i Andersen, Odense Slagterlav 1634—1904 S. 42—45.

Hvor megen Nytte Boderne have gjort, vides ikke. Præsten ved Hospitalet, Mag. Hans Jørgen Gottschalk, skriver 1805¹⁾, at Odense nu efter Buchwalds Foranstaltning har »sine vel indrettede Slagterboder paa de saa kaldede Grave ved den store Bæk i en Bygning, hvor Indbyggerne hver Dag kan faa det Kjød af alle Slags, smaa-hugget indtil 2 Pund, som de ikke om Mandagen hos Landsbyslagterne paa Torvet have forsynet sig med²⁾, en stor Fordel for Indbyggerne i Almindelighed, men størst for de Fattige«. Saa unyttige, som Pasquillanten vil gjøre dem, have de i alt Fald næppe været, eftersom de fik Lov at staa i 50 Aar. Først i 1840 ønskede Borgerrepræsentationen dem fjernede, efterat de i nogle Aar ikke havde været benyttede uden som Tumbleplads for Børn. Slagterlavet indvilgede deri, ved Auction solgtes de til Nedbrydning for 95 Rd. og 1. Juli var der intet Spor af dem mere³⁾.

Pasquillens 3die Vers sigter til, at Buchwald i en anonym Artikel i Iversens almeennyttige Samlinger 20. Bind (1790) havde udtalt den Anskuelse, at 3 $\frac{1}{2}$ ugentlig var for meget for Hospitalets Fattige, der maatte kunne leve for 4 Skill. om Dagen eller 28 Skill. ugentlig. Understøttelsen blev dog ikke nedsat⁴⁾.

Vers 4 og 5 hentyder til, at Buchwald gennemførte

¹⁾ I den under Nyerups Navn trykte Odense Beskrivelse i Lahdes »Danmarks Kjøbstæder i 24 Kobbere«. ²⁾ Slagternes Opfattelse af Forholdet synes ikke altid at have været ganske correct; 1792 klagede en Mand over, at hans Tjenestepige Appellone, som han havde sendt til Slagterboderne for at købe et Pund Talg, blev afvist af Jacob Slagters Kone med de Ord, at Fanden skulde tage den, der solgte ham Talg; han kunde købe sin Talg, hvor han tog sit Kjød, og naar han for at spare en Skilling købte Kjød af Bønderslagtere, kunde han og købe Talg hos dem. Samme Besked fik Pigen i alle Boderne. Docc. til Politiprotokollen 1792 Nr. 5. ³⁾ Odense Magistrats Indkomne Breve 1840 Nr. 302. Borgerrepræsentationens Forhandlingsprotokol 1840—48 Fol. 15 f. ⁴⁾ Jfr. Saml. til Fyens Hist. og Top. V, 195 f., 205.

Bymarkernes Inddeling for at sikre Græsningen, under nogen Modstand, synes det. —

Af rent privat Natur var et snurrigt Sammenstød fra omtrent samme Tid mellem tvende Odense Borgere. Den daværende Ejer af Fyens Adressecontoirs Bogtrykkeri, *Lars Faber*, havde beskyldt sin forrige Tjenestepige Anna Pedersdatter for at have stjaalet Penge ud af hans Buxelomme; hendes Sag blev ført af Birkedommer, Raadmand og Procurator Corfix Bergmann¹⁾, som herved paadrog sig Fabers Vrede, der gav sig Udtryk i en »Vise ved den sorte Skjøn-Anes Rejse til Bloksberg paa en Hane«, trykt i hans Bogtrykkeri 1793. Bergmann mente, formodentlig med Rette, at den »efter adskillige Kjendemærker« sigtede til ham og Pigen; men da Visen ikke findes ved det i Sagen optagne Tingsvidne²⁾ og ikke har været til at opdrive, uagtet den var trykt i omtr. 1000 Expl., er man ude af Stand til at danne sig en Mening derom.

¹⁾ I sine Bidrag til Odense Byes Hist. 3, I, 110 beskylder Vedel Simonsen Bergmann for, at han ved en Reparation af den af Oluf Bager 1582 opførte Gaard *Jordan*, Overgade Nr. 4, for 30 à 40 Aar siden (regnet fra 1811) — altsaa omtr. 1770—80 — skal have borttaget Værelsernes oprindelige Udsmykning af Billedhuggerarbejder og Inscriptioner. Utvivlsomt med Urette; thi Bergmann var kun Ejer af Gaarden fra 1794, da den ved Auction blev ham tilslaaet for 812 Rd. (Skjøde 19. Dec. 1795 i Sk.- og Panteprot. XVI, 636), til 1804, da han solgte den til Bager Isak Hartvig (anf. St. XVIII, 288). Skylden for den vandalske Behandling af Gaarden paahviler snarere den tidligere Ejer, Vinhandler Christian Gieding, der 1769, altsaa paa et Tidspunct, der kan passe med V. Simonsens Angivelse, underkastede den en Hovedreparation (Odense ord. Tingsvidnesager 1792 Nr. 19); 120 Aar senere blev Jordans Ydre Gjenstand for en Istandsættelse, der fuldstændiggjorde Gaardens Ødelæggelse. — Bergmann, der 1787—1810 var Birkedommer og Skriver i Holckenhavns Birk, boede i Odense, hvor han 1797 blev Raadmand; han fik en pludselig Død 20. April 1813, 66 Aar gl., da han strax efter sin Indtrædelse paa Bytinget segnede om, ramt af et Slagtilfælde (Hempels Avis 1813 Nr. 63). ²⁾ Odense Byfogedarchiv, Ordinaire Tingsvidnesager 1793 Nr. 35.

Upassende har imidlertid noget af Indholdet været; thi en Mand, der forelæste den for tvende Jomfruer, var af Anstændigheds-Hensyn nødt til at afbryde sin Forelæsning. Faber skjød Skylden for Forfatterskabet paa en af sine Svende ved Navn Jacob Larsen, og Sagen synes at være døet hen.

Af større Betydning som et ganske mærkeligt Vidnesbyrd om megen latent Ondskab i Odense vare de Viser og Vers, som Byen i Aaret 1810 blev oversvømmet af — altsaa paa et Tidspunct, da Fædrelandets precaire Stilling burde have givet Folk andet at tænke paa. Der havde den Gang udbredt sig i Odense en temmelig løsgtig Aand, siger C. F. Wegener¹⁾, og det var formelig bleven Skik at angribe Personer paa Ære og Rygte ved anonyme Pasquiller, som circulerede i talrige Afskrifter; især i Haandværkerstanden og blandt Latinskolens Disciple synes disse Poesier at have vundet interesserede Læsere; men alle Mennesker kjendte dem naturligvis og Drengene sang dem paa Gaden, ja helt ud til Gribsvad Kro, tre Mile fra Odense, fandt de Vej. At disse Skandskrifter kom under Rettens Behandling, foranledigedes af en Skarns Kvinde, tilmed en Jordemoder, Kirstine West. Hun overtalte en Pige ved Navn Johanne Christensdatter i Ramsherred til at kaste et over en af hendes Concurrerter, Jordemoder Maren Vilhelms digtet Smædevers ind i Skomager Sørensens Forstue, hvorefter Johanne gav et Slag paa Døren og løb sin Vej. Skomageren kom nu ud og fandt Verset, der var saa gement, at det aldeles ikke kan refereres; en Consumptionsbetjents Kone og Søn saa det hos Skomageren og afskrev det, Maren Vilhelms kom i Betjentens Hus og fik saaledes fat paa Verset. Hendes Mand, Soldat Johan Vilhelm Johansen, klagede (13. Maj 1810) til Politiet, der gjorde Sagen til Gjenstand for vidt-

¹⁾ Saml. til Fyens Hist. og Top. VIII, 53.

løftige Undersøgelser og Forhør¹⁾. Kirstine West forklarede, at hun havde fundet Verset paa Gaden i Ramsherred og faaet En til at læse det for sig, da hun ikke selv kunde skrive eller læse Skrift, hvorefter hun lod Johanne kaste det ind til Skomagerens, fordi disse Folk flere Gange havde holdt hende for Nar, men aldrig brugt hende. Desuden havde Verset været opslaaet paa Slagterboderne. Nærmere kom man ikke Sandheden, Forfatteren forblev ukjendt; men Kirstine West, hvis Forklaringer bære et utvetydigt Præg af Usandhed, og Pigen Johanne bleve som de, der havde været de vigtigste til at udbrede Verset, ved Politirettens Dom (30. April 1811) idømte hver især en Mulct af 50 Rd. til Fattiggassen, hvorhos de in solidum skulde betale Politi-Actor, Raadmand Bergmann 20 Rd. i Salair. Fornøjelsen havde saaledes været særdeles kostbar, især for en fattig Tjenestepige som Johanne.

Politimesteren havde imidlertid under de endeløse Forhør og Vidneforklaringer benyttet Lejligheden til at søge oplyst Forfatterskabet til to Viser, der i højere Grad end Jordemoderens saftige Vers interesserede Publicum; men der kom trods al Anstrengelse Intet ud deraf, Forfatterne vare og forbleve anonyme. Disse Viser, den ene paa sytten, den anden paa elleve Vers, ligge tilligemed Jordemoderens Smædevers i Afskrift ved Sagens Acter. Ingen af dem udmærker sig ved synderligt Vid, begge derimod ved en høj Grad af Grovhed forenet med Raahed. Den kortere haaner en Del Damer i Byen, den længere specielt Mandkjønnet, »de mest fremtrædende af Byens og nærmeste Omegns Roués« siger Wegener, der kunde mindes denne²⁾; enkelte af dens Vers har jeg endnu hørt citere af gamle Folk. Personernes Navne ere

¹⁾ Odense Byfogeds Archiv, Docc. til Justitsprot. 1810. ²⁾ Saml. til Fyens Hist. og Top. VIII, 53. Jvfr. V. Simonsens Ytringer i Brev til Werlauff I, 152 f.

til Dels fordulgte, men Adressen har for Samtiden været tydelig nok; til den længste Vise er jeg tilfældig kommen i Besiddelse af en Nøgle, som viser, at det især er højtstaaende Embedsmænd og Personer med fornemme Titler, der harcelleres. Digtet, om man saa tør kalde det, hedder »Nærspæctivkassen« og synges paa Melodi efter Heibergs *Laterna magica*. Et Par af dets mindst anstødelige Vers ville vise Charakteren og Tendentsen af det hele:

1.

Kommer hvo som komme kan,
Kommer Mand og Kvinde,
Skjønne Rariteter man
Her hos mig skal finde;
I mit Perspectiv I skal
Skue mangan vakker Karl,
Adlig, Verdslig, Gejstlig.

2.

Her I ser en stjernnet Mand,
Han er Stiftets første
Udi den civile Stand,
Uden sig at brøste.
Nylig han til Landet kom,
Derfor ej at fælde Dom
Over ham jeg vover¹⁾.

3.

Der I ser en tyk Prælat,
Som blev ogsaa Ridder,
Fordi denne Abekat
Stores Trapper slider.
Mod Inferieuren bidsk,
Alle Stores Spyttevidsk,
Egoist og Skryder²⁾.

¹⁾ Gehejmeconferentsraad, Grev Gebhard Moltke, Stiftamtmand fra 10. April 1809. ²⁾ Biskop, Dr. Peder Hansen, der blev Ridder 1809, død 2. Juledag 1810.

Medens de to første Vers ere uskyldige og det tredie i visse Retninger ikke taler usandt¹⁾, er Vers 8 et eclatant Exempel paa, hvor uretfærdigt og nederdrægtigt Pasquillanten skildrer brave Folk. Det lyder:

Der ser I en tapper Helt
 Ved en table d'hôte,
 Oberstlieutenant Schrækkenfeldt,
 Oberst, om jeg raadte.
 Ja saa længe Fjendeleg
 Gaar kuns af med Vin og Steg,
 Gjør Hr. Niels dog Noget.

Skulde man tro, at der hermed sigtes til Oberstlieutenant Niels Engelsted (død 1816 som Generalmajor)? denne udmærkede Officier, der et Par Aar senere i Felten viste sig som en Rytterfører af første Rang og som vandt Alles Beundring for sit Mod.

Rygtet søgte denne Visers Ophav hos forskellige Embedsmænd, hvis demokratiske Anskuelser og skarpe Tunger vare bekendte, bl. a. Landsdommer Baden, der ellers næppe var i Stand til at gjøre Vers. Dens Gemenhed synes dog at maatte henhøre dens Udspring til langt lavere Lag. Men en af de Sigtede tog Sagen saa alvorligt, at han i Hempels Avis (1810 Nr. 43) offentliggjorde følgende energiske Protest:

»At troe sig ophøiet over sine Medborgeres Omdømme røber utilgivelig Stolthed. Let udtydes Taushed som Bevidsthed om Brøde. Jeg troer derfor ikke, at burde være ligegyldig ved det Rygte, som ondskabsfulde eller ubetænksomme Mennesker have bragt i Omløb: at jeg skulde være Forfatter af den, for nærværende Tid, her i Byen

¹⁾ Man behøver blot at mindes Scenen under Catechisationen i Ringe Kirke, hvor Bispen i sit onde Lune udbrød: »Dette Sogn kaldes Ringe og fortjener med Rette dette Navn; thi alt er ringe, Præsten er ringe, Skolen er ringe og Ungdommen er ringe.« Museum 1894 II, 329.

cirkulerende Nidvise. Kan end ikke dette usle Produkts poetiske Uværd sikre mig mod denne Mistanke, „saa tør jeg dog dristigen beraabe mig paa enhver Vidnesbyrd, som kjender mig noget nøiere, om vel en saadan Niddingsdaad er overensstemmende med min moralske Karakter. Men hvor snever er min Vennekreds! og imidlertid udspyer Skumleren sin Gift mellem den større Hob. Jeg troer derfor at opfylde en hellig Pligt imod mig selv, og tillige at gjøre de paa en saadan ublu Maade, i Visen angrebne Personer en ikke ubehagelig Tjeneste, naar jeg herved opfordrer Stedets Politimester til at efterspore Visens virkelige Forfatter. Jeg skjønner ikke rettere, end at det, i Følge Forordningen af 27 Septbr. 1799 vil blive Politimesterens Pligt, og jeg tør troe, at en rigtig og strængt anstillet Undersøgelse snarlig vil lede til Opdagelse af Forfatteren eller første Uddeler. Bergenhammer, Adjunct.«

I Fyens Folkemuseum i Eiler Rønnovs Gaard hænger en Silhouette af Peter Bergenhammer (født 1768, 1802 Adjunct og 1814 Overlærer ved Odense Cathedralskole, død 1825) med denne Underskrift:

Min Underkrop jeg klog har kastet bort,
den aldrig fængslet' smukke Pigers Blikke.
Selv Hovedet betyder ikke stort,
thi Vid og Kundskab huses der just ikke.
Jeg er tilfreds, naar man mig kun tilstaaer,
at i min Barm et ærligt Hjerte slaaer.

Paa Silhouettens Bagklædning er med Blæk skrevet:

Min tabte Ven Overlærer Peer Bergenhammer.
En sjelden Aand.

Den anonyme Ven har maaske nok taget Munden lovlig fuld ved at kalde Bergenhammer en sjelden Aand; men et godt Hoved var han, havde mange gode Kund-

skaber, var især en dygtig Latiner, og havde fortrinlige Gaver til Undervisning. Det fik saa være, at han altid gik i den samme luvslidte Frakke, uden Halstørklæde og med en meget lurvet Hat, hvorfor han havde erhvervet sig Kjendingsnavnet »den skidne Bergenhammer«; værre var det, at han efter Haanden blev ganske fortrukken — men Smædeskriver var han ikke¹).

¹) Zeuthen, Mine første 25 Aar S. 64. Werlauffs Erindr. i Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 270. Dansk biogr. Lex.

EN PSALMEDIGTER I ASSENS,
PEDER NIELSEN KJØGE.

Uagtet den norske Psalmefører Biskop J. N. Skaar for en Menneskealder siden (i Kirkehistoriske Samlinger 3. R. II, 761 ff.) har vindiceret den Mand, hvis Navn staar over disse Linier, Forfatterskabet til den smukke gamle Psalme:

De hellig tre Konger saa hjertensglad

eller i dens oprindelige Form:

De hellig tre Konger lystig og glad,

og dertil udtalt Haabet om, at denne Psalme fremtidig maatte blive opført under hans Navn og han selv faa Plads mellem de danske Psalmedigtere, er Psalmen dog i »Psalmebog for Kirke og Hjem« (1898) anført som »gammel Folkesang« ganske som i Roskilde Convents »Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt« (1856). Imidlertid gav Skaars Omtale Anledning til, at nogle Notitser om Digterens Levned meddeltes af Skolelærer S. Jørgensen (Kistrup) i det følgende Bind af samme Tidsskrift (III, 472 f.), og i Dansk biogr. Lex. IX, 207 fik han en beskeden Plads som Psalmedigter. Meget er det ikke, man hidtil har vidst om Peder Nielsen Kjøge — meget tør jeg ikke love at føje hertil, men det lidet, jeg har, vil dog kaste en Smule mere Lys over hans Livsforhold.

Efter hans Tilnavn at slutte skriver Peder Nielsen eller i hvert Fald hans Slægt sig fra Kjøge, men om hans Fødsel, Herkomst eller Ungdom vides Intet. For Resten er det paafaldende, at det eneste Sted, hvor han bruger Tilnavnet Kjøge, er i sin trykte »Vandrebog«; ellers skriver han sig altid simpelthen Peder Nielsen og kaldes altid saaledes af Andre; men Tilnavnet antydes i hans Segl, der er formet som et Vaaben, hvis Skjold indeholder Monogrammet **P N K**; paa Hjelman staar en Due eller anden Fugl med Omskrift **P N**. Muligvis har han været i Lensmanden Hr. Jørgen Brahes Tjeneste paa Hagenskov, da denne i Efteraaret 1648 beskikkede ham til Tingskriver i Baag Herred¹⁾. Om han ikke alt den Gang boede i Assens, er han dog snart flyttet til Byen, da han i et Tingsvidne af 20. Oct. 1651 (Brahesborg Archiv) skriver sig P. N. i Assens; ligesaa i et Tingsvidne af 17. Sept. 1655 (smst.). I nogle Aar har han desuden været Byskriver, mindst 1655—60²⁾, og maa altsaa have boet i Byen, hvor han i Krigsaarene tilsatte sin Ejendom; han flyttede derefter paa Landet, som følgende Supplik viser:

Stormegtigste høyborne Første, allernaadigste Herre och Konge, Gud dend allerhøyeste opholde och bevare Ederß Kongl. Maytt. sampt det gandsche Kongl. Huß vdj alld ynshelig Wellstand och Glæde.

Eders Ko. May. allervnderdanigst Thiener Peder Nielsen boendiß i Møgengaard i Holevad sogenn, haffuer epter sl. welb. Her Jørgen Braheß Festebreff betient Boeg Herrietz Thingschrieffuerj offuer 14 Aars Tiid, imidlertiid och i sidst beßwerlige Kriigßtiid satt tilbage paa min Niering och opßet³⁾ nesten huiß Fattigdom ieg eyede i Aßensßby

¹⁾ Baag Herreds Tingbog for 1648 haves ikke; men af Tingsvidner i Brahesborg Archiv ses det, at hans Formand Christopher Andersen endnu fungerede 18. September. ²⁾ Ifølge Tingsvidner 31. Juli 1655 og 20. Nov. 1660 i Brahesborg Archiv. I Assens ældste bevarede Tingbog, der begynder 21. Jan. 1662, anføres Hans Lauritsen som Byskriver. ³⁾ c: tilsat.

af Middell och Eiendom. Thj supplicerer jeg paa det vnderdanigste, at jeg Kongl. Maytt. Confirmation paa samme Tingschriffueri min Liffs Tiid at maatte nyde, anseende min store Vdgift och Ruin, jeg fattige Mand er geraaden udj i siste Feyde Tiid. Gud allermegtigste will sligt Eders Ko. Maytt. rigeligen belønne, vnder huiß høye Bescher-mellße Eders Ko. Maytt. med alt ellscheligt throeligen ynschiß och befaleß. Haffniæ den 20 April. Anno 1662.

Eders Ko. Maytt allervnderdanigste och throlydigste Tiener Peder Niellßenn aff Møgin i Bogherredt i Fyenn.

Den 25. samme Maaned fik han den ansøgte Confir-mation¹⁾.

Mygindgaard i Holevad Sogn var en Ejendoms-Bondegaard, hvis Herlighed tilhørte Hagenskov Slot; dens Ejer var 1660 Anders Johansen, der mulig har afhændet den til Peder Nielsen, mulig kun har lejet ham den²⁾. Faa Aar efter flyttede han til Turup, hvor han 1663 af Hans Thorsen købte en Gaard, bl. a. paa Vilkaar, at han skulde tage Sælgerens mindste Barn Mads til sig og oplære ham til Læsning og Skrivning, indtil han blev myndig og kunde tjene sit Brød hos Andre. Denne Gaard solgte han dog 1668 til Anne Mogensdatter, sal. Ditlev Jensens paa Nybøllegaard³⁾, og tog nu atter Bolig i Assens, hvor han 7. Sept. 1668 blev Raadmand og fungerede som saadan, indtil han i Medfør af Forordn. af 28. Jan. 1682, der reducerede de mange Øvrighedspersoners Antal i Kjøbstæderne og traadte i Kraft ved Rescript til Stiftsbefalingsmændene af 12. Dec. s. A., maatte fratræde denne Bestilling, men samtidig udnævntes han til Byfoged; Thomas Iversen, hidtil Raadmand, der ved denne Lejlighed blev Byens Borgmester (1682—94, død 1698), gik 22. Oct.

¹⁾ Fyenske og smaalandske Registre Nr. 31 bc. med Indlæg. ²⁾ Om Mygindgaard se Aarvog for dansk Kulturhistorie 1894 S. 181 ff. ³⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. III, 473. Fyenbo Landstings Skjøde- og Pantebog IV, 18.

1684 i Henhold til Kammerrets-Ordning af 3. Juli s. A. i Caution for hans Oppebørsel af »Kgl. Majestæts Anpart af hvis Uvisse her paa dette ringe Sted (som dog lidet eller ganske ringe importerer) kan vedkomme«¹⁾. Da Baag Herred ved aabent Brev af 22. Dec. 1686 sammenlagdes med Vends Herred, blev han Tingskriver i begge Herreder (Bestalling 14. s. Md.). Disse Embeder varetog han til faa Uger før sin Død 1695; af Baag-Vends Herreders Tingbog ses, at han fra Slutningen af 1692 af og til udebliver paa Tingdagene paa Grund af Svaghed, paa Assens Byting møder han sidste Gang 16. April 1695; i Begyndelsen af den følgende Maaned døde han, tidligst 3., senest 7. Maj. Den 9. Maj blev han begravet i Assens Kirkes søndre Gang, gratis efter Borgmester og Raads Bestemmelse²⁾, men paa de 9 Rd. 3 $\frac{1}{2}$, som var Taxten for Jord og Klokkeringning, blev der senere gjort Antegnelse i Kirkeregnskabet trods Magistratens Undskyldning, at den salig Mand Peder Nielsen havde oprettet »den nye Kirkestol« og altid havde haft Umage med Kirkens Donter udi forrige Tider og derfor fortrøstede sig fri Begravelsessted udi Kirken³⁾. Hvad Magistraten her sigter til, vides ikke; Kirkens Regnskaber give ingen Vink i saa Henseende, men saa meget kan i alt Fald fastslaaes, at han levende har interesseret sig for sin Sognekirke.

Om Peder Nielsens Familieforhold giver Skiftet⁴⁾ efter ham sparsomme Oplysninger; han havde været to Gange gift, først med en Kvinde, hvis Navn ikke nævnes og formodentlig altid vil blive ubekjendt, da der ingen Kirkebog over Begravede i Assens haves før 1734 og der intet Skifte er holdt efter hendes Død, uagtet den salig Mand den Gang »selv var i Øvrigheds Stand og Raadmand her

¹⁾ Landstings Sandemænds Prot. 1676—86 Fol. 242 f. ²⁾ Kirkens Regnskabsbog 1677—1714 Fol. 245. ³⁾ Bispearchivet, Baag Herreds Breve Nr. 45, og Skiftet efter Ped. Nielsen. ⁴⁾ Assens Skifteprotokol 1685—1707 Fol. 178—85.

paa Steden«, en Forsømmelse, der unægtelig giver en ejendommelig Forestilling om Peder Nielsens og Skiftestrettens Pligtfølelse¹⁾. Hans anden Hustru var Karen Hendriksdatter, der overlevede ham, hvor længe vides ikke. Af første Ægteskab havde han fem Børn, der paa Skiftet anføres saaledes: Niels Pedersen og Rasmus Pedersen, begge i Bergen²⁾; Karen Pedersdatter, gift med Hendrik Ovesen i Jylland; Hans Pedersen, dansk Skolemester i Assens³⁾; Helvig Pedersdatter, 25 Aar.

Skiftet, der blev holdt i Peder Nielsens »efterladte Gaard og Bopæl«, giver Forestilling om smaa Forhold, meget beskedne Kaar. I Portstuen stod en Egekiste, udhugget i Billedværk, agtet for 8 Sldr., det solideste Stykke i hele Huset. I den gjemtes en vendt Kjole af isprængt Klæde med graat Underfoder, en trind, toppet,

¹⁾ Hendes Død falder altsaa efter 7. Sept. 1668, da P. N. blev Raadmand, og inden 24. April 1677, da Kirkens ældste Regnskabsbog, hvori de Begravede ere indførte, begynder, thi i denne findes hendes Begravelse ikke. ²⁾ Deres Navne have ikke kunnet findes i Nicolaysen, Bergens Borgerbog. ³⁾ Om ham indeholder Assens Raadstuebog 1676—97 Fol. 214 under 14. Marts 1695 følgende: »Det idag blev anordnet og beskikket ærlig, agt og velforstandige unge Karl Hans Pedersen, Peder Nielsen Byfogeds Søn her smstds., alene og ingen Anden at være danske Skolemester her udi Assens og Ungdommen som paa andre Steder for samme Billighed udi Skriven, Regning og hvis videre en danske Skolemester vedkommer at informere, og skal han aarlig nyde til Husleje hvad billigt kan være, og maa han uden Forhindring som sædvanligt næst efter de latine Chor besøge Godtfolk med sine Discipler, nemlig Martini, Jul, Nytaar og Hellig tre Kongers Aftener, og skal han saaledes nyde samme sin Bestalling saa længe hannom lyster og han sig i alle Maader skikker og forholder, som det sig en god dansk Skolemester vel egner og anstaar, saa ingen billig Klagemaal derover foraarsages. Hvorefter Hans Pedersen var Raadstuevidne begjerende« etc. Men han maa meget snart være bleven træt af sin Bestilling eller Folk trætte af ham; thi endnu s. A. 5. Nov. beskikker Magistraten (Raadstuebogen Fol. 219) en ny Skolemester, »saasom Hans Pedersen, forrige Kgl. Majestæts Byfogeds Søn var antaget til danske Skolemester herudi Assens ... og han nu herfra er bortrejst«.

foret Lue og »nogle faa gamle Bøger, som befandtes saa ringe, at de ikke kunde eragtes af nogen Værdi«. Endvidere et Fyrreskab med Glas, Urtepotter, to store og to smaa Contrafejer. »Lovbogen blev den salig Mands Søn Hans Pedersen af Øvrigheden med Medarvingernes Til-ladelse af Boen bevilget uden Vurdering«. Af andre Localer nævnes kun Dørnset (s: Dagligstuen), hvori Bord, Bænk, en halv Snes Malerier, Kruse, Kakkellovn m. m., det lille Kammer ved Dørnset med Sengklæder, Tin, Messing m. m. og Sengkammeret ved Kjøkkenet, deri bl. a. en gammel Egetræs Himmelseng. Sølv, Guld eller Pretiosa fandtes overhoved ikke. Desuden havde Peder Nielsen efter en Opskrift af 9. Juli 1689 til Laans af Fru Sophie Rosenkrantz, Enke efter Sten Brahe, en Søn af hans gamle Patron Hr. Jørgen Brahe, en Del Stole og andre Meubler, 14 sorte indbundne Ligprædikener à 6 Skilling, to andre Ligprædikener, en liden dansk Bog o. s. v. To Huse i Turup mentes at tilhøre Boet, men det viste sig, at Peder Nielsen kun havde haft dem i Pant. Hele Boet opgjordes til 334 Sldr. 2 $\frac{1}{2}$ 2 β , der, naar Gjælden blev fradraget, reduceredes til 77 Sldr. 2 $\frac{1}{2}$ 14 β . Af Gjælden skyldtes 93 Sldr. til Borgmester Thomas Iversen, »som han den sal. Mand og hans efterladte Hustru har forstrakt baade i hans Sygdom og før, og siden til den sal. Mands Begravelse og til hans gamle, bedagede Hustrus og Børns Nødtørf og Underhold siden efter hans Død i rede Penge forstrakt«. Borgmesteren fik Udlæg i Boets Gaard.

Peder Nielsen har utvivlsomt i mange Aar siddet meget smaat i det; nogle Processer om Pengebeløb tabte han, i en Trætte om »en ulden, bunden Nattrøje« eller 8 Rd. opnaaede han Forligelse. Præsten i Sandager skyldte han 1669 10 Sldr., hvorfor han pantsatte ham en Ager i Saltofte Kohave, og 1679 pantsatte han »det Hus og Vaaning her i Assens, han ibor, den Gaard, Søren

Fogel ibor, næst vesten, og den Gaard, Frederik Friis ibor, næst østen op til« for 126 Rd., som Byfoged Jens Jespersen hannem i denne besværlige og langvarige Fejde og Krigstid udi hans høje Fornødenheder Tid efter anden laant og medforstrakt haver¹⁾. Den 5. Jan. 1691 fragsagde han sig tre Byens Jorder, som er Øl-Jorder, og en Enghave²⁾.

I Raadstuebogen er under 10. Nov. 1683 indført et Raadstuevidne, som egentlig ikke giver nogen Oplysning om Peder Nielsens Liv, men anføres her, fordi det viser, hvad en Byfoged kunde være udsat for. Stævnet var Hans Bertelsen, som opholdt sig i Assens hos sin Fader Bertel Hendriksen; Peder Nielsen fik Raadstuevidne af følgende Indhold: »Saasom han forleden Tirsdag paa hans Embeds Vegne efter underdanigste Pligt Hs. Kgl. Majestæts Interesse at søge og paaagte haver i Retten beskyldt en ledig Person Christen Bertelsen, som sig her sammesteds hos sin Fader Bertel Hendriksen oppeholder, for et Slagsmaal, han her i Staden haver begaaet, hvor da hans Broder Hans Bertelsen for en Procurator imod Peder Nielsen in officio sig haver opkast uden Øvrighedens Tilladelse og Minde og meget ubluelige Peder Nielsen med Ord, Skjælden, Miner og Tumult overfaldet og beegnet, hvorom han ydermere begjæret de indkaldede Vidnesbyrd, som samme Tid vare paa Tinget, deres sandfærdige Vidne, hvad dennom herom er bevidst. Saa fremstod først Laurits Bertelsen og vandt ved Ed med oprakte Fingre efter Loven, at han forleden Tirsdag saa og hørte paa Tinget, at Hans Bertelsen meget ufinligen overfaldt Peder Nielsen udi Retten med mange grove Ord, pegte Fingre ad hannem imod hans Ansigt, vrængede ad hannom og ditted hannom mange Gange og

¹⁾ Kirkehist. Saml. 3. R. III, 472 f. Landstings Dombog II og III. Assens Tingbøger 1668—80. ²⁾ Assens Raadstuebog.

skjældet hannom for en Flegel, hvorpaa han bad sig saa sandt Gud tilhjelpe.« Fem andre Mænd aflagde samme Vidnesbyrd.

I Peder Nielsens Portstue stod et Bord, der i Skiftet kaldes »en blommet Stenskive med Egerand om og tvende Skuffer. Stenen er efter den sal. Mands Begjæring, før han døde, bevilget til en Ligsten paa hans og hans forrige salige Hustrus Grav«. Denne Ligsten, der maa antages efter Tidens Sæd at have indeholdt forskjellige Data, som nu ikke andensteds ere at finde, eksisterer des værre ikke mere. I forrige Aarhundredes første Halvdel havde Assens Kirkes Inspection ikke større Pietet end andre Kirkers Forsvar; gjentagne Gange søgte og fik den Stiftets høje og ligesaa pietetsløse Øvrigheds Bifald til Ødelæggelse af Epitaphier, Ligstene og andre Minder fra Fortiden. Ved en saadan Lejlighed er formodentlig den gamle Psalmedigters Gravsten bleven solgt og hugget i Stykker.

Jørgensen (Kistrup) anfører (Kirkehist. Saml. 3. R. III, 473) et lidet af Peder Nielsen i Baag Herreds Tingbog ved Udgangen af 1674 nedskrevet Vers:

O Gud, som alle Ting formaar,
Forlene Fred til kommende Aar,

idet han antyder, at Herredsskriveren har indført flere saadanne Hjertesuk i Tingbøgerne. Jeg har dog, foruden et jævnligent ved Aarets Begyndelse nedskrevet, ikke versificeret Ønske om Fred og Ro, i alle de af ham førte Tingbøger kun fundet dette ene i Baag Herreds Tingbog ved Udgangen af 1672:

Gud forlene fremdeles sin Helligand
Og Fred og Ro i disse Land.

To Aar før sin Død udgav han det Skrift, hvorfra hans Helligtrekongers-Psalme er gaaet over i senere Ti-

ders Kirke-Psalmebøger. Skjønt Bogen, der rummer 378 Sider foruden 5 Sider Register, kun er en Duodez, har den en lang Titel, der her gjengives, da den ikke er ganske nøjagtig aftrykt af Skaar:

Vandre-Bog

udi Riim:

Indeholdende

Morgen- og Aften-
Bønner/

Med

Morgen og Aften-Sange

Til hver Dag i Ugen/

Særdelis og andre adskillige

Bønner og Sange/

Paa alle Fæst-Dage/ saa og udi

alle haande anliggende at læse

og siunge/

Forfattet og dictet enhver Gudelskende

til Tieniste af

Peder Nielsøn Kiøge

Byefoged udi Aßens/ saa og Herridtz-Skrifver

udi Baagvendtz Herred udi Fyen.

KIØBENHAFN/

Bekostet af Johan Jost Erytropilo.

Trykt hos Sl: Christian Werings Acad:

Bogtr: Efferlefsverske Aar 1693.

Professor (senere Biskop i Aalborg) Jens Bircherods Approbatio, der er dateret Kjøbenhavn 20. Dec. 1692, lyder saaledes: »Hvad Materien i dette Gudelige Riim-

Skriftt angaar, da kand der om ingen anden Bekiendelse gjøris end at alle dets Ord ere jo, effter de gamle Tidens ustraffelig Eenfoldighed i Christo, saaledis forfattet, at de kand tiene enhver andægtig Siæl til Aandelig fornøyelse, saasom de allerede har forhvervet Auctori, iblant alle Retskiønnende, den Priis og Efftersagn, at hand fører sine graa Haar med en retsindig Gudfrygtigheds Roos til Graven.«

Man synes her at kunne læse mellem Linierne, at Bircherod som gammel Fyenbo har kjendt Forfatteren, om ikke personlig, saa dog af godt »Eftersagn«. Han omtaler ham ikke i sine Dagbøger.

Vandrebogen, der foruden Bønner indeholder over 50 Sange, indledes med fem Siders Rim »Ad Lectorem«, der slutter med disse Linier:

Saa tag til tacke Læser dog,
 Denne liden Vandre-Bog,
 Som jeg eenfoldig har opsat
 Det beste jeg har kund formaat,
 Og har jeg udsat Sangene,
 For simple Folk som dennem see,
 At baade ung' og gamle kand
 Siunge dem som de er vaand,
 Af voris gamle Kirke-Sange,
 Ey Melodier nye og lange,
 Dog ligevel for nogen Tid,
 Har jeg digtet med ald Flid,
 Halftredsindstye smucke Viser
 Aandelige, som GUD priser,
 Og Musicaliske i sær,
 Og føyed Noder til enhver,
 Som syngis kand i liflig Røst,
 Om nogen er, der hafver Løst,
 Til dem, kand de dem bekomme,
 Her med far vel O Læser frome.

P. N. S. Kiøge.